Különlenyomat

a „Magyar Lövész" 1940. december-, 1941. január-, május-, június- és júliusi számaiból.

Adatok a szélpuska történetéből

A M. Történeti Múzeum szélpuskái

Irta: Dr. Kalmár János

A késői renaissance után Európa-szerte a racionális filozófia korszaka következett, vagyis az ész uralma mindenekfölött. Matematikailag és kísérletileg igyekeztek mindent megkonstruálni. (Rudolf császár órái, automatái, bábjátékos tevékenysége, Kempelen sakkautomatája, stb.)

Mindez azonban nem fizika, hanem csupán fizikai játszadozás volt. E kor filozófusai inkább műkedvelők voltak, akik a mechanikai játékok tervezgetései közben jöttek rá a nagy fizikai igazságokra. E fizikai játszadozások között jelent meg többek között a dugós puska is, amely egyrészt gyermekjáték, másrészt azonban céllövő szerszám is volt. A XVIII. század végére pedig vadász- és tulajdonképpen orgyilkos-fegyverré vált. Eleinte szöget vagy kúpos nyilat lőttek ki belőle, majd komoly katonai célokra alkalmas szélpuskává fejlődött. 1780-ban Girardoni, a tiroli Ampezzóból való órásmester szerkesztett aztán egy olyan ismétlő-szélpuskát, amellyel egy perc alatt 40 lövést is lehetett tenni. A puska 400 lépésre hordott, azonban biztos eredményt csak 150 lépés távolságnál ért el és pedig csak az első tíz golyóval. A második tíz golyóval 120 lépésre, a harmadik tíz golyóval 80—90 lépésre, majd a negyedik tíz golyóval 60—70 lépésre lehetett vele biztosan célozni.

A Girardoni-féle szélpuska nálunk 1780-tól a francia háborúk végéig, 1815-ig, tehát 35 éven keresztül volt az osztrák hadseregben mint „Repetierwindbüchse M. 1780" bevezetve. Barázdált furatú puskacsőből állt (13 mm kaliberű, a „calibre" francia, a „Kaliber" rosszul németesített francia szó; az „ürméret" teljesen magyartalan szó régi latin neve „lumen", régi magyar neve a cső világossága), amely a lakatházra ez pedig a különben szokásos puskaagyat helyettesítő, posztóval bevont és kovácsolt vasból készült levegőtartályra (Recipient) volt rácsavarva. A tartály szájnyílásában helyezkedett el a szelep. Használat előtt egy légsűrítő dugattyú segítségével — minden század kettőt vitt magával — a tartályt 110—115 atm. nyomású levegővel töltötték meg, ami 40 lövésre volt elegendő. Azonban a tartályból csak 20 lövést adtak le, mivel a csekélyebb nyomás következtében a pontosság és vivőképesség csökkent, ezért a kezelőember egy tartaléktartályt csavart a puskára a csökkent nyomású tartály helyett. Minden szélpuskás két tartállyal volt ellátva. A golyók a cső mellett elhelyezett golyótartó-tokban voltak tárolva. A cső végén keresztolattyú volt elhelyezve, annak közepén a golyó felvételére szolgáló kamrácska. A cső oldalán a húsz golyó tárolására szolgáló 250 mm hosszú rézcső a keresztolattyú kamrácskájával közlekedett. A tolattyú eltolásával a kamra a golyótartótok aljára került, abba egy golyó beleesett, amely a visszatolásnál a cső végéhez került. Innen, mivel a ravasznyomás egy pillanatra kinyitotta a szelepet, a sűrített levegő majdnem zajtalanul hajtotta a golyót 400 lépés távolságra. Kezdetben minden században négy ember volt ilyfajta fegyverrel ellátva. 1790-ben az összes szélpuskásokat 1300 főből álló ezredbe vonták össze és az akkori főszállásmesteri törzs századosa (Hauptmann des General-Quartiermeister Stabes, a mai vezérkari százados megfelelője), báró Mack képezte ki őket. Útközet közben kis csapatokba osztották be a szélpuskásokat és többnyire bámulatos eredményeket értek el. Girardoni halála után kevés volt az ügyes kitanult puskaműves a hadseregben ahhoz, hogy a szélpuskák kényes zár- és szelepalkatrészein a javításokat elvégezzék, így a szélpuskák száma mindinkább csökkent és 1815-ben az olmützi hadszertárba vándoroltak a füstnélküli és zajtalan osztrák ismétlőfegyverek utolsó háborús szemtanui és képviselői. Közülük a leghasználhatóbbak még egyszer, bár szórványosan, használatba kerültek az 1848—49-es évek szabadságharcaiban. (O. Teuber és R. Ottenfeld: Die Oesterreichische Armee, 1700—1867. Wien, 1895. 840 l.)

A szélpuskákat azonban mégsem lehet Girardoni felfedezésének tartanunk. A szélpuskák használata sokkal régebbi keletű. Girardoni órásmester — nem puskaműves — csak azok technikai tökéletesítését végezte és katonai célokra tette őket alkalmassá.

Ktezibiosz, amint a bizánci Philon írja, Krisztus előtt 250-ben készített egy légnyomású löveget, amely két bronzhengerben sűrített levegő nyomásával vetett ki köveket. („Aerotonon".Bibliotheca mathematica. Leipzig, 1901. 382—83. l.) Az az adat, hogy 1430-ban Gester, más néven Guter találta fel a szélpuskát, nem állja meg a helyét. (J. C. Vollbeding, Archiv d. Erfindungen. Leipzig, 1792. 518. l. v. ö. Feldhaus: Die Technik der Vorzeit... Leipzig und Berlin, 1914. 434. l.) Sem Murr (Beschreibung der Merkwürdigkeiten in Nürnberg, 1801.), sem Siebenkees (Kleine Chronik Nürnbergs, 1790.), a két nürnbergi krónikás, nem ismeri e feltaláló nevét. 1474-ben állítólag egy szélpuska volt található von Schmettau nevű német nemes ember fegyverkamrájában. (Mussenbroek: Inproductio ad Philosophiam Natural. Leyden, 1762. II. K. §. 2111.) 1550-ben Hans Lobsinger nevű nürnbergi puskaműves írásban ajánlotta fel a város tanácsának szélpuskája találmányát. Ez a kézirat azonban már nem található meg. (Kleine Chronik Nürnbergs, 1790. 68. l. v. ö. Feldhaus i. m. 434. l.) 1589-ben Gian Battista della Porta „Magia Naturalis"-ában (19. k. 5. fej. 2.) írt le egy szélpuskát, amelynél a levegősűrítő-henger sárgarézből készült. A franciák szerint Marin nevű lisieuxi polgár (Normandia) IV. Henrik francia király (1589—1610.) számára készített szélpuskát. (M. Mersenne phaenomena pneumatica, prop. 32.; Cogitata phys. math.-ban Paris, 1644.) 1607-ben Bartolommeo Crescenzio írta le munkájában a szélpuskát. (Nautica mediterranea Roma, 1607. v. ö. Romocki: Geschichte der Explosivstoffe, Berlin, 1895. I. k. 372. l.) Még ugyanebben az évben a nürnbergi Peter Dümbler lakatosmester szerkesztett olyan puskát, amellyel anélkül, hogy az durranna, mégis keresztül lehet vele lőni egy-hüvelyk vastagságú deszkát. A város tanácsa mégis megtiltotta e fegyver gyártását, „mert olyan gyilkos fegyver az, hogy még embert is lehet vele ölni anélkül, hogy az észrevenné, honnan jön a lövés". (Anzeiger F. P. Kunde deutsche Vorzeit, 1870. 14. l.) 1644-ben a szélpuskát Caramuel említi könyvében, a „Mathesis Audax"-ban. (Lovani, 1644. 80—82 l.)

Németországban a szélpuska Harsdörffer leírása alapján lett ismeretessé. (Deliciae Math. 1651. 477. l.)

A hollandok szerint Bartholomeus Koes amsterdami mechanikus az 1660 körüli években találta fel a szélpuskát. (Zedlers Universal-Lexikon IV. k. Büchse címszó alatt.)

Ausztriában a sváb származású Paul Weber készítette a legszebb és legtartósabb szélpuskákat sárgarézszelepekkel. (J. J. Becher: Närrische Weissheit. 1682. 31 l.)

Denis Papin, a gőzgép feltalálója, 1686-ban írja le saját tervezésű szélpuskáit (Philos, Transact. 15. k. 179. szám, 21. l. V. ö. Gerland u. Traumüller: Experimentierkunst 1889. 205—206 l.). Ezt és egy jobb szerkesztésű szélpuskáját 1674-ből találjuk ábrázolva Gerland és Traumüller munkájában. (Geschichte der physikalischen Experimentierkunst. Leipzig, 1889. 205—206 l.) Otto von Guericke, a légüres tér kísérleteiről híres magdeburgi polgármester, 1672-ben szerkesztette az ú. n. magdeburgi szélágyút, amelyet megemlít munkájában Ostwald. (Ostwald's Klassiker 59. k. 82—83 l. v. ö. F. M. Feldhaus i. m. 403 l.) A Guericke német fizikus által tökéletesített levegőmechanikai elmélet adott aztán nagy lökést a szélpuskák gyakorlati alkalmazásának. Ez a gyermekjáték a 17—18. század mechanikus kedvtelései és vadászfegyverei során fejlődött komoly harctéri fegyverré.

A gyakran „légpuska" formájában előforduló fegyverelnevezés rossz fordítású és magyartalan szó. E játékszernek — akár vadászfegyver, akár katonai fegyver volt — olasz, francia, spanyol, német, sőt régi magyar és népi neve: szélpuska. Mind e nyelveken nem a „levegő", hanem a „szél" az összetett szó értelmezője. Németül „Windbüchse", franciául „Fusil a vent", angolul „Air gun", spanyolul „arquabus de viento", olaszul „archibugio a venti" vagy „fucile a vento". Leibnitz is 1695-ben említi a maga „új szélpuskáit" egyik munkájában, de részletesebben ezekről a készülékekről nem tudunk. (Abhandlungen zur Geschichte der Mathematik 1906, 21. k. 145—146 l.) 1714-ben Valentini közöl munkájában több szélpuskát, rajzokkal együtt. (Valentini: Mus. Museorum. Frankfurt a/M., 1714. III. 1. 13. T. 20. l.) Nürnbergi mesterek olyan szélágyút készítettek, amelyből 4 fontos golyóval, 400 lépés távolságra, egy 2 hüvelykes deszkát keresztül lőttek. (Gehler: Physikal. Wörterbuch. IV. k. 769—770 l.) A 18. század végén Lieberkühn, Matthey, Gropp és Mayer végeztek javításokat és változtatásokat a szélpuskán. (Busch: Handbuch der Erfindungen, 1822. XII. k. 374 l.) Josef Gallermayer (1716—1790), a sokoldalú mechanikus készített 1763-ben egy tábori ágyút rézzel áthúzott facsővel. Ez az ágyú levegőnyomással működött. (Münchener Intelligenzblatt, 1799. 273. l.)

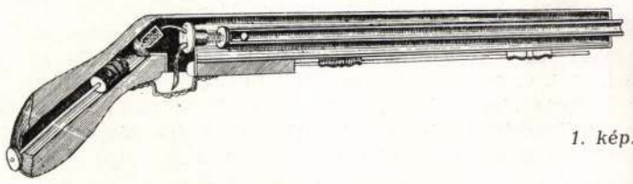

1. kép.

A 18. század már nagyon termékeny a szélpuskák tekintetében. Ebben a korban már egész sereg fegyverműves készíti azokat. 1760—1769 között Gerlach és Sars Berlinben, Contriner Bécsben, Fachter Lüttichben, Martin Fischer Suhlban, Futter Dresdában, Schreiber Halleban, Werner Lipcsében 1750—1780 között, Gottschee Merseburgban, Müller Varsóban, Valentini Siegling a Majna melletti Frankfurtban, Vrel Koblenzben, Jean és Nikolas Bruillet St.-Etienneben, Bate Angliában, Facka Speyerben, Hollandiában készítettek szélpuskákat. (Demmin: Die Kriegswaffen, Leipzig, 1886. 712 l.) A Diderot és D'Alembert-féle 33 kötetes világhírű lexikon livornói kiadású, egyik illusztrációs kötetében szélpuska rajza látható (1. kép). Ennél a levegőtartály egy cső körül futó tok, a sűrítő henger a puska tusába befúrt csatorna, amelyben a sűrítő-dugattyú mozog. A golyót elölről kellett a csőbe — puskavesző segítségével — beverni. (Enciklopédie ou dictionnaire raisonné des sciences des arts et des métiers. Paris, 1751—1772. Livraison IV. Volume V. Livorno, 1774. Planche 100., Pneumatique fig. 14.) Hazai gyüjteményeink között a Magyar Történeti Múzeum Fegyvertára, a M. kir. Hadi Múzeum (Kalmár János: A szélpuskákról. História. 1928. 88—92. l.) és herceg Esterházy fraknói és kismartoni fegyvergyüjteményei őriznek nagyobb számban szélpuskákat. (Szendrei János: Magyar hadtörténelmi emlékek. Budapest, 1896.) A Magyar Tört. Múzeum szélpuskái szerkezetükben egymástól teljesen eltérőek és mindegyik egy-egy külön típust képvisel. A 2. számú szélpuska követi ugyan a Girardoni-rendszerű puskák külső formáját, de itt már elmarad a cső oldalán elhelyezett golyótartó-tok és így természetesen hiányzik arról a keresztirányban mozgó tolattyú is, amely a golyókat a csőbe adogatja. A vaspalack és a lakatszerkezet a Girardoni-rendszerhez hasonlóan működik, csupán abban tér el, hogy a golyót töltővessző segítségével kell a csőbe elölről beverni. A cső hossza 750 mm, furata 9 mm. Lorenz bécsi fegyvermester készítette. Ehhez hasonló egy ugyanott őrzött szélpuska, ami már egy lépéssel közeledik a tökéletesítéshez. Itt az ágyazat alatti karocska előretolásakor a cső hátsó vége felpattan, így a golyót közvetlenül lehet a csőbe elhelyezni. A töltővessző ennél a példánynál feleslegessé válik. A cső hossza 810 mm, furata 11 mm, Josef Schembor Bécsben készítette. A 3. számú szélpuska a megtöltés szempontjából Girardoni rendszerét követi, de az az újítás van rajta, hogy nem kéznyomással kell a tolattyút eltolni, hanem az egy külön ravasz lehúzása révén tolódik el és a 45 darab golyót tároló tok a fegyvercső alatt kapott helyet. Csöve rövidebb a rendes puskáénál, hossza mindössze 470 mm, furata 10 mm. Ez a fegyver egy csappantyú révén a lehúzás ellen is biztosítható, J. G. Hart készítette Bécsben. A 4. számú szélpuskánál elmarad a csövet annak végéig kísérő faágyazat, ennélfogva vadászati célokra vagy céllövésre alkalmasabbá, könnyebbé tették.

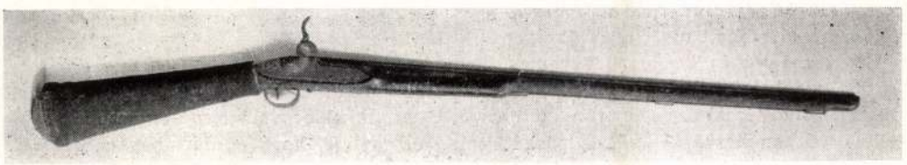

2. kép.

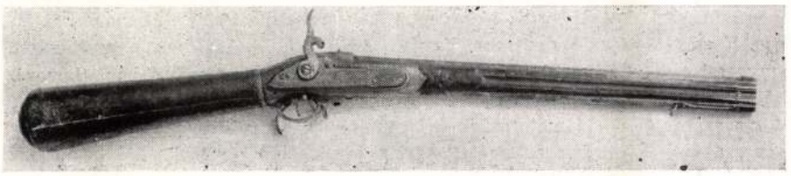

3. kép.

1—3. kép. A M. Történeti Múzeum szélpuskái.

A vaspalack még hengeres alakú, kakasa és lakatszerkezete is egyezik a régi típusokkal, de az 5. számú szélpuskánál a vaspalack már fegyvertusa-alakot vesz fel, amiáltal a célzásnál jobban a vállhoz fektethették. Kakasa is változáson ment át, ága ívesen előrehajlik, hogy a felhúzása könnyebben történjék. Az előbbinek csőhossza 800 mm, fúrata 11 mm, elsülés ellen biztosítva van. A kakas a lecsapódás után lecsúszik a lemezkéről; ezáltal a szelep szöge a kar alsó végét eredeti helyzetébe visszatolja és így a fölösleges levegőáramlás megszűnik. A cső hossza 945 mm, furata 11 mm, Preise Ferenc készítette Pesten. A 7. számú darab teljesen eltér mindennemű efajta kísérletektől. Vörösrézlemezből készült gömb-

4. kép.

5. kép

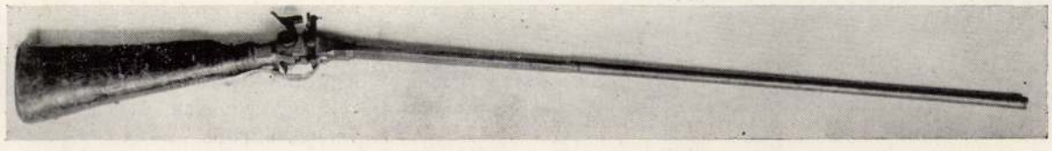

6. kép

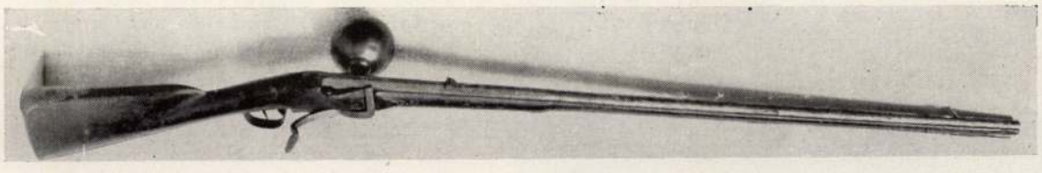

7. kép

8. kép

4—8. kép. A M. Történeti Múzeum szélpuskái.

9. kép. Szélpisztoly a XVIII. századból.
Fraknó, hg. Esterházy gyüjtemény

alakú levegőpalackja a cső baloldalára van felcsavarva. Az ellenkező oldalon egy csuklós kart rugó által nyomott kétkarú emelő üt a szelepszögre, lecsapódás után a kétkarú emelő ütőkarja lecsúszik a csuklós karról s ezáltal a szelepszög rugója a kart visszanyomja. Így csak a szükséges levegőmennyiség ömlik ki a palackból, mert azt a szelep ismét lezárja. A cső hossza 915 mm, fúrata 11 mm. Hasonló megoldású, oldalt elhelyezett gömbalakú levegőtartállyal ellátott szélpuska található herceg Lobkovitz raudnitzi fegyvertárában és a párisi Tüzérségi Múzeumban. A 8. számú szélpuska sétabotként van megszerkesztve. Csöve vékony sárgarézlemezből készült és feketére fényezett fahüvelyben rejtették el. A cső bajonettzár révén van a szelepházzal — fogantyúval — lecsavarhatóan összekötve. A bőrrel bevont sárgaréz-levegőtartályt botfogantyúszerűen képezte ki a mestere. A tartály belsejében van elhelyezve a levegősűrítő dugattyú. A ravasz lehúzásakor a kakas előrecsapódik s ezáltal a szelepcsap karját elfordítja. A csap elfordul és annak nyílásán keresztül a sűrített levegő a csőbe özönlik. A lecsapódás után a csap visszafordul eredeti helyzetébe és a levegőkiáramlást elzárja. Rendszerint szélpisztolyoknál találjuk tusában elhelyezve a levegősűrítőt. Esterházy herceg fraknói és kismartoni gyüjteményében őriznek ilyenfajta megoldású szélpisztolyokat. Mindkét pisztoly céllövésre szolgált, a csövön irányzékkal és célgömbbel. A fraknói pisztolynál a ravasz és kakas közös tokba van zárva. Származik a XVIII. századból. (9. kép.) (Szendrei i. m. 511. l.)

Josef Schembor készítette Bécsben. Az utóbbi fegyver csövének hossza 940 mm, furata 11 mm, készítője nem állapítható meg. A 6. számú fegyvernél a szelep nyitását nem a kakas tengelye végzi, hanem lecsapódásakor a kakas egy kétkarú emeltyűre üt, ami által ennek alsó karja hátranyomja a szelepet megnyitó szöget. A kar felső részére — elforgathatóan — acéllemezkét szereltek, amely két helyzetben állítható be. Az egyikben fölveszi a kakas csapását és így az alsó része megnyitja a szelepet; a másik helyzetben, amikor is a lemez el van forgatva, a csapás nem éri a kakast, ennélfogva a fegyver az

A kismartoni pisztoly Girardoni rendszerét követi. A cső mellett helyezkedik el a golyótartály, amelyből a golyókat kereszttolattyú adagolja a csőbe, I. Senger készítette Bécsben a XIX. század elején. (10. kép.) (Szendrei i. m. 435. l.)

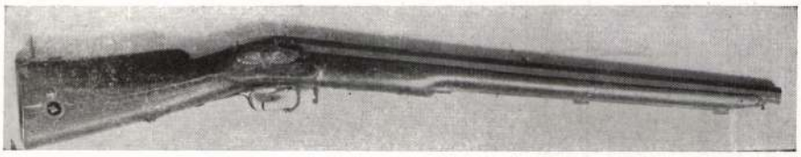

11 kép.

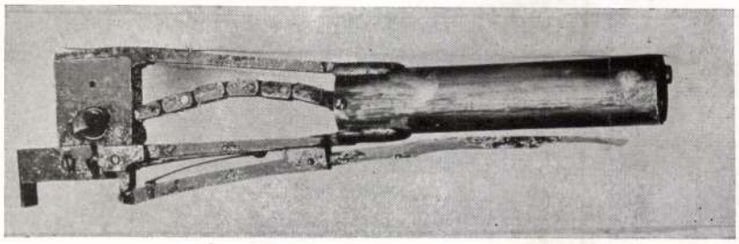

11/a kép .

A következő daraboknál elmarad úgy a levegőtartály, mint a sűrítő dugattyú is. A 11. számú fegyvernél ugyan megmarad még a sűrítő-henger és abban a dugattyú, de itt a levegősűrítés már csak a lövés pillanatában történik. A dugattyúra állandóan nyomást gyakorol egy erős rugó, amelyet, ha lánc és kulcs segítségével visszacsavarunk, az a henger végéhez kerül. (11/a. kép.) Lehúzáskor a rugó a dugattyút nagy erővel nyomja vissza, ezzel a hengerben lévő levegőt összesűríti és a csőbe nyomja. A cső hossza 672 mm, a rézből készült betétcső furata 8 mm. A 12. és 13. számú fegyvereknél szélládás-sűrítőt találunk. Ez a sűrítő fujtatószerűen bőrrel beragasztott két ágból áll. Ezt a két ágat alul és felül egy-egy V-alakú rugó nyomja állandóan egymáshoz. Az ágakat kulcs segítségével görgőkben végződő emeltyűkarral feszítik szét egymástól. A lehúzásnál az emeltyű kifordul az ágak közül és a rugók a fujtatót hirtelen összenyomják. Igy a fujtatóban levő levegő nagy sebességgel áramlik a csőbe. (12/a. kép.) A 12 számú fegyver céllövésre készült; fényezett ágyazata van és ezüstözött veretek díszítik.

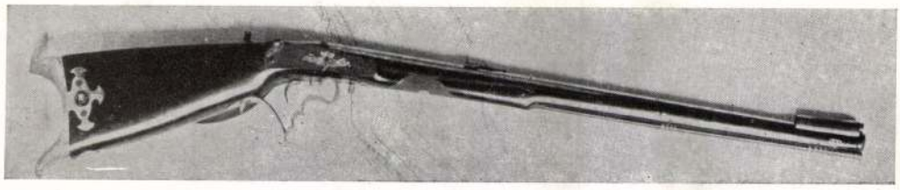

12 kép.

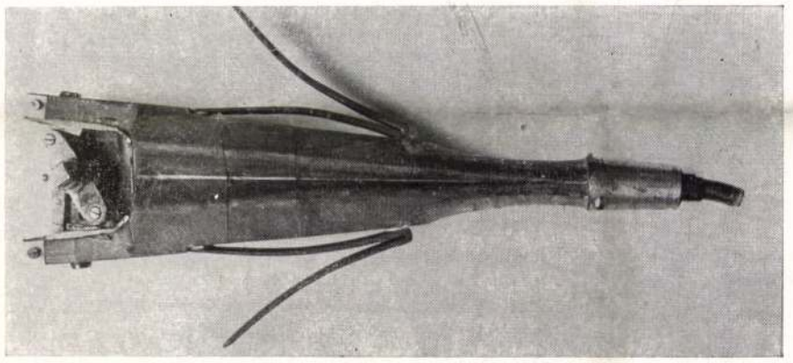

12/a kép.

A cső hátsó vége egy karocska előretolása után felugrik, tehát hátulról tölthető. A cső hossza 730 mm, furata 6 mm. Volkmann Péter készítette Pesten. A 13. számú fegyver tusájában szintén fujtatószerű légsűrítőt találunk, de az előbbi daraboktól eltérő szerkezettel. A fujtató alsó szára csavarok révén a tusához van erősítve és csupán a felsőszárat tartja a rugó nyomás alatt. Felhúzásánál a felső szárat a görgős kar felemeli, ezáltal a fujtató széthúzott állapotba kerül. Lehúzásnál a rugó hatására a felső szár lecsapódik és a fujtatóban lévő levegő a csőbe nyomul. A cső hossza 830 mm, furata 6 mm, Preise Ferenc készítette Pesten.

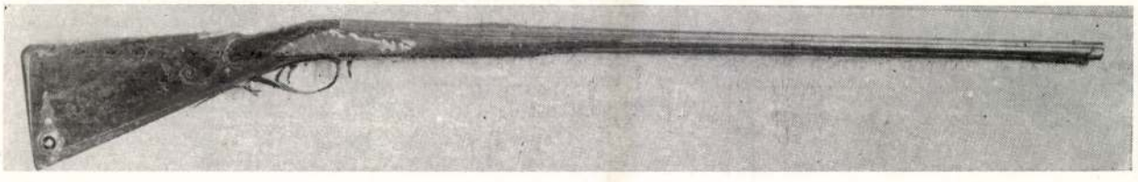

13 kép.

11—13. kép. A M. Történeti Múzeum szélpuskái.

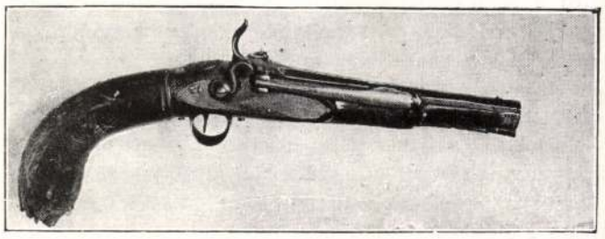

10 kép. Szélpisztoly a XIX. század elejéről.
Kismarton, hg. Esterházy gyüjtemény

A kétféle rendszert kívülről azáltal különböztethetjük meg, hogy a felhúzó tengelye a kétrugós fujtatónál a tusa oldallapjának közepére, az egyrugósnál pedig annak aljára kerül.

A Girardoni-rendszerű fegyverek levegőtartályaihoz megfelelő sűrítőket használtak (14. kép), még pedig olyanokat, amelyeknél a tartály szájnyílásának menete a sűrítő meneteivel azonos volt. Akár hadi, akár polgári célokat szolgált a fegyver, mindkét fajtánál azonos sűrítőt lehetett használni.

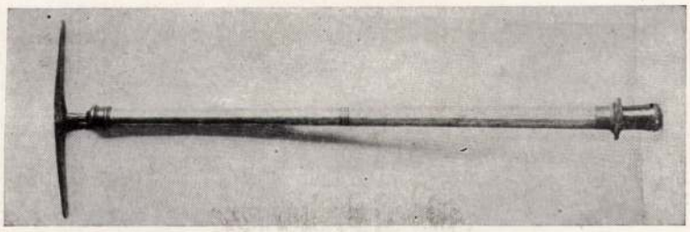

14. kép. Levegősürítő.

Vadászatnál, vagy céllövészetnél, ahol sok megtöltött levegőtartályra volt szükség és gyorsan kellett azokat újra tölteni, nem kézi, hanem kerékkel forgatható gépsürítőt használtak. Az ilyenfajta sűrítőgépek úgy működtek, mint a mai dugattyús kerekes kutak, azzal a különbséggel, hogy a dugattyú nem szívást, hanem a levegő összenyomását végezte. Hordozható állványra volt elhelyezve és két szolga tartotta állandóan üzemben, azaz forgatták a sűrítőgép kerekét. Az állványon számolókészülék jelezte a körülforgás számát, ezáltal a tartályokat azonos számú körülforgás mellett ugyanazon nyomással lehetett megtölteni. 2000 körülforgással kb. 113 atm.-ra töltötték meg a palackokat. A bécsi Hadsereg Múzeum őriz ilyen sűrítőgépet.

A felhúzó-kulcsoknál sem mutatkozik eltérés. Rendszerint fafogantyúval ellátott, négyszögletes nyílású kulcsok ezek, nyíílásaik egymással szintén azonosak.

A világháborúban ismét felhasználták a szélpuska-elvet. A hadsereg részére ugyanis olyan aknavetőket készítettek, amelyekből az aknát légnyomás vetette ki. Az aknát szakításra méretezett csavarorsóval szerelték fel; ez a csavarorsó az aknavető-cső hátsó végén volt átdugva és ott rögzítve. Az akna mögé sűrített levegőt bocsátottak be, s itt aztán a nyomást mindinkább fokozták addig, amíg csak az akna rúdja el nem szakadt. Ebben a pillanatban a nyomás az aknát kivetette. Az e rendszerű aknák nagy előnye volt, hogy az ellenséges vonalból nem állapíthatták meg egykönnyen az aknavető helyzetét és így nem volt annyira kitéve az ellenség tüzérségi tüzének. (Kalmár János: A Róka—Halász rendszerű levegőnyomásos aknavetők a világháborúban. Budapest, 1940. Technika XXI. évf. 273—275. l.)

Amint látjuk, a XIX. század közepén megszüntek a katonai, vadászati és céllövő célokra használt, nehézkes szerkezetű szélpuskák. A modern kor azonban újra megszerkesztette a maga szélpuska-típusait, mégpedig főleg kiskaliberű lövedékhez. A mai kor szélpuskái inkább csak szobapuskák. A levegősűrítést összenyomott rugó végzi s ez a szerkezet legközelebb áll a 14. számú szélpuskához. Igy vált tehát a játékpuska — a vadászpuska és a katonai puskán keresztül — ismét játékszerré.

Felelős kiadó: Dr. Kalmár János.

Madách-nyomda, IX., Lónyay-u. 18/b. Felelős vezető: Tobik István.

Preise Ferenc

pesti pudramunkás

továbbítással

Preise Ferenc

puskaműves Pest

Egy nélpuskája a
XVII. sz. végéről
Tusa alatti vaspalack-
kal.
MNM Fegyvertár

549. leltsz.

Szélpuska, diófa
ágyazat, a tusában
elhelyezett begyúj-
tővel. XVIII. sz.

u.o. 561. leltsz.

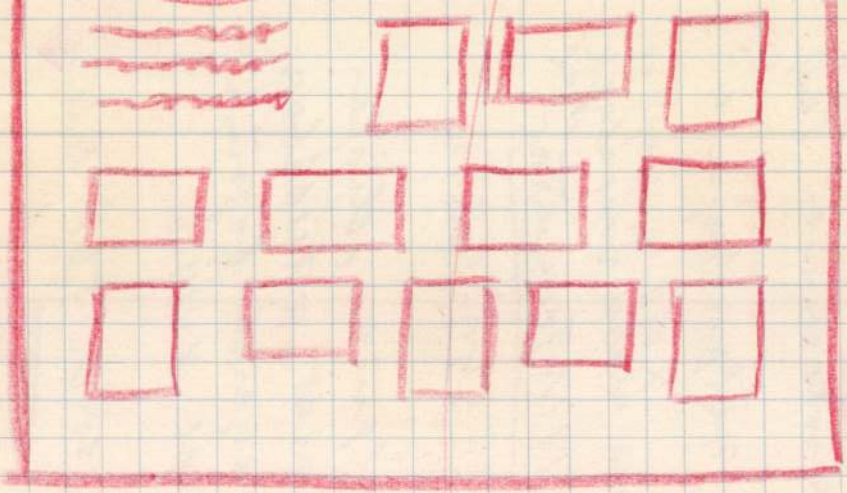

Preise F.

pesti pesskamüves

l.

Hauptkatalog

63.1.

Abbildungen und, wo dieses angängig, auch Preise werden nicht mitgeliefert.

versas iure perpetuo et irreuocabiliter tenen(dum) possiden(dum) pariter et haben(dum) Assumen(s) nihilominus dictus Martinus Literatus annotatum Joannem Benkner haeredesque et posteritates suas uniuersas in pacifico et quieto dominio prefatae auriloturae contra quoslibet legitimos impetitores turbatores causidicos et actores suis propriis laboribus fatigis et expensis tueri protegere et defendere, prout assumpsit coram nobis Harum n(ost)rarum uigore et testimonio l(ite)rarum Datae Colosuarii uigesimo die mensis Februarii Anno D(omi)ni Mill(esim)o Quingentesimo Quinquagesimo octavo. aliarum uero tenor sequi(tu)r hoc modo: N o s Y s a b e l l a Dei gratia Regina Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. memoriae commendamus per presentes, Quod fidelis noster Egregius Joannes Literatus Budai n(ost)ram veniens in presentiam sponte et libere confessus est et retulit coram nobis in hunc modum: Quomodo ipse certis bonis respectibus animum suum in id inducen(tibus) motus totum et omne ius suum omnemque iuris et dominii proprietatem, quod et qua(m) idem in totali domo et curia nobilitari Nobilis Martini L(ite)rati kiskaradi de Borband in eadem Borband in comitatu Alben(si) existen(te), et cunctis suis pertinentiis ad eandem de iure et ab antiquo spectantibus et pertinere deben(tibus), nec non uineis eiusdem in promontorio possessionis Kisfalwd et aliis quibusvis rebus eiusdem Martini Literati mobilibus et se mouentibus ubicunque existentibus, item totali et integra auri lotura eiusdem in possessione Zalatna et in fluuio Ompai dicto in facie et terri-

Preise Ferenc
pustaműves

1-

Hamvkalauz

178. 1-

Waldeck György Frigyes hercseg, né-
met hadvezér arczk. II. 219.

Johann Philip Preis szobrász MDK

1692.szept.4. szoboralap pénztárából lo frt felvesz

Schoen A: A Zsigmond téri Szentháromság szobor. Tanulmányok Budapest multjából. IV.k. Bp.1936.

2. l.

Preis Sámuel

1754. Beszterczebányán öntötte a vimazomkati vk. templom 16 mázsás nagyharangját, mely eredetileg kr. ev. ref. egyházi tulajdonban volt.

Vallás- és Közokt. Miniszterium 8015/1917. 7. alatt.

Simon Elek.

Csaknem térdig, kiss
vállravetett prémes mentév
kardjának kötőjét fogja, g
Felirata a kép alatt:

SIM
Kolozsvár sz. ki

alól balra: Kiadta Vereby
jobbra: Nyomt. Légrád

Kőnyomat, chinai papiro

Szn.
164

Preis Sámuel

harangjáról:

A külön álló romai Catholikus
templom nagy Rézcsengettyűjét, mely
1799-ben lett verrovalva, 3
harang van elhelyezve.
A felső felül ez olvasható:
„Fusus in officina relictae
Samuelis Preis Nes

MDK

Preisel

"Vörösmarty" /1844./ Barabás rajza. Preisel metsz. acélban. Repr.
/ Vörösmarty minden munkái első kiadásából,

Vasárnapi Ujság, 1900. 47.évf. 48.sz. 790. lap.

Reményi. Kézikönyv Az 1858. évre.
Herr. Vachot Sándornak.
Kép acélmetszettel. Bert,
Pfeifer 1858. Címlap előtt
Kép: Merengő. Acélm. jelz:
" Vitalis pinx. Preisel sc.

Preisel

Nemzeti Múzeum Könyvtára

Ks. ①. 966.

Remiremont. Nouvelle usine de 1878. Porte
Neuve. Usines Schneider.

Non accompagnée. Vert,
Typhon 1878. Timbre gris.
Cliché : Mercure. Recto. Vide.
" Vitrerie pour Bruxel "

Nouvelle Usine de Tirs

Rc. ① 900.

Preisel

academico

d'

Kremsmünster

1849.

Pálffy János hagyom.
Bazin 126.

T: 83.

1. I Körülöl a

az előtte [illegible] gyermek Jézusnak, a
mutat, a mely után az [illegible]
összehuzott bal lábának hüvelyk-
hajú Mária, kinek dicssugaraktól
öt fehér gyöngytől körülvett
piros palástot visel; Jézus pedig,
ér gyolcsot teritettek, [illegible]
[illegible]
[illegible]
- Szama a Kön, leltárban B: XIV-
[illegible]

I balra fordultan ül a

des XVI Jahrh.: Maria mit dem Jesu-
altarförmigen Rahmen unter Glas.

126

g 689 122

№ 42.

Nalf 6.000

Preisesz Kata

Megfestő-nyomógyűrűk
szövőnőalas munkái

Forgács Éva: Magyar textilkiállítás Aalborgban.
Művészet, 1978. november-22 lap.

Preiser Kata

Preiser: Maximalis nulla "cinn"
műve valamilyen narrative-
annet hordoz.

Forgács Éva: Magyar textilkiállítás Dalbongban.
Művészet, 1978. november - 22. lap.

Preiser Klára textiltervező

szerepel a „Prizma 13"
művészcsoport kiállításán a
Műcsarnok kamaratermében

Magyar Nemzet 1971 május 22
4. old.

Preiser Klára, iparművész

A Prizma csoport tagja. Kerepel.

—: Iparművészeti Kiállítás a Műcsarnokban 8.

Népszabadság, Bp. 1971. május 19.

Preiser Klára

A Prizma 13 csoport tagja.

A Prizma 13 csoport iparművészeti
kiállítása, Műcsarnok, 1971. Bp.

Preiser Klára
és Klozma Vera minei a gyermek-
pihák a Prizma 13 csoport lemezbo-
tításeinél.

Preiczinger László: A Prizma 13 csoportról

Magyarország 1973/1. 33 old.

Preiser Klára
szövetei még a legegyszerűbb alkalmazások
is többet, mást akarnak nyújtani, mint amit
az iparművészettől általában várunk, azaz a
gyakorlati élet igényeinek praktikus kielégíté-
sét. Pirosra 13 számmal nyílt meg vasárnap Szé-
kesfehérváron a tizenhárom tagból álló iparmű-
vészcsoport második kiállítása.

Klaváros Lujza: Kiállításról kiállításra.

Magyar Hírlap 1972/177 6old.

Preiser Klára textil tervező

a „Prizma 13" művészcsoport

tagja, szerepelt a Zalaegerszegi Vállalatnál

a Miskolci Galériában

Nagyvárad 1972 március

Freiser Klára

a miskolci Galériában Tavasz 13 címmel ipari művészeti kiállítás nyílt, melyen munkája szerepelt.

Déli Hírlap, 1942. febr. 15.

Preiser Klára

A Mütèrem c. rovatban Frank János folytat interjut a szövő iparmüvésszel. Közel negyven évog külföldön élt. 1965-ben tért haza. A Prizma 13 iparmüvész csoport tagja, s részt vesz kiállitásaikon.
1933-ban Franciaországba költözött. Párisban kezdett szőni. Kétféle módszerrel dolgozik: az egyik a broché, a brosirozás, ami „kiemeléses technika." Másik technikája a gobelinhez hasonlit. Autodidakta. Eredetileg táncosnőnek készült és szinpadi ruháit is maga készi tette. "Müvészetének alapja egy sohasem volt nép folklórja" Nem hasonlit semmihez Minden müve más és más...ötletvilága kimerithetetlen" -fejezi be a kritika. Élet és Irodalom, Bp. 1974. május 25. XVIII. évf. 21. sz. 12. lap.

Preiser Gizella kiállítása Miskolcon

A Prisma 13 tagja, kiállítását
nézzük a Miskolci Galériában.

Megnyílt a Prisma 13 kiállítása Miskolcon.

Szabad Magyarország 1972/37 12 old

Preisz Klára

a "Prizma 13" iparművészcsoport tagja. A csoport kiállítását /Műcsarnok, Kamrateremj ismerteti

Császár László: A "Prizma 13" csoport kiállitása a Műcsarnok Kamrateremben. - Magyar Építőművészet, 1971.5.sz.60-61.l.

Preiser Klára

Részt vesz a kiállításon

Jubileumi hímzőművészeti kiállítás
Mucsarnok, 1975. jún - júl.

Preisper Klára

„Maximális ruha", maradék saját szövésű anyagokból rolgoztatva és varrva, 3 m². (kipr.) II. díj.

IV. Fal- és Textil Biennálé, Szombathely, 1946.

Művészet, 1946. 8. 14. old.

Preiser Klára

Merén új hangot képviselt Preiser Klára „Maximális szita"-ja.

Mihály Mária: Szombathely - textil.
Művészet, 1976. augusztus - 14. oldal.

Preiser Klára

„Maximális ruha"

Mihóky Mária: Szombathely – textil
Művészet, 1976. augusztus – 14. oldal.

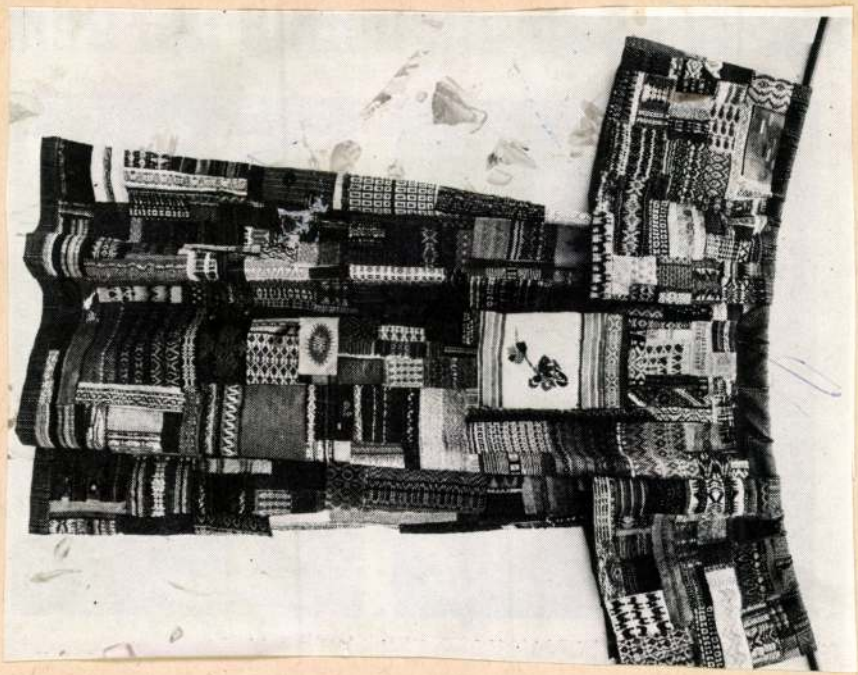

A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG MŰVÉSZETI ALAPJA
TISZTELETTEL MEGHÍVJA ÖNT ÉS KEDVES CSALÁDJÁT
1986. DECEMBER 18-ÁN 17 ÓRÁRA
A VIGADÓ GALÉRIÁBA

HAGER RITTA ÉS
PREISER KLÁRA

TEXTILMŰVÉSZEK
KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÁSÁRA

MEGNYITÓ BESZÉDET MOND:
FRANK JÁNOS
MŰVÉSZETTÖRTÉNÉSZ

VIGADÓ GALÉRIA

MEGTEKINTHETŐ:
1986. DECEMBER 18-TÓL 1987. JANUÁR 18-IG,
HÉTFŐ KIVÉTELÉVEL NAPONTA 10–18 ÓRÁIG

86-1630 GENERALART NYOMDA—DOROG

Preis Janos Fülöp

Holbein Buda

X VIII. 24

l.

Schwenzenthaler

g. l. 24. l.

19

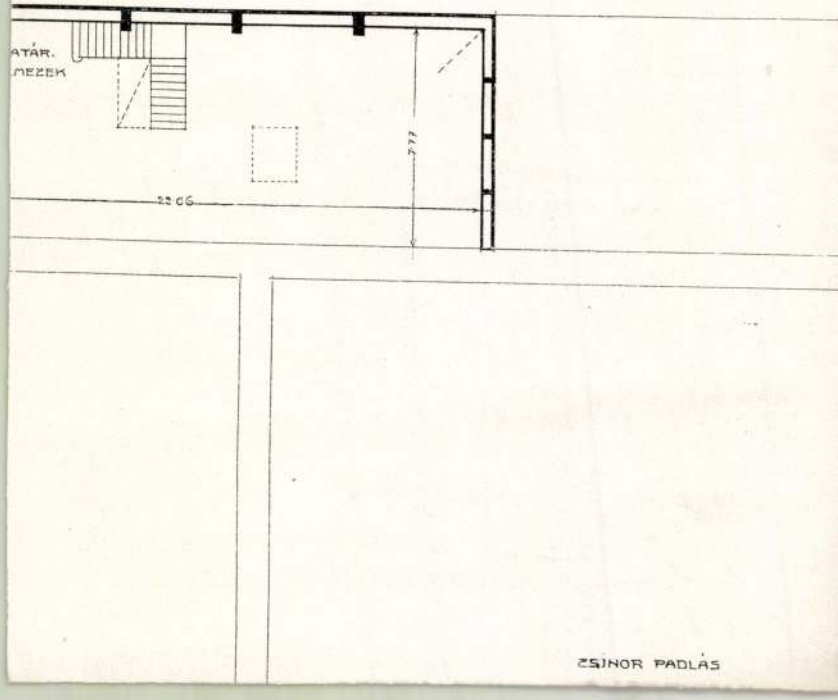

Preis Zanos-Fülöp

Thieme Becker
K XVII. 371. l.

Lyka

DRAGOMÉRFALVA

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

rezentatoáy

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Preis, Johann Philip

Kobras

l.

Schoen. Trentharom I.

2. l.

Preis Erwin

festő

l. Tavaszi Salon

XIII.

M.D.K.

Preis Ervin

„Önarckép"-ének repr.-ját hozza lap.

Szinházi Elet. Bp. 1937. nov. 7-13. XXVII. évf. 46. sz. 63. lap

Preis Ervin

Preis Ervin rajzai

Az Erzsébet körút 43. II. emeletén egy rendkívül figyelemreméltó fiatal művész grafikáit láttuk kiállítva. Nemcsak elegánsan kivételes rajztudása, de meglátásai és érdekes témaköre is kivételes művészegyéniségről beszélnek... Őszinte örömmel vettük tudomásul, hogy a fiatal művész már bevonult a múzeumba. Dr. Hoffman Edith megvásárolta egyik rajzát a Szépművészeti Múzeum számára.

Dr. D. M.

Magyarország

1937 okt. 31.

FIU

KÁVÉ •

Főüzlet: V. Gresham-pal

Preis Erwin

rajzoló

Kiállítása Ernstnél

körül 43. v.

nincs, nincs

megmondva!

(1937?)

Ujság ?

(c.a.: Preis Erwin

rajzai)

1937 OKT. 23.

INVITATION

À L'EXPOSITION DE DESSINS ETC. DE L'ARTISTE-PEINTRE ERVIN PREIS ÉDITÉS À PARIS OUVERTURE LE 24. OCT. À 11h DU MATIN. L'EXPOSITION EST OUVERTE DU 24. OCTOBRE AU 1. NOVEMBRE ENTRE 11h ET 6h. BUDAPEST VIIe 43. BOULEVARD ERZSÉBET

MEGHIVÓ

PREIS ERVIN FESTŐMŰVÉSZ PÁRISBAN MEGJELENŐ RAJZGYŰJTEMÉNYÉNEK STB. KIÁLLITÁSÁRA. MEGNYITÁSA 1937. OKTÓBER 24-ÉN D. E. 11 ÓRAKOR. A KIÁLLITÁS NYITVA OKT. 24.—NOV. 1-IG, D. E. 11—6 ÓRÁIG. BUDAPEST, VII., ERZSÉBET KÖRUT 43

TEL.: 144-793

NYOMTATVÁNY

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

„Ujság" urhölgynek
urnak

BUDAPEST

— Gerő Testv. Tel. 130-940

		Pengő
26. Krokí	V. kréta	100.—
27. „	VI. kréta	100.—
28. „	VII. szén	100.—
29. Kosár	tempera	100.—
30. Áldozat	kréta	100.—
31. A szülő és a gyermek	kréta	200.—
32. Szobortervem	tollrajz	150.—
33. Kölvárosi részlet	ceruza	100.—
34. Pihenő modell	„	150.—
35. Fekvő akt	kréta	200.—
36. Asszony és fiu	kréta és ceruza	150.—
37. Álló alak	szén	200.—
38. Egyedül	tollrajz	200,—
39. Munkások	tempera	250.—
40. Fekvő nő	kréta	200.—
41. Alterego	kréta	150.—
42. Önarckép	olaj	1500.—
43. Önarckép	bronzba	1.000.—

MODERN REVUE
EDITOR MŰKIADÓ
NEW-YORK - PARIS - BUDAPEST

PREIS ERVIN
kiállításának katalógusa

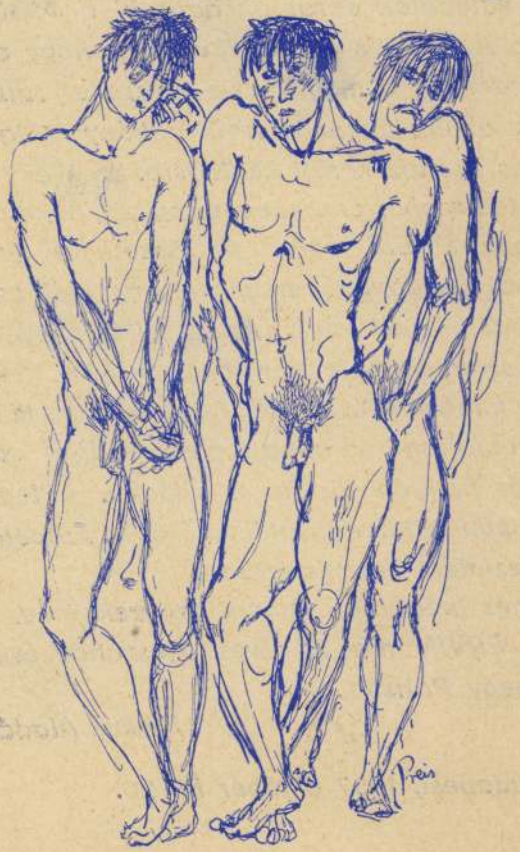

Budapest, 1937

A most bemutatásra kerülő anyag PREIS Ervin gazdag művészi ouvrejének grafikai része. Ennek válogatott darabjait adja ki a MODERN REVUE. A kiállitás alkalmat ad arra, hogy a magyar közönség is megismerje az eredeti rajzokat.

Az album anyagán kivül néhány kréta-, ceruza- és tollrajz került kiállitásra. Ezek egy olajképpel és szobor-önarcképpel együtt, bepillantást engednek PREIS egész művészetének gazdag világába. Gazdag, sokarcu, mint az élet, az ember és az emberi lélek. Az ő lelke mélyébe ez az egész világ bele van gyömöszölve. És ez a nehéz, kifelévágyó, belső feszültség a kinyitott vagy felpattanó orgona-szelepek útjai között, más-más hangon tör fel a világba. A legősibb ösztönöktől a legreálisabb valóságig. Eredeti módon. Őszintén. Természetesen.

Ehez még csak annyit jegyzek meg, hogy PREIS ERVIN ma 25 éves. Huszonöt éves és most megy Párisba...

Farkas Aladár

Budapest, 1937 október hó 20.

			Pengő:
1.	Vigyorgó	ceruza	200.—
2	A szerelmes őrült	„	200.—
3.	Mártir	toll	200.—
4.	Harakiri	„	200.—
5.	Figurák	„	200.—
6.	Ámok	kréta	200.—
7.	Akt-tanulmány	„	200,—
8.	Temetés	„	200.—
9.	Csúnya lányok	„	200 —
10.	Anyák	„	200.—
11.	Vizióláto	tus	150.—
12.	Álom	„	200.—
13.	Narancsárus	aquarell	150.—
14.	Rajzok a „Bubu"-ról	I. kréta	150.—
15.	„ „	II. „	150.—
16.	„ „	III. „	m. t
17.	Bohóc	I. Pastel	200.—
18.	„	II. „	200.—
19.	Kültelken	ceruza	150 —
20.	Aman (Cigánylány)	„	100.—
21.	Szegény cigány	„	100.—
22.	Kroki	I. kréta	100.—
23.	„	II. kréta	100.—
24.	„	III. kréta	100.—
25.	„	IV. kréta	100.—

PREINLICH Zsigmond Nőüves

1703 templomterv

Bara Csaba: Szatuáméneti,
Láncos templom. Kolozsvár, 1996
4. p.

Preis Christianus

Giessen

A Brueckenthal amoremba
a Goethes Iphigenia
pole:
MORTI SERVNT VIVITVR.
INGENIO. CETERA CHRIS-
TIANVS PREIS FECIT
Lod 1637

Roth Kunstgew. 23. l.

..... *mühely.*

főnökség!

..... hó ..... n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

m.

vi ..... hó .....

.....

sajátkezü aláírás és munkásszám.

Preiser
Klára

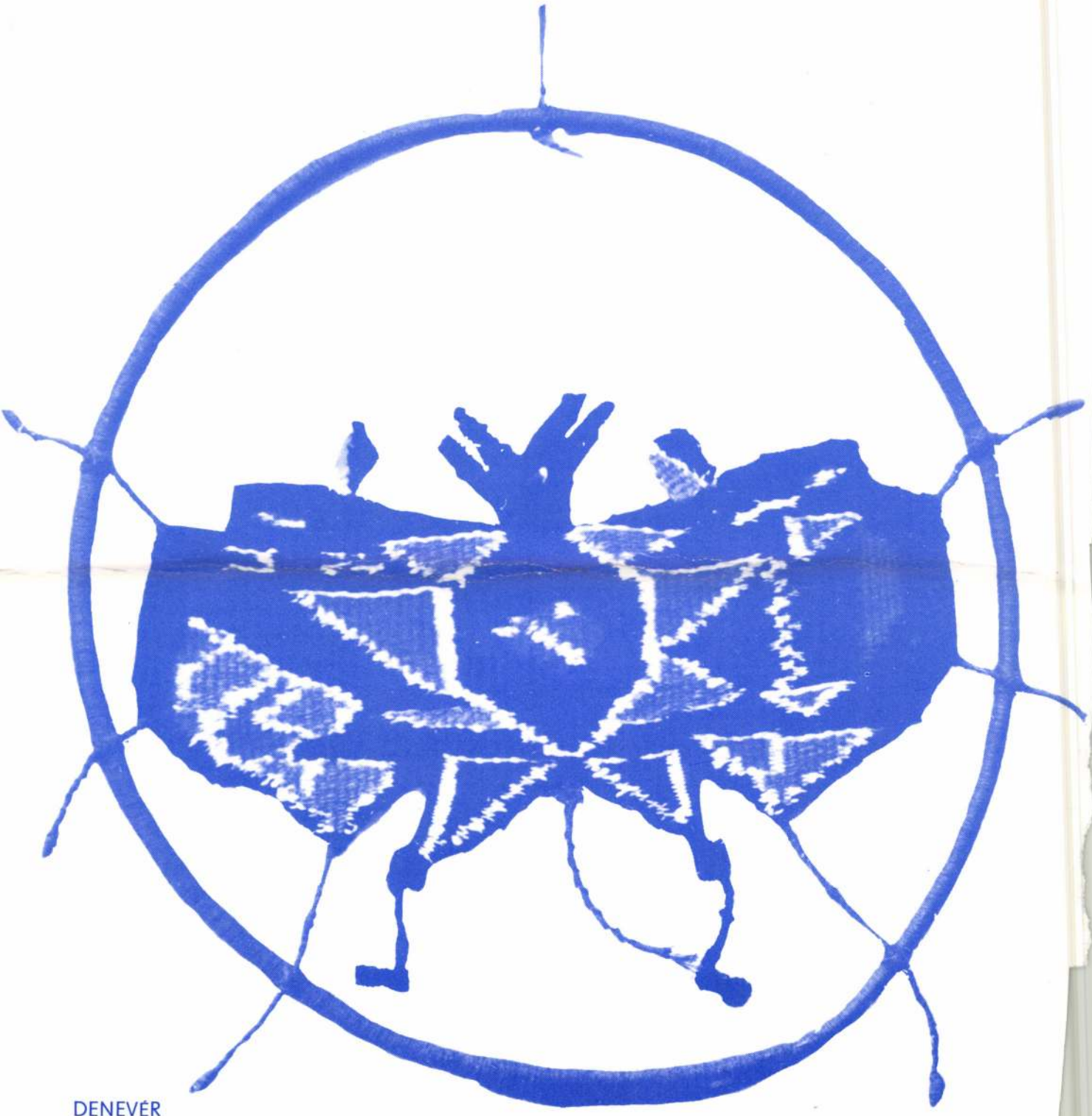

DENEVÉR

PREISER KLÁRA

kiállítása

A VIGADÓ GALÉRIÁBAN
A Magyar Népköztársaság
Művészeti Alapjának kiállítótermében
1986. DECEMBER 18–1987. JANUÁR 18.

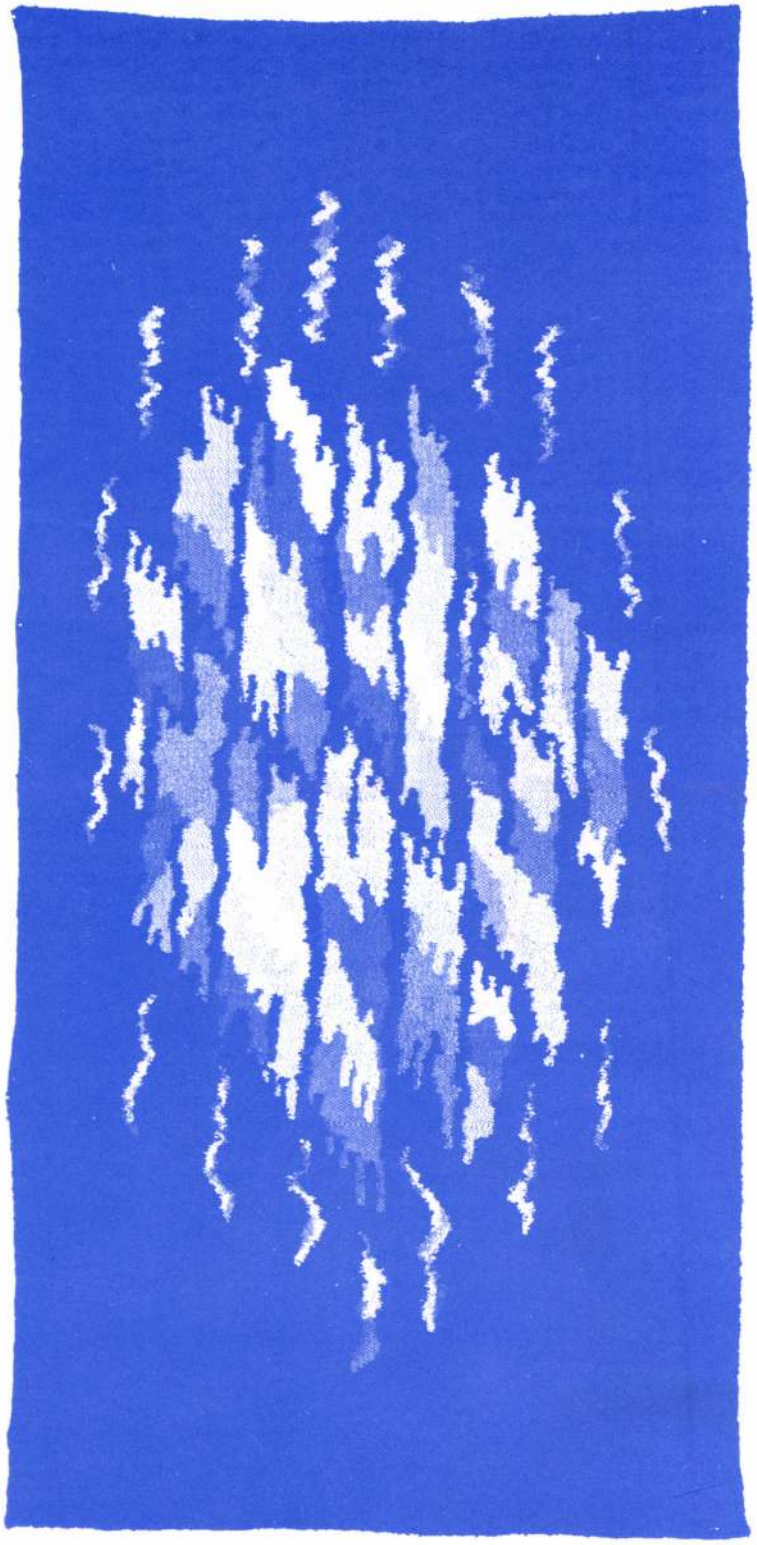

ZSARÁTNOK

PREISER KLÁRA

1910-ben Pécsett született.
1932-ben Franciaországba utazott, 1945–65-ig a Párizsi tartózkodása alatt „Lola Prusac" divatszalon számára szőtt egyedi ruhaanyagokat és öltözködéshez kiegészítő tárgyakat.
1965-ben visszatért Magyarországra, azóta Budapesten él és dolgozik.

Egyéni kiállításai:

1975 Szeged, Bartók Béla Művelődési Ház
1976 Budapest, Műcsarnok (Barta Éva ékszertervezővel)

Individual exhibitions:

1975 Béla Bartók Cultural Centre, Szeged
1976 Palace of Exhibitions, Budapest (Jointly with Éva Barta jewell designer)

Csoportos kiállítások:

1968–79 a „Prizma 13" csoporttal közös kiállítások
1972 Budapest, Ernst Múzeum
1974 Budapest, Iparművészeti Múzeum
1976 Szombathely, Savaria Múzeum
1977 Párizs, Musée Gallerie
1978 Budapest, Fiatal Művészek Klubja
1981 Boglárlelle, Pincetárlat
1983 Hódmezővásárhely, Tornyai Múzeum (Őszi Tárlat)
1984 Hódmezővásárhely, Tornyai Múzeum (Őszi Tárlat)

Collective exhibitions:

1968–70 "Prism 13", 13 exhibitions
1972 Ernst Museum, Budapest
1974 Museum of Applied Arts, Budapest
1976 Savaria Museum, Szombathely
1977 "Elegance", Musée Gallerie, Paris
1978 Young Artists' Club, Budapest
1979 Cologne, BRD
1981 Cellar Gallery, Boglárlelle
1983 Autumn Exhibition, Hódmezővásárhely
1984 Autumn Exhibition, Hódmezővásárhely

Körülbelül hét évvel ezelőtt egy idős hölgy, Madame Lola Prusac Budapestre jött, hogy kedves régi „szövőnőjét", Preiser Klárát meglátogassa, aki 25 éven át estélyi ruhákat és kabátszöveteket készített a párizsi luxusszalonja számára. A gyönyörű anyagokon a szalon neve ékeskedett és a munkákat anonymként Preiser Klára szőtte.

21 éve él itthon. Hazatérése után azonnal munkához látott, először a kéziszövőknek dolgozott. Mi, kollégák, örömmel állapítottuk meg, hogy munkája révén egy egészen egyéni, eredeti világ tárul elénk, személyében pedig az „örök fiatal" vitalitását, aktivitását és lelkesedését ismerhettük meg. Ruhái soha nem voltak egyformák. Meghatározott karaktereknek szeret dolgozni, az öltözetet kompozícióként fogva fel, úgy kreálva, hogy a ruhatulajdonos természetének és alakjának megfeleljen.

„Maxi-ruhája" a szombathelyi Textilbiennálén díjat nyert. Ezt a „ruhá"-t korábban szövött ruhaanyagjainak maradék darabjaiból készítette. Most főleg kárpitot, nagy terítőket sző. Elfogulatlan és üde színvilága mindig meglepetésre szolgál. Kisméretű művein is bölcs kedélye bújkál. Kézi szövőszékén a legfinomabb figuratív elemeket is életre tudja kelteni.

Nála nincs blöff, nem létezik a „meztelen Pomádé király", de ha mégis ruhákat sző, és aranyat, ezüstöt használ, azt olyan finom arányban teszi, hogy nem lehet tudni, a Koldusnak vagy a Királyfinak készült-e. Ha úgy érzi hibázott, addig nem nyugszik, míg a „hibát" ki nem javítja.

Sokszor amit hibának vél, azt én „báj"-nak nevezem.

Szenes Zsuzsa

It was about six years ago that an old lady, Madame Prusac came to Budapest to visit Klára Preiser, her dear, long-standing weaver, who had been working for 25 years for her luxury showroom, weaving evening dresses and mantlings. The name of the showroom was indicated in the marvellous clothes though they were woven by an anonymous person, namely Klára Preiser.

She moved to Hungary 21 years ago, started to work at once, first she worked for the hand weavers. We, I mean her colleagues, came gladly to the point that she creates an individual, original world and she represents the vitality and enthusiasm of the "eternal youth". Her dresses have never been of the same shape. She is fond of working for different characters, the dresses are compositions which have to fit the wearer's figure and to indicate her character as well.

Her "Maximal Dress" won prize at the Textile Biennial of Szombathely. This work of her was actually the summing up of her former clothes in this big collage. Recently she weaves tapestries and large table-clothes. Her open-minded and fresh world of colours is always surprising. Even in her works of small size one can notice the signs of her wise temper. She can realize even the finest figurative elements in her ioom.

She has nothing to do with bluff, "the nude Pomade king" does not exist. However, when she weaves dresses using gold and silver, one cannot find out whether they are for the begger or the king.

Whenever she feels that something was ruined she will not rest till she has corrected her "mistake". Frequently what she considers wrong, I call "charm".

ZSUZSA SZENES

TÓ

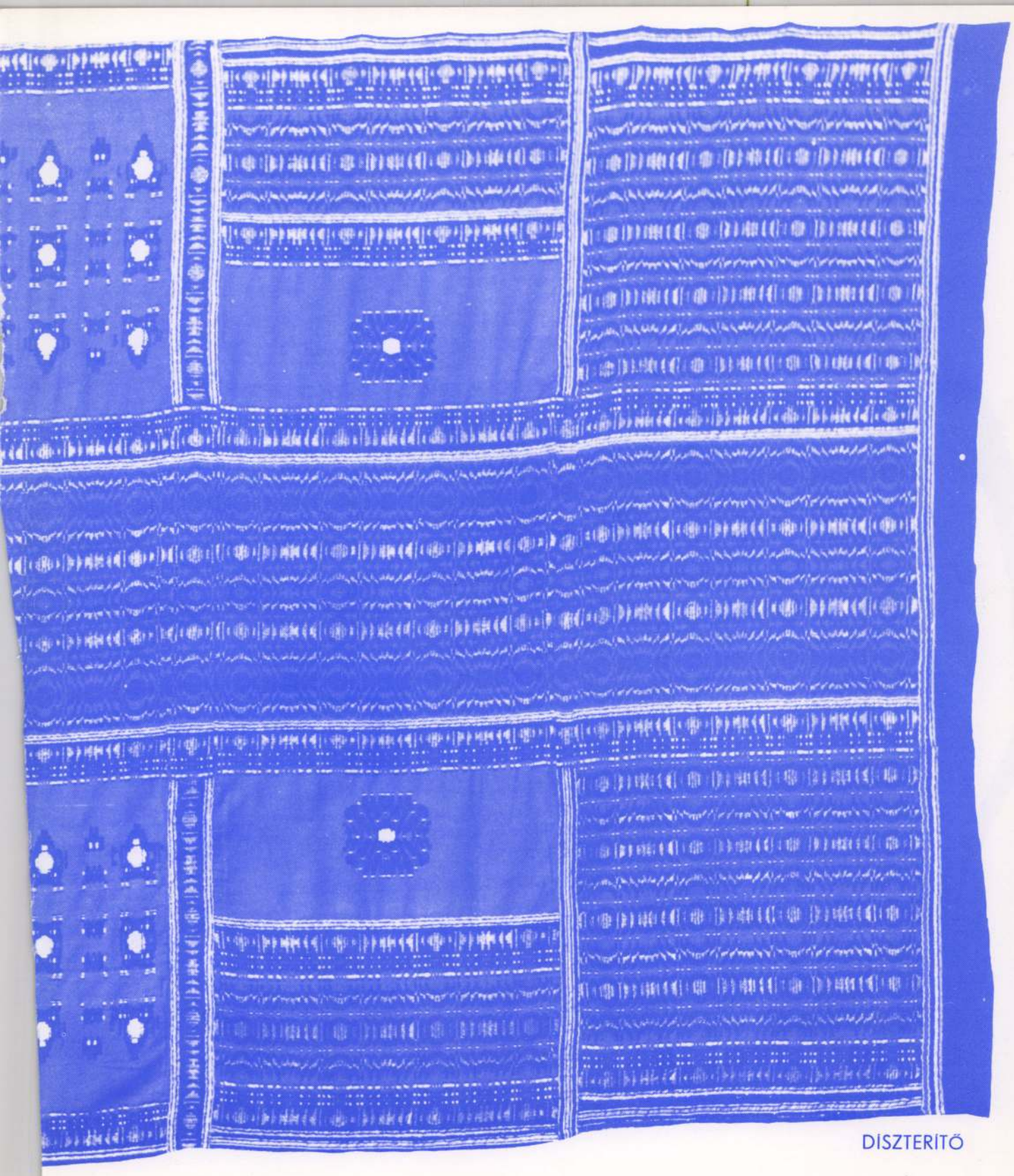

DÍSZTERÍTŐ

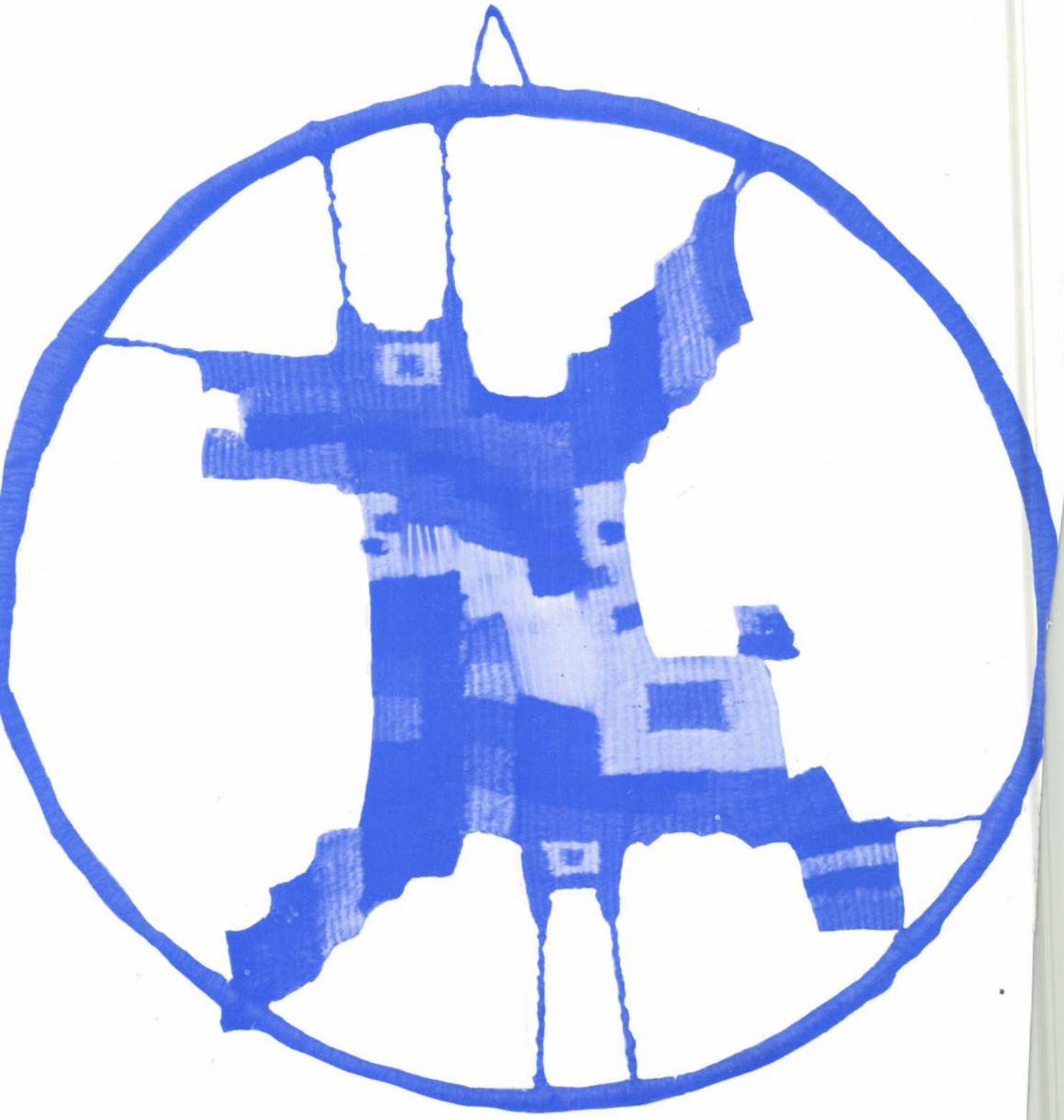

Kiállított művek jegyzéke:

1. MAXIMÁLIS-RUHA, 1940–1976
   3 m^2 ragasztott varrott, saját szövésű anyagokból
   Savaria Múzeum tulajdona, Szombathely
2. DÍSZTERÍTŐ, 1972
   370x200 cm, szövött gyapjú, pamut, lurex
   Iparművészeti Múzeum tulajdona
3. ÁGYTERÍTŐ, 1975
   230x160 cm, szövött, hímzett gyapjú
4. ZORD ERDŐ, 1976
   140x180 cm
   Savaria Múzeum tulajdona, Szombathely
5. TÓ, 1980
   100x90 cm, szövött gyapjú
6. DUNA, 1980
   200x80 cm, szövött gyapjú
   Urbanisztikai Társaság tulajdona
7. LÁNGOSZLOP, 1985
   240x170 cm, vegyes technika
   Művelődési Minisztérium tulajdona
8. BAGOLY, 1985
   ∅ 70 cm, szövött gyapjú
9. DENEVÉR, 1985
   ∅ 70 cm, szövött gyapjú
10. MOTÍVUM, 1985
    ∅ 70 cm, szövött gyapjú
11. ZSARÁTNOK, 1986
    200x80 cm, szövött gyapjú

List of works:

1. 1940–76 "MAXIMAL DRESS"
   about 3 m^2, glued, sewn, mosaic from different materials woven by her
   property of the Savaria Museum, Szombathely
2. "ORNAMENTAL TABLECLOTH"
   370x200 cm, woven wool, cotton, lurex
   property of the Museum of Applied Arts, Budapest
3. 1975 "BED-COVER"
   230x160 cm, mixed and wool
4. 1976 "RUGGED FOREST"
   140x180 cm
   property of the Savaria Museum, Szombathely
5. 1980 "LAKE"
   100x90 cm, woven
6. 1980 "DANUBE"
   200x80 cm, woven
   property of the Hungarian Urbanist Company
7. 1985 "TOWERING FLAMES"
   240x170 cm, mixed media
   property of the Ministry of Culture and Education, Budapest
8. 1985 "OWL"
   70 cm ∅, woven
9. 1985 "REARMOUSE"
   70 cm ∅, woven
10. 1985 "MOTIVE"
    70 cm ∅, woven
11. 1986 "EMBERS"
    200x80 cm, woven

12. LÁVA, 1986
    200x80 cm, szövött gyapjú
13. HALAK, 1986
    220x80 cm, szövött gyapjú
14. ESTÉLYI KABÁTKA, 1986
    szövött gyapjú
15. PÁRNÁK, 1986
    szövött gyapjú
16. GYÖKEREK, 1980

12. 1986 "VOLCANO"
    200x80 cm, woven
13. 1986 "FISH"
    220x80 cm, woven
14. 1986 "EVENING MANTELET"
    woven
15. 1986 "PILLOWS"
    woven
16. 1986 "ROOTS"

HALAK

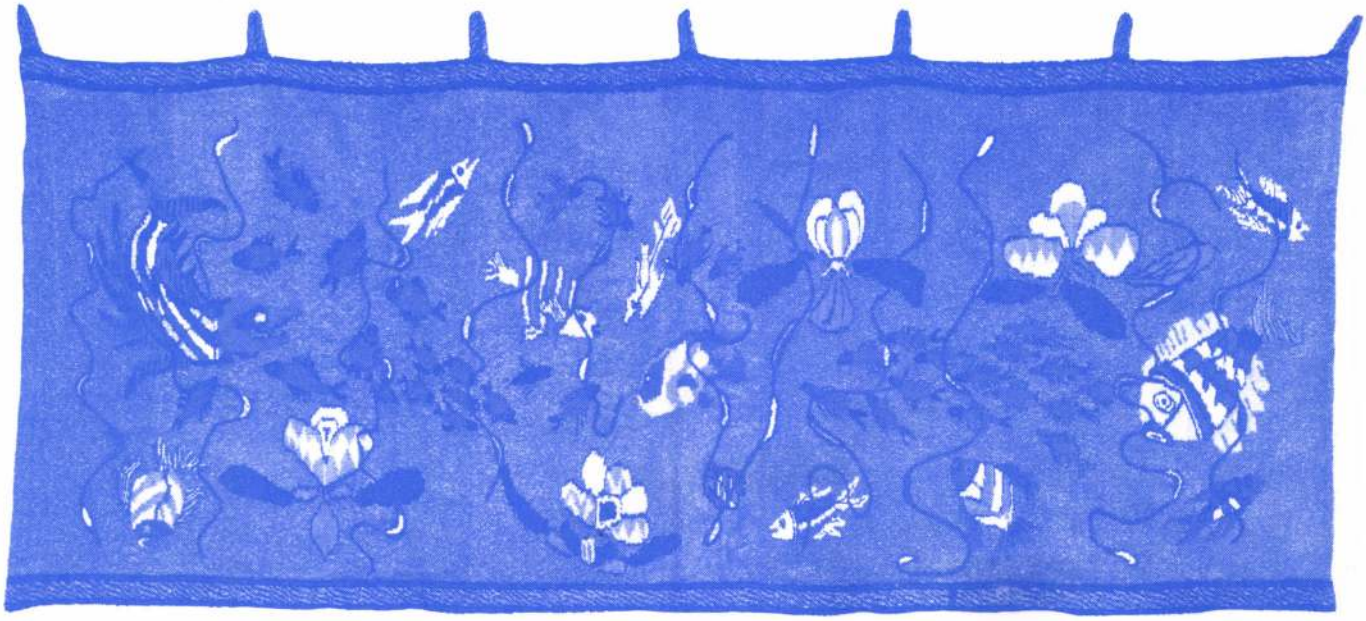

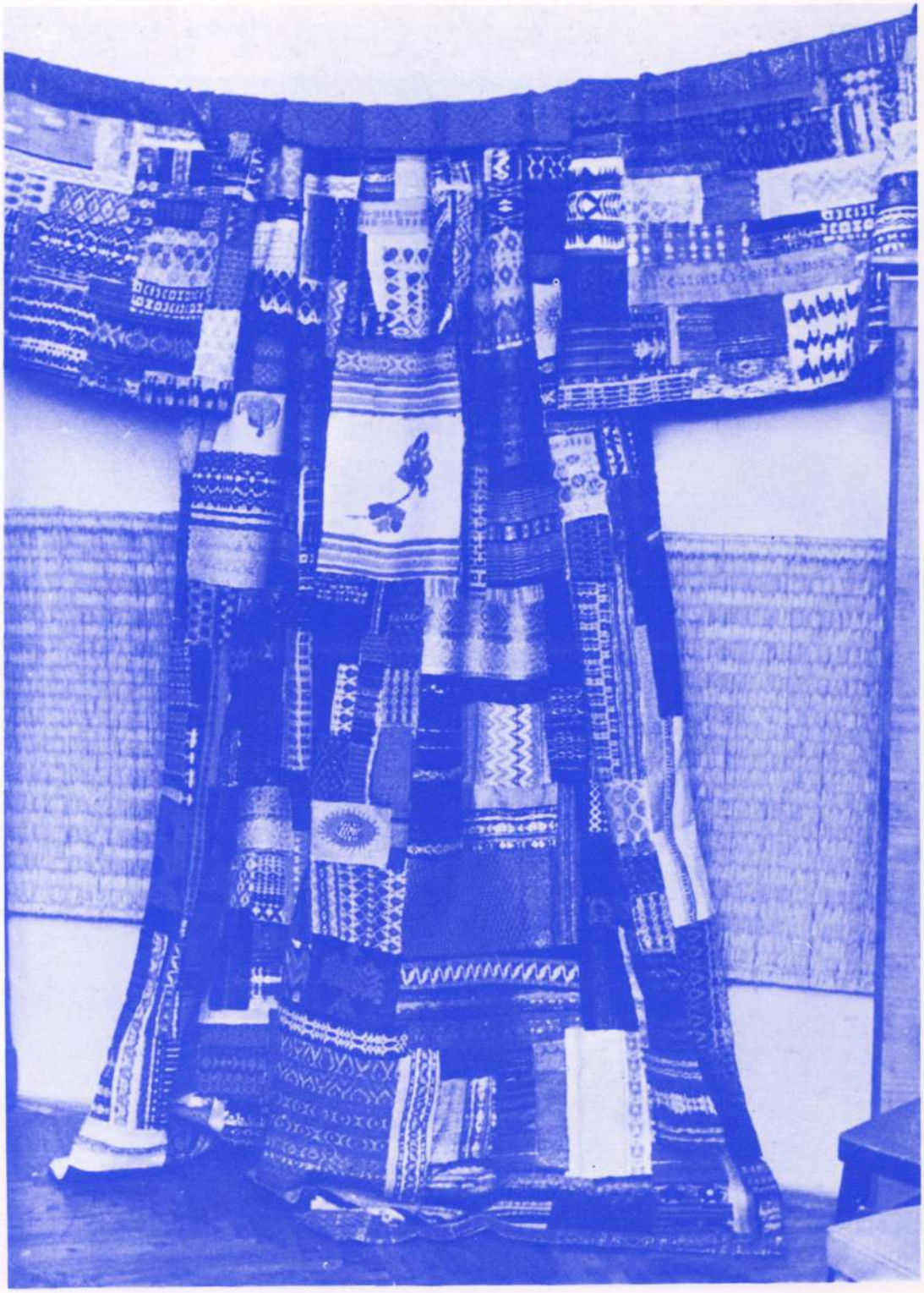

MAXIMÁLIS RUHA

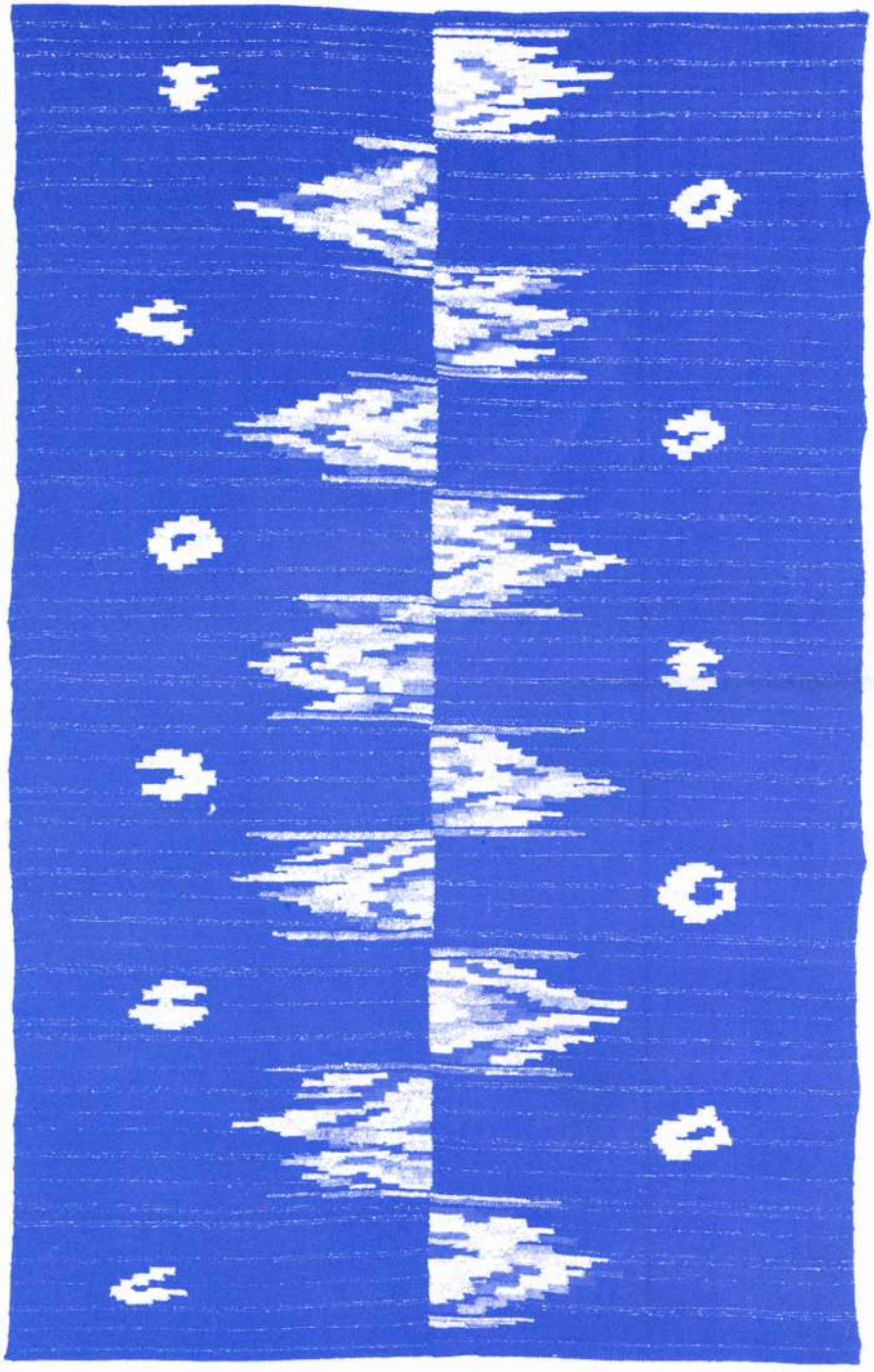

LÁNGOSZLOP

BAGOLY

A kiállítást rendezte
Marótiné Herczeg Ibolya

A katalógust tervezte
Balla Margit

A fotókat készítette
Kollányi Gyula, Rédner Márta

Vigadó Galéria
67. számú katalógusa

Felelős kiadó
Fazekas János

Ára: 25 Ft
HU ISSN 023-113X
ISBN 963 01 7663 7

GENERALART Nyomda – Dorog

VIGADÓ GALÉRIA

- Ruhák, ruhák, amelyekből gyönyörü darabokat látunk itt a kiállitáson és nem csak ruhák, hanem vállkendők és egyéb textiliák is találhatók. Ugy tünik, hogy különösen kedves Önnek a vállkendő.

- Hát az igaz, mert azt elejétől végéig én csinálom, de az meg van szőve, meg van varrva. Mert például a ruhákat, azokat megszövöm az, szóval megbeszélem, hogy a dekoráció hol legyen, vagy kinek lesz, mert nálam is ugy van, mint az évánál, hogy az egyéniséghez van kitalálva, a ruha szabásához nekem márnemigen, vagy nagyon kevés beleszólásom van, vagy nem hallgatnak rám.

- Befolyásolja-e a tervezésnél, vagy az itt látható darabok elkészitésénél, a divat ?

- Azt hiszem, hogy nem. Én ezeket a dolgokat, nem is tudom megmondani, 30-35 éve csinálom, és a divat, az inkább a formában van és nem a szövésben magában. A rajzban, vagy a szinekben, én nem, nem nem függök a divattól egyáltalán. Általában a ruha alján, vagy a válláig szövöm és igyekszem, hogy eleje háta jól összeilljen, ami nagyon nehéz a kézi dolgoknál, én nem szeretem azt a kifejezést, hogy textiltervező, rám vonatkozólag, mert magam szövöm a dolgokat és szerintem ez a legfontosabb, hogyha el is képzelem, tegyük föl tervezem, de akkormeg is szövöm és nem papiron tervezem és odaadom valaki másnak megszőni, hanem elsősorban szövőnek érzem magam.

- Ezek közül ami itt látható a kiállitáson van-e kedvence ?

- Hát tulajdonképpen van, de elég sok hibáját látom a kedvencemnek, de azt csináltam a legszivesebben. Az egy vidékhez kapcsolódik, amit nagyon szeretek. Mégpedig a tiszai ártér, nyirfák és és hát szóval rengeteg vadmadár, szineit szeretem hát szóval ezt a munkámat szeretem. A többit is szeretem, de különben nem állitanám ki.

- Terveznek-e még közös kiállitást ? Hiszen már volt ilyen.

- Hát volt ilyen Szegeden és most majd együtt kiállitunk

A 994. I. 9. 9.25 Sné
Zattke, Lállattuk.
Bartha Éva és Weixler Klára kiállítása
a Műcsarnokban.

Bulgáriában, Szófiában, ésha ugy adódik és az Éva beleegyezik én mindig szivesen.

- Én nagyon szivesen állitok ki Klárival és azt hiszem, hgy tényleg kettőnk munkája, valahogy erősiti egymást.

Preiser Klára

Barthos Éva és Preiser Klára textil-művészek közös új kiállítására készül a Műcsarnokban.

Bedecs Éva: Karácsonkor művészete.
Tükör, 1976. márc. 30 – 14. oldal.

Mitvenet, 1944.
8 ald.

Preiser, Kläva: Lord pärla
sviben, 160 x 180 cm.

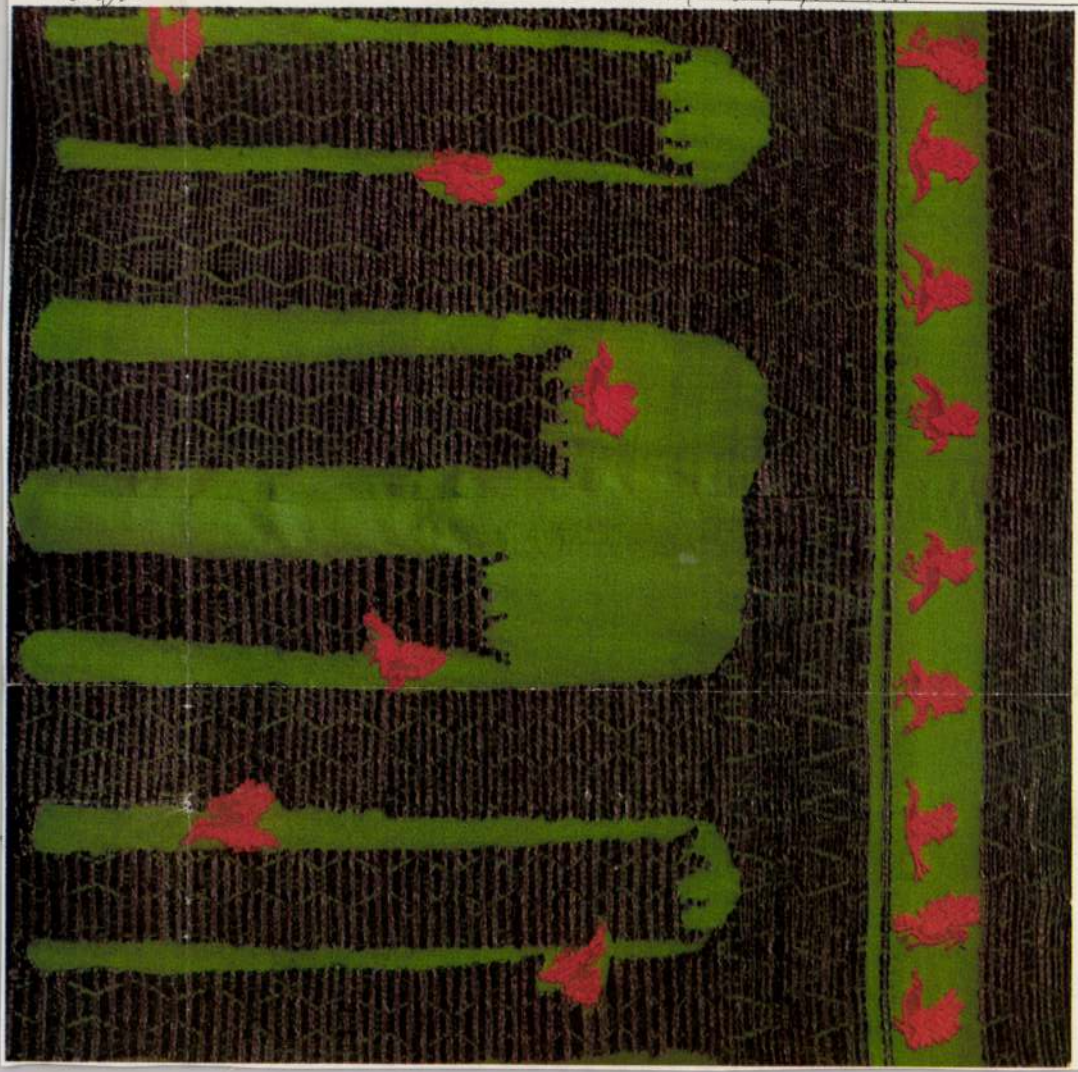

ímű művei között feszül. Bár jó messzire endeződtek egymástól, mégis a kiállítási erem egyik végéből a másikba is áthat el- entétük. Paizs László műve a szem hedoniz- husának szól. S elbűvöli a rája figyelő szem- élőt csillogó műanyag buborékjaival. Való- an olyan csodát lát itt a rabul ejtett néző az mber vegykonyhájából, amilyent eddig ligha láthatott. Az örömöket kereső, az römöket minden kis csodában megtaláló mberi magatartás lebegését segítik ezek a művek. Szlávics László mind a két lábával öldhöz ragadt. S mint akibe talpain át csak föld keserűsége sugárzik, tudata alatti ndulataiból formálta meg bravúros szakmai udással műveit. Ha egymás mellé kerülnek két művész munkái, csupán kiállított mű- árgyként hatnak, közelségükkel kiegyenlítik artalmaikat. De így üzengetnek egymás- nak. Mégsem ez az alkati, szemléleti különb- ég műveik között a legnagyobb ellentét, nanem hogy az egyik ipari hátteret, tudo- mányos elemzést, vizuális kultúrát tudhat maga mögött, a másik csupán indulatokat es szinte páratlan manuális készséget és szakmai tudást. Szlávics az emberi anyag- alakítási készség maximumával rendelkezik. Paizs alkalmazni tudja a korunk termelte új anyagokat. Az egyiket a teljes tudományos és ipari termelés segíti, a másik – itt most közömbös, hogy milyen szinten – csak saját valóságérzékelésében, a hagyomá- nyos anyagokkal való bensőséges kapcso- atában bizhat. Az anyagalakításnak ezt a kétféle módját a látogató szembetűnően érzékelte a zsúfolt kiállítási teremben, ahol nem részesültek külön kiemelésben az arra tényeit, ünneplik csodáját és képzelik lehe- tőségeit. A felismert valóság mindig csodá- latos. Ez az örök felismerés adja életünket, a generációk életét, a mértéket. A józan eszünk szerinti, a ránk érvényes, a minden- séggel teremtett jogos mértéket, ami Marx- nak a népi szólás erejével, a tudomány pon- tosságával ható meghatározásában ismert mindannyiunk előtt: az állat a maga szük- séglete, az ember a maga mértéke szerint alakít. Vajon jól tudjuk csak csupán szükség- leteink mértékét is? Az V. Országos Kis- plasztikai Biennálén szereplő művek együt- tesében beszámolónk írója nem lelt rá arra a mértékre, amely ítéletének alapjául szol- gálhatott volna. Okot csak töprengésre talált.

KOVÁCS GYULA

Preiser Klára, textiltervező

FRANK JÁNOS

A szombathelyi biennálé

JOBB VOLT-E A MOSTANI?

Veszélyes játék biennálé-sorozatot rendezni: a kiállítók legfőbb ellenlábasa a saját maguk két év előtti énje, teljesítménye; és sok — bár önmagában kiváló — tárlat járt már pórul, ha mindössze annyit tudott nyújtani mint a megelőző bemutató. Az összehasonlítás kivédhetetlen előítéleteket kelt.

A szombathelyi Savaria Múzeumban rendezett IV. Fal- és Tértextil Biennálé azonban jobb volt, mint a III-dik. Ezt a tételt nem a bírálati liturgia kötelező udvariassága mondatja velem. Dicséretemet árnyaltabban így mondanám: a kiállítás jó, mert az oly számos kiemelkedő alkotás „viszi" a tárlatot, a jó művek arányukkal, és főleg súlyukkal mintegy elfedik a gyengébbeket, ők adják a domináns hangot. A textiltervező iparművészek szemlátomást győzik az iramot, lépést tartanak e művészeti ág rohamos fejlődésével, sőt, talán ki sem bírnák ők a szüntelen megújhodás, az állandó mozgás nélkül. A magyar textilművészet nem állóvíz.

Az új kiváló eredmények indítékai közt természetesen első a művészek tehetsége, szellemi mozgékonyságuk és — ez is a művészethez tartozik — aktivitásuk. Irányt ad, szervezeti alapot, formát a szombathelyi biennálék intézménye, a Savaria Múzeum mintegy Osvát Ernő-i szerepe, tiszte. Persze nem a biennálé a magyar textil egyetlen fóruma: vele párhuzamosan — tulajdonképpen kölcsönhatásban is — az utóbbi években szaporodtak az egyéni és a csoportos textilkiállítások, idehaza Budapesten és vidéken, de szívesen viszik külföldre is ezeknek a művészeknek a kollekcióit Keletre, Nyugatra, sőt már a harmadik világba is. Közvetlen impulzust kapott ez a biennálé a velemi műhelytől, továbbá az 1975-ben huszáros fürgeséggel megszervezett szombathelyi Miniatűr Textilkiállítástól. Gyanakodtam ugyan, hogy túl rövid talán a mini óta eltelt időszak, hála Istennek tévedtem, a feladatok tömege mégcsak animálta is ezeket a művészeteket. Tavaly a textiltervezők népes küldöttsége utazott a Lodzi Triennáléra — magam is velük mentem —, nyilvánvalóan hatottak rájuk a legjobb darabok, rájöhettek, hogy a kárpit, a tértextil — ez sajnos anyagi kérdés is — méretei megnőttek, de, úgy hiszem, a legtöbbet a triennálé hibáiból tanultak a magyarok. Ott tudniillik — éppen fordítva, mint Szombathelyen — a gyengébb munkák tömege nyomta el a remekműveket.

Egy kiállításon a néző, a laikus, a műbarát, a kritikus számára, azt hiszem a legizgalmasabb, mindig az új. Mi adta meg az idén a szombathelyi biennálé új hangját?

HARSÁNYSÁG, IRÓNIA

A textil — mint design — a könnyűiparhoz tartozik, a textiltervezés azonban egyáltalán nem könnyűzene. A korábbi textilbiennálék finomságokra sokat adó, méltóságteljes, szonórikus hangja helyett itt, most acélosabb csengéseket hal-

lunk. A múltkori szombathelyi tárlaton uralkodott a monochrómia, a gyapjú, a kender, a sisal nyers, szűz színe, most minden harsányabb lett, frissebb valahogy, derűsebb. S megjelentek ebben a művészeti ágban is az irónia — vele együtt az önirónia —, sőt humor együtthatói is, az ízlésbeli, gondolatbeli elmaradottság — legtöbbször indirekt — kritikája is.

Preiser Klára Maximális ruháját talán egy óriás viselhetné, mivel ezt az óriási vállfára akasztott köntöst a művész három négyzetméteresre hatványozta. Ennek a ruhának a kelméjét különböző szövött anyagok kockáiból applikálta, mintegy kollázsként állította — varrta — össze tervezője. A kollázs: egyes építő elemeknek más építő elemekhez való viszonyítása, mesteri módon sikerült most. És ezeknek a brokát daraboknak a halmaza Preiser Kláránál nem

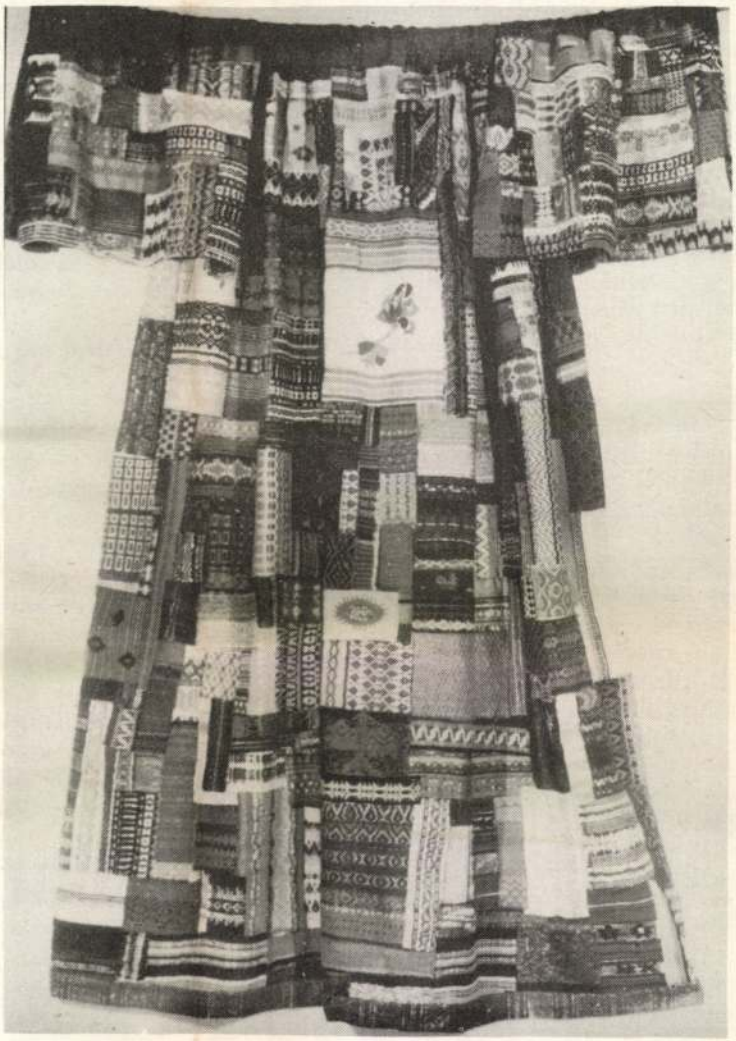

Preiser Klára: Maximális ruha

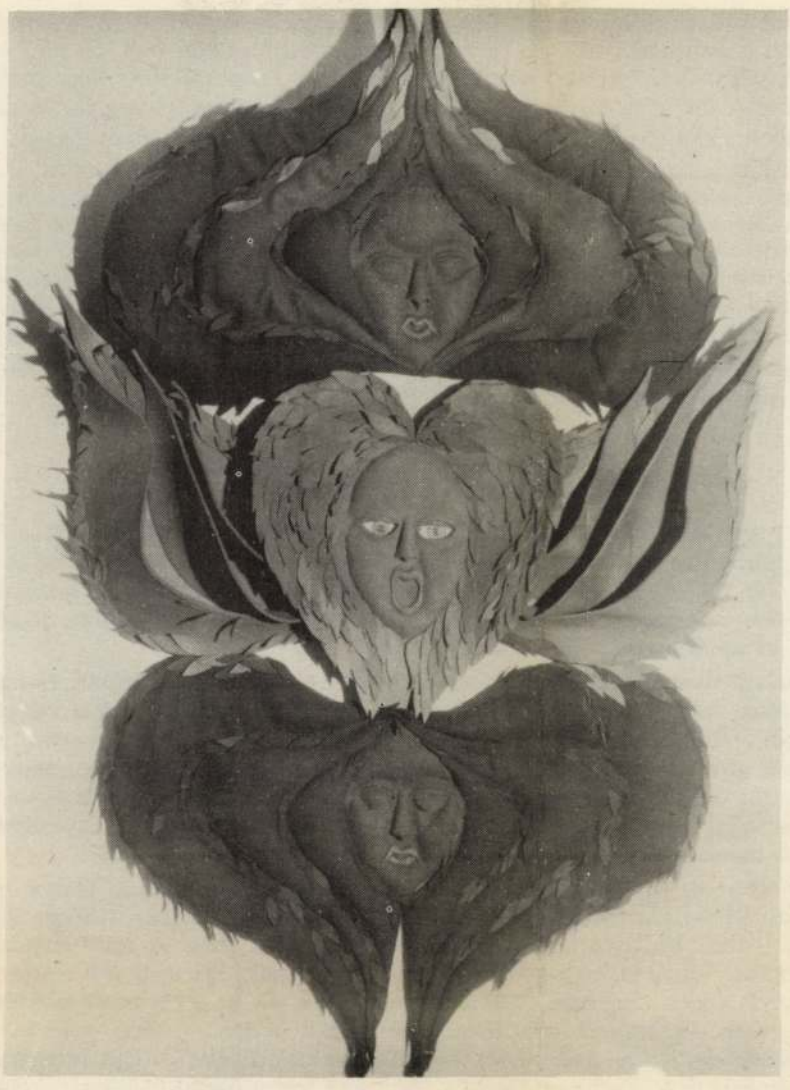

Szabó Marianne: Három angyal

egyszerűen objet trouvé gyűjtemény, ezeket a négyzeteket mind maga szőtte, 1940 óta a rongybatyújában gyűltek össze ezek a maradékok, így a Maximális ruha apokrif önéletrajz is. Hasonló gondolat az indítéka Péreli Zsuzsa Régiség című faliképének, ő ugyancsak brokát darabokkal — sávokkal — dolgozik, ám ő ezeket az ócskapiacon vásárolta, nála a trouvaille a párosításban, illetve kontraszt keresésben van. Kárpítja brokát mezőjének a közepére saját maga szőtt egy kis kerek — csipkével keretezett — gobelint. Gesztusa ambivalens: föllelhetjük benne a XIX. századi művészet, s a belőle hígult giccs iránti nosztalgiát is, sokkal inkább azonban mindennek a kemény, csípős bírálatát. A giccs imádóinak nem sok örömet fog hozni ez a Péreli-gobelin.

Szabó Marianne folytatni tudta — sőt, ugyanazon a fokon — sorozatát. Míg azonban a múltkori mű — a Szirén — asszimetrikus kép volt, az idei a Három angyal, szigorúan egyetlen szimmetriatengelyre csoportosított kép, mely a valódi barokk épületplasztikára — illetve, inkább ironikus felhanggal, annak XIX. századbeli eklektikus, habarcs továbbélésére — utal, újra csak frappáns hatásokat keltve. Balázs Irén is folytatta nagyszerűen indított sorozatát. A folklór gyökerű, Mesében nőtt lány, többsíkú realizmusával bizonyos verizmusával, a Balázs-féle juta dombormüvek közé tartozik, csak a méretek nőttek meg. A mű kompozíciója is nehezebb erőpróbája volt a művésznek e megelőző darabjainál. Mégis megoldotta. Cságoly Klára Absztrakt zászlójának játékos, csúfolódó ötletével térérzéke és magas fokú művessége párosult. Szuppán Irén Húsvétja, ez a hurkolt, bordás textildombormű hatásával, harmóniáival, s ezeknek a harmóniáknak a kiszámított felborításával, intenzív színeivel mond újat. A művész eddigi oeuvrejéhez képest is.

HARMADIK DIMENZIÓ, MONUMENTALITÁS

Néhány éve már, hogy a textiltervezők elirigyelték a szobrászoktól a teret, és egyre többen törekednek rá, hogy műveikkel a harmadik dimenziót is meghódítsák. A III. szombathelyi biennálén még csak néhányan, a legmerészebbek kísérelték meg tértextilek alkotását, ebben az évben azonban, már jócskán előretört ez az irányzat, sőt dominál.

Tulajdonképpen már az előbbi bekezdésekben említett művek is három dimenziósak, hiszen a textil-reliefek, vagy akár a Maximális ruha is kiléptek már a síkból, tehát tértextilek. Mindezekkel szinte együtt jár a magyar textil — vagyis a szombathelyi biennálé — egy másik sajátossága a monumentalitás — úgylátszik ez sem a freskófestők, emlékműszobrászok előjoga már —, akár a jól megfogalmazott, óriási méreteket értem rajta, akár egy, úgynevezett kisméretű monumentalitás tendenciáját.

A tértextil egyik úttörője volt már évekkel ezelőtt Attalai Gábor filcplasztikáival. Vörös színű filc Szalag-ja, nem épül, mint a szobor, hanem függ: formáját, ívének hajlását a föld vonzóereje határozza meg. A munka jelentékeny tartalmánál fogva is, egyik csuklópontja a tárlatnak. Hét négyzetméteres munka Dobrányi Ildikó Hatrészes térkompozíciója, fekete-szürke színösszeállítása némileg — és alighanem szándékosan — komor hatású, a kép egymást keresztező síkok együttese, hat részét — biológiai utalásként — hat lepkeszárnynak is értelmezhetjük. Farkas Gabriella Áthatás I. című összetett konstrukciója, akár tüntető cégére is lehetne a tértextilnek, mint olyannak. A művész a puha indifferens fonalakat keményen kifeszítette; műve a szerepét mintegy valamilyen sztereometriai példatár ábrájára veszi, persze karikírozza is a tankönyvet de mindemellett textil tud maradni.

A műalkotások, így a textilművek is általában a horizontális és a vertikális valamilyen arányának egyensúlyát hordozzák magukban, mellettük nem ritka a tiszta vertikális hangsúly sem. Szilvitzky Margit Vonalíve viszont — legalábbis minálunk — első, és egyedülálló példánya a vízszintes abszolút trónfoglalásának. A mű színe a nyers lené, zöld sáv díszíti mindössze: Szilvitzkynek itt nincs szüksége harsányságra, hiszen a méreteinek puszta tényével (a Vonalív 6 méter hosszú) ér el hatást, idegnyugtató hatást, rendet. Biztonságot sugall. A lenfolyam papírhengereken ömlik. Felvethetné valaki, hogy a papiros henger ide-

gen elem a textilműben: szerintem nem idegenebb, mint a festmény körül a ráma, vagy a rézkarcot övező paszpartu.

Gecser Lujza: Hidak. Ez a mű egymagában manifesztálja, hogy a textil meghódította mind a három kiterjedést. Súlyát, nagyságrendjét tekintve, plasztikai hasonlattal a köztéri, monumentális szoborcsoport feladatát töltötte be ez a munka, igaz más, nem hagyományos eszközökkel. (Mérete: 2×3×2 méter!) A

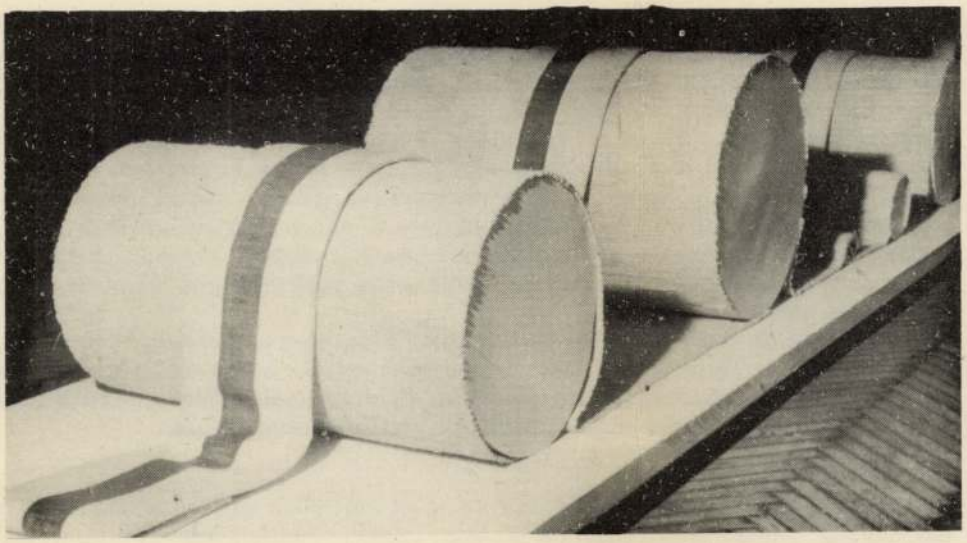

Szilvitzky Margit: Vonalív

tárgya: négy híd. Tekinthetjük az acélkonstrukciók, vagy méginkább a távolkeleti kötél-hidak sokszorosan átírt parafrázisainak is ezt a kompozíciót. Erénye a komponálás, szerkesztés, variációs, mutációs és kombinációs gazdagsága, ötletekben és megoldásukban. Sokjelentésű munka ez, híd is, szerkezet is, meg — mint már mondtam — szoborcsoport is: mindemellett, már a nyers sisal kötél anyagánál fogva a Hidak, igenis par excellence textil-munka.

FRANK JÁNOS

Hommage Kőszegen

A kőszegi Zwinger enteriőrje, csupasz terméskő falai eszményi környezetet, tökéletes hátteret adnak a textilműveknek, szinte jobban illik a kárpit mű ide, mint a galériák, múzeumok termeibe. A textil itt — ha csak képletesen is — mintegy visszanyerte azt az ősi funkcióját, hogy megvédje az embert az időjárás viszontagságaitól. Németh Éva szőnyegei a szó szoros értelmében töltötték be ezt a szerepet, ám Szenes Zsuzsa markáns plasztikájú, harsány színhangulatú objektumai és Szilvitzky Margit tüntetően világos konstrukciói is mind, nemcsak, hogy megéltek a kő-rusztika monotoniája mellett, hanem a helyiségnek és a textilnek éppen ez a színben, fajsúlyban való gyökeres ellentéte adott igazi életet a kiállításnak.

Németh Éva, Szenes Zsuzsa, és Szilvitzky Margit — az 1974-es — szombathelyi III. Fal- és Tértextil Biennálé díjnyertesei voltak: a szombathelyi Savaria Múzeum elegáns, friss hagyománya, hogy az előző biennálé prominenseinek műveiből külön-külön monografikus kiállítást rendez hommage-ként.

NÉMETH ÉVA

terrénuma a szőnyeg. Egyedi, és gyártásra szánt műveiben egy elfelejtett modern hagyomány felélesztését érzem: s Kozma Lajosét. Nemkülönben mintha egy olyan sejtelmes-romantikus felfogásnak is rokona volna a Németh-féle fogalmazás, melyet Gross Arnold és E. T. A. Hoffmann neveihez szoktunk kapcsolni, bár lehet, hogy Németh Éva minderre sohasem gondolt. Szőnyegeiben egy sokszorosan áttételes folklór, s a szövés struktúráját nemhogy tagadó, hanem ezt hangsúlyozó magatartás ötvöződik. Különös értéke ezeknek a műveknek, hogy a beszűrődött tradíciók, hatások mind távol állnak a textiltől, a szőnyegtől, s most, hogy idegen helyre — vagyis a szövésbe — illesztette őket Németh Éva, további bravúros fejlesztésre teremtett magának alkalmat, utat a legsajátosabb formanyelvéhez.

Kollekciója mégis kilóg a szombathelyi és a kőszegi együttesből. Nemcsak azért, mert a művésznek idén nem sikerült elérnie díjnyertes művének, a Szigetnek kvalitásait — ez még nem volna baj —, hanem mert erre a kiállítási részlegre bizonyos általános fáradtság nyomta rá a bélyegét: ez a bemutató semmi újat nem hozott. Itt Semmi katartikus. A Németh Éva kollekció nem volt ősbemutató, hanem egy százas szériа egyik, becsületes, köznapi előadása. Igaz, valamennyi szőnyeg szép, tehetséges munka, sőt egy iparművészeti bolt kirakatában bármelyik darab sztár volna. Talán csak az okozta a törést, hogy Kőszegen nem a megfelelő versenyszámban, nem a saját súlycsoportjukban indultak ezek a szőnyeg-művek.

SZENES ZSUZSA

a sík, hímzett falikárpit mestere, úgy készült Kőszegre, hogy csaknem teljes egészében térbeli textilt állítson ki.

A kiállított művek címe, leírása:

Csomagterve: Asztalra tett vászonzacskók együttese. Bennük bab, rizs, kávé,

tea, köménymag, sárgaborsó, pirospaprika, buris, bors, kakaó, lencse, kamilla, dió, amerikai mogyoró, babérlevél, szegfűszeg, szerecsendió, aszaltszilva, mustármag, gyógyfű. A mű annyira komponált, vagy dekomponált mint a kofa standján, vagy a fűszeresnél. *Huzat:* szék, bőrönd, könyvborító, telefon, televízió, gitár, puska; valamennyi tárgy gondosan szabott, széles sávú zöld-fehér vászon huzatba burkolva. Rejtett magnóból régi, elcsépelt, szirupos slágerek non-stop műsora, pl: „Mégis azt hiszem el, amit a kis cigánylány jósol". *Hideg ellen általában:* Szabályos formájú katonai őrbódé, de nem faköpeny, borítása színes, sűrűcsíkos gyapjúhímzés, a szokásos nemzeti színek — pl. fekete-sárga — he-

Szenes Zsuzsa: Huzat (vászon)

lyett lakástextil műfajának harmóniái. Ami korábban használati tárgy volt, most dísz: A II. világháborúból — használatlan, épségben — megmaradt valódi gyermek gázálarc, hevederén, szövetén színes, virágmintás hímzés.

Lágyított zsilett: Szabványos alakú zsilettpenge — filcből.

Téglatartó: Textil tok, amelyet a téglára húzhatunk.

Azt hiszem nem kell kommentár hozzájuk.

Kommentár:

A csomagtervvel Szenes nemcsak jegyzőkönyvezi a hétköznapot, ez a hétköznap lefokozása is, tulajdonképpen nevetséges szituáció, ugyanekkor gyermekkori nosztalgiánk is. A kispolgár szánalmas birtoktudatát nyilvánítja ki a Hu-

zat, racionális védekezését, hogy szerény vagyonát valahogyan óvja; e mellett nem is kettős, hanem több jelentésű ez a nagyszabású kompozíció, a közvetlen beszédtől az enigmatikusig. A téglatartó, vagy a lágyított zsilett akár Karinthy-féle „ellentalálmány" is lehetne, a gázálarc és az őrbódé pedig direkt békeszózat, csak éppen frázisok nélkül: a bódé sávozásának színösszeállítása szándékosan a banális textil színharmóniák parafrázisa.

Az a mód, ahogy Szenes a Kőszegi teret, mintegy berendezi az Environment irányzat egyik legegyénibb, és igen újszerűen megfogalmazott példája, s e mellett igazi tértextil. Nagyon tudatos művészet ez, hiányzik belőle az esetlegesség, a Happening — kivétel talán a giccs-zenei betét —, ezáltal lett a művész eddig kárpitjaihoz képest is, még határozottabban tartalom-központú. Magyarázni, kommentálni az ő kifejezésmódját sokféleképpen lehet. Az idilli jellemzésekkel semmiképpen sem értenék egyet, szemlélhetné valaki a huzat-, a tok-komplexust — nem is alaptalanul — freudista szemszögből is, de mindenképpen, és elsősorban emberi, amit Szenes mond. Művészete paradox: szelíd humora most már kegyetlen iróniával jár együtt.

Szenes Zsuzsa attitűdje attól olyan drámai, hogy nem dramatizál semmit.

SZILVITZKY MARGIT

— ha kiállítási térfelébe lépünk — először is a szinte műtői tisztaságával hökkent meg. Objektumait a legegyszerűbbig bontotta le. Ez a művész úgylátszik rosszul érzi magát, ha nem újulhat meg. Nyolc éve organikus, buja, növényzetre, a népművészet elemeire utaló textil-kollázsaival tűnt fel, Kőszegen éppen a szűkszavú hidegségével különül el a többiektől, nemcsak a nyers len fehér felé tartó színe miatt. Az organikus most szervetlen lett; a kettő közt annyi rokonság maradt, hogy a bármennyire rideg, merev, szövött len mégiscsak a növény unokája. A lírai Szilvitzky tehát schlich lett, tárgyias. Pontosabban: intellektuális líra az új Szilvitzkyé. A látás, az alkotás rendszerét keresi legújabb korszakában, voltaképpen alaptörvények kodifikációs munkájába fogott; nemcsak keres, nemcsak kísérletezik, eddigi eredményei, egy új statutum cikkelyei magukban is, máris.

Sík faliképei — felületi mozgásuknál fogva reliefeknek is nevezhetem őket — a legsimább, beavatott, kivasalt lenvászonból hajtogatott formák. A *Sík poliéder* olyan mint egy közönséges levélboríték, a lehető legegyszerűbb formáció: mint a címe is mutatja sík ugyan, de ha — például — szétnyitom ezt a borítékot, tüstént három dimenziós alakzattá válik. A *Fehér átló* hasonló törvényeket bizonyít, felsőbb fokon. Itt a geometrikus mezők színei, s a kockák raffinált arányai bővebb mondanivalót közölnek. Ez a mű a fukaran mért enyhe drapériájával hívebb textilhez, mint a Sík poliéder volt. Ezek a textilképek egy folyamat filmkockáinak darabjai, nem akarnak végeredményt adni, mindemellett valamennyiüket egyenként, magukban eredménynek is tekinthetjük, megállnak a saját lábukon is.

Önálló műsorszáma a Szilvitzky előadásnak a nagyszabású, három dimenziós *Igazodás:* egy belülről kipárnázott, fekete-barna sávos len hurkát, textilkígyót léptet, mászat föl egy valódi kétágú baklétrán itt a művész. Hogy vele együtt figyelhessük meg a nem jelentéktelen önsúllyal rendelkező, de végül is fizikailag meglehetősen indifferens textil magatartását. Mennyiben befolyásolják a szilárd, kemény, rendet parancsoló létrafokok, illetve mennyiben tud mégis szabadon, önállóan viselkedni?

Nem könnyű műfaj a Szilvitzky kiállítás, megdolgoztatja a néző fantáziáját. Pedig Szilvitzky Margit törvényeinek lényege, célja: a látás propedeutikája. Iskola ez, ábécé.

Preiser Klára

Dr. Szekér Ferenc ág és gyökér szobrainak kiállítása december 22.-ig tart nyitva a Ferencvárosi Pincetárlat helyiségében.
Bartha Éva ékszertervező, Preiser Klára textiltervező és Benedek György festőművész kiállitását december 17.-én nyitják meg a Műcsarnokban.
A kulturális eseményeket ismertető rovat közleménye szerint.

Élet és Irodalom, Bp. 1976. dec. 11.
XX. évf. 5o. sz. 8. lap.

Preisec Klára

Lord, erdő

Bán András: Megjegyzések a textiles alkotóműhelyről
Művészet, 1977. február – 8. oldal.

és ipari termelés segíti, a másik – itt most közömbös, hogy milyen szinten – csak saját valóságérzékelésében, a hagyományos anyagokkal való bensőséges kapcsolatában bízhat. Az anyagalakításnak ezt a kétféle módját a látogató szembetűnően érzékelte a zsúfolt kiállítási teremben, ahol nem részesültek külön kiemelésben az arra

PREISER KLÁRA

VADAS JÓZSEF:

Műtárgyak a ruhán

Háromféleképp minősíthetők *Preiser Klára* textiljei és *Barta Éva* ékszerei, amelyek a *Műcsarnok*ban láthatók.

Ha az állami üzletek kínálata a mérce: *egyediségük* ötlik szembe. A sorozatban készülő gyári termékek — ruhaanyagok, ruhák, lakástextilek és bútorszövetek — ugyanis jelentős részben tucattermékek. Szürkék, egyformák, régimódiak, az is előfordul, hogy ízléstelenek.

Ha a maszek üzletek kínálata a mérce: *újdonságuk* ötlik szembe. A butikok ugyanis, amelyek hivatalosan már nem nevezhetik magukat butikoknak, a mindenkori divathoz igazodnak. Szerencsés esetben érzékenyen veszik át az eredeti mintákat; kevésbé szerencsés esetben rontanak rajtuk.

Marad tehát a harmadik lehetőség: önmagukban nézni és értékelni ezeket a válogatottan szép darabokat.

Ez esetben *műtárgyakkal* állunk szemben. És két olyan művésszel, akik mögött négy évtizedes múlt áll. Sok hasonlóság, még több különbség. Preiser Klára, ha van ennek a szónak értelme a művészetben, autodidakta. Eredetileg táncosnőnek készült, a háború éveiben készítette első szőtteseit. Ezzel szemben Barta Éva — alig valamivel korábban — több akadémiára is járt: először az Iparművészeti Iskolán, majd a Képzőművészeti Főiskolán tanult. Amikor Preiser Klára — egy véletlen folytán — először ült szövőszék elé, egy életre eldöntötte sorsát. Ezzel szemben Barta Éva sokáig kereste igazi műfaját. Festőnek készült; főiskolásként díjat is nyert már; azután kerámikusként dolgozott; végül nem is olyan régen, kötött ki az ötvösség mellett. Ékszereinek kivételeteremben. Stílusirányzathoz kapcsolni értelmetlenség volna ezeket a pompás darabokat; jellemzőbb, ha azt mondjuk: Preiser Klára a mi korunk ízlésnormáihoz kapcsolódva készíti előkelő holmijait, amelyekben egyszer a régi szőnyegek szalagdíszei kelnek új életre, máskor a rongy újonnan felfedezett esztétikuma kap főszerepet, megint máskor a legklasszikusabb ornamensek telítődnek villogó színekkel.

Barta Éva művészete szintén beskatulyázhatatlan. Ez is egyszerre tart kapcsolatot múlttal és jelennel. Alpakkába, vörösrézbe, ezüstbe foglalt kövei ugyanis — kis szobrok. Kis szobrok helyett ékes ékszereket is mondhatnánk, amelyek archaikus idomokat és mai térplasztikákat idéznek emlékezetünkbe, s mindezek mellett: természeti képződményeket — a kavicstól a borostyánon át a kristályig. A fém keret két feladatot lát el. Egyrészt rögzíti a plasztikát, vagyis ékszerré teszi az éket, amikor függőt, nyakdíszt, vagy melltűt formál belőle. Másrészt valósággal kimetszi a térből és eközben felmutatja nekünk az átváltozott követ. Mindig másképpen. Olykor hűségesen követi a kő csipkés szélét, amely máskülönben beleolvadna a háttérbe; máskor — épp ellenkezőleg — szabályos mértani alakjával hangsúlyozza a betét amorf körvonalát. Fém és kő össze is épülhet; össze is épül, ha a kavicsot például az erezetével szellemesen összehangolt spirálfoglalat rejti.

Műveik különböznek tehát, szemléletük azonban azonos. Azonos mindenekelőtt azért, mert a kiállítóhelyiségben egyedi — kis szériás — kézi munkák sorakoznak. Sajátosnak való ruhák

„ÖRÖK PÁRBESZÉD"

Élet és Irodalom, Bp. 1977. jan. 8.
XXI. évf. 2. sz. 12. lap.

lternatíva-cellák

Olykor tettenérhető, hogy a különc-cselekedetű hősök tulajdonképp az író önmagával megszorzott (ritkábban: önmagával elosztott) hasonmásai. Különböző álruhákban mind ugyanazt a szerepet játsszák. A tudósjelölt naphosszat a Népsport világcsúcs-adatait lajstromozza. Egy munkaviszonyban nem levő értelmiségi fiatalember fél-külvárosi térre kíséri haza frissen megismert segédmunkáslány ismerősét. Itt megkéselik, mire hazamegy és esszéstílusban töpreng apja életsorsáról. Aztán lezárul a kaland: meghal. Másutt Afrika-utakat terveznek, de rosszkedvűen, mintha már megjöttek volna Afrikából. Hanyattfekvések, virrasztások. Ezek az ápolónők és alorvosok, akár isznak, akár csak másnaposak, olyan stílusban beszélnek, mint ahogy a fiatal Lukács György írt. Gondolataik magasfokú elvontságát gesztusaik kiszámíthatatlan nyersesége ellenpontozza: „Az én kolostorom a most — mondja rövid hallgatás után a fiú. A lány lehajol, iszik egy pocsolyából".

Vagy még egy példa. Átszellemült arcú férfi énekli dühödten a Marseillaise-t mennydörgéses záporesőben egy pesti kapualj alatt. A novellahős reakciója (némi zavart töprengés után): „egy hatalmasat beleköpött az éneklő arcába".

Pót-cselekvésre pót-cselekvés — mondaná bármely gyakorló lélekbúvár. A Kórház is ezért kedvenc helyszíne az írónak: hősei ott leplezetlenül úgy viselkedhetnek, mintha nem is orvosok, vagy ápolónők volnának, hanem betegek. Cselekvés elől betegségbe menekülők.

Múlt múltat takar a kötet minden írásában. Regényei után nevetségesen felesleges volna felhívni „tehetetlenségi" nyomatéka. Mintha mindjárt lázasan cselekednének, mintha mindjárt rugóként ugranának föl hanyattfektükből. Aztán mégsem, legfeljebb megkéseltetik magukat valahol, legfeljebb isznak a pocsolyából.

Az sem véletlen talán, hogy a kötet kimagaslóan legjobb írása, a *Hétfők és konyhák* mozgatja a legkevésbé különös sorsú és magatartású hőst. Itt a meghökkentő elem (harc egy hatalmas réti sassal) sem kerekedik az ábrázolt anyag fölé, s itt kísértette meg az írót legkevésbé a mindentudás gőgje.

A „Dimitrov-téri ciklusban" számomra a környezet önmagán túli jelentésekkel feltöltődő rajza tetszett leginkább Szó sincs szimpla „környezetrajzról": bár a Dimitrov tér topográfiája aggályosan pontos, ez a helyszín az írások lényegét, *tartalmát* gazdagabban, súlyosabban fejezi ki, mint maguk a hősök. Dobai prózájának ereje egy-egy Dimitrov téren kezdődő novella-indításban a legszembeszökőbb. Gondoljunk itt a kötetnyitó írásra, vagy *A Dimitrov téren* című szövegre. „A tér jól ismert képe" — olvassuk, s a „jól ismert" kép mögött kirajzolódik egy alig —, egy csak Dobai által ismert tér. Ide hiába villamosoznánk el, ez csak a kötet lapjain él.

Vonzó és taszító könyv a *Játék a szobákkal*. Erőltetett modorosságai sokszor az egésztől függetlenné válva szaggatják szét az írások izgalmasan kemény szövetét. A legerősebb, minden mást elnyomó olvasói érzés azonban mégis a könyv *más-jellege*. Ez pedig (hogy gyökeresen eltér a magyar prózában ma jelentkező „irányoktól" és eredményektől — talán egyedül Hernádi Gyulával rokonítható) önmagában is érték lenne. De tuda-

Televízió

Preiser Klára

A Műcsarnokban kiállítás
nyílt Barta Éva ékszereiből és
Preiser Klára textilműveiből.

H. Gy.: Barta Éva ékszerei, Preiser Klára textilje.
Tükör, 1974. jan. 2. – 11. oldal.

Preiser Klára

Ősi és munkáitokalt technikák szerepelnek Preiser Klára kiállításon bemutatott művei között.

Bán András: Megjegyzések a textiles alkotóműhelyről.
Művészet, 1977. február - 8óoldal.

Preiser Klára

Preiser Klára művei tárgyakat
ábrázolnak, amelyek hol ruhák, hol
kendők, hol mellények, kabátok,
hol kárpitok a maguk természete
szerint.

H. Gy.: Barátság a szőttesen, Preiser Klára textilei.
Tükör, 1974. jan. 6. - 4 oldal.

Preiser Klára

A kiállításon bemutatta a műveiből az „Ártér" és a „Zord erdő" kárpitot is.

H. Gy.: Barátság ihlette, Preiser Klára textilképei. Tükör, 1977. jan. 2 - 41. oldal.

Preiser Klára

A Műcsarnokbeli kiállításon látható a szombathelyi textiliennale díjat nyert „Maximális mikro".

H. Gy.: Barta Éva ékszerei, Preiser Klára textiljei.
Tükör, 1974. jan. 2 - 4 oldal.

Preiser Klára, iparművész

L.: Barta Éva

L.T.: Textil- és ötvösmunkák 2.

Esti Hírlap, Bp. 1977. jan. 17.

Preiser Klára, ipartörténész

L. Bartha Éva

—: Élkészer, textil, kéz

2.

Esti Hírlap, Bp. 1976. nov. 29.

Preiser Klára iparművész

Preiser Klára textilfalait és Barta Éva ékszereit láthatjuk a Műcsarnokban rendezett kiállításon. – Ő volt az országban az első textilfalmű díjat nyert „Macskás" és két kárpit-társa az „Arató" és a „Ford erdő" (mellette) környezetükben munkák, babáikkal és ódállkendőkkel varrogatnak.

H. Gy.: Barta Éva ékszerei, Preiser Klára textilfalai. Műcsarnok, Budapest, 1974. jan. 2.

Preiser Klára, iparművész

L.: Barta Lín

—: Líner- és textilművészeti .... 8.

Nők szabadsága, Bp. 1976. dec. 18.

Preiser Klára

Vadas József: "Magányos textil" c. kritikájában felsorolja azokat a művészeket, akik a IV. Fal- és Tértextil Biennálén, a szombathelyi Savaria Muzeumban részt vettek, ismertetve az ott bemutatott műveket is.
Ardai Ildikó, Attalai Gábor, Balázs Irén, Buzás Árpád, Cságoly Klára, Farkas Gabriella, Gecser Lujza, Kele Judit, Pauli Anna, Pécsi László, Preiser Klára, Szilvitzky Margit, Szuppán Irén, Tóth Sándor. Végül szerepel a két belsőépitész: Fekete György és Somogyi Pál neve, akiknek munkájánál könnyebbséget jelentett a bemutatott művek kis mérete.
Fenti cikket lásd: Gecser Lujza nevénél.

Élet és Irodalom, Bp. 1976. szept. 11.
XX. évf. 37. sz. 13. lap.

Preiser Klára (parnumber)

L.: Barta Éva

9.

—: A helyzet ----

Népszabadság, Bp. 1977 jan. 8.

Preiser Klára

A művésznő kiállításán makra-
anyagok, dísztárgyak, falikép-ek,
textilek szerepelnek. Ez az első
szereplése Preiser Klárának.

-----: Kiállítási naptár.
Művészet, 1976. december - 48. oldal.

Preiser Klára

Preiser Klára textilművész
hosszú ideig Bécsben és Pá-
rizsban élt. 1965-ben tért
haza.

-----: Kiállitási naptár.

Művészet, 1976. december - 48. oldal.

Preiser Klára

A Műcsarnokban december 17-én nyílt meg Batta Éva kerámiusművész és Preiser Klára textilművész kiállítása.

-----:Kiállítási naptár.

Művészet, 1976. december - 48. oldal.

Preiser Klára

Barta Éva kerámikus és Preiser Klára
textiltervező iparművészek bemutatója
a Műcsarnokban december 16-án
nyílt meg.

-----:Kiállítási naptár.
Művészet, 1977.január 48.oldal

SAJTÓFIGYELŐ
1976 OKT 11
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

Budapester Rundschau

1021

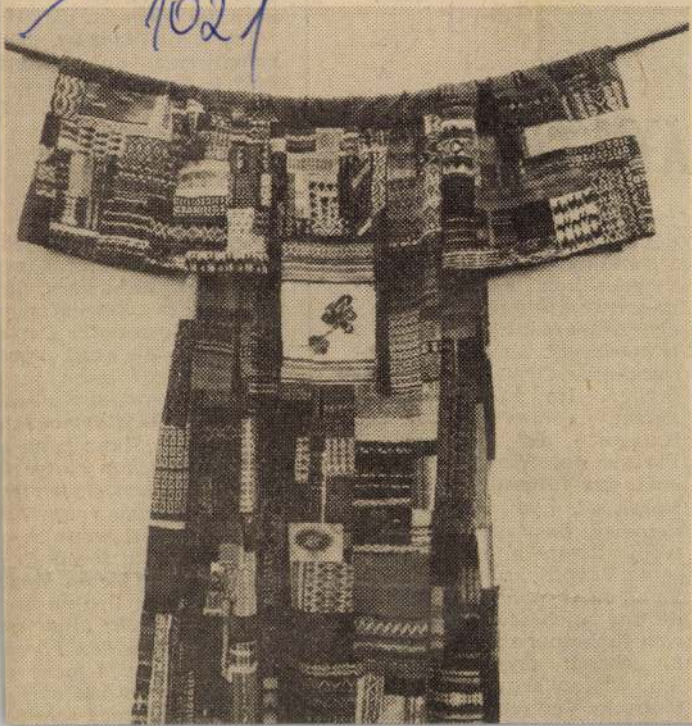

Vernünftigk
mus mit.

KONTA

gemeinschaft zu sein, bedeutet einen hohen internationalen Rang. Selbstverständlich ist für eine gute, aktive und erfolgreiche Außenpolitik ein festes Hinterland, sind unmißverständliche Grundsätze erforderlich. Im internationalen Leben gehört Ungarn der

Frage ist, wie lange wird die Hälfte der Wählerstim werden kann, die versuch ten der Faschisten zu bag alten Nazis anbiedern, die nalistischen Ressentimen und pseudo-sozialer Dema führen, die die antikomm gen die Sowjetunion, gege und die kommunistischen

Kunst im Komitat Vas: Komposition „Maximalkleid" von Klára Preiser

Preiser Kálmán textiltervező iparművész,
Barta Éva ~~textiltervező~~ ékszertervező iparművész
és Preiser Klára textiltervező iparművész
kiállítása 1946. dec. 14-a Műcsarnok-
ban nyílik meg. Megnyitja Major
Máté akadémikus.

Megtörtént.
1946. dec. 14.

Preiser Klára, textilművész

Preiser Klára textilművész munkássága elismeréseként, születésnapja alkalmából a *Munka Érdemrend arany fokozata* kitüntetésben részesült.

8.

– Kitüntetések

Népszabadság, Bp. 1980 aug 29.

Preiser Klaina
részt vett a Prizma 13 csoport kiállításain.

Rozgay Ivan: Gyermekbirodalom a Művészmozikban.

Magyar Hirlap 1971/144 6old.

Preiser Klára
dia-tervező

Nyári modellterek.

L. M.: Sparmüversenyi modellek - mindenkinek.
Tükör, 1974. június 4 - 19 oldal.

Preiser Kázár, textilművész

L.: Droppa Judit

P. Hüs Y.: A magyarnő textil

7.

Népszabadság, Bp. 1981. május 29.

Preiser Klára
textiltervező

Cirkusz
textilapplikáció

Rozgonyi Iván: Néző, művész, nyelv és nyelvek.
MŰVÉSZET, 1979. december - 4. lap.

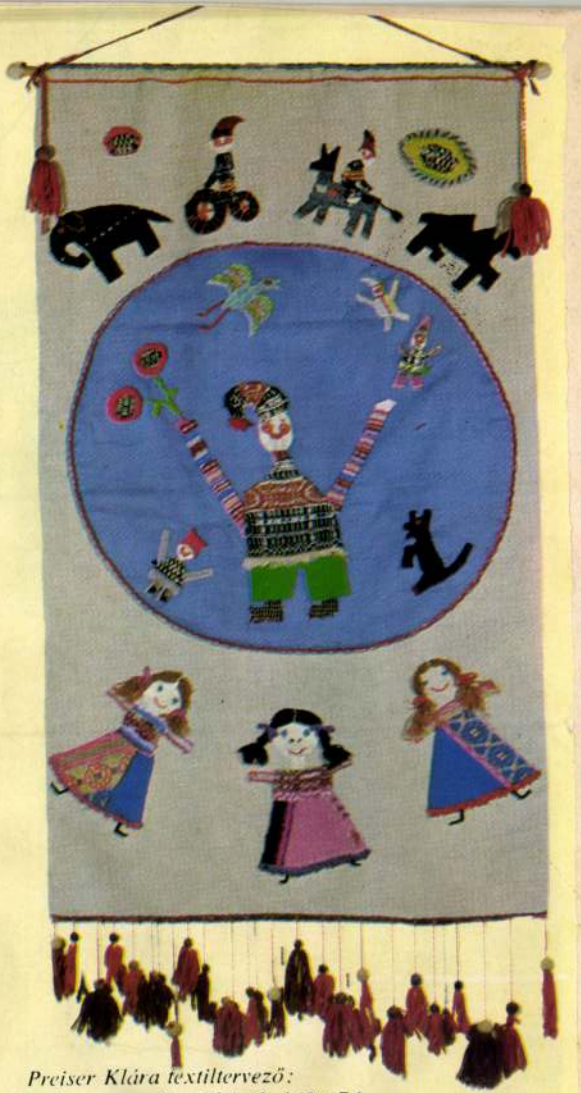

Preiser Klára textiltervező:
Cirkusz, textilapplikáció, 140×74 cm

Preiser Klára

Technikailag magas szinten
megoldott műveket készít az
művész.

Forgács Éva: Művésztelep, művészeti ingak :''
Művészet, 1979. szeptember – 34. lap.

Preiser Klára, textiltervezőművész

„Maximális ruha", ragasztott és varrott mozaik saját szövésű anyagokból, kb. 3 m², 1940–1946 | repr.

Művészet, Budapest, 1971. ápr. 42. old.

Preiser Klára textilművésznő 1. folytatás

4 Preiser Klára: Fekete-arany-fehér mintás ruha gyapjú, selyem, lurex, 115 × 105 cm, 1986

Torday Ádám: Textilművészet a Magyar Rádió és Televízió Klára Kiállítóterem a Vigadó Galériában.

Művészet, 1987. június, 44. old.

3

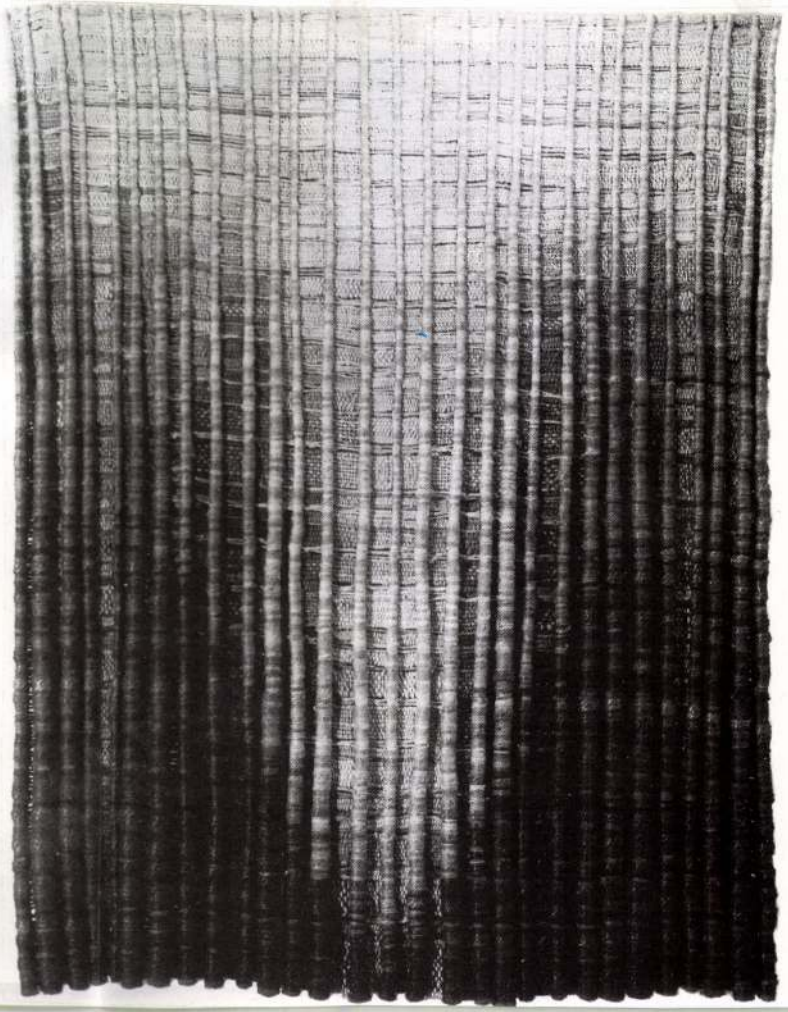

Preiser Klára textilművészet 2) folytatás.
Torday Előr: Textil – másképpen. Földes Rita és Preiser Klára
kiállítása a Vigadó Galériában.

5 Preiser Klára: Párnák,
szövött gyapjú, pamut, lurex, több méret

Művészet, 1984. június 42-old.

Preiser Klára textilterveiről írnak

Művészet, 1987. június, 43-old.

3. folytatás

Forday Ádám: Textilművészet képben, Vásáry Rita és Preiser Klára kiállítása a Vigadó Galériában.

6 Preiser Klára: Zsarátnok, szövött gyapjú, 200 × 80 cm, 1986 (fotók Sulyok Miklós)

Bálvány és narkotikum

Marilyn Monroe

„Mindenekelőtt Gladys megmosta a *haját.* Aztán *kiszőkítette,* és megadta neki a kívánt árnyalatot... Ezután kezén-lábán *platinára* festette a körmét. Közben két öltöztetőnő meghozta a *jelmeztárból* a szandált, az estélyi ruhát meg a könyékig érő, hosszú fehér kesztyűt. Befutott egy küldönc is egy kis ékszeresládikával, amelyben a briliáns fülbevaló volt."

„Whitey hozzálátott, hogy *átformálja* az arcát, bepúderezze a *vállát,* kihúzza a *szeme* körvonalait, csillogó fényt adjon az *ajkának.*"

Norman Mailer is megírta a könyvét *Marilyn Monroe*-ról, amel eredeti és idézett gondolatokat sora tat fel szemtanúk, élettársak, bán „hiteles" vallomásaival. (Norman M Marilyn. Budapest, 1986.) A lege sztár halála nem akadály, további n anyagot kínál a „képalkotó nagyüze teremtő fantáziájának. Mailer nem f vagy fényképez, hanem válogat; t hatezer fényképpel gazdálkodó a szövegírója, szeretné ő is közread „igazi" Marilynt.

1

Preisz Eugenia
iparművész
65 éves
(Kélelhanodás)
† 1952. XII. 10.
Ubridai izr. temető

Halotti főkönyv
1298.

Preisich

/1.kép: Gádoros /
Perényi, Szorgh

Aradi Nóra: A magyar művészet története 1945 után.
Művészet, 1981. március - 7.oldal. Tanulmány.

Preisich Andor
iparművész

M.D.K

Dohányzó garnitura tervét
az Iparművészeti Vállalat
kivitelezte.

V.K.: Szép bútorok
Élet Napja, 1966. febr. 12-16 lap

Preisich Anikó
építész

A munkacsoport tagja Preisich Anikó.

----: Fekete György munkacsoportjának kisérlete.
Művészet, 1973.december - 41.oldal

Preisich Anikó

Miltalis

Bárkányi Attila: Minta-családok.
Művészet, 1977. augusztus - 14. oldal.

Preisich Anikó

A Magyar Képzőművészek Szövetsége Belépítész Szakosztályának kiállításán — melyet 1940. dec. hóban rendeztek az Ernst Múzeumban, — munkái szerepeltek.

„Kelet Palotaudvar, oszlopok részlet" (repr.)

dr. Vámossy Ferenc: Belépítészet kialakítási — belépítészeti hivatás.

Magyar Építőművészet, Bpest, 1941. H. 6. füz. old.

Szeisich Ignác

Született Budapesten 1938-ban. 1961-ben végezte el az Ipar művészeti Főiskolát, közben másfél évig Berlinben építészkedett. Ként tanult.

Magyar Képző művészek Szövetsége kiállítása, Budapest, 1970

380

Részletes önéletrajz

Mestere Németh István vlt. vegyészmérnök munkái: Kőszegkerdesi Műgyanta Vállalat részére (1963), Nyugati pályaudvar peronlárcsarnoka (1964)

Magyar Képző- művészek Szövetsége belső építészeti pályázatának kiállítása, Budapest, 1970

381

Preisich Anikó

Nyugati pályaudvar IBUSZ iroda (1964);
Budapest IBUSZ főiroda, OKISZ pályázat
és iskolabútor pályázat díjai (1964-1965)
Egyedi bútortervezéssel is foglalkozik.

Magyar Lépzőművészek Szövetsége belső-
építész szakosztályának kiállítása, Budapest,
1970 381

Preisich János

1968-tól az ÉGSZI-ben lakóépületi kutatómunkát végez, ezen belül a magánlakásépítési témákkal foglalkozik.

Magyar Képzőművészek Szövetsége belső építészeti szakosztályának kiállítása, Budapest, 1970

Preisich Andrá

nevét mint a jelentős alkotók sorába lépett művészét említi, munkáit értékeli /képpel/

dr. Vámossy Ferenc: Belsőépitész kiállitás- belsőépitész hivatás. Magyar Épitőművészet, 1971.4.sz.58-63.l.

63.l.

Transl. Grabo

MDK.

Preisits Anikó

Kiállitási hiradás

Mecseki bányász 1966 szept.13.

.

Preisich Anikó belsőépitész M.D.K.

Müve a kiállitáson

Balog János: A lakás művészete az V. Magyar Iparművészeti Kiállitáson

Magyar Nemzet 1965. dec. 26. 4.l.

Preiszich Anikó – levelező

a keleti pályaudvaron elhelyezett új feljárót levette. (emléktáv)

TÉKA.
1942. XI. 23. TV. 12.40 | 11 | Ki.

PREISICH Anikó: A kamara bútortervezési pályázata. = Ipari Forma, VIII.évf.2.sz 1984 25 - 26.p. ill.

MTA Művészettörténeti Kutató Csoport

Budapest
Úri u. 42.

1014

BIOGRÁF

KICSODA SZERKESZTŐSÉG
OFT Nyomdaipari Számítástechnikai Kft.
XI., Dombóvári út 3. 1507 Bp., Pf.: 1.
on: 185-11-82. Telefax: 161-14-74.

nk!

álja **Magyar Ki kicsoda 1990** és **Magyar és nemzetközi**
nyainkat. Szeretnénk, ha a Ki kicsoda műfajú lexikonok
egbízható segédeszközeivé válnának. Ennek érdekében
tásunkat: az előfizetéses adatbázis-karbantartást, vala-
tjai szerinti válogatásokat.

RTÁS

an a lexikonokat, gyakran éri az a vád, hogy adataik jó

Preisich Gábor

építész

MÁV fővonali közforgalmú, terrop. (Gádoros Lajossal) díjnyertes

Benkhard MÁV

Preisich Gábor

építész

cikke

A háború utáni lakásépítés feladatai

Új Építészet

1946. 6–9. l.

ltó-utca 38.
TELEFON 98—63.

Készítek bárminemű kovácsolt munkát, u. bronz-csillárokat, rácsokat, kandallókat, b világitótesteket saját terv vagy rajz után, k ségeket u. m. dombormű, vert vagy kovács fémbutor vereteket.

és Ferenc

artellen kivüli

gyári raktár.

38/909. sz.

Pályázati

A m. kir. állami vasgyárak központi igazgatósága az ő
ébe tartozó gyárak részére, az 1910. évben szükségelt és m
elitő mennyiségben alább felsorolt **tüzálló anyagok szállítás**
ánel nyilvános pályázatot hirdet.

Az anyag megnevezése	A fogyasztó gyár neve			
	M. kir. vas- és acélgyár Diósgyőr	M. kir. vasgyári hiv. Z.-brézó	M. kir. vasgyári hiv. Kudzsir	M. kir. v gyári h V.-huny
	Szükségelt mennyiség métermázsa			
Közönséges tüzálló agyag ...	20000	fehér 1200	200	—
I. rendü tüzálló agyag	3000	fekete 4400	—	1000
Caolin föld sovány	5000	—	—	—
„ „ kövér	3000	—	—	—
Nyers magnesit kő...	2000	—	—	—
I. rendü kovakő	8000	—	—	—
„ „ chamotte (darabos)	2500	—	—	—
Teljesen kiégetett magnesit...	14200	8000	—	—
Magnesit tégla	—	3600	—	—
„ liszt...	—	200	—	—
Vörös csőtégla (öntéshez) ...	—	8000	—	—
Dynastégla normális	—	4500	400	—
„ ék alaku	—	300	50	—
Sajtolt Ia chamotte regene-				

Preisich Gábor

épített

vrod

–

Független Kritika

1935. márc. 1.

(Milyen lesz a jövő művészete?)

Interjú a művészel.

Preisich Zsuzsa, [epizód?]
[Preisich]

Tanulmányai jelent meg Gropius-ról.

—:o Gropius

12.

EST / HIRLAP, Bp. 1972. szept. 22.

Preisich Gábor és Kiss Albert

Terveik az 1955-64 között felépült 3542 összkomfortos lakást tartalmazó Lágymányosi lakótelepet.

Veiler Mihály : A Feleivari út

Budapest 1979/5

30.o.

Preisich Gábor, építész

A cikk írója.

Preisich Gábor: Elavult városrészek
felélesztése 184–185.

Élet és Tudomány, Bp. 1979. febr. 9. XXXIV/6.

Preisich Gábor
építész

l.

Tér és Forma
1934. 244. l

Vito, Ettore, olaq festo VII. 210.

< Preisich Gábor >

Cikkei

az Új Építészet c.
folyóiratban 1946.
1. évf. - a köv.
2 cikke

< > a háború utáni
lakásépítés feladatai.

< > az Újjáépítési
Minisztériumi terv.
vázlata.

Preisich Gábor

OTI pécsi tüdőbeteg-
szanatórium terv.
dicséret

MMÉHKözl.

1940. 8. l.

Preisich Gábor

Preisich Gábor építészmérnök,
XII. Szilassy-út 10. 365-258

Bptávb 1940 szept.

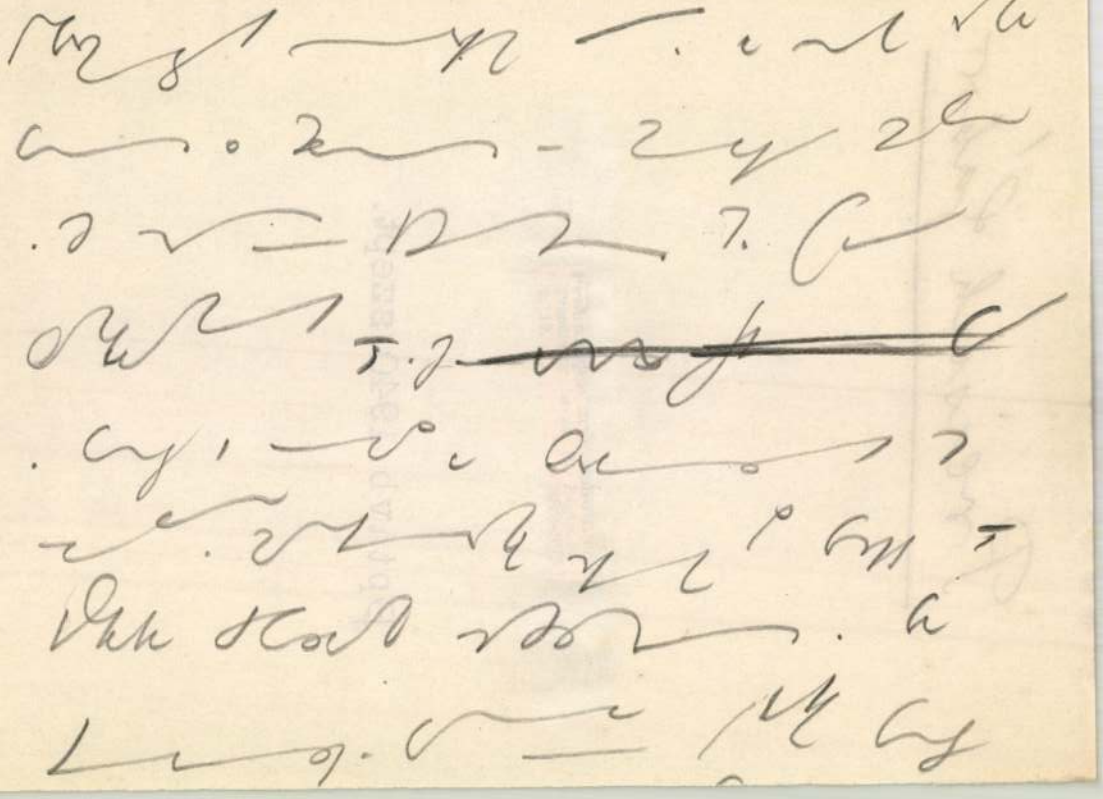

Preisich Gábor

Közreműködött a Céhpad magyar csoportjának kiállításán.

Tanács galéria 1934.

Tér és Forma.

1935. 8. l.

29.

elnök

zoktatásügyi Minisztérium

Preisich Gábor

részt vett az alábbi
béhárak lerverésében

Tér és Forma

1935. 7. 27.
(OTI béhárak Buda-
pesten.)

Personal Effects

Please see an attendant
for personal belongings

Fire or Theft

1935 F.D.

(All personal Effects
Please.)

Preisich Gábor

Kaplar utca 7 a.
4 emeletes bérház,
keverte festi
Repr.

Tér és Forma
1934. 1. sz.
(A Circle magyar
csoportjának 1933. évi
munkái; képekkel.)

Preisich Gábor

építész

Szerkesztőség megjegyzése: Preisich Gábor építész közlése alapján készségesen pótoljuk, hogy a balatonföldvári strandfürdő építkezéseit Molnár—Preisich—Vadász építészek tervezték.

Tér és Forma

1934. 278. l.

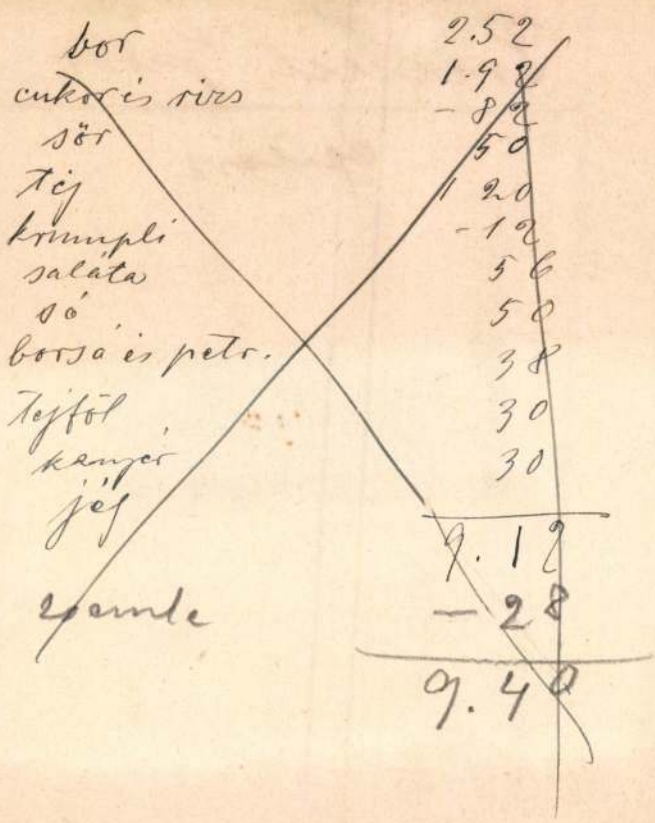
bor
cukor és rizs
sör
tej
krumpli
saláta
só
borsó és petr.
tejföl
kenyér
jég
2 emle
2.52
1.98
- 80
50
1 20
- 10
56
50
38
30
30
9.12
- 28
9.40

Preisich Gábor

Erőd

Tér és Forma

1933. 185. l.

(Magyar építészek kiállítása Párizsban.)

Preisich Gábor
építész
l.
MMÉEEÉvk
1934. 237. l.

Schaffer Gy. 10984 71 kor., Ámon A. 10046.18 kor, Schödl I. 10646,13 korona;

a Zápolya-utca kövezésére: ifj. Obendorfer 5416·36 kor., Ámon A. 7017·42 kor.;

a Csanády-utca kövezésére: ifj. Obendorfer 3045·67 kor., Ámon A. 3960·61 kor.;

az Üteg-utca egy részének kövezésére: Ámon 2113·50 kor., Pesel L. 1990 kor.;

a Tüzoltó- és Liliom utcák kocsiutja egy részének aszfaltozására: Posnansky és Strelitz 1.025 kor, fent. 40 fill., Szirmai és tsa 12.600 Magyar aszfalt r. t. 11·025 kor., fent. 40

zattal.

Az épitkezés ki kőmüvesmester fillérért.

Arad. (C s e l é A torontálmegyei két istálló és e 74 fillérrel előirá kir. jószágigazgat tartott. Egyedül mester tett ajánla

ár R.-T.
s Bokmayer
rceg Sándor-tér 4. sz.
Gyár: Kőbánya.

ruganyos, meleg, könnyen tisztán tartható.

Földfeletti jégvermek sörhütők, borpincék tervezése.

Műszaki iroda
a parafakő anyag célszerü alkalmazására vonatkozó tervezések kivitelére.

.) A tusnádi köz- ő „Kutárok" nevü rületen levő 5502 nyő, 4789 köbm. ő, 581 köbm. luc- fenyőtüzifát tartal- a kikiáltási árban órakor a község- lattal egybekötött i. Bánatpénz 10%. ecslésre vonatkozó ői irodában meg-

Cseréphgyár ztes község elől- ező cserépgyárat) órakor tartandó tkező évre, vagyis rcius 1-ig terjedő ltételek a község-

Tölgytörzsek ég tulajdonát ké- nevü erdőrészben mintegy 33 8/2 k. 700 drb. 48 cm. erőjü haszon- és

77,710 kor. 19 fill., Bäck Alajos 76,616 k 21 fill., Dávid János és fia 79,311 k 55 fill., Fuchs Béla 81,540 kor. 78 fi Sturm Károly 86,746 kor., Neuschlo Ödön és Marcell 84,477 kor. 60 fill., Somly József és Fekete Fülöp 88,517 kor. 25 fi dr. Lipták és társa 80,530 korona fillérrel.

Az ajánlatok döntés alatt állanak.

Budapest. (Vasfedélszerkezet munka.) A máv. épitési- és pályafentartá főosztályában február 17-én árlejtést ta tottak a Nagyvárad állomáson épülő 22 állá köralaku mozdonyszin vasfedélszerkezetének el állitására. Ajánlatot tettek: Farkas és tár 81.362 kor., Lepter János 79 492 ko Weitzer János r. t. 70·237 kor. 50 fill., Lipták és tsa 84 504 kor., Schlick gy 76.275 kor., Danubius gyár 79.324 kor náival.

Döntés még nem történt.

Budapest. (Polgári fiuiskola és ternátus épitése Szilágycse községben.) Szilágycseh községben é tendő m. kir. áll. polgári ftuiskola és internát építéséhez szükséges alábbi munkáknak biz sitására a vallás- és közoktatásügyi minis rium XI. ügyosztályában e hó 23-án árlejt

Preisich Gábor
építész

1938/2

Tér és Forma.
1938. 82. l.
(Magyar építészek
munkái angol építészeti
környezetben.)

HARMADIK RÉSZ

NÉHAI SCHLAUCH LŐRINC
BIBORNOK, NAGYVÁRADI PÜSPÖK

KÖNYVTÁRA

Preisich Gábor

Erdő
z
Pécs

Photo de famille

A ‚CIRPAC' ÉS A MODERN ÉPITÉSZET

A KÖZÖNSÉG előtt ma már nem ismeretlenek a legújabb idők építészetének óriási eredményei. Amire már több mint száz éve nem volt példa, teljesen önálló, megalkuvásmentes egységes építészet tört magának utat a világ minden részében. Készakarva nem használom a „stílus" szót, mert a modern építészet ugyanúgy nem stílus, mint ahogy semmilyen alkotó kor egyéni építészete sem volt „stílus" a maga idejében, hanem a kor gyakorlati és szellemi követelményeinek természetes megoldása. Természetesen a mi korunk építészete még útjának legelején tart, néhány éves mindössze és talán bír némi érdekességgel ennek a határozott célú, új utakon járó építészetnek a megalakulását és kifejlődését vizsgálni.

Különösen a CIRPAC (Comité Internationale pour la Réalisation des Problèmes d'Architecture Contemporaine) nemzetközi modern építészszövetség kongresszusainak kapcsán, — melynek legutolsóján Berlinben résztvettem — szeretném megvilágítani a modern építészet keletkezését és követeléseit.

Öt évvel ezelőtt még nem volt modern építészet. Egyes nagy tehetségek, akik meglátták a problémákat, elszigetelten állottak és elavult építési szabályokkal, a hatóságok rosszalásával és a közönség meg nem értésével kellett küzdeniök. Megvolt már Németországban a „Bauhaus", az új művészi nevelésnek merész kezdeményezésű főiskolája, írta magánosan és kigúnyolva proklamációit az új építészet francia apostola, Le Corbusier, csodálatos és akkor fantazmagóriának látszó álmaival az új, egészségesebb városról, a pilléreken álló házról. Felállította híres tételét: „Új építészet, vagy forradalom." (architecture ou révolution). Az általános vigasztalanságban, stílusok és kíméletlen individualizmus tobzódásában feltűnt már egy-egy vigasztaló sziget, Hollandiában, Angliában, Németországban, de a közös megmozdulás, a kapcsolat, az összefogás hiányzott. Ekkor határozta el magát Stuttgart városa egy nagyszerű cselekedetre, amikor a Deutscher Werkbund által, Németország és a külföld modern építészeinek bevonásával felépítette az első modern, kiállítással kapcsolatos lakótelepet, az azóta híressé, sőt hirhedté vált „Weissenhof-Siedlung"-ot, mely szinte alapjává vált az egész modern építészetnek.

A rákövetkező esztendőben, 1928-ban gyültek össze Svájcban La Sarraz kastélyában, a kastély úrnőjének, de Maudrot asszonynak, a modern művészetek nagy pártfogójának meghívására a világ minden tájáról a hasonló akaratú építészek az első modern építészeti

Magyar Iroda 1931. XII. 1. 7.

kongresszusra. A három napig tartó megbeszélések eredményekép közös deklarációt adtak ki munkájukról.

„Alanti deklarációt aláíró építészek megállapítják, hogy elveik az építészetet és a társadalom iránt való kötelességüket illetőleg azonosak és hangsúlyozzák, hogy „építés"-en az embernek egészen elementáris tevékenységét értik, mely teljes mértékben és teljes mélységében részt vesz életünk kialakításában. Az építész feladatának tekintik azért, hogy korának tényezőivel és a társadalom nagy céljaival összhangba jusson és műveit eszerint alkossa meg. Ennélfogva tartózkodnak attól, hogy régebbi korok és társadalmi struktúrák szabályait munkáikra átvigyék. Az építészeti feladat teljesen új felfogását követelik, a feladathoz kapcsolódó összes gyakorlati és szellemi követelményeknek megoldásával.

Tudatában vannak annak, hogy a társadalom struktúraváltozásai az építészetben is megfelelő változásokat eredményeznek és hogy szellemi életünk rendszerének teljes megváltozása az építészet fogalmainak megváltozását vonja maga után. Igy számukra természetes követelmény az új építőanyagoknak, szerkezeteknek és metódusoknak figyelemmel kísérése és mindazon kérdések tanulmányozása, melyek munkájuk ezirányú eredményeit elősegíthetik.

Ezért elhatározzák, hogy jövőben a határokon túl, munkáikban egymást segíteni fogják."

Akkor még nem volt se Locarno, se Chequers, ez volt az első, igazán elfogultságmentes nemzetközi tanácskozás a háború óta.

E deklaráció alapján a legfontosabb pontokat külön megbeszélés eredményekép fektették le és a deklarációt 8 ország 24 építésze írta alá.

E pontok közül csak néhányat sorolok föl:

„Az építészet problémája modern értelemben: feladatainak az általános gazdaság feladataival való szoros összekapcsolása."

„Gazdaságosság — technikai — produktív értelemben a munka lehető racionális kihasználását jelenti és nem az elérhető legnagyobb hasznot, üzleti-spekulatív értelemben."

„Követelik az építésztől a munkának a lehetőségig való racionalizálását és az egyszerű és világos megoldást. Az építtetőtől követelményeinek tisztázását és egyszerűsítését és individuális igényeinek lecsökkentését, a tömegszerű, egy nevezőre hozott igények széleskörű kielégítését, a követelmények tiszta formulázását."

Ezáltal válhat csak jelentős faktorrá az építészetben a kézművesipar helyébe lépő gyári előállítás, indusztrializálódás, így érhető el, hogy a tipizálás, a racionalizálás az építészetben is döntő eredményeket érjen el, és ne folytatódjék az az abszurd helyzet, „hogy míg a háború óta egy Ford-kocsi ára felére csökkent, az építkezésé majdnem duplájára emelkedett".

„A kongresszus megállapítja, hogy az akadémizmus a modern építészetnek, mely elhatározta, hogy elsősorban a racionális, a gazdasági szempontot veszi tekintetbe — esztétikai és formai szabályaival állandó akadályt jelent. Az akadémiák természetszerűleg a mult őrzői, a históriai korok gyakorlati és esztétikai megoldásaiból (melyeknek abban az időben való helyességét senki se vitatja) építészeti dogmákat csináltak és ezzel az építészet alapjait meghazudtolják, nézeteik hamisak és eredményeik elhibázottak."

A továbbiakban az államtól az építészeti nevelésnek és az építészi feladatok metódusainak gyökeres megváltoztatását követelték. És végül elhatározták, hogy évről-évre összegyülnek alkotó, építő kongresszusra, mely egységes terv szerint, közös munkával ki kell, hogy dolgozza, az új építés alapjait és problémáit.

Második ilyen kongresszus 1929-ben volt Frankfurtban a modern építészetnek akkor már centrumában. (Külön cikket szeretnék írni Frankfurt építészetéről, mely legszebb fejezete a modern építészet hőskorának.) Kijelölt téma: „az exisztenciaminimum lakása".

Azon belátásból kiindulva, hogy a ma építészetének legnagyobb problémája a kislakás olcsóbbá tétele, azon statisztikák tudatában, hogy micsoda elképzelhetetlenül nyomorúságos lakásviszonyok között, milyen drágán és egészségtelenül él ma az emberek legnagyobb része, s tudatában a kislakás, a lakáshoz juttatás óriási horderejű kérdésének, nemzetgazdasági, szociális, morális, higiénikus szempontból, megpróbálta a kongresszus a problémát, ha nem is megoldani, de a megoldáshoz közelebb juttatni.

„A kongresszus tisztában van vele — mondta H. Schmidt — hogy az „Existenzminimum" problémája nemcsak a minimális (2000—2500 M) évi jövedelemmel rendelkezők által elérhető lakás vizsgálata, hanem elsősorban egy biológiai „minimum" megállapítása. Az a kérdés, mi az, ami elkerülhetetlenül szükséges az emberi élethez, mi az, amit minden ember egy tényleg szociálisan és tervszerűen dolgozó társadalomtól, mint minimális igényt követelhet". A tagok elsősorban ilyen exisztenciaminimum-lakások alaprajz terveit küldték be, melyeket a kongresszus előkészítőbizottsága rendezve kiállított. Felmerültek itt az összes megoldások, melyek azóta az egész világon a kislakás építés alapjait jelentik. A helynek a legtökéletesebb kihasználása, minden a maga helyén, a háznak szinte géppé (Le Corbusier szavaival élve, „lakógéppé") változtatása. Szisztematikus vizsgálata a közlekedési utaknak a házban, az égtáj-követelmények pontos megállapítása. A konyhaminimum, a hálószobaminimum megállapítása. A követelmény: egy nagy közös lakószoba, azonkívül a család minden felnőtt tagjának külön, bármily kicsiny hálófülke. Ha fürdő nem is, de legalább zuhanyfülke. Minden szobában napfény, még pedig előnyösebben a hálószobákba keleti, a lakószobában nyugati nap. A helyiségek kisebbítése, de nem meglévő régi házak alaprajzának kicsinyített kopirozása, hanem az említett új követelmények alapján a szükséges legkisebb méret precíz megállapítása. A szobák kicsinységének ellensúlyozása az ablakok (a világítás és szellőzés) bő méretezésével stb.

Ezek között a tervek között, amelyek könyvalakban is megjelentek (Die Wohnung für das Existenzminimum. Verl. Englerth u. Schlosser Frankfurt am M.) első helyen egy magyar terv áll. És ezzel Magyarország is méltó helyen lép be a modern építészet megalapítói közé. Igaztalanul teszik, akik a modern magyar építészetet nemzetköziséggel, magyartalansággal vádolják, mert szerintük az idegenből jött és a „magyar lélekkel meg nem férő" internacionális építészetet utánozza. Komoly vizsgálat éppen arról kell, hogy meggyőzzön, hogy a modern építészet megalapítói között is már nagy számmal voltak magyarok és az ő munkáik bármennyire is általános emberi szempontok szerint készülnek, megvan a maguk külön magyar íze, aminek nem akart magyarkodás és nem romantikus ábránd az alapja, hanem alapja a magyar föld speciális viszonyai, a speciálisan magyar szükségletek és az a különös, öntudatlan valami, mely akarva, akaratlanul meglátszik a modern magyar építészetben, mint minden más ország modern építészetében is, amit szóval megmagyarázni, különösen ma még nem lehet, de ami megkülönbözteti minden más ország művészetétől.

A korszerű lakás főelveinek általános megállapítása után a kongresszus elhatározta, hogy a kérdést részleteiben is szisztematikusan tovább vizsgálja. Elhatározta, hogy további kongresszusaira tervek kidolgozásán kívül egy-egy időszerű technikai kérdésre vonatkozó anyagot is összegyüjt egységes tanulmányozás céljából. Igy 1930-ban tartott brüsszeli kongresszusán a horizontális tolóablak megoldásai kerültek tárgyalás alá. Továbbá felismerve, hogy a lakáskérdés megoldásának akadálya elsősorban egyes államoknak helytelen építési szabályzata, a helytelen telekpolitika és egyáltalán a városok tervezésének hátramaradott és rendszertelen volta, megkezdte munkáját az új városért, amikor a kongresszusi tagokat a brüsszeli kongresszus részére „rationelle Bebauungsweisen" című kiállításban való közreműködésre kérte fel, mely kiállítás, mint látni fogjuk, megvetette a modern városépítés alapjait. Továbbá felszólította az egyes országok építészeit, elsősorban annak a kérdésnek a megválaszolására, hogy országukban mik az akadályai egy egységes, korszerű építészet kialakulásának. Végül abból a szempontból kiindulva, hogy a lakáskérdés nemcsak építészi, hanem elsősorban az egész társadalomra tartozó szociális kérdés, kérdőíveket bocsátott ki, egyes országok fizikusaihoz, kémikusaihoz, közgazdászaihoz, orvosaihoz, a lakásépítéssel kapcsolatos és az ő működési körükbe vágó kérdések megválaszolására.

Ilyen előmunkálatok után tartotta meg a CIRPAC 1930-as brüsszeli kongresszusát, melynek legnagyobb eseménye e kérdésekre adott válaszokon kívül, a tagjai, most már 16 ország legkiválóbb modern építészei által készített beépítési tervek kiállítása volt. Walter Gropius tanár a városok túlságos felhígítása ellen foglalt állást, a közlekedési utak megrövidítésének szükségét hangoztatva. A teljesen faluszerű „Flachbau" mellett az egészen magas házak építését tartja helyesnek, grafikusan bebizonyítva, hogy meghatározott (pl. 300 lakos pro hektár) népsűrűséget alapul véve egy bizonyos területen, minél magasabb házakban helyezzük el ezt a mennyiséget (természetesen ezek a házak így annál távolabb állhatnak egymástól, minél magasabbak), annál kedvezőbb megvilágítási viszonyokat kaphatunk. Kimutatta, hogy minden beépítési magasság között leghelytelenebb éppen a nagyvárosainkban szokásos 4—6 emeletes beépítési mód. Mert a ház így nem elég alacsony, hogy közvetlen a kerttel kapcsolatos kertváros lehessen és nem elég magas, hogy a megkívánt laksűrűség az egészség és közlekedés szempontjából elegendő széles utcák nyitását tegye lehetővé. Természetesen az új beépítési módnak további előnyei a nagyobb zöld területek, könnyebb közlekedés, kevesebb költség, úgy az építkezésnél, mint csatorna, útépítés és egyéb szempontokból. Kifejtette továbbá Gropius professzor, hogy az exisztenciaminimum kérdése nemcsak időleges kisegítő forma az alacsony igényű néprétegek lakáshoz juttatására, hanem állandó küzdelem kell, hogy legyen az igények és az életstandard megjavítására. A családi élet összehúzódása: régebben a család egy-egy önálló termelési egység, mely egymagában a közvetlen családtagokon kívül nagy kisegítőszemélyzetet foglalkoztatott, — ma a család a közösség dolgozó eleme, ahol a nő munkaereje is kénytelen a köz szolgálatába állni és az eddigi

női munkának tekintett, a lakáshoz kötött foglalkozástól nagyrészben felszabadul. A gyermeknevelést bizonyos fokon otthonok, óvodák, iskolák veszik át, a mosást központi mosókonyhák, a fűtést, főzést, takarítást stb. szintén vagy könnyen kezelhető gépek, vagy a közösség központi berendezése veszi a kezébe. Mindez a lakás kisebbítését és olcsóbbítását teszi lehetővé, az életstandardnak nem csökkentésével, de emelésével. Természetesen, hogy ez lehetséges legyen, egyidejű egységesen megszervezett megépítés szükséges.

Az ilyen egységes lakótelepek kérdésére a már említett kiállítás válaszol. A modern város két alapvető szempontja, a közlekedés és a lakás kérdésének összekapcsolása a következő eredményeket adja:

Határozottan megkülönböztetendők egymástól a közlekedési utak és a lakóutak. A kelet-nyugati közlekedési utakból ágaznak ki az északdéli lakóutak, melyeken sorházak épülnek, keleti és nyugati frontok, egyik oldalon lakóút, másik oldalon parksávval határolva. Ily módon nincsen zárt udvar, nincsen északi lakás, mivel a közlekedési utakra legföllebb földszintes és változtatható jellegű üzleti építmények néznek.

Ugyanígy a megoldás északi és déli frontú lakások számára is lehetséges, de ezekhez külön „südtyp" lakásalaprajz kell, melynek követelménye, hogy a lakószobák délre nézzenek, míg a bejárat és mellékhelyiségek északiak lehetnek. Igy, mivel a lakás egészen keresztül vonul a házon, a ma már elsőrangú fontosságúnak felismert „keresztszellőzés" követelménye is kielégítést nyer. A keresztszellőzés az egyetlen lehetőség, hogy a lakás nyáron is hűvös lehessen és hogy, ami a kislakásnál rendkívül fontos, néhány perc alatt hatásos szellőzés legyen lehetséges.

A lakás, majd a beépítés problémájának tárgyalása alatt a kongresszus azon meggyőződésre jutott, hogy eredményes megoldáshoz elsősorban az egész város szervezetének áttanulmányozása szükséges. Mondhatjuk úgy is, hogy a legkisebb elemtől, a lakástól, lépésről-lépésre haladt a kongresszus a nagyobb egység felé. Helyesebben a kutatás a filozófia módszerével haladt és belátta, hogy az egységes lakásnak legelső előfeltétele a város helyes megtervezése. Igy tűzték ki a következő évben tartandó kongresszus programmjára magát a várost!

Ennek a kongresszusnak az előkészítésére gyültek össze ez évben Berlinben az építészek. 1931 júniusában 18 ország képviselői vettek részt az érdekes megbeszéléseken, mely tisztázta a kidolgozandó problémákat és a munkát kiosztotta a tagok között.

A jövő évi kongresszus feladatának első része a mai városok szisztematikus vizsgálata lesz. Grafikusan ki kell dolgozni egynéhány fennálló város fejlődését, népességi, közlekedési stb. adatait, kritikus vizsgálat tárgyává tenni minden szempontból és ezzel a tervező munka bázisává tenni, mely ennek alapján ismét két irányban hozhat megoldásokat: *a)* a régi városok „szanálásával", régi egészségtelen negyedek lerombolása és helyükbe új városegységek létesítése, illetőleg a város szélein (esetleg azoktól távolabb velük kapcsolatban) új városrészek építése által, *b)* A feladat második része: teljesen új városoknak egységes terv szerint, minden szempont megfontolásával való meg-

tervezése, mely feladat, bár nálunk egyelőre még nem bír gyakorlati jelentőséggel, de hovatovább szükségszerűség lesz, miután eddigi városaink a teljesen megváltozott, illetőleg megváltoztatandó életnek és a teljes gazdasági és ipari eltolódásnak még „operáció" által sem felelhetnek meg teljesen. Persze itt meg kell bocsátani a merészséget, mellyel az építészek a mai viszonyok között álmodni mernek egy olyan világról, melynek lesz bátorsága és pénze ezeket a talán nem is olyan lehetetlen álmokat megvalósítani, melyeknek a pénzbeli megoldására is felmerült már nem egy, nem is egészen utópisztikus terv.

A jövő évi kongresszus technikai programmpontja a vasvázas építkezés lesz, melynek jelentőségét nem kell itt külön hangsúlyoznom.

Egyik legérdekesebb eseménye a berlini előkészítő kongresszusnak Ernst May előadása volt, az oroszországi városépítésről. Ernst May kiváló német építész, azelőtt Frankfurt város építési tanácsosa, elsőrangú szervező tehetség. Elsősorban az ő érdeme Frankfurt egyedülállóan nagyszabású modern építészete. 1930. év folyamán a szovjet felajánlott neki Oroszországban egy állami építészi állást, szinte korlátlan hatalmat adva, hogy úgy mondjam városok összerombolására és felépítésére.

Ernst May elfogadta ezt az állást, mely még építésznek soha osztályrészül nem jutott. Óriási feladatot jelentett és most a kongresszus kapcsán, (a CIRPAC egyik megalapítója volt), számolt be eddigi működéséről.

A feladat óriási és roppant érdekes. Új gyártelepek köré a semmiből teljesen új városokat kell teremteni. Ezek a városok természetesen teljesen a mienktől eltérő ideológia alapján készülnek, amit mindenkor szem előtt kell tartanunk, de ettől függetlenül egyáltalán az, hogy May kénytelen egy teljesen tőlünk idegen és ellenséges életfelfogás számára építeni, nem jelenti azt, hogy ami elgondolásában általános értékű, ne tanulhatnánk belőle és fel ne használhatnók.

A May által tervezett új várostípusok elvei a következők :

Első feladat a lakórésznek az ipari centrumhoz való elhelyezkedését helyesen megválasztani. Az uralkodó széliránynak és a közlekedésnek (úgy az ipari, mint a lakórész szempontjából) figyelembevételével. Fontos a lakóvárosnak lehetőleg nagy terjeszkedési és kibővítési lehetősége (bár a túlfejlesztéstől, milliós városoktól tartózkodni kell). Egészségi szempontból a lakóvárosnak a gyárteleptől zöld sávval való elválasztása és mégis a munkahelynek a lakásoktól lehető gyors, egyszerű megközelítése. Eddigi városaink a lakórészt a középpontba, a gyárakat köréje helyezték, ami a lakórésznek a gyárnegyedbe való beolvadását eredményezte. Ennél helyesebb, két párhuzamos zónába tenni a lakó és az ipari részt, így lehetőségét adva az egészséges terjeszkedésnek.

A lakóváros maga kisebb egységekre tagozódik, egy-egy ilyen egység-házcsoport cca 5000 ember, melynek megvannak a maga saját kulturális berendezései, óvoda, elemi iskola, felsőbb iskola, könyvtár, előadóterem stb. Természetesen az ilyen egységeken kívül megvan a városnak a centruma, ahol a teljesen közös berendezések, színház, közigazgatás, néhol központi étkeztetés, — foglalnak helyet.

A magasabbfokú iskolák egy része néhol szintén centrálisan a

gyártelep és a lakórész között terül el, mivel az ottani iskola közvetlen a gyárüzemmel kapcsolatos előkészítő tanfolyamot nyujt.

A lakók szempontjából a hangsúly az egy személyenkénti minimális átlag — 9 m², elérése, de ettől az átlagtól még ma nagyon messze vannak.

A házak eredetileg teljesen „kommün ház"-nak voltak tervezve, az eddigi lakás- és családelgondolás teljes mellőzésével, az egyének számára kizárólag hálófülkékkel, míg minden más életmegnyilvánulás, munka, evés, szórakozás, olvasás stb. a közös termekben zajlik le és a gyermekeket teljesen a szülőktől elszakítva nevelik.

Ez a lehetetlen kollektivizálás itt éppúgy csődöt mondott, mint a szovjetgazdaság más terein, úgyhogy az újabb épületek nagy részében visszatérnek, legalább részben — a lakás és a család fogalmához. Az orosz példa tehát, s ez May előadásának egyik tanulsága, megmutatta, hogy a mi építészetünknek a mi saját társadalmi adottságainkra kell tekintettel lennie.

Az építészeti kiállítás mutatta meg legjobban, hogy néhány év alatt milyen óriási eredménye volt a Cirpac munkálkodásának. A kiállítás legtöbb anyagát, úgy német, mint nemzetközi vonatkozásban a Cirpac tagok szolgáltatták, köztük a legkiválóbb modern építészek az egész világról, Mies van der Rohe, a Bauhaus direktora, kiállítások nagyhírű tervezője, Walter Gropius, Le Corbusier a modern építészek elméleti és gyakorlati úttörői, Erich Mendelsohn az üzletház tervező, három Berlinbe szakadt magyar, Moholy Nagy, Fred Forbát és Marcel Breuer, a finn Aalto, a holland Van Eestearen stb. A kiállítás magyar anyagán is a magyar Cirpac tagok kislakás-tervei domináltak. És a nem Cirpac tagok munkáinak legnagyobb részén is meglátszott kisebb-nagyobb mértékben, a szövetség irányának a hatása.

De a legfontosabb eredménye eddig a Cirpac működésének mégis elsősorban annak az egységes szellemnek a kiépítése, melynek eredménye az építészetben a nemzetközi összefogás, együtt dolgozás, problémáknak közös munkával való kidolgozása, ami a Cirpac tagok közt történik és ezáltal az egész világ építészetének minden eddiginél nagyobbszabású, egységes kialakulása, — ilyen volt például az antik, a barokk építészet is, de most már nemcsak az esztétikai oldalról, hanem elsősorban a gyakorlati, társadalmi és higiénikus vonatkozásokban, a korszerű lakás megteremtésében.

PREISICH GÁBOR

Prerad Gábor

A SZERB DIKTATURA HÁROM KULTURTÖRVÉNYE

A DÉLSZLÁV államnak megalakulása óta nem volt sem egységes iskolarendszere, sem egységes iskolai törvényhozása, de nem volt egységes kultúrája sem. Nem volt egységes iskolarendszere, hiszen minden hozzácsatolt területe azelőtt más-más iskolarendszerrel bírt s azt egy évtized alatt átformálnia nem sikerült. Nem volt egységes iskolai törvényhozása sem, mert bár a tizenkét év alatt, az egységes törvényhozással kísérleteket is tett a belgrádi államhatalom, e kísérletei mindig megbuktak a csatolt területek szervezett és hangos ellenállásán. Nem volt és ma sem lehet egységes kultúrája sem, mert a fennálló kultúrakülönbségek nivellálása soha sem lehet egy évtized munkája.

Ha a délszláv államban fennállott iskolarendszereket vesszük figyelembe, igen nagy különbségeket kell köztük meglátnunk. A Magyarországtól elcsatolt bácska-bánság-baranya-muramenti területek magyar iskolarendszere, teljesen európai magaslaton állott és évszázados fejlettségre tekinthetett vissza. A szűkebb Ausztriától elvett területrészeken, a krajna-karinthia-stájeri részeken, a legeurópaibb osztrák iskolarendszer dívott. Horvátország horvát-magyar iskolarendszere szintén egészen európai pilléreken nyugodott. Viszont a tágabb Monarchiától elválasztott területeken, Boszniában, Hercegovinában, Dalmáciában, ha nem volt is még egészen európai az iskolarendszer, de erősen arra felé tartott, különösen az utolsó monarchiális évtizedben. Ezzel szemben a háborúelőtti Szerbiában, ha a XIX. század folyamán a szerb iskolarendszer nagy léptekkel haladt is Európa felé, mégis szellemében letörölhetetlenül magán hordozta még a bizánci pravoszlávizmus minden bélyegét és főleg a gyakorlati pedagógia terén, még mindig a félig-befejezettség balkánias jellegét viselte magán. Ó-Szerbiában végül, még egészen balkáni jellegű volt minden iskolázás.

Ami a Jugoszláviához csatolt európai területek iskolatörvényhozását illeti, az köztudomás szerint, európai nívón állott. Szerbia iskolatörvényhozása is európai szellemről tesz tanuságot 1904 óta. Csak ideje nem volt ennek a folyton forrongó és háborús országnak arra, hogy iskolatörvényhozását, a gyakorlatban is, élő és megvalósult iskolatörvénykezéssé kiépítse.

Amilyen heterogén volt hát az újonnan alakult Jugoszlávia iskolarendszere és bizonyos szempontból a törvényhozása is, éppannyira heterogén volt s ma is az, az új egybekovácsolt államnak a kultú-

Preisich Gábor építész

Másképp nézett ki ez a helyzet közvetlen a felszabadulás után, amikor Fischer József a CIAM-nak a vezetője a Fővárosi Közmunkák Tanácsának elnöke lett és a mpdern építészet, akik addig nem juthattak szóhoz egyszerre rendkivül komoly megbizásokhoz jutottak.

- Feltétlenül hozzá kell tennünk, hogy Prezics Gábor aki az előbbieket mondta a felszabadulás előtt is épitett ugynevezett modern épületeket, pl. a Köztársaság téri ugynevezett OTI lakóházat

- Amelyet nem egyedül épitettem, hanem éppen ez volt az az egyetlen közösségi épület, amelyre hivatkoztam amelybe CIAB tagok, mint épitészeti tervezők résztvehettek. Én hat megbizott épitész egyike voltam.

- Ugyanakkor a felszabadulás után is máig is az egyik legszebb, legkonstruktivabb középületünket épitette ugyan csak többedmagával a MÉMOSZ székházat és a hozzákapcsolódó müvelődési házat. Azonban ezek a modern kezdeményezések csakhamar valahogy zsákutcába futottak. Vajon mi volt ennek az oka ?

- Egyik oka az volt, a közvetlen oka az volt, hogy az akkori szovjet épitészet nem a modern épitészet vonalán állott, hanem egy ilyen klasszicizáló, szerintem hibásan szocialista realisztikusnak nevezett épitészet irányzatot követett. Bizonyos mértékig ehhez hozzájárult az épitőiparunk helyzete is.

A modern épitészet által megkivánt különböző konstrukciók szinvonalas megoldására az akkori épitőipar kevéssé volt képes, illetőleg csak kis mennyiségbe lett volna rá képes. A nagytömegü épitészetet pedig a régi módszerekkel meg tudta valahogy csinálni. Ugyhogy nemcsak ideológiai, hanem bizonyos mértékig épitőipari okai is voltak annak, hogy visszatértek akkor a hagyományosabb épitési módhoz.

- Amennyire én ismerem azt a kérdést többnyire olyan vádak is hangzottak el 1949- 1950-1951 tájában az akkori modern épitészettel szemben, hogy kozmopolita.

- Jó épitészek akármilyen megkötöttségek mellett is bizonyos mértékig szinvonalas dolgokat tudtak produkálni. A hiba nem az volt hogy abban a jellegben a lehető szinvonal nem lett volna meg, hanem inkább az, hogy az az épitészet tulajdonképpen a korszerü igényeknek nem felelt meg. Az volt az az idő abban az időben felismerték az épitészet társadalmi szerepét.

Budapest világváros
1978. VII. 31. Tetőfi, 12'33 /Kínai/.

Felismerték azt, hogy az épitészetnek a környezet formáló tevékenysége rendkivül nagy mértékben hat az egész társadalom fejlődésére, ez volt az az idő, amikor megalakitották az Epitőmüvész Szövetséget, az Ybl dijat, épitészeti tanácsot. Az épitészet szavára igen naxy mértékben hallgattak.

- Valóban az ugynevezett szoc.reál komoly hatással volt a müemlék védelemre. Elsősorban azért, mert hiszen xhaladó hagyomány cimén elsősorba a klasszicizmusnak a formáit alkalmazták az épületek homlokzatain.
Ennek következtében az épitész társadalom is, de a naxyközönség is érdeklődni kezdett azután, ami a magyar mult épitészeti hagyatéka és ha már kijelentették, hogy ez érték a klasszicizmus, lassanként a többiek is, akkor ebből világosan következett, hogy ezt meg kell védeni.

Tehát a fellendülés, az igazi kezdetek kezdete a müemlék védelmében az ötvenes évek közepére tehető.
Az ugynevezett római katonai fürdő, amelyiknél az volt a nagy hiba, hogy a fürdőnek a másik részét még Mária Terézia korába feltárták és ismerték, de amikor odatelepilepitették ezt a házat ami aztán megépült, erről senki nem óhajtott tudni. Ennek következtében az alapok kiásásakor kellett természetszerüen a munkát leállitani és megmenteni a fürdőnek a részét, amit az alagsorba már be is mutattak. Nagyon sajnos, hogy ebből a példából nem tanultunk, mert megismétlődött ezen a területen mégegyszer.

A másik pedig az ugynevezett Corvin Otto utcába ugynevezett Táborváros muzeum, ahol a földszintnek és az alagsornak a feláldozásával egy római városrészt, villát, stb.. muzeum szerüen mutattak be.

PREISICH GÁBOR

Az „Általános rendezési terv" a Tanácsköztársaság idejétől a második világháborúig

FÓRUM

A Magyar Tanácsköztársaság fennállásának rövid időszakában nem volt lehetőség évtizedek mulasztásainak pótlására, Budapest általános rendezési tervének kidolgozására. De, hogy felismerték ennek a nagyszabású feladatnak a fontosságát, és tervbe vették megoldását is, azt a Tanácsköztársaság vezető építési szerveinek, az építési direktóriumoknak az intézkedései is bizonyítják. A direktórium elnöke a neves építész, *Vágó József* volt. (Akit ezért a Tanácsköztársaság leverése után kizártak a Mérnöki Kamarából, ezért nem viselhette az építészmérnöki címet. Amikor később a genfi Népszövetségi Palota tervpályázatának első díját megnyerte, és megbízták a palota tervezésével is, a budapesti telefonkönyvben „Vágó József magánzó, a genfi Népszövetségi Palota tervezője"-ként szerepelt.) A direktórium többek között lépéseket tett Nagy-Budapest megvalósítására, és felhívta tagjait távlati elgondolásaik kidolgozására. Ezek közt fennmaradt *Jánszky Béla* építész tanulmánya *Budapest városépítési és építési programja* címmel. A tanulmány szerint a fővárost zömében kertvárosszerűen kell fejleszteni, az így kialakuló területet jó közlekedéssel és közművesítéssel be kell kapcsolni a város vérkeringésébe. Az egész új nagyvároskomplexum kiszolgálására meg kell határozni a közlekedési fővonalak és gyorsvasutak vonalvezetését. Az ipartelepek számára a szélirányt figyelembe vevő területeket kell kijelölni. Azokat az ipari üzemeket, amelyek nem kötődnek feltétlenül Budapesthez, az erőforrások közelébe kell telepíteni. A jövő Nagy-Budapestje — Jánszky elaborátuma szerint — úgy alakul ki, hogy a sűrűbben beépített, széles, jól fásított utakkal ellátott, terekkel, parkokkal ékesített városmagot kertvárosok gyűrűje veszi körül. A városmagtól délre elterülő gyárvárost ezektől nagy kiterjedésű zöldterületek választják el.

Legfontosabb teendő Nagy-Budapest szabályozási tervének elkészítése: „*Ez olyan nagy feladat* — írja Jánszky —, *hogy igénybe veheti hosszabb időre a magyar városépítők egész erejét. És olyan sürgős feladat, hogy a proletárdiktatúra elkövetkezte után egy percig sem volna szabad halogatni ennek elrendezését.*" A javaslattal a főváros Központi Intézőbizottsága 1919. május 22-én tartott ülésén foglalkozott. Részletesebb megtárgyalásra, illetve a terv kidolgozásának megkezdésére azonban a Tanácsköztársaság súlyos helyzete miatt már nem kerülhetett sor.

A Tanácsköztársaság leverése után hosszú ideig ismét feledésbe merültek az egész Budapestre kiterjedő rendezési terv megalkotására vonatkozó törekvések. A peremtelepülések Budapesthez csatolását a Törvényhatóság jobboldali beállítottságú tagjai már csak azért is ellenezték, mert ezzel jobbára munkáslakta területek, a szociáldemokrata párt szavazói kerültek volna a fővároshoz. Csupán 1932-ben sikerült a kiváló várospolitikusnak, *Harrer Ferencnek* az általános rendezési terv kérdését a Főváros Törvényhatósági Bizottságánál napirendre tűznie.

Harrer Ferenc először 1900-ban szerepelt mint előadó egy, az általános rendezési terv készítésének fontosságára rámutató III. ügyosztályi előterjesztésen. *Bárczy István* polgármestersége idején a városrendezési ügyosztály vezetője volt. Az 1918-as polgári forradalom alatt mint alpolgármester — a Nemzeti Tanács megbízásából — a fővárosi adminisztrációt irányította. A Károlyi-kormány bukása után fegyelmi eljárást indítottak ellene és eltiltották — jogtalanul — egyetemi magántanári működésétől. Az 1925. évi választások során mint az ún. ellenzéki blokk tagja került ismét a főváros Törvényhatósági Bizottságának tagjai közé. Szakértelmével és nagy tekintélyével sikerült elérnie, hogy az általános rendezési terv előfeltételéül szolgáló városfejlesztési program készítésére — vezetésével — különbizottság alakuljon.

A városfejlesztési program feladatait és irányelveit Harrer a *Városi Szemle* 1933. évi 1. számában is megjelent előterjesztésében részletesen körvonalazza. Többek között megállapítja a főváros területére vonatkozó műszaki alapadatok és adottságok ismeretének hiányát: „*Budapestnek éghajlati, geológiai és hidrológiai adottságai feltáratlanok, hiányoznak a megfelelő térképek, teleknyilvántartások. A főváros fejlesztésének mértékére, környékével való kapcsolatára vonatkozólag a Törvényhatóságnak semmiféle elképzelése nincs. Nagy-Budapestnek még a gondolatától is irtózik. Nincs elgondolás sem a közlekedési hálózat, sem a közműhálózat fejlesztésére, sem a követendő telekpolitika irányelveire.*"

Mialatt az előterjesztés szellemében folyt a program készítése, sor került — ugyancsak Harrer kezdeményezése alapján — a városrendezésről és építésügyről szóló törvény (1937. VI. tc.) megalkotására, amely kötelezően elrendelte a városok számára városrendezési tervük elkészítését. Ugyanez a törvény a Fővárosi Közmunkák Tanácsának hatáskörét városrendezési vonatkozásban Budapest környékére — a mai peremkerületek területére — is kiterjesztette, ezzel lehetőséget adott arra, hogy a fővárosnak és környékének fejlesztése egymással összehangolható legyen: ez az első konkrét lépés Nagy-Budapest létesítéséhez — mint tudjuk erre csak a felszabadulás után 1950-ben kerül sor.

Harrer diplomáciai képességének köszönhető, hogy a két világháború között — több évi munkával — elkészülhetett az általános rendezési terv előkészítésének lényege: Budapest városfejlesztési programja. Ebben jelentős része volt *Messik Géza* tanácsnoknak és a bizottság titkárának, a nemrég elhunyt *Heim Ernő* építésznek. A Heim Ernőtől kapott tájékoztatás szerint Harrer rendszeresen megtartotta a bizottsági üléseket, amelyeket — kezdetben — annak tagjai elszabotáltak. Ilyenkor,

Budapest Általános rendezési tervének előzményeiről lapunk 1981. 3. számában írtunk.

Budapest 1981/6

Hercula, sive Sicambria. Ortelius térképének részlete

századra, újonnan rakott városukban, Sicambriában. Amelyről is a talpra állt népet — a jövendő franciákat — eredetileg sicambereknek nevezték."

A legenda gyökerei mélyre nyúlhatnak, hiszen a 496-ból fennmaradt szöveg szerint Chlodwigot, a nagy frank birodalom megalapítóját Remigius reimsi püspök a következő szavakkal keresztelte meg:

Mitis depone colla Sicambar:
Adora quod incendisti, et incende, quod adorasti.

Zanathi József kedves fordításában (Vetsei P. István Magyar Geográfiájában, 1757.):

Légy szelíd Sikámbár ki eddig vad vóltál;
Annak hajts már fejet, kinek meg-hódoltál:
Imádd azt, kit eddig égettél népeddel;
Kit eddig imádtál, a Bálványt, égesd-el.

Lehet, hogy Kézai Simon a Gesta Hungarorum megírásakor és Kálti Márk a Képes Krónika szerkesztésekor, sőt, valószínűleg a mindkettőnek fő forrásául szolgáló, elveszett ősgeszta szerzője is francia hagyományokból indult ki, amikor a sicamberekről írt. Feltehetően azonban helyi szóbeszédre is támaszkodtak, hiszen az ő korukban még látható, számos határjáró oklevélnek (metálisnak) támpontul szolgáló Sicambria romvároshoz a történelmi folklór bizonyára hozzákapcsolta a keletkezésére vonatkozó mondát.

A Képes Krónika egy igen nagy városról beszél, melyet az Ida-hegy alól menekülő trójaiak az aleman nyelven Dun-nak nevezett Ister folyó mellett, a Sican-hegy alatt építettek, és amelynek a Sicambria nevet adták.

Jordanes VI. században kelt krónikája szerint Sicambria a kicsapongó Gallienus császár idejéig állott fenn, és a barbárok csapásai alatt az i. sz. 253-ban pusztult el véglegesen. Egyébként a mai Franciaország területét is felölelő Galliában az időszámításunk első öt századában uralkodó rómaiak a Szajna szigetét, a mai Párizs szívét képező Ile de la Cité-t Lutetia Parisiorum (a párizsiak ingoványa) néven ismerték.

Örvendetes az az érdeklődés, amely a latin írásbeliséget megelőző idők homályba vesző magyar történelmének kutatását övezi. Évről évre új tudományos eredmények születnek, hat-hét évtizednyi szünet után újraindult a földvárak feltárása hazánk területén, virágzik a helytörténeti kutatás. Különös figyelmet érdemel egy-egy régió, így például a Pilis és a Duna-kanyar átfogó kutatása.

Ebben Sashegyi Sándornak és Németh Péternek vannak elévülhetetlen érdemei. Mindkettő amatőrként indult, az előbbi a szentendrei járás, az utóbbi a pilisi erdőgazdaság régészeti szakértőjeként fejezte be életét. Az ő munkájukat folytatja Vértessy György, aki számos publikációban új motívumok feltárásával bizonyítja az ország első és a jelenlegi központja között húzódó Duna-jobbpart történelmi fontosságát. Az *Egy legenda újjászületése* című cikkének állításait sok mindennel lehet még alátámasztani, többek között Bonfini (Rerum Hung. Dec., 1568) és Bonbardy (Topographia..., 1718) szövegrészeivel.

Bár ebben az írásában nem említi, de más cikkeiből ismeretes, hogy Vértessyt elsősorban Sicambria—Herculia—Vetus Buda—Pilismarót feltételezhető azonossága foglalkoztatja.

A Herculia—Marót azonosságra a maróti Kis- vagy Doboz-hegyen 1892-ben és 1906-ban végzett ásatások és a római „bédekkerek" (itinerariumok) egyértelmű bizonyítékokat szolgáltatnak.

A rómaiak Castra ad Herculem tábora minden bizonnyal az ott álló szoborról kapta a nevét. Mint ismeretes, Hercules az erő és a győzelem istene volt. A vendégfogadók nevéhez hasonlóan, ismerünk „ad" (-hoz) névkezdetű római táborokat is. Győr és Szőny között az Ad Statuas (a szobrokhoz, ma: Vaspuszta), az Ad Mures (a falakhoz, ma: Ács) vagy Ad Flexum (a kanyarhoz, ma: Magyaróvár).

A római tárgyi emlékek továbbélését valószínűsíti Nagy Károly életrajza is, az őt pannóniai hadjáratára is elkísérő titkára, Einhard (Eginhard) tolláből. Továbbá egy erre támaszkodó — tudományos forrásnak aligha tekinthető, de érdekes — illír krónika (szerzője: Dyanesewich M. zágrábi püspök).

„A magyar vezérek (sic) egyike, Tudony kagán, törzsének vereségétől megindíttatván a Pannoniába győzelmesen behatoló Nagy Károly elé ment Aquisgranumba, népével együtt megkeresztelkedett, ajándékokat kapott... Ezután Nagy Károly Sycambria vagy a régi Buda mezején gyülekezett hunokat (sic) hatalmas ütközetben leverte. Leromboltatta a bálványok templomait, legelőször is Mars és Juiter fényűző templomát Sycambriában, és a keresztény szokás szerint áldozni kívánók részére a város peremén, a hegy alatt Mária istenanyának templomot állíttatott." — Itt Carolus Magnus 795-ben az avarok ellen viselt hadjáratának egyik regényesen előadott epizódjával találkozunk.

A telepítő-tényezők, a történelmi hagyományok, a kontinuitáselv egyaránt alátámasztják Vértessy Görgynek a hely jelentőségére vonatkozó állításait. Ismerve azt a tényt, hogy az Árpád-kori településeknél laza volt a beépítés, s hogy a „házak" a gyakori újjáépítés során olykor százméterekkel is tovább vándoroltak, a romos területet bizonyára felhasználó eleink települését nem feltétlenül a közvetlen környéken, hanem az erővonalak által megjelölt terület egészében kell keresnünk. Ha meggondoljuk, hogy a mai Dömös északnyugati szélétől a mai Pilismarót szélső délkeleti házai alig három kilométerre állanak, egyszeribe érdekes lesz, hogy Pesti Frigyes 1864. évi Helységnévtárához a község így adta meg az adatokat:

„Pilis-Maróth ősneve a jelenlegi, azon megjegyzéssel, hogy hajdan, amikor Ósbuda, Visegrád és Esztergomban honi királyaink fényes székhelyei voltak, a helység sokkal kiterjedtebb és népesebb volt és két részből állott, úm. Felső és Alsó Maróth-ból. A viharos időben a török had dúlása által elpusztítván, egészen többé helyre nem állhatott, jelenben csak a régi Felső Maróth létezik. Mindkettő virágzása korában Alsó Maróthtól a Kishegy vagy dobozi várhegy választá el, mely alatt keletdélre terült Alsó Maróth, honnan az ottani szántóföldi tér ma is Alsó-Maróthnak hívatik."

Egy XVI. század végi török adóösszeírásban és az annak alapján később készített térképen helységünk Nagy Marót néven szerepel.

Bizonyosra vehető, hogy történészeink és régészeink még sok újat fognak mondani a fővárosunkhoz történelmileg oly szorosan kapcsolódó Pilisről és Duna-kanyarról.

Havas Gábor

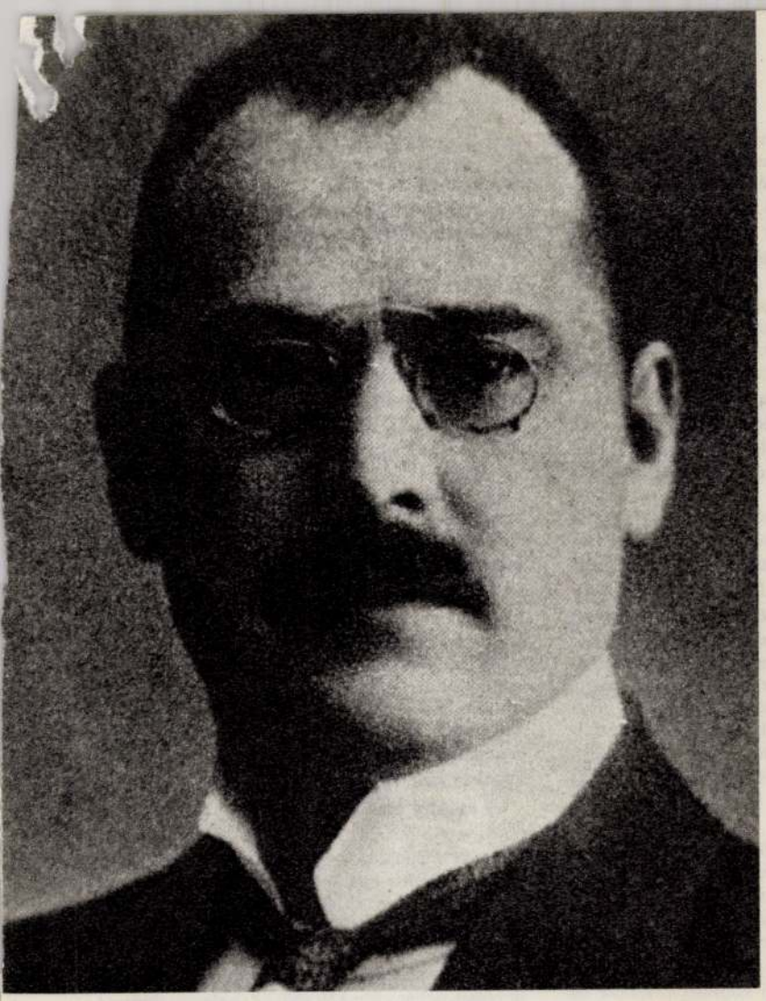

Harrer Ferenc

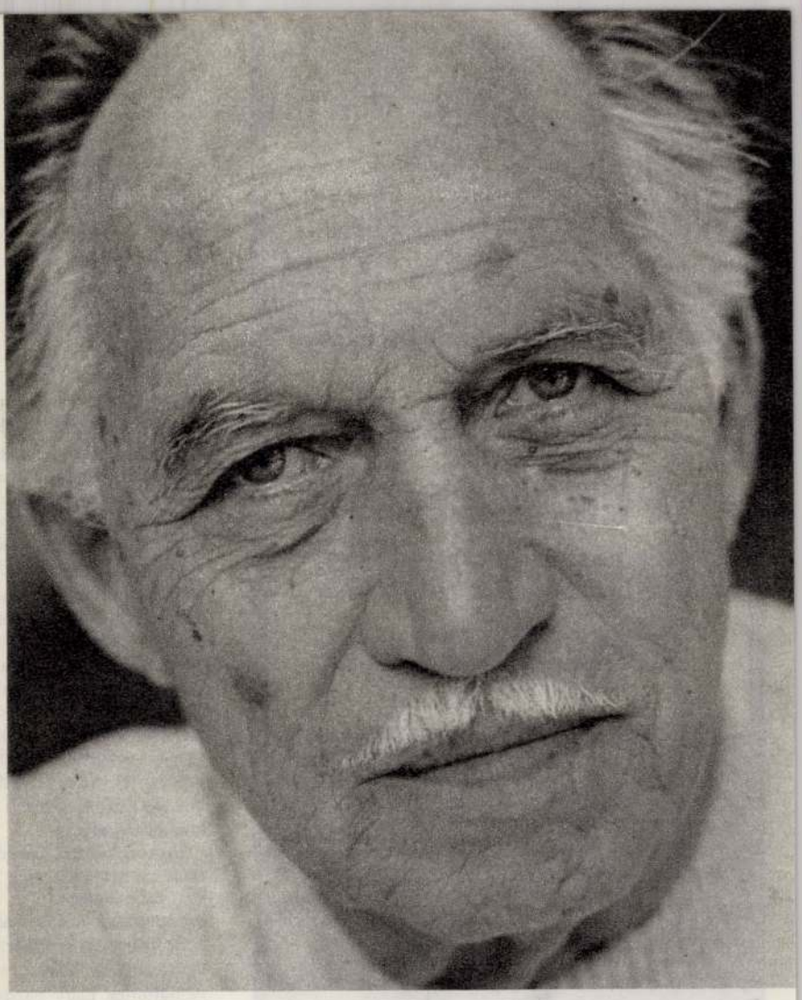

Heim Ernő

mint a bizottság vezetője akár csak a szakértők és a bizottság titkárának jelenlétében lediktálta az ülés „határozatát". Vitás kérdésben minden esetben sikerült álláspontját érvényesíteni.

Budapest városfejlesztési programja a kiküldött bizottság jelentéseként 1940-ben került publikálásra, százötven oldalas szövegrésszel, számos táblázattal, grafikonnal és térképmellékletekkel. (A program csak az akkori „Kis-Budapest" közigazgatási területével foglalkozik, hiszen a Törvényhatósági Bizottságnak a környék vonatkozásában nem volt semmiféle hatásköre.) A városfejlesztési program részletesen foglalkozik a főváros természeti adottságaival, beépítettségének jellegével, népességének növekedési tendenciájával. Célkitűzései —: a lakosság minden rétege számára megfelelő, egészséges lakás, üdülési területek, munkahelyek, jó közlekedés és ellátás lehetőségének biztosítása — összhangban állnak a lefektetett rendezési alapelvekkel: a beépítési intenzitás csökkentésével, az épületek közötti légtérarányok növelésével, a beépíthető terület kisebbítésével. A program szerint távlatban mintegy kétmillió ember számára kell a főváros területén lakóhelyet biztosítani. Kistelkes, családi házas területek feltárása is szükséges, de elsősorban az elavult belső városrészek újjáépítését kell előmozdítani. Ki kell zárni a beépítésből azokat a területeket, amelyeknek a közművesítése, közlekedési hálózatának kiépítése, közintézményekkel való ellátása költséges. A program állást foglal a már kialakult városszerkezet fenntartása és a központi részektől fokozatosan kifelé haladó továbbfejlesztése mellett.

A városfejlesztési program zavaró hatásuk alapján első ízben kategorizálja az üzemeket: a bűzös üzemek teljes kitiltását, a zavaró hatású üzemeknek a város déli és délkeleti részére telepítését, továbbá az ártalmatlan üzemek számára vegyes, ipari-lakó övezetek kialakítását tartja szükségesnek.

A program részletesen foglalkozik „Budapest — fürdőváros" kérdésével, az északbudai és a dél-budai fürdőközpont kialakításával, javasolja a gellérthegyi Citadella megnyitását a közönség számára, a Császár fürdő mellett fürdőkórház, a Tabánban gyógyszálló építését. (E javaslatok egy része a felszabadulás után megvalósult, más részük építés alatt áll.)

A programban fontos helyet kapott a budapesti parkhálózat fejlesztése is: a többi között javasolja a gellérthegyi parknak a tabáni és németvölgyi temetővel; a Tabánnak a Horváth-kerttel, Vérmezővel, Városmajorral; a Városligetnek a Népligettel való összekapcsolását.

Átfogó módon szerepel a programban a közlekedés fejlesztése: a hajózás, a vasúti közlekedés, a légi forgalom, a tömegközlekedési hálózat és az úthálózat kérdései. Érdekes a Nyugati pályaudvar hátrébb helyezésére és a ceglédi vasútvonal felemelésére vonatkozó javaslat. A részben föld alatti, részben magas vezetésű gyorsvasúti vonalak a program elgondolása szerint az egész várost behálózó, sugaras-gyűrűs rendszert alkotnának két átvezetéssel a Duna alatt. Az úthálózati elgondolás országos, környéki és helyi útvonalakat különböztet meg, ezeket a lakóutcák hálózata egészíti ki. Ennek az elképzelésnek az alapján a városfejlesztési program elfogadása után megindult a részletes tervezés is: a Lánchíd pesti hídfője alatti útátvezetés a megvalósítás első ütemét jelentette. A javaslat további érdekessége a Rózsadomb, a Hármashatár-hegy, a János-hegy, a Szabadság-hegy és a Gellérthegy kilátópontjait összekötő „kilátóút" terve.

„Városszépítés" címszó alatt külön fejezet foglalkozik a városesztétikai jellegű követelésekkel. Megkísérli Budapest városképi, várostörténeti, műemléki értékeinek, védendő épületeinek, városképeinek számbavételét. A városkép javítását célzó fásítást szorgalmazza, a zavaró, városképet rontó elemek eltávolítását javasolja. Mai ismereteink alapján ítélve a programnak ez a fejezete csupán jószándékú kísérletnek tekintendő, bár rögzít néhány jelentős városképi feladatot: így a Vár és Várhegy-oldalak, valamint a Duna-part kialakításának egységes megtervezését.

A városfejlesztési programot nem követte az egész városra kiterjedő általános rendezési terv készítése A háborús atmoszféra, a gazdasági helyzet rosszabbodása — és mindenekelőtt a fokozódó fasizálódás — megakadályozott minden alkotó jellegű tervezési munkát.

Hyppolit, a lakáj. Mérászti Mici és Fenyvesi Éva

BERNÁTH LÁSZLÓ

A GRAMOFON-KARMESTERTŐL A MESEAUTÓIG

Európa nem válaszol. Tasnádi Fekete Mária

Hyppolit, a lakáj. Fenyvesi Éva, Gózon Gyula és Jávor Pál

Meseautó. Perczel Zita és Komlós Vilmos

Meseautó. Kabos Gyula

Ötven esztendővel ezelőtt, 1931-ben készült az első magyar hangosfilm. Szeptember 25-én tartották az ünnepélyes bemutatót. Alig múlt el két hónap, s máris új bemutatóra gyülekezett a közönség. Ennek nézőserege nem volt annyira előkelő, mint az elsőé, de a siker, ami itt született, továbbgyűrűzik az időben, egészen napjainkig. Az első film a *Kék bálvány* volt, a második a *Hyppolit, a lakáj*.

Tehát ötven éve... Azazhogy várjunk csak. Hiába született szinte velünk együtt a filmművészet, történetének kezdete máris majd olyan homályba vész, mint a sok ezer éves irodalomé vagy sok tízezer éves képzőművészeté. Némi túlzással a filmtörténet múltjának kútját is megmérhetetlenül mélynek tarthatjuk.

Ha a hangosfilm születését vizsgálgatjuk, se szeri, se száma az „első kísérleteknek". Mivel itt a magyar hangosfilmről van szó, elég, ha megemlékezünk az első igazán fix pontról, *Edison* úttörő szerepéről, aki már rögtön szinkronhangos „művet" készített. Mikroszkopikus kicsiségű képeket kopírozott egy hengerre, amit az egyszemélyes moziban nagyítóval nézhetett az igazán nagyérdemű néző. A henger azonos tengelyen mozgott egy másikkal, amire hangokat lehetett felvenni. 1889-ben megjelent a nagyító alatt egy ember, levette a kalapját, és hangosan ezt mondta: „Jó reggelt, Edison úr! Hogy tetszik Önnek a kinematograf?"

Edison kezdeti sikerei ellenére is csak a húszas években született meg — egyszerre több technikai variációban — a hangosfilm mai formája: a filmszalag szélére lefényképezett hangrezgés, amit fotocellás berendezéssel alakít vissza hanggá a vetítőgép. A húszas évek első fele azonban a némafilmek nagy gazdasági konjunktúrájának és művészi fellendülésének kora volt. (Eizenstein, a szovjet és a német némafilm időszaka ez.) Csak a fenyegető világválság kényszerítette rá az egyik amerikai világcéget, a Warnert, hogy megpróbálkozzon az új technikával. Elkészítették az *Éneklő bolondot* — és a világsiker eldöntötte a hangosfilm sorsát. Igaz, egy ideig még öldöklő küzdelem folyt, hogy melyik világszabadalom legyen az egyeduralkodó, melyik fölözze le a várható óriási hasznot. A két nagy rivális, az amerikai Western Electric és az európai *Tobis-Klang* mögött jelentős bankérdekeltségek álltak. A filmszakmában „párizsi békének" nevezett megegyezést 1930-ban kötötték, s ennek nyomán az elektromos konszernek felosztották egymás között a világot. Így jutott egyeduralomhoz a Tobis-Klang felvevő- és leadóberendezés Németországon kívül Ausztriában, Magyarországon, Svédországban, Norvégiában, Finnországban, Dániában, Csehszlovákiában, Hollandiában, Holland-Indiában, Jugoszláviában, Bulgáriában és Romániában.

Magyarországon a felszabadulásig, tehát 1945-ig minden film címfeliratában ott szerepelt a Tobis-Klang cég emblémája is. A *Hunnia Filmgyár*ban csak 1931 áprilisában helyezték el a Tobis-Klang felszerelését, hogy elkezdhessék a *Kék bálvány* felvételeit. (A gyár nem sokkal azelőtt került állami tulajdonba: a Korda Sándor alapította egykori Corvin Filmgyárat, mivel csődbe ment, a Filmipari Alap vette át.)

De hát a múltnak kútja... A Hunnia udvarába már két évvel korábban begördült egy úgynevezett hangos autó. Igaz, ez az angol Fox filmvállalaté volt, egy politikai interjú készítésére küldték a munkatársakat Budapestre. Akkoriban kezdték játszani a magyar fővárosban az *Éneklő bolondot*. Ennek bemutatója után kezdték el forgatni a Hunniában a *Csak egy kislány...* című filmet. Művészeti vezetője, *Gaál Béla* már tisztes hírnevet szerzett magának magyar némafilmek rendezésével. A Csak egy kislány... is némafilmnek készült. Tulajdonképpen az is maradt. Csak hát, a rendező és a producer éberen figyelte, mi történik a szakmában. Látták az első hangosfilm sikerét, ezért bérbe vették a Fox hangos autóját és beállították a Hunnia udvarába. Kábeleket vezettek a hangszigeteléssel még el nem látott műterembe, ahol Bura Sándor és cigányzenekara húzta a nótát egy mulatni tudó fiatal színész fülébe. Ez a 27 éves művész Pesten végezte a Színiakadémiát, játszott is már pesti színházakban, de aztán néhány évre vidékre szerződött. 1929 tavaszán jött fel ismét Pestre, és statisztált Gaál Béla rendező egyik filmjében. Most főszerepet kapott. Egyikük sem sejtette, hogy a következő másfél évtizedben minden harmadik magyar filmnek ő lesz a daliás, mulatós hőse, aki hol tiszti ruhában parádézik, hol dzsentri-eleganciával öltözik, hol sofőrruhába bújik, de mindig szívdöglesztő, nőcsábító. A 27 éves fiatal színész *Jávor Pál* volt.

Nem érdektelen a partnere sem: énekesnőnek készülő 17 éves lány, aki végül férje, Jan Kiepura oldalán lett világhírű. Az ő nevére is sokan emlékeznek még: *Eggerth Márta*. A Fox hangoskocsija Bura Sándor kíséretével elsősorban az ő hangjukat vette föl: három nótáról készült viaszlemez.

1930 májusában került a Csak egy kislány... a magyar mozikba, ahol a lemezkíséret egyáltalán nem volt már újdonság. Másfél évvel később, amikor a Kék bálványt kezdték vetíteni, az ország négyszáznál (!) alig több filmszínházának még mindig csak a fele volt fotocellás hangleadó vetítőgéppel felszerelve. A mozikban alkalmazott zenekarok lassan kikoptak, a hanglemezkíséret azonban már korábban divatba jött.

A század első éveiben nálunk is több vállalkozás mutatott be úgynevezett „éneklőkép"-sorozatokat. Operett-, opera- és táncjelenetek voltak ezek, amelyek a kísérő hanglemezekkel együtt érkeztek a moziba, és a „rendes", néma műsorok mellett már akkor nagy sikereket arattak. Amikor külföldön megszületett a hangosfilm, de nálunk a filmszínházak még nem rendelkeztek leadóberendezéssel, néhány filmkölcsönző hanglemezeket mellékelt a tekercsekhez, s ezeken a lemezeken rajta volt a film teljes hanganyaga. A szinkronizálás azonban szinte megoldhatatlan volt. S a néző mosolyoghatott vagy bosszankodhatott, vérmérséklete szerint, amikor például az öngyilkos már ott feküdt kiterítve a földön, pisztolyának füstje is szertefoszlott a levegőben, amire eldörrent a fegyver.

A Csak egy kislány... tehát ilyen kísérő hanglemezt kapott, amelyen a három nótán kívül a szereplők négy-öt szót is mondtak még. (A film néhány kockáia látható abban az ötvenperces összeállításban, ami a félszázados évforduló alkalmával a MAFILM Híradó- és Dokumentumfilm Osztályán készült, Borsodi Ervin rendezésében, Hangosfilm címmel.)

A mozilemezek szülték azt a kifejezést, amit bízvást tekinthetünk a disc-jockey magyar megfelelője, a lemez-lovas ősének. A mozikban ugyanis ebben az átmeneti hanglemezkorszakban működött egy gramofon-karmesternek nevezett úr. Mert, amíg a játékfilmekhez egyre-másra születtek a hangfelvételek, addig a rövidfilmek, amelyeket akkoriban nálunk kultúrfilmeknek neveztek, nem volt ilyen hanganyaguk. A gramofon-karmesternek elnevezett technikusnak volt a dolga, hogy ezekhez a kultúrfilmekhez megfelelő zenei kíséretet keressen össze a hanglemezeken, és az adott pillanatban a megfelelő zenét szolgáltassa.

A múltnak kútja tehát mély... Még mindig 1931 szeptembere előtt vagyunk. Egész pontosan április 14-én. A Magyar Filmiroda, amely a filmhíradókat készíti — később önálló játékfilmeket is gyárt —, új híradó-összeállítást mutat be. Előbb azonban egy ünnepélyes arcú színész (Kiss Ferenc) áll egy színházi függöny elé. Kissé dagályos szavakkal közli: mától kezdve hangos a magyar filmhíradó. A világon ez a negyedik híradó, amely az aktuális eseményeket élőszóval és hanghatásokkal kíséri. Hamarosan drámai effektusokra is tudják a hangot használni. Alig két évvel később, 1933-ban a Mátyásföldi repülőtéren fotografálnak a híradósok. (Úgy látszik, a repülőtéri tudósítások együtt születtek a híradóval.) Két pilóta, a magyar óceánrepülő, Endresz György és kísérője, Bittai Gyula Olaszországba indul. Halljuk a bú-

PREISICH GÁBOR

Az 1871-ben tervezett Operaház. Linzbauer István egykorú akvarellja, a Közmunkák Tanácsa gyűjteményéből

PREISICH GÁBOR

Az „általános rendezési terv" a kiegyezé

A két, gyakorlatilag három város: Pest, Buda és Óbuda 1873-ban bekövetkező egyesítését megelőzte a Fővárosi Közmunkák Tanácsának a felállítása 1870-ben. Az 1870. évi X. t. c. szerint a Fővárosi Közmunkák Tanácsának egyik fő feladata: „az egész fővárosra kiterjedő szabályozási munkák előkészítése, tervek készíttetése, az e végett szükséges mérnöki felvételek elrendezése. a tervekre vonatozó pályázati programok kidolgozása."

Minderre sürgősen szükség volt, hiszen a három város egységes koncepció hiányában összhang nélkül és — különösen a külső városrészeket tekintve — rendezetlenül fejlődött. Pest viszonylag szerencsés helyzetben volt: nagyjából a Duna és a mai Mező Imre út—Hámán Kató út közti részén még érvényben volt, ha kisebb módosításokkal is, Hild János 1805. évi szabályozási terve. A fejlődés azonban ezt is régen túlhaladta. A budai Várhegyen állt a királyi palota Mária Terézia által épített formájában. Budát és Pestet az 1838—1849 között épített Lánchíd kötötte össze, amely az 1857-ben befejezett Alagútba torkollott. Az első vasúti „indóház" a mai Jókai utca homlokvonalában állott. Megvolt a Déli Vasúttársaság végállomása is a mai Déli pályaudvar helyén. A szűk úthálózatú, tereket és igazgatási funkciókra alkalmas középületeket egyaránt nélkülöző, a kiegyezés idején összesen 270 ezer lakosú város aligha volt alkalmas akkori állapotában a tőle megkívánt fővárosi szerepkör betöltésére. Annál kevésbé, mert a kiegyezés optimizmusában az ország uralkodó rétege nemcsak hogy mintának tekintette Bécset, hanem versenyezni kívánt vele. Ez csupán a meglévő város gyökeres rendezésével, átépítésével látszott megvalósíthatónak.

Ebben az időben már ismerték a Bécs rendezésére 1858-ban kiírt nemzetközi tervpályázat eredményeit. Kialakulóban volt a nagyszabású közintézményeket összekötő bécsi Ring, amely elrendezésével, építészeti tengelyeivel messzemenően meghatározta a császárváros szerkezetét és összképét. A Fővárosi Közmunkák Tanácsa is nemzetközi tervpályázatot hirdetett „Budapest általános beosztási és rendezési tervének" elkészítésére. A pályázóktól az alábbi feladatok megoldására kértek javaslatot:

1. városrészek csoportosítása
2. főútvonalak és terek kijelölése
3. a programban felsorolt középületek elhelyezése
4. a közművek fő vonalainak megtervezése
5. parkosítás

Klein és Fraser (London) 1871-i évi pályaműve: az igazságügyi palota

Jankó János karikatúrája az igazságügyi palota tervéről. A gúnyrajz aláírása: „Ministeri palota. A legszebb tragant-architektúra, mely Kugler H. derék hazai czukrászunk jeles műtermeiből eddig elé került. Míg a Tatár kupola (biscuit, hegyén habbal) a kormány férfiak terhes gondjait ábrázolja, a homlokzat és a szárnyazat (elbischteil, pörkölt mandolával) Tisza Lajos úr szerénységét tüntetni szemünkbe, melynél fogva az istállókat nem az első emeleten, hanem az első emelet alatt kívánja igénytelenül alkalmaztatni

Az alapelvek kimondják: „a pályázat célja egy olyan általános terv nyerése, melynek végrehajtása által Buda és Pest egységes egésszé forrnak össze. Megvalósítása által a főváros, mint királyi-kormányzati székhely és az ország intellektuális centruma helyzetéhez megfelelő karaktert nyer, másrészről mint az ipar, kereskedelem és közlekedés központja világvárossá emelkedik."

A pályázatra tíz pályamű érkezett. Ezek — egy kivételével — elkallódtak, tartalmukra csak műleírásaikból következtethetünk. Alapos értékelésükhöz a tervek ismerete volna szükséges. A műleírások alapján is nyilvánvaló azonban, hogy sokféle használható ötletet, elgondolást, óriási használható anyagot tartalmaztak Budapest rendezésének megoldására. Évtizedeken át alig valósult meg olyan városrendezési koncepció, amely ilyen vagy olyan formában ne szerepelt volna a pályázati tervekben.

Másik érdekessége a pálya-

Budapest 1981/3

II. táblázat

	Lakásépítés:		„Idegen" terület:	Átlag:
	állami (régi építésű)	magán (új ép.)	(régi és új)	
Beruházási költség lakásonként (millió Ft)	2,1	1,0	0,4	1,8
Beruházási költség négyzetméterenként (ezer Ft)	28	19	25	23

Hol takarékoskodjunk?

A VII. kerületi IKV körülbelül 50 millió forintra becsülte a takarékosabb kiviteli megoldások alkalmazásának eredményét. Például az épületek 40 százaléka födémcserére szorul. Ennek nettó költsége 22,4 millió forint. Alsó megerősítésük olcsóbb lenne, mert nincs szükség bontásra és törmelékszállításra, s részben megtartható az eredeti padlóburkolat. Igaz, hogy e módszer alkalmazhatóságát lakásonként alapos vizsgálattal, értékösszehasonlítással lehet csak eldönteni.

Más területen is lehetséges a költségek csökkentése. Az 575 milliós beruházási összköltségből 97 milliót tesznek ki a különböző százalékok: gépköltség, felvonulás, akadályoztatás, tartalék, tervezés, ügyintézés. Szükségességük nem lehet vitás, de van mód mérséklésükre. Például, a felvonulási épületek és területek több célú hasznosításával, az akadályoztatást elkerülő jó és pontos szervezéssel, tartalék összeget nem igénylő gyors, jól előkészített munkával és takarékos anyagfelhasználással. A tervezést, ügyintézést részben társadalmi munkában végeznék el. Biztosan akadnának olyanok, akik vállalják.

A 32 és fél milliós bontási munka tetemes mennyiségű még használható építőanyagot eredményez, melynek egy része újból felhasználható.

A magánkezdeményezést nemcsak új lakások építésénél, hanem a régiek felújításánál-korszerűsítésénél is lehetővé kellene tenni. A lakossági fórumon javasolták: olyan új érdekeltségi feltételeket kellene kidolgozni, amelyek lehetővé teszik és ösztönzik a lakosság szellemi és fizikai erőforrásainak jelentősebb mérvű hasznosítását. Már több felajánlás is érkezett a Hazafias Népfront VII. kerületi bizottságához.

Lakásonként kell felmérni, hol van műszaki lehetőség és bérlői hajlandóság a kisebb befejező munkák elvégzésére. Az állami vállalatok éppen az ilyen „pepecseléseknél" a legkedvetlenebbek és leglassúbbak. Ha lakásonként átlag 25 ezer forintot számítunk erre — amihez az OTP nagyrészt lelakható kölcsönt ad —, közel 3 millió forint az eredmény.

Állami nyereség a régi és a felújított lakások használatbavételi díjának, illetve lakbéreinek különbözete is.

Külön-külön, az egészhez viszonyítva nem jelentős összegek ezek, együttesen azonban sokra mennek. Márpedig minden megtakarítási lehetőséget ki kell használni, hogy a rehabilitáció pénzügyi létjogosultsága bizonyítást nyerjen.

Nagy gond a lakások és üzlethelyiségek kiürítése. Ezen a téren is új dolgokat kellene kitalálni. 292 lakást nem lehet csak úgy, a semmiből előteremteni. Talán volna mód a több százra tehető üres fővárosi bérlakás egy részének ideiglenes igénybevételére. Mire a hagyatéki eljárások a szokásos tempóban befejeződnek, talán a rehabilitáció is véget ér.

Az új lakásgazdálkodási rendelet kipróbálására is kiváló alkalom nyílna. Itt is egyenként kellene átnézni, kinek lehet (vagy kell) azonnal lakást adni, ki kivel cserélhet, költözhet össze vagy szét, ki vállalkozik rá, hogy saját erejéből fölépíti a lakását, és egyáltalán, hányan kívánnak majd visszatérni megújult lakóhelyükre? A különféle felmérésekben tevékenyen közreműködhetnének társadalmi szervezetek, tanulók, nyugdíjasok.

Nem vitás, hogy a kivitelezés követeli a legnagyobb erőfeszítést. Nem lehet számítani arra, hogy majd külön vállalatot szerveznek erre a célra, hiszen a foghíjbeépítéseket sem tudta zökkenőmentesen megoldani a főváros. Az Ingatlankezelő Vállalatnál és a fővárosi építővállalatoknál egyre fogy a felújításokhoz szükséges munkaerő, utánpótlás nincs (lassan elfelejtik például, hogyan kell bádogozni). Tetézi mindezt, hogy a fővárosi építővállalatok kapacitásának csak húsz százaléka tud felújításokkal foglalkozni.

A magánépítők részvétele a rehabilitációban enyhíti ugyan a pénzügyi gondokat, de bonyolítja a szervezési feladatokat. Számos olyan jellegű munka lesz, amelyet „házilagos" kivitelezéssel nem lehet elvégezni, különösen, ha megmarad az új épületeknél alkalmazott alagútzsalus technológia egyeduralma. Új megoldásokat kell keresni. A rehabilitációs terület nem lakótelep, nem társasházas zöldövezet, s nem sortatarozási helyszín; a kivitelezés módja sem lehet csak panel — vagy öntött — technológia, csak falazás, csak sminkelés. Ez is kell, meg az is kell, együtt és külön-külön.

Számos alkalom kínálkozik az újításra, a lehető legjobb megoldás kiválasztására. Valószínű, hogy ennek során (ahogy már az előkészítés ideje alatt is) számtalan szakmai-szervezeti beidegződéssel, jogi és pénzügyi dogmával szakítani kell. Az ilyenekkel például. Az IKV építőanyagot ad a bérlőnek egy olyan munka elvégzéséhez, ami voltaképpen az ő kötelessége lenne, de nincs hozzá szakembere. Hogy munkabért fizessen a lakónak, azt már tiltják a pénzügyi előírások. Miért?

Minden ötlet halvaszületett, ha nincs próbája a gyakorlatban. Ha soha nem kezdjük el a rehabilitációt, soha nem is tanulhatjuk meg. Az illetékesek áldására, azaz a feltételek és eszközök biztosítására akkor is szükség van, ha a megvalósítás rendszere még nem teljesen kiforrott. (Ahogy a rendezési tervet — mint forgatókönyvet — is jóvá lehetett hagyni, és konkrétumokat a szabályozási terv, a végső formát a kiviteli terv határozza majd meg tömbönként.)

Nem vagyunk szegények bizottságokban, de ehhez a munkához elkelne egy operatív bizottság, mely a rehabilitáció összes vonatkozását figyelembe veszi és képviseli, kidolgozza a legjobb módszert, és kézben tartja, irányítja, koordinálja a teljes folyamatot.

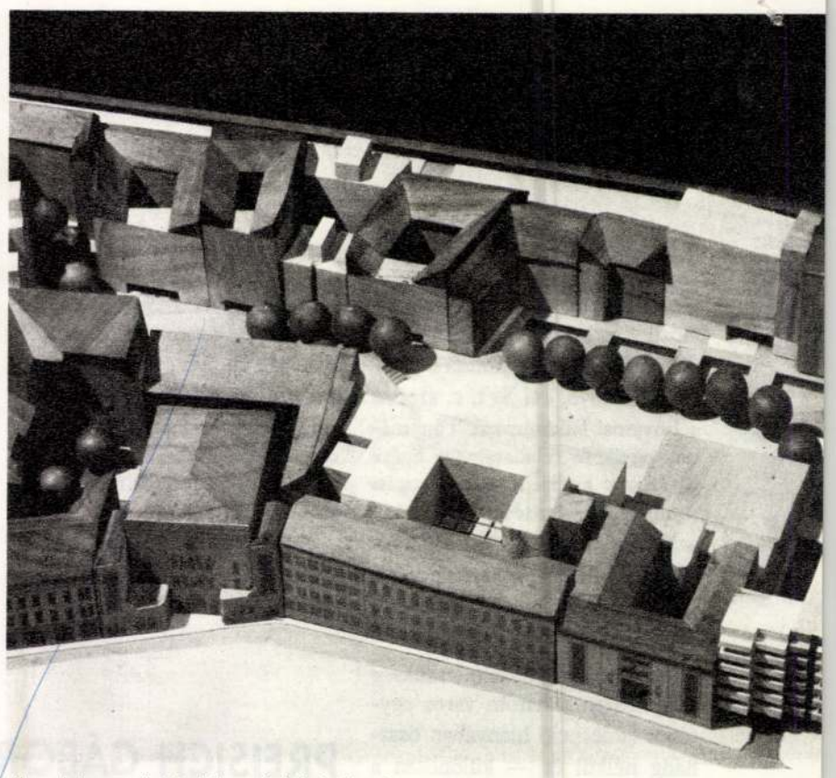

Ilyen lehet a tömbbelső a rehabilitáció után

Lakásalaprajzok új lakóházban — a kép bal oldalán — és átalakított régiben

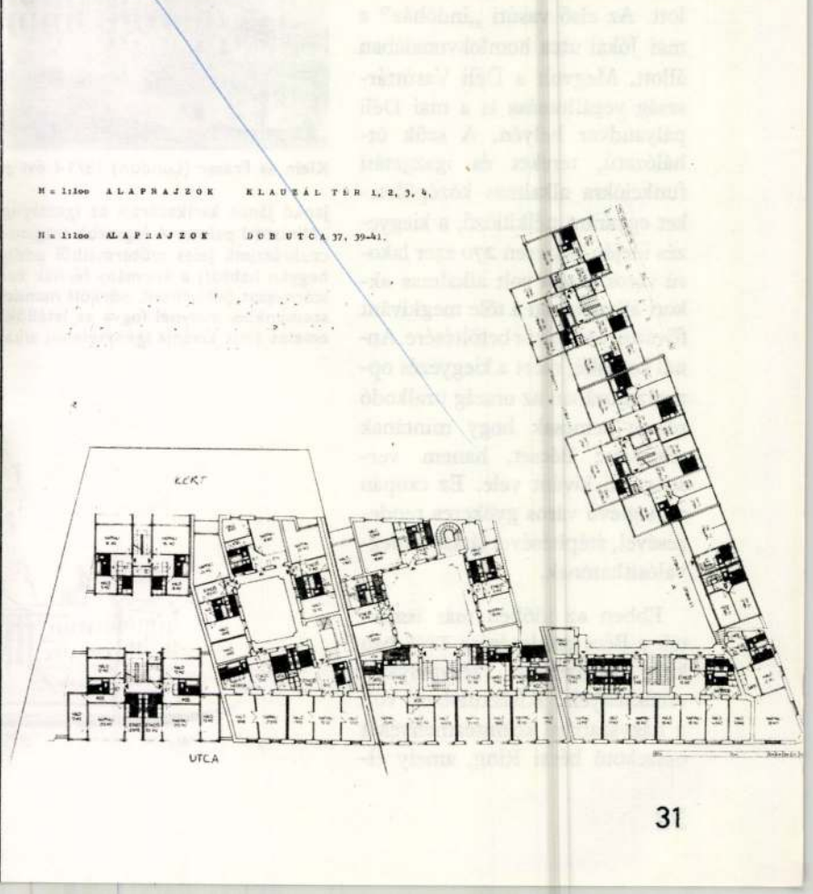

stől a Tanácsköztársaságig

Podmaniczky Frigyes báró városrendezői gondjai. „Szent Rend, jöjjön el a te országod Pesten is!" Jankó János rajza 1873-ból. **Csigó László** reprodukciói

munkáknak, hogy híven tükrözik koruk társadalmi kötöttségeit és eszményeit, politikai, gazdasági, műszaki és esztétikai felfogását. A kiegyezést követő évek mámora még nem múlt el, a gazdasági fellendülést még nem rázkódtatta meg válság. Így a tervek nagy része optimizmust sugároz, egyenletesen bekövetkező, nagyarányú fejlődést feltételez, nem számol sem technikai, sem gazdasági nehézségekkel. A kor szellemének, a közfelfogásnak megfelelően a legtöbb tervező társadalmi osztályok szerint tagolja a várost, s csak a „jómódú" osztályok számára biztosít kényelmet, bár tapasztalható bizonyos leereszkedő gondoskodás a szegény néprétegekről is.

A zsüri a merészebb, nagyvonalúbb elgondolásokat — új útvonalakat, hatalmas parkokat, a királyi palotára irányuló tengelyeket — javasoló pályamunkák helyett, Lechner Lajos viszonylag szerény tervét jutalmazta első díjjal. Értéke ennek a tervnek, hogy felvázolja a Közmunkák Tanácsa által a pályázatot megelőzően kijelölt pesti Nagykörútnak a budai kiegészítését és a mai Hungária körút nyomvonalát, s ezzel megalapozza Budapest körútrendszerét. A legfontosabb középületek elhelyezésére a mai V. kerület északi részét javasolja.

A Fővárosi Közmunkák Tanácsa Reitter Ferencnek, a műszaki osztály vezetőjének irányításával, a pályatervek alapján, egy éven belül, 1872-re elkészíti a pesti, 1876-ra a budai oldal „általános szabályozási tervét". Lényegében ez a terv marad közel száz éven át Budapest fejlesztésének alapdokumentuma. A körút- és sugárútrendszer kijelölése mellett úgyszólván valamennyi jelentős útvonal, tér, Duna-híd középület helyét rögzíti, és megtervezi a Duna-partok szabályozási vonalát. Ez az első olyan terv, amely nemcsak részszabályozásokkal foglalkozik, hanem a város egészének fejlesztését szem előtt tartja.

A főváros fejlődése a terv állandó módosítását, kiegészítését követeli meg, újabb területek szabályozása válik szükségessé. A gazdasági nehézségek számos kompromisszumra kényszerítik az akkori városépítőket is. A 19. század utolsó éveiben nyilvánvalóvá válik, hogy az általános szabályozási terv többé már nem korszerűsíthető kis módosításokkal, gyökeres revízióra szorul.

Elsőként, 1894-ben, Palóczi Antal, a Fővárosi Iparrajziskola építésztanára mutat rá egy cikkében az 1870-es években készült terv fogyatékosságaira és a gyorsan fejlődő várossal kapcsolatos prognózis fontosságára. (Budapest lakosságának száma ekkor már több mint kétszerese a kiegyezéskorinak.) Palóczi új, a követelményeknek megfelelő, a szabályozási feladatok megoldásánál többet tartalmazó általános rendezési terv elkészítését sürgeti. Ennek érdekében számos cikket ír. Új tervpályázat programját dolgozza ki. Javaslatainak egyike sem valósult meg a hivatalos körök érdektelensége vagy ellenállása miatt.

Palóczi 1919-ben hetvenéves korában fordul utoljára a közvéleményhez az általános rendezési terv érdekében. Összefoglalja a korábbi ez irányú erőfeszítéseket, amelyeknek egyike sem járt sikerrel. Keserűen állapítja meg, hogy korszerű rendezési terv híján számos torzulás támadt a főváros fejlődésében. „A beépítés módja nem alkalmazkodik a terep sajátosságaihoz, a tervek gyakran csupán közömbös sémák, nem kielégítő az úthálózat, kevés a Duna-híd, a pályaudvarok bővítésére nincs lehetőség, tűzfalak kellemetlen látványa rontja a városképet, a külterületeken a túl magas beépítés szórványos külterjes beépítéssel váltakozik ötletszerűen, hiányzik a várost körülvenni hivatott erdősáv. A középületek elhelyezése is sok kívánnivalót hagy maga után."

Ezzel a szomorú akkorddal zárulnak a főváros általános rendezési tervének megalkotására irányuló erőfeszítések az első világháború végén.

František Xaver Jiřík (Girżek) árnyképe.
Rézmetszet, 1787. **Csigó László** reprodukciója

RICHARD PRAZÁK

Cseh színészek és zenészek Pest-Budán a 18–19. század fordulóján

A 18. század második felére Pest-Buda a Habsburg-monarchia egyik legjelentősebb színházi központjává vált. 1774-ben a pesti Rondellát, a hajdani erődrendszer egyik körbástyáját alakították át színházi célokra. Az addig különféle helyeken föllépő vándor színtársulatok itt állandó játéklehetőséget kaptak. A Rondellában szereplő német színház igazgatója *Karl Wahr*, aki korábban Eszterházán, majd Pozsonyban, sőt, Prágában is működött, ahol Kotce, a Stavovské Divadlo (vagyis a cseh rendek színháza, a ma is működő Tyl-színház elődje) és az U Hybernů színház bérlője volt. Ez utóbbit *II. József* kolostori templomból alakíttatta át — a mai Várszínházhoz hasonlóan —, s az írországi, vagyis hiberniai ferencesek nyomán kapta a nevét.

A pesti színigazgatók közé tartozott *František Jindřích Bulla** is, aki 1785-ben a prágai Rendek Színházában (akkori nevén a Nostic-színházban) először tartott cseh nyelvű előadást. Bulla fő érdeme az volt mind Prágában, mind Pest-Budán, hogy a másodrangú szerzők helyett *Goethe*, *Lessing*, *Schiller* és *Shakespeare* darabjait vette fel a repertoárba. Mindez közrejátszott abban, hogy a magyar írók is érdeklődéssel fordultak a drámairodalom nagyjaihoz; megemlítjük *Kazinczy Ferenc* Hamlet-fordítását, amely körülbelül ebből az időből való. Bulla természetesen nemcsak prózai műveket mutatott be, hanem a cseh zeneirodalom akkori jelesei közül *Jiří Benda* melodrámáit, az *Ariadne Naxoszban*, valamint a *Médea és Jászon* című darabot 1786-ban. Az ő nevéhez fűződik az első pesti Mozart-bemutató is: 1788-ban játszották a *Szöktetés a szerájból* című operát. Ugyanebben az időben jelent meg Pesten egy vándor operatársulat, *Christian Kumpf* együttese. Ők mutatták be 1787 nyarán a nápolyi zeneszerző-iskola nagynevű cseh mesterének, *Josef Myslivečeknek* (akit az olasz kortársak „il divino Boemo" néven emlegettek) Ábrahámról és Izsákról szóló oratóriumát.

A pesti német színház egyik következő igazgatója volt *Johann Baptist Bergopzoomer*, aki korábban cseh földön működött: Prágában, Brünnben, Olmützben. Az ő brünni működése idején játszott az ottani színházi zenekarban *Václav Müller*, a bécsi Singspiel későbbi népszerű képviselője, akinek *A prágai nővérek* című darabja a 18. század végén hihetetlen gyorsasággal meghódította a német nyelvű színpadokat, és így került színre Budán és Pesten is.

Bergopzoomer egyik utóda, *Eugen Busch* radikálisan megváltoztatta a színház addigi repertoárját. Ő a bécsi Singspielt és a vígjátékot részesítette előnyben. Ne csodálkozzunk ezen. A klasszicista drámák elvont szimbolikája, élettelen cselekménye helyett sokkal inkább vonzotta a nagyközönséget a „könnyű műfaj". A pesti színpadon akkor jelentek meg a bécsi *Hafner*, *Perinet*, *Schikaneder* és a morvaországi német szerzők, *Müller* és *Kauer* darabjai. Busch föleleventette a régi commedia dell'arte hagyományait is: pantomimok és harlekiniádák, Hanswurst-tréfák, sőt, kötéltáncos mutatványok is színre kerültek. Különös népszerűségnek örvendtek a zenés tündérjátékok, ezek közül is az egyik legismertebb *Pavel Vranicky Oberonja* volt. Ez a mű már annak példája, hogy miként jelentkeznek a romantikus áramlatok a késő klasszicista zenében. A II. József halála után újraéledő magyar nemzeti öntudat serkentésére 1790-ben, a korona hazahozatalakor írta Vranicky az opus 2-es szimfóniáját, *A magyar nemzet öröme. Egy nagy szimfónia, három darabból álland* címmel. (Vranicky egyébként nem tartózkodott Pest-Budán: 1790 és 1800 között *Esterházy János* gróf „musika-direktora" volt Galántán.) Egy másik cseh származású zeneszerző, *František Tost* egyik kantátája 1796-ban keletkezett, ennek szövegét *Serkentés a nemes magyarokhoz* címmel *Csokonai Vitéz Mihály* fordította magyarra. *Verseghy Ferenc*, a Marseillaise fordítója, akit jakobinus tevékenységéért a Brünn fölött emelkedő spielbergi várbörtönbe zártak, *Josef Antonín Štěpán* dalait ültette át. Ezeket a *Magyar Múzeumban* (1790), a *Rövid értekezés a muzsikáról* (1791) című műben, valamint a *Magyar Aglája* (1806) és a *Magyar Hárfás* (1807) című gyűjteményekben tette közzé. Egyébként a Štěpán-versek első magyar adaptációját még 1782-ben írta meg *Révai Miklós*.

A 18—19. század fordulóján jelentkező új magyar zenei stílus, a verbunkos muzsika kibontakozásában szintén szerepet vállaltak a cseh zenészek. Az úgynevezett verbunkos-triász, *Bihari János*, *Lavotta János* és *Csermák Antal* közül a harmadik cseh származású volt; 1796-tól különféle magyar városokban élt, a halál Veszprémben érte 1822-ben. Csermák zenei jelentősége elsősorban abban állott, hogy a verbunkos muzsikát ültette át a kor bécsi klassziczizmusának kamarazenei nyelvére. Ilyen a Lavottával közösen kiadott *Verbunkosok két hegedűre és bőgőre* (Werbungstänze für zwei Violinen und Bass, 1810) vagy az önállóan megjelentetett *Új magyar nemzeti dallamok* (Neue ungarische National-Melodien, 1799), *Magyar románcok zongorára és hegedűre* (Romances hongroises pour le Piano-Forte avec un Violin, 1804), *Nyolc új magyar verbunkos trio* (Acht neue ungarische Verbungs Trios, 1815—1816) stb. Igen érdekes és kevéssé ismert Csermák művészetének későbbi csehországi visszhangja. *Jan Neruda*, a 19. század egyik legnagyobb cseh költője 1860-ban a *Máj* (Május) című

* A cikkünkben szereplő cseh művészek nevét a mai cseh helyesírás szerint közöljük. Az olvasó a róluk szóló szakirodalomban a legkülönfélébb névalakokkal találkozik; nemegyszer ők maguk is többféle formában használták a nevüket.

PREISICH GÁBOR

Az általános rendezési terv előzményei a felszabadulás után

1945-től harminc éven át szakmai működésem gerincét, fő célját Budapest általános rendezési tervének kidolgozása és elfogadtatása alkotta. Hol munkatársként, hol irányítóként mindvégig tagja voltam annak a különböző szakemberekből álló, változó összetételű munkacsoportnak, amely a főváros egészséges és gazdaságos fejlődésének fő irányvonalait kívánta meghatározni. Érthető tehát, hogy amikor az általános terv készítésének a felszabadulás óta eltelt — nekirugaszkodásokban és megtorpanásokban bővelkedő — küzdelmes időszakával foglalkozom, nem kerülhetek el bizonyos szubjektivitást.

Már a felszabadulás előtt is foglalkoztattak a főváros fejlesztésének problémái. Amikor a harmincas években — fiatal építész voltam akkor — az újságokból értesültem, hogy *Harrer Ferenc* vezetésével munkabizottság foglalkozik Budapest fejlesztési perspektívájának kidolgozásával, felkerestem őt, s megkaptam tőle koncepciójának egy példányát.

A főváros ostroma alatt papírra vetettem akkor még igen naiv elgondolásomat Budapest újjáépítéséről. Úgy véltem, hogy a bombázások szörnyű pusztításai alkalmat nyújtanak majd arra, hogy gyökeresen megváltoztassuk a várost, amelynek építése is társadalmi ellentmondásokat tükröz. A felszabadulást követő hetekben egy fiatal építészkollegámmal rajzban is vázoltuk elgondolásunkat. A város sűrűn beépült részeit keresztülszelő parksávokat rajzoltunk. Bennük helyezkedtek el az iskolák, kultúrházak. Középen lábakra állított autópálya, alatta gyors földalatti villamosok haladtak volna. Tervvázlatunkban a fellazított, részben magas házakkal beépült városmagot nagy kiterjedésű, zöldbe ágyazott, alacsony lakónegyedek vették volna körül. Elgondolásunknak nemcsak irreális voltát kellett lassanként belátnom, hanem azt is, hogy mennyire nem vettük figyelembe a város meglevő, a háborús pusztulások dacára megmaradt értékeit.

Az igazsághoz tartozik, hogy az ostrom utáni nyomorúság még a sokkal szerényebb és indokoltabb rendezési elgondolások megvalósítását is akadályozta. Helyre kellett állítani mindazt, ami valamelyest is megmenthetőnek látszott.

Közelebb kerültem a városrendezés reális feladataihoz, amikor — ambícióimat követve — hamarosan, még 1945 tavaszán a főváros rendezésével hivatalból foglalkozó szervnek, a Fővárosi Közmunkák Tanácsának alkalmazásába léptem. A tanács elnöke *Fischer József* volt, a városrendezési osztályt pedig *Granasztói Pál* vezette. Építészeti nézeteink azonossága fűzött össze bennünket. Én a tanács tervezőcsoportjának munkájába kapcsolódtam bele. Feladatunk Budapest általános rendezési tervének elkészítése volt, illetőleg közreműködés az azt megalapozó új városfejlesztési program készítésében. Lelkesedéssel töltött el már az a tény is, hogy részt vehettem ennek az évtizedek óta vajúdó nagy feladatnak a megoldásában. A Közmunkák Tanácsánál eltöltött három esztendőt meghatározónak érzem szakmai fejlődésem szempontjából is. Valójában ekkor ismerkedtem meg a városrendezési feladatok sokrétűségével, fővárosunk fejlesztési programjával, egyben a

A felszabadulás utáni évek egyik reprezentatív épülete: a MÉMOSZ-székház. Épült 1946—1948 között

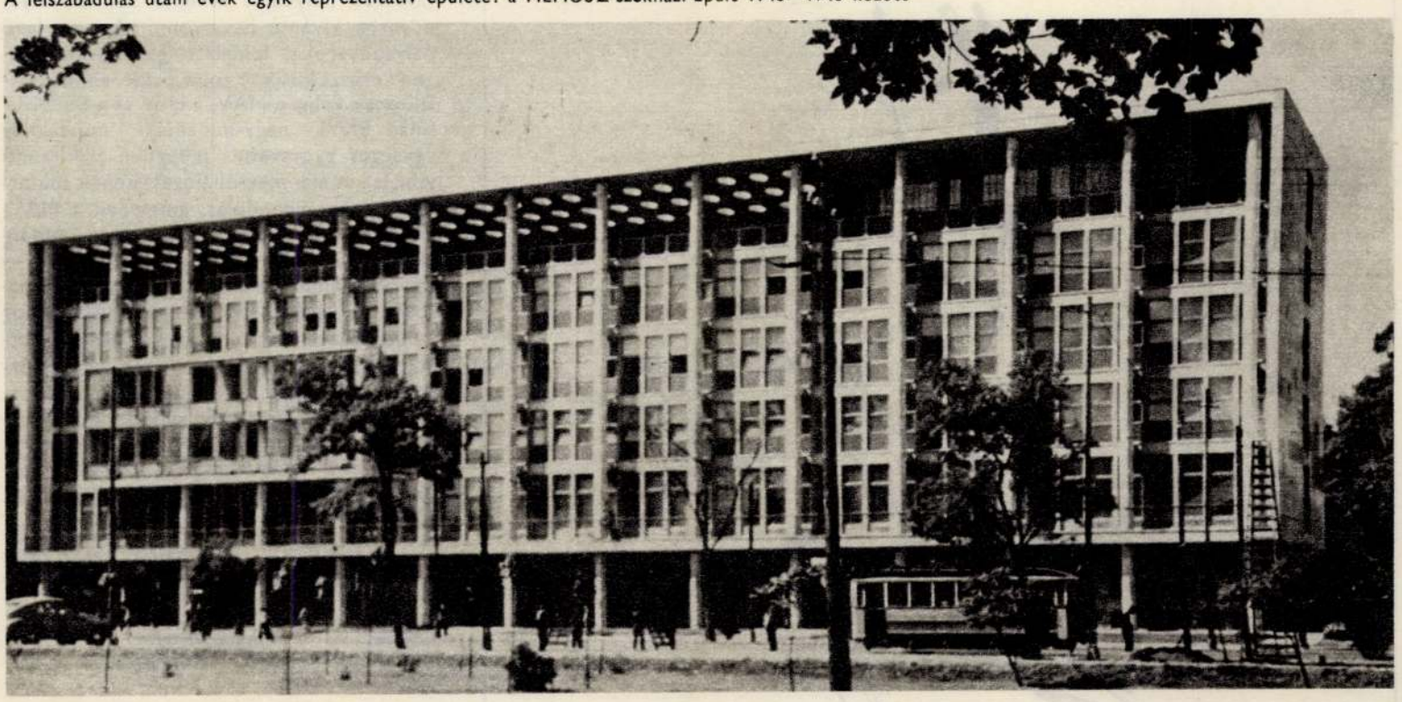

baráti együttessé kovácsolódott alkotó kollektíva értékével.

A tervezőcsoportban dolgozott: *Benkhard Ágoston, Hoch István, Hönsch László, Kismarty Lechner Gyula, Málnai László, Perczel Károly, Preisich Gábor, Zöldy Emil.* Az elvi irányító Granasztói Pál volt. Ő készítette a fejlesztési programmal, illetve a városrendezési tervvel kapcsolatos előterjesztéseket. Képviselte a kollektívát a a Fővárosi Közmunkák Tanácsának tanácsülésein és különböző bizottságaiban. Vele tárgyaltuk meg a tervezés során felmerülő javaslatainkat. Elvileg a csoport minden tagja „egyenjogú" volt, a tervezés során mégis olyan munkamegosztás alakult ki közöttünk, hogy a közlekedési vonatkozású tervezésnek Benkhard volt a felelőse, a területfelhasználásnak pedig én.

Az első feladat, az 1940. évi városfejlesztési terv revíziója, valójában új fejlesztési program készítését jelentette. Erre a célra a Közmunkák Tanácsa bizottságot hozott létre, mely bevonta munkájába a főváros küldötteit és időközönként külső szakértőket is. A bizottság kiindulópontként rögzítette, hogy — az 1940. évi városfejlesztési tervtől eltérően — a programot nagy-budapesti értelemben tárgyalja. Mindnyájan egyetértettünk ezzel, hiszen Nagy-Budapest megalkotása évtizedek óta húzódó probléma volt, amelyet a két világháború között politikai megfontolásokból akadályoztak meg. A bizottság álláspontja szerint egy Budapest megyét kell kialakítani, amely a mai fővárosnak megfelelő Nagy-Budapestet és a Budapest-vidéknek nevezett területet, nagyjából a főváros mai agglomerációs övezetének településeit foglalja magába. A korábbi nézetekkel szemben már akkor rögzítették azt az alapelvet, hogy *„a nagyvárosi fejlődést nem lehet tiltó rendelkezéssel körülhatárolni, csak azzal, hogy szomszédságában olyan életviszonyokat teremtünk, amelyek alkalmasak arra, hogy a lakosság igényeit helyben kielégítsék."* Harmincöt évnek kellett eltelnie ahhoz, hogy településpolitikánk homlokterébe kerüljön ez a felismerés. Más — ma is korszerűnek mondható — elveket is leszögezett a bizottság 1945 októberében előterjesztett jelentése. Ilyen a főváros észak—déli irányú fejlesztésének és a városszerkezet tagolásának követelménye. Az előterjesztés szövege szerint a főváros eddig *„kisvárosi minta szerint centralizált volt, ezért tagolt városszerkezet létrehozása, helyi alközpontok kialakítása szükséges"*. (A tagolt városszerkezet megfogalmazása korát megelőző gondolat volt. J. Göderitz, R. Rainer, H. Hoffmann: „Die gegliederte und aufgelockerte Stadt" című könyve, amely ezt az elvet világszerte ismertté tette, csak 1957-ben jelent meg!)

A bizottság a munkacsoport javaslata alapján a városfejlesztés alapvető eszközének tekintette — Magyarországon először — a beépíthetőség mérőszámának meghatározását. Ennek kellett volna az eddigi merev övezeti szabályok helyébe lépni. Így elkerülhető a zsúfoltság, és biztosítható a beépítés kellő változatossága. (Ezt a követelményt csupán az 1960-as évektől kezdődően érvényesítik a városrendezési szabályzatok.) Foglalkozott a bizottság a közlekedési hálózat fejlesztésével is. A Közmunkák Tanácsa 1946 februárjában elfogadta a bizottság által beterjesztett alapelveket Nagy-Budapest általános rendezési tervének munkálatai számára, egyben felkérte a fővárost és a Nagy-Budapestet alkotó többi települést, hogy ezeknek alapján készítsék el saját fejlesztési programjukat.

Hivatalosan a városfejlesztési elvek meghatározását követően — a valóságban már ezekkel párhuzamosan, 1945 tavaszán — megkezdődött a Közmunkák Tanácsánál az általános terv kidolgozása. Erre annál is inkább lehetőség adódott, mert — mint már említettem — a tervezőcsoport kezdettől fogva tevékenyen részt vett a fejlesztési irányelvek meghatározásában. Az általános rendezési tervnek a területfelhasználására és a közlekedési hálózatra vonatkozó része így már 1946 novemberében a tanács elé kerülhetett. Ezek a tervek alkotják a főváros rendezésének első összefüggő, rajzban lefektetett, a további évek tervezőmunkái szempontjából alapvető jelentőségű koncepcióját.

A területfelhasználási terv az eddigi övezeti beosztás helyett a tagoltabb rendezésre törekedett. Szellemes grafikai jelkulcs tette lehetővé minden területrész rendeltetésének és beépítési intenzitásának egyértelmű meghatározását. A lakóterületek terve a beépítési mérőszámok figyelembevételével Nagy-Budapesten az 1940. évi építésügyi szabályzat alapján elhelyezhető hatmillió lakossal szemben 3,2 millió lakos elhelyezésének lehetőségét mutatta ki. A decentralizált városszerkezet elve szerint helyi központok kialakítását javasolta többek között Újpesten, Zuglóban, Kispesten és Budán, a Krisztinavárosban; általában azokon a helyeken, ahol a későbbi tervek alapján ún. városrészközpontok kiépítése kezdődött meg.

A terv a várost átszövő zöldterületi hálózat kialakítását javasolta. A budai oldalon a völgyekben, a pesti oldalon a Rákos-patak mentén és más helyeken „zöld ékek" hatolnak a város belsejéig. A pesti oldal sűrűn beépült területeit nagy gyűrűként veszi körül a Városligetet, a Kerepesi temetőt és a Népligetet egybekapcsoló zöld terület.

A terv készítésének idején reálisnak látszottak ezek az elgondolások. Időközben az akkor még szabad területek nagy része beépült, a Rákos-patak völgyébe pedig üzemeket telepítettek, a városrendezők tiltakozása ellenére.

A forgalmi terv érdekessége, hogy a távolsági vasutakat egy, a város belsejétől távolabb helyezett átmenő személypályaudvarba kívánta összevonni. A meglevő pályaudvarokat földalatti gyorsvasúti tengelykereszt kötötte volna össze, ehhez csatlakoztak volna a MÁV, a HÉV és a BSZKRT (ma BKV) nagy-budapesti műszakilag egységes gyorsvasúti jellegűvé alakítandó vonalai. A mai metróhálózat ősének tekinthető ez az elgondolás, amelynek a MÁV-vonalakra vonatkozó része még mindig aktuális. A terv — ugyancsak először — gyorsforgalmi úthálózat kialakítását javasolja. A várost gyorsforgalmi-útnégyszög venné körül, ennek sarokpontjaihoz csatlakoznának a fővárosba vezető gyorsforgalmi útvonalak. A közművekkel kapcsolatban ekkor merült fel először olyan vízkivételi mű építése, amely közvetlenül a Dunából „táplálkozna", továbbá távfűtés bevezetése a főváros levegőjének javítására.

A Közmunkák Tanácsának szakbizottsága 1946 decemberétől 1947 februárjáig

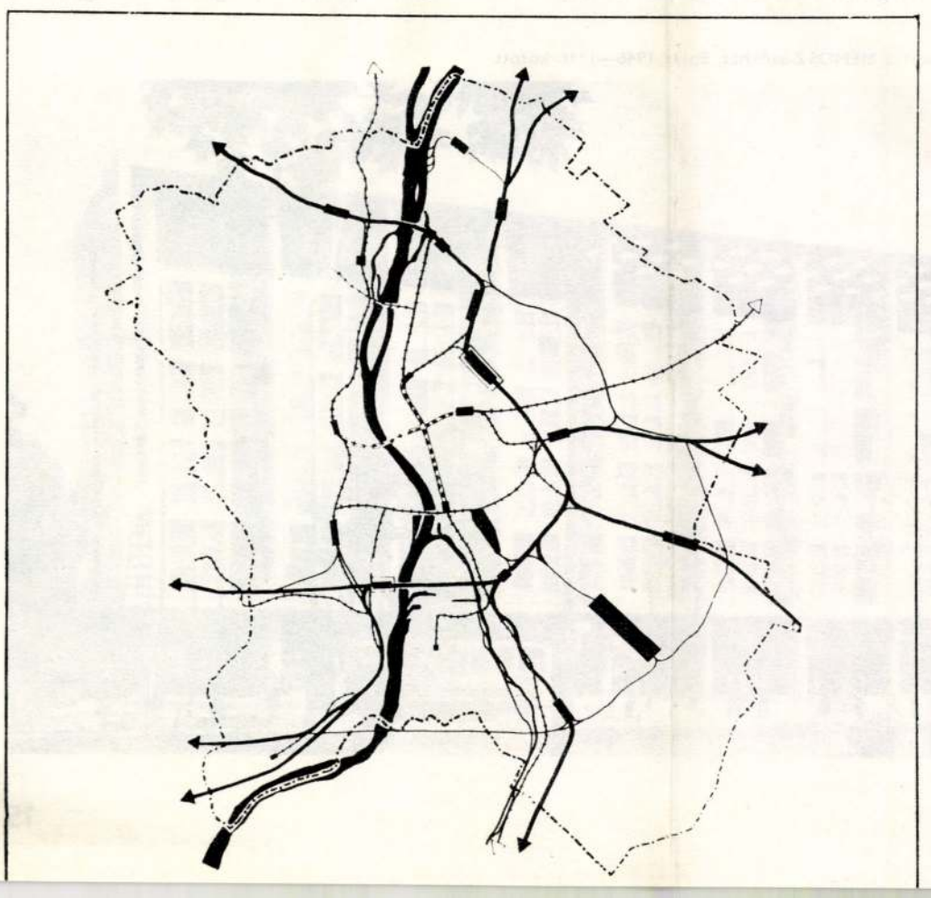

Budapest vasúti hálózatának terve.
A Fővárosi Közmunkák Tanácsának
1945. évi javaslata

A felszabadulás utáni években állították helyre a Magdolna-tornyot

tartó sorozatos tárgyalások után — mely idő alatt tovább fejlődtek az elgondolások is — a területfelhasználás tervét elfogadta, s egyetértett a forgalmi tervvel is. Végleges állásfoglalását azonban felfüggesztette addig, amíg a Közlekedésügyi Minisztérium véleményét is megismeri. Erre azonban már nem került sor.

A tervezés a Közmunkák Tanácsánál tovább folyt egészen 1948 márciusáig, a tanács megszüntetéséig. Az utolsó hónapokat beárnyékolta a tanács és a főváros vezetői közt fokozódó ellentét, úgyhogy reménytelennek látszott a terv elkészítésének befejezése, még inkább annak jóváhagyatása felső szinten.

Építéstudományi Központ néven 1948 elején megalakult a mai állami tervezőirodák elődje. Az intézmény később az Építástudományi és Tervező Intézet nevet vette fel. (Az új intézet alapítója és első igazgatója *Perényi Imre* volt. Perényi hívására már az intézet megalapításakor ide kerültem mint az intézet területrendezési osztályának vezetője. Közmunkatanácsi társaim közül Kismarty Gyula és Karafiáth László vettek részt velem együtt a terv további fejlesztésében. Új munkatársként *Ruisz Rezső* csatlakozott hozzánk. Az előkészítésbe és megvitatásba sikerült bevonnunk a Közmunkák Tanácsa volt tagjai közül Harrer Ferencet és a régiek egy részét, köztük Granasztói Pált, s a fővárostól *Szimély Károlyt.*)

Az intézet székhelye a Puskin (ma Dienes László) utcában volt, abban az egykori grófi palotában, amelyben ma a Magyar Építőművészek Szövetsége működik. A Közmunkák Tanácsa megszűnésével a tervezőcsoport egy része — velem együtt — az új intézmény alkalmazásába lépett, és itt folyatta — lényegében az eddigi alapokon — az általános tervezést, abban a reményben, hogy annak befejezésével megszerezhető lesz a kormányzati jóváhagyás.

Az 1948 folyamán elkészült alapelvek a Közmunkák Tanácsánál kialakult elgondolásokhoz képest nem változtak, de az időközben megejtett helyszíni vizsgálatok és a peremkerületekkel folytatott tárgyalások eredményeképpen konkrétabbá váltak. Új tervlap ábrázolta a városnak nagyobb egységekre, lakónegyedekre bontását. Kijelölte a különböző beépítési fokozatú lakóterületeket és az ipari üzemek helyét. A közlekedési terv a Közlekedési Minisztériummal és a MÁV-val folytatott tárgyalások eredményeképpen egyszerűsödött. Az „útnégyszög" helyett gyorsforgalmi út fogta össze a fővárosba bevezető autópályákat a Hungária körút vonalán. A személypályaudvarok — a hátrább telepítendő Nyugati pályaudvar kivételével — a helyükön maradtak.

A tervet az *Új Építészet* című folyóirat különszáma ismertette Perényi Imre bevezető szavaival. Egyidejűleg kiadvány is készült, hogy módot adjon a társadalmi megvitatásra, még a kormányzati jóváhagyása előtt. A „nyílt várospolitika" ideje azonban még nem érkezett el. A kiadványt nem engedélyezték. (Egyetlen, kefelevonat jellegű példánya, a színes illusztrációs anyaggal együtt a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest-gyűjteményében található.) Kormányzati jóváhagyásra ez alkalommal sem került sor. Ennek fő oka a városrendezés és a népgazdasági tervezés kapcsolatának, elhatárolásának tisztázatlansága. Másik ok: a jóváhagyási eljárásnak még a módja sem volt tisztázva. A Fővárosi Közmunkák Tanácsa megszűnt, Budapestnek a peremtelepülésekkel való egyesítése még nem történt meg. Az újonnan szervezett Építési- és Közmunkaügyi Minisztérium hatásköre sem alakult még ki. Hiányzott tehát az a fórum, amely hivatott lett volna a városrendezési terv „megállapítására".

Az általános terv készítésének történetében ily módon szünet következett. A feladat csak 1949 őszén került ismét napirendre, amikor a Népgazdasági Tanács határozatban mondta ki, hogy Nagy-Budapest megvalósítása után szükségesnek mutatkozik *„a főváros környéki munkáslakta településekkel megnagyobbodott főváros általános, nagyobb távlatra szóló városrendezési tervének kidolgozása"*. Az ismét felvett munka új fejezetet kezdett a főváros általános rendezési tervének viszontagságos történetében.

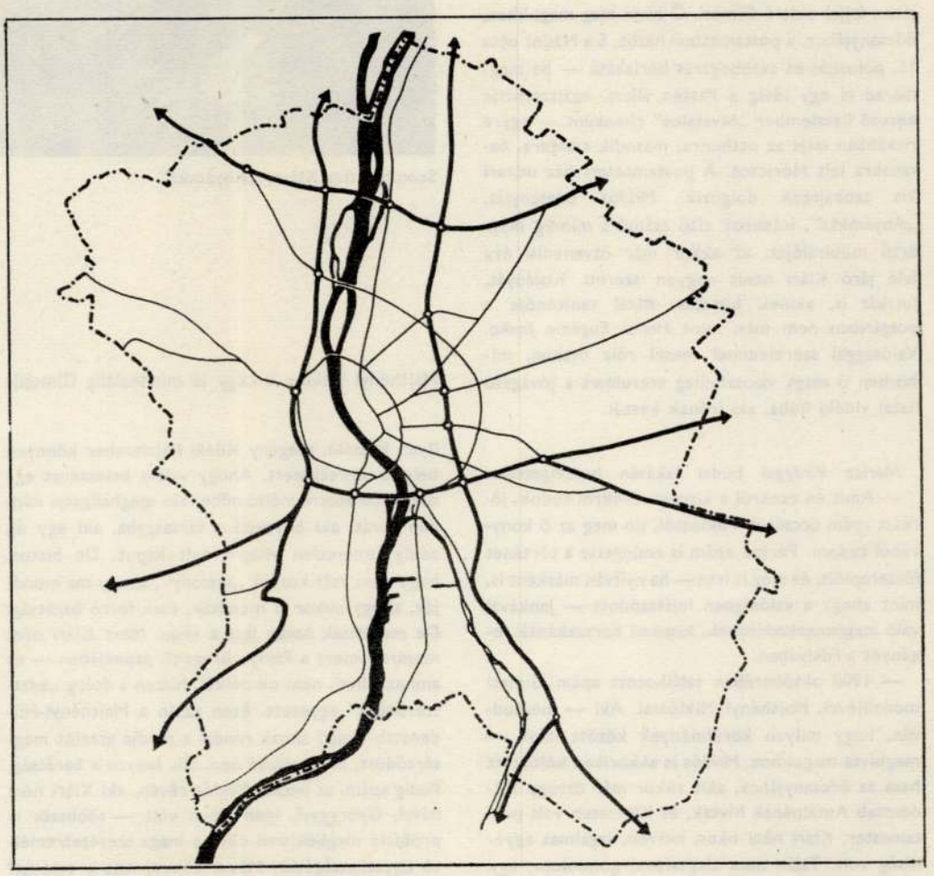

Budapest gyorsforgalmi úthálózatának terve. A Fővárosi Közmunkák Tanácsának 1945. évi javaslata

DR. BUZA PÉTER

A postamestert Klári néninek hívták

Hej, Csécse, Csécse, emlékszel-e?
Mi volt ma 25 esztendeje?
Hej, Csécse, Pthrügy, Patak, Imreg, Vajdácska,
Nem sírtok, e család hogy Kispestet lakja?

1903. Áldozócsütörtök. A Móricz család Kispesten, saját házában ünnepli a szülők ezüstlakodalmát. Az apa bankhitelből építette az új otthont. Nem győzik a törlesztést, hamarosan véget ér a pünkösdi királyság. De akkor, ezen a nyári napon, még felhőtlen az ég. Ott van — vendégként — Zsiga is, a verssel ünneplő nagyfiú, immár „régi" pesti, sőt, kispesti lakos. Igaz, a család sem most érkezett a főváros árnyékában meghúzódó településre. 1902 óta — Vajdácskáról költöztek ide — két lakásuk is volt már itt; a második a Nagy Sándor utcában. Közelebbi címét nem tudjuk, ahogy azt sem, hol volt az első bérlemény, s hol a Móricz Bálint mesterkedte ház. *Móricz Zsigmond* azonban már 1900-ban is „helybéli polgár". Egy régi, gyermekkori barátja a szállascsináló. *Majthényi Miklós*, a debreceni kisdiák: „Nyilas Misi" legjobb barátja, a parányi termetű, szelíd és mégis robbanékony, haragjában fejjel öklelő Gimesi. Ő hívja meg magukhoz, édesanyjához, a postamesteri házba. S a Nádor utca 15. poloskás és svábbogaras bérlakása — ha megmarad is egy ideig a Pesten állást, egzisztenciát kereső fiatalember „hivatalos" címeként — egyre ritkábban látja az otthonra, második családra, barátokra lelt Móriczot. A postamesteri ház udvari kis szobájában dolgozik. Miklós édesanyját, „Anyámkát", írásainak első számú s mindig megértő műbírálóját, az akkor már ötvenedik éve felé járó Klári nénit nagyon szereti. Kislányát, Jucikát is, akinek bűbájos, fiatal tanítónője a polgáriban nem más, mint *Holics Eugénia Janka*. Valósággal szerelemmel mesél róla otthon, miközben ő maga valószínűleg szerelmes a jóvágású fiatal vidéki fiúba, aki írónak készül.

*

*Móricz Virág*gal budai lakásán beszélgettem.

— Amit én ezekről a kispesti évekről tudok, jórészt apám öccsétől, Miklóstól, no meg az ő könyvéből tudom. Persze apám is emlegette a történet főszereplőit, és meg is írta — ha nyilván másként is, mint ahogy a valóságban lejátszódott — Jankával való megismerkedésének, kispesti korszakának regényét a *Fáklyá*ban.

— 1900 októberében találkozott apám Gimesi modelljével, Majthényi Miklóssal. Aki — megtudván, hogy milyen körülmények között lakik — meghívta magukhoz. Miklós is akkoriban költözött haza az édesanyjához, akit akkor már özvegy Hildenstab Antalnénak hívtak, és Kispesten volt postamester. Klári néni okos, művelt, izgalmas egyéniség volt. Talán nem alaptalanul gondolom: egy ilyen kószáló, szegény vidéki fiatalember könnyen bele is szerethetett. Ahogy valaki beleszeret egy okos, szeretetre méltó nőbe, aki meghallgatja minden sorát, aki bevezeti a társaságba, aki egy új, addig ismeretlen világra nyit kaput. De biztos, hogy nem volt köztük „viszony", ahogy ma mondják, ahogy akkor is mondták, csak forró barátság. De mégiscsak harag lett a vége. Mert Klári néni magára ismert a Fáklya öregedő papnéjában — és ami azt illeti, nem ok nélkül, hiszen a dolog „adatszerűsége" egyezett. Ezen aztán a Majthényi-Hildenstab család annak rendje s módja szerint megsértődött. Soha többé nem állt helyre a barátság. Pedig apám, az öccse, Miklós révén, aki Klári néni fiával, Györggyel, igen jóban volt — többször is próbálta megbékíteni őket a maga szeretetreméltó ügyetlenségével. Más a könyv, más a valóság!

Szombatfalvy Klára, „Anyámka"

Majthényi Miklós, a Légy jó mindhalálig Gimesije

A húszéves Móricz Zsigmond

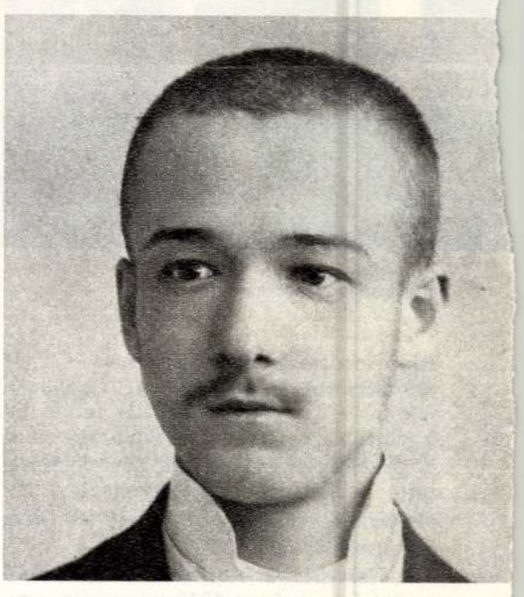

De hát büszke emberek voltak, egész életre szólónak szánták a haragot. Tény azonban: apám otthont talált náluk azokban az években. S az is, hogy az ő révükön ismerkedett meg anyámmal, Jankával, a polgári iskola kis tanítónőjével. Hildenstabné ugyanis jó barátságban volt Prokopp Sándornéval, az iskola tulajdonosával, igazgatónőjével. Már csak azért is, mert — úgy tudom — Prokoppné férje szintén postatiszt volt. Jucikát — Klári néni lányát, aki jóval később azt állította magáról, hogy apám menyasszonya volt! — Holics Janka tanította ebben az iskolában. Prokoppné is, Jucika is folyton dicsérték. Úgyhogy — még nem is látta — már beleszeretett... Aztán egyszer futólag találkoztak Klári néninél, később meg a leánypolgári valamelyik jótékonysági bálján. Hihetetlenül semmi fizetést kapott ott, az iskolában az anyám. Szörnyű felhá-

Preisich Gábor és Gádoros Lajos

1946-ban készített terjedelmes tanulmányuk
az új Duna Lexikon kialakítására

Scholz Magda: A Duna Lexikon

Budapest 1981/6 T.L.o.

Preisich Gábor

Cikke:

Preisich Gábor: Mit tekintsünk a város történeti értékének?

28-31.l.

Budapest, 1975. 1.sz.

Preisich Gábor, építész

Beszélgetés a 70 esztendős

építőművésszel.

Palkó Sándor: Régi házaktól a mai építészetről

Nemzetőrség, Bp. 1930. jan. 16.

8.

PREISICH GÁBOR

Szemem még alig szokott hozzá az érdekes látványokhoz, a repülőgép zajtalanul leszállt egy óriási platóra, amely az Eskü teret és a Petőfi teret magába foglalja. Ez alatt van a földalatti gyorsvasút központi állomása, úgy, hogy innen a város bármely pontja percek alatt elérhető

PREISICH GÁBOR

Utópia '38

Számvetés 42 év után

Fiatal építészként a Vállalkozás-Építkezés című hetilap 1938. évi karácsonyi számába cikket írtam arról, hogyan képzelem Budapest jövőjét. Gondolataimat egy képzeletbeli riporter, Mr. G. Chisierp szájába adtam, aki harminc évvel később, 1968-ban Budapestre látogat.

Azóta több mint negyven év telt el. Az akkori fiatal építész a felszabadulás óta hosszú éveken át felelős állásban irányította Budapest városrendezési tervezését. Ez alatt az idő alatt megismerkedhetett a város fejlesztésének lényeges igényeivel és nehézségeivel. Amikor a mai olvasóknak bemutatja fiatalkori írását, rövid számvetést kell tennie: mi bizonyult reálisnak, megvalósíthatónak, és mi volt — mai szemmel nézve — irreális vagy hibás az akkori elgondolásaiból.

Íme az 1938-ban megjelent írás;

BUDAPESTI RIPORT 1968-BÓL
Írta: G. Chisierp, a Honolulu-News Európába küldött tudósítója

Amikor szerkesztőm megbízásából harminc év után újból Európába utaztam, hogy az 1940—1945-ös európai háború bombázásai után újraépült nagyvárosokról beszámoljak, nem voltam elkészülve arra a felejthetetlen látványra, melyet a városok legszebbike, Budapest nyújtott. Harminc éve, 1938-ban is láttam Budapestet, a város különlegesen szép fekvése, természeti adottságai akkor is csodálatba ejtettek, de ami azóta történt, az a nagyszabású és logikus emberi tevékenység ezeket a természeti adottságokat, szépségeket helyesen kihasználta és hatásukat megduplázta.

A város, hogy földrajzban kevésbé járatos olvasóimat tájékoztassam, a Kárpátok hegyvonulatától védően körülvett Duna-medence központjában fekszik, Európa legfontosabb vasútvonalainak és legjelentősebb vízi útjának, a Dunának metszéspontjában. Így fő forgalmi gócpont észak és dél, kelet és nyugat között. Természetes kereskedelmi és ipari centruma a Duna-medencének.

Így érthető, hogy fejlődése, mely 1939-ig is eléggé élénk tempóban haladt, azóta rohamos lendületet vett, amit az európai háború és súlyos bombázásai se tudtak jelentősen megakasztani.

Lakóinak száma ma sem több másfél milliónál, de a szorosan hozzátartozó környékkel együtt eléri a hárommilliót. A város tervezői ugyanis belátták, hogy semmilyen szempontból nem helyes több milliós lakosságnak egyetlen városban összezsúfolása. Ez igen bonyolult közlekedési, közművesítési nehézségekre vezet. Ezért elsősorban a város minőségi reorganizációjára fektették a fő súlyt. Ipari és vele együtt népességpolitikai szempontból inkább decentralizációra törekedtek, mivel az addig ebből a szempontból hátrányos vidéknek nyitottak munkalehetőséget és felvevőpiacot.

Budapest lakosságának is nagy része a város közigazgatási határain kívül, zöldterületekkel bőven ellátott lakóvároskákban helyezkedik el. Ezek, amióta pormentes, villamos gyorsvasút néhány perc alatt összeköti őket a város központjával, ideális téli—nyári lakóvidékké váltak.

Természetesen repülőgépen utaztam, a Magyar Légiforgalmi Társaság 1965-ös típusú, futás nélkül fel- és leszállni tudó zajtalan utasgépén. Amint a városhoz közeledtünk, mélyen alattunk felcsillant a Duna jellemző kanyarulata, amely védőn ölelí körül a sík fekvésű Pestet. A másik oldalon a Budának nevezett városrész erdő borította hegyeit láttam, ezt a nyugati szelek ellen természettől adott nagyszerű védő bástyasort, egyszersmind egészséges, tiszta lakóvárost.

A kép régi, és örökké olyan szép marad, ahogy harminc éve láttam, újat csak akkor mutatott, amikor a gép közelebb ereszkedett a földhöz.

Gépünk a Duna felett repült, és első pillantásom, amelyet a partokra vetettem, sehol sem találta az egymás mellé épített házak sűrű sorát, zárt utcafalait, amelyek a várost elzárták a folyam felől. Ehelyett a pesti oldalon igen széles parksávot láttam, amelyből kiemelkedett a modern középületek és szállodák sora, köztük a rég ismert Parlament és a Vigadó.

A park Duna felőli oldalán széles sétány a város egész hosszában; az egykori Korzó továbbfejlesztése egészen a Duna fölé kiépítve. A magasból nyüzsgő hangyabolyhoz hasonló embertömeggel, színes pavilonokkal és tarka padokkal. A parksáv belső oldalán a Dunára keresztbe álló házsávok látszottak, közöttük a dunai levegő mélyen benyomulhatott a város szívébe. A park egy részén, a Parlamenttől délre a természetes city helyének megfelelően a házsávok helyett magas, csillogó felhőkarcolók álltak. Nagy üvegfelületeik érdekesen verték vissza a nap sugarait és a Duna tükrözését.

A budai oldalon az tűnt fel, hogy házat a magasból úgyszólván nem láttam. Az egyetemi városrész impozáns épületeitől felfelé, csekély megszakítással egészen a Margitsziget szigony formájú foltjáig egyetlen lombsátor vonult végig a parton, mint utólag megtudtam, ez a fürdővárosrész partja. A park több helyen felkúszott a mögötte fekvő hegyekre, a Gellérthegyre, Várhegyre, Rózsadombra, velük folytonos zöldfelületet alkotott.

Ebben a zöld áradatban a városszerű részek inkább csak szigeteknek látszottak, míg a lakónegyedek társasházai, családi és sorházai a repülőgépről alig vagy egyáltalán nem láthatóan megbújtak a lombsátor alatt. A park előtt a Duna-part a riviérai tengerparthoz hasonlóan végig homokos Duna-fürdőnek volt kiépítve, mint értesültem. a Duna folyam maga szolgáltatja az elsőrendű, gyógyító hatású kvarcos homokot. Ezrek és ezrek élvezték a Duna hullámait, száz méter távolságig kizárólag fürdőzők használhatják a Dunát, hajók ott nem járnak, a városi csatornarendszerből pedig jóval a város alatt szivattyúzzák a Dunába a tisztított szennyvizet, úgy, hogy vize egészségügyi szempontból is kifogástalan.

A fürdővárosról és gyógyparkjáról legközelebb részletesen referálok a Honolulu-News olvasóinak, most csak annyit, hogy a legszebb fedett sétányok, ivócsarnokok, termálvizű uszodák, termálszállók teszik ezt a részt a világ egyik leglátogatottabb fürdővárosává.

Amint szemem a pesti oldalon a Dunától távolabbra tekintett, hatalmas szélességű, rendezett útvonalakat láttam, amelyek részben a Dunával párhuzamosan vagy erre merőlegesen haladtak, részben a Petőfi térnek nevezett központtól sugárirányban futottak. Ezek mellett az új útvonalak mellett megmaradt a körutaknak és régi sugárutaknak eddigi rendszere, sőt, legtöbbjük megfelelő rendezés, szélesítés által a mai forgalomnak megfelelő főútvonal-rendszernek lényeges része lett.

A pesti oldal centrumát kb. 3 km sugarú félkört alkotó, hatalmas szélességű parksáv fogta körül, elválasztva a kereskedelmi, kulturális, igazgatási stb. centrumot az ezt körülvevő lakóterületektől és gyárnegyedektől. A park könnyen megvalósítható volt; nagy része a Városliget, régi Lóversenytér, Kerepesi temető, Népliget, Orczy-kert és a régi pályaudvarok utólag felszabadult területe már harminc éve is majdnem összefüggő gyűrűt alkottak; csak a Duna felőli két végük felszabadítása jelentett nagyobb áldozatot. Ez a parksáv és az előbb említett Dunára keresztirányú házsorok Pestet a kontinens egyik legegészségesebb, legjobb levegőjű városává tették, emellett kitűnő befektetésnek is bizonyultak, mert a közegészség javulásával a város kiadásai tetemesen csökkentek.

Szemem még alig szokott hozzá az érdekes látványokhoz, a repülőgép zajtalanul leszállt egy óriási platóra, amely az Eskü teret és a Petőfi teret magába foglalja. Ez alatt van a földalatti gyorsvasút központi állomása, úgy, hogy innen a város bármely pontja percek alatt elérhető.

A budapesti gyorsvasúti rendszer fővonala a még 1938-ban tervezett, Dunával párhuzamos vonal, amely a város északi és déli végében fekvő új főpályaudvarokat összeköti. Úgy

Budapest 1980/6

kezükbe vették a hidak helyreállításának feladatát, s mi csak az „építőművészeti" megoldások miatti aggodalmunkban szólaltunk meg az említett időpontban. Az átiratnak — úgy emlékszem — Kiss Tibor (műszaki egyetemi építész tanár) volt az „ihletője", aki abban az időben a hidak építőművészeti problémáival foglalkozott.

Nagyjában-egészében idézem az átiratot:

„A Magyar Művészeti Tanács... rendeletben biztosított jogánál fogva figyelemmel kíséri a művészeti vonatkozású hatósági intézkedéseket..., hogy... megfelelnek-e a művészet érdekeinek. Ezzel kapcsolatosan... foglalkozott a budapesti Duna-hidak újjáépítése során... felmerülő... művészeti vonatkozásokkal, és álláspontját... az alábbiakban rögzíti le:

A budapesti Duna-hidak a főváros látképének legjellegzetesebb tartozékai. Mind a hazai, mind a külföldi közvélemény érdeklődésének előterében álltak és állnak, éspedig nemcsak a hidak műszaki megoldása, hanem ezzel szoros összefüggésben, a városképbe való illeszkedés és esztétikai megjelenés tekintetében is.

...a Lánchíd páratlan esztétikai értékű alkotás, és ebből az értékéből a megépítése óta eltelt évszázad folyamán semmit sem veszített, a főváros történetével és látképével pedig elválaszthatatlanul egybeforrt. Ezért a Művészeti Tanács... súlyt helyez arra, hogy a Lánchídnak ostrom előtti állapota mindennemű változtatás nélkül állíttassék helyre. A híd szépségét... az arányok tökéletes egyensúlya biztosítja... esztétikai megjelenését a legcsekélyebb módosítás döntően... és... kedvezőtlenül befolyásolná.

A Margit-híd ostrom előtti állapotában a városképbe szerencsésen illeszkedett és jelentős esztétikai értékekkel bírt, amelyeknek figyelembevételére és lehető megőrzésére a híd újjáépítése esetében feltétlenül szükség van.

A Ferenc József-híd figyelemre méltó műszaki alkotás, magán viseli azonban építési idejének egyes... ma már túlhaladott ízlésről tanúskodó jegyeit, amelyek a hídon nem mint szerves alkotó elemek, hanem mint pusztán díszítési szándékkal készült öncélú formák jelentkeznek. Ezeknek a híd újjáépítése során történő... elhagyása... még jobban kidomborítaná a hídban megnyilatkozó műszaki gondolatot és korszerű értelemben is tetszetős... híddá tenné.

Különleges megfontolást igényel az Erzsébet-híd újjáépítése, mert a Tanács értesülése szerint e teljesen elpusztult híd helyett építendő új híd mikénti elhelyezése és megoldása ma még nyílt kérdésnek tekinthető. Bármennyire is rendkívüli műszaki teljesítmény volt... esztétikai szempontból tagadhatatlan hibákkal bírt: a Ferenc József-hídhoz hasonlóan olyan, kevésbbé a szerkezeti szükségszerűségből fakadó, inkább öncélú díszítő elemeket tartalmazott, amelyek nem bizonyultak időállóknak. Ugyanekkor kapuzatai révén a Gellérthegy tömegével és a főváros budai látképével nem egészen szerencsés összhangban állt. Éppen ezért a Tanács félreértelmezett tradicionalizmusnak tekintené, ha a híd... eredeti állapotban épülne fel ismét. Éppen ellenkezőleg: az új híd megépítésében alkalmat lát arra, hogy olyan újszerű alkotás szülessen meg, amely az említett hátrányokat kiküszöböli és — miként... a maga idejében — korunk műszaki és esztétikai igényeit maradéktalanul kielégíti.

Amidőn a Magyar Művészeti Tanács a felsorolt... szempontokra nyomatékosan felhívni kívánja... figyelmét... általánosságban is felkéri, hogy a budapesti Duna-hidak helyreállításával, vagy új hidak építésével kapcsolatosan a művészi érdekeket messzemenően vegye figyelembe, illetőleg képviselje, egyben a... Tanács... hivatkozott rendeletben foglalt jogainak figyelembevételével a Magyar Művészeti Tanács véleményét minden esetben hallgassa meg..."

Mi az érdekes számunkra ma ebben az „átirat"-ban?

Talán az is, hogy a benne foglaltakból — alighanem függetlenül tőlünk, azaz a tanácstól — mi valósult meg e hidak újjáépítése során?

A Lánchíd — a „páratlan esztétikai értékű alkotás" — fémszerkezetét megújították, ezáltal kissé könnyebbé vált, esztétikuma azonban csakugyan érintetlen maradt, ha csak azt nem rójuk fel a háborúban „állva maradt" szép kapuk építész gondozójának — Kiss Tibornak —, hogy az impozáns ívek belső oldalának lábazatán a markáns kvádereket laposra faragták, mert a két lovaskocsira méretezett nyílás két autóbusz számára szűknek bizonyult.

A Margit-híd „ostrom előtti állapotának" megfelelően illeszkedik továbbra is a városképbe, és hordozza továbbra is „jelentős esztétikai értékeit", csupán szerkezeteiben újult meg ívpályája szélesedett ki a régihez képest.

Az Erzsébet-híd helyébe valóban teljesen új híd került, de nem változott meg a helye, vagyis továbbra is nekifut a Gellérthegynek, kapuzatai továbbra is konkurrálnak a hegy tömegével, amit pedig az „átirat" erősen kifogásolt.

És — ezt hagytam a végére — a Ferenc József-híd sem változott semmit az újjáépítésben, holott a szaktanács hét építésze annyira javasolta dísztelenítését. Ebben az az érdekes számunkra, hogy merőben ellentétes mai építészetszemléletünkkel. Akkor az építészettörténet, a mi szemünkben is, lezárult a klaszszicizmussal, s minden, ami ezután jött — a historizmus egyre rövidebb időszakainak produkciója, és a szecesszióé még inkább — ellenszenves volt a számunkra, mondhatni kizártuk az építészet világából, holott ugyanúgy történeti jelentőségűek és értékűek, mint a „nagy" stílusok. Szemléletünk hibás volta kitűnik már az átiratból, még inkább abból a levélből, amellyel együtt másolatát elküldtem Révainak.

Érdemesnek érzem, hogy — tanulságul — a levél néhány passzusát ideiktassam:

„Csatoltan másolatban megküldöm a Magyar Művészeti Tanács Építőművészeti Szaktanácsának a Duna-hidak újjáépítésére vonatkozó átiratát azzal, hogy e kérdésben, a Párt Értelmiségi Bizottsága is... foglaljon állást, és az átiratban foglaltakat a Párt is támogassa teljes súlyával...

A dunai hidak közül most a volt Ferenc József, a leendő Szabadság-híd az aktuális. Az Építőművészeti Szaktanács javaslatának erre vonatkozó részét Fischer kormánybiztos közölte Gerő elvtárssal, aki azonban azzal mondott ellent, hogy a híd régi díszeinek eltávolítása olyan költségekkel járna, amilyet ma vállalni nem lehet.

Szeretném, ha ezt a kérdést nem intéznők el ilyen kurtán.

Először is arra kell gondolnunk, hogy soha kedvezőbb alkalmunk nem lesz a híd tényleges, szó szerint vett megújítására... A... munka folyamatban van. A helyszínen rendelkezésre állnak a munkáskezek, az anyagok és eszközök, melyekkel... most sokkal kisebb erőfeszítéssel és költséggel lenne elvégezhető, mint később. Nem is hangsúlyozva azt, hogy a fölösleges dekorációk leszerelésével, a költségek egy jelentős része a lebontott fémanyagban megtérülne, minden költséget megérne számunkra, ha a híd eredeti, tiszta szerkezeti és anyagszerű formáját vissza lehetne adni.

Olyan véleményt is hallottam, hogy a híd a Ferenc József-i idők alkotása, s mint ilyen, műemléknek tekinthető. Vajon szabad-e nekünk egy ilyen nyilvánvalóan hamis hagyománytiszteletre appelláló érv előtt — akár taktikai okokból is — deferálni, amikor teljesen tisztában vagyunk az említett kor s a millenniumi pszichózis gőzében fogant alkotások valódi tartalmával és jelentésével? E korszak ebben az esetben sem elégedett meg a híd szerkezeti formáival, egyszerűségével, értelmességével, finom vonalaival és lendületével, hanem merőben idegen elemekként, anyagszerűtlen fémbe öntött építészeti dekorációval burkolta be, elhazudva lényegét, hamis pátoszba fojtva mondanivalóját, megrontva a technikum valódi szépségét.

Kétségtelenül számítani kell arra is, hogy a közvélemény egy igen jelentős részében ellenállást fog kiváltani a híd dekorációinak eltávolítása, elsősorban azokban, akik a Ferenc József-i időkben az elveszett paradicsomot sírják vissza, akik ösztönösen vagy tudatosan szállnak szembe a demokrácia újításaival, akik önmaguk előtt sem indokolva ragaszkodnak a megszokott városképhez és kontúrokhoz, s azok is, akik még nem ismerték fel... a szépség valódi forrásait és ismérveit stb. stb., de nem tartom kérdésesnek, hogy nekünk nem ennek a tömegakaratnak, a tömegízlésnek kritikátlan kiszolgálása, irányítása a feladatunk. Csak így lehet a Ferenc József-hídból valóban Szabadság-hidat építeni..."

Révai József nem válaszolt levelemre.

A Szabadság-híd pedig — szerencsére — úgy épült újjá, ahogy a Ferenc József-i időkben megformálták (csak a kapuzatok régi magyar címerpajzsait hagyták le, pedig hamarosan már ezt is helytelenítettem).

méretezték, hogy a távolsági vasutak kocsijai is rákapcsolhatók a gyorsvasútra. Ily módon az idegen, aki vasúton érkezik Budapestre, átszállás nélkül a város centrumáig utazhat. Mint említettem, a sugárútrendszer is innen indul ki, és a tér egyben az utasszállító repülőgépek pályaudvara, a központi hajóállomás is ehhez a platóhoz csatlakozik.

Taxit vettem, és a fürdővárosnegyedben lévő szállodámhoz hajtattam, amelyet a Tabánnak nevezett városrész elbontása után parkosított hegyoldalon építettek. Útközben szemembe tűnt a budapesti házak kitűnő színhatása. Már évtizedekkel ezelőtt sikerült a magyar technikusoknak olyan majolikaszerű burkolóanyagot előállítani, amely igen egyenletes, sima, nagy keménységű, úgy, hogy sem savak, sem füstgázok meg nem támadják. Nagy lapokban kapható, 74-féle halvány színvariációban, emellett igen olcsó. Az új budapesti házak nagy részét ezzel az anyaggal burkolták, ami egyedülálló és különösen nemes hatást kölcsönöz az épületeknek.

A szállóban átöltözve a portástól tanácsot kértem, hogy hova menjek vacsorázni. Több érdekes lehetőséget ajánlott, így a Gellérthegyen a régi Citadellából átalakított nagy függőkertes kávéház-vendéglőt, a pesti Duna-part új szállodáinak éttermeit, amelyek óriási ablakaikkal a Dunára néznek, hogy az alkony utolsó sugarait is felfogják. Mennyezetfűtésük van, úgyhogy késő ősszel és kora tavasszal is nyitott ablakok mellett ülhetnek a vendégek. Végül a János-hegyi Kilátó vendéglő mellett döntöttem, ahová közvetlenül a szállodámból induló függővasúton mentem fel. A vacsorához cigányzene volt és „Bárack", fölséges magyar specialitás, amelyből egy kissé sokat ittam és kissé elkábultam. Úgy tűnt, mintha negyven évvel fiatalabb volnék és az egész utazást csak álmodtam volna.

*

Budapest ma — Mr. Chisierp képzelt riportja tükrében

Nem kellett különösebb váteszi tehetség ahhoz, hogy valaki 1938-ban megjósolja a második világháborút. Csehszlovákia megszállása és az Anschluss után a háborús készülődés nyilvánvaló volt, az események viharos gyorsasággal követték egymást. A cikk szerzője csupán egy évet tévedett. Arra is számíthatott, hogy a háború a nagyvárosok bombázásával jár, s értékeik pusztulását okozza. Hogy milyen mértékű lesz a rombolás, nem tudhatta, de — nem csekély optimizmussal — meg volt győződve arról, hogy a pusztulást követő újjáépítés során felszámolják majd a város szerkezetének, beépítésének már ebben az időben is élesen szembetűnő hibáit.

Építészként elsősorban a város megjelenése, a szemlélő előtt feltáruló képe foglalkoztatta. Érzékelte a városszerkezet problémáit, egyes városrészek túlzsúfoltságát, a zöldterületek hiányát. A lakásviszonyok és a munkahelyek társadalmi és egészségügyi ellentmondásait csak felületesen ismerte, megoldásukat akkor még az építész feladatkörén kívül állónak vélte. Ezek magyarázzák, ha nem mentik is szemléletének bizonyos naivságát és egyoldalúságait.

Mr. Chisierp elragadtatással számol be Budapest szép fekvéséről, természeti adottságairól, amelyeket — szerinte — a logikus emberi tevékenység helyesen használt fel legutóbbi, 1938. évi látogatása óta. Meg kell állnunk egy pillanatra. Hiányoljuk a tudósító szavaiból a távolabbi múlt méltatását. Ma már világos előttünk, hogy fővárosunk fekvésének szépsége csak a városépítési tevékenységgel együtt érzékelhető. A Duna-hidak ritmusa, a budai Duna-part sziluettthatása, a pesti oldalnak a Duna-partig húzódó nagyvárosias beépítése, középületei Mr. Chisierp első látogatása idején is a természeti szépségekkel együtt voltak meghatározói a városkép látványának. Azóta ez a látvány csak kismértékben változott. És nem mindig az előnyére. A Duna-partról látható új épületek egy része illeszkedik a meglévő értékekhez. Ide sorolva a helyreállított Palotát, a sokat vitatott Hilton-szállót, a Komjádi uszodát, az újlipótvárosi Duna-part folyamatban lévő beépítését. Más nagyszabású új épületek, így az Intercontinental-szálló — egyelőre —, befejezetlen Duna-parti városképet nyújtanak. Más létesítmények viszont, köztük az MTI naphegyi épülete, a Roosevelt téri új irodaház vagy a Mátyás-hegy gerincének a Duna-partról látható beépítése, környezetünkben aránytalannak, zavarónak hatnak. Az összvárosképnek jelentős új eleme a budai hegyek gerincéről feltárulkozó, Budapestet körülölelő lakótelepek koszorúja.

Amikor a riporter Budapest központi fekvéséről írt sorait olvasom, felmerül bennem a kérdés: mennyire tudtuk és tudjuk felhasználni, érvényesíteni ennek a központi fekvésnek az előnyeit? Az utolsó években — legalábbis a közlekedés terén — sok minden történt ebben a vonatkozásban. Épülnek — és részben már megépültek — a Budapestre vezető autópályák, a Déli pályaudvar után a Nyugati pályaudvart is korszerűsítik. (A Keletiben, sajnos, még a múlt századbeli állapotok uralkodnak.) Megkezdődött a Ferihegyi repülőtér átépítése. Úgy gondolom, leginkább elmaradott a dunai közlekedés helyzete, a kitűnő, olcsó vízi út lehetőségeit korántsem használjuk ki. Ezen a téren jelentős változást a dunai vízlépcsőktől, illetve a Duna—Rajna—Majna-csatornától várhatunk. A fejlődés előfeltétele nemzetközi vonatkozásban természetesen az enyhülés légköre. Budapest kulturális központi szerepét emelik az új, korszerű múzeumok. Abból azonban, hogy fővárosunk pezsgő kulturális atmoszféráját nemzetközi rendezvények révén is kihasználjuk, még messze vagyunk. Nagyobb konferenciák megrendezésére alkalmas épület vagy épületkomplexum építésére eddig nem volt lehetőségünk. Ezért például az elmúlt években a jelentősebb szimpozionokat az erre korántsem alkalmas Nemzeti Galériában kellett megtartani.

Súlyos problémákat érint Mr. Chisierp, amikor a budapesti népességszám növekedésének korlátozásáról számol be. Érvelése, amely szerint a több milliós nagyváros bonyolult és drága közlekedést és közművesítést igényel, csak részben magyarázza decentralizálási törekvéseinket. A fő feladatot ma abban látjuk, hogy az ország különböző részein megfelelő vonzóerővel rendelkező városok az egész ország lakosságának gazdasági és kulturális felemelkedését szolgálják. Ezek fejlesztése a főváros növekedési ütemének fokozatos csökkenését vonja maga után. Egyébként Mr. Chisierpnek a fővárosnak és környékének a lakosságszámára vonatkozó adatai nagyjából megfelelnek a bekövetkezett fejlődésnek. Az 1938. évi közigazgatási határon belüli Kis-Budapest lakosságszáma ma sem éri el a másfél milliót. A budapesti agglomeráció viszont — ha mindazokat a településeket ide számoljuk, amelyek lakosságának többsége Budapestre ingázik — nem jár messze a hárommilliótól.

Amikor a „Budapesti riport" szerzője a város — az akkori Kis-Budapest — közigazgatási határain túl létesült „lakóvároskákról" írt, nem a mai lakótelepek képe lebegett a szeme előtt. A zöldterületekbe ágyazás, a város központjával való gyors összeköttetés mellett — ami kétségtelenül értéke új lakótelepeinknek is — elsősorban alacsony, 2—3 emeletes, ezekkel vegyesen négyemeletes házcsoportokból álló városnegyedekre gondolt. Ilyenek építésére törekedtek abban az időben a modern építészek nemzetközi szervezetének — a CIAM-nak — tagjai (akik közé tartozott a szerző is). Ezeknek az önálló új városnegyedeknek kétségtelenül nagyobb lett volna a területigénye, mint a mai, átlagosan tízemeletes lakótelepeké. Mérlegelve a kétféle megoldás előnyeit és hátrányait, a nemzeti jövedelem szempontjából előttünk álló országos tapasztalatait, nem vagyok biztos benne, hogy a Mr. Chisierp által érzékelt lakóvároskák nem hoztak volna-e a tényleges igényeknek jobban megfelelő és a jövő szempontjából előnyösebb megoldást. Különösen, ha azt is tekintetbe vesszük, hogy a gazdaságossági számítások már megdöntötték azt a korábbi tévhitet, hogy a tízemeletes épületekből álló lakótelep lakásainak bruttó költsége — beleértve a kisebb területszükségletet — olcsóbb a négyszintes elrendezésnél.

A képzeletbeli újságíró a pesti Duna-parton széles parksávot látott. Ez a parksáv fontos eleme volt Hild János 1805-ös városrendezési tervének, azonban soha nem valósult meg. Területének beépítése ellen Táncsics Mihály a börtönéből is hiába tiltakozott. Budapest ostroma után, amikor a Duna-parti szállodasor nagyrészt elpusztult, tervek készültek négy kisebb tömegű, szabadon álló szálloda itteni elhelyezésére, ami lehetővé tette volna, hogy ezeket parkok övezzék. Az Intercontinental-szálló megépítése véglegesen elfalazta e terület felét, másik felének beépítése pedig folyamatban van. A Duna-korzó, amelyet Mr. Chisierp a Duna fölé kiépítve és észak felé folytatva elképzelt, gépkocsiforgalmi úttá alakult. Remélhetőleg a kiépülő új szállodasor teraszai és a 2-es villamos vonalának — régóta tervezett — burkolat alá helyezése a jövőben lehetővé teszi a Duna-korzónak, a főváros egyik értékének felélesztését.

Cikkében az író az V. kerület hosszában a Dunára merőlegesen álló házsávokról számol be. A szerző mint fiatal építész — a CIAM-elvek híve — teljes egészében elutasította a XIX. század végének telekspekulációiból eredő városépítési gyakorlatát, a belső udvarok köré épített bérházakat, a keskeny, fásítás nélküli utcákat, a nagyváros belső területének zsúfoltságát, magas laksűrűségét. Legszívesebben lebontotta volna Budapest belső városrészeit, hogy helyükbe zöldbe ágyazott, napfény átjárta modern házakat építsen. Maga is részt vett az ezeknek az elveknek alapján Budapesten megvalósuló első épülettömbnek, a Köztársaság tér déli oldalán álló házcsoportnak a tervezésében.

Ma már nem osztom az akkori fiatal építész elképzeléseit. Hiányosságaik tudomásulvétele mellett megtanultam becsülni a régi városrészek értékeit, ugyanakkor tapasztalnom kellett az egységesen beépülő lakótelepeknek — enyhíthető, ám teljesen meg nem szüntethető — ridegségét. Ma egyik legfontosabb városépítési feladatunk nem a régi városrészek lebontása, hanem azok felújítása, értékeik megtartásával, hiányosságaik megszüntetésével, laksűrűségük szükséges mértékű csökkentésével, közlekedési problémáik megoldásaival. Ezt a feladatot szaknyelven a régi városrész rehabilitációjának nevezik. Szervezett és folyamatos megoldása Budapesten — sajnos — még várat magára.

A fantázia szőtte budai látomás: a lombsátor mögött megbúvó házak — vízió maradt. Újjáépítésünk egyik súlyos hiányosságaként kell elkönyvelnünk a budai hegyvidék túlzott mértékű beépítését. Az építésügyi szabályzatok adta lehetőségeket a társasházépítők maximálisan kihasználták, emellett mód nyílott rá, hogy beépítési tervek alapján a szabályok egyes korlátozó előírásait — például a 25 méteres maximális épületméretet is — túllépjék. A gépkocsik parkolóhelye kedvéért a legtöbb helyen kivágták a telken álló fákat. Ez a helyzet ma már, sajnos, megfordíthatatlannak tűnik.

A budai zöldfelületnek — Mr. Chisierp megállapítása szerint — legértékesebb része a fürdővárosrész parkja. Ezt olvasva el kell szomorodnunk. Hiszen ez a mondat olyan lehetőséget villant fel, amelyet nem használtunk ki megfelelően. Talán még mindig nem késő! A Lukács fürdő rekonstrukciója, a Margit-hídtól a Zsigmond térig terjedő Duna-part egységes parkká alakítása, a fürdőknek a Frankel Leó utat áthidaló összekötése a Rózsadomb oldalával és a SZOT-szállóval olyan lehetőségek, amelyekkel a fürdővárosrész a természeti adottságokhoz méltó módon még ma is kialakítható. Ide tartozik az egész együttesnek gyógyhellyé nyilvánítása. Bízunk benne, hogy gazdasági lehetőségeink — komplexen értelmezve — előbb-utóbb lehetővé fogják tenni egy ilyen koncepció megvalósítását.

A Budapest belső városrészeit körülvevő — Mr. Chisierp által említett — parksáv a felszabadulás utáni városrendezési tervekben sokáig szerepelt mint a főváros zöldterület-hálózatának fontos eleme. Kézenfekvő gondolatnak látszott a meglevő nagy zöldterületeknek Dunától Dunáig nyúló összekötése. A gyakorlat azonban fokozatosan lehetetlenné tette e gondolat megvalósítását. A zöldgyűrű útjában álló üzemek a kitelepedés helyett tovább fejlődtek, terebélyesedtek, az angyalföldi laktanyák gyakorlóterei nagy lakóházakkal épültek be.

Az egykori tudósítónak a közlekedés fejlesztésére vonatkozó megállapításai is megérdemelnek néhány megjegyzést. Az észak—déli metróvonal elsődlegessége a városnak a Dunával párhuzamos fejlődését volt hivatott elősegíteni. Ez, valamint a Ferencvárosi pályaudvar helyén új főpályaudvar létesítése és a Nyugati pályaudvar kijjebb helyezése a felszabadulás utáni első városrendezési tervekben még szerepelt. A kelet—nyugati metróvonal elsőként való megépítésének előnye ezzel szemben az volt, hogy ily módon nemcsak biztonságos összeköttetés létesült Buda és Pest között, hanem ezáltal jelentősen tehermentesítették a Duna-hidakat. Egyébként a városnak a Dunával párhuzamos, elsősorban északi irányban való fejlesztése mai terveinknek is egyik alapgondolata.

A riportban szereplő, a Petőfi teret is magába foglaló hatalmas központi tér — repülőgép vagy helikopter leszállására alkalmas platóval, továbbá az innen induló sugárutakkal — irreális és Budapest kialakult városszerkezete szempontjából elhibázott vízió volt. Mint ahogy ma elhibázottnak látjuk az ötvenes éveknek reprezentatív központi tér kialakítására vonatkozó más javaslatait — az Engels téren Nemzeti Színház létesítését vagy a térnek nagyarányú bontásokkal a Duna felé való megnyitását is. Nem érezzük hibának, hogy Budapestnek nincs központi tere; a központi funkciók megoszlanak a Belváros, az onnan induló sugárutak és a Vár között. A megvalósult szerényebb megoldások — köztük a Petőfi téren létesített park és a római Castrum feltárása, a Felszabadulás tér szintjének lesüllyesztése, ezzel Budapest legrégibb műemlék templomának érvényre juttatása, az Engels térnek a Bajcsy-Zsilinszky úttal való összenyitása, gazdagítják Budapest városképét, anélkül, hogy a meglévő városszerkezetet szétrombolnák.

Riportja végén az új budapesti szállodákról és éttermekről számol be Mr. Chisierp. A Gellérthegyen a Citadellát azóta valóban szállodává és étteremmé alakították át. A János-hegyi kilátó is vendéglővé alakult, a beszámolóban szereplő függővasút: a „Libegő" csaknem odavezet. A tabáni szálloda építése még várat magára. Az új Dunaparti szálloda hatalmas ablakai azonban — mint ahogy Mr. Chisierp írta — a Dunára néznek, és felfogják a nap utolsó sugarait.

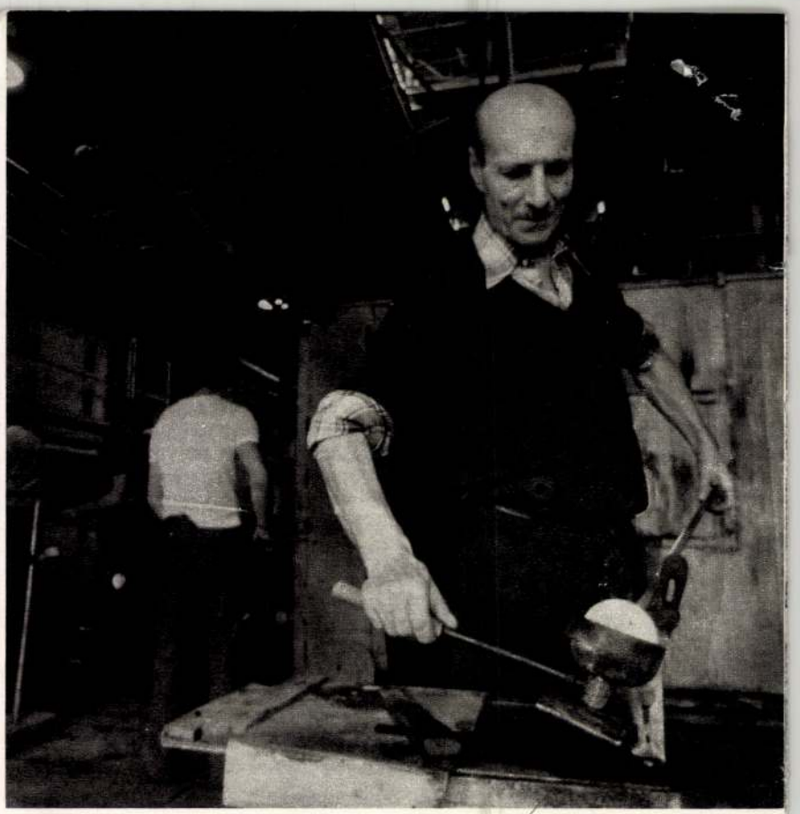

A kanálban hűtik és formázzák az üveget

Akár a reflektorfénybe tévedt nyúl: ácsorgok időtlenül, és bámészkodom. Ilyen mesterséget csak jókedvében fundálhatott ki az Úristen. Az egymással derékszögben érintkező három parányi, díszlettelen színpadon egy és ugyanaz az előadás folyik — a legszebb emberi színjátékok egyike. Itt aztán nincs rögtönzés, felújítás, korhoz igazítás vagy másfajta értelmezés. A kézi üvegfúvás dramaturgiája évszázadok óta változatlan.

Az élmény azonban — amelyhez foghatót talán csak a naponta tréningező bányamentők látványa ébresztett bennem, meg az itt-ott még felbukkanó téli aszfaltozóké, amint a maguk készítette burkolaton sütkéreznek a kátránygőzben — nem feledteti a kérdést, amiért idejöttem a kilencedik évtizedét taposó Egyesült Izzó újpesti törzsgyárába. Mi tartja életben ezt a túlontúl is hagyományos, művelőit többféle ártalomnak kitevő mesterséget? Szükség van-e rá egyáltalán, vagy csak mint holmi ipartörténeti rekvizitumot éltetik a hozzám hasonló bámészkodók üdvözülésére?

Hiszen a Tungsram márka több mint száz országba jut el, a fényforrástermékek hetven százaléka exportra kerül. Ily módon az Izzó világviszonylatban az ötödik-hatodik helyet foglalja el. A sztár, a Kékes, óránként ötezer darab jó lámpát készít, s ez távolról sem jelenti képességeinek felső határát. Ilyen gépsor még az Egyesült Államokban sincsen.

Persze nem voltak mindig ilyen falánk, „nagy természetű" masinák. A század elején egy átlagos kézügyességű dolgozó óránként három lámpát szerelt össze. Valóságos „sztahanovista" volt, aki ennek a dupláját teljesítette. Akkoriban még nem számított különösebb kunsztnak lépést tartani a kézi üvegfúvóknak a szerelőkkel. Aztán, ahogy fejlődött maga a gyártmány, a világhódító izzólámpa, úgy lett egyre termelékenyebb a különböző alkatrészek gyártása és összeszerelése is. *Eötvös Péter* főmechanikustól tudom, hogy valamikor a harmincas évek elején indult Újpesten az üveggyár s vele a gépi ballongyártás. Fazekaskemencében történt az olvasztás, kézzel merítették az üveget, ugyancsak kézzel folyatták rá a pipára, s csak azután avatkozott be a gép. A fazekaskemencét felváltó kádkemence már folyamatosan üzemelt és látta el a gépet üveggel. A háború után, egészen 1967-ig gyakorlatilag csak extenzív fejlesztés történt, azaz növekedtek a kemencetérfogatok, s egy kemencén négy gép üzemelt. Maga a gép szinte változatlan maradt, csak éppen nem kellett importálni, mert az Izzó gépgyára állította elő. Amiről ideig-óráig azt hitték, hogy sok, hamarosan kevésnek bizonyult. Így előbb Vácra, majd Nagykanizsára telepítettek üveggyárat. Utóbbiban az amerikai Corning cégtől vásárolt Ribbon rendszerű gépsoron másodpercenként 14, naponta 1,2 millió, évente pedig 450 millió darab lámpabura készül. Nemrégiben állították üzembe a második ilyen gépsort.

— Itt Újpesten 1977-ben újult meg a technológia — mondja a főmechanikus, aki tizenkilenc éve dolgozik az üveggyárban. Főként kemény üveget gyártanak. Ez drágább, de alkalmas magas hőmérsékletű üzemelésre — fémhalogénlámpákhoz, higanygőzlámpákhoz. A buragyártó gépsor lelke az a körforgó, cseppadagolású, japán exportból beszerzett óriás, amelynek napi teljesítménye — típustól függő-

PREISICH GÁBOR

PREISICH GÁBOR

Karbantartás, felújítás, újjáépítés Budapest belső kerületeiben

Az Erzsébetvárosban — Budapest VII. kerületében — 1971-től 1976-ig, 5 év alatt 39 épületet újítottak fel[1] 1242 lakással. Ez a kerületben lévő 42 ezer IKV-bérlemények kereken három, egy év alatt átlagosan 0,6%-a. Könnyen kiszámítható, hogy ha a felújítások az eddigi ütemben és módon folytatódnának, kb. 160 évig tartana, amíg egy ma felújított lakás ismét sorra kerülhetne. Ez az időtartam a kívánatos *felújítási ciklusnak*[2] — 20 esztendőnek — kereken nyolcszorosa. Ha a *részlegesen felújított*[3] bérleményeket is számítjuk, akkor kb. 90 esztendőre, a felújítási ciklus négy és félszeresére „javul" az arány. Nagyjából ez a helyzet a pesti oldal többi sűrűn beépült belső kerületében, a VI., a VIII. kerületben és a IX. kerület belső részén is.[4] Ezen az összesen 7,5 négyzetkilométernyi területen, a főváros területének hetvened részén 142 ezer lakásban a főváros lakosságának kereken egyötöde, 400 ezer ember lakik.[5]

A felújítási ciklus elhúzódása azt jelenti, hogy a felújítás az avulással nem tud lépést tartani, ezért a ma is tűrhetetlenül rossz állapotban levő belső városrészek tovább romlanak, mind több épület kerül életveszélyes, használhatatlan, bontásra érett állapotba, és addig is, amíg ez az állapot bekövetkezik, növekednek a lakhatóság biztosításához szükséges *karbantartási* költségek.

Valamivel kedvezőbb a helyzet Budapest egészére vonatkoztatva, de általános, az illetékesek által is elismert tény, hogy a fővárosban a lakóépületek felújítása a leromlással nem tud lépést tartani. Az elmaradás a IV. ötéves terv folyamán a Fővárosi Ingatlankezelési és Építési Főigazgatóság becslése szerint mintegy 7 milliárd forinttal növekedett, és jelenleg összesen 16—18 milliárdra tehető.[6] A további leromlás megelőzésére a IV. ötéves tervi 9,5 milliárd forinttal szemben — mint ismeretes — az V. ötéves tervben 16 milliárd forint áll a főváros rendelkezésére azzal a céllal, hogy ez az összeg ne csupán a további romlás elkerülésére, de arra is módot nyújtson, hogy az évtizedek során felhalmozódott lemaradások felszámolása megkezdődjék.[7]

Nézzük meg, reális-e ez a célkitűzés, elegendő-e ez az összeg, és ami ennél fontosabb, a rendelkezésre álló építési kapacitás a kívánt cél elérésére? Illetve: milyen módon, milyen stratégiával használható fel ez az összeg a legkedvezőbben? Mindenekelőtt álljon itt néhány számadat:

A IV. ötéves tervben rendelkezésre álló 9,5 milliárd forintból az épületek karbantartására — tehát a lakhatást biztosító napi feladatokra — 5,9 milliárd forintot használtak fel, a teljes összeg 62%-át. Felújításra 3 milliárd forint, 31% jutott, más szükséges feladatokra, műszaki fejlesztésre 7% maradt. A teljes összeg — 9,5 milliárd forint — 60%-kal volt több annál a kereken 6 milliárd forintnál, ami hasonló munkákra a III. ötéves tervben rendelkezésre állott. A felújítások III. és IV. ötéves tervi adatait összevetve megállapítható, hogy a felújított lakások száma a 60%-kal nagyobb összeg ellenére nem csökkent. Míg 1966—1970 között évente átlagosan 5064 budapesti bérleményt újítottak fel az ingatlankezelő vállalatok, az 1971—1975-ös évek átlaga a 4000-et sem érte el. A csökkenés egyik oka az, hogy a lakásállomány romlása, egyben jelentős számszerű növekedése miatt az elkerülhetetlen karbantartási munkák mennyisége állandóan növekszik. Másik oka az építőipari árak emelkedése, illetve az a körülmény, hogy a nagyobb összeg nem hozta magával a nagyobb építőipari kapacitást. Végül az épületállomány romlása a felújítások fajlagos költségét is növelte. Mindezek a körülmények azt eredményezték, hogy a IV. ötéves tervben az egy lakásra eső felújítási költség a III. ötéves tervinek közel kétszerese volt.

Mi várható a soron következő V. ötéves tervben? A rendelkezésre álló 16 milliárd forint kereken 70%-kal több, mint a IV. ötéves tervi 9,6 milliárd, tehát valamivel nagyobb az emelkedés aránya, mint az előző ötéves tervnél. A felhasználás vonatkozásában azonban nem csupán az építőipari árak további emelkedésével és az épület-

Valóság 1976/12

A fentiekben sok esetben úgy kezeltem a hazai lakáshelyzetet, mintha valamilyen piac viszonyait tanulmányoznám, ahol a keresletet és a kínálatot bizonyos intézkedések befolyásolnák, meghatároznák. Ez nincs így. A lakásépítésben nálunk nincs recesszió és nincs nagy boom. De bérlakásra, tanácsi értékesítésű lakásra igen hosszú ideig kell várni, a kész lakás drága, az épülőbe a beszállás kockázatos és az építkezést pedig csak naivaknak ajánlatos az elejétől elkezdeni.

Az olvasó ezek után teljes joggal várná javaslataimat a lakáspolitika megjavítására, de legalábbis az itt említett részproblémák feloldására. Könnyű lenne kibújni a feladat alól azzal a szokványos fordulattal, hogy ez már egy másik dolgozat témája lenne.

Sokkal inkább az az igazság, hogy sok tucat szakember együttes, több évre szóló munkáját nem vállalhatom, és vélhetőleg senki sem képes erre egyedül. Olyan szerteágazó, több szakterületet érintő jogi-igazgatási, pénzügyi-közgazdasági, műszaki, építészeti-várostervezési, szociológiai stb. kutatásról van szó, amely legalábbis csoportkutatást követel. Bármily meglepő azonban, a „lakásüggyel" a tudományos kutatás alig foglalkozik. Ez alól a szociológia és az építészet, az urbanisztika kivétel, de ezen kutatási területeket igyekeztem tanulmányomban nem érinteni. Elsősorban a közgazdasági elemzések hiányát kifogásolhatom.

A fogyasztási szokásokra, a vásárlóerő felhasználásának befolyásolására irányuló kutatásoknak itthon még csak kezdeti eredményei vannak, de a lakáskérdés egységes rendszerben történő vizsgálatáról még ez sem mondható el. Véleményem szerint olyan modell összeállítására, megszerkesztésére kellene törekedni, amely összefogná a jövedelmüket, azok megtakarítási hányadát; a vásárlóerő kiáramlását és lekötését; a lakások telepítéséhez szükséges építési területek, az építőipari kapacitás, az építőanyagok kínálatát. Mindezt egybe kellene vetni a költségvetésből származó juttatásokkal, az optimális lakáselosztással, a lakásszükséglet, illetve igény mértékével. (Például ha egységnyi összeggel emelik a hitel összegét vagy az állami támogatást — a fogyasztói piac adott kínálati helyzetében —, hogyan változik a megtakarítási hajlandóság, s mindez együttesen milyen hatással van az építőiparra, a telekárakra; a különböző rétegek lakáshoz juttatási esélyei ennek következtében hogyan alakulnak stb.)

Mindehhez rengeteg információra, alapos nemzetközi ismeretanyagra, számítógépes modellezésre kell támaszkodni. Sokaknak vannak hipotézisei, azonban ezek vizsgálata, kidolgozása már meghaladja az egyéni erőfeszítés lehetőségeit. Közös, átgondolt, tervszerű, rögtönzés nélküli munka lenne kívánatos, mégpedig éppen most, a második 15 éves lakásépítési terv kidolgozása kapcsán.

JEGYZETEK

1 Benkő János — Fekete Gyula—Halászné Bokor Katalin: A fogyasztás szocialista vonásai Magyarországon. Statisztikai Szemle, 1975/10. sz. 955—966. l.
2 Barta Barnabás: A társadalmi szolgáltatások fejlődése. Statisztikai Szemle, 1975/8—9. sz. 801. l.
3 Soltész László: Az 1974. évi lakásgazdálkodás tapasztalatai. Állam és Igazgatás, 1976/1. sz. 17. l.
4 Timár Mátyás: Gazdasági fejlődés és irányítási módszerek Magyarországon. Budapest, 1968. 27. l.
5 Részletesebben Dr. Jávorka Edit: A fogyasztói árak és a dotációk. Budapest, 1967. 54. l.
6 Magyar Statisztikai Zsebkönyv, 1975. adataiból számítva
7 I. m. 95. l.
8 Részletesebben Huszti Ernő—Lengyel László: A lakosság pénzfelhalmozásának főbb jellemzői és társadalmi hasznosítása. Gazdaság, 1973/3. sz. 12. l.
9 Háztartásstatisztika, 1974. Statisztikai Időszaki Közlemények, 361. kötet, 1975. 27—28. l.
10 A lakosság takarékossági szokásai. OTP, 1974. (Sokszorosítva)
11 Huszti—Lengyel: I. m. 24. l.
12 A lakás- és kommunális ellátás fontosabb adatai. 1973. KSH. 36. l. adatai alapján
13 Részletesebben Benkő—Fekete—Halászné Bokor: I. m. 955. l.
14 Magyar Statisztikai Zsebkönyv, 1975. adataiból számolva, 248. l.
15 Háztartásstatisztika, 1974. Statisztikai Időszaki Közlemények 361. kötet, 1975. 27—28. l.
16 A lakás- és kommunális ellátás fontosabb adatai, 1973. KSH. 34. l.
17 Soltész: i. m. 19. l.
18 I. m. 19. l.
19 Részletesebben Dr. Jávorka Edit I. m. 140. l.
20 A lakosság jövedelme és fogyasztása 1960—1973. KSH. 8. l.
21 Benkő—Fekete—Halászné Bokor: I. m. 951. l.
22 Részletesebben dr. Szádeczky—Kardoss Tibor: A lakbérviszonyok alakulása Budapesten. Statisztikai Közlemények
23 Soltész: I. m. 18. l., illetve A lakás- és kommunális ellátás... adataiból.

állomány romlásával kell számolnunk, hanem azzal is, hogy a karbantartást igénylő lakásállomány jelentősen növekszik, különösen, ha számításba vesszük az utolsó évtizedekben épült lakóházak néhány hamar elhasználódó, kicserélésre szoruló szerkezetét (például a szőnyegpadlókat és a szerelvények nagy részét). A karbantartásra és felújításra fordítható építőipari kapacitás aligha növelhető jelentősen, még abban az esetben sem, ha az ingatlankezelő vállalatok gépesítéssel, jobb szervezéssel igyekeznek kedvezőbb eredményeket elérni.

Egyszóval, ha a felújítások *az eddigi gyakorlat szerint* folytatódnak, jelentős javulásra nem lehet számítani, a budapesti lakásállomány és ezen belül a belső városrészek további rohamos romlása elkerülhetetlennek látszik.

Mi az eddigi gyakorlat? Milyen elvek alapján kerülnek ma kiválasztásra a felújítandó épületek? Az ingatlankezelő vállalatok kezelésében levő épületeknek — már idézett — lakóház-fenntartási irányelvei a teljes lakásállománynak mindössze 7,66%-át sorolják a „bontandó" kategóriába. Az összes többi lakás karbantartása és időközönkénti felújítása a rendelkezésre álló keretet terheli. Az irányelvek azt is kimondják, hogy a „felújítás gazdaságosnak tekinthető, ha a költségek a lakóépület nagyságával és felszereltségével azonos új lakóház — adott időszakban történő felépítése esetén szükséges — építési költségének 60%-át nem haladja meg és a felújítás révén fennmaradása legalább 30 esztendőre biztosítható." Ebből a szemléletből következik, hogy az ingatlankezelő vállalatok a legrosszabb állapotban levő, de az irányelvek szerint még gazdaságosan felújítható épületek felújítására törekednek, az ilyen kiválasztás — társadalmi szempontból — igazságosnak látszik. Más lapra tartozik, hogy a valóságban különböző befolyások és elhatározások (például a főútvonalakon álló épületek ismételt sortatarozása) is érvényesülnek, ez azonban az alapvető elven nem változtat. Mármost nyilvánvaló, hogy mennél rosszabb állapotú az épület, annál többe kerül egy lakás felújítása. Mennél magasabb az egy lakásra eső felújítási költség, annál kevesebb lakást lehet — adott pénzösszegből (és építőipari kapacitásból) felújítani, annál inkább romlik egészében a lakásállomány.

A felújítandó épületek kiválasztásának módjára vonatkozólag azonban egy másik szemlélet is elképzelhető. Már egy 1971-ben tartott lakásfelújítási ankéton rávilágított az egyik felszólaló arra, hogy ha kevesebb anyagi eszközzel és kapacitással rendelkezünk, mint amennyi a teljes lakásállomány megfelelő karbantartásához és felújításához szükséges, akkor nem tűzhetjük ki célul, hogy a lakásállomány 90—95 %-át (a bontásra kijelölt épületek lakásai kivételével valamennyi lakást) megfelelő időközökben felújítsuk. Választanunk kell: vagy a *legrosszabb állapotban levő*, tehát lakásonként a legnagyobb költséget igénylő épületek közül újítunk fel kevesebbet (ez a mai gyakorlat), vagy a *jobb állapotban levő — jelenleg még lakásonként kisebb felújítási költséget igénylő épületek közül nagyobb mennyiséget.*[8] Ez esetben célunk az, hogy a régi épületállomány *legértékesebb* részéből *mennél nagyobb hányadot* mentsünk át a jövő számára. Ebből az is következik, hogy az *értéktelenebbik hányadot*, azt, amelynek rendszeres felújítására nem futja az építőipari kapacitás, bontásra kell szánni. Feladatunk az, hogy az ezekben az épületekben fekvő lakásokat a *lehető legkevesebb ráfordítással* tartsuk üzemelhető állapotban addig, amíg bontásukra sor kerülhet.

Ez az álláspont első hallásra kegyetlennek és ésszerűtlennek hangzik. Hogyan? A belső kerületekben lakók nagy részét arra kárhoztassuk, hogy ne is remélhessék elavult lakásuk felújítását? Hosszú évekre vegyük tudomásul az aládúcolt függőfolyosókat, málladozó vakolatú homlokzatokat? Lemondjunk-e egy olyan épületállományról, amelyet ma a nemzeti vagyon egy részének tekintünk? A válasz egyértelmű. Nincs más mód, ha az épületállománynak legalábbis az értékesebb részét meg akarjuk menteni. Vagy látszólagos megoldással, önámítással az *egésznek* folyamatos leromlását idézzük elő, vagy a helyzettel nyíltan szembenézünk, és megmentjük azt, ami megmenthető. Mennél kevesebb a pénzünk és építőipari kapacitásunk, annál magasabban kell megvonnunk a határvonalat a megmentendő és a bontásra ítélt épületek között. *Mennél kevesebb* a pénzünk, *annál több* avuló épületet kell feláldoznunk azért, hogy az értékesebbeket, korszerűbbeket megmenthessük.

De nézzük meg közelebbről, milyen értéket jelentenek a belső városrészek korszerűtlen, elavult épületei? Mit vesztünk ténylegesen, értékben, lakáslehetőségben, ha ezeket feláldozzuk? Ha netán a felújításra rendelkezésre álló keret és kapacitás a mainak három-négyszerese volna, kívánatos volna-e mindazokat az épületeket felújítani, ezzel élettartamukat 20—30 évre meghosszabbítani, amelyeknek — az IKV irányelvek szerint — a felújítási költsége nem magasabb, mint az újraelőállítási ár 60%-a?

Másként néz ki ez a kérdés a mai lakáshelyzet tükrében, és másként, ha egy 10—15 év múlva szükségszerűen bekövetkező állapotot veszünk figyelembe. Vessünk ezért egy pillantást a budapesti lakáshelyzetre, pontosabban a mai lakáshiányra és az abban várható változásra. Egy, a budapesti lakásigényeket elemző tanulmány[9] kimutatja, hogy míg 1971-ben az összes budapesti lakások száma még 143 ezerrel volt kevesebb a lakásra igényjogosultak (családok, ún. családtöredékek és egyedülállók) számánál, ez a különbség 1976-ig 121 ezerre csökkent. A lakásigénylők száma ugyanez idő alatt 93 ezerről 145 ezerre emelkedett.[10] Ez a két egymásnak látszólag ellentmondó számadat a lakáshiány két oldalának, a mennyiségi és a minőségi lakáshiánynak változási tendenciáit tükrözi. Mennyiségi lakáshiánynak a szakirodalom a lakásra igényjogosultak számának és a lakások számának a különbségét nevezi. A IV. ötéves terv folyamán az összes lakások száma 641 ezerről kereken 700 ezerre, tehát közel 60 ezerrel nőtt. Annak, hogy a mennyiségi lakáshiány csupán kisebb mértékben, kb. 20 ezerrel csökkent, egyik oka az, hogy a főváros lakosságának száma 5 év alatt, kb. 50 ezerrel emelkedett, a másik oka, hogy az átlagos családnagyság 2,45-ről 2,40-re csökkent. (Ugyanannyi lakosnak a IV. ötéves terv végén kb. 20 ezerrel több lakásra volt szüksége, mint 5 évvel korábban.) A várható lakásépítkezések mennyisége és a demográfiai előreszámítások alapján joggal feltételezhető, hogy a mennyiségi lakáshiány csökkenése a jövőben jelentősen meggyorsul. A főváros lakosságszáma a bevándorlás csökkenése miatt már most is lassabban növekszik, mint az elmúlt évtizedben,[11] az átlagos családnagyság feltételezhetően már nem változik jelentősen. Az V. és a VI. ötéves tervben a budapesti lakások száma 5 évenként legalább 70 ezerrel fog emelkedni.[12] Mindezeknek az előfeltevéseknek eredményeként — az idézett tanulmány szerint — az 1976-ban még fennálló 121 ezres mennyiségi lakáshiány 1981-ig 83 ezerre csökken, 1986-ban pedig már mintegy 10 ezres lakástöbblettel számolhatunk. A „mennyiségi" lakáshiány tehát erre az időre megszűnik.

Az a körülmény, hogy a lakások száma a lakásra jogosultak számához közeledik, majd ezt túlhaladja (akár 1985-ig következik be ez a helyzet, akár néhány évvel korábban, vagy valamivel később) alapvető változást jelent a lakásigények vonalán. Mindinkább csökken, majd megszűnik azoknak a száma, akik azért igényelnek lakást, mert önálló lakással nem rendelkeznek. Azoké lép előtérbe, akik olyan lakásban laknak, amely akár méreténél, akár felszereltségénél vagy fekvésénél — tehát *minőségénél* — fogva nem felel meg igényeiknek. További következmény, hogy a *lakásállomány legrosszabb, legelavultabb része értéktelenné válik.*

Hogy a mennyiségi mellett a minőségi lakásigények már ma is az előtérben állnak, azt nem csupán a lakásigénylők megnövekedett száma, de az igények jellege is bizonyítja. A statisztikai kimutatások szerint a számon tartott lakásigénylők közül csupán 52% a „lakással nem rendelkező" igénylők aránya, 21%-uk „életveszélyes, egészségtelen, lakásnak nem alkalmas" lakásokban lakik, és 27% az „egyéb" lakásigénylő.[13] Ezek túlnyomó része olyan, akinek a lakása akár azért, mert túl kicsiny, akár más ok miatt igényeinek nem felel meg. Hogy az igények az épületek állapotával és a lakások nagyságával szorosan összefüggnek, azt az is bizonyítja, hogy a családegységek számához viszonyított legnagyobb — 21%-os — arányban a VII. kerület lakói adtak be igénylést. Utána közvetlenül a többi belső pesti kerületek — a VI., VIII. és IX. — következnek. Hasonló arányú lakásigénylést még csupán az ugyancsak rendkívül elavult épületállománnyal rendelkező IV. kerület (Újpest), X. kerület (Kőbánya) és a XIII. kerület (Angyalföld) lakói nyújtottak be. Az összes lakásigénylők kb. 46%-a ezekből a kerületekből kerül ki, holott lakóik száma Budapest lakosságának csupán 36%-a.

Logikus a magyarázat: nemcsak a lakások abszolút számának hiánya (tehát nem csupán a mennyiségi lakáshiány), hanem a lakások meg nem felelő minősége a lakásigénylések egyik fő oka már ma is. A lakásminőség vonatkozásában a lakás mérete, felszereltsége, állapota, fekvése játszik döntő szerepet. A méret vonatkozásában: ismeretes, hogy Budapesten még mindig 44% az egyszobás lakások aránya, és az a körülmény is ismert, hogy a lakások zsúfoltsága az egyszobás lakásokban a legnagyobb. A fent említett kerületekben az egyszobás lakások aránya még sokkal magasabb. A IV. kerületben 60,3, a XIII. kerületben 54,9% és a belső pesti városrészekben is eléri vagy megközelíti az 50 %-ot.

Az egyszobás lakásoknak a legnagyobb része a múlt század végén épült szűk udvaros, spekulációs bérházak függőfolyosójáról nyílik. Saját fürdőszobával, W.C.-vel nem rendelkeznek, többségük soha napot nem kap. Ezek a azok lakások, amelyekbe — a fennálló nagy mennyiségi lakáshiány ellenére — a beutaltak egy része már ma se hajlandó beköltözni.[14] Hogy az élet minősége ezekben a belső városrészekben nagyon sok kívánnivalót hagy hátra, annak az is bizonyítéka, hogy bennük a gyermekek száma alig egyharmada, a nyugdíjas korúaké közel kétszerese a budapesti átlagnak.[15] Az egyik belső kerületben a környezeti ártalmakat vizsgálók[16] arra a következtetésre jutottak, hogy a szennyezett levegőnél, zajnál nagyobb ártalom a meg nem felelő lakóhelyi környezet és az elavult, zsúfolt lakás. A zöldterületek, parkosított terek, gyermekjátszóhelyek csaknem teljes hiánya, a szűk utcákban, udvarokban megrekedő nyári forróság, az egész évben sötét szűk udvarra, „gangra" néző zsúfolt szoba-konyhás lakások, a követelmények mögött elmaradó intézményellátás, a játszóudvar és tornaterem nélküli iskolák, bérházak emeleti lakásaiból átalakított óvodák jellemzik a belső pesti kerületek nagy részét. A megkérdezett orvosok a légzőszervi betegségek viszonylag magas arányát, a gyámügyi előadók az alkoholizmus elterjedését és a veszélyeztetett gyermekek nagy számát nagyrészt a rossz lakáskörülmények és az egészségtelen környezet rovására írják. Joggal merül fel a kérdés: ezt az állapotot, ezeket az egészségtelen házakat, szűk udvarokat, sivár utcákat akarjuk-e mai formájukban óriási áldozatok árán felújítani, élettartamukat további évtizedekkel meghosszabbítani? Ez se társadalmi, se gazdasági szempontból nem lehet helyes.

A belső városrészekben végzett településszociológiai vizsgálatok[17] még egy feltűnő dologra mutattak rá. A vizsgált területek nagy részén azt tapasztalták, hogy — míg a környezetnek fent is említett hiányosságait a megkérdezettek túlnyomó többsége kifogásolta — a lakással és a lakóházakkal szemben a vélemények erősen megoszlottak. Az elégedettek és a nagyon elégedetlenek egyaránt magas arányban szerepeltek.

Ennek oka világossá válik, ha műszaki szempontból vesszük szemügyre Budapest belső kerületeit. Ezekben a kerületekben a lakóházak avultság és műszaki felszereltség szempontjából — más egyenletesen vagy csaknem egyenletesen avult városrészekkel, például az átépítés előtti Óbudával vagy Újpesttel ellentétben — egymástól nagymértékben különböznek. A kiegyezés kori földszintes és egyemeletes épületekkel beépült pesti külvárosok, a századforduló nagy fellendülése idején már belső területekké váltak és két- és háromemeletes bérházakkal épültek át, a főútvonalakon igen jó, a mellékutcákban silányabb minőségben. Ekkor alakult ki a tipikus budapesti bérház, körülépített kis udvarával, az utcára néző többszobás, belső függőfolyosóról nyíló szoba-konyhás lakásaival. Az első világháború küszöbén megkezdődött ezeknek a városrészeknek újabb átépítése, négy-ötemeletes bérházak épültek liftekkel, nagyobb ablakokkal. Az átépítés az első világháború után kisebb mértékben folytatódott, az akkor keletkezett épületek már a régi utcavonaltól hátrább, új szabályozási vonalakra kerültek, hat-hétemeletesek, korszerű, központi fűtéses lakásokat tartalmaznak. A fentieket tükrözik a belső Erzsébetvárosra és a belső Terézváros egy részére végzett műszaki vizsgálat[18] adatai is. A vizsgált területen fekvő 600 épület közül 78 földszintes vagy egyemeletes, 338 két-háromemeletes, 128 négy-ötemeletes, 56 hatemeletes és ennél magasabb.

Az említett vizsgálat — az emeletszámtól függetlenül — a megtartás vagy bontás indokoltsága szempontjából három kategóriába sorolta az épületeket. A „feltétlenül megtartandó" kategóriába azok a házak kerültek, amelyek — a vizsgálatot végző szakemberek véleménye szerint — korszerűségüknél, korszerűsíthetőségüknél vagy építési színvonaluknál fogva a mennyiségi lakáshiány megszűnésekor is értéket jelentenek. Hatszáz épület közül 288 ebbe a kategóriába került. Ezekben az épületekben helyezkedik el az összes lakások 58%-a (14 063 lakásból 8164 lakás). A „feltétlenül bontandó" kategóriába 123 épület (1883 lakás) került, ezeknek a felújítása még a mai lakásviszonyok között sem indokolt. Végül a legproblematikusabb „bontható-megtartható" kategóriába azt a 189 épületet (4016 lakást) sorolták, amelyek ma még jelentenek bizonyos értéket, de a vizsgálatot végzők véleménye szerint a mennyiségi lakáshiány megszűnésekor értéktelenné válnak, illetőleg csak teljes átépítéssel, épületszárnyak lebontásával, a lakások átalakításával lehetne lakóértéküket biztosítani.

Nyilvánvalónak látszik, hogy a lakók eltérő véleménye: a lakóházzal való elégedettség vagy elégedetlenség is elsősorban annak korszerű vagy korszerűtlen voltával függ össze.

Az előbbiekben megkíséreltük bebizonyítani, hogy a felújítások mai rendszere — a legrosszabb állapotban levő épületek felújítása — az egész lakásállomány fokozatos romlását eredményezi. Az is világossá vált, hogy a lakóépületek közül a ma is korszerűtlen, avult épületek fenntartása már 15—20 éves távlatban is indokolatlan, hiszen ebben az időpontban már lakóérték híján gazdasági szempontból csupán tehertételt jelentenek. Ha azonban az előbbiekben ajánlott besorolás szerint a „feltétlenül megtartandó" épületeket rendszeresen felújítjuk, a „felújítható" kategóriából annyit újítunk fel, amennyire az építőipari kapacitás futja, a többit a legszükségesebb tatarozástól eltekintve sorsukra hagyjuk, majd a lehetőségek szerint folyamatosan lebontjuk, ezzel a belső városrészek problémáját még mindig nem oldottuk meg. Fennmarad a kedvezőtlen lakóhelyi környezet, ami az egyébként korszerű lakások értékét is rontja, fennmarad a kedvezőtlen intézményellátottság (például: az óvodai férőhelyek száma csupán egyharmad része, a bölcsődés férőhelyeké egyötöde a normáknak). Nem oldottuk meg azt a hiányosságot, amit az egészségtelen családstruktúra jelent.

Végleges megoldás csupán a belső városrészek *korszerű átépítése* lehet. Az elmondottak alapján világos: olyan átépítés kívánatos, amely a meglevő értékeket megtartva, a városrészt egészében korszerűvé teszi. Amely éppen azáltal, hogy a meglevő struktúrához kapcsolódik, folyamatosságot jelent, ezzel a külső lakótelepek sokszor bírált monotóniáját is elkerüli. A kérdés úgy tehető fel: *reális-e, lehetséges-e, időszerű-e* a belső városrészek ilyen jellegű átépítése?

Kétségtelen, hogy lakásépítésünk ma még szükségszerűen elsősorban a mennyiségi lakáshiány csökkentését szolgálja. Ha azonban a belső városrészek műszaki állaga tovább romlik, akkor az új lakótelepek és a belső városrészek műszaki színvonala között elviselhetetlen ellentmondás keletkezik. Ezt az ellentmondást fokozza, hogy a belső városrészek elhelyezkedés szempontjából Budapestnek legértékesebb kerületei: a bennük rejlő érték azonban kihasználatlan. Kitűnő fekvésük nincs összhangban elavult beépítési módjukkal és elhanyagolt épületállományukkal. Mindez műszaki és gazdasági szempontból már ma is indokolná a belső városrészek átépítését, annak ellenére, hogy ez számottevő lakástöbblettel nem jár, sőt egyes esetekben számszerű csökkenést is jelent.

Ami az átépítést magát illeti, elvileg kétféle módszer képzelhető el. Az egyik a teljes bontással járó újjáépítés, ezt történik ma a külső Józsefvárosnak a Práter utcát övező tömbjeinél. Ez a módszer csak ott indokolt, ahol úgyszólván valamennyi épület bontásra érett. A tapasztalat azt mutatja, hogy a végrehajtás ebben az esetben is rendkívül sok nehézséggel, problémával jár. Elkerülhetetlen olyan, viszonylag értékes épületek felszámolása, amelyek egyébként megtarthatók lennének. Azoknál a városrészeknél, amelyekben elavult és viszonylag korszerű épületek vegyesen találhatók, az átépítésnek más módját kell választani, olyant, amely a felújításra alkalmatlan

épületek vagy épületrészek bontása mellett a meglevő épületeket felújítja, lakásaikat korszerűsíti, az új építkezéseket a megmaradó környezettel összehangolja, az átépítést arra is felhasználja, hogy biztosítsa a hiányzó közintézményeket, zöldterületeket, parkolóhelyeket. Ezt a felújításos átépítési módszert, amely az elavult városrészt ismét igényessé, korszerűvé, lakóhely szempontjából kedvezővé teszi a nemzetközi szakirodalom a városrész *„rehabilitációjának"* (vagy „revitalizálásának") nevezi. Kapitalista viszonyok között akadálya a városi ingatlanok magántulajdona, ennek ellenére fokozatosan elterjed azokban a városokban, amelyeknek lakosszáma viszonylag stagnál, illetve — akár Budapesté — csak lassan emelkedik. (Bécs, Párizs belső városrészei stb.) Az átépítés realitását gazdasági szempontból az is indokolja, hogy — akár Budapesten — új területeknek feltárása, építkezésre alkalmassá tétele egyre fokozódó költséget jelent.

Arra a kérdésre, hogy a budapesti belső városrészek rehabilitációs átépítése *lehetséges-e*, konkrét tanulmánytervek alapján igyekeztünk választ adni.[19] A belső Erzsébetváros és a belső Terézváros 4—4 tömbjére készített tanulmánytervek az elavult épületek vagy épületrészek bontásával nagy közös fásítható tömbudvarokat alakítanak ki, a bontandó épületek helyén új lakóházak létesítésével, a meglevő intézmények (iskolák) bővítésével, hiányzó intézmények pótlásával. Az építkezés-bontás mennyiségeit a következő táblázat szemlélteti:

	Jelenleg van		Bontandó		Megmaradó		Újonnan épül		Összesen lesz	
	lakás	fürdsz.	lakás	fürdsz.	lakás	fürdsz.	lakás	fürdsz.	lakás	fürdsz.
Erzsébetváros 4 tömb	1537	837	847	163	690	575	667	667	1357	1242
Terézváros 4 tömb	1572	1042	445	196	1125	846	442	482	1597	1318

A lakások száma az átépítés folytán nem emelkedik, hanem lényegében változatlan marad. A közintézmények alapterülete ugyanakkor kb. másfélszeresére, az üzleteké 1,2-szeresére növekszik. Az Erzsébetváros négy tömbjének területén 360, a Terézváros négy tömbjén 370 gépkocsi számára létesül parkolóhely. A tömbök beépítettsége (az épületek által elfoglalt telekterület) kb. 25%-kal csökken. A használhatatlan szűk udvarok helyett egyesített, parkosítható tömbbelsők létesülnek.

A válasz tehát: a rehabilitációs átépítés Budapesten a jelenlegi utcahálózat megtartásával is *lehetséges*. A döntő kérdés: *időszerű-e?* Hogy erre a kérdésre válaszolhassunk, vessünk még egy pillantást a budapesti közületi lakásépítés jellegzetességeire.

Ismeretes, hogy a közületi lakásépítés ma legnagyobb részben házgyári épületekkel, zömében nagy lakótelepek formájában történik. Ez alkalommal nem kívánok foglalkozni ennek az építési módszernek társadalmi, esztétikai vagy gazdasági értékelésével. Egy leszögezhető: a fennálló nagymértékű mennyiségi lakáshiány mennél gyorsabb enyhítésére ez a mód bizonyult a legalkalmasabbnak. Ily módon sikerült a lakástermelés évi mennyiségét viszonylag rövid idő alatt eddig el nem ért magasságra emelni, emellett a lakásoknak bizonyos standard minőséget biztosítani. Az új lakások magas fokú felszereltsége, egybevéve a lakótelepek építésének járulékaként szükséges bontásokkal, a minőségi hiányok enyhítéséhez is nagy mértékben hozzájárult.

Mi a teendő azonban akkor, ha a mennyiségi lakáshiány jelentősen csökken, majd megszűnik? Ha a lakótelepek építése ezután is a jelenlegi formában folytatódnék, jelentős lakástöbblet keletkeznék. Ennek elháríthatatlan következménye a fel nem újított belső városrészek elnéptelenedése vagy társadalmi és műszaki leromlása, slumosodása lenne. Nyilvánvaló, hogy akkor, amikor már nem a lakások számának a növelése a cél, a belső városrészek átépítése feltétlenül időszerű lesz. Irreális azonban az olyan álláspont, hogy építsünk kizárólag lakótelepeket addig, amíg a mennyi

ségi lakáshiány meg nem szűnik és akkor majd egyszerre, nagy erővel térjünk rá a belső átépítésre. Az építőipar és az építési tevékenység nem állítható át máról holnapra. A ma hozzávetőlegesen 400 ezer lakosú belső pesti városrészek átépítése (most csupán ezekről beszélek, holott a fővárosban más nagy kiterjedésű, átépítésre szoruló területek is vannak), ha ma hozzákezdünk, akkor is legalább 20—30 évet vesz igénybe. A házgyári építési rendszer — legalábbis mai formájában — ezeknek a feladatoknak a megoldására nem alkalmas. A házgyárak esedékes rekonstrukciójánál a mainál sokkal változatosabb alkalmazási lehetőségüket kell biztosítani vagy más korszerű, kevés helyszíni munkát igénylő építési technológiákat kell kifejleszteni. A helyzetfeltárás, a tervezés, a szükséges kisajátítások, a lakóterületbe ékelődött üzemek kitelepítése stb. éveket vesz igénybe, maga az építkezés csak azután kezdődhet.

Mindez oknál fogva társadalmi, műszaki, gazdasági szempontból egyaránt sürgős, hogy a feladatok megoldásához haladéktalanul hozzáfogjunk, az előkészítő munka minél előbb megkezdődjék. Csupán ilyen módon szerezhetünk megfelelő tapasztalatot a sok körültekintéssel járó bonyolult feladat megfelelő végrehajtásához. Már az V. ötéves tervben kívánatos volna ezért néhány tömb rehabilitációs átépítésének megkezdése azért is, hogy ez a művelet ezután a VI. majd a VII. ötéves tervben nagyobb arányban folytatható legyen. Ez a követelmény egyébként megegyezik az Ingatlankezelő Vállalatoknak a Fővárosi Tanács által jóváhagyott V. ötéves tervi irányelveivel,[20] amelyek a következőket mondják ki:

„A városrendezési elképzelésekkel koordináltan indokolt az ún. városrész-rehabilitációt megkezdeni, illetve területi egységekben koncentráltan kell kivitelezni korszerű lakások kialakításával az épületfelújítási munkákat, valamint a gazdaságosan fel nem újítható épületek szanálását. A nagyobb területre terjedő komplex felújítási program a koncentrált kivitelezés előnyei mellett a műszaki és gazdasági szempontokon túlmenően lakossági szempontból is jelentős."

Az irányelvek helyesek, de ahhoz, hogy megvalósuljanak, a rehabilitációs átépítés helyességét nem elég kimondani. Az ehhez szükséges szervezési teendőket ugyanúgy kell végezni, mint az anyagi eszközök biztosítását és az építőipari kapacitások tisztázását. Mennél feszítettebbek terveink, mennél korlátozottabbak gazdasági lehetőségeink, annál inkább szükséges, hogy úgy készítsük elő városaink átépítését, korszerűsítését, hogy megóvjuk meglevő értékeinket és ne fektessünk pénzt, anyagot és munkát abba, ami értéktelen vagy rövid időn belül értéktelenné válik. Addig is, amíg a nagyobb arányú rehabilitációs átépítésre sor kerülhet, szükséges, hogy az épületfelújítások a legértékesebb épületállomány fenntartásának az előbbiekben kifejtett elvei szerint gondos kiválasztás alapján történjenek.

JEGYZETEK

1 Felújítás alatt az épület összes elavult szerkezetének (tetőzet, homlokzat, vezetékek, esetleg födémek, felvonók) cseréjét, illetve teljes rendbehozását értjük. Az adatok a VII. kerületi IKV adatai.

2 Felújítást mai szakismeretek szerint 20—25 évenként kell elvégezni ahhoz, hogy az épület megfelelő állapotban maradjon. Ezt az időtartamot nevezik „felújítási ciklusnak".

3 Részleges felújítás: ha az épület valamely elavult szerkezetét a többi szerkezetektől függetlenül cserélik ki, illetve hozzák rendbe. Ilyenek például a kazáncserék, a főútvonali homlokzattatarozások, pincékbe került talajvíz elleni védekezés stb.

4 Az V. kerület, fekvésénél és reprezentatív voltánál fogva, ebben a vonatkozásban különleges helyzetet foglal el.

5 Budapest Statisztikai Zsebkönyve, 1975.

6 Ingatlankezelő Vállalatok kezelésében levő épületek V. ötéves tervének lakóházfenntartási irányelvei. Elfogadta a Fővárosi Tanács 1975. október 29-i ülésén.

7 Szilágyi Lajos ÉVM miniszterhelyettes nyilatkozata a *Magyar Nemzet* 1976. január 16-i számában.

8 Bánhegyi Zoltán hozzászólása 1971. október 12—13-án a Lakóépületek karbantartása és felújítása című konferencián.

9 A budapesti lakáshiány felmérése és prognózisa. Budapesti Városépítési Tervező Vállalat (BVTV), 1975.

10 Szinai János: Népesedéspolitika-lakáspolitika. Budapest, 1976. 6. sz.

11 A főváros népessége 1949—1960 között évenként kb. 30 ezer fővel, 1961—1970 között kb. évi 14 ezer fővel, 1971—1975 között kb. évi 10 ezer fővel növekedett. Budapest Statisztikai Évkönyve, 1975.

A népességszám változásainak az OT és az Országos Statisztikai Hivatal által kidolgozott prognózisa szerint Budapest népességének növekedése előreláthatóan tovább lassúbbodik. A népességszám-növekedést 1976—1981 között kb. évi 6000 főre becsülik.

12 *A budapesti lakáshiány felmérése és prognózisa* a teljes lakásállomány lakásszámát a IV. ötéves terv teljesítésével illetve az V. ötéves terv előirányzataival vezeti tovább. A VI. és VII. ötéves terv viszonylatában a teljes budapesti lakásépítést ötévenként 100 ezer

lakással veszi számításba, a bontandó lakások számának fokozatos emelésével.
13 A budapesti lakáshiány felmérése és prognózisa. I. m.
14 Gazdára váró üres lakások. Dolecskó Kornélia cikke a Népszabadság 1976. február 11-i számában.
15 Budapesti település-szociológiai vizsgálatok, 1—11. sz. vizsgálat 1965—1975. BVTV.
16 Józsefváros környezetvédelmi vizsgálata. 1970. BVTV.
17 Budapesti település-szociológiai vizsgálatok (I. m.)
18 Elavult tömbök felújításos átépítése Budapest belső kerületeiben. 1970. BVTV.
19 Elavult tömbök felújításos átépítése. (I. m.)
20 Ingatlankezelő vállalatok kezelésében levő épületek V. ötéves tervének lakóházfenntartási irányelvei. (I. m.)

NAGYÍTÓ

A hajósok körében évezredek óta tartja magát egy monda, amely szerint a nyugati Atlanti-óceánban, a Sargasso-tengerben *mágneshegy* van, s ez a hajókat magához vonzza és elnyeli. A Geos-C amerikai mesterséges hold jelenleg a Sargasso-tengert kutatja, s mérései szerint a hajósok „rémmeséinek" legföljebb az az alapja, hogy az Atlanti-óceán felszíne — eddig ismeretlen okokból — a Sargasso-tenger térségében mintegy 25 méter mély és 200 kilométer széles *völgyet* alkot. Ez a lejtés elegendő ahhoz, hogy a hajókat, főleg a vitorlásokat szélcsend idején a völgy középpontja felé sodorja. A Geos-C jelenleg rendkívül pontos echolot (visszhangmérő) rendszerrel kutatja a más tengerrészeken is minden bizonnyal található tengervölgyeket. *(Dienst aus Deutschland)*

„Hajócsapdák" az óceánban? — Élet és Tudomány, 1976. 28. sz.

A „Bermuda-háromszög" fölött lebegő titok fátylát most — úgy tűnik, a világűrből sikerült egy kissé fellebbenteni. *D. Ejdelman* és *D. Nagajev* cikkéhez hasonlóan (O. V. 1976. 31. szám) *Bojecsin is hivatkozik a Skylab amerikai űrállomásról tett megfigyelésre.* Ennek rádiólokátora ugyanis valami egészen valószínűtlen dolgot észlelt: az Atlanti-óceán felszíne a „háromszög" térségében olyan sajátos, 200—300 kilométer hosszú „árkot" mutat, *amelynek szintje* az egész *óceán szintjénél 25 méterrel alacsonyabb.* Ez az „árok" a hagyományos földi — pontosabban tengeri — műszerekkel gyakorlatilag nem észlelhető. Az amerikaiak most arra készülnek, hogy olyan műholdról folytassák a bermudai jelenség vizsgálatát, amelyet nemcsak rendkívül pontos rádiólokátorral szerelnek fel, hanem *speciálisan távolságmérésre szolgáló lézerrel is.*

(Iukács): A tenger titka — Ország—Világ, 1976. 40. sz.

Meglepetéssel olvastam a lap ez évi 28. számában a *Dienst aus Deutschland* lapból átvett *Hajócsapdák az óceánban?* című rövid cikket. Ebben a *Sargasso-tengerről* (vagy közismertebben a Bermuda-háromszögről) szóló „rémmeséket" kívánják cáfolni, s ehelyett akarva-akaratlan egy újabb mesével rémisztik meg az olvasót. A cikk szerint ugyanis az „Atlanti-óceán felszíne... a Sargasso-tenger térségeiben mintegy 25 méter mély és 200 kilométer széles völgyet alkot. Ez a lejtés elegendő ahhoz, hogy hajókat, főleg vitorlásokat szélcsend idején a völgy középpontja felé sodorjon." Az idézet jó példát ad arra, hogyan alakulnak ki tudományos köntösbe bújtatott félremagyarázások, hamisítások. Az idézet első fele ugyanis csak kissé (?) hibás, de a belőle levont következtetés durva tévedés.

Már régóta tudjuk, hogy a világóceánok zavartalan felszíne nem szabályos *(forgási ellipszoid)* alakú, hanem mélyedésekkel és kiemelkedésekkel tarkított felület. Ez a felület — melyet *geoidnak* nevezünk — adja meg a Föld valóságos geometriai alakját. A geoid pontos és az egész Földre kiterjedő meghatározását mesterséges holdak pályazavarainak megfigyelésével lehetett nemrégiben elvégezni...

Láthatjuk, hogy a geoid eléggé szabálytalan alakzat; a legnagyobb *kiemelkedés* (Új-Guinea térségében) több, mint 70 méteres, a maximális *bemélyedés* pedig nagyobb, mint 100 méter (az Indiai-óceán területén). A Sargasso-tenger térségében levő „völgy" valójában több mint 50 méter mély és néhány ezer km széles.

Milyen hatással van ez a „hegyes-völgyes" tengerszint a hajók mozgására? A válasz egyszerű (s itt téved a cikk): *semmilyen!* A folyadékok jellemző tulajdonsága, hogy szabad felszínük *a ható erők eredőjére merőlegesen helyezkedik el.* A Föld minden pontján hat a *nehézségi erő;* a geoid, vagyis óceáni területeken a *vízszint* erre pontosan merőleges mindenütt, eltekintve természetesen a szél vagy egyéb okok miatt fellépő hullámzástól. A fizika nyelvén ezt úgy mondjuk, hogy a geoid a nehézségi erőtér azonos potenciálú felülete. Vagyis az *óceánok, tengerek*

stb. vizének szintje vízszintes (!) helyzetű, s nem lép fel rajta semmiféle oldalirányú erőhatás. Nincs tehát a geoid mélyedései felé sodró erő, s nem kell többleterőt kifejteni a geoid kiemelkedésére való „feljutáshoz" sem...

Dr. Horváth Ferenc (ELTE, Geofizikai Tanszék): Kedves Élet és Tudomány! — Élet és Tudomány, 1976. 40. sz.

*

E köveken különös rajzok ismerhetők fel — például vadászjelenetek, melyeknek „főszereplői" dinosaurusok, brontosaurusok. Ezek az állatfajták — mint tudjuk — évmilliókkal ezelőtt kipusztultak. A rajzokon a vadászok kezében kések, szekercék — fémből (!)... S a szenzáció teteje: e rajzokon olyan orvosok ábrázolatával találkozhatni, akik mai szemmel nézve is bonyolult operációkat, például szívműtétet végeznek — érzéstelenítéssel!...

A rendkívül jelentős felfedezést a francia Robert és Yvette Charraux tette egy Cabrera nevű helybeli orvossal együtt, aki évek óta gyűjti és tanulmányozza a rejtélyes köveket...

Igor Rugyin: Titokzatos fekete kövek — Interpress Magazin, 1976. 1. sz.

Így kezdődött az az interjú, amelyet R. Barrat francia újságíró készített a *Paris Match* 1974. december 28-i számában Franciaország egyik „legbotrányosabb" szerzőjével, az „új történelemszemlélet" képviselőjével (lásd Fantasztikus archeológia című könyvét) — Robert Charroux-val. Hasonszőrű kollégáihoz tartozik a svájci Erich von Däniken (A jövő emlékei), az amerikai Hapgood és Mallery (A Piri Reis-térképek rejtélye) és mások. Valamennyien egészében tagadják bolygónk civilizációs fejlődésének elfogadott sémáját és azt tartják, hogy az emberi kultúra alakításában részt vettek az elsüllyedt Atlantisz és más rég letűnt kontinensek — Gondvana, Lemuria stb. — lakói, sőt „az űrbeli látogatók" is, akik állítólag sok-sok évvel ezelőtt nemegyszer jártak bolygónkon...

Charroux szerint e kövek több millió évesek (föltehetőleg vagy 70 millió esztendőre tehető a koruk, hisz dinosaurusra vadásznak rajtuk az emberek!)...

A továbbiakban azonban Charroux önmagával kerül ellentmondásba, amikor azt állítja, hogy „e kövek rajzai legkevesebb 10—15 ezer évvel ezelőtt készültek"...

Jócskán akad tehát dolgunk egy újabb szenzációval, a történelem egy újabb „rejtélyével", amelyből — mint a Paris Match írja — könnyen előbújhat egy „jókora blöff". És sokkal nagyobb a valószínűsége annak, hogy a félművelt olvasóra számító újabb misztifikációval állunk szemben, mivel Nyugaton — mint számos nyugati szerző is állítja — az utóbbi időben „az úgynevezett fantasztikus archeológia legfékevesztettebb üzleti kihasználásának térhódítása" megy végbe...

G. Boszov: Az emlékek emlékei — Interpress Magazin, 1976. 1. sz.

J. Cabrera perui tudós *16 ezer* ilyen követ gyűjtött össze és vizsgált meg. Tanulmányai vezettek el egy — igen merész és érdekes — hipotézis felállításához. Eszerint a neander-völgyi emberek egyik ága képes volt elérni a termelőerők, a kultúra, a tudomány és művészet magas fejlődési színvonalát, *civilizációt tudott teremteni a Földünkön — az őskorban.*

J. Cabrera ezzel a 150—200 ezer évvel ezelőtt létezett civilizációval hozza összefüggésbe a Nazca-völgy rejtélyes sávjait, az ősi Peru... küklopsz falazású építményeit és a Húsvét-sziget kőóriásait...

V. Guljajev, a történettudományok kandidátusa *„Az elpusztult Atlantisz és a Mu kontinens a neander-völgyi ember térképén"* című cikkében az *Expresos* límai újság 1974. december 24-i közleményével foglalkozik, amely szerint az Icában talált egyik kődarabon *az eddig ismert legrégibb világtérkép található.* A kb. 100 millió évvel ezelőtt készült térképen megrajzolták az Atlantisz és a Mu kontúrjait is. Ismeretes, hogy sok éve heves vita folyik arról, hogy ezek a kontinensek egyáltalán léteztek-e? Az újonnan felfedezett neander-völgyi civilizációt most összefüggésbe hozzák a legendás Atlantisszal, amely az atlantológusok állítása szerint az i. e. XII. évezredben titokzatos körülmények következtében pusztult el...

Lukács Tibor: Az őskor talánya — Ország—Világ, 1976. 41. sz.

*

Legkedvesebb nekem az ön elméletei közül az, hogy a banánt a világűrből hozták a Földre. Komolyan gondolta ezt?

Nem, de ezt igen kevés ember vette észre.

Ez arra a gondolatra vezet, hogy valamennyi írása ugratás. Valóban: nem ön — amint egyik kritikusa írta — „a század legragyogóbb német szatirikusa"?

A válasz: igen és nem. Írásaim egy-egy része: abszolút nem. Úgy értem,

PREISICH GÁBOR

„Gabikám, hol él maga?"

Az első általános városrendezési terv

A főváros általános rendezési terve elfogadtatásának meg-megújúló fiaskója nem csekély szerepet játszott abban, hogy 1955-ben idegösszeroppanást kaptam. Orvosi igazolások segítségével sikerült megszabadulnom „hivatali állásomtól". Ebben segítségemre volt *Bartos István*, a Fővárosi Tanács végrehajtó bizottságának elnökhelyettese, a nagy tudású, humánusan gondolkodó szakember. (Nagyrészben az ő nevéhez fűződik Budapest korszerű közlekedésének és közvilágításának megteremtése.) Belátta indokaimat, megbeszélésünk alapján rávette *Perényi Imre* egyetemi tanárt, hogy Budapest főépítészeként vállalja el a városrendezési főosztály vezetését. A hivatali adminisztráció helyett visszatérhettem élethivatásomhoz, a tervezéshez, illetve a BUVÁTI városrendezési tervezésének közvetlen szakmai irányításához. 1957—58-ban konkrét gyakorlati feladatok — többek között az 1956-ban súlyosan megsérült Rákóczi út árkádosítása — álltak Perényi Imre és főmunkatársa, *Heim Ernő* érdeklődésének homlokterében, de már 1958 végén megkezdtük az általános rendezési terv átdolgozásának előkészítését. Ebben a munkában velük együtt — az adminisztratív felelősségtől megszabadulva — megújult bizalommal és lelkesedéssel vettem részt, mozgósítva a BUVÁTI legjobb szakembereit.

Elsőnek az Építésügyi Minisztérium megbízásából 1958—59-ben a Budapesti Régió tervtanulmányát készítettük el. Budapest környékét a főváros határától átlagosan 15 kilométer széles gyűrűben határoztuk meg. Ez a terület 64 települést foglalt magában. Az elgondolás szerint az itt lakók túlnyomó többsége a főváros üzemeiben dolgozik, ezért a legfontosabb feladatok közé soroltuk ezen a területen a közlekedés megjavítását, korszerűsítését. Ilyen szempontból a környék falvait a főváros „alvótelepüléseinek" tekintettük. A környék határán túl viszont kívánatosnak tűnt egy ún. bolygóváros-gyűrű létrehozása. A kialakítandó városokban indokoltnak tartottuk ipari üzemek létesítését, továbbá azt, hogy fokozatosan ide telepítsék ki a helyhiánnyal küzdő fővárosi üzemeket. Ily módon — elgondolásunk szerint — a „bolygóvárosok" csökkentenék a fővárosba irányuló ingázást, és bizonyos mértékben felfognák a vidékről Budapest felé özönlő népességet. Különösen elősegítené a decentralizálást egy, a fővárost dél felől elkerülő, az ország ipari vidékeit Budapest érintése nélkül összekötő vasútvonal. Megjegyzem, ebben az időben a legfontosabb problémák közé tartozott a főváros túlzott népességnövekedésének megakadályozása, amely akkor évenként körülbelül 40 ezer fő volt.

Ilyen előzmények után, 1960 januárjában kormányhatározat született, amely kimondta, hogy még az 1960. év folyamán a kormány elé kell terjeszteni az általános rendezési tervet. Bár a tervezés alapjául számos előzmény rendelkezésre állt, Perényi szervezőkészsége volt szükséges ahhoz, hogy az a sokrétű munka — figyelembe véve a megváltozott körülményeket — megfelelő színvonalon és idejében elkészülhessen. Annál is inkább, mert a tervet számos fórumon be kellett mutatni, mielőtt a kormány elé került. Vázlatos formában a terv már 1960. március 28-án szerepelt a Fővárosi Tanács V. B. és a budapesti párt-végrehajtóbizottság együttes ülésének napirendjén. A Fővárosi Tanács június 24-én, az MSZMP Politikai Bizottsága július 26-án tárgyalta a tervezés legfontosabb kérdéseit. Ilyen előzmények után — tizenöt éves munka eredményeként — a terv a kormány elé kerülhetett, amely 1960. november 4-én, 1027/1960. számú határozatával jóváhagyta, s ezzel első ízben emelte törvényerőre „Budapest és környéke általános városrendezési tervét", amelyet hetven példányban sokszorosítottak a jóváhagyó szervek és hivatalok számára. (Saját példányomat, a tizenöt év alatt felgyülemlett tervrajzokkal, jegyzőkönyvekkel együtt, a Szabó Ervin Könyvtár Budapest-gyűjteményének adtam át. A terv szerzőiként Perényi Imre, Heim Ernő, Preisich Gábor szerepelnek, munkatársként további tizenegy szakember nevét tünteti fel a tervdokumentum.)

Végre elértük célunkat: az általános rendezési terv törvényerőre emelkedett. A kormányhatározat előírta széles körű publikálását (erre, sajnos, nem került sor), és betartását kötelezővé tette a hivatalos szervek számára. Ugyancsak előírta a határozat, hogy a tervet tíz éven belül felül kell vizsgálni, és a szükséges átdolgozások után ismételten a kormány elé kell terjeszteni. (Ez meg is történt, ismertetésével a Budapest egyik következő számában foglalkozom majd.)

Az 1945-től 1955-ig terjedő időszakban készült tervekhez képest az új tervet az egyeztetések során szükségessé vált kompromisszumok, valamint a város meglevő szerkezetének és területfelhasználásának messzemenő figyelembevétele jellemezte. A szövegrész szerint: *„a terv alapvető célja a fennálló hiányosságok felszámolása, a város egységes, korszerű fejlődésének lehetővé tétele, az ország egészéhez képest túlzott növekedésének megakadályozása. A terv keret, szabályozó eszköz a végrehajtandó beruházások megfelelő elhelyezéséhez, másrészt feladata, hogy meggátolja a beruházásoknak a város egészséges fejlődését akadályozó elhelyezését"*.

A koncepció abból indul ki, hogy Budapest területét nem szabad tovább növelni, mert ez egyrészt aránytalanul magas járulékos költségeket jelentene, másrészt indokolatlanul megnövelné a belső utazási távolságokat. A távlatban feltételezett maximálisan 2,3 millió lakos megfelelően elhelyezhető lenne a város közigazgatási határain belüli üres, illetve túl lazán beépült városrészekben. A terv a városterület növelése helyett zöldbe ágyazott „alvóvárosok" kialakítását javasolja a városkörnyék megfelelő, jó közlekedéssel ellátható és közművesíthető részein. A terv összesen 230 ezer lakás építésére jelöl ki területeket Budapest közigazgatási határain belül, kb. 62 ezer elavult lakás bontásával. Ily módon a főváros lakásállománya 540 ezerről kereken 730 ezerre növelhető. A környék lakosainak száma a terv szerint 2000-ig 330 ezerről 550 ezerre emelkedhet.

Ez a számítás nem bizonyult reálisnak. Bár Budapest népességszáma nem emelkedett az előirányzott mértékben, a lakásszükséglet jóval magasabb lett a tervezettnél, elsősorban azért, mert jelentősen csökkent az átlagos családnagyság. Ugyanakkor a fővárosi és a Pest megyei hatóságok együttműködésének hiánya miatt irreálisnak bizonyult az az elgondolás, hogy a fővárosi lakosok egy részének a város környékén adjanak lakást. Több lakás épült a tervben előirányzottnál, ezért a tervben nem szereplő területek igénybevételére is sor került. A tervezett rekonstrukciót viszont nem hajtották végre.

Az 1960. évi általános rendezési terv kevesebb ipari területet irányzott elő, mint a korábbi tervek, elsősorban az illetékes hatóságok kívánságára. Úgy vélték, gyorsítják a budapesti ipar decentralizálását, ha kevesebb ipartelepítésre alkalmas területet bocsátanak rendelkezésre. Ez a számítás nem vált be. Az ipari területek hiánya sok zavart okozott a terv jóváhagyását követő években, és a tervtől eltérő, ötletszerű telepítéseket vont maga után.

A zöldterületeket az 1955. évi terv szerint jelölték ki, de Budapest határán túli területekkel egészítették ki. A koncepció megvalósítása több mint kétszeresére növelte volna a főváros zöldterületeit, s erre a terv készítésekor még megvoltak a reális lehetőségek. Legfájdalmasabb tapasztalatunk az volt, hogy ezt a főváros egészségvédelme szempontjából oly fontos elképzelést nem sikerült megvalósítani. A lakásépítésre alkalmas területek kiválasztásánál, a könnyebb ellenállás irányát követve, számos, zöldterületnek szánt, sőt, meglevő zöldterületet is beépítettek. Többek között a régi újpesti temetőt, a IX. kerületi Haller teret. Súlyosbította a helyzetet, hogy nem volt elegendő ipartelepítésre szánt terület. A Rákos-patak völgye 1945-től kezdve az

Budapest 1981/12

alkalmasság, illetve a nemzőképesség eldöntése már a házasságkötés előtt megtörténne? Mondjuk a kötelező tanácsadás égisze alatt. Akkor kiderülne, hogy ebben a felállásban ezért meg ezért nem lehet gyerek.

— Szerintem ez nem akadályozná meg a boldogító igen kimondását. Mert az ember, amikor megházasodik, mindenre gondol, csak erre nem. Valakivel együtt akar élni, szereti, satöbbi. Annyi minden motiválja ezt, lakás, anyagiak is erősen. Nem akarom trivializálni a dolgot, de megvannak a párválasztásnak azok a szabad lehetőségei, amelyek általában kikezdhetetlenek. Ettől függetlenül, ha már két ember egybekelt, kivizsgáltathatnák magukat, mielőtt családalapításba kezdenek. Ha pedig a nőnek akár halvaszülése, akár spontán vetélése, koraszülése vagy netán genetikai ártalommal született gyereke volt, akkor a következő terhességet semmi szín alatt ne vállalja. Jóllehet a legtöbb asszonyt azzal bátorítják az intézetben, ahol koraszülött gyermeke meghalt, hogy sebaj, majd szül egészségeset legközelebb. Ahelyett, hogy azt mondanák neki, jöjjön majd vissza, és csak akkor vállalja megint a terhességet, ha azt mi szakmailag indokoltnak tartjuk. Tehát először azokat kell megfogni, akiknek már volt sikertelen kísérletük, utána azokat, akik most vágnak neki először és legvégül — de ez még nagyon messze van — a házasulandókat.

— *Van-e olyan intézmény Budapesten, ahol sokkal magasabb a csecsemőhalandóság, mint a többiben?*

— Van, a miénkben. Itt a szülések 38—40 százaléka koraszülés. A fővárosi koraszüléseknek körülbelül a 30 százaléka nálunk történik. Egyébként azért sem lehet területi összehasonlítást tenni, mert van akinél nagyon jó a halálozási statisztika, mert hozzánk küldi a pacienseit. Például az újpesti főorvos nem vállal olyan szüléseket, amelyekhez nincsenek meg a feltételek. Nálunk ha bárki idő előtt szül, öt perc múlva inkubátorban van a gyereke. Éjjel-nappal gyermekorvos van a szülésnél. Ezt Újpesten nem tudják biztosítani, ezért a főorvos kiadta az ukázt: márpedig — függetlenül a személyes kapcsolatoktól — a kismamát be kell küldeni a Schöpf-Mereibe. Én sem engedem nálunk szülni azt, akiről kiderül, hogy cukorbeteg. Átküldöm szépen az Orvostovábbképző Intézetbe, mert ott erre fel vannak készülve, s JOBBAN ÉRTENEK HOZZÁ. Mindenhez mi sem érthetünk. Csakhát mifelénk a mai napig olyan német rendszerű kórházi ellátás van, aminek az az alfája, hogy a professzor vagy főorvos mindent tud. És általában nagyon nehezen viselik el, ha egy részterületen más tájékozottabb. Pedig ez nem baj. Nekem, ha van egy betegem, akinek a méhszáján seb van, azt a Csáki Gábor nézi meg. Ha a beteg ezt szóvá teszi, azt mondom: asszonyom, ő ért hozzá. Attól, hogy elfogadom a véleményét, nem leszek kisebb doktor. Ha ezért itt hagy, isten áldja.

— *Megítélése szerint a rendelkezésre álló progresszív ellátási kapacitás elegendő?*

— A szülészet-nőgyógyászat terén elegendő.

— *Akkor meg nincs kihasználva.*

— Nincs kihasználva. Ami hiba van, a mi hibánk, általában az egészségügyi ellátásé. A beteg nem tudja megítélni az ellátás színvonalát, csak a bánásmódot. Nemrégiben feldolgoztuk 532 halvaszületésnek, három esztendő veszteségének a teljes anyagát. Volt köztük 52 iker-halvaszületés is — mint utólag kiderült. Tudniillik csak három esetben tudták, hogy valójában mire számíthatnak. Mi volt a hiba? Az illető doktorok nem vették észre, hogy a terhesség nagyobb, mint amire a hetek számából következtetni lehetett. Ha ultrahangra küldik az anyákat vagy egyéb vizsgálatokat végeznek el rajtuk, könnyen kiderült volna az igazság. S akkor, ha bevarrják a méhszájukat, türelmesen fektetik őket a kórházban, orvosi felügyelet mellett meglehet, egészséges gyermeket szültek volna. Éppen most van nálunk egy ilyen asszony, aki hamarosan ikreknek ad életet. De a felismeréshez primitív eszközök is elégségesek.

— *A képzetlenség vagy a felületesség okolható az elmaradt gyermekáldásért?*

— A jó ég tudja! Sokszor az ember nem is tudja feldolgozni az eseményeket. Ezeket a kollégákat kikérdezem, figyelem a munkájukat: alapjában jól képzett, a dolgukat ellátni képes emberek. De az általános érdektelenség valahogy nálunk is érződik. Mégse lehet mondani, hogy azért gyengébbek az eredményeink — a magas nőgyógyászszám, a klinikák, a nagy kórházak ellenére —, mert a mi embereink kevésbé jól dolgoznak, mint bárhol másutt az országban. Inkább az a valószínű, hogy a beteganyag, amivel dolgoznak, rosszabb. Éppen a már említett urbanizációs ártalmak következtében, amelyek ma még a koraszülések gyakoribb előfordulását eredményezik. Akár csak a pszichés tényezők. Ha egy férj lelkiismeretesen látogatja a feleségét a kórházban, az többet segít, mint a korszerű hormonterápia vagy megannyi bonyolult vizsgálat. Nemegyszer tapasztaljuk, hogy az a betegünk, akit elfelejt meglátogatni a párja, azonnal görcsöket jelez. Vagyis a terhesség nem csak az asszony dolga. Azt szoktam mondani, hogy legalább félidőben hozzák el egyszer férjüket, hadd lássam a „felelős szerkesztőt". S bármilyen furcsa látvány ma még, ha egy zsúfolt rendelésen ott van a férj is a feleségével — ez is része a gondozásnak. Ugyanúgy szükségünk van az együttműködésére a terhesség egész időtartama alatt, mint akár a házasság előtti tanácsadásnál.

— *Milyen fejlesztések várhatók ebben az ötéves tervben?*

— Többet fordít a főváros a szülészeti osztályok felszerelésére, mint eddig. S még valamit elmondanék az „utolsó szó jogán", egy olyan módszerbeli megújulást, amely forintban nem fejezhető ki. Arról van szó, hogy korábban a perinatális halálozásokat a beérkezett jelentések alapján itt, a központban dolgoztuk fel. Választ kerestünk arra, hogy mi lehet a halál oka. Körülbelül az esetek 40 százalékában a legbehatóbb vizsgálattal sem tudtuk megmondani. Az idei évtől kezdve minden szülészeti osztály maga értékeli a halálozások okait, s csak azután jelentenek. Különösen arra kell tekintettel lenniük, hogy milyen szerepet töltött be a gondozás és a szülészeti ellátás az egyes esetek alakulásánál. Ez, úgy tapasztalom, nagyon megtetszett a főorvosoknak, hiszen a tanulságokat valamennyi érdekelttel közösen vonhatják le. S ha semmi más, „csak" annyi érhető el, hogy a jövőben nem ismétlődhet meg ugyanaz a hiba, már hozzájárultunk ahhoz, hogy a halálozási statisztika javuljon valamit. Mert nemcsak a fejlesztés, a jobb felszerelés javíthat, hanem az is, amit a tévedéseink, selejtünk felismeréséből tanulhatunk. Hogy ne tekintsük istentől eredő dolognak, hogy ennyi és ennyi a perinatális vagy késő magzati halál, s különben is minden országban van. Lesz is mindig, de miért ennyi? És miért ne törekedjünk arra, hogy kevesebb legyen?

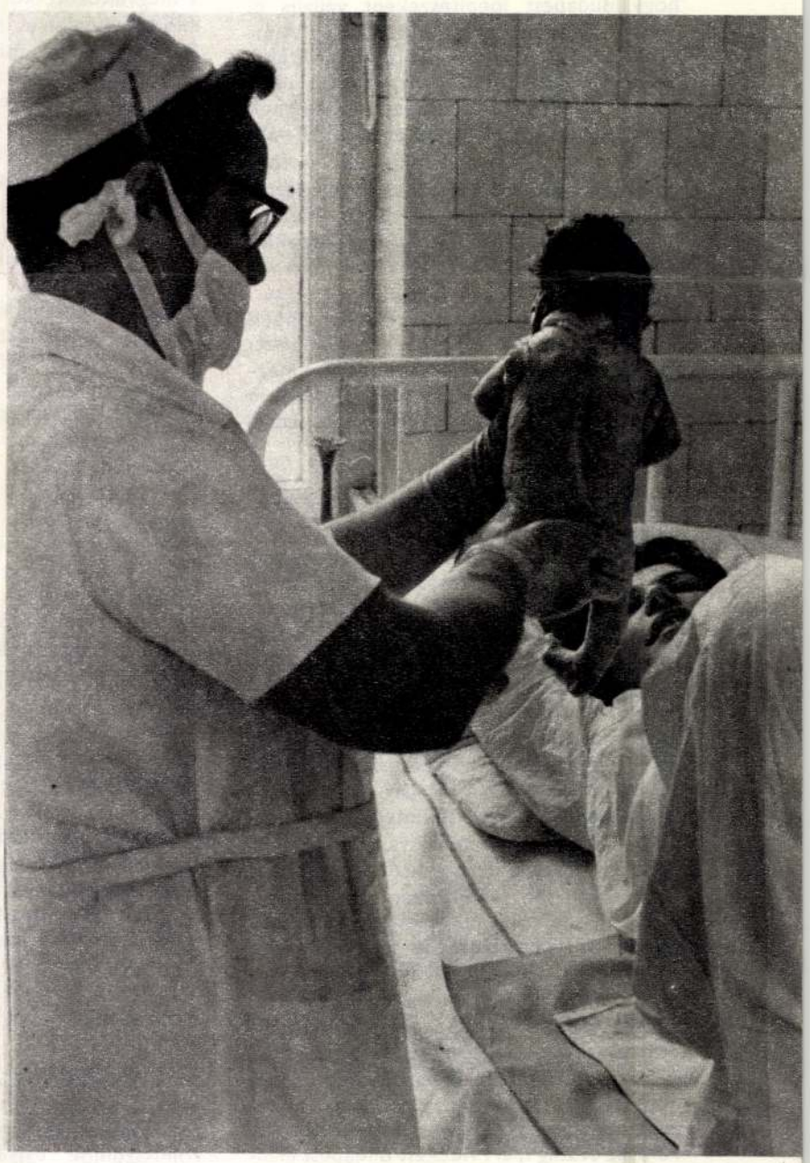

általános tervi koncepciókban mindig mint Budapest szívébe vezető „nagy zöld ék" szerepelt. Amikor megtudtam, hogy nagy részét ipartelepítésre jelölték ki, a végrehajtó bizottság illetékes csoportvezetőjéhez mentem, hogy számon kérjem a tőle törvényerőre emelt általános rendezési terv betartását. (Perényi akkor már nem volt a fővárosnál, nem sokkal az általános rendezési terv jóváhagyása után a Budapesti Műszaki Egyetem rektora lett.) K. Ilonka, csoportvezető kedvesen fogadott, végighallgatta felháborodott hangú reklamációmat, majd azt kérdezte: „Gabikám, hol él maga?" Úgy látszik, naivitásom a sok családás ellenére töretlen maradt.

Ugyancsak az 1948—1955. évi tervek továbbfejlesztett változata volt a forgalmi hálózat terve. A főútvonal-hálózat gerince a Hungária körút nyomvonalában haladó, a Dunán két helyen átvezető gyorsforgalmi út lett volna, amelyhez az új autópályák keresztezésmentes csomópontokkal csatlakoznak. A terv az Erzsébet-híd újjáépítése mellett a legsürgősebb feladatok közt jelölte meg a Csepel—Budafoki híd megépítését, a legforgalmasabb csomópontok (Marx tér, Moszkva tér) forgalmának megoldását és gyalogaluljárók (Astoria, Blaha Lujza tér) építését. A metróhálózathoz csatlakozó HÉV-vonalak közül a szentendrei HÉV a föld alatt a Batthyány térig, a gödöllői HÉV (a mai helyzettől eltérően) a Keleti pályaudvarig meghosszabbítva szerepelt. A Duna-parti villamos belső szakaszát a felszín alá tervezték.

Mint láttuk, a valóságban a fejlődés csak részben követte az általános rendezési terv előirányzatait. Ennek voltak a tervből fakadó és attól független okai is. Az eltérés egyrészt a tervben javasolt intézkedések elmaradásában nyilvánult meg. (Például: az ipari területek telepítését nem készítették elő, elmaradtak a tervezett szanálások, parkosítások, másrészt a tervvel ellentétes tevékenységekben tervvel ellentétes ipari területek, parkosításra szánt területek beépítése, városképi szempontokból megtartandónak ítélt épületek elbontása stb.)

A tervtől független okok között kell említeni elsősorban a beruházási rendszer hiányosságait. Az „ágazatok" általában előnyben részesítették saját gazdasági érdekeiket a város egészének fejlesztési érdekeivel szemben, mégpedig olyan mértékben, hogy maguk a városrendezési hatóságok sem tudtak mindig kellő súllyal fellépni — a rájuk nehezedő nyomással szemben — a városrendezési tervek betartása érdekében. Az okok között meg kell említeni a tervezésben aktívan részt vevő, azt magáénak érző Perényi Imre távozását a városfejlesztés irányítására hivatott főosztály éléről. Az okok másik része magából a tervből eredt, jobban mondva abból, hogy a tényleges gazdasági-társadalmi fejlődés bizonyos mértékben eltért a tervben előirányzottól. Elfogytak a beépíthető szabad területek, még mielőtt a gazdasági, társadalompolitikai lehetőségek megnyíltak volna a nagyobb arányú belső átépítésre, szanálásra. Nagyjából ugyanez volt a helyzet az ipari területekkel, azzal a különbséggel, hogy

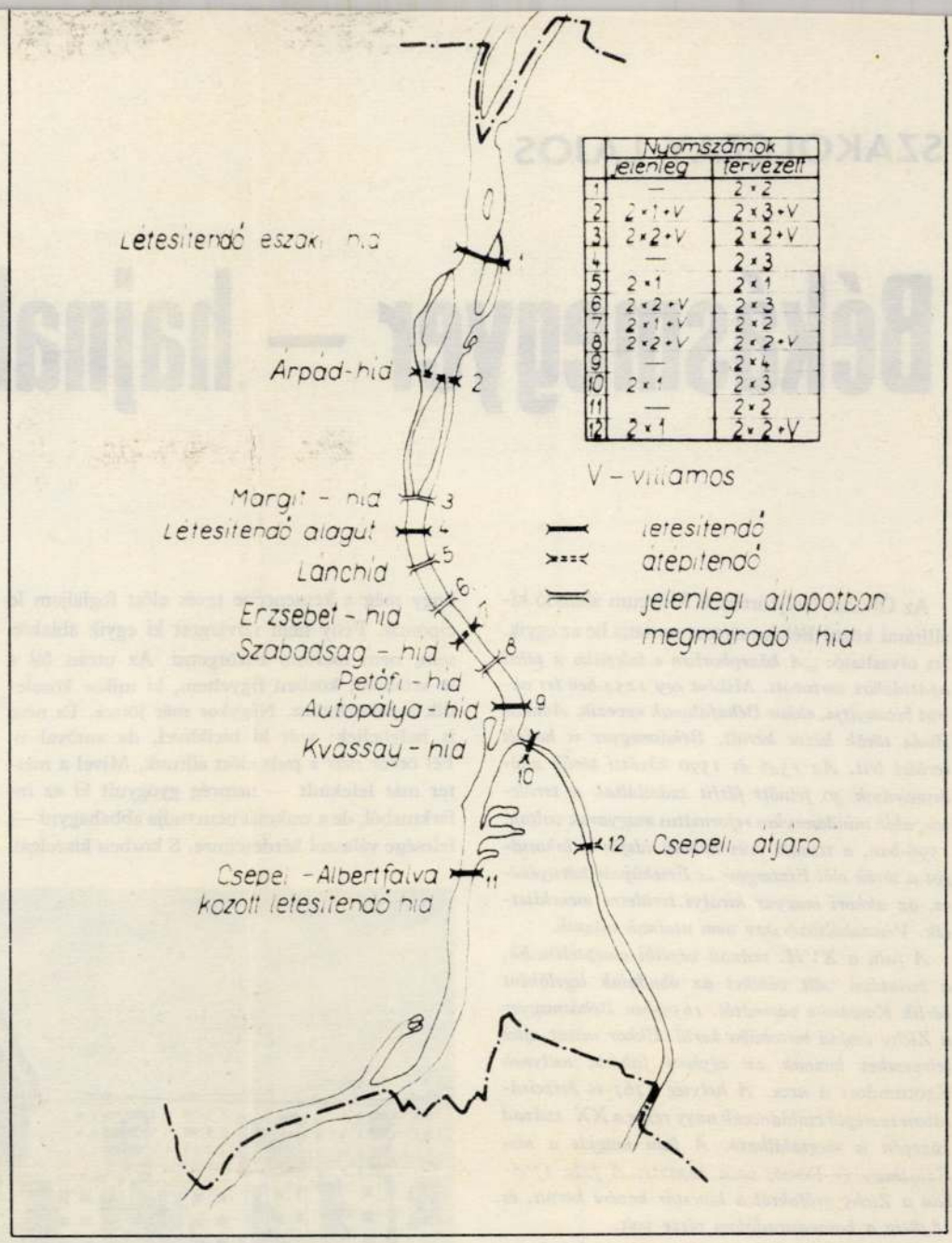

A Duna-hidak fejlesztésének koncepciója, 1960

ezeket eleve túl szűkösre méretezték. Ellenkező volt a helyzet a közintézmények, jobban mondva közintézmények céljára fenntartott telkek tekintetében. A távlati igények miatt tartalékolt telkek száma a gazdasági megfontolások szerint több esetben irreálisan magasnak bizonyult.

Mindamellett az 1960-ban jóváhagyott általános rendezési terv az elfogadását követő tíz esztendőben lényegében meghatározta a lakásépítés, az ipartelepítés, a közintézmények, zöldterületek, sportterületek és közlekedési létesítmények helyzetét és létesítésük sorrendjét.

A budafoki hídfő és az M6-os autópálya találkozásához tervezett forgalmi csomópont, 1960

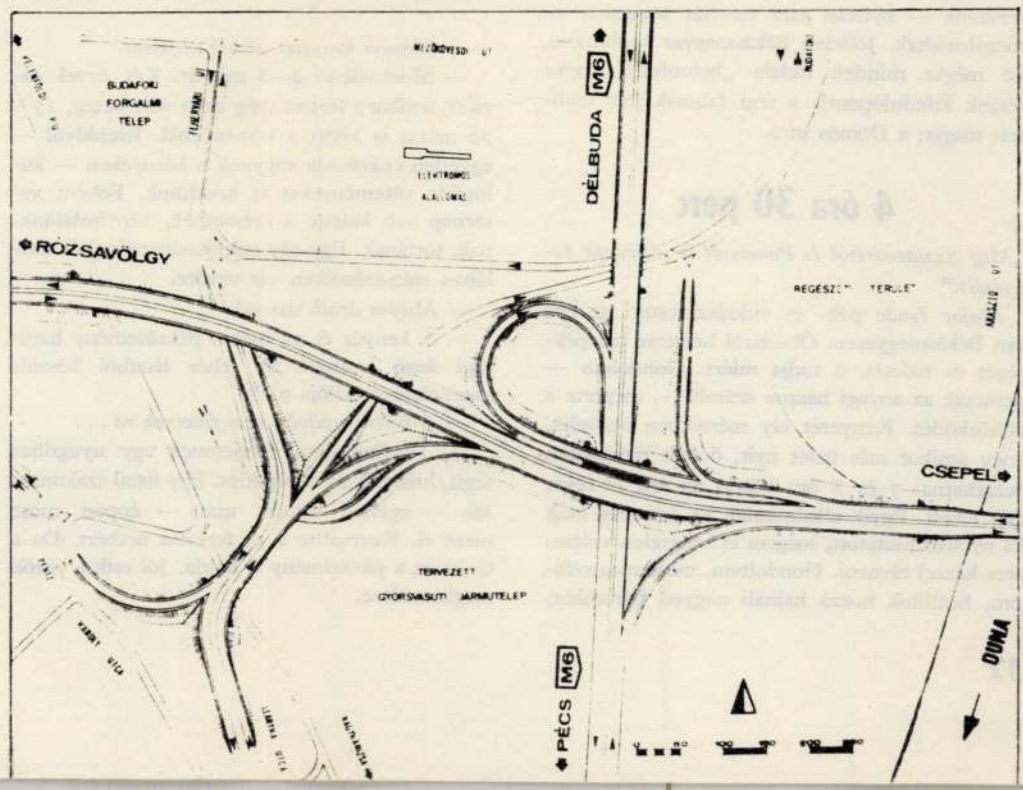

SZAKOLCZAY LAJOS

Békásmegyer — hajnaltól hajnalig

Az Óbudai Helytörténeti Múzeum állandó kiállításai közül Békásmegyert mutatja be az egyik. Itt olvasható: „*A középkorban e település a pilisi apátsághoz tartozott. Miként egy 1254-ben írt okirat bizonyítja, ekkor Békafalunak nevezik. Amikor Buda török kézre került, Békásmegyer is hódolt terület lett. Az 1546 és 1590 közötti török adóösszeírások 40 felnőtt férfit számláltak a területen, akik mindannyian református magyarok voltak. 1596-ban, a tizenöt éves háború idején a lakosságot a törökök elől Esztergom és Érsekújvár környékére, az akkori magyar királyi területre menekítették. Visszaköltözésükre nem utalnak adatok.*

A falu a XVII. század végétől elnéptelenedik, a pusztává vált vidéket az óbudaiak legelőként bérlik Komárom városától. 1659-ben Békásmegyer a Zichy család birtokába kerül. Ekkor német ajkú telepeseket hoznak az egykori faluba, melynek Krottendorf *a neve. A helység 1767-es összeírásában szereplő családnevek nagy része a XX. század közepén is megtalálható. A falu magját a mai Ezüsthegy és Dömös utca képezte. A falu 1766-ban a Zichy grófoktól a kincstár kezére került, és 1848-ig a koronauradalom része volt.*

A pilisi hegyek keleti nyúlványain kialakult település szerves része fővárosunknak."

Ennyit a múltról, amely föltehetően nemegyszer viharos volt. Noha a népesség száma nem mindenben döntő, mégiscsak: a „vihart" egy — korábban falunak is alig mondható — kis település szenvedte el. A mai Békásmegyer *város;* kockaváros — ötvenezer lakóval. Budapest peremkerülete. Messze-messze mindentől, s ha a kulturális ellátottságot vesszük, olyan messze, ahol még a madár sem jár. Persze, idővel minden változhatik. Csak egy nem, a terület mérete. Nemzedékeknek avval kell most már beérni, amit a tervezők — nyilván ezer szorítás közepette — megálmodtak. Jóllehet Békásmegyer *kockaváros,* de mégse minden oldala „betonfej". Röpke sétánk kiindulópontja a régi falunak már említett magja: a Dömös utca.

4 óra 30 perc

„*Még Szentendréről és Pomázról is idejönnek kenyérért.*"

Major Ignác pék- és cukrászmester tíz éve van Békásmegyeren. Óbudáról helyezte ide pékségét és üzletét, ő tudja miért. Gondolom — nemcsak az anyagi haszon számít —, megérte a költözködés. Kenyerét oly mértékben kedvelik, hogy amikor más üzlet nyit, ő már nyugodtan bezárhatna: 7 és 8 óra között az áru jó része már elkelt. Egyik alkalommal, az óra még csak fél nyolcat mutatott, magam is kénytelen voltam üres kézzel távozni. Gondoltam, most megtréfálom, beállítok hozzá hajnali negyed háromkor, hogy még a kemencébe tevés előtt foglaljam le cipómat. Fény nem szivárgott ki egyik ablakon sem, nem mertem bezörgetni. Az utcán föl s le sétáltam, közben figyeltem, ki mikor közeledik a péküzlethez. Négykor már jöttek. És nem is helybeliek: volt ki biciklivel, de autóval is. Fél ötkor már a pult előtt álltunk. Mivel a mester már lefeküdt — nemrég gyógyult ki az infarktusból, de a szakmát nem tudja abbahagyni —, felesége válaszol kérdéseimre. S közben kiszolgál.

— *Kik a vásárlók?*

— Érdekes, csak 20 százalékuk lakik Békásmegyeren. A hajnali „látogatók" nagy része Szentendréről, Pomázról, Budakalászról, Óbudáról és Csillaghegyről jön.

9 óra 10 perc

„*Kár, hogy a gyönyörű táj nem hatott a beépítés struktúrájára.*"

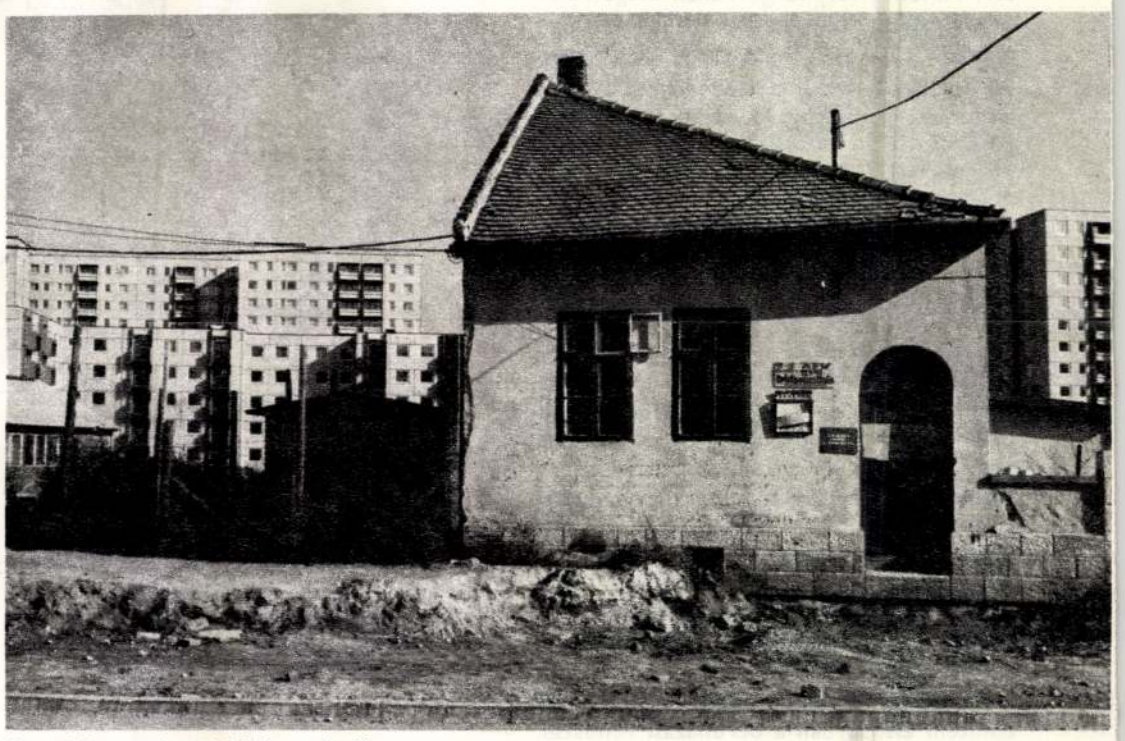

Veres Péter egykori lakóháza még áll

— *Mennyi kenyeret sütnek naponta?*

— Mostanában 4—8 mázsát. Két évvel ezelőtt, amikor a férjem még nem volt beteg, 15—20 mázsa is kijött a kemencéből. Ezenkívül — egyetlen cukrászda vagyunk a környéken — különféle süteményeket is készítünk. Főként vasárnap van keletje a krémesnek, képviselőfánknak, tortának. Egy-egy cukrászsüteményből általában száz-százötven vár vevőre.

— *Milyen áraik vannak?*

— A kenyér és az összes péksütemény hatósági áron kapható. A fehér lisztből készült zsemlekenyér kilója 9 Ft.

— *A boltra nyilván nem fizetnek rá . . .*

— Tényleg nem. Férjemnek egy nyugdíjas segít, hiányzik az utánpótlás. Egy fiatal szakmunkás — egyheti munka után — éppen most ment el. Kevesellte a 35 forintos órabért. De a férjemet a sikerélmény is hajtja. Jól esik a vevők megbecsülése.

Mester Árpád építésszel járjuk az utcákat. Az eső csak szemezget, de mindenütt latyak, sár, tócsa. Még a betonutakon is. Az autósok viszont könyörtelenek: alig marad ruha szárazon. Beszélgető partnerem — maga is több lakótelepet tervezett — kiváló szakember. Az építkezést nem tudja, nem is akarja, kimondottan csak lakásszempontból — több lakás, több ember — szemlélni. Hangoztatja: a betonvárost „humánus" szempontok — azaz, az esztétikus környezet — tehetik elviselhetővé, otthonossá.

— *Békásmegyer szép vagy csúnya?*

— Vegyes a kép. Mindenesetre a két rész — a Duna-parti és a „hegy" alatti lakóövezet — között nagy a különbség. Természetesen az utóbbi javára. Őszintén szólva, ne hangozzék túlzásnak: hiányzik a tudatosság.

— *Miért?*

— Sok oka lehet ennek, s nyilván valamennyire a tervezők keze is meg volt kötve.

Budapest 1975/6

PREISICH GÁBOR

Portrévázlat Preisich Gáborról a Herder-díj elnyerése alkalmából

Kiemelkedő építészeti és városrendezési munkája alapján, „az európai kulturális örökség megőrzése és továbbfejlesztése terén szerzett érdemeiért" ez év májusában Bécsben Herder-díjjal tüntették ki Preisich Gábor építészt. (Az első magyar Herder-díjas Kodály Zoltán volt, 1965-ben.)

Preisich Gábort — legalábbis a nevét — olvasóink közül is sokan ismerik. Folyóiratunkkal tartott kapcsolata a mi számunkra egyszerre hasznos és megtisztelő. A lapszerkesztéshez nyújtott sok értékes tájékoztatása, nálunk publikált írásai, és legszűkebb munkatársi gárdájának nagyrészt az ő ösztönzésére írott cikkei révén vált évről évre szorosabbá ez a kapcsolat. Életéről, személyéről már kevesebbet tudunk, munkásságát is jobbára általánosságban ismerjük. Hogy nagyformátumú ember, azt még most is inkább csak sejtem, most, hogy először volt alkalmam hosszasabban beszélgetni vele — róla magáról. Ahogy főbb vonalaiban nyomon követhettem pályáját, gondolatait, kibontakozott előttem egy nagy tudású, sokoldalú érdeklődésű, színes egyéniség. S talán az általa elmondottaknál is többet tudtam meg az építészetről vallott *nézeteiről* abból a könyvből, amit Walter Gropiusról, a Bauhaus alapítójáról, a modern építészet egyik legnagyobb alakjáról írt.

Preisich Gábor 1909-ben született. Édesapja gyermekorvos volt, egyetemi tanár, Magyarország határain kívül is elismert tudós, a kommün alatt a járványkórház igazgatója. „*A szüleimnek nagyon sokat köszönhetek* — mondta. — *Például azt, hogy kicsi koromtól önállóságra neveltek. Ötéves voltam, amikor vörhenyben megbetegedtem, s a hallásomat csaknem teljesen elveszítettem. Akkor még nem volt hallókészülék. Ennek ellenére sohasem kísérgettek az iskolába, édesanyám nap mint nap reszketve, de hallatlan önuralommal figyelte az ablakból, hogyan kelek át a forgalmas Körúton... Ennek az lett az eredménye, hogy nekem a rossz hallásom miatt semmiféle kisebbrendűségi érzésem nem volt. Az iskolában egyszerűen fogtam egy széket és kiültem a katedra elé, hogy megértsem a tanárt. Azt is bölcsen tették, hogy reáliskolába írattak. Jól rajzoltam, verseket írtam, elsősorban a művészetek érdekeltek. A humán érdeklődés és a reáliskola hatása: talán e kettősségből eredeztethető, hogy építészkarra jelentkeztem.*"

A fiatalemberben már tudatossá vált az önállóságra törekvés: az első évfolyamot a karlsruhei egyetemen végezte. A Műegyetemen 1930-ban diplomázott. A modern építészettel — még műegyetemi hallgató korában — a Bauhaus-elveket valló, baloldali érzelmű, kitűnő, modern építészek: Molnár Farkas, Ligeti Pál, Fischer József révén került kapcsolatba. Csatlakozott a CIAM (a Modern Építészet Nemzetközi Kongresszusa, melyet Le Corbusier alapított, 1929-től Gropius volt az alelnöke) magyarországi szekciójához s részt vett a CIAM 1930-as berlini kongresszusán is. Szeretett volna még egy ideig külföldi tanulmányokat folytatni. Berlinben összeismerkedett Moutschen belga professzorral, s megkérte, vegye fel az irodájába, akár a legcsekélyebb fizetésért... Így 1930—31-ben az ő liège-i építészeti irodájában kezdett tervezni. (1958-ban, amikor Moutschen meghívására Belgiumba utazott, a liège-i tervezőiroda falára függesztve viszontlátta néhány tervrajzát...) 1931-től 1944-ig tervező-építészként dolgozott idehaza. Vadász Mihállyal, majd Gerle Györggyel társulva jelentős épületeket tervezett (ezeket magyar és külföldi szaklapok publikálták), tanulmányokat írt. A felszabaduláskor már az ismert nevű modern építészek közé tartozott.

Hosszan időztem az ifjúkornál, mert meggyőződésem, hogy a család haladó szellemű légköre, s a CIAM körül csoportosuló modern építészek hatása — párosulva az egyén adottságaival — determinánssá váltak további pályáján. Az építészetet mindinkább komplexitásában látta; ezen felül nem egy-egy épületben, hanem háztömbökben, lakótelepben, városközpontokban, a *Város* egészében gondolkodott-álmodott, már pályája kezdetén is. A harmincas évek derekán olvasott arról, hogy készítik Budapest városfejlesztési programját. Fogta magát, ismeretlenül elment a fejlesztési program készítését irányító kiváló várospolitikus, Harrer Ferenc lakására, s közölte: őt ez a fejlesztési terv nagyon érdekli! Harrer a kezébe nyomta az addig elkészült javaslatokat, hogy tanulmányozhassa, s észrevételeit megtegye. Harrer Ferenc mun-

Az „OTI"-házak a Köztársaság téren, 1933
(Terv: Árkay, Faragó, Fischer és Molnár, Ligeti, Preisich és Vadász)

A volt Simplon – ma Bartók mozi nézőtere, 1934
(Terv: Preisich, Vadász)

építés új formája

A Centenárium lakótelep. **Siklós Péter felvételei**

Vagyis egy 52 m²-es lakás a Centenárium lakótelepen kb. 240 000 Ft-ba kerül, az 57 m²-es pedig 280 000 Ft-ba; beépített bútorral, gázkonvektoros fűtéssel. Az a dolgozó tehát, aki állami dotációra jogosult és vállalati lakásépítési támogatásban részesül, két gyermek — vagy azok vállalása — esetén 16—18 000 Ft készpénz befizetése ellenében új otthonhoz juthat. Három vagy több gyermekes családoknak ezt az összeget is elengedik. Az OTP-hitel évi 1%-os kamattal 35 évig törleszthető.

A Centenárium lakótelep arra is jó példa, hogy e lakásépítési formánál jól felhasználhatók a vállalati szórvány-kapacitások. Itt ugyanis más és más vállalat végzi a tervezést, a közmunkát, a közművesítést, az anyagszállítást, az építést — igaz, hogy gondosan összehangolva folynak mind e munkálatok. A lakásépítő szövetkezet előnyei közé tartozik, hogy a tagok sokoldalúan közreműködhetnek az építkezésben, ezzel is csökkenthetők a költségek. A vállalatok hosszú lejáratú kölcsönön és támogatáson felül szállítóeszközzel, építő-gépekkel, használt építési anyagokkal és más módon is segítik dolgozóikat új otthonuk megteremtésében. A lakótelephez a XVI. kerületi tanács óvodát, iskolát építtet. A házkezelési, karbantartási teendőket a szövetkezet látja el, mely az építkezés befejeztével fenntartó szövetkezetté alakul át, természetesen gondoskodva az ehhez szükséges feltételekről.

A Centenárium lakótelephez hasonló jó példa jócskán akad nemcsak a fővárosban, hanem országszerte is. Jelenleg már közel 400 lakásépítő szövetkezet működik az országban. Az ily módon elkészült és tervezett lakások száma több mint 20 000; ebből 6200 Budapesten épült illetve épül.

1971-ben a kormányrendelet nyomán indult el a lakásépítkezésnek ez a formája, tapasztalatok híján, sok nehézséggel. Sem a tanácsok, sem a vállalatok nem ismerték akkor még ezt az építési formát; nehezen találtak alkalmas területet, lassan haladt a közművesítés, nem volt építési anyag, kapacitás stb. A legnagyobb akadályt azonban az jelentette, hogy amikor a kormányrendelet megjelent, akkor már a negyedik ötéves terv irányelvei részleteiben elkészültek. A tervek készítésekor még ismeretlen volt ez az új építési forma, így a tanácsok sehol sem biztosíthattak máról-holnapra megfelelő területet és pénzügyi keretet az előközművesítéshez.

Még ma is tapasztalható tájékozatlanság, sőt közömbösség is. A vállalatoknak, a társadalmi szerveknek minden lehetőséget fel kell használniuk, hogy a legtöbb előnyt s a még sok tartalékot tartogató szövetkezeti munkáslakás-építést szorgalmazzák. Ily módon ugyanis ugyanabból az összegből több dolgozó lakásigényét meg tudják oldani.

A lakásépítő szövetkezetek — a MÉSZÖV-ök és a SZÖVOSZ adatai szerint — az ötödik ötéves tervben 30—35 ezer lakást akarnak építeni. Hogy ez a terv megvalósulhasson, annak feltétele, hogy a tanácsok a következő tervidőszak kidolgozásakor vegyék figyelembe a szövetkezetek igényeit, számoljanak velük a telekgazdálkodásnál, a közművesítésnél. Az ötödik ötéves terv lakásépítési koncepciójának már szerves része a terület biztosítása. A jövőben a központi alapból fedezik a területelőkészítés pénzügyi szükségleteit, ami lakásonként több mint 100 000 forintot jelent. A szövetkezeti építőipar eddigi pénzügyi problémáit is megoldják, oly módon, hogy a nagyobb lakásépítést végző szövetkezetek forgóalapot kapnak. Ennek birtokában megszűnnek a pénzhiány okozta fennakadások a szövetkezeti építkezéseken.

Napjainkban már minden lényeges feltétel együtt van ahhoz, hogy a szövetkezeti munkáslakás-építés üteme meggyorsuljon. És vannak még rejtett tartalékok is. Például a Szakszervezetek Budapesti Tanácsa felhívta a figyelmet arra, hogy a munkáslakás-építkezésekkel kapcsolatos külföldi tapasztalatokra jobban lehetne és kellene támaszkodni.

Szabó Gabriella

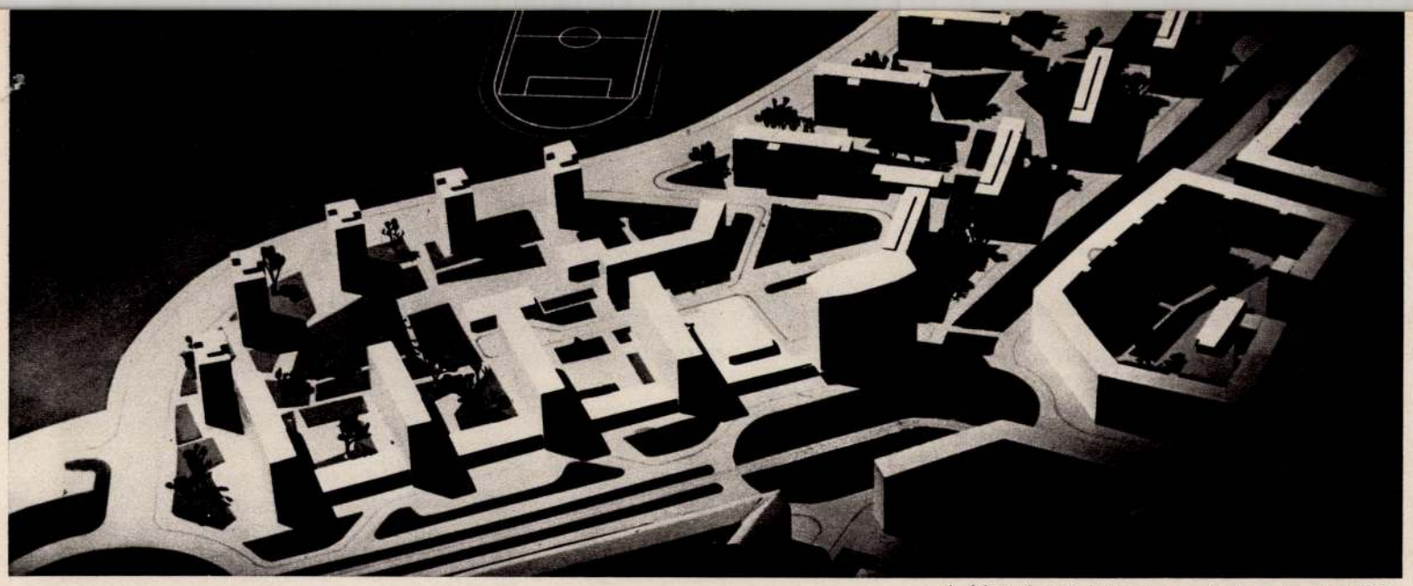

A Lágymányosi lakótelep tervének makettja, 1956

kastílusát később alkalma volt közelebbről is megismerni. *„Egyik legfőbb erőssége a koncepcionális gondolkodásban rejlett, abban, hogy mindig el tudta választani a lényegest a lényegtelentől."*

1945-ben Fischer József lett a Közmunkatanács elnöke, Granasztói Pál ugyanitt a városrendezési osztály vezetője. Végre Preisich Gábor is elsősorban annak szentelhette magát, ami a legjobban foglalkoztatta: a Közmunkatanács városrendezési osztályán hozzáfoghatott — munkatársaival együtt — Budapest általános rendezési tervének készítéséhez. 1948-ban Perényi Imre vezetésével megalakult az első tervezőiroda, az Építéstudományi és Tervező Intézet. Preisich Gábor itt a városrendezési osztály vezetője lett. A budapesti városrendezési terv készítése ez időtől fogva mindmáig nagyrészben az ő nevéhez fűződik. 1949-ben Preisich Gábor szervezte meg a Fővárosi Tervező Intézetet (a mai BUVÁTI jogelődjét), melynek első igazgatója volt. Innen a főváros városrendezési ügyosztályának élére került, majd — tervezői ambícióit követve — visszatért a BUVÁTI-ba, ahol azóta is, számos más jelentős munkája mellett, a főváros és környéke egészének fejlesztésével foglalkozó tervezés irányítója. A Perényi Imrével, Heim Ernővel és sok munkatársukkal együtt készített általános rendezési tervet 1960-ban emelte törvényerőre a Minisztertanács.

1969-ben a főváros Pro Urbe aranyérmével tüntették ki Preisich Gábort. Ebből az alkalomból folyóiratunkban egy rendkívül izgalmas írását közöltük (1969, 3. szám), amelyben áttekintést nyújt az általános rendezési terv előzményeiről. Írásának első mondata így hangzik: *„Budapest általános rendezési tervének elkészítése* (1895—1960-ig) *65 éves küzdelem eredménye."* 1945 óta e nagyszabású tervezői-városrendezői munka Preisich Gábor oeuvre-jének szerves része, tulajdonképpen az életmű kiteljesedése. A 65 évből 15-öt — majd 1960 óta, a terv továbbfejlesztése során újabb tizenötöt — ő küzdött, vitázott végig. A *folytonosságot* jelenti ő a főváros építésének, rendezésének történetében; s nemcsak a jelen, de a jövő Budapestje is örökre őrzi magán Preisich Gábor kézjegyét.

Az általános terv *„az alapja, a*

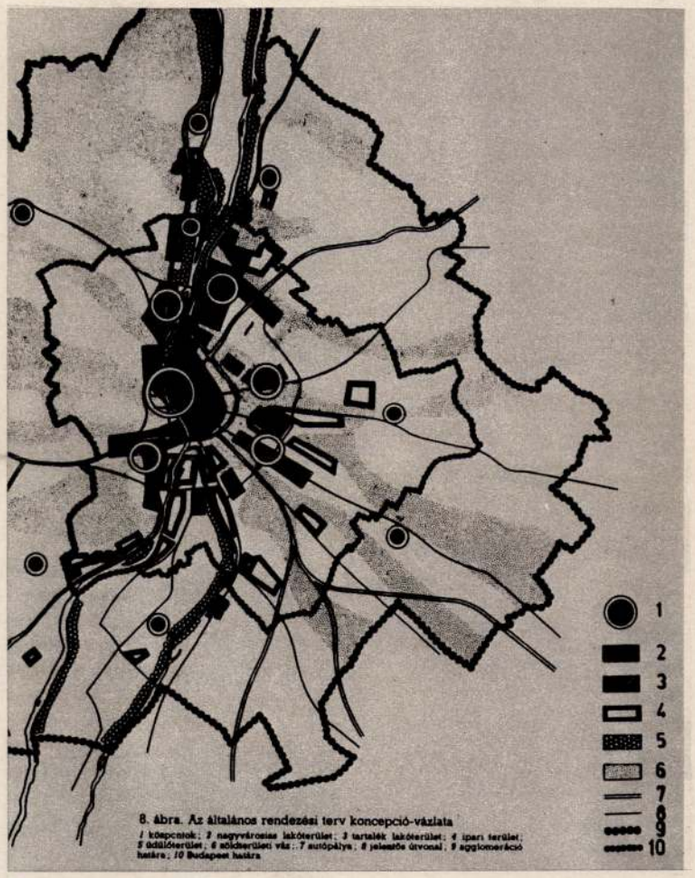

8. ábra. Az általános rendezési terv koncepció-vázlata
1 központok; *2* nagyvárosias lakóterület; *3* tartalék lakóterület; *4* ipari terület; *5* üdülőterület; *6* időszerűleti vás.; *7* autópálya; *8* jelentős útvonal; *9* agglomeráció határa; *10* Budapest határa

Budapest és környéke központrendszere

A MÉMOSZ Székház, 1946—48
(Terv: Gádoros, Perényi, Preisich, Szrogh)

A Cseppkő utcai gyermekotthon, 1964
(Terv: Preisich Gábor)

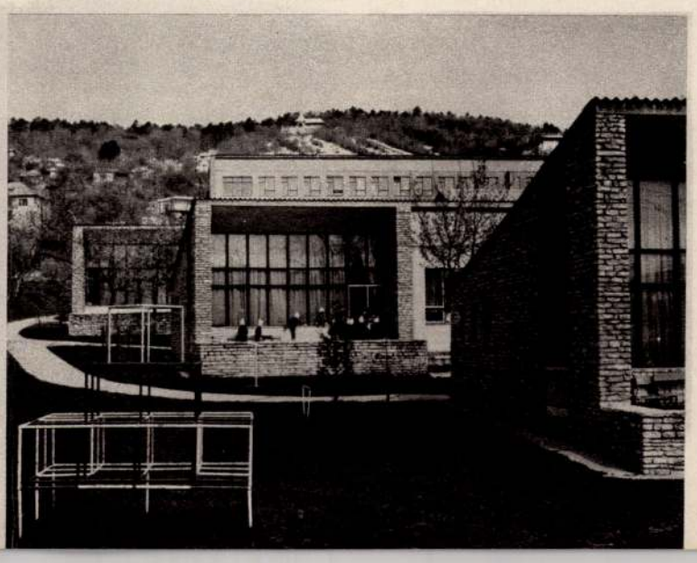

kerete a város fejlődésének, szabályozó eszköz a lakástelepítésre, ipari üzemek, jelentősebb intézmények elhelyezésére, a parkhálózat, a közlekedési hálózat és a közműhálózat fejlesztésére" — írta cikkében Preisich Gábor. Természetesen a tervet időről időre felül kell vizsgálni, szükség esetén módosítani. De az elfogadott tervet be kell tartani! Ötletszerű változtatások helyrehozhatatlan hibákat szülhetnek... De hát mi a kritériuma annak, hogy egy távlati terv biztosan jó, amikor nincs ellenpróba? — kérdeztem. Az igények, a szükségletek tudományos alapossággal végzett, széles körű felmérése ötvöződik koncepcióvá a rendszerező, a szintetizálásra képes építész fejében. S mivel a jóváhagyott terv: keret — lehet, sőt kell is időnként módosítani, a változó, fejlődő igényekhez igazítva. Egyébként csakugyan nincs a kezünkben biztos eszköz a kontrollra; erre majd száz év múltán kerülhet sor. (Mindenesetre elgondolkodtató, hogy már a legelső, a századeleji fejlesztési elképzelések is például 2 millió lakossal számoltak!)

Preisich Gábor az általános rendezési terven kívül számos más jelentős városrendezési tervet készített, a többi között a Belváros és több lakótelep tervét. Építészeti ambícióit sem adta fel, a felszabadulás óta is — elveinek megfelelően teammunkában — több épületet tervezett, számos tervpályázat díjnyertese. Könyveket, építészeti problémákat feltáró cikkeket, Budapesttel kapcsolatos demográfiai, szociográfiai tanulmányokat ír, építészeti-városrendezési ankétokat szervez. Csak bámulom: honnan meríti fáradhatatlanságát, s azt a derűt, ami látszólag kiapadhatatlanul árad belőle? Az íróasztala fölött felfedeztem egy kis táblát, a következő felirattal: „Az optimizmus az egyetlen lehetséges munkahipotézis minden felelős ember számára." (Gábor Dénestől származik a mondás.) Hasonlóképpen bámulatra méltó koncentráló képessége, aminek most magam is tanúja voltam. Otthonában beszélgettünk. Nagy családban élnek; három lánya közül kettő családostul mellette lakik. Ahogy érkeztek haza a családtagok, az unokák, mind bebeköszöntek, az ölébe felkapaszkodó s őt barátian „Gabi"-nak tituláló unokát türelmesen tartotta karjai között — de a témából, a mondanivalóból nem zökkent ki egy percre sem. A felesége mesélte: az ostrom alatt férje egy füzettel ment le a pincébe, nem látott, nem hallott maga körül semmit, csak rótta a sorokat, szőtte a terveket: mit kellene Budapesttel csinálni, hogyan lehetne a várost megújítani, modernizálni, lakosságának egészségesebb környezetet teremteni?

Könyvborítók (Tahin Gyula reprodukció)

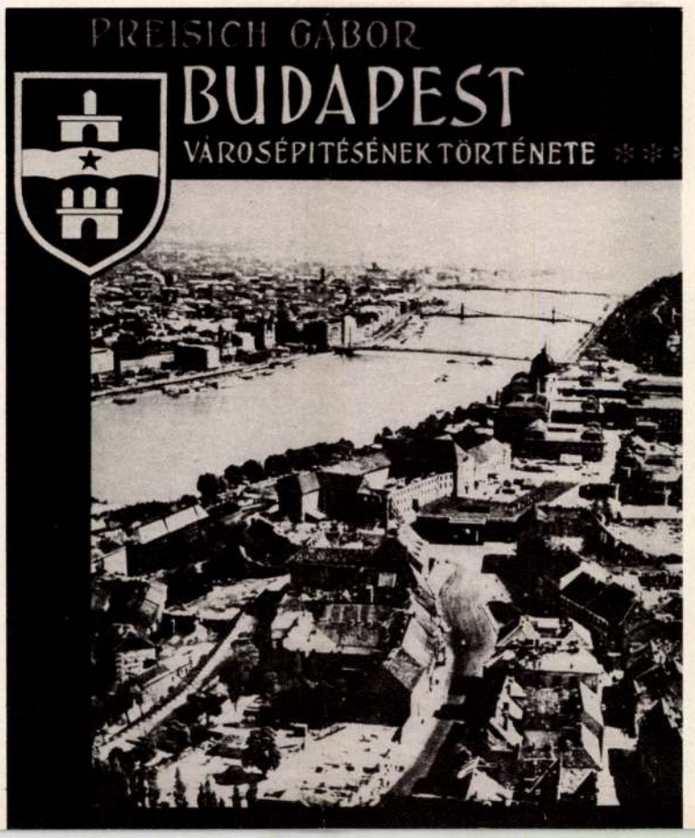

„*Engem néha elmarasztalnak a harmonizálásra való hajlam vétkében*" — mondta a többi között. Erről azt gondolom: félreértik Preisich Gábor alapállását, aki a szintézis megteremtésének kényszerében él. Munkálkodásának tehát a *célja*, az *értelme*, a *végeredménye* csakis egy magasabbrendű harmónia megteremtése lehet. Hogy ehhez milyen *módszerrel* jut el, abban valóban szerepet játszhatnak alkati adottságai — tehát harmonikus lénye is. Az mondjuk, természetes, hogy az urbanisztika minden résztudományával foglalkozik; az már meglepőbb, hogy Radnótit, Weöres Sándort éppúgy idézi emlékezetből, mint Arany Jánost és Vörösmartyt, otthonos a világirodalomban, rendszeres tárlatlátogató; s az arculat teljessége kedvéért jegyzem föl: autót nem vezet, de úszik, szeret evezni, sízni s minden sportnál nagyobb felüdülést szerez számára, ha szigligeti kertjében kaszál...

Preisich Gábor 1962-ben kapott Ybl-díjat. 1969-ben címzetes egyetemi tanár lett. Ugyanez évben kapott Pro Urbe aranyérmet. 1972-ben lett — Budapest városrendezési problémáit tárgyaló értekezése alapján — a műszaki tudományok doktora. A Herder-díj elnyerése eléggé váratlanul érte. „*Hogy tevékenységemre felfigyeltek, az — személyemen keresztül — a magyar városrendezés színvonalának nemzetközi elismerését jelenti. Nyilván az is hozzájárult, hogy bármerre megfordultam a világban, mindig összevetettem a budapesti problémákat más városokéval, a tapasztalatokat összegeztem, igen sokszor ismertettem külföldi új városrendezési eredményeket idehaza — és sok előadást tartottam Budapest fejlesztéséről külföldön, sok tanulmányt publikáltam külföldi szaklapokban is.*"

„*Ha hosszú működésemre visszatekintek* — mondotta végezetül —, *Budapest fejlődésére gondolok, és még fennálló hiányosságaira. Jólesik nekem az a tudat, hogy képességeimhez mérten én is hozzájárultam ehhez a fejlődéshez, nem csak abban, amit alkottam-terveztem, de abban is, hogy milyen hibákat sikerült elhárítanom. Munkásságom végső mérlegét azonban a város lakói készítik majd el.*"

Kövendi Judit

Preisich Gábor, epikus

L.: Lechner Ödön

Tamás Emil Vers és epikus 5.

Nemzetőrség. Bp. 1979 júl. 25.

PREISICH GÁBOR

PREISICH GÁBOR

A városrendezési koncepciók hatékonysága

A tervezői intuíción alapuló, építészeti alkotás jellegű koncepció — nézetem és tapasztalatom szerint — a városok társadalmi, gazdasági és műszaki szempontból összehangolt komplex és folyamatos fejlődésének egyik legfontosabb előfeltétele. Koncepción természetesen nem holmi utópisztikus, „megálmodott" elképzelést értek, hanem az alapvető adottságok és követelmények ismeretén alapuló térbeli rendszert, amely a város fejlődésének fő vonalait, fő irányait hosszú évtizedekre meghatározza. Ez az álláspont, amelyet várostervezői tevékenységem kezdete óta képviseltem, szemben állt az olyan nézetekkel, amelyek szerint az adottságok részletes vizsgálata és számbavétele, ezek alapján a követelmények listájának felállítása, majd a gazdasági lehetőségek alapján a megvalósítás sorrendjének meghatározása a tervezői intuíciót feleslegessé teszi. Újabban a koncepciót matematikai módszerekkel felváltani kívánó nézetek erősödtek. A közép- és hosszú távú (15 éves) fejlesztési tervek jelentőségének növekedésével pedig az az álláspont lépett előtérbe, hogy az ezeken túlmenő, nagy távlatú városrendezési koncepciók feleslegesek, vagy legalábbis csökken a szerepük. E nézetekkel szemben ma is meggyőződésem, hogy a koncepción alapuló várostervezés több, mint a fejlesztés aktuális teendőinek a legkisebb ellenállás irányában való kielégítése, és a tervezői intuíció semmilyen mechanikus eszközzel, még a legkorszerűbb matematikai módszerekkel sem pótolható. Kétségtelen, hogy a matematika a várostervező egyik legfontosabb segédeszköze, jelentősége egyre fokozódik, elsősorban az adottságok csoportosításában, rendszerezésében és az egyes megoldások gazdaságosságának összehasonlításában. Megfelelő alkalmazása tehermentesíti a tervezőt és lehetővé teszi, hogy figyelmét alkotó feladatokra fordíthassa. Meg kell azonban jegyeznem, hogy a várostervezés nem csupán objektívan mérhető elemeket tartalmaz. Az emberi elme magasabbrendűsége a legtökéletesebb számítógéppel szemben éppen az, hogy a megoldások kiválasztásába a matematikailag meg nem fogható elemeket is be tudja vonni, ami a városrendezés bonyolult társadalmi-gazdasági-műszaki feltételrendszerében alapvető. Tapasztalataim szerint városaink fejlődésének mai visszásságai nem annyira a városrendezési koncepciók hibáiból erednek, mint inkább azok be nem tartásából vagy hiányából, a különböző (ágazati, tanácsi stb.) fejlesztési elgondolások összehangolatlanságából.

Ugyanakkor az is bizonyos, hogy a városrendezési tervektől, koncepcióktól eltérő fejlődés e tervek *hatékonyságának* hiánya is. Fel kell tennünk a kérdést, hogy — eltekintve a helytelen fejlődési tendenciáknak a városrendezési tervtől független okaitól — tervezésünk eddigi rendszere mennyiben felel meg a városok korszerű és reális fejlesztési igényeinek?

Hogy erre a kérdésre konkrét választ adhassunk, tekintsünk át röviden — hatékonyságuk szempontjából — két, Budapest fejlődését meghatározni kívánó városrendezési koncepciót.

Az egyik — múltbeli — példa: Budapestnek az 1871-ben tartott tervpályázat alapján 1873—1876 között elkészült „általános szabályozási terve", amely elsősorban Reitter Ferenc nevéhez fűződik. Fővárosunk sugárutas-koncentrikus, a Dunára támaszkodó úthálózati rendszere, a Duna-hidak elhelyezkedése, a Duna-part beépítésének módja, a városmagtól kifelé lépcsősen csökkenő magasságú várossziluett lényegében még ma is az „általános szabályozási terv" és az azt követő „építési szabályzat" koncepcióját tükrözi. Ez meghatározta a főútvonalhálózat helyzetét, a jelentősebb intézmények elhelyezését, az akkori társadalmi szerkezetnek megfelelően a különböző társadalmi rétegek számára különféle városrészek kialakítását. E koncepció alapján olyan nagyszabású építési akciókat hajtottak végre, mint például a 12 év alatt teljesen kiépített Sugár út és a 251 ház lebontása árán létesített Nagykörút.

Valóság 1978/5

Hogy a szabályozási terv milyen hosszú ideig hatékony volt, arra jellemző példa, hogy a már benne rögzített Hungária körút megnyitása teljes szélességben napjainkra váró feladat, északi végpontján az Árpád-híd építésének befejezésére csupán a felszabadulás után került sor. Ez a koncepció alkotta azt a keretet, amely száz éven át alakította, befolyásolta Budapest fejlődését és amelyre mai terveink is, akarva-akaratlan támaszkodnak. Mi volt a titka az általános szabályozási terv nagymértékű és hosszan tartó hatékonyságának?

a) Az általános szabályozási terv koncepciója korának, kora igényeinek megfelelő városépítési elveken nyugodott. A sugaras-gyűrűs úthálózati rendszer ebben az időben Európa-szerte tért hódított. Alkalmas volt a közlekedés lebonyolítására, a különböző jellegű városrészek elválasztására. A tervezés, felismerve a Dunának mint a főváros tengelyének alapvető jelentőségét, a koncepcióban ezt a tengelyt megfelelően érvényre juttatta.

b) A terv átfogó volta mellett számolt a realitással, az alapvető koncepció sérelme nélkül kiegészíthető, fejleszthető volt, lehetőséget nyújtott a lépcsőzetes megvalósításhoz.

c) A Fővárosi Közmunkák Tanácsa — mint városrendezési hatóság — folyamatosan, sok évtizeden át képviselte a tervet. A szükségessé vált kisebb módosításokat az összefüggések figyelembevételével hajtotta végre. Kellő hatáskörrel és tekintéllyel rendelkezett ahhoz, hogy a tervnek érvényt szerezzen, a városfejlődést mint közérdeket a helyi érdekek fölé helyezze, elgondolását még a fővárossal szemben is érvényesíthesse. Megfelelő pénzügyi eszközökkel (Fővárosi Pénzalap) rendelkezett ahhoz, hogy a koncepcióba illeszkedő nagyszabású városépítési akciókat szervezhessen, illetve hajthasson végre.

d) És végül: a kor technikai fejlődése viszonylag egyenletes volt, a tervezés idején a város funkcióival, fejlődésével, struktúrájával, megjelenésével szemben fennálló igények évtizedeken át alapvetően nem változtak.

A másik példa Budapestnek a felszabadulás óta készült, 1960-ban, majd 1971-ben jóváhagyott általános rendezési terve. Itt ennek a tervnek csupán alapvető — nézetem szerint koncepciónak tekinthető — elveivel és javaslataival foglalkozom.

Amikor a budapesti általános terv készítése megkezdődött (1946), a nemzetközi gyakorlat még az egész városnak részletekig menő megtervezését tekintette feladatának (Greater London Plan 1945, Milánó 1950, Bécs 1954), de az ilyen tervek hamar elavultak. Ezt a törekvést a hatvanas évektől a csupán nagy vonalakat megadó koncepció követelménye váltotta fel. A budapesti terv készítői kezdettől fogva az alapvető struktúrát és területfelhasználást meghatározó terv készítésére, a város legfontosabb hálózati és területi elemeinek összehangolására törekedtek.

A nemzetközi gyakorlat a terv távlatát illetően is igazolta a tervezők álláspontját. Fix évszám helyett egy hipotetikus népességszám — 2 300 000 lakos — feltételezéséből indultak ki, ezen lakosságszám figyelembevételével kívánták a belátható igények számára a területi struktúrát meghatározni a továbbfejlesztés lehetőségének fenntartásával. Kezdettől fogva küszködtek a munkahely-struktúra fejlődésének bizonytalanságával, területi igényeinek meghatározhatatlanságával. A feltételezett népességszám — az 1960-ban jóváhagyott tervben, amikor az évi népességnövekedés még negyvenezer fő volt — a decentralizálási törekvések eredményességébe vetett optimizmust tükrözte. Ez igazolódott: mint ismeretes, a mai népességi prognózisok a ezredforduló körül max. 2 250 000 lakossal és ez után az időpont után a népességszám stagnálásával, esetleg kisebb mértékű csökkenésével számolnak. A regionális szemlélet kezdettől fogva a tervezés egyik alapvető elve volt. A tervezés a főváros országos szerepkörének meghatározására törekedett. Budapest ipari túlsúlyának csökkenésével, ellenpólusok kialakulásával számolt. Már a Fővárosi Közmunkák Tanácsánál 1946-ban készült előmunkálatok meghatározták Budapest-környék és Budapest-vidék fogalmát. Az előbbi volt az alapja Budapest és a peremvárosok 1950. évi egyesítésének, az utóbbi lényegében a ma „agglomerációs övezetnek" neve-

zett területet foglalja magában. A regionális szemlélet a tervezés folyamán tovább fejlődött. Az 1960-as terv a főváros környékét még mint önálló, bizonyos mértékig egységes övezetet kezelte, az 1971. évi revideált terv meghatározta a „Budapesti agglomeráció" fogalmát, javaslatot tett ennek mint tervezési területnek az elhatárolására, és az országos településhálózat-fejlesztési koncepció figyelembevétele mellett a fővárossal egységes térbeli rendszerét törekedett meghatározni. A „Budapesti agglomeráció területrendezési terve" 1975-ben már a teljes területet tervezési egységnek tekinti.

A város meglévő adottságait, városszerkezetét a tervezők kezdettől fogva figyelembe vették és igyekeztek továbbfejlesztve kiegészíteni. Az ötvenes évek elejének időszakától eltekintve ellenálltak annak a kísértésnek, hogy ezt valami nagyszabású átépítéssel alapvetően módosítsák.

Ugyanekkor felismerték, hogy azonos vagy csaknem azonos népességszám mellett is minden vonatkozásban növekednek a területi igények, és ez a város területi növekedését teszi szükségessé. A tervezés kezdetén kizárólag észak felé, a Duna folyásával párhuzamosan kívánták növelni a város beépített területét. Ez a „szalagváros"-elv alkalmazásának kísérletét jelentette. Ezután a város beépítési területén belül el nem helyezhető lakosságnak a városkörnyéken „alvóvárosok" formájában történő elhelyezése lépett előtérbe. (1960. évi terv). A tervezés további folyamán mind társadalmi, mind gazdasági szempontból kedvezőbbnek mutatkozott az egyes fő irányokban történő csápos jellegű fejlesztés, amelynél az északi irány mind a pesti, mind a budai oldalon továbbra is a legfontosabb fő iránynak bizonyult (1971. évi tervrevízió).

Ezt az elvet követi lényegében a közlekedési hálózat fejlesztésének terve is. A központot keresztező sugárirányú metróvonalak és az azokkal kapcsolatban álló elővárosi vonalak hálózata is a csápos jellegű fejlődést segíti elő. Az útvonalhálózat hierarchikus rendszerében a bevezető autópályák általában a beépített csápok melletti szabadon hagyott területeken haladnak, míg az ezeket összekötő körutak a meglévő koncentrikus hálózati rendszert fejlesztik tovább. A főforgalmi utak hálózatának továbbfejlesztése a koncentrikus és a hálós rendszer kombinációjának tekinthető.

A lakóterületek beépítését tekintve az általános terv koncepciója Budapesten három egymással párhuzamos lehetőséggel számol. Az egyik a csápos fejlődésnek megfelelően közlekedéssel jól ellátható, közművesíthető szabad területek beépítése, a másik a lazán beépült peremkerületek központi részeinek nagyvárosias átépítése, a harmadik a belső elavult területek rekonstrukciója. Ez a javaslat a város mai beépítésének egyenletesebbé tételét, a belső, túlzsúfolt területeknek fellazítását, az elavult, lazán, vegyesen beépült területek városiasodását szolgálja. Az 1971-es terv javaslatot tesz a koncentrált lakásépítésre — az ezredforduló távlatában kb. 300 ezer lakás építésére jelöl ki területet, 100 ezer lakás bontásával. A családi házak és társasházak építésére alkalmas területek a fővárosban korlátozottak, ezért a terv az agglomerációs övezetnek erre alkalmas településeiben az ilyen igényeknek megfelelő területeket kíván biztosítani.

Az ipari területek esetében az általános terv eltér attól a korábban követett elvtől, hogy ezeket az uralkodó széljárás figyelembevételével koncentrálja. A „decentralizáltan koncentrált" elhelyezés a nagyvárosban — a zavaró hatások kiküszöbölése esetén — a közlekedési hálózat terhelésének eloszlását is szolgálja. Kétségtelen azonban, hogy az ipari területek szükséges mennyisége sokkal kevésbé volt előre meghatározható, mint a területfelhasználás többi elemeié, ezért a terv „nyitott", bővíthető területek kijelölésére törekedett, de egyértelmű koncepciót nem adhatott.

A monocentrikus városnak policentrikussá fejlesztése — hat városrészközpont létesítésével — és az agglomerációs övezet településcsoport-központjainak bevonása a hierarchikus központrendszerbe; ennek révén Budapest és az egész agglomeráció szerkezeti tagolása, csupán az 1971-es tervváltozat előkészítése során került a koncepcióba, az Európa-szerte jelentkező hasonló törekvésekkel egy időben. A nyugati nagyvárosok túlzsúfolt központjainak decentralizálási tervein túlmenően a centrum-

rendszer társadalmi, várospolitikai célokat is szolgál: az egyes városrészek ellátási színvonalának emelését, színvonalbeli különbségei enyhítését.

A terv néhány nagy területi igényű intézmény (új állatkert, vásárterület, egyetemi varos) kivételével nem adott javaslatot egyes intézmények vagy üzemek elhelyezésére. Ez nem is volt lehetséges, hiszen a rövid távú elhatározásokon túlmenően ilyenekre vonatkozó várospolitikai vagy ágazati elgondolások, programok nem álltak rendelkezésre.

Ha mármost feltesszük a kérdést, hogy az általános tervnek az előbbiekben fő vonalaiban vázolt koncepciója mennyiben bizonyult hatékonynak, a következők állapíthatók meg:

a) A városszerkezet — városrészek, központrendszer, közlekedési hálózat — koncepciója nagyjából hatékonynak mutatkozott, míg a területfelhasználásra vonatkozó javaslatokat nem mindenütt sikerült érvényre juttatni. Ennek fő oka nyilván az volt, hogy a terv a választáshoz szükséges variábilis területfelhasználási lehetőségeket nem tartalmazott.

b) Kedvezőek a tapasztalatok a közlekedési hálózat fejlesztések szempontjából, az általános terv alapján készült közlekedésfejlesztési terv visszahatott a városrendezési terv egészére és konzekvens, folyamatos végrehajtása folyamatban van. Az időközben elkészült forgalmi prognózisok szerint az általános tervben javasolt háromátmérős metróvonal kiegészítéseként egy ezeket összekötő félkör vonal létesítése is szükséges. A sugár irányú autópályákat összekötő körútrendszer terve a várost megkerülő autópálya-gyűrűvel egészült ki. Ezzel szemben irreálisnak mutatkoztak a közlekedés-fejlesztési terv készítése során felmerült olyan javaslatok, amelyek a város beépített területén kívánták bővíteni a sugár irányú bevezető utakat (Bródy Sándor u. szélesítése), vagy itt kívántak létesíteni nagyobb szabású átépítést igénylő, nagy teljesítményű útvonalakat (Kiskörút lábakra állítása). Bizonyos ellentmondás merült fel a hálózat kiépítésének ütemezésében, ez a lakásépítési koncepcióra mutatkozott hátrányosnak (a metró északi vonalának későbbi ütemezése).

c) A MÁV vonalainak gyorsvasút jellegű átépítésére ez ideig nem került sor.

d) A közműhálózatok fejlesztési tervei az általános tervre támaszkodva, ennek figyelembevételével készültek el.

e) A központok hierarchikus rendszerére vonatkozó javaslat átment a köztudatba. A városközpont fejlesztése — ha lassan is — a terveknek megfelelően történik (szállodák, gyalogos úthálózati rendszer, intézmények a Várban, a Vízivárosban, az Árpád-hídfőnél). A városrészközpontok nagyvárosias beépítése folyamatban van (Óbuda, Újpest, Örs vezér tér, Zugló) a központi jellegű intézmények területeinek szabadon hagyásával, illetve építésük megkezdésével. Mind ez ideig azonban még egyetlen javasolt városrészközpont komplex kialakítására sem kerülhetett sor.

f) A lakásépítési koncepcióval kapcsolatos javaslatok hatékonyságának megítélése ellentmondásosabb. A közületi lakásépítés általában követte az általános tervben feltárt lehetőségeket és még az ötödik ötéves terv lakásépítése is ezen a nyomon jár, azzal a különbséggel, hogy a lakásépítésre javasolt szabad területek — az igen nagy közlekedési és közműberuházást igénylő Káposztásmegyer kivételével — úgyszólván kimerültek, a belső városrészek rekonstrukciójára csupán kisebb mértékben került sor. Ennek fő oka a még mindig igen nagy mértékű mennyiségi lakáshiányon felül az volt, hogy a házgyári lakásépítés — a házgyárak mai felkészültsége mellett — a belső rekonstrukcióra kevésbé alkalmas. A beépítetlen területek kimerülése folytán olyan területek is lakóterületi beépítésre kerültek (újpesti temető, Újpalota, Kerepesi út déli oldala), amelyeket az általános terv koncepciója eredetileg zöldterületek, illetve közintézmény-területek céljára tartott fenn. A jelenlegi helyzet felmérése és a lakásszükséglettel kapcsolatos prognózisok azt mutatják, hogy a koncentrált lakásépítésre szánt területek jelentős bővítésére van szükség. Egyrészt sokkal több lakást kell a századfordulóig építeni, mint amennyi az általános rendezési terv előirányzata volt, másrészt számolni kell azzal, hogy ennek az építkezésnek nagy részét még legalább tíz-tizenöt éven át házgyári építkezéssel kell lebonyolítani. A mennyiségi lakáshiány megszűnésével a belső területek rekonstrukciója vonatkozásában mindinkább

a felújításos átépítés (rehabilitáció) lép előtérbe, így lehetővé válik fokozatos fellazításuk a mai lakássűrűség jelentős csökkentésével. Mindez a lakásépítési koncepció jelentős átdolgozását, a lakosság tervezett eloszlásának megváltozását jelenti, ez viszont a közlekedési és közművesítési hálózat koncepciójára is visszahat.

g) A tervben javasolt zöldterületi rendszerből alig került valami megvalósításra. Bár a budapesti parkok mennyisége másfélszeresére növekedett, ez a növekedés úgyszólván kizárólag az új lakótelepek belső zöldterületeinek köszönhető. Sajnos a zöldterületi rendszer szempontjából fontos parkosításra, erdősítésre szánt szabad területek egy része is beépítésre került. A Rákos-patak völgyében keresztirányban ipari területet jelöltek ki, az újpalotai lakótelep és az ennek közelébe telepített ipari üzemek a Rákospalota és Rákosszentmihály között levő szabad területet vágják el, és így az egyébként mélyen Zugló belsejébe nyúló „zöld-ék" kialakítását akadályozzák. Ide tartozik az újpesti temető zöldterületének beépítése is. Ezeket az eredeti koncepcióval szemben álló változtatásokat az 1971-es terv már mint adottságokat volt kénytelen tudomásul venni.

h) A városkörnyéki települések általában a jóváhagyott általános terv figyelembevétele nélkül, ettől eltérően fejlődtek. A településcsoportok javasolt központjainak kiépítésére sehol sem került sor. Ellentmondásos az üdülő jellegű településeken (Budaörsön, Szentendrén és egyebütt) a környezetbe nem illeszkedő, azt elcsúfító lakótelepek megépítése vagy a Ferihegyi repülőtér zajhatásába eső vecsési új lakótelep.

Nyilvánvaló, hogy a városkörnyék fejlődését irányító hatóságok tevékenysége a fővárosával nincs kellően összehangolva.

i) Egyes létesítmények elhelyezésére vonatkozó javaslatok — a városközponton és városrészközpontokon felül — sehol se mutatkoztak hatékonynak. Az új vásárterület, a lágymányosi egyetemi terület stb. kijelölése az általános tervtől függetlenül történt. Az ágazati fejlesztési tervek és a városrendezési koncepciók között a megfelelő kapcsolat szinte teljesen hiányzott, de a rövid és középtávú városfejlesztési terveknek és a városrendezési terveknek a kapcsolata sem volt megfelelő.

Mint az az előbb vázoltakból is megállapítható, a megfelelő konzekvencia a városrendezési terv megvalósítására hivatott hatóságok részéről is hiányzott. Míg a tervezésben 1945 óta érvényesült a folyamatosság, hatósági vonalon a vezetés gyakori változása nem kedvezett a konzekvens megvalósításnak. Olyan városrendezési hatósági álláspontal is találkozhattunk, amely az általános rendezési tervet csupán fegyvernek tekintette külső partnerekkel szemben, de saját magára nézve nem érezte kötelezőnek. Messzire vezetne, ha e helyen az állampolgári fegyelemnek és a városrendezési hatóság helyzetének, hatáskörének a kérdését kívánnám feszegetni. Egy bizonyos: logikátlan az olyan felfogás, amely szerint „a terv be nem tartása azt jelenti, hogy a terv nem jó". Nem az az álláspontunk, hogy mindenképpen ragaszkodni kell a kialakult elgondoláshoz, koncepcióhoz, de változtatni csak az összefüggések ismeretében, a koncepció továbbfejlesztésével szabad. A város fejlesztésében a folyamatosság, a nem tökéletes koncepció figyelembevétele is jobb, mint az ötletszerűség, koncepciótlanság.

A Budapest fejlődésére jellemző két példa bemutatása után szeretném röviden vázolni a tervezés tapasztalatai során kialakult álláspontomat arra vonatkozólag, miként volna biztosítható a városrendezési koncepcióknak az eddiginél nagyobb hatékonysága.

E kérdés elemzése annál is inkább időszerű, mert nemcsak nálunk, de szerte a világon is növekszik a városépítési koncepciók hatékonyságát kétségbe vonó kritika. A városok nagy részben a városrendezési tervektől eltérően fejlődnek, ezek gyakori változtatása, módosítása bizonytalanságot jelent. Ez általában kételyeket ébreszt magával a városépítési tervezéssel szemben.

Tisztában kell lennünk azzal, hogy a második világháború óta a városok fejlődésében, a fejlődés okaiban és tendenciáiban jelentős változások következtek be mind a szocialista országokban, mind Nyugaton. A városrendezési koncepciók szerepe és a

velük szemben támasztott követelmények egyaránt módosultak. A legfontosabb változások a következőkben foglalhatók össze:

a) A népgazdasági tervezés, ezen belül a hosszú távú tervezés és vele összefüggően a városfejlesztési tervek szerepe megnövekedett. Ugyanakkor a népgazdasági, az ágazati, a városfejlesztési és a városrendezési tervek összehangolásának feltételei korántsem biztosítottak.

b) A tudomány és a technika fejlődése, valamint az életszínvonal emelkedése a lakosság igényeinek, elvárásainak változását eredményezte. Ezek a változások sokkal gyorsabbak és hosszabb távra kevésbé becsülhetők, mint ez néhány évtizeddel korábban feltételezhető lett volna.

c) A nagy városépítési akciók növekvő jelentőségre tesznek szert. Az új lakótelepek, irodai és intézményközpontok az építési kapacitás nagy részét lekötik, ezzel bizonyos mértékig a város organikus fejlődését gátolják. Az új városrészek és a város meglevő területei között az ellentmondás növekszik. A meglevő városrészek felújítása, rekonstrukciója egyre sürgetőbbé válik.

d) Az országos és a regionális összefüggések mind nagyobb mértékben befolyásolják, sőt meghatározzák a termelés és ellátás, a munkahely és a lakóhely kapcsolatát, ezáltal az egyes települések, városok szerepét, fejlődését, egymáshoz való viszonyát.

e) A közlekedés és a távközlés fejlődése rendkívüli mértékben hozzájárult a városkörnyék szerepének növekedéséhez. A lakóhely és munkahely közötti távolságok megnagyobbodhattak. Mindez városi agglomerációk és városrégiók kialakulásához vezetett, ezek problémái a város problémáival szorosan összefüggnek.

Ezek a változások nagymértékben meghatározzák a városrendezési koncepciókkal szemben támasztható követelményeinket, amelyeket az alábbi tézisekben szeretnék összefoglalni, megjegyezve, hogy legtöbbjüket hazánkban a várostervezési metodikára vonatkozó legújabb előírások is tükrözik.

1. A budapesti tapasztalatok is igazolni látszanak azt az álláspontot, hogy az általános rendezési terveknek két részből kell állniok: a városszerkezet és a területfelhasználás fő elemeit tartalmazó távlati koncepcióból és a 15 éves távlatban megvalósításra javasolt városépítési tevékenységet konkrétan rögzítő tervjavaslatból.

2. A tervezésnél az országos és egyéb regionális összefüggések figyelembevétele elengedhetetlen. A várost és környékét tervezési egységnek kell tekinteni.

3. A tervezés menete a nagyobb léptéktől a kisebb felé, a nagyobb távlatból a rövidebb felé haladás. A nagyobb léptékű, illetve nagyobb távlatú tervnek legalább egy lépéssel meg kell előznie a kisebb léptékű, illetve rövidebb távra vonatkozó tervet.

4. A városrendezési tervezés nem egyszeri feladat, hanem folyamatos tevékenység. A nagytávlatú koncepción belül a hosszú távra szóló rendezési terv időközönkénti revíziója, a változó követelményekhez alkalmazása szükséges. Ez azután a koncepció módosítását, továbbfejlesztését is maga után vonhatja.

5. A gazdasági tervezésnek és a városrendezési tervezésnek az eddiginél szorosabb együttműködése, kölcsönös összehangolása szükséges. Ehhez az kell, hogy a tanácsok várospolitikai koncepcióval rendelkezzenek, az ágazatok fejlesztési tervei pedig a városrendezési tervekre támaszkodva készüljenek.

6. Biztosítani kell a városrendezési hatóságok megfelelő kapcsolatát a tervezőkkel, illetve részvételüket a városrendezési terv készítésében, illetve hogy azokat magukénak érezzék. Egyben biztosítani kell a hatósági tevékenység személyi folyamatosságát. A városrendezési hatóságoknak elegendő hatáskörrel kell rendelkezniük ahhoz, hogy a város fejlődését érintő döntésekben részt vehessenek, a városrendezési tervvel ellentétes tevékenységet megakadályozzák, illetve indokolt esetben az összes kapcsolatok mérlegelésével a terveket megfelelően módosíttathassák.

7. Esetenként regionális hatáskörű hatósági szervezetek felállítása, vagy legalábbis a gazdasági-tervezési egységet alkotó területek hatóságainak szervezett együttműködése szükséges.

Városaink társadalmi, gazdasági, műszaki szempontból kedvező, tervszerű fejlődéséhez mindezeken a pontokon felül még valami elengedhetetlen. Ez a városrendezés-tervezés fontosságának társadalmi felismerése. Annak a felismerése, hogy termelésünk fejlődését, a lakosság életének minőségét a funkcionálisan jól szervezett, megfelelő környezetet nyújtó város alapvetően befolyásolja. Ennek a felismerésnek nyomán várhatjuk csak — ezen a téren — az állami fegyelem és az állampolgári fegyelem megszilárdulását, a városfejlesztésben az önkényesség megszűnését.

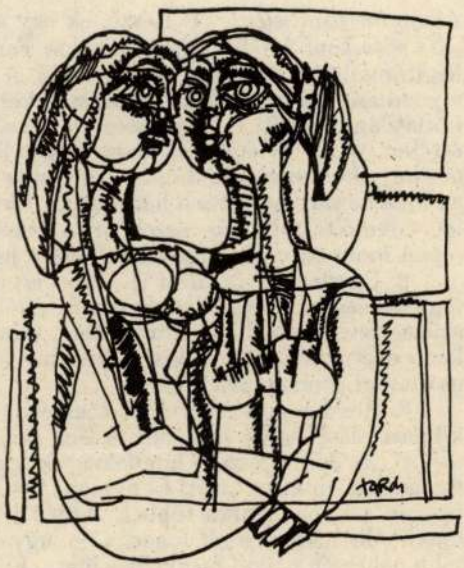

Tardi Sándor rajzai

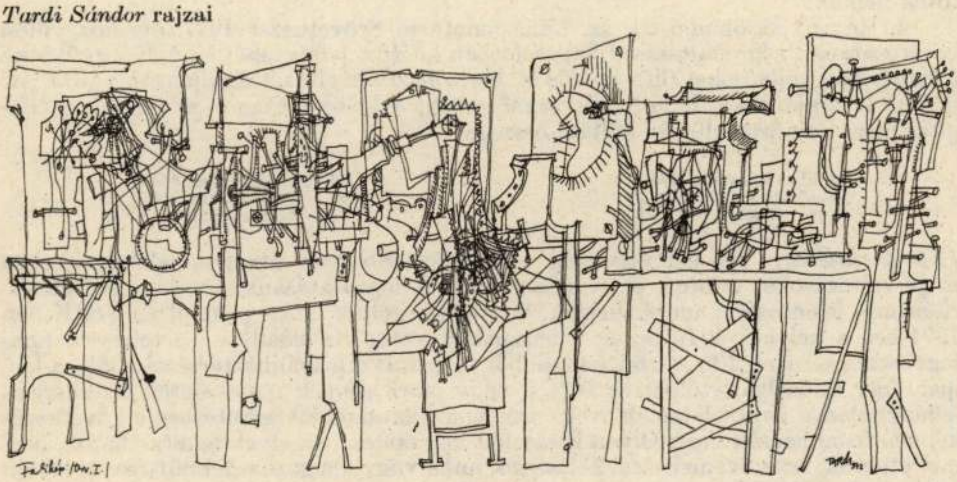

JÓZSEF DÉNES

Egy gazdaságos lakásépítési rendszer

„Nem termelő beruházásról lévén szó, az ipari beruházásoknál igen lényeges üzemeltetési költségek itt eleve nem vizsgálhatók."[1]

(Figyelmeztető jelek) 1. Részletek egy angol lakásépítési kiadvány ismertetéséből:[2] „*Új városkép:* A GLC (Nagy-London Tanácsa) hatáskörébe tartozó lakásépítés talán legdrámaibb változása a léptékváltás. A magas beépítést teljesen elvetették, és hála a gazdasági kényszernek, a városszerkezet nagy részének általános pusztulása gyakorlatilag megállt. A laksűrűség ma már ritkán haladja meg a 100 fő/acre (222 fő/ha) értékét, és az új épületek magasságát 3 emeletre korlátozzák..." „*A házak közötti terület:* Ahol korábban a magas épületek széljárta csupasz betontömbjei emelkedtek, az új, alacsony beépítés a házakat kis fürtökbe fogja össze a skandináv hagyományokat követő tájformálás részeként. A házak közötti terület megtervezése szinte ugyanolyan fontossá vált, mint maguknak a lakásoknak a tervezése."

2. Részlet Davis város (Kalifornia) tanácsa 784. sz., a városi lakóházak energiafogyasztásával foglalkozó határozatából:[3] „A lakóházak fűtési és hűtési energiaszükséglete gyorsabban növekedett, mint más ágazatokban, és a háztartások emelkedő energiaszámlája a kis és közepes jövedelmű családok számára egyre nagyobb gazdasági problémává válik."

3. Részlet egy interjúból (beszélgetők: Dr. Raymond Ayoub, a „természetes klimatizálás" egyik úttörője és Ueli Schäfer, a *Bauen + Wohnen* folyóirat szerkesztője):[4] „A déli és északi homlokzatok legyenek jóval hosszabbak, mint a keletiek és nyugatiak, mivel a keleti és nyugati homlokzatok télen alig vesznek fel napenergiát, nyáron azonban annál többet. A déli homlokzat ezzel szemben télen a napenergia maximális mennyiségét fogadja be, ugyanakkor nyáron a napsugárzás ellen különösebb nehézség nélkül megvédhetjük... Ez egy fillérrel sem kerülne többe, mint a napenergia nélküli szokásos házak. Egy ilyen házzal Bajorországban kedvező években akár 60% fűtőanyagot is megtakaríthatunk mechanikai berendezések és napkollektorok nélkül."

4. Részlet az óbudai 21. sz. Lakásfenntartó Szövetkezet 1977. évi közgyűlési határozatának végrehajtásával kapcsolatban kiadott felhívásból:[5] „A Közgyűlés az üzemeltetési költségeket (lift, szellőzők, lépcsőházi világítás, takarítás stb.) 1977. évi január 1. napjától kezdődő hatállyal m²-enként 4 Ft-ban, azaz négy forintban állapítja meg... az üzemeltetési költség összege:

48 m²-es lakás után 192 Ft
52 m²-es lakás után 208 Ft
62 m²-es lakás után 248 Ft
66 m²-es lakás után 264 Ft
69 m²-es lakás után 276 Ft
77 m²-es lakás után 308 Ft"

(Következtetések) Az energiaválság a legfejlettebb ipari államok lakásépítésében nagy változásokat indított el. A lakások energiafogyasztásának és energiamegtakarításának jelentőségét megérthetjük, ha meggondoljuk, hogy például az NSZK-ban 1971-ben a helyiségek fűtése és a használati meleg víz előállítása a teljes energiafogyasztás kereken 40%-át tette ki, ebből 48% volt a magánháztartások, 38% a kisipar, ipar és szolgáltatóipar és 14% a nagy ipari üzemek részesedése.[6] Az energiafelhasználással kapcsolatos alapvető problémát az angol lakásépítésben a következőképpen fogalmazták meg: Olyan lakásokat kell építeni, amelyek fenntarthatók, üzemeltethetők, azaz üzemeltetési költségeik nulla vagy kis gazdasági növekedés esetén sem nőnek gyorsabban, mint a jövedelmek.[7]

ok és szellemfésűk

PREISICH GÁBOR

Esőisten Zairéből

mint nálunk a Váci utcai matyóboltok cikkeit? Lendvai úr szerint nem. Igaz, nem érintetlen népművészetről van szó, de akik ezeket a tárgyakat készítik, még teljesen kötődnek a hagyományokhoz, ellentétben a Váci utcai népművészekkel. Az alkotások csereértéke is más. Az egyik termékenységszobrocska ára például fél kiló lucernamag volt.

Cs. L.

Belga Test a Szkénében

Értelmi fogyatékos színészekből álló társulat, a belga Theatre du Platin lép fel május 15–16-án a Szkéné Színházban. A csapat rendszeresen turnézik Európa számos országában, öt tagjuk szerepel a Cannes-ban díjnyertes És a nyolcadik napon... című filmben – tudtuk meg *Elek Dórától,* akinek meghívására érkezik Magyarországra a színtársulat Body (Test) című előadásával.

Tizenöt éve alakult a Platin a Centre Reine Fabiola nevű intézmény keretében, ahol az értelmi sérült felnőtteknek a színházi műhely a sok közül egy munkalehetőség. A tíztagú társulat életében – napi nyolc órában – a színház nem terápia, hanem kizárólag művészi szempontokat érvényesít.

Elek Dóra öt évvel ezelőtt látta először a társulatot egy fesztiválon. Akkor döntött úgy, hogy maga is színházat alapít értelmi sérült felnőttekkel. Ötlete idén februárban valósult meg. Két műhelyt vezet: a Havasi Gyopár Egyesület sérült fiataljaival, illetve a csömöri Összefogás Ipari Szövetkezet fogyatékos dolgozóival.

Sz. K.

LELŐHELY

A panel és kora

Vagy húsz éve könnyfacsaróan mulatságos karikatúrát láttam a Ludas Matyiban. A rajzon romantikus mézeskalács házikó nézett farkasszemet egy panelmonstrummal, a kommentár pedig így hangzott: ha valaki ilyen házban lakik, miért tervez másoknak olyat?

A kérdés persze költői volt, hiszen mindenki tudta, hogy a tömeges lakásépítés csak nagyipari technológiával oldható meg. Arra azonban, hogy a tucatszám elkészülő lakótelepeknek miért kell elkeseríthetően randának is lenniük, az adott korban nem igazán lehetett választ adni. A valós okok feltárása a rendszer lényegének kritikájával ért volna föl ugyanis. Eltelt azonban húsz év, és ma már pontosan látható: „Kevésbé volt szükségszerű, hogy a magyarországi, ezen belül a budapesti lakótelepek – a hatvanas évek közepétől kezdve – szinte kizárólag az ún. nagypaneles technológiát alkalmazó házgyárak termékeiből létesüljenek. Ez nyilvánvalóan hatékony, de csupán egyik lehetősége volt a tömeges lakásépítésnek. Még kevésbé lehet szükségszerűnek tekinteni, hogy a lakóépületek többsége egészen a hetvenes évek végéig, sőt a nyolcvanas évekre is átnyúlóan egyforma – 11 szintes – magassággal és központilag meghatározott nagyságú típuslakásokkal épüljön. Ez sem gazdasági, sem társadalmi szempontból nem volt indokolt, egyedül a házgyárak tervteljesítési szempontjait szolgálta."

A fenti sorok az életének nyolcvankilencedik évében nemrég elhunyt Preisich Gábor posztumusz megjelent könyvéből, a főváros építéséről szóló sorozat utolsó kötetéből valók. A Budapest városépítésének története 1945–1990 címet viselő munka – melyet a Műszaki Könyvkiadó adott ki – a szó legszorosabb értelmében véve hiánypótló mű. Hiszen az építészet iránt csak laikusként érdeklődő, könyvesboltokat járó polgár is láthatja, hogy az épített környezet változásával foglalkozó munkák elsősorban a régmúltat idézik. A soron következő évfordulók arra ösztönözték a szakembereket, hogy a reformkori, illetve a századfordulós Budapestről adjanak közre újabb és újabb értekezéseket, mindmáig várat viszont magára például Ferkai András alapművének, a Buda két világháború közötti építészetét bemutató könyvének a pesti párja. Annak pedig, aki a szocializmus évtizedeinek építészetére volt kíváncsi, eddig roppant szűkös források álltak a rendelkezésére.

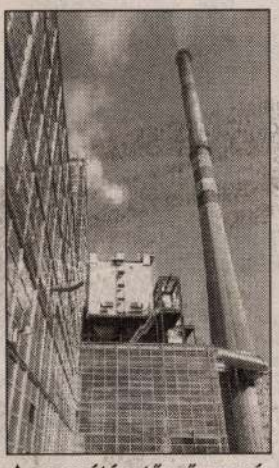

A szemétégetőmű egységes épületegyüttese

Preisich Gábor könyve azoknak ajánlható, akik elsősorban nem sztorikra, kellemes pesti anekdotákra vágynak, hanem a város történetének szikár adatai iránt érdeklődnek. A szerző és munkatársai a lehető legalaposabban sorra veszik mindazokat a városszerkezeti változásokat, építéseket és rombolásokat, amelyek a tárgyalt szűk fél évszázad számlájára írhatók. A műemlékek, lakóházak, ipari létesítmények, középületek és közlekedési változások taglalása mellett helyet adnak temérdek adatnak és jó néhány fotónak is. Az utóbbiak olykor a rácsodálkozás élményével ajándékozzák meg az olvasót: a házak némelyike már annyira hozzá tartozik a mindennapi városképhez, hogy az ember el sem gondolkodik azon, szereti-e őket. Preisich értő magyarázata sok esetben mérce lehet.

A könyv értéke mindazonáltal nemcsak abban a temérdek tényben rejlik, amelyek összegyűjtése a szerzőnek megadatott évtizedek tapasztalata nélkül aligha lett volna lehetséges. Legalább ilyen fontos, hogy az események tárgyszerű leírása mögül egy egész kor képe sejlik elő. Preisich, aki évtizedeken át tevőleges részese, olykor szenvedő alanya volt az építési hatósági munkának, az események kronologikus leírásakor hű képet fest magáról a mechanizmusról is. Félelmes látni, hogyan lépett egyre bonyolultabb bürokratikus rendszer az egykori Közmunkatanács helyébe, mint ahogy az is igen tanulságos, hogy Preisich visszaemlékezése nyomán olykor végre nevet és arcot kapnak a szocializmus idején obligát módon névtelenül maradt egykori döntéshozók.

Preisich ritkán minősít. Elsősorban összegez és dokumentál, de olykor a véleményét is közli: hibának tartja például a peremkerületek városmagjának felszámolását, a nagyarányú óbudai bontást, a józsefvárosi panházak felhúzását és a budai hegyvidék nyakló nélküli beépítését. Sajnálja a város ok nélkül csákány alá került műemlékeit is, de örül annak, hogy Budapest városszerkezete nagyjából-egészében őrzi régi vonásait.

Hogy ez a tudatos tervezésnek, vagy csak a pénz hiányának köszönhető-e, azt még ő sem volt képes eldönteni.

N. Kósa Judit

dr. Preisich Gábor, ejtéz

B. Gádoros – Perényi – Preisich – Szvoghy:

„Mérnök sziklák", 1949. [rep.]

Művészet, Budapest, 1981. márc., 7 old.

összefoglalni azokat a gondokat, amelyek a hazai szellemi életet terhelik. Számos közgyűjteményben és közművelődési intézményben pénz hiányában csak látszattevékenység folyik – állítja, sok településre nem jut el az élő kultúra, a közművelődésben dolgozók rosszul fizetettek, és a hazai szellemi élet képviselői az indokoltnál erősebben kiábrándultak.

Kétségtelen, nálunk a modernizáció káros hatásai sokkal erőteljesebben jelentkeztek, mint a fejlett országokban, mivel védekezési eszközök nélkül fogadtuk „áldásait", saját hagyományainkat pedig nem sikerült a modern tömegkultúra alternatívájává tenni. A tanulmány megállapítása szerint a gazdasági helyzet változása közepette a kultúra mozgástere az elmúlt tíz évben a korábbinak harmadára zsugordott, ugyanakkor minden nagy kérdése politikai gondokról. Nincs nemzeti kulturális stratégiánk, és alapvető kérdésekre nem találtak választ a kulturális kormányzatok, írja Földiák András, aki egy értelmiségi csoport beszélgetésének gondolatait foglalta össze. Felelni kell tehát arra, hogyan próbálunk meg védekezni a sekélyes tömegszórakoztatás ellen, hogyan erősíthetjük meg nemzeti kultúránkat, miként fékezhetjük meg az elit kultúra és a tömegkultúra drámai szétszakadását, és milyen művelődési eszközök mozgósíthatók az új társadalmi-szociális gondok ellenében.

Ezekről a kérdésekről lesz szó a mai tanácskozáson, amelyet *Inkei* Péter, a művelődési tárca helyettes államtitkára nyit meg, levezető elnöke *Juhász* Judit, a Magyar Rádió Rt. alelnöke, felkért előadói *Bokor* Béla, *György* Péter, *Jankovics* Marcell, *Varga* Domokos és *Vitányi* Iván. **(hanthy)**

Meghalt Preisich Gábor

Preisich Gábor Ybl-díjas, Pro urbe-díjas, Herder-díjas építész, a Magyar Tudományos Akadémia tagja, Budapest díszpolgára április 20-án, hétfőn hajnalban, nyolcvankilenc éves korában meghalt – tudatta az MTI-vel az elhunyt családja.

Preisich Gábor 1951-től Budapest főépítészeként, 1956-tól pedig – 1975-ös nyugalomba vonulásáig – a Buváti városrendezési irodájának vezetőjeként vett részt a főváros és környéke általános rendezési tervének előkészítésében és Budapest városképének kialakításában. Jelentős alkotásai közé tartozik a Bartók mozi és a Cseppkő utcai gyermekotthon tervezése. A lágymányosi és az Árpád híd pesti hídfője menti lakótelep egyik tervezője volt.

Nyomtatásban megjelent művei közül kiemelkedik a Budapest városépítésének történetét összefoglaló háromkötetes munkája, valamint a Budapest jövője című tanulmánya. Temetéséről később intézkednek.

PREISICH GÁBOR

MAGYAR NEMZ. 1998 IV. 22

kat indítani, finanszírozni, ami most már a tartósnak ígérkező és új egyensúlyi problémákkal már nem párosuló növekedés megteremti a feltételeit annak, hogy a kormányzat a kis- és középvállalkozások fejlődését elősegítő gazdasági környezetet alakítson ki. *Fazakas* Szabolcs ipari, kereskedelmi és idegenforgalmi miniszter e megállapításokat is a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara VIII. küldöttgyűlésén tette tegnap. A ötéves stratégiáról. Az előga- dott költségvetés szerint a BKIK-hoz tartozó tíz osztály 50 millió forinttal gazdálkodik, és további húszmilliót küldöttarányosan osztanak szét. A BKIK az idén 20 millió forinttal támogatja a Budapesti Vállalkozásfejlesztési Alapítványt (BVA), és 30 millió forintot hozzátesz a már eddig is meglévő 150 millió forintos saját gazdaságfejlesztési alapjához. **(g. l.)**

Az ilyenkor szokásos, a hallgatóság kérdez, a miniszter válaszol forgatókönyv ezúttal nem lehetett igaz: Fazakas Szabolcs felszólalása után gyorsan eltávozott. De egy felvetést még meghallgathatott, miszerint a honi kereskedők a hosszadalmas előkészítés után is hiányosnak tartják a fogyasztóvédelmi törvényt. Mint kiderült a szót kérő Marosi Ilona kiselőadásából, a címkézéssel baj van: a nyers húsra, a benzinre, de a tojásra is papírdarabokat kell(ene) ragasztani, egyik-másik esetben az árut 50 százalékkal megdrágítva. Ennél csak az a helyzet problematikusabb, hogy az első- és másodfokon is ítélethozó felügyelet bevételérdekelt is, ami ugyanúgy aggodalommal tölti el a kereskedőket, mint az, hogy az ellenőrzés e szervezete az utcai jellegű és a közterhek alól jellegükből adódóan is rendszeresen kibúvó álboltosok engedélyét szinte sohasem kontrollálják, s a feketekereskedelem elleni fellépés helyett a legális, adózó kereskedőket pécézik ki folyamatosan.

BUDAPESTI ÉRTÉKTŐZSDE (április 21.)

	Nyitó	Átlag	Záró	Darabszám	Forgalom, forint
Agrimpex n.					
Aranypók	9 100	9 100	9 100	47	427 700
BÁV	1 900	1 918	1 850	52 118	99 936 450
BIF	625	625	625	234	146 250
Bonbon Hemingway	420	420	420	500	210 000
BorsodChem	7 200	7 357	7 350	67 274	494 933 690
Brau Union Hungaria	3 800	3 923	3 800	1 105	4 335 000
CEGF					
Cofinec	3 390	3 332	3 400	63 786	212 564 440
Csepak	2 100	2 086	2 085	3 412	7 116 780
Danubius	5 590	5 594	5 595	19 998	111 877 030
Domus	505	505	505	125	63 125
Dunaholding	12 000	12 000	12 000	10	120 000
Démász	20 000	19 948	19 900	21 207	423 032 300
Egis	11 600	11 925	11 995	33 407	398 385 090
Eravis					
Fotex	203	205	207	142 803	29 269 520

PREISICH Géza

Fürst József: In memoriam Preisich Géza. = ÚME Épm. 1998/1. 1-2. ll

pítőművészet, 78, 1987, 4-5. 71. {tm
1408:"}

nterview=Andy Warhol lapja: The
. 10-19., 4. ill.

= Kritika, 1987, 5. 8. ill.

barátom Warhol volt, pont úgy, mint
lis 17. 12. {tm "Kozma György 1409:"}{tm
1409:"}{tm "Acsay Judit 1409:"}

r. = Magyar Építőművészet, 78, 1987, 4-5.

a. Budapest, Dorottya Utcai
ai Ágnes. Bev. Hegyi Loránd. Bp., 1987. 3

yvtár, 1987. november 9-30. Békéscsaba,
411:"}{tm "Hegyi Loránd 1411:"}

táncszínház

RUI HORTA: SET UP A Trafó számára az eddigi működése során talán legizgalmasabb feladat az idei Temps d'images (Képek ideje) című nemzetközi együttműködés. Ennek a részeként mutatták be Rui Horta iskolateremtő portugál koreográfus friss darabját, amelyre leginkább a térspecifikus jelző illik. A háromszereplős, férfienergiákra építő előadás táncban annyira erős volt, hogy figyelni sem kellett rá, inkább a színházi technika lehetőségeinek, a térnek, valamint a néző-tér-színész hármas egymáshoz való viszonyának az újragondolása volt a lényeg. Már az elején azzal bizonytalanították el a nézőt, hogy felcímkézték egy új névvel (Béláné, Mariann, Rudolf etc.), néven szólították, majd egy diszkóklub közepén kellett állnia, aztán rákényszerítették a helyfoglalásért való harcra, és még ezután is bőven volt ötlet a bársonyos terrorra. A bármi megtörténhet dramaturgia persze nem korszakalkotó dolog, és a térkoncepcióba is kerültek kövér közhelyek. A korai Hortára jellemző látványosságból azért sok minden megmaradt, és talán ezért nyűgözött le mindenkit az előadás, meg persze a leheletfinom, szöveggel fűszerezett humora miatt, plusz a videó, amely a végére valóságos kis önálló film lett, a fehér, tengerparti homok összefolyt a kék éggel, a táncosok ott sétáltak ki a térből a falon. Az aktuális térből távoztak is a szereplők udvariasan, úgysem figyelt már rájuk senki. A nézők közül persze volt, aki már korábban elviharzott, mert nem bírta nézni az obszcén mozdulatokat.

- sisso -

Trafó, 2005. november 18.

★★★★

könyv

PREISICH GÁBOR: BUDAPEST VÁROSÉPÍTÉSÉNEK TÖRTÉNETE. BUDA VISSZAVÉTELÉTŐL A II. VILÁGHÁBORÚ VÉGÉIG Polgártársam, mondd, jártál-e ki Budáról mint kőműves, amikor a Széna tér helyén még homokbánya ásított és a Mechwart-ligetben téglaégető kéménye füstölt, toporzékoltál-e mint telektulajdonos vállalkozó, amikor a Koronaőr (ma Kosciuskó Tádé) utcán botanikus kert akadályozta az építkezést, facsarta-e az orrod, szervitarendi apácáét a Gránátos-kaszárnya oldalán (a Sütő utcai templom háta mögött) sorakozó nyilvános árnyékszékek bűze, temették-e valamely német ajkú ősödet a városfaltól északra abba a temetőbe, amelyből Schilson kamarai adminisztrátor (ma úgy mondanánk, városi főépítész) szorgalmazására Új Vásártér lett (ma Erzsébet tér), őrjöngtél-e az állathecces amfiteátrumban (ahol most a Bazilika áll), ültettek-e Téged mint eperfát a Városligetbe, hogy a megszőtt gubó fonalát a „Valero" selyemgyárban ugyancsak Te szőtt meg nagyságos gróf Mayláth helytartótanácsi elnök hitvese számára kabátba bélésnek a száz szövőnő egyikeként, érezted-e magadon mint fényes planéta a Várpalota csillagdája (ez meredt a mostani vári kupola helyén) asztronómusának fürkész tekintetét, gyulladtál-e ki mint vízivárosi fakémény, égtél-e mint kocsmai falépcső a Tabánban (mely nevét a topán-, vagyis papucskészítő rácoktól nyerte), mosott-e el a Duna árja Téged mint „suburbiumi" agyagfalat, ültél-e a Szépészeti Bizottságban Pollack Mihály jobbján, raktál-e ki török gyapotot ott, ahol most a Vigadó hajóállomás áll, álltál-e csűrként, raktárként mint lebontandó dzsámi, és voltál-e oly néptelen, mint egy város pestis után?

És mindez csak a kezdet, a XVIII. század. De Preisich bácsi folytatja Budapest meséjét. Csodás kézikönyv: szembarát tördelés, regényszerű szöveg, számtalan korhű térkép, megvalósult és meg nem valósult terv. A *genius loci* gyönyörködik önmagában.

Halasi

Terc Kiadó, 2004, 379 oldal, 9800 Ft

★★★★★

színház

CARLO GOLDONI KARNEVÁLVÉGI ÉJSZAKA című darabjának ki kellett volna töltenie azt az űrt, amelyet az *Anconai szerelmesek* hagyott maga után. Néhány éve a *Bástyasétány 77.*-tel Valló Péter próbálkozott ugyane célból. Ezúttal Rusznyák Gáborra hárult a súlyos feladat.

Jelentem: nem sikerült. Az előadás lapos és unalmas. Az első részben egy jókora tablónak kellene fölépülnie a szemünk előtt – Velence textiliparos kistársadalmának, megannyi szövevényével –, de nyögvenyelős dialógusok zötyögnek kényszeredett cselekvésimitációkkal kísérve: ideülnek, odamennek, ki-ki illusztrálja gesztusokkal erősen, amit éppen mond. A színészek saját kliséikből dolgoznak, ezért aztán olyan minden alakítás, amilyenek a klisék: aki jobb anyagból dolgozik, az kicsit jobb azért.

A Radnóti Színház – egyebek mellett – fiatalszínésznő-gondokkal küzd; a mostanában bemutatott előadásokból, úgy látom, az egyetlen Wéber Katán kívül másuk nincsen. (Itt jegyzem meg, hogy ezt az előadást a kettőzött szerepben nem Pokorny Liával, hanem Timkó Eszterrel láttam.)

Szervét Tiborra mindig oroszlánrészt nyomnak az ilyen típusú feladatból – persze, neki elég bejönni és elénekelni mondjuk a *Valaki kell nekem is* című dalt. Ráadásul Szervét ezúttal még a *Love me tender* című Elvis Presley-slágerbe is belekezdett, szerintem ez is járt volna rendesen, végig az ő kis közönségének, azaz nekünk.

Kényszeredett az egész. Olyik remek színész játékán ez erősen látszik is. Csomós Mari egészen biztosan nem érti, mi a csudát keres ebben a bájolgós szerepféleségben, és Martin Márta is mindent elsöprőn menekül hol a fejfájásba, hol egyéb rosszullétbe. Megértem. A *Nem várok holnapig* című sláger (mögöttem heves találgatás folyt, vajon Zalatnay énekelte-e ezt annak idején, szerintem igen) idecibálása végképp fölösleges. És ízlésficamok is akadnak. Kínos, szerintem. Nem súlyos, de kínos. Rövid széria lesz.

- ki -

Radnóti Színház, november 3.

★★

film

HARRY POTTER ÉS A TŰZ SERLEGE Harry együtt nyúlik a véget érni nem akaró történettel. Ha így folytatja, lassan több fejjel magasodik majd a Roxfort Boszorkány- és Varázslóképző Szakiskola tekintélyt parancsoló koponyái fölé, akik – az angol színjátszás előrehaladott korban lévő titánja valamennyi – legfeljebb a számítógépektől remélhetik, hogy néhány centivel megnőnek a szemünkben. Aggodalomra máskülönben nem lehet okuk a mesefolyam rajongóinak, akik szófogadó hívőként minden évben közel 1 milliárd dollárt

hagynak a perselyekben. Mindaddig, amíg sikerül értékelhető alakításokat kicsikarni az éppen mutálás előtt álló gyerekekből (a felnőttek szinte önműködően adják az alkatukhoz remekül passzoló mesefigurákat), s kellő mennyiségű látványossággal és új jövevényekkel kitölteni a három epizód után már jól ismert játékteret, nincs nagy gond. Nem kis dolog Potterrel kezdeni: nemcsak a muglik, de a filmesek számára is állandó vizsgahelyzet egy-egy új film, melyek levezénylése egyfajta mestervizsga. Aki egy ilyen mértékű produkciót egyben tud tartani, sőt még a rendelkezésére álló szűkös mozgástereket is kihasználja, olyan referenciához jut, aminél mostanság nincs értékesebb a filmvilágban. Mike Newell – a rendezők közt az első angol – mind a kötelező gyakorlatokban, mind a szabadon választottakban remekel. A kötött formával, a sorozatjelleggel és rétestészta-dramaturgiával ő sem tud sokat kezdeni, de nem is azért hívták, hogy nagytakarítást rendezzen, legfeljebb azért, hogy alaposan kiszellőztesse a kamaszoktól hemzsegő Roxfort termeit.

- köves -

Az InterCom bemutatója

★★★ és fél

Zeidler Miklós

Pálya a magasban

Turulra, magyar!

Esterházy Miksa gróf, a honi atlétika atyja, maga is jeles gyalogló és ökölvívó, egyben az első magyar sportfotográfus és a Magyar Athleticai Club alapító elnöke 1877-ben pályadíjat alapított olyan alapvető szakmunka megírására, amely ismerteti a Magyarországon űzött labdajátékokat. Történetünk szempontjából mellékes, ám érdekes körülmény, hogy e pályázat lebonyolítása mintegy előképe volt a számunkra is ismerős hazai praxisnak: a bírálóbizottság mind a hat beérkezett pályaművet elutasította, s az egyik zsűritag fivérét bízta meg a füzet elkészítésével, amely azután csak nyolc évvel később hagyta el a tipográfiát.

Porzsolt Lajos műve azonban feledtette a kínos előzményeket, s fényesen igazolta a zsűri döntését. Porzsolt harmincnál is több különböző dobó- és elkapójátékot vett fel gyűjteményébe, melyben a jól ismert méta, róta és duplex, valamint ezek számos változata mellett olyan, ma már feledésbe merült játékformákat is tárgyalt, mint a „bűnbak", a „doctor és patiens", a „tömeges labdabinczkézés", a „parittya péczézés" és a „gömbbel harcz". Szerepelt még a listán az ún. „czicze" – a ma is népszerű cica játék –, mely azonban az idők rendjén elveszítette eredeti értelmét (hülye).

Porzsolt úttörő vállalkozását további hasonló művek is követték, sőt a szerzők némelyike saját találmányaival állt elő. Így tett pl. Ödönfi László, aki 1903-ban mindjárt három új nemzeti társasjátékot is a nagyközönség kezébe ajánlott. Ám úgy tűnik, sem az „Ősrovás lelke", sem az „Angyalvár", de még a „Jégvívás" sem aratta le azokat a babérokat, amelyekből a szerző koszorút fonhatott volna tulajdon homlokára. Ekkor ugyanis már hódított a futball – úgy is mint széllabda, (angol) rugósdi, sőt egyre inkább labdarúgás –, s a többi sportjátékot jószerével teljesen háttérbe szorította.

Ekkor lépett elő Halácsy Antal, a budapesti Barcsay utcai főgimnázium torna-, vívó- és játékmestere, jelen dolgozatunk hőse. Halácsy is azon testnevelők közé tartozott, akik nem nézték jó szemmel az ekkoriban kimondottan brutálisan játszott futball térfoglalását. A benne lakozó teremtőerő azonban nem érhette be a puszta tagadással. Olyan játékot kívánt az emberiségnek ajándékozni, amely megtanít „egymáshoz alkalmazkodni és simulni", „minden torzsalkodás, erőszakoskodás és szenvedély nélkül egymás ellen izlésesen, szépen és szellemesen játszani", „egymás testi ügyességét felismerni, s a szerint alkalmazkodni", egyszersmind „a vidám kedvet üditi, a kollegiális szellemet élteti, művelésénél a veszély, a durva szenvedély teljesen ki van zárva". Nem csoda, ha az olvasó ennyi szenvedélyes ügyszeretet láttán azonnal Halácsy hatása alá kerül, s lapról lapra erősödik benne a meggyőződés, hogy a találmány – melyet feltalálója nem mulasztott el „Turul" elnevezéssel, 8665. sz. alatt a patentek jegyzékébe felvétetni – valóságos panacea, s a többi sport csupán ígéri azt, amit az új játék felülmúl.

Tandori Dezső

Érzet bejár

Ballét

A „bejár" miatt a balett. De hagynám a nagy franciát. Arany Jánost is, aki a sajgó érzetről beszélt. Remélem, kánonilag megtűrt még e sorok írójától (meg van tűrve, nincs tiltva, támogatást nem kérünk), hogy az érzetről beszéljen, mely nem sajog. Mint a Költőnél. Az érzet az, ami beáll, bejár, mint hajdan a p.u.-kra a vonat. A hetedik vágányra vonat jár be stb. Nekem – meg ne rétsem a szép helyet, így, sértsem helyett rétsem – Norwich, főleg Bath, igen, a dél-angliai Bath enyhén kanyaros pályaudvara „jár be", s mintha gyakorló téren, gyakorlatilag réten, gyarolva, gyarlón értem, tarlón lenne ez a p.u. érzet. Ám ez nem tőlem ellelkedzett, elszakadt szöveg, hogy egy velem kapcs. dolgozatra utaljak. Érzeteim nem serkentenek ily tarlókra, minthogy szerzőtől elszakadt szöveg; azt hiszem, nembecszeller igénnyel magam vagyok erre az egyetlen, aki a teljes embert (rajzolj le egy – 1 – teljes ember! c. művem ajánlom, a liter olyan, mint az egy, a jelölése) akarná gyarolva bemutatni, tehát az ily kritikus mintha a pályakerékpárt hasonlítaná a triatlonhoz, s mérné egyiket a másikon.

Hagyom a franciát, s egy teniszezőnőt veszek elő (megint), ám nem Misssschkinát, aki bizony semmiképp sem a régi, ah, korán kezdi a hanyatlást, ha nem tévedek, hanem Patty Schnyderről van szó, a Snájder Pattiról, aki mindig kicsit inkább idegesített (kiszólás ez az Admirálnak a Narinál, akivel sportról – is – levelezgetünk), hát szóval Zurikkben (így kommentálták mókásan a legtöbb idegen szót rosszul ejtő németek, hogy majd ez lesz, a zurikki torna, zjurikki), Zürichben, ahová a Schnyder valósi, van a Schnydernek fontos torna, bejut-e a négybe, így talán L. A.-be a Mastersre ki. Hát nagy nehezen nyert valaki ellen (részleteket hagyom, sok jó bemondás volt), semmi gond, de mégis! Ballét, tehát nem öröm járt be Schnyder asszonynak.

Sajátos és elfogadott kibúvót jelentett a stíluskényszer alól a tízes-húszas évek skandináv építészete szigorú dór klasszicizálásának megidézése, ilyen Rimanóczy Gyula és Kleineisel János Műegyetem rakparton álló BME 'R'épülete (1951-1955) Az „emberről gondoskodás" sztálini elve a városépítészet metodikáját is átszellemítette. Sztálinváros 1950-ben kezdődő kiépítésének fő alapelve az volt, hogy a város minden része azonos minőségben épüljön. (Ugyanis a kapitalista város szerkezetében tükrözi az antagonisztikus osztályellentéteket!) A szovjet viszonyokat is megtapasztalt Weiner Tibor vezetésével épülő Dunaújváros – napjainkban régi városnak nevezett része – jellegzetesen képviseli az időszak építészetének stiláris jellemzőit. Sajátos ellentmondás, hogy a Nagy Imre vezette reformista kormányzás idején szaporodott meg a lakótelepek síkmértani alakzataiba szervezett bérházaiban az ún. 'Cs' (csökkentett komfortfokozatú) lakások száma. Ny. Sz. Hruscsov 1954 decemberében költség-hatékonysági megfontolásból küldte a történelem süllyesztőjébe a szocreált, mert nem tudta megoldani az égető lakáshiányt. Szabad utat kapott az előregyártás, a paneltechnológia. Idehaza a cezúrát az építészetben Molnár Péter Siófoki Meteorológiai Obszervatóriumának tiszta funkcionalista-konstruktivista épülete jelképezheti, melynek tervei már fél évvel az ominózus

Molnár Péter: A siófoki meteorológiai állomás építés közben, 1954-56

beszéd előtt elkészültek! Az 1956-os forradalom és szabadságharc után 1957 újfent helyreállításokkal indult. Budapesten a Rákóczi út árkádosítása mellett különösen az Üllői úti foghíjbeépítések eredményeztek fontos és szép épületeket, de ide sorolandó Dúl Dezső 1958-ban átadott Mártírok úti Lottóháza is. Dúl oszlopokra állított Erzsébet téri lakóháza az épület szerkezetének a homlokzaton feltáró nagyraszteres kialakítás módjával, színes kerámialapos burkolásával számos egyedi tervezésű épület jellemző példája volt. A szerkezetiség hangsúlyozása az eltérő épülettípusok vonatkozásában is egyfajta visszahatás volt a szocreál stíluselvű gyakorlatára. Callmeyer Ferenc 1957-ben Badacsonyban épült poharazója már a magyar regionalista-organikus

Dúl Dezső: lakóház, Budapest II. Mártírok útja, 1955-58.

építészet kiemelkedő indító darabja. Gádoros Lajos és munkatársai magyar pavilonja a brüsszeli világkiállításon (1958) a klasszikus modern eszköztárból építkezett, s a felvonultatott kiállítási anyaggal együtt – Csontváry Kosztka Tivadar Mária kútja Názáretben, Somogyi József Martinász szobra (1953) – az elvárásoknak megfelelően propagálta a kádári konszolidációt. Egy kiállítás válogatás eredménye, ezért szükségképpen torzít. Annál is inkább, mert csak a Magyar Építészeti Múzeum gyűjteményéből válogattuk építészetünk történetének másfél évtizedét felölelő anyagát. Múzeumunk számos korszakos jelentőségű épületről semmilyen dokumentummal sem rendelkezik, ezért kiállításunk egyfelől gyűjteménygyarapítási kötelezettségeinkre kívánja ráirányítani az építész társadalom jóindulatú figyelmét – az időszak építészete integráns és kulcsfontosságú szakasza újabbkori építőművészetünknek – másfelől egyre sürgetőbb ezeknek az ötven-hatvan éves alkotásoknak műemléki szempontú óvása és védelme.

Prakfalvi Endre

Dúl Dezső

Preisich Gabor

KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG NAPJAI

2006. szeptember 16-17.

A FÉL(T)MÚLT ÉPÍTÉSZETE

Nyiri István: Autóbuszpályaudvar, Budapest V. Erzsébet tér, 1948-49. (Fotó: Barka Gábor)

ÖRÖKSÉG GALÉRIA

(Budapest I. Táncsics Mihály u. 1.)

2006. szeptember 15 - december 1.

Építészet és tervezés Magyarországon 1945-1959

A kiállítás installációját a Bauland Kft. által gyártott EPS-beton falazóanyag felhasználásával Dévényi Tamás Molnár Farkas-díjas építész tervezte.
A kiállítást a Magyar Építészeti Múzeum anyagából Prakfalvi Endre és Fehérvári Zoltán rendezte

Az ország és a főváros romokban állt 1945 tavaszán. Mind a lakás- és épület állományban, mind az infrastruktúrában hatalmas volt a pusztítás az ember-életekről nem is beszélve. A magyar építészek egy csoportja már 1944 végén megfogalmazta a háború utáni feladatokat. Európai együttműködés keretében, szakmai alapon, politikai-ideológiai szempontok kizárásával sokkal inkább az ország újjáépítését, mintsem helyreállítását tűzték ki célul. A lakáskérdés intézményes megoldását a telek tulajdonjog gyökeres reformjában, az egyéni érdekek közérdeknek való alárendelésében, formai szempontból Le Corbusier és a Bauhaus elveinek és gyakorlatának megvalósíthatóságában látták. A vasbeton pillérvázas építkezésben rejlő lehetőségeket, a funkciókhoz igazodó alaprajzi képzést, a nagy üvegfelületekkel, szalagablakokkal megnyitott szabad homlokzatalakítást, épülettömegek pillérekre emelését szorgalmazták. A városrendezés területén a sugárutakkal megnyitott napfényes-levegős pont- és sorházak

Budapest látképe a felépült Kosssuth- és a romos Lánchíddal, 1946

Tálos Gyula: Béke, városkép, 1950 (részlet)

telepítésére gondoltak. Az építészek társadalma két nagy csoportra oszlott: a tér és forma c. lap, míg a baloldaliak a Major Máté szerkesztette Új építészet c. lap mögé sorakoztak fel. Az újjáépítés az út-vasút-híd helyreállítások mellett nagyszabású tervpályázatokkal indult; pl. az elpusztult Duna-parti szállodasor pótlását, vagy a belső Erzsébetváros átépítését célozták. A nehéz gazdasági helyzet azonban egyre szűkebb területekre szorította vissza a nagyszabású elképzeléseket. A fordulat

Gádoros Lajos - Perényi Imre - Preisich Gábor - Szrogh György: MÉMOSZ székház főlépcsőháza Budapest, 1947-50

évei (1947-49) az ország szovjetizálása, a köztársasági államformából népköztársasággá válás, az „egészséges balratolódás"(Rákosi Mátyás, 1948) ellenére világos a kapcsolat a két világháború közötti építészeti modernizmushoz. Az államosításokkal karöltve visszaszorították a magántervezést, és kialakították az állami tervező intézeteket, melyek a tervezői munka elsődleges keretét jelentették a rendszerváltozásig. A Szendrői Jenő vezette IPARTERV számos esetben sikeresen tért ki a szocreál formai elvárásai elől. Helyszínen előre gyártott, nagy fesztávolságú, daruzott csarnokok, erőművek és hűtőtornyok, raktárak, gabonatárházak (Pét, Inota, Kazincbarcika, Mezőkövesd stb.) épültek.

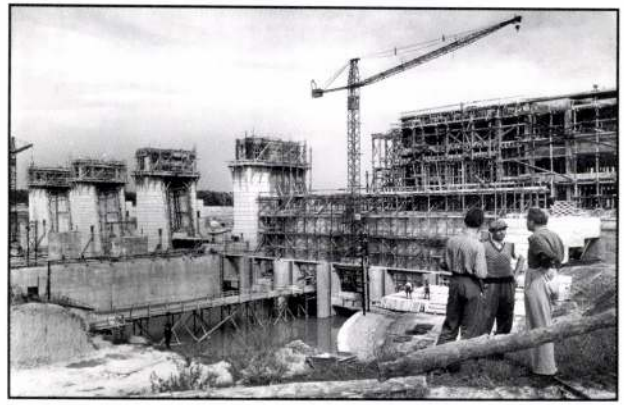

Nyiri István - Gergely István: A tiszalöki vizierőmű építés közben, 1953 körül

Ideiglenes voltukból következően a kiállítási- és pavilon- épületek tervezésénél az építészek adott esetekben sikerrel tarthatták meg a formaalkotás szabadságát. A teoretikusok kezdetben úgy látták, hogy a szocialista realizmus kívánalmai nem összeegyeztethetetlenek a modern formálás elveivel. A Sztálintól eredeztetett definíció szerint az építészetben a szocialista realizmus tartalmában szocialista (gondoskodás az emberről), formájában nemzeti. Az 1949. évi ún. formalizmus vita számolta fel az imperialista behatást képviselő modernizmust. Majd a kommunista építészek határozatot is hoztak a szocialista realista építőművészet megteremtéséről. Az 1951-ig elhúzódó vitákban kiemelkedő közellenségnek számított minden jelentős modernista (köz)épület; Szrogh György bányász szakszervezeti székháza, bányatárnát idéző parabolaívű központi csarnokával (Városligeti fasor, 1948), Nyiri István Erzsébet téri buszpályaudvara, városképrontó ferde üvegfalával (1949), vagy a „betonba öntött szindikalizmus" építészeti példája, a már említett MÉMOSZ székház (1947-50). A Magyar Építőművészek Szövetsége alakuló kongresszusát a XIX. század első fele klaszszicizmusának, a nemzeti nagyság és dicsőség időszakának emblematikus épületében, a Nemzeti Múzeumban tartották meg 1951 őszén. Ekkorra eldőlt a vita, hogy a szocreál formavilága ebből az időszakból táplálkozik. Karakteres példa Pintér Béla tolnai kultúrháza (1950-53), Vincze Pál MDP megyei székháza Miskolc (1951-52) vagy Farkasdy Zoltán „archaizáló" Iparművészeti Főiskola épülete a Zugligetben (1953-54), mely a dabasi kúriák hangulatát hozta el a fővárosba, az egykorú vélemény szerint.

Pintér Béla: kultúrház, Tolna, 1950-53

PREISICH Gábor építész

MAJOR Balázs: beszélgetés Karvaly Imre építésszel. = Budapest, 1983/8. 24-25.p.

Karvaly visszaemlékezése a Simplon kávéházban levő művészasztalra, ahová a mester is járt.

Preisich Gábor, építész

L: Kozma Lajos

–: A hazai és nemzetközi építészet kronológiai táblázata C-8

Magyar Építőművészet Bp. 1983 83/2

Preisich Gábor, építész

Cikk:

P.G. Még mindig – Gropius?

58 old.

– : Forbáth Imre

Magyar Építőművészet Bp. 1983 83/4

397 forintot fizetnek.

A joker első nyerőosztályában nyertes szelvény nem volt. A következő hétre átvitt nettó nyereményösszeg: 5 839 132 forint.

Postabank szolgáltatásairól a cégvezetőknek tudni érdemes címmel rendezett előadás után a bank pavilonjában megtekinthették az érdeklődők a bankfiókok kiiktatását lehetővé tevő home-banking rendszer működését.

A Postabank Hozamgarancia Nyíltvégű Értékpapír Befektetési Alap nettó eszközértéke

6 806 384 359 forint

Egy darab befektetési jegyre jutó érték

1,358136 forint

A Lokomotív Nyíltvégű Részvény Értékpapír Befektetési Alap nettó eszközértéke

2 155 097 575 forint

Egy darab befektetési jegyre jutó érték

1,192692 forint

ben május 6-án, szerdán délután hat órakor a Magyarok Házában (V. ker. Semmelweis u. 1–3.). Pirigyi István teológus az önálló egyházmegyéért és az anyanyelvű liturgiáért folytatott küzdelemről szól, Hajdu Demeter Dénes közíró a püspökség létrehozásának előzményeit mutatja be, munkatársunk, Botlik József a Kárpátalján élő görög katolikusok helyzetéről tart előadást.

PREISICH GÁBOR temetése ma, kedden 11 órakor, a Fiumei úti nemzeti sírkertben lesz. Az Ybl- és Herder-díjas építész, a MTA rendes tagja, Budapest díszpolgára, mintegy húsz szakkönyv szerzője, társszerzője április 20-án, életének 89. évében hunyt el.

PREISICH GÁBOR MN 1998. május 5.

MINDEN OLDALON ...

tájékozódhat a hazai politika, gazdaság, kultúra, sport eseményekről, azok hátteréről, szereplőiről.

MEGRENDELŐLAP

Igen, megrendelem a TALLÓZÓ című hetilapot

❑ egy évre 4620 Ft ❑ negyedévre 1155 Ft
❑ fél évre 2310 Ft ❑ egy hónapra 385 Ft

Megrendelő neve: .....
Megrendelő címe: .....
.....
Kézbesítési cím: .....
.....
Telefon: .....

A megrendelését kérjük a következő címre küldeni:

P & B Média Rt. Terjesztési Igazgatóság 1133 Bp., Visegrádi u. 116.

Előfizethető még: a hírlapkézbesítőknél, vidéken a postahivatalokban, Budapesten a Magyar Posta Rt. Hírlapüzletági Igazgatósága kerületi ügyfélszolgálati irodáin, valamint a Hírlap-előfizetési Irodában (Bp. XIII., Lehel u. 10/A) közvetlenül, postautalványon vagy átutalással a Postabank és Takarékpénztár Rt. 119 91102–02102799 pénzforgalmi jelzőszámra.

PREISICH Gábor: Budapeest egysége és a városépítészet.
= Magyar Nemzet, LIV.évf. 79.sz. 1991. április 5. 1o.p.

urbanisztika

Preisich Gábor: Bérlakásépítés
zsákutcában = Valóság, 36, 1993, 7. 93–
98

PREISICH Gábor: Hozzászólás a budapesti városrehabilitáció kérdéséhez 1932-1992. = Magyar Építőművészet, 83,1992,5. 43-44. ill.

hozzászlósok MÉ 1992.2-3. sz.

rint értékben. (EÁL ÉrsGazd L 1334. rakt. sz. 769/164—165. szdm.) E festményeket az ebédlő-rem három mélyített faltükrének méretei alapján került azonosítani a líceumba s onnan 1961-ben Dobó István Múzeumba vitt három nagyméretű ajfestménnyel, amelyek Szt László legendájának esen előadott jeleneteit ábrázolják. Ezzel megdőlt feltevés, mintha e nagyméretű képsorozat egykor árkóczy Fuorcontrasti kastélyában lett volna. orové L.: Eger városának történetei. Eger. 1876. 250.) 1766-ban a gyöngyössolymosi templom őszékét aranyozza, a szentsírt, keresztkutat, a két lalsó tabernaculumot kifesti. (EÁL ÉrsGazd L öngyössolymos, templom szd. no. 246.) 1768—69 zött a megyeház és börtönépület kapujának és sainak festését (EÁL Heves vm. szdm.), valamint egyeházán a királyok és püspökök képkereteinek nyozását vállalja el. (Uo., Szmrecsányi, 249. old.) ttmann János az egri jezsuiták számára is dol-ik, 1770-ben és 1771-ben a szentély 4 ajtajának u-keretét márványozza (OL Kam. Jesuitica. g. f. 1—62.), valamint a jezsuita ebédlő képeinek eteit hasonlóan díszíti (OL Kam. A. Jes. Irreg. 1—/39—40.), továbbá két festményt ugyanitt st. 1771-ben fizetik ki számára a városházán ett képeket, ahol a munkában → Wittmann al és → Rajmond Friedrich is részt vesznek. ceum 1772-ben elkészült részein a bádogtetők ési munkáinak vállalkozója. (EÁL ÉrsGazd L 2. szdm. 441—448. sz.) Ugyanekkor értesülünk, y vár alatti, Dobó u. 13. sz. alatti házában itt lakik fivérével, Antallal és testvérével, fával.

)-ban visszakapja elhalálozott testvérétől, Witt-n Antal hagyatékából a számára kölcsönadott yomtatott képet. Fennmaradt szerződése a tri-

PREISICH Gábor

HALLER Szilveszter: Diszpolgáraink : Preisich Gábor építész: Fáj a szivem a beépitett zöld területekért. = [interju] = Magyar Nemzet, 1992. dec. 24. 5. ill.

Budapest

akaratlanul is használt, mennyiben világosan beszélő

Táplál a remény – ha dr. Henszlmann-nak ne
éves korában igazságosabban, kíméletesebben ítéle
kérend. De ha dr. Henszlmann úrnak fölösleg id
művész-auktoritástól nyert ajándékomat, az elisme
előtt Lukács VI:36, 37, 38. verseit üsse fel; én fele
mondattal vigasztalandom magam:

„Wenn dich die Lästerzu
So lass dir dies zum Tros
Die schlecht'sten Früchte
Woran die Wespen nagen

Jegyzet

JEGYZET

* Ha Libay úr remekműve melletti fölszólításunk
lalása előtt lapjainkat becsülettel el nem zárha
nek helyt adni. – De óhajtottuk volna, hogy
A „mi" kifejezésre nézve egyébiránt alkalmat
nézve, már egykor személyzetünk elszámlálás
hominem" tréfaszándokkal analizálni: de által
hogy minálunk ily haszontalanságon annyian s
kevés jártasság kell hozzá, hogy tudjuk, miké
stil, és semmi egyéb, legkevésbé valami dölfös k

PREISICH Gábor:

A CIRPAC és a modern építészet,
Magyar Szemle, 1931. 47.old.

PREISICH Gábor:

CIRPAC, A magyar szekció legujabb munkái,
T. és F. 1932. 381. old.

Preisich Gábor, építész

Villa a Városmajor utcában Bp. 1934

– . Fotók

Magyar

Építőművészet Bp. 1983

36-37

83/2

Preisich Gábor, építész

L. Alpár József

Pusztai L.: A magyar építészeti múzeum ... 35

Magyar
Építőművészet, Bp. 1983 83/2

Preisich Gábor, epikus

L: Gerba Dezső
Cserbá

Polónyi Károly: A Duna-part változásai - 12-24'
Magyar
Épít ómű vészet Bp. 1983 .83/2

Preisich Gábor, építész

L. Fesel Frigyes

dr Vámossy F.: Az építészeti kritika hazai történetéből 16-19

Magyar

Építőművészet, Bp. 1983 83/1

Preisich Gabor építész

MEMOSZ székház
I'Cl.

→ Major Máté ép
Műintézet 1985/4/10
11

Preisich Gábor, építész

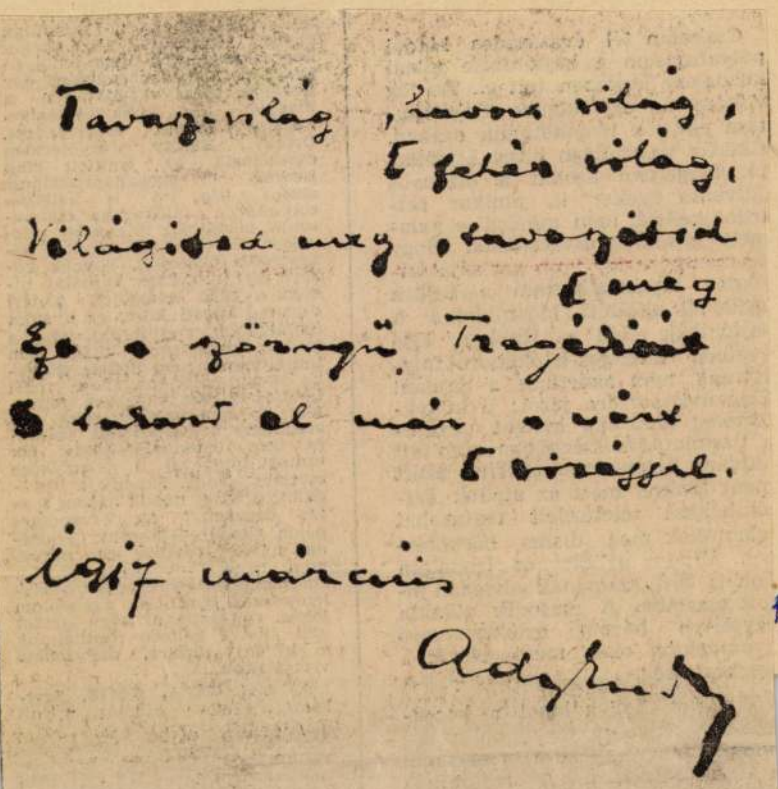

Egy Ady-négysoros alá

A négy sor egy „A menekülő élet"-kötet belső előzéklapján található. Tudomásom szerint mindmáig ismeretlen. (Azért fogalmazok ilyen óvatosan, mert lehetséges, hogy a hatalmas Ady-irodalomban nem vettem észre egy közlést.) A kései Ady háborúellenes versei, megnyilvánulásai sorába illeszkedik.

Érdekes az ajánlás felbukkanásának története. Preisich Gábor, a jeles építész hívta fel rá figyelmemet. A kötet Zoltán Istvánné tulajdonában van; özvegye ő az 1944-ben elpusztított neves gépésznek, Zoltán Istvánnak, és egyúttal unokatestvére Székács Imrének. Székács Imre (†1938) nagykereskedő volt, egyúttal műgyűjtő, mecénás, aki körül kisebb irodalmi kör, „szalon" alakult ki, ma is álló, igen szép Gorkij fasori (akkor Vilma királyné úti) házában. A kör tagjai közé tartoztak többek között Bárdos Artúr, Füst Milán, Pünkösti Andor. Hogy kinek szól a dedikáció; a Székács család egy nőtagjának, vagy mint a családi emlékezet tudni véli, Pünkösti Andornak, vagy az ő egyik nőismerősének, nem tudni. Székács Imre könyvtárának egy része Zoltánnénál őrződött meg, ebben rejtőzött az Ady-kötet.

Szabolcsi Miklós

Tisztelet illeti a lapot a becsületes önkritikáért, de vajon elég-e ennyi, nem kellene-e összefogni a nyomdászokkal a sajtóhibák csökkentése érdekében? Azt hiszem, itt még sok a tennivaló, hiszen néhány sorral feljebb Gyulácsy Irén, sohanemvolt írónő nevét olvashatjuk; még szerencse, hogy később ugyanebben a szerkesztői üzenetben helyes, Gulácsy Irénnek írták. Tudom, nyomdahiba nélküli lapot termék eleddig még nincsen feltalálva, de a hibák minimumra csökkenthetők megfelelő szerkesztéstechnikai és nyomdai intézkedések bevezetésével. Mondjuk meg őszintén: az ÉS rangjához méltatlan a sok sajtóhiba. Remélem, nem veszik illetéktelen beleszólásnak, amikor azt javasolom, — a „nyomda ördögére" való gyakori hivatkozás helyett — vizsgálják meg, hogy a korrektúrafolyamatokba hol csúsznak be pongyolaságok. Vizsgálják meg egy-egy súlyosabb sajtóhiba eredetét és — horribile dictu — vonják felelősségre, legalább jelképesen a „tetteseket".

Ideje volna megvizsgálni, nem találhatók-e a szerkesztőségen belül is némely kisördögök?

Párczer Ferenc

SALLAI GÉZA, GYÖR. Szerkesztőségünkbe küldött rajzait megkaptuk. Úgy gondoljuk, rajzkészsége figyelemre méltó. Javaslatunk a következő: fejlessze tudását, esetleg — ha ezt még nem tette meg — iratkozzék be valamelyik rajzkörbe. Ahol talán alkalma nyílik arra, hogy a könnyebb, igénytelenebb megoldások helyett rátaláljon a bonyolultabb, gondosabb fogalmazások kétségtelenül rögösebb ösvényére.

DR. DRÓTOS ANDRÁSNÉ, NYÍREGYHÁZA. „Tanár vagyok. Több napos, a hétvégi két szabad napomat is magába foglaló kirándulásra vittem a középiskolás osztályomat. Ezzel kapcsolatban némi vitám támadt, így — igazságérzetem háborgását csillapítandó — jogszabályi igazodást kerestem. Megdöbbenve tapasztaltam, hogy a jogszabályok ezt a tevékenységet — amely talán a legveszélyesebb »üzem« a nevelőmunkában — szinte ingyen, majdhogynem saját költségén várják el a pedagógustól." Csupán egy kis részletet idéztünk olvasónk leveléből, mert úgy érezzük ezzel is érzékeltettük: a pedagógusok anyagi megbecsülése még mindig hiányos. Lapunk e kérdéssel már gyakran foglalkozott. Eredménytelenül. Sajnos, a társadalmi tudat lassan, nehézkesen jut el annak felismeréséig, hogy a jó pedagógusi munka hosszú távon mennyire jövedelmező, s hogy például a nevelési eszme milyen hatalmas társadalmi hatóerő lehet.

Preisich Károly, építész

A Gellért hálló helyreállításáról
kapcsolatban megemlítve.

Granasztói Pál: Városok, álmok, zene

896-904

JELENKOR, Pécs, 1972. október XV/10.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

Zalai Hirlap

Preisinger Károly

1975. április 2. ZALAI

1021

Alkotó ifjúság

Sorozathúzó és rézdomborítás

A zalaegerszegi elektrokerámia üzem fiatal szerszámkészítő szakmunkását, Preisinger Károlyt kézügyességéről is jól ismerik munkatársai. Amikor az üzembe került, új dolgokat, fogásokat kellett megtanulnia; először a lámpafejek, majd a sorozathúzó-szerszámok készítését. Nos, ez a tulajdonsága hamar hozzásegítette ehhez. Ma bármilyen munkát rábíznak, jól, értéssel elvégzi. Ebből a kézügyességből futia egy értékes hobbyra is — fél év óta rézdomborításokat készít, a tanműhelyvezető, Sárvári Jenő biztatására. Egy hónappal ezelőtt pedig benevezett az „Alkotó ifjúság" pályázatra és kiállításra.

— *Szinte véletlenül* — mondja a szerszámkészítő. — *Velem dolgozik Vizsy Lali, a tófeji KISZ-titkár, ő mondta, hogy van egy ilyen pályázat, nevezzek. A pályázat célja, hogy megmutassuk, tudunk-e valami; értékeset csinálni munkánkon felül. Úgy érzem, én azt teszem. Ezáltal magam is közelebb jutok az alkotó művészet megbecsüléséhez, megértéséhez, hogy amatőrködöm és kialakul a magamkészítette szerszámok alatt egy-egy portré.*

A Kossuth utcai lakás kisszobájának falán József Attila, Petőfi, Bernard Shaw, Dávid, I. István és Zrínyi réz képmása. Azt mondja, igyekezett, hogy ne pusztán másoljon, hanem a jellemző vonásokat is kiemelje egy-egy alaknál. Nincsenek művészambíciói, csak igyekszik tartalmasabban eltölteni szabadidejét. Ha éppen nincs a közületi vasboltban formálni való rézlemez, komoly- és beat-zenét hallgat, festők életét olvassa. Az ifjúsági brigád bérletével el-eljár színházi estre, egy-egy Reflex-műsorra, munkaszünetben sokat vitatkoznak tévé-műsorokról, filmekről.

Rendezgeti a dekor-lemezre rádolgozott, egy fél falat betöltő portrékat, s eközben megjegyzi:

— *Vannak a városban ügyes, valami iránt érdeklődő, amatőrködő fiatalok, közöttük munkások is. Ha nem is ilyen országos, de évente egyszer valamilyen helyi kiállítást érdemes volna szervezni számukra. Összehasonlíthatnák tudásukat, eldöntenék, értelmes-e mások számára is, amit csinálnak.*

A tehetség dokumentuma

A dohányzóasztalon egy igényes borítású dolgozat, a munkaerő hatékony kihasználásáról, a betanításról. Szer-

Kéthelyi Cecilia

zője. Kéthelyi Cecília különös gonddal lapozgatja, mintha újra átélné az alkotás fáradságos és szép napjait. A Zalaegerszegi Ruhagyár szakszürije néhány nappal ezelőtt — írásos véleményezéssel — az országos ágazati pályázatra javasolta a tanulmányt.

— *Három éve dolgozom a ruhagyárban, felsőfokú, szaktechnikusi végzettséggel* — mondja Kéthelyi Cecilia. — *Három dolog hívta fel a figyelmemet erre a témára. Az éves fluktuáció tíz és fél százalékos; az igényekhez képest kevés az évi 40—50 fős szakmunkás-utánpótlás; és végül: az újonnan felvettek számára rövidnek bizonyult a húsznapos betanulási idő. Közérzet és anyagiak szempontjából mindez egyaránt hátrányos a munkásokra és a vállalatra. Létezhet egy hatékonyabb, mindenki számára kedvezőbb betanítási módszer — ezt kellett igazolnom, elméletben és gyakorlatban.*

Öt régi módon és öt új program szerint betanuló munkás teljesítményét mérte és hasonlította össze. Az új betanítási folyamat lényege: kézügyesség vizsgálat, aztán egy előre meghatározott könnyű, majd pedig nehéz művelet elvégzése. A legjobb eredményűek nehezebb, a gyengébbek könnyebb feladatot kaptak. A közepes pontszámúakat azonos művelettel bízták meg, s kiderült, hogy közülük is ki a jobb. Így mindenkit olyan helyre tudtak beosztani, amelyben a tényleges képessége szerinti legjobb teljesítményt nyújthatta. Amíg a hagyományos betanítási módszerrel 64 százalékos átlagteljesítményt mértek egy hónap alatt, addig az új képességek szerinti munkakörbe sorolással 87 százalékosat. Az új kísérlet öt dolgozója már a betanítás 23. napján elérte a kollektív szerződésben meghatározott 1400 forintos alsó bérhatárt.

— *A lenti településünkön ezt az egyéni értékelésen alapuló munkaelosztást sikerült továbbfejleszteni, az újonnan felvettek egy nagyobb csoportja körében* — folytatja a 24 éves szaktechnikus. — *Közülük húsz nap elteltével, műszakonként tíz—tíz munkásnőt tudtunk termelésbe állítani, a neki tetsző feladatkörben, a 100 százalékost közelítő teljesítményekkel!*

— A gyakorlat tehát igazolta?

— *Igen. Ezt szakmai vezetőim, a zsüritagok is megerősítették. A tanulmányban is hangsúlyoztam, hogy egyszerre hatékony és humánus ez a betanítás. A munkást nem állítjuk képességét meghaladó feladat elé, tehát jó lesz a közérzete. Igazságosabb — a szocialista elosztás elvét jobban tükröző — bérezés valósítható meg, mint amennyit a csoportos biztosít. És hogy nagyobb a termelékenység, azt az iménti adatok is érzékeltetik. Ha például csak egy százalékos egyéni teljesítmény-különbséget számolok az új módszer javára —, akkor minden öt betanított dolgozó évente félmillió forinttal nagyobb termelési értéket produkálhat!*

Azt már Borsosföldi József osztályvezető jegyzi meg Kéthelyi Ceciliáról, hogy dolgozata nem függ össze közvetlenül a beosztásával. Sokkal inkább a tehetség, a rátermettség bizonyításának a dokumentuma. És „mellesleg" munkaszervezési tanfolyamra, Marxista—Leninista Esti Egyetemre jár, s üzemmérnökire jelentkezett. Ízig-vérig alkotó, önmagát is gyarapító ember.

Lukács József

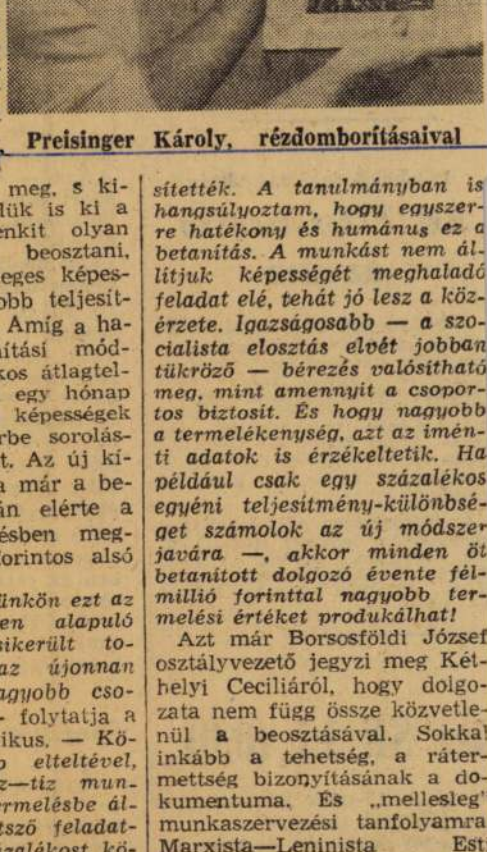

Preisinger Károly, rézdomborításaival

sport sport sport

A TOTÓ 13. HETI EREDMÉNYE

1. Torino—Juventus	1	3:2
2. Bologna—Lazio	2	1:2
3. Lanerossi—Fiorentina	2	0:1
4. Napoli—Milan	1	2:0
5. DVSC—SZEOL	1	2:0
6. Dunaújváros—Komló	x	1:1
7. MAV DAC—Kaposvár	1	2:1
8. Gyula—Szolnoki MÁV	x	0:0
9. Békéscs. TASK—KSC	2	0:3
10. Bábolna—SVSE	1	2:0
11. Bakony V.—Sabaria	1	2:1
12. Esztergom—KOMÉP	x	0:0
13. Foggia—Palermo	x	0:0
+ 1		
14. Catanzaro—Como	1	1:0

*

A héten 13 plusz 1 találatos szelvény nem akadt. 13 találat 2 darab, 537 536 forint, 12 találat 68 darab, 10 540 forint, 11 találat 1181 darab, 607 forint, 10 találat 10 842 darab, 99 forint.

Az ezer forinton aluli nyereményeket április 5-től, az ezer forint felettieket április 10-től fizetik ki. (MTI)

Főiskolai sakkbajnokság

Két ZTE-versenyző az élen

A Budapesten folyó országos főskolai egyéni sakkbajnokság során eddig hat fordulót bonyolítottak le. A bajnoki címet védő **Horváth Tamás** (ZTE) mester eddig mindössze fél pontot vesztett, így előnye pillanatnyilag egy teljes pont klubtársa, **Sergyán** előtt. Eddig jól helyt állt a színtén a ZTE színeit képviselő Laczó is.

Az élcsoportban pillanatnyilag a következő a helyzet: **Horváth T.** 5.5, **Sergyán**, Veress 4.5—4.5, Frayer, Hetényi, Kulcsár, **Laczó**, Gulay, Tompos, Török, Zsinka 4—4 pont.

...ász SE 1:1 (0:0)

...ercek a 16-osok közötti mé...nyjátékkal teltek.

Közepes színvonalú, de jó iramú mérkőzést láthattunk, a nagykanizsaiak pontért mentek Oroszlányba, és céljukat jó taktikával el is érték. Az Olajbányász a védekezésre koncentrált elsősorban, csak hosszú indításokkal igyekezett veszélyt kelteni az oroszlányi kapu előtt (ez gyakran sikerült...

ÉVRŐL ÉVRE — KÉPRŐL KÉPRE

1973 **Az „aranygyártás" márciusban kezdődött és szeptemberben fejeződött be. Megint Major István kezdte. Kiváló magasugrónk ismét földrészünk legjobbjának bizonyult a fedettpályás EB-n, ezúttal Rotterdamban. Aztán — Grenoble-ban — egy új csillag tűnt fel a tornasport egén: Magyar Zoltán újszerű gyakorlattal győzött lélegzetelállító lélegzetvételben, az Európa-bajnokságon. Júniusban újabb két EB-elsőséggel gyarapodtunk: Csjef Sándor ökölvívásban, Szűcs Lajos pedig súlyemelésben diadalmaskodott. A következő hónap meg valóságos aranyesőt hozott! Göteborgban, a vívó VB-n, női tőrcsapatunk és kardozóink tiszteletére játszották el a Himnuszt, majd Tamperében, a kajak-kenu VB-n, minden várakozást felülmúlva, hét első helyet szereztek a mieink. Együttesünk „ásza", a három világbajnoki címet begyűjtött Csapó Géza volt (baloldali képünkön). Szeptemberben aztán egy másik Csapót is megismert a világ. A szőke, szegedi „óriás", újonc létére remekelt a szovjetek elleni döntő mérkőzésen, s vezérletével az I. vízilabda VB-t Magyarország nyerte — Belgrádban. Ugyanott, az úszók vetélkedője során, Hargitay András (jobb oldalt) állt fel a dobogó legfelső fokára.**

Végül egy negatív rekordról: labdarúgó-válogatottunk ebben az esztendőben egyetlen mérkőzését sem tudta megnyerni. A sportág hazai történetében erre 53 éve nem volt példa. Arra viszont már 48 hónapja is akadt, hogy együttesünknek — az előbbiek után természetesen — nem sikerült bekerülnie a VB 16-os döntőjébe.

Sportköri közgyűlésről jelentjük

Új elnök az N. Vasas Izzónál

Nagykanizsán, az **N. Vasas Izzó** sportkörnél tartott beszámoló közgyűléssel befejeződtek az elmúlt évi munkát értékelő, az újabb feladatokat meghatározó sportköri közgyűlések. Az elnökség beszámolóját **Bánki István** terjesztette elő, majd a szakosztályi vezetők adtak számot a végzett munkáról. a városi, mind a megyei és a szakmai vasas-rendezvényeken remekeltek az eltelt időszakban. A tagok örömmel vették, hogy a városban az izzó sportköre lett a kiemelt bázis a sakk sportág vonatkozásában (megyei bajnokság, I. osztályban szerepelnek). Elismeréssel szóltak a sportlövők helytállásáról is. A tagság igényének megfelelően, a korábban nem működött természetjáró szakosztályt ismét megalakították.

A hozzászólásokat követően az elnökséget 11 tagúra bővítették, majd a közgyűlés **Tima Sándor** bérosztályvezetőt választotta meg a sportkör elnökének.

VMTE? Z. Dózsa?

órakor vívja a döntőt. A ZTE-stadionban sorra kerülő mérkőzésen a Z. MEZŐGAZDASÁGI SZAKMUNKÁSKÉPZŐ és az N. CSERHÁTI MEZŐGAZDASÁGI SZAKKÖZÉPISKOLA együttese csap össze a győztesnek járó serlegért és a háromezer forint értékű sportszervásárlási utalványért.

Negyedik hely

A korzikai Bastiában befejeződött a nemzetközi ifjúsági labdarúgótorna, amelyen a magyar színeket **Borsod megye ifjúsági válogatottja** képviselte.

A magyar fiatalok a negyedik helyen végeztek. A harmadik helyet eldöntő találkozón az NSZK együttesével 0:0-ra játszottak, 11-es rúgásokkal a nyugatnémetek győztek.

A torna végeredménye: 1. Jugoszlávia, 2. Marokkó, 3. NSZK, 4. Borsod m., 5. INS (francia), 6. Vichy (francia), 7. Cagliari (olasz), 8. Sud Est (francia).

dolgát, minden esetre házon belül van, így nem keveredik ostoba kalandokba... Szívem, egy ilyen liba, a legnagyobb ajándék az úri háztartásban.

Rózsinak sohasem jutott eszébe, hogy lázadjon a sorsa ellen. Talán a legnehezebb volt megszoknia, hogy Eötvös az éjszakai látogatások során azt követelte, hogy tegezze:

— Bánj velem úgy, mintha egy baka lennék. Tegezz! Üss pofon!...

— Ne tessék ezt kérni méltóságos úr. Tisztességes lány vagyok én! Méghogy egy úriembert megütni...

— Adok neked tíz pengőt! Egy kocsis legényt sem mernél megütni?

— Azt meg. De még menynyire, ha megérdemelné! Anyám is adott apámnak a súlykolófával, amikor részegen jött haza...

— Akkor most én egy részeg kocsis vagyok... A te babád...

Hosszú hónapok teltek el

1977.I.lo.Kossuth 18.o Gné
Esti Magazin

- A vizsgálat summázataként műsorvezetőnk már elmondta, az IKV-k többsége az előző ötéves tervben kapott kevés pénzre nem vigyázott eléggé. Hadd tegyem hozzá, hogy ez a mostani több pénz is csak akkor lesz észrevehetően több, ha jobban vigyázunk rá. És nemcsak arra gondolok, hogy meg kell állitani a tulszámlázásokat hogy a szervezetlenség megszüntetésével röviditeni kell a felujitások előkészitését, kivitelezését. Ez is nagyon fontos és a Népi Ellenőrzési Bizottság nyugtázza az eddigi jó törekvéseket konkrét javaslatokat tett a ház felujitás és karbantartás megjavitására, a résztvevők érdekeltségének növelésére a kapacitás biztositására. De ez a több pénz még igy sem sok. Nem elég ahhoz, hogy gyorsan pótoljuk a sok évtizedes elmaradást. Gyerekkoromból emlékszem rá, hogy a Teréz és az Erzsébetváros határán lévő egyes házsorok lebontására már a 3o-as évek második felében terv

készült. Ezek helyén épült volna meg, persze jórészt magán tőkével, a Madách Imre sugárut a mai Tanács krt-tól a Nagy körutig. De Horthyék a 4o-es években egészen másfelé próbáltak utat vágni, tudvalevően szintén sikertelenül, igy csak a sugárut eleje a Madách Imre tér épült fel. És a már akkor elavult házak azóta is romlanak, még ha többet fel is ujitottak. Azért tartom figyelemreméltónak egy neves épitész Preizics Károly tanulmányát a Valóság legutóbbi számában. Szerinte, ha a felujitást az eddigi gyakorlat szerint folytatjuk, soha sem lesz vége. Mert az avulással nem tudunk lépést tartani. Mind több lesz az életveszélyes ház, és ettől nőnek meg igazán a karbantartási költségek. Véleménye az, hogy kevesebb házra kellene pénzt áldozni, de azokra többet, azokra, amelyek a jövő Teréz és Erzsébetvárosában is megállják majd a helyüket. A nagyon rossz állapotban lévő házakat érdemesebb lebontani. No persze az épitész is jól tudja, hogy ez nem egyszerü. A lebontott házak lakóinak lakást kell adni. Szerinte azonban már ma a lakás igénylőknek majdnem a fele olyan, akinek van lakása, de a rossz helyett jobbat akar. Amig viszont az igénylők 52 %-a nem rendelkezik önálló lakással, alaposan meg kell fontolni, hogy mennyit bontsunk. Mit tegyünk hát. A felujitási cimjegyzékeket 5 évre kell elkésziteni. Érdekes megvizsgálni az épitész javaslatát, amit ő a belső városrészek rehabilitációjának nevez, hogy mikor és mennyire reális ez a javaslat, abban a szakembereknek kell dönteniök. De dönteni kell, mert talán még sem kell az elmaradás pótlásának 2 ezerig tartania. Már, hogy számoljuk annyi pénzünk valóban nincs.

JACOB PREISSEGER, textilfestőmester

HAUPT LADEN BUCH.-Eines Ehrsamaen Handwerks Deren Kais: Königl: PRIVILEGIRT Bürgerlichen Schön und Schwartzfärbern in der Königlichen Stadt Pressburg.
Név. 42.-Herr Jacob Preisseger
Felvétel ideje: 1770. 15.Jener
Hová vették fel: Scharvar,/Sárvár/, 155.old

DOMONKOS OTTÓ: Magyarországi festőcéhek I. A textilfestés első nyomai 101.old

ARRABONA. A Xantus János Múz. Évkönyve, 16. Győr, 1974

Miethaus in Stahlskelettkonstruktion. Arch.: Preisich und Vadász
Kivitelezte: Pollacsek és Epstein

Fotók: Kozelka
Vasváz: Márkus Lajos

Vasvázas bérház Budapesten

Tervezték: Preisich és Vadász

Az épület a Horthy Miklós-út északnyugati frontja és a keskeny Vásárhelyi Pál-utca sarkán épült. A Vásárhelyi Pál-utcai oldalon kihagyott 16 m széles francia udvar lehetővé tette a Horthy Miklós-úti lakásoknál is a déli front létesítését, a mellékutca pedig tágassá és világossá vált.

Ezzel az elrendezéssel tudatosan feláldoztunk egy beépíthető értékesebb területet, hogy a ház többi részének értékét növeljük. Így vált lehetővé a nagyrészben kéttraktusos építkezés, mindenütt délkeleti fekvésű hálószoba, keresztszellőzés minden lakásban és a mellékutcai szárnyépület lakásából a kilátás a Horthy Miklós-útra. Gazdaságosság szempontjából a különböző rentabilitási számítások szerint ez a megoldás jobb a maximális beépítésnél.

Teljesen lemondtunk arról, hogy a „főfrontra" tegyük az összes szobákat, a másik oldalra a mellékhelyiségeket; a lakások konyhái az ebédlővel kapcsolatban részben az északi Horthy Miklós-úti frontra kerültek, hogy a déli fronton a háló- és fürdőszobáknak nyerjünk helyet.

Jellemző fényt vet a mai lakóknak az egyesek által kinevelt ideológiájára, hogy a három világos szobás lakások kiadásának megkönnyítésére a harmadik szobát kénytelenek voltunk „hall"-nak nevezni!

A 630 személy befogadóképességű mozgóképszínház hossztengelyével a Horthy Miklós-útra merőlegesen fekszik és belmagassága a félemelet mennyezetéig ér. Az a körülmény, hogy az udvarnívó, illetve a telek talajnívója a Horthy Miklós-út nívójánál kb. 3 méterrel mé-

Tér és Forma
1934. 10. 7.

Homlokzati acélablakok: Haas és Somogyi Foto: Kozelka

Vasvázas bérház Budapesten

Foto: Máté Olga

lyebb, eredményezte a mozibejáratnak oly megoldását, hogy az a földszinti nézőtéri padló és erkélypadló nívója között körülbelül középütt feküdjön. Ezáltal minden közlekedési útvonal szokatlanul röviddé válhatott, az erkélyen 12 lépcsővel már fönnvagyunk. A földszinti előcsarnok mélyebbre helyezésével és a bejáratnak galériaszerű kiképzésével elkerültük a pincejelleget. A bejárattal szemben helyet foglaló nagy tükör az előcsarnok nagyságát megduplázza.

A földszinti nézőtér padlója a legújabb belga és angol moziknál tapasztaltaknak megfelelően a vászon felé emelkedik. Így a vászon aránylag magasra helyezhető a nélkül, hogy az első sorokban ülők túlságosan fölfelé legyenek kénytelenek nézni és ezáltal az erkély lejtése a szokásosnál jóval kisebb, az erkély egészen földszinti jellegűvé válik és a nézők $^2/_5$ részét fogadja be. A fölfelé lejtő nézőtér azonkívül lehetővé teszi a mellékutca felé a közvetlen vészkijáratot.

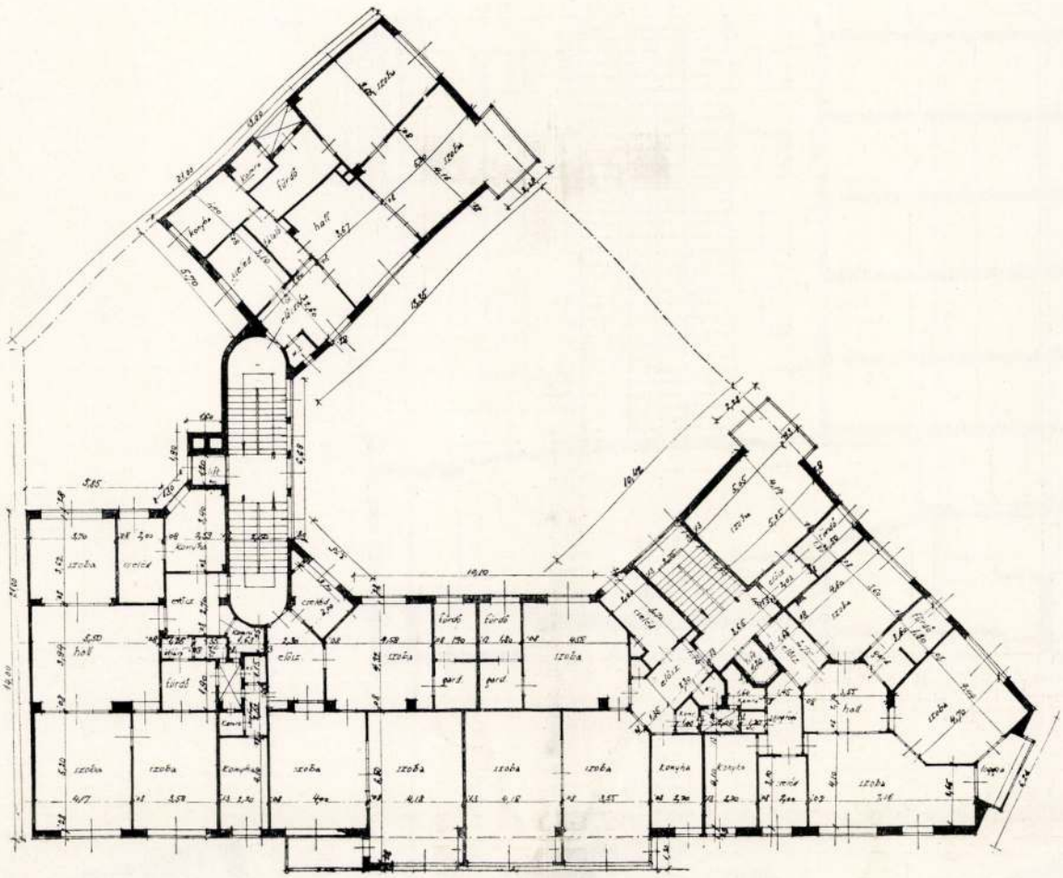

A vasvázas bérház alaprajza

A nézőtér oldalfalainak fűrészfog formája, mely a legújabb studiók akusztikai falával azonos formájú, az íves széksoroknak az oldalfal mellett a vászon felé fordulásából származott, érdekes világítási effektusok alkalmazására nyujt lehetőséget.

A vetítővászon a szokásosnál nagyobb és nincsen külön színpadi kerettel ellátva. A mennyezeten a vetítősugár irányát jelző széles világos csíknak egyenes folytatása, hogy ezáltal a képszerűséget minél inkább elveszítse és a vászon tere a nézőtér teréhez, mint annak kiegészítő része, hozzákapcsolódjon.

A mozgóképszínház tervezésénél közreműködött Révész Zoltán építész.

A szerkezet:

A vasváz indokoltsága ebben az esetben elsősorban az adómentességi rendelet előírta szűk téli tetőalájuttatási terminus volt. Ez az építkezésben kb. 1 P/m³ többletet jelentett az eredetileg tervbevett vasbetonvázzal szemben. (Az épület teljes köbméterára kb. 35 P volt.) A vasváz különös előnye nyilvánult meg abban, hogy pillérek a helyiségbe sehol sem állnak be, azonkívül a mozi és bérház összeépítésének komplikált feladatában nagy könnyebbséget jelentett, hogy karcsú vaspillérekkel dolgozhattunk. Szokásosnál erősebb hangrezgésátadást nem tapasztaltunk. Hiányául róható fel a vasváznak, hogy a teljes váz felállítása és befüggőzése előtt a közbülső födémek nem voltak készíthetők és így a kőművesmunkában időbeli előnyt más építkezési móddal szemben nem jelentett. A szerelőmunkában is okozott némi csővezetéktöbbletet.

A homlokzatburkolat 3 cm vastag nem fényezett valódi travertinlapokkal készült, légréteggel a burkolat és a falazat között. A főpárkányok alsó burkolata kagylósan kikalapált és patinázott vörösrézlap, az üzletek és mozi bejárata fölötti előtető fehér marbit-üveggel van burkolva. Ablakaink az utcai oldalakon vas, egyebütt

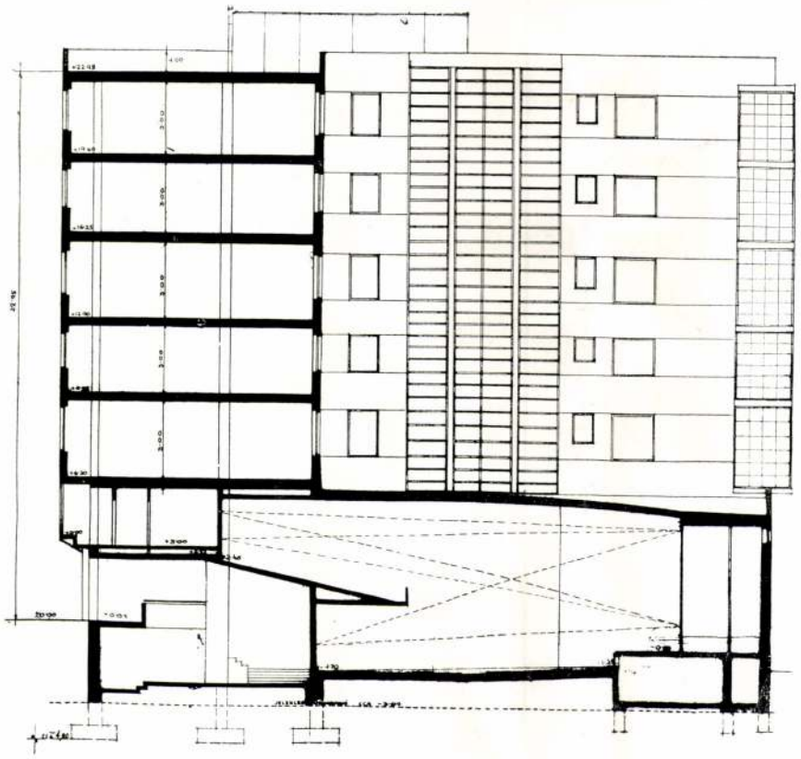

Metszet

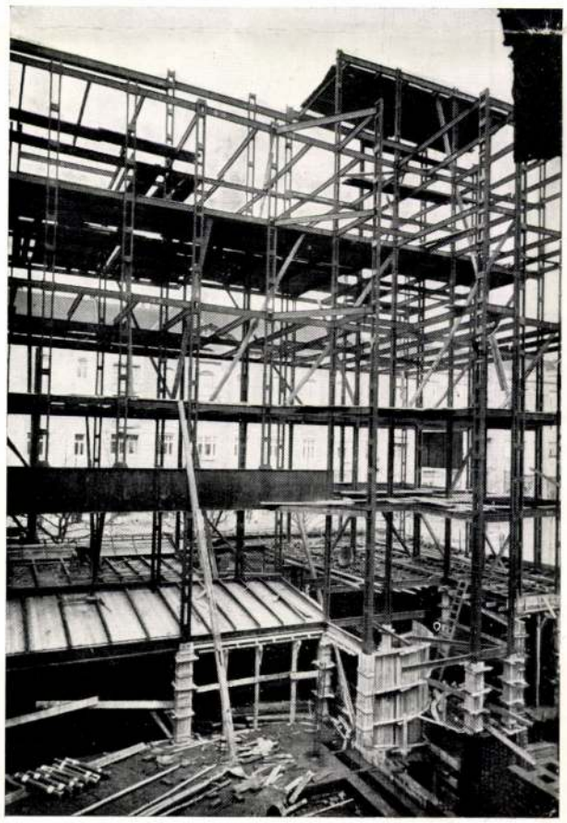

A dr. Bauer-rendszerű acélváz. Készítette: Márkus Lajos

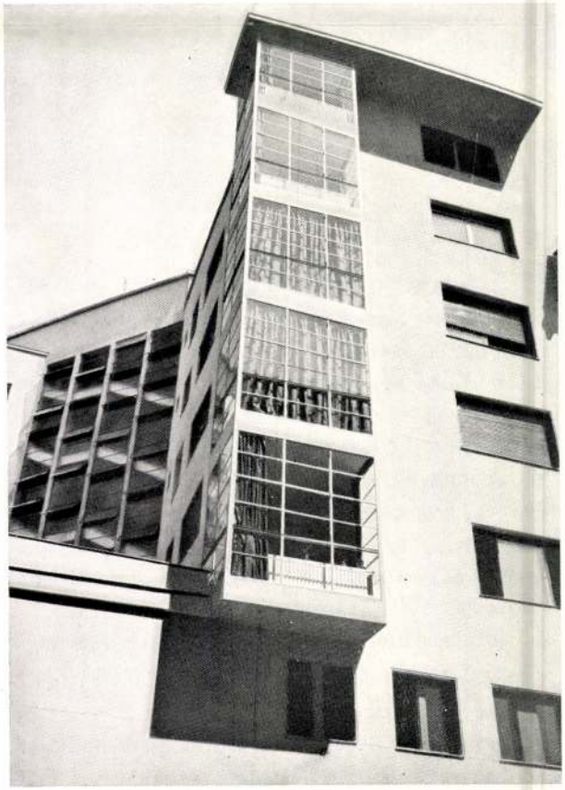

Erkély a vasvázas bérházon Foto: Máté
Homlokzati acélablakok: Haas és Somogyi

A mozgóképszínház esti megvilágításban
Bronzportál: Haas és Somogyi

faablakok, a lakóhelyiségeké horizontális tolóablak, a mellékhelyiségeké középvízszintes tengelyek körül billenő szerkezetű.

A lakások közötti elválasztófalak két 8-as fal között egy réteg kátránypapír és hullámlemezzel készültek, a külső kitöltőfalak sejttéglával, belül heraklit-lemezekkel burkolva.

A nézőtér belső falburkolata lécre feszített kéziszőttes, helyenként a szükséghez képest vattázva. A külső zaj ellen e mögött a falra, illetve hullámpapír közbeiktatásával a mennyezetre erősített heraklit-, ill. insulite-burkolat véd. A tetőfödém és a burkolat között rekeszekre osztott légréteg van, a vasbetonfödémen még 3 cm külső expandált parafa hőszigetelés.

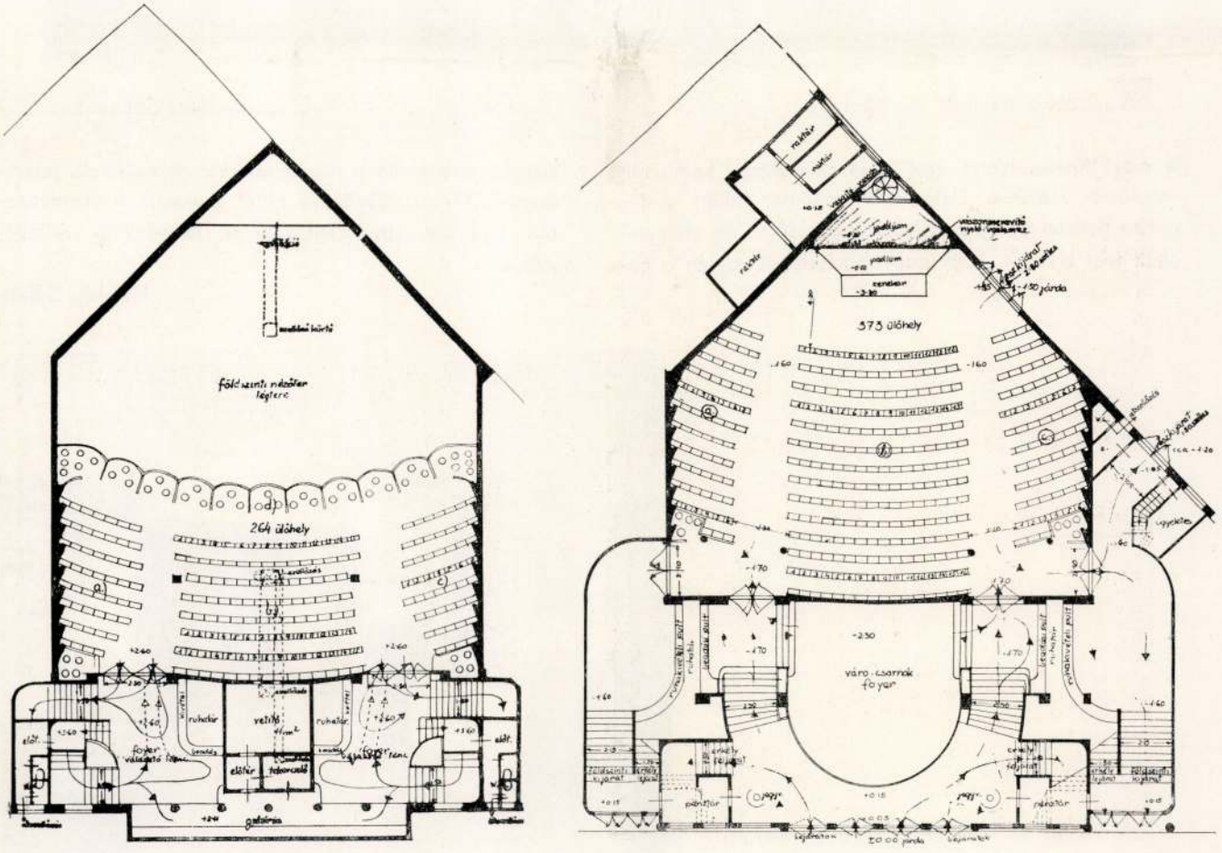

A Simplon mozgóképszínház alaprajzai

A mozgóképszínház előcsarnoka

Bútorszövetek: Szabó Éva

A mozi fűtése, illetve szellőzése gőzfűtéssel kombinált ventilációs légfűtés. Elektromos ventilátor hajtja a terembe nyáron a hűvös külső levegőt, télen az előmelegített friss levegőt, vagy nagyobb hidegek esetén a cirkulációs csatornán a légregiszterbe visszaáramló teremlevegőt. Gyors kiszellőzés célját szolgálja a mennyezeten lévő két, egyenként 2.25 m² terjedelmű szellőzőnyílás.

Preisich Gábor

Tervezték: Preisich, Vadász és Révész
Fotók: Kozelka

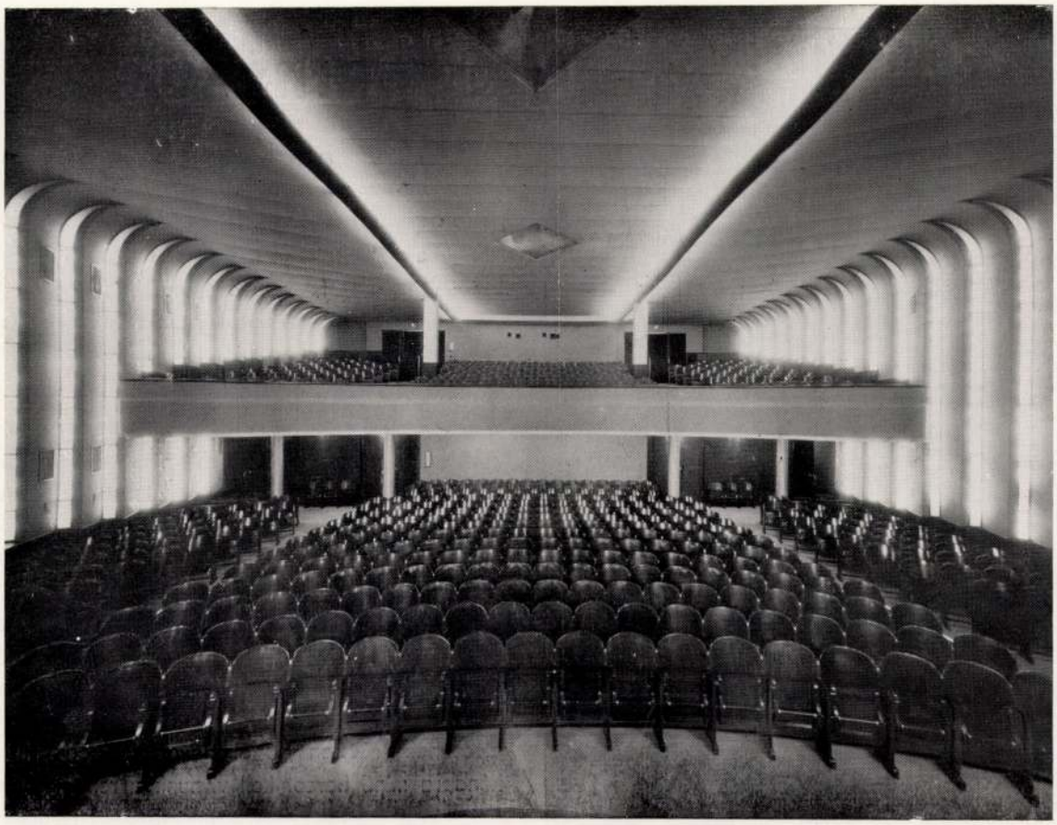

A Simplon mozgó — Kino Simplon im Stahlskeletthaus in Budapest. Arch.: Preisich—Vadász—Révész
Székek: Szék- és Faárugyár Rt. Falbevonóanyagok: Braun Lili Foto: Kozelka

Foto: Bánó

Új bérházak

A Tér és Forma olvasóitól kapott levelekben többször előfordult az a kérdés, hogy miért közöljük időről-időre a főváros újabb bérházait? Olvasóink között egyesek „unalmasnak" találják ezeket a „sablonos" épületeket s úgy vélik, helyesebb volna, hogy ha az erre a tárgyra fordított oldalakat például tervek, újszerű elgondolások terveinek szentelnők, hogy ezekkel új gondolatok kiforrását szolgáljuk.

El kell ismerni azt, hogy a felvetett javaslat nem érdektelen. Az egyelőre építtetőre nem talált eszméknek közreadása mindenesetre előmozdítaná azok megvalósulását, előkészítené a talajt azok számára, ösztönzőleg hatna azokra, akik nagy energiával készítik elő a közelebbi és távolabbi építészeti jövőt. Szívesen foglalkoznánk a publicitásnak ezzel a módjával, ha módunkban volna egy ilyen rovat számára rendszeresen néhány oldalt rendelkezésre bocsátani. Azonban a mai viszonyok közt ezt, sajnos, nem engedhetjük meg magunknak. Az olvasónak nincsen fogalma arról, hogy hónapról-hónapra minő harcot kell vívnunk a rendelkezésre álló oldalakkal, melyeken gazdasági okokból túl nem mehetünk! Milyen súlyos mérlegelés tárgyát képezi úgyszólván minden egyes alkalommal a képek megválo-

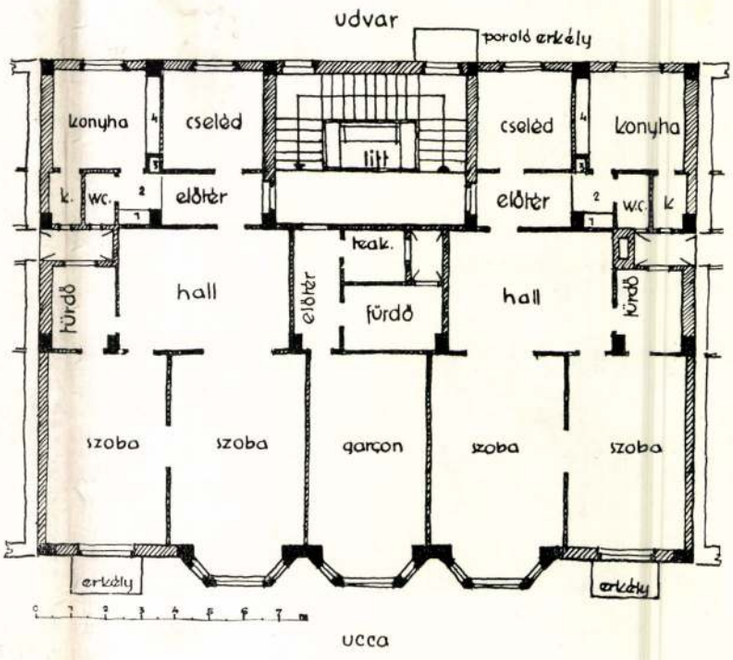

Bérház az Újpesti-rakparton
Tervezte: Oblatt György
Kivitelezte: Csengery, Pallay és Nagy

Preiniger Vidor

Bérház a Szerb-utcában — Tervezték: **Deli** és **Faragó** — Acélablakok: Haas és Somogyi — Kozelka felv.

Őrségváltás

A Tér és Forma büszkén mondhatja el magáról azt, hogy fennállásának 10 éve alatt soha nem folytatott személyi politikát, soha a betűt és papírt arra nem használta, hogy egyesek személyét magasztalja. S ha lapunk hasábjain egyetlen életrajz nem jelent meg — bennünket az egyéniségek csak munkájukon keresztül érdekeltek különösebben, nevezetesen, amennyiben munkájuk meghaladta a mindennapos átlagot s a maga belső tartalmával előbbre vitte azt az ügyet, amely számunkra a legfontosabb: **a magyar építészetet.**

Ép ezért azt hisszük joggal megengedhetjük magunknak azt, hogy egy alkotó egyéniség munkásságára aláhúzottan is rámutassunk. Úgy érezzük, hogy a jelen pillanatban ilyen eset előtt állunk, hogy jogunk van Álgyay Hubert Pálnak, a Főváros Közmunkák Tanácsában végzett munkájáról megemlékezni.

Álgyay Hubert Pál nem építész, hanem mérnök, — de a legjobb értelemben vett mérnök. Mérnök, aki nem elégszik meg a maga saját különleges munkakörével, akinek érdeklődése azon túlnő, mert úgy érzi, hogy nem szabad arra a területre szorítkoznia az alkotások terén, melyet a mérnökség szűkebben körülírt fogalma meghatároz. A maga különleges feladatait a mérnöki alkotások körében egy különleges feladatkörnek érzi, ép ezért túlnéz azon s keresi a kapcsolatot a többi ágazattal s azok feladataival, azok szakértőivel. Úgy látja, hogy a mindnyájunkra váró nagy feladatok csak ilyen mind szélesebb körű együttműködés, egymást megértés árán valósíthatók meg.

Amikor közel két év előtt elfoglalta a Fővárosi Közmunkák Tanácsának elnöki székét, sokszor hallottuk építészi körökben azt a felfogást, hogy e helyre tulajdonképpen építész lett volna való s nem általános mérnök. Most, hogy a sors — vagy talán inkább hivatottsága, — magasabb munkahelyre szólította s munkálkodásának mérlegét felállíthatja, tárgyilagosan meg kell állapítanunk azt az igaz-

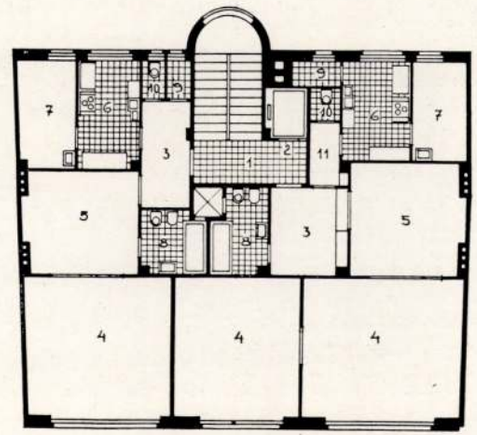

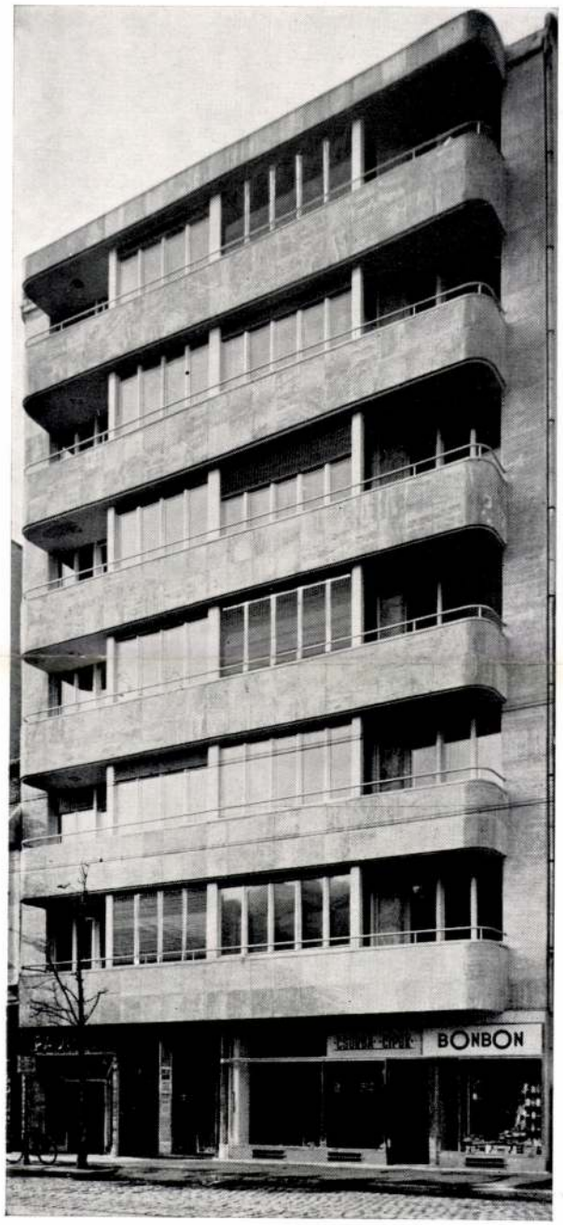

Kozelka felv.

Homlokzat: puha mészkő

Preisich és **Vadász:** Bérház a Krisztina-körút 137 alatt

ténik, mely a homlokzati burkoló lappal az élben, 45 fokos metsződéssel, úgynevezett asztalosfugával találkozik.

Az ajtó- vagy ablaknyílások feletti hevederrész burkolásánál is a beerősítésnek gondosabb módon kell történnie, mivel a nyílás fölötti legalsó sor teljesen szabadon lóg. Így itt is előre bebetonozunk minden lapnak megfelelően 2 darab 15 milliméter vastag gömbvasat, vagy lehet laposvasat is, még pedig oly módon, hogy azokra a kőlapokat felakaszthassuk.

Az épület statikai számításánál természetesen nagyon fontos, hogy a kőburkolat súlyát is belekalkuláljuk a terhelésbe. A puha mészkőnek a súlya kb. 1600—1800 kg. m^3-ként, úgyhogy 1 $m.^2$ falfelületre körülbelül 100 kg. kősúly esik (a kemény mészkő fajsúlya kb. 2500 kg.), ami elég jelentékeny megterhelést jelent, tehát feltétlenül számításba kell venni.

Ha a rendkívül sok fentemlített előnyt mégegyszer figyelembe vesszük, úgy nyugodtan merem ismételten állítani, hogy a terméskő a jövő burkolóanyaga, melynek alkalmazását nemcsak a közületek, nagy vállalatok, vagy luxusosan építő magántőkések, hanem a puha mészkőburkolást szerény építtetők is megengedhetik maguknak építkezéseiknél, ha egy kicsit gondolnak a jövőre.

Azt pedig, úgy hiszem, minden jóízlésű és szépérzékkel megáldott ember belátja, hogy mennyivel szebb lesz városunk képe, ha új épületeink is a régi, jól kipróbált, igazi nemes építőanyag mezével, a terméskővel lesznek feldíszítve.

A 304. lap repr.: Bérház a Margit körúton

Tér és Forma
1937. 304. 305. l.

Kozelka és Domanyi

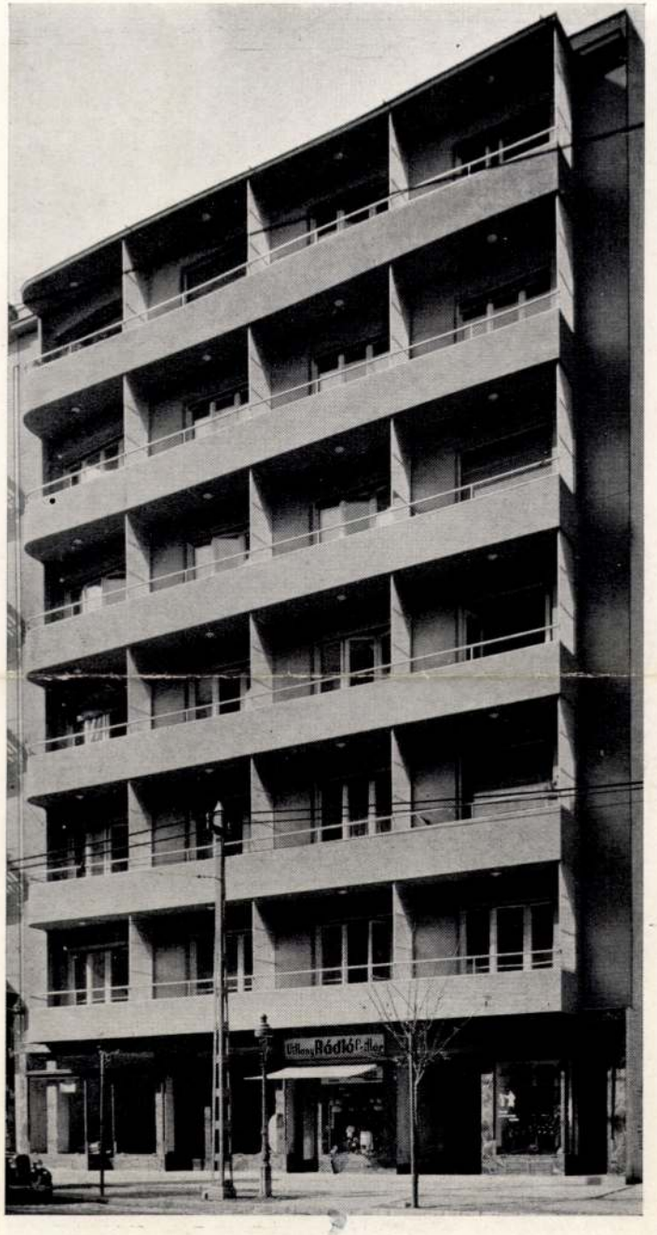

Kozelka felv.

Bérház a Margit-körúton — Tervezte: **Preisich** és **Vadász** — A felső alaprajz a Margit-körúti, az alsó a túloldalon levő Krisztina-körúti bérház általános emeleti alaprajza.

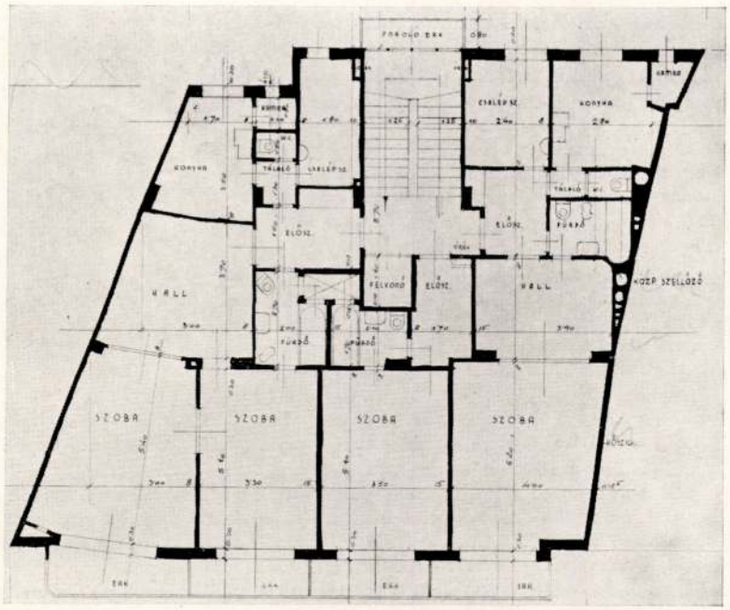

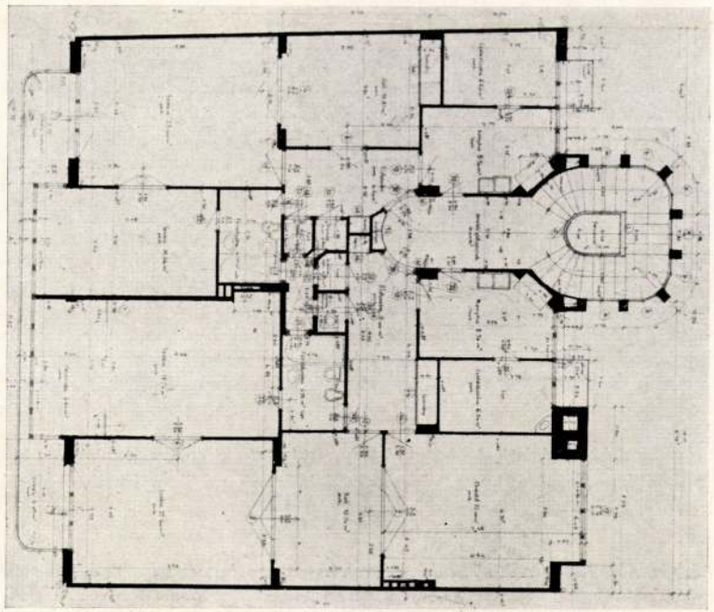

Használatban van a sóskuti kőhöz hasonló zsámbéki puha mészkő is, melynek megválogatott része szintén megfelelő. Az anyag azonban igen változó és így a kiválogatásnál igen nagy gonddal kell eljárni!

A puha mészkövek szarmatakorú, tengeri üledékek, tehát a köztudatban tévesen szerepelnek homokkő elnevezés alatt. Színük: lágyan fehér és annak ellenére, hogy aránylag elég könnyen faraghatók, mégis igen szívós, idő- és fagyállóak.

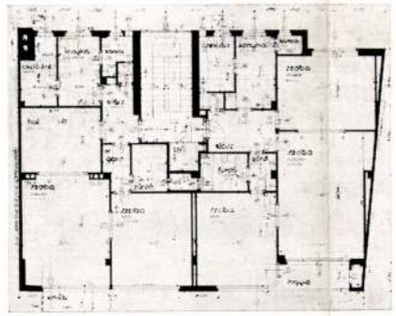

Igaz, hogy szórványosan található régi épületeinken puha mészkőből készült kőfaragó munka, mely az idők folyamán kifagyott, elmállott, de ezek túlnyomó része részben silányabb minőségű puha mészkövekből készült, másrészt pedig ezek a kövek mind tagozatos, szabadonálló, profilos darabok, amire ez a kő helytelenül lett megválasztva, mivel ilyen természetű munkára már célszerűbb a kemény mészkő. Legjobb példa erre az Országház épülete, melynél éppen most cserélik ki a puha biai mészkövet a keményebb fajtájú sóskuti kőre.

Ellenben síma, függőleges felületekben seholsem található meg az idők vasfogának komolyabb nyoma. 70—80 éves homlokzatok igazolják ezt a tényt. Éppen ezért van predesztinálva ezen anyag a korszerű építészet síma homlokzatainak burkolására, mely célnak az anyag évszázadokig biztosan helytáll.

De minden eshetőség ellen való biztosítás céljából a puha mészkőhomlokzatot igen olcsón be lehet vonni különféle védőfluáttal, ezek tökéletesen garantálják a kőhomlokzat tartósságát mindennemű időjárásbeli vagy más külső behatások ellen. A fluát-anyagot, mely színtelen, rendszerint permetezőgép segítségével juttatjuk a kész kőhomlokzatra, úgyhogy ez teljesen belekerül a kő pórusaiba.

A bányából szállított kőtömböket a műhelyben fűrésszel vágják fel a megfelelő vastagságú lapokra és az előre elkészített kőosztási tervnek megfelelően lesznek az egyes kőlapok milliméter pontosan leszabva, a látható felületük pedig teljesen símára meggyalulva. Úgyhogy az épület helyszínére a kész lapokat szállítják.

Az elhelyezésnél minden egyes lap 3 drb. kb. 6 milliméter vastag horganyzott vaskapocscsal lesz a falba erősítve. Rendszerint a lap felső élén 2, oldalt 1 lyukat fúrnak és ebbe portlandcementes habarccsal erősítik be a kapocs egyik végét, míg másik vége gipsszel lesz a falba erősítve. Nagyon fontos, hogy a falazat és a kőburkolat közötti hézag hosszabbított mészhabarccsal jól ki legyen öntve. Célszerű emeletenként egy vastagabb (kb. 10—12 cm. vastag), úgynevezett kötősort beiktatni. Ha ennek szerkezeti akadálya van, megfelelő az is, ha emeletenként a legalsó kősor alsó vízszintes rétegének magasságában — a kőosztási tervnek megfelelően — minden kőlap alá 2—2 darab kb. 15 mm. vastag és 12 cm. hosszú gömbvasat előre bebetonoznak, mely körülbelül 5 cm.-nyire kiáll a fal síkjától. Ezek a vasak lehetőleg az egyes kőlapok középső harmadának két szélére essenek és ezekre helyezzük rá a lapot, a kő hátsó, alsó részében a megfelelő kis hornyot a gömbvas számára kivágva.

Az ablakkáva-kiképzés kétféleképpen történhetik: vagy L-alakúan kivágva, 1 darab beforduló lappal burkoljuk a káva oldalát is, vagy pedig a kávaburkolás külön kősávval tör-

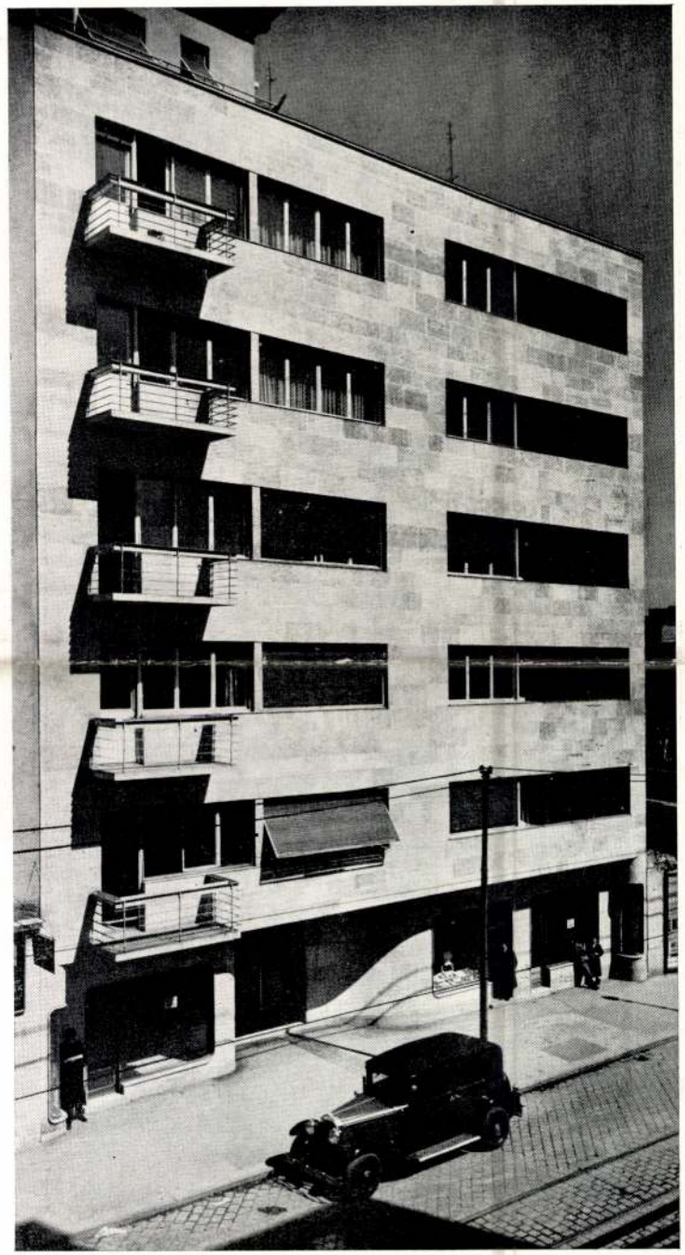

Bérház mészkőburkolattal Budapesten a Bem József-utcában - Tervezték: **Hoffstätter** és **Domány**
Casa de abitazione a Budapest-faciata in pietra — Kivitel: Szirtes Béla — Máté Olga felv.

Preisich Vadász

Tér és Forma
1937. 303. l.

MDK

Preisich építész

Munkájával résztvett az 1933-ban Párisban rendezett nemzetk.kiállitáson. Az építészeti kiállitást a L'Architecture d'Aujourd'hui c. francia építészeti folyóirat rendezte.

Sz.: Magy.építészek kiáll.Párisban.

Tér és Forma, 1933. 6.sz. 185.l.

Preisich, épitész M.D.K.

OTI bérházak tervezése. 1922. repr.

Társtervező: Árkay, Farkas, Fischer, Heysa, Ligeti, Molnár, Pogány, Vadász

Dr. Kubinszky Mihály : A modern magyar épitészet kibontakozása /1890-1944/

Magyar Épitőművészet 1963 /3. 16. .1.

MDK

Preisich építész

Horthy Miklós-uti bérház részlete. Vadász és Preisich építészek.

Perspektiva, 1936. 1. sz. Képekkel.

MDK

Preisich

A Horthy Miklós-ut és a Vásárhelyi Pál utca sarkán épült vasvázas bérház tervezői Preisich és Vadász.
Az épületben levő mozgóképszinház tervezésénél közreműködött Révész Zoltán építész.

Preisich Gábor: Vasvázas bérhaz Bpesten.

Tér és Forma, 1934. 10.sz.279-285.lapok.
Képekkel.

MDK

Preisich

Preisich és Vadász: Bérház a Krisztinakörut 137 alatt. Repr.

Preisich és Vadász: Bérház a Margit körúton. Repr.

Tér és Forma, 1937. 304, 305.l.

MDK

Preisich

Preisich és Vadász terve. Weiss Manfréd nyugdijintézeti bérház a Horthy Miklós uton.

Enyedi Béla dr.: Tiz év a vázas épités történetéből.

Tér és Forma. 1938. 135, 136.l. Képpel.

MDK

Preisich

Simplon mozgóképszinhaz főbejarata. Tervezte Preisich és Vadasz. Készitette Haas és Somogyi. Repr.

Perspektiva, 1935. 139.l.

MDK

Preisich

Preisich és Vadász. Horthy Miklós-uti bérház részlete. Repr.

Perspektiva, 1936. 1.sz. 9.1.

MDK

Preisich épitész

Preisich és Vadász épitészek vasvázas bérházat épitettek a Weiss Manfréd vallalatok nyugdijpénztára részére.

Cikk: Nagyszabásu vasvázas bérház épül Budapesten.

Magyarság, 1933.dec.24. 29.l./Képekkel./

MDK

Preisich építész

A m. építőművészet Párisban és Milanóban.

Vállalk. Lapja 1933. máj. 11.

MDK

építész

Preisich
bérház

Tér és Forma, 1937. 303 l. 304. l.

MDK

Olgyay, Preisich, Sámsondi Kis építészek.

A bpesti Béke-uti lakótelep beépitésének tervpályázata 1946-ban.
Nem került kivitelre.

Gerle György: A Béke-ut a forradalom utjáró
Epités-építészet. 1956. 8.sz. 5ol.l. elyszinrajzzal.

Preisich és Vadász

1934.

MAGYAR ÉPÍTÉSZEK munkái a világsajtóban. A Tokyóban megjelenő Sinkentiku című folyóirat a Tér és Forma nyomán közölte két oldalon Preisich és Vadász Simplon-mozgó bérházát (12. szám). Az épületet a Kentiku-Sekai is bemutatta (12. szám). A Casa Bella pedig dr. Bierbauer Virgil Kelenföldön épült III. kazánházát mutatja be (85. szám).

1934

AZ IGAZGATÓVÁLASZTMÁNYBÓL KILÉPŐ TAGOK:

1. Alföldi András dr.
2. Balanyi György dr.
3. Baranyai Béla dr.
4. Fest Aladár dr.
5. Gyalókay Jenő
6. Holub József dr.
7. Madzsar Imre dr.
8. Petrovics Elek dr.
9. Szabó Dezső dr.
10. Tóth László dr.
11. .....

MDK

Preisich

Elkészült az OTI ...bérhözcsop. Uj Magyarország, 1955. máj. 26. 2/. 1.

MDK

Preisich épitész

Preisich és Vadász épitészek.Horthy Miklós uti bérház.

Kentiku Sekai 1935.évf.

MDK

Preisich

Vadász és Preisich: Simplon mozgóképszínház főbejárata.

Perspektiva, 1935. 139.lap Képpel.

MDK

Preisich

A mozgóképszinház előcsarnoka. Tervezték: Preisich, Vadász és Révész. Repr.

Tér és Forma, 1934. 10.sz. 284.lap

MDK

Preisich

Vasvázas bérház Budapesten. Tervezték:
Preisich és Vadász. Repr.

Preisich Gábor: Vasvázas ...

Tér és Forma, 1934. 10.sz. 279,-284.lap.
Képekkel és alaprajzzal.

Preisich Anikó, butor

MDK

4. orsz. ipamüv. kiáll. Mücs. 1959.

Preisich Anikó M.D.K.

Virágállvány, repr.

Ipari művészet Bp. 1960.

Preisich Anikó

butor

4. Orsz. Iparműv. kiáll. Műcs. 1959. dec.

Preisich Anikó

Az Iparművészeti Tanács és az Építésügyi Minisztérium által meghirdetett, a házgyári és egyéb kisméretű lakások bútorok kialakítására kiírt országos nyilvános tervpályázatra beérkezett munkák közül Bösze György, valamint Csatlósi László és Korody Éva, Kónya József és Preisich Anikó közös pályamunkáját a Bíráló Bizottság 14.000 Ft-ért megvásárolta.

Ipari Művészet, 1966. 2-3. sz., 73. l.

MDK

Preisich Anikó

Preisich Anikó /bútor/ résztvett a IV.Orszg. Iparm.Kiáll.-on.

IV.Országos Iparművészeti Kiallitas.Műcsarnok. Budapest 1959.Dec. 18 - 1960.Jan.31. Kat.

M.D.K.

Pretsich Aurikó
belső építész

Városnéző részére kiszerelt
idősebbek csoportja kapható
a főtáblán.

Kovács Ernesa: dr V. Sparniverate Kiállítás belsőépítészete ...
Művészet, 1966. április - 26 lap.

Preisich Anikó M.D.K.

Résztvett a " Korszerü iskolabutork" tervpályázaton

Tantermi asztal és szék

Társtervezö: Király József

Magyar Épitömüvészet 1964/4. 10. 11. l.

M.D.K.

Preisich Anikó

A korszerü iskolabutorkk tervpályázaton ac
korpuszok kategóriában dijazva

felemelet II. dij 3ooo Ft
Társtervezö: Király József

Magyar Épitömüvészet 1964/4. 12. l.

.R.S.V.P.

Preisich Anikó

szerepel a Belsőépítészek

Találkozóján at Ernst Múzeumban

Magyar Nemzet 1971 január 8

4. old.

Preisich Anikó

Kitűnő lakásszociológiai tanulmányát említi a szerző.

Kovács Zsuzsa: Lakásbérlők; Tp. Művészet, 1971. 2. sz. 11. l.

Preisich Anikó

Szerepelt a Belsőépítész-kiállításon.

Kovács Zsuzsa: Lakásbútor; Ipari Művész, 1971. 2. sz. 10. l.

M.D.K.

Pteisich Anikó

Résztvett a " Korszerü iskolabutorok" tervpályázaton
/ fogasok/ repr.

Társtervezö: Király József

"agyar Építömüvészet 1964/4. 10-11. 1.

.Р.Ѕ.

Preisich Anikó

M.D.K.

A korszerü iskolabutor tervpályázaton a fogasok kategóriában dijazva

II. dij looo Ft

Társtervezöö Király József

Magyar Épitömüvészet 1964/4. 12. l.

MDK

Preisich G.építész

Belügyminiszterium dunaparti épülete
MÉMOSZ székház

Major Máté:Építészetünk helyzetéről Csillag,
X.évf. 1956. október 780.l.

MDK

Preisich Gábor épitész

Milyen lesz a jövő müvészete? Független Kritika, 1935. márc. 1. 2 l.

MDK

Preisich Gábor megvásárolt terve, repr.

Tervpályázat a bpesti szállodasor uujáépitésére

Tér és Forma 1946. 7-9.sz.

MDK

Preisich Gábor épitész

Preisich Gábor: Weiner Tibor elvtársnak Magyar Épitőművészet 1955.IV.évf.1-2.sz.42.l.

mOk

Preisich Gábor

három társával közösen készített pályaműve az Árpád-híd pesti hídfőjének környékének rendezésére és beépítésére tartott tervpályázaton 21500 forint jutalmat kapott. A pályamű két rajza reprodukálva.

(g. j.): Készül Budapest legmodernebb városrésze.
Érdekes Újság, Bp. 1957. március 30. 7. l.

MDK

Preisich Gábor épitész

Preisich Gábor: Épitőművészetünk problémái Csillag 1955. IX.évf.junius 1283-1288.l.

MDK

Preisich Gábor

épitész,

Magy. épitőművész küldöttség utazott a Szovjetunióba.
Szabad Nép, 1954. máj. 29.

MDK

Preisich Gábor

tervezte a XII. Rékgolyó utca 1. alatti 8 hétemeletes társasházat. (tervrajz sepr.)

(G.): Öröklakás.)

Érdekes Ujság, Bp. 1958. november 1. 4. l.

M.D.K.

Preisich Gábor
építész

Összefoglalja a "Budapesti Városi Tanács V.B. városépítészeti osztályához történt hozzászólásokat.

Budapest Városépítészeti Kérdései (1954)

118 l.

Preisich Gábor épitész

MDK

Épitők Szakszervezete Székháza repr.

Gádoros Lajos:Tiz év épitészete a középületek kritikájának tükrében Magyar Épitőművészet 1955.IV.évf. 97.1.

MDK

Preisich Gábor épitész

Épitőipari dolgozók szakszervezeti székházax repr.

Preisich Gábor:Budapest tiz éve Magyar Épitőművészet
1955.IV.évf.3-5.sz.79.l.

NDK

Preisich Gábor épitész

Gönczi-Szabó:Az 1956.évi magyar művészettörténeti irodalom bibliografiája Művért 1957.VI.évf.4.sz. 338.l.

Preisich Gábor, épitész MDK

Budapest főépitésze , az ő irányitásával készült "Budapest általános városrendezési tervrajza".

MagyÉp 1945-55.
kb. 3032/ 30-32. lap./a könyv nincs lapszámozva/.

Preic

Preisich Gábor, MDK

építész

Budapest, Épitő-, Fa-, és ~~Építőipari~~ Épitőanyagipari Dolgozók Szakszervezeti Székházának egyik tervezője.

3 repr. Tervezők: Gádoros Lajos
Perényi Imre
Preisich Gábor
Szrogh György

MagyÉp 1945-55.

Preisich Gábor épitész

MDK

Bonta János:A Magyar Épitőművészek Szövetsége MDP aktiva vezetősége 1955.évi április hó 26-i ülésének anyagából Magyar Épitőművészet 1955.IV.évf. 9-10.sz.315-317.l.

MDK

Preisich Gábor épitész

Preisich Gábor:Városépités a Szovjetunióban
Magyar Épitőművészet 1954.10-12.sz.277-320.l.

MDK

Preisich G. III. é. épitészhallgató

Kislakásos házcsoport. Repr.

Épitészhallgtervk.

MDK

Preisich G. IV.éves épitészhallgató

Bérház és szanatórium terveinek repr.-i.

Épitészhallgtervk.

Preisich Gábor építész

MDk

1 BUVÁTI építésze, Budapest városrendezési tervének egyik készítője.

Bende Ilona: A első díjas Preisichék 3.

ESTI HIRLAP 1964. nov. 28.

MDK

Preisich Gábor épitész

MÁVAG Hidműhely, öltöző és mosdó épület.
Uj Épitészet 1948. 343-344.o.

Preisich Gábor, építész M.D.K.

Gádoros Lajos, Pereényi Imre és Szrogh György közös tervei szerint épült fel 1947-1949 között a budapesti Szakszervezeti Székház, melyen a két világháború közötti lírikérbe sorolt modern építészeti stílus teljes mértékben érvényre jutott.

Antal Kampis: Kunst in Ungarn,
Bp. 1966. Corvina 371. old.

MDK

Preisich Gábor

Tér és Forma, 1943. 5.sz. Bérház Bp.en a Városmajor utcában.

" " " Koronaőr u.

"

Preisich Gábor

Preisich Gábor - Benkhardt Ágost: Budapest épitészete a két világháboru között. - Épités- és Közlekedéstudományi Közlemények, 1967. 11. köt. 3-4.sz. 461-524.

Az 1967. évi magyar müvészettörténeti irodalom bibliográfiája. /Müvtört.Ért. 197o.1.sz. 68-1o7. l./

72. l.

Preisich Gábor iparművész

Ferenczi a képcsarnok épü-
letének munkatermében

N.N.: Egyenként forrnak a szépre

Népújság 1969 XII. 31

Preisich Gábor

Láncz Sándor: A főváros uj nevelőotthona. /Preisich Gábor épitész, Fajó János festőművész./ Müvészet, 1966, 7.évf. 7. sz. 2o-22.

Az 1966. évi magyar művészettörténeti irodalom bibliográfiája /Művtört.Ért. 1969. 3.sz. 243-283.l./ 248. l.

Poéisich Gábor:

Bpolapest általános rendezési tervének előzményei.
(Cikk.)

Bpolapest VII. évf. 3. sz. 1968. márc. 8-9. l.

Dr Preisich Gábor

Február 12-én, Budapest felszabadulásának 24. évfordulója alkalmából adták át megyénk a Tűzvészi Tanács díszoklevelét 1964-ben elnyerő Budapestet Barátságát, ezzel is hűséget fogadva a Budapesti Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága, valamint a Városfejlesztési és Városrendezési Intézet munkaterületén végzett kiemelkedő teljesítményeik jutalmazására. Az idén ötödik alkalommal adták át a díjakat, először lehetett a Pro Arte, illetve a Pro Urbe kitüntetésre. A kitüntetések száma ezzel tizenhatra emelkedett.

Pro Urbe kitüntetést kapott:

Dr. Preisich Gábor építész, tervező és városrendező munkásságáért, amelyből a „Budapest városépítészetének története" című monográfiája említést.

Budapest VII. évf. 3. sz. 1968. márc. 4. l.

Dr Preisich Gábor 2.
a felszabadulás óta jelentős részt vállalt a Fővárosmelegítő és Környezetkímélő Vállalat munkájából, s a részletes rendezési tervek egyik szerzőjeként is közreműködött. Irodalmából több értekezés budapesti középületeknek (MSZMP székház, Építők Szakszervezete, Csatárlejtő úti gépmelegítő) tervezője, vagy a tervező kollektíva tagja. Monográfiája kéziratban és kéziratpótló munkája.

A Fővárosi Tanács Arenyérmének 1868. évi kiadványai.

Budapest VII. évf. 3. sz. 1868. márc. 4.

Preisich Gábor, [építész]

MDK

Nyilatkozata a budapesti építészet problémáiról.

(bs): Van Pesten egy citrom torony... 3

EST! HIRLAP, Bp. 1963. szept. 6.

OV

M.D.K.

Preisich Gábor, épitész

Gádoros, Perényi é Szrogh tervei szerint a Dózsa György utca felépült Szakszervezeti Székházat az 50-es évek legjobb épületei közé szokták említeni.

Major, Máté: Ungarische Baukunst von heute

Kulturelles Leben in Ungarn. /Red: Zoltán Halász/

Bp. 1966. 363 l. 26 t.

279. old.

M.D.K.

Porsich Gábor
építész

Méltatás.

Meggyesi János: Az építészet visszhangja
Élet és Irodalom, 1968. szept. 28-i lap.

Preisich Gábor

Gáldonas Lajos, Perényi Imre, Szegh
Györgyöt említi mint

a Pesti Dózsa György utí Országos Szakszer-
vezeti Tanács pékház tervezőjének

Holóm Zoltán: La vie culturelle en
Hongrie, Budapest, 1966. 267 l.

Preisich Gyula

és Mester Árpád

az Árpád-híd pesti lakótelep tervezője

Halász Zoltán: La vie en Hongrie, Budapest, 1966.

27/1

M.D.K.

Preisich Gábor, épités

Mester Árpáddal és munkatársaival közösen tervezték az Árpádhid pesti hídfője körüli kialakult új városrészeket.

Major, Máté: Ungarische Baukunst von heute

Kulturelles Leben in Ungarn. /Red. Zoltán Halász/.
Bp. 1966. 363 l. 26 t.

283.old.

M.D.K.

Preisich Gábor, építész (1909-

tervezte, Gádorossal és Perényivel közösen, a Szarvasmarhavizsgáló Szérűkórt (Dózsa György út 1., 1947-1948).

Information Hungary, Szerk. Erdei Ferenc,
Akadémiai Kiadó, Bp. 1968. 955. old.
+ Kép 954. o

M.N.R.

Preisich Gábor , dr. épitész
BUVÁTI

Bp . gyermekotthon,
repr.

Magyar Epitőművészet 1965/4. 30-33.l.

Preisich Gábor, [?]

Vitaindító előadást tartott az Akadémián rendezett nyilvános vitaülésén. Tárgya: Budapest jelentésének néhány alapvető problémája.

–: Nyilvános vita Budapest jövőjéről I

NÉPSZABADSÁG Bp. 1967. jún. 17.

M.D.K.

Preisich Gábor, épitész

Gádoros, Pereámi é. Szrogh körös tervei szerint épült MEMOSZ-szálláshely jelzi a közvetlenül 1945 utáni évek erős lendületü modern irányzatát.

— Major Máté hozzászólása a MTA ankétján "Az ujkori magyar müvészet periodizációjának problémái"-ról
— Müvészettörténeti Értesitő, Bp.1967.XVI.évf.1.sz. 12.old.

Preisich G.

Berkhaudt Á.-val, Gábor L.-val, Gádoros L.-val
építette a Belügyminisztérium Duna-parti épületét.

A MÉMOSZ-t vele együtt Szrogh Gy., Gádoros L., Perényi L.

Major Máté: Az építészet uj világa, Magvető, 1969, 90.1.

Preisich Gábor

A MÉMOSZ épitője Gádoros Lajossal, Perényi Imrével, Szrogh Györggyel. Az épület elemzése, jelentőségének méltatása.

Major Máté: Az épitészet uj világa, Magvető, 1969. 281. l.

Preisich Gábor

építész

Az Architecteur d' Aujourdhui folyóirat rendezésében megnyilt Párisban a II.modern nemzetközi építészeti kiállitás.Általános elismerést és tetszést aratlak a magyar kiállitók,kik skiknek csoportjában külön-külön vagy pedig együttes tervekkel szerepelt.

Nemzeti Ujság
1931.IV.4.

Preisich Aniko

építész

Variálható betonrendszere alkalmat ad arra, hogy ki-ki a maga ízlése szerint alakítsa ki a legmegfelelőbb formát.

Vadas József: Kisértés és kisérlet.

Művészet, 1971.február - 39.lap

Preisich Anikó

"Szellemesen összerakható butorelemei"-t kiemeli Szabó György: "Az „enteriőr" magyar művészei" c. kritikájában, mely a Magyar Képzőművészek Szövetsége Belsőépitész Szakosztálya kiállitásán szerepel az Ernst Muzeumban.

Élet és Irodalom, Bp. 1971. január 2.
XV. évf. 1. sz. 12. lap

Preisich Gábor, építész

Preisich Gábor: Bp. arculatának változása az utolsó fél évszázadban

10-11

Magyar Építőművészet Bp. 1983

83/3

Preisich Gábor

nevét a Magyar Urbanisztikai Társaság ankétján felszólalók felsorolásában említi Granasztói Pál cikke: "Irók a városépitésről".

Budapest, 1969. 8.sz. 1o. 1.

Preisich Gábor

volt az igazgatója az 1949-ben megalakult Fővárosi Tervező Intézetnek.

Major Máté: Húsz éves az építészeti tervezés közösségi megszervezése. - Magyar Építőművészet, 1969.3.sz. 52-53.l.

Preisich Gábor

a Nagymányosi lakótelep beépítési terve

Tóth Emőke: Budapest Enciklopédia, Budapest, 1970.

151

Preisich Gábor

és Mester Árpád az Árpád-híd pesti hídfő menti lakótelep beépítési tervezői.

Tóth Endréné: Budapest Enciklopédia, Budapest, 1970. 1521

PREISICH GÁBOR

ÉPITÉSZ, HÉTVÉGI HÁZAT TERVEZTE SZIGLIGETEN.

REPR.: 2 RAJZ, 3 FOTO.

MAGYAR ÉPITŐMŰVÉSZET, 1969/6. 45.LAP.

Preisich Gábor

Perényi Imre: A korszerü város. Gondolatok a várostervezés múltjáról és jövőjéről c. könyvét ismerteti Preisich Gábor, Magyar Épitőipar, 1967.16.évf.1o.sz. 645-646.l.

Az 1967.évi magyar művészettörténeti irodalom bibliográfiája /Művtört.Ért. 197o.1.sz.68-1o7.l./

1o4. l.

PREISICH GÁBOR

ÉPITÉSZ.

JELEN VOLT WALTER GROPIUS ELŐADÁSÁN A MAGYAR MÉRNÖK ÉS ÉPITÉSZ EGYLET BUDAPESTI SZÉKHÁZÁBAN, 1934. FEBR. 5-ÉN.

BOSRI FERENC: GROPIUS PESTI FÉNYKÉPE.

MAGYAR ÉPITŐMŰVÉSZET, 1970/1. 54. LAP.

Preisich Gyóbor

Sleijm Ervin" és Perényi Imre 1960-ban
készítették el Budapest és környéke ál-
talános genetikai térképét.

Perényi Imre: A város központja, tervezési
és rekonstrukció, Budapest, 1970.

2001

Preisich Gábor

ismerteti a The Architecte Collaborative (1945-1965) c. kiadványt.
- Magyar Épitőművészet, 1967.16.évf.2.sz.64.l.

Az 1967. évi magyar művészettörténeti irodalom bibliográfiája /Művtört.Írt. 197o.l.sz. 68-1o7.l./

1o2. l.

Preisich Gábor

alkotása is szerepel annak a fényképnek a hátlapján, mely Walter Gropius budapesti előadása alkalmából, 1934.febr.5-én készült.

Boizi Ferenc: Gropius pesti fénytépe. - Magyar Építőművészet, 1970.1.sz.34.l.

MDK

Preisich Gábor építész

Bp. városépitési problémái. Vállalkozók Lapja, 1933. nov. 16.

Preisich Gábor, építész

M.D.K.
400

a főváros 3 éves tervének kulturális programmpaitra vonatkozó alapbanyagára a középületek, elhelyezésének, területrendezésének, vonás kérdéseit, és felhívja a figyelmet a népi demokrácia kulturájának egészséges fejlődésére: a Kulturház kérdésére.

Bertóty István: A főváros 3 éves terve egy ankétsorozat megvilágításában. Városi Szemle, 34.évf. 1948. 400. old.

M.D.K.

Preisich Gábor, építész

398

a fővárosi kitelepítési
akció során arra hangsúlyozza,
hogy egységesen kell építeni nagobb
fölületet (még claviti kiürítés lebon-
dása árán is!), semmiesetre különálló
telkekre elszórtan építkezni.

Bertóty István: A főváros 3 éves terve egy ankét-sorozat megvilágításában. Városi Szemle, 34.évf. 1948. 398.old.

PREISICH Gábor épitész M.É.K.

Perényi Imre, Heim Ernő

Budapest és környéke általános rendezési terve

Társtervező: Berczik András, Brenner János, Jamcsó Vilmos, Dr. Prinz Gyula

Főmunkatársak: Gulácsy Béla, Horváth Sándor, Dr. Kovácsházy Frigyes, Dr. Szabó Dezső, Turczer László, DR. Veredi János

Helyesbités

Magyar Épitőművészet 1962/2. 64.l.

MDK

Preisich Gábor és Gádoros Lajos

közös terve 1-ső helyen dijazva

Vidos Z: A Szt.Gellértszálló homlokzati pályázata.

Uj Épitészet 1948. 274,275,276 l.

képek

Préisich Gábor MDK

épitész

Az OTI bérházak tervpályázatának döntése.
Vállalkozók Lapja 1933. szept. 7.

M. v.

PREISICH Gábor építész

Bp. alt városrendezési terve

Bp. Építő- Fa- és Építőanyagipari

Dolgozók Szakszervezete Hírlapja (1947-49)

Ref.

Társszerző: Perczig S. Kropf Gy.

Szőcsros L.

Kadas Jenő: Magyar építészettörténet Bp. 1961. 336, 345. 344.

MDK

Preischich Gábor

Bierbauer V: OTI bérházak Bp-en. Tér és Forma, 1935. 7.sz. 185-195. l.

M. D. K.

PREISICH F. Gábor építész

(1809 –

1950 – Bp. MÉHOSZ-székház

(Gádors I. és Preisich Gy. Lajos-

Preisich

sáfában)

Művészettörténeti Á B C Bp. 1961. 535, 559. l.

M. D. K

PREISICH Gábor építész

BUVÁTI

Ybl-díj I. fokozat

Kiosztották az Ybl -díjakat

Magyar Nemzet 1962. április 1. 4.l.

Preisich Gábor, építész

MDk

A díj 1. fokozatát kapta.

–: Kiosztották az idei Ybl-díjakat

6. f.

NÉPSZABADSÁG

Bp. 1962. okt. 1.

PREISICH Gábor épitész M.D.K.

Résztvett a szófiai uj városközpont tervpályázatán

Társtervező: Heim E.-Kiss A.- Mező L.-Györffy L.

Magyar épitészek terveit vásrolták meg Bulgáriában

Magyar Nemzet 1963. január 10. 2.l.

MDK

Preisich Gábor és Gádoros Lajos építészek

Granasztói Pál: Megjegyzések a Gellért szálló tervpályázatához. Uj Építészet 1948. 275, 276 l.

MDK

Preisich Gábor építész

A MÉMOSZ székházának egyik tervezője

Uj Építészet 1948. 293 l.

MDK

Preisich Gábor és Gádoros Lajos épitészek

Granasztói Pál: Megjegyzések a Gellért szálló tervpályázatához. Uj Épitészet 1948. 275, 276 l.

MDK

Preisich Gábor és Gádoros Lajos építészek

csecsemőotthonok

Kozma L: Gyermekvédelmi épitkezések. Uj Építészet. 1948. 5.sz. 184.85,86,88. l.

MDK

Preisich Gábor és Gádoros Lajos építészek

Kozma L: Gyermekvédelmi épitkezések. Uj Építészet, 1948.5.sz.

BUDAPEST VÁLTOZÁSAI

Legyenek bár örvendetesek környezetünk változásai, regisztrálásuk hangneme mégis általában és hagyományosan melankolikus.

E számunk sem mentes némi melankóliától, pedig nem nosztalgia-számot akartunk csinálni. Budapest változásait kívántuk bemutatni az egész főváros, a Duna-part, egy lakóterület, egy épülettípus és egy lakóház példáján. Ha ezeket a változásokat nem is érezzük mindig kedvezőknek, nem épületek sorsán akarunk bánkódni. A háború előtti Duna-part szállodái például nem képviseltek pótolhatatlan értéket, és az sem bizonyos, hogy a római-parti csónakházak vagy a lombfűrészdíszes villák kicsinosítva, esetleg műemléki védelem alá helyezve szebbek lennének, mint így, félig-meddig visszahullva a természetbe.

A város élő organizmus. Csak a halott, beléptidíjért mutogatott múzeumvárosok nem változnak. A változások során a város fölemésztheti saját régebbi állományát, az identitását azonban meg kell őriznie.

Budapest különleges helyzete, híd-szerepe eltérő jellegű tájak között, morfológiai összetettsége, hagyományosan nyitott kultúrája, „mesterséges" és „nőtt", „zárt" és „nyitott" tereinek komplexitása hozza létre azt a *genius loci*t, amelyre a város építészei — tudatosan vagy ösztönösen — általában tekintettel voltak.

Az idegenforgalom növekvő szerepének köszönhetjük, hogy a *genius loci* őrzésére, sőt újrateremtésére elsősorban a turisták által frekventált városrészeken nagyobb gondot fordítanak. Ennek fejében viszont az idegenforgalom ki is sajátítja a város értékes területeit, a Várat, a Duna-partot. Lehet, hogy ez szükségszerű... Habár ki tudja, hol van mondjuk a párizsi Hilton, vagy a brüsszeli Hyatt?

Az új budapesti szállodákról lapunk tavalyi számaiban már beszámoltunk, anélkül, hogy összképet adtunk volna (akár egy fotó erejéig is) az új Duna-partról. Pedig építészek között manapság legélesebben épp a Duna-part képének megítélésében nyilatkoznak meg az említett kérdésekkel kapcsolatos véleménykülönbségek. A vélemények azonban megegyeznek abban, hogy Budapest változásainak figyelembe kell venniük a hely adottságaiból, múltjából származó sajátosságokat. Az itt felnövekvők számára pszichológiai szükséglet a városukkal való azonosulás lehetősége. Ennek feltétele a város sajátos arculatának meglátása, megértése és alkotó továbbformálása.

Budapest változásai talán legszembetűnőbb módon a lakóterületeken, az új lakótelepek felépülésével zajlottak le. A lakótelepek kérdésével e számunkban nem foglalkozunk, mert olyan lényeges problémának tartjuk, melynek következő évfolyamunkban külön számot szentelünk.

Moravánszky Ákos

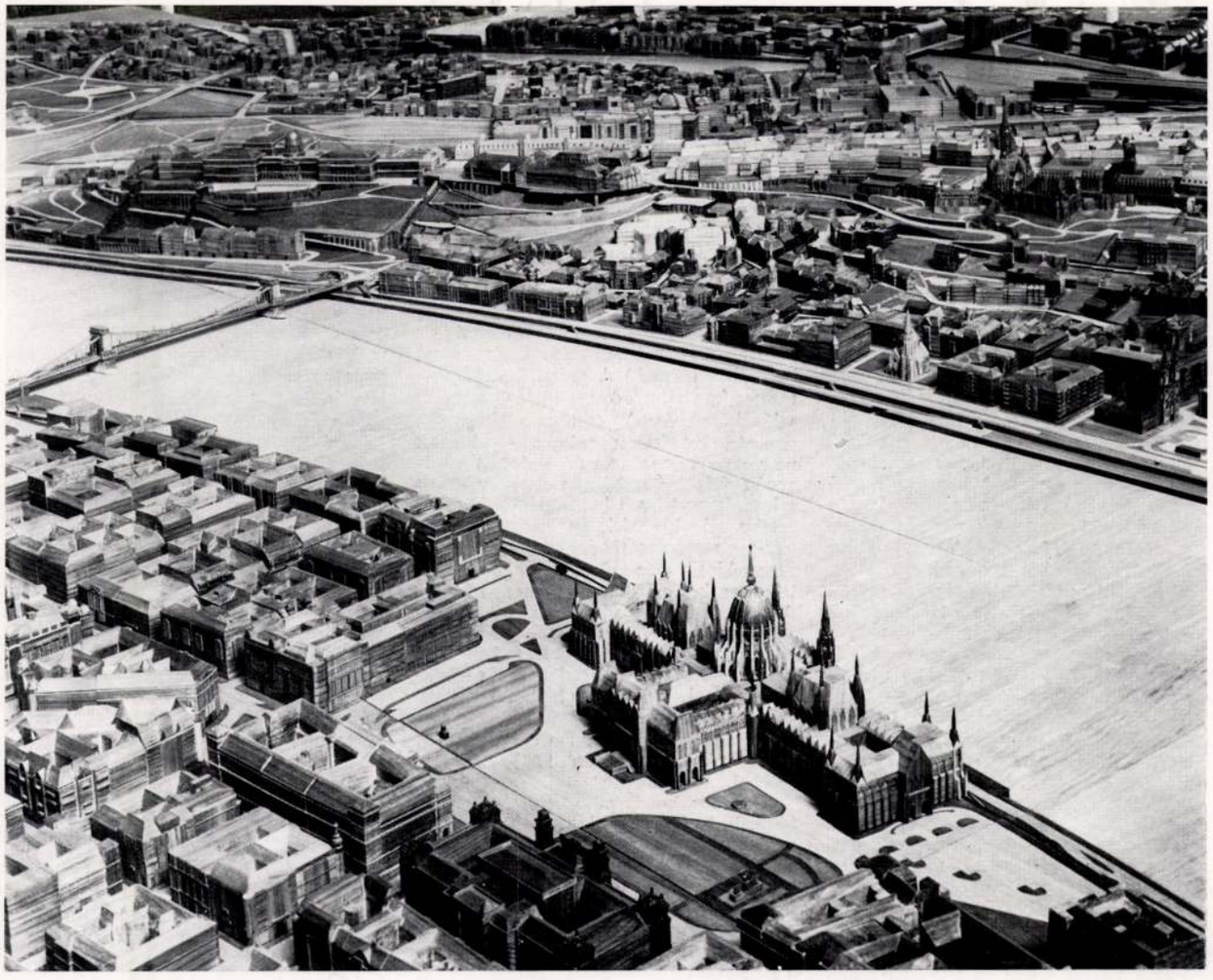

A főváros belterületének modellje, készíttette Budapest Főváros Tanácsa

Le modèle de l'espace intérieur de la capitale, réalisé par le Conseil Municipal de Budapest

Budapest arculatának változása az utolsó fél évszázadban

A nagyváros arculatát, ennek változását egyes elemeinek: városrészeinek, utcáinak, épületeinek, beépítettségének folytonos változása határozza meg. A nagy egész — ha egyáltalán jogos a sokezernyi elemből összetett, kiterjedését állandóan változtató várost „egésznek" nevezni — visszahat egyes részeinek fejlődésére, a sokezernyi rész változása együttesen határozza meg a város fejlődését, amely a maga egészében mindig egyenetlen. Ezek a részek hordozzák a város arculatának egyes vonásait, akarva-akaratlanul hozzá alkalmazkodnak, vagy tőle különülnek el, hogy idővel egy megváltozott arculat hordozói legyenek. Annak visszaidézése, hogy Budapest milyen volt, és hogyan változott az alatt az ötven év alatt, amelyet építészként ebben a városban átéltem, regény terjedelmű lehetne, különösen ha arculaton nem csupán a város követ, de a benne élő társadalmat és annak mozgását is értem. Így amit leírok, csupán vázlat. Úgy mondhatnám: első vázlata egy gondolatsornak.

A kezdeti időpont: a harmincas évek eleje. A Gellérthegyről, a Citadella alatti sétányról feltáruló panoráma áll előttem. (A bokrok, fák még nem takarják el a kilátást, a Citadella a közönség elől elzárt katonai terület.) Az első, ami szembetűnik: a pesti városmag terjedelme a mainál kisebb és sziluettje a távolban ellaposodik, mezőkbe vész. Hiszen a városiasan beépített területhez egészen a határig — Kisbudapest határáig — beépítetlen, vagy csupán lazán beépített területek kapcsolódnak, viszont közvetlenül a városhatárig terjed a peremvárosok alacsony beépítése. (Olyan adottság, amelyet később korántsem használtunk ki megfelelően.) A Duna partjait a két vasúti hídon kívül négy közúti híd — keletkezésük sorrendjében: Lánchíd, Margit-híd, Ferenc József-híd (ma Szabadság-híd) és Erzsébet-híd köti össze. A városias beépítés a pesti oldalon a Margit-hídtól valamelyest északra, délen a Boráros térnél ér véget. Az Újlipótváros helyén raktárak, malmok, üzemi épületek állnak. A Boráros tértől délre rendezetlen ipari terület. A beépítés folyamatosságát a Margit-híd és a Parlament közt üres telkek, a Vámháztól (ma: Közgazdasági Egyetem) délre földszintes-egyemeletes épületek szakítják meg, előttük raktárházakkal. A Lánchíd és Erzsébet-híd közötti szállodasor csaknem azonos párkánymagasságával, a Dunában tükröződő homlokzatával Budapest városképének jellegzetes eleme. A középső Duna-parton húzódó négy-ötemeletes házsor épületei közül csupán a Parlament, a házsor mögött a tetőtengerből a Szent István bazilika kupolája emelkedik ki.

Gondolatban lesétálok a Gellérthegyről, az Erzsébet-hídon átkelve a lánckamrákat leterhelő ormótlan kőépítményeket és a Belvárosi templomhoz ragasztott bódésort látom. Elvegyülök a Duna-korzó nyüzsgő tömegében és az egyik — órára bérelhető — Buchwald-karosszékbe ülve nézem a budai panorámát. A városias beépítés északon az Újlaki templomnál kezdődik, de csak közvetlenül a Margit-híd előtt válik folyamatossá. A Margit-híd, Lánchíd közti szakaszon a rendezetlen Víziváros előtt a három-négyemeletes házak sorát számos alacsony épület szakítja meg, a Duna-parti gesztenyefasor mögött azonban csupán a templomok tornyainak sziluettje érvényesül. A Clark Ádám tértől délre két épületsor húzódik a Várbazárig és innen az Erzsébet-hídig. Mögötte még állnak a Tabán apró házai. A beépítést dél felől a Műegyetem főépülete zárja le. A Várhegyen a Palota Hauszmann által adott formájában áll, a mainál mozgalmasabb tömeggel, manzardos felépítményekkel, széles sisakalakú kupolával. Körülötte a királyi palotának a közönség számára elzárt kertje. A Clark Ádám tér déli oldalán a „Sikló" hegybe vájt drótkötélpályája látszik. A Várhegy szép sziluettjét több, a környezetből kiemelkedő létesítmény zavarja, köztük elsősorban az Országos Levéltár toronynak álcázott kéménye és a hegyoldalban a Várgimnázium épületének hatalmas tömege. A Rózsadomb beépítése még hézagos, a Margithídtól északra a Gül Baba türbéje körüli építmény dominál.

Következő utunk a pesti városmagba vezet. A Belváros (az ostrom alatt elpusztult és helyükbe emelt új épületek kivételével) lényegében mai jellegében áll. Északi része hivatali és banknegyed, középrésze már ekkor is az idegenforgalom és a kereskedelem központja. A hozzá csatlakozó tömör beépítésű városrészekben, a VI., VII., VIII. kerületben és a IX. kerületnek az ipari övezetig terjedő részén 1100 hektáron kereken félmillió ember él. Igen nagy a színvonalbeli különbség a főútvonalak és a mellékutcák, valamint az egyes városrészek között; a különbségek egyben az ottlakók társadalmi rétegződését is jellemzik. Ellentétes végletként említem az Andrássy út—Bajza utca környéki szabadonálló övezetet, nagyszabású villaszerű-kastélyszerű épületeivel (ezek nagyrészben a pénzarisztokrácia lakóhelyei), a Nemzeti Múzeum környéki nagyúri palotákat, a Nagymező utcai szórakozónegyedet és ellentétes végletként József Attila otthonát: a Ferenc tér proletariátus-lakta környékét és az ipari üzemekkel vegyes, rendezetlen munkás külvárosokat. Messzire vezetne, ha egyes kisipari, vagy kereskedelmi jellegű környékek, utcák sajátos atmoszféráját is érzékeltetni akarnám.

A pesti városmag építészeti arculatára gyors fejlődése idejének, a múlt század utolsó harmadának építészeti felfogása, a historizmus jellemző. (Építészeti — főként mesterségbeli-színvonalát most kezdjük értékelni.) A századforduló változatos (ma nálunk összefoglalóan szecessziónak nevezett) építészeti irányzata nyomán keletkezett számos — köztük nem egy magas színvonalú — épület a szigorú építésügyi szabályzat eredményeként szinte észrevétlenül beilleszkedik környezetébe. A klasszicizmus alkotásait — egy-egy reprezentatív épület kivételével — nem tekintik még műemléknek, egyeseket lebontanak, másokra emeletet húznak. Az épületek uralkodó színe — emlékezetem szerint — a szürke, néhol egészen megfeketedve, vagy szürkülőfélben levő okkersárga. A bérházakra jellemző a körülépített, néhol igen szűk belső udvar, kétmenetes nagylakásos utcai-, egymenetes függőfolyosós udvari beépítéssel, a függőfolyosók végén közös árnyékszékkel.

A tömör beépítésű városmagon kívül helyezkednek el az ipari, vagy iparral vegyes rendezetlen lakóterületek (Angyalföld, Kőbánya, külső Ferencváros stb.), közelükben az első világháború idejéből ittmaradt barakktelepek. Az ekkor még önálló peremtelepülések (mai peremkerületek) közül a pesti oldalon csupán a számos ipari üzemmel rendelkező Újpest központi részének van valamelyest városias jellege.

Pestet elhagyva, képzeletbeli sétámat Budán folytatom. A budai városmagot a Duna-jobbpart természeti alkatának megfelelően a nagyobb mértékű tagoltság, az egyes, városrészek beépítési módjának, hangulatának különbözősége jellemzi. A Vár és a Várnegyed, mint országos igazgatási központ környezetében sok minisztérium működik. A külképviseletek egy része is a Várnegyedben helyezkedik el. A ki palotaszerű lakóházak többségükben arisztokrata családok tulajdonai. A Várnegyed városképi egységét eklektikusan átalakított homlokzatú épületek, a környezetből kiemelkedő magasságú bérházak, és álgótikájú középületek rontják. A Vár középkori falait még a múlt században elbontották, tövüket több méter magasan föltöltötték. A középkori palota maradványait vastag földréteg borítja.

A Víziváros a Duna-partok, néhány Margit körúti bérház, Fő utcai lakóház és középület kivételével javarészt földszintes. A mai Moszkva tér helyét feltöltött bányagödrön létesített teniszpályák és piac foglalja el. A Vízivároshoz északon közvetlenül csatlakozó Zsigmond utca (mai Frankel Leó út) mentén a Császár- és a Lukács fürdőt a huszas években neobarokk szállodaépülettel egészítették ki. Újlak és Óbuda (a Zichy kastély közvetlen környezetének kivételével) apró földszintes házakból áll, ugyanúgy, mint a Tabán, hangulatos kanyargó utcáival, kis kocsmáival. A hozzá északnyugaton csatlakozó Krisztinaváros (súlypontja a Krisztina tér környéke) Budának legurbanizáltabb területei közé tartozik. A Horváth-kertben még áll a Budai Színkör köralakú faépülete. A környezeténél 2—3 méterrel mélyebben fekvő Vérmező katonai gyakorlótér, fasoros lovaglóút veszi körül. A Gellért tér környéke és a Horthy Miklós út (mai Bartók Béla út) eleje a Gellért Szállóval az első világháború küszöbén épült be, a Lágymányos többi része még rendezetlen. A Műegyetemtől délre zsombékos tó terül el, a Duna szabályozása előtti medrének maradványa. Kis szigetével a Műegyetem hallgatóinak fürdő- és csónakázó helye.

A város arculatának érzékeltetéséhez tartozna a forgalom leírása. Ennek részletezése helyett azonban rátérek mondanivalóm következő részére, a két világháború közötti városépítési tevékenységnek Budapest arculatát megváltoztató hatására.

Erre kiható fontos lépés az eddigi körülépített-udvaros beépítési mód helyett a csatlakozó-udvaros, kertes beépítés bevezetése. Ennek a rendszernek az alapulvételével készülnek az ekkor még beépítetlen vagy átépítésre javasolt városrészeknek: az Újlipótvárosnak, Lágymányosnak, Zuglónak, majd a Vízivárosnak a szabályozási tervei. Ugyanakkor az építkezést az adómentességi politikával tudatosan irányítják a beépítés szempontjából soronkövetkezőnek tekintett útvonalakra, városrészekre. Ennek a városépítési törekvésnek kettős a következménye. Az egyik, hogy folyamatosan, úgyszólván egységesen beépül Budapest két új városrésze: az Újlipótváros és a Lágymányos. Zugló és a Víziváros beépítése ill. átépítése is megkezdődik, elsősorban a főútvonalak mentén. A másik következmény, a bérházépítésben a modern építészet általános elterjedése.

A lakásproblémák a Fővárost és az OTI-t (Országos Társadalombiztosítási

1

2

1. A Tabán lebontása (1930-as évek)
2. A romos város, a romos várból 1945-ben

1. Démolition du quartier Tabán dans les années trente
2. La ville en ruines vue du quartier du Château en ruines, 1945

ntézet) arra késztetik, hogy ún. szociális akásépítéssel is elősegítsék a lakáskérdés egoldását. A város beépítettségi viszonyainak fejlődése szempontjából ezek között az építkezések között a legjelentősebbek az OTI angyalföldi építkezései. z eddig beépítetlen területen kistelkes erházak, csoportházak sora keletkezik. körülépített udvaros megoldással szemben új kezdeményezést jelent az OTI isza Kálmán téri (Köztársaság tér) sávázas bérházcsoportja. A nagyvállalatok ugdíjintézetei számos bérházat építek, ezek jó, gyakran luxus kivitelükkel vállalat bonitását is reprezentálják.

harmincas évek második felében dai hegyvidék erőteljesebb beépítése indul. Ez a társasházak építését tevő rendeletnek köszönhető. építészet a hegyvidék arculatát n megváltoztatja, hiszen a Pasasadomb, Kissvábhegy, Farkasrét t ebben az időben épül be. Fejben fontos szerepet játszanak a dési hálózat új vonalai: Szép út, Istenhegyi út stb., az autóbusz jdése, a Fogaskerekű vasút villamosa. A nyári lakás új formái is jelentnek: a Svábhegy, majd a Széchenyi y oldalában szállodaszerű társasházak lnek, Csillebércen hétvégi telep tkezik.

modern építészet főként tervpályázok eredményeként a középületek terén lterjed, bár vele párhuzamosan a historus, különösen a kormányzat által ogatott „neobarokk" is tovább él. Horthy Miklós híd (Petőfi híd) megépí- Lágymányos—Kelenföld fejlődésének lendületet. Tervpályázat alapján budai ójének beépítése is megkezdődik. A harcas években bontják el a Tabán apró itás a Döbrentei téri bérházakat, köztük özmunkatanács régi székházát, egyideg a Madách út megnyitásaként elkél az új székház. Megépül az új Hegyút. A Széll Kálmán téri (Moszkva tér) mos gócpont kiépítése már a második háború idejére esik. (E korszak építének részletes értékelésére vonatkog l. többek között „Budapest építée a két világháború között" c. tanulyomat. Műemlékvédelem 1982. 2. sz.) dapest ostroma. A város arculatának zulása. Hídroncsok. Romokban álló a-part, Vár és Várnegyed. Az Attila négyemeletes házba fúródott repülő. Felszakított útburkolatok, romos, kiéházak. Égnek meredő vasgerendák. lt házak tömege. Ideiglenes pontona Dunán (majd: Kossuth-híd), a y, a vízszolgáltatás, a közlekedés ndulása. Romeltakarítás csaknem az lakosság résztvételével. Árusítás okról, bódékból, üvegezetlen portáögül. A Moszkva téren tetőcserépnegrakott vagonok. Az Újjáépítési ánybizottság dönt: mi állítható , mit kell lebontani. Sorbanállás egkiutalásért.

ma visszatekintve azt vizsgáljuk, az ostrom pusztításának következei milyen helyrehozhatatlan károkat k, vagy milyen lehetőségeket terem- Budapest arculatának kedvezőbbé ez, kárként mindenekelőtt a pesti -part házsorának pusztulását kell ni. Ehhez hozzájárul néhány súlyoérült értékes épületnek, mindenek Lloyd palotának indokolatlan elbonBudán az ostrom — végeredmény- a városkép javulását eredményezi. ató a Palota átépítésének módja, de növekednek a város értékei a várfalak helyreállításával, a régi palota feltárásával, a Várnegyedhez nem illő magasságú épületek elbontásával, átépítésével. A romos állapot lehetővé teszi az épületek műemléki értékeinek feltárását, szakszerű helyreállításukat. A Várnegyed törmelékével feltöltik a Vérmezőt; Buda értékes parkkal gazdagodik. Az Erzsébet-híd pusztulása is végeredményben kedvező változást jelent. Lehetővé válik pesti hídfőjének lesüllyesztése, a Belvárosi templom kiszabadítása, az Erzsébet-királyné emlék helyén Contra-Aquincum romjainak feltárása. A lebombázott foghíjak nagyrésze a réginél nem rosszabb épületekkel épül be. Sikerül elhárítani néhány fenyegető bontási szándékot: a Rókus kápolnáét, a Batthyány téri Erzsébet templomét, az Arany János utca klasszicista házaiét.

A legsürgősebb helyreállítások utáni időszakot a városképben elsősorban a modern építészet irányzatát követő középületek: minisztériumok, szakszervezeti székházak, rendelőintézetek megjelenése jelzi. A pesti Duna-parton, a Belvárosban, főforgalmi útvonalak mentén épülnek, új hangot jelentenek a város arculatában. Részben meglevő épületek gyökeres átalakításával keletkeznek. A minimális mennyiségű lakásépítés „sávházak" és „pontházak" formájában modern együttesek kialakítására törekszik, elsősorban a munkáslakta peremtelepülésekben: Újpesten és Csepelen, de tervezett együttes első tagjaként a budai Duna-parton is megépül a „ponthház". Úgy tűnik, a város nagyszabású, korszerű megújulásának időszaka kezdődik. Elgondolások születnek a belső városrészek újjáépítésére, a Duna-parti szállodasorra, a Vérmező és a Tabán összenyitására. Az időszak utolsó, nagyszabású építkezésének, a Népstadionnak a befejezése már a következő, szocreálnak „becézett" időszakra nyúlik át.

Ez utóbbi, nálunk mindössze néhány évig tartó periódusnak valamelyest is átfogó kritikája-értékelése még várat magára. Legnagyobb hibájának azt tartom, hogy egy természetes építészeti folyamatot hirtelen, erőszakkal változtatott meg. Reprezentatív törekvéseivel szemben a visszahatás: az építészeti szempontok háttérbe szorulása a város arculatában károsabban jelentkezik, mint az időszaknak Budapesten nem nagy mennyiségű és viszonylag szerény építkezései. Hiszen a nagyszabású, reprezentációra irányuló tervek, elgondolások, mint a csepeli kultúrpalota, a lágymányosi építész-egyetem, a városközpont átépítése (szerencsére) nem valósultak meg. Ezeknek az éveknek egyetlen reprezentatív helyen álló középülete: a Műszaki Egyetem R épülete, a később mellé épült jellegtelen épületek között azt példázza, hogy a jó építész még kerékbe törve is képes viszonylag jót alkotni. A lakásépítés mennyisége minimális. Az 1953. évi kormányprogram nyomán megvalósult kisebb lakótelepek közül a Kerepesi úti, a Nagy Lajos király úti a legjelentősebbek. Ma erényüknek tekintjük viszonylag szerény voltukat, amellyel nem rínak ki a környezetből. A megvalósult építkezéseknél nagyobb kárt okozott a Dózsa György útnak sivár felvonulási útvonallá alakítása a Liget értékes fáinak kivágásával. Az ipari építészet terén kevésbé érvényesülnek a megkötöttségek, az ez időszakban felépült néhány ipari üzem ezért a modern építészet folyamatosságát képviseli.

A város arculatának az ötvenes évek közepétől máig terjedő időszakában bekövetkezett változásáról nehéz összefoglaló képet adni.

Legjelentősebbnek a peremvárosokkal (1950-ben) egyesített Nagy-Budapestben való gondolkodásunkat tartom. Ha ma Budapest arculatáról beszélünk, ehhez Újpest, Kispest, Pesterzsébet, Csepel, Budafok stb. annál is inkább hozzátartozik, mert hiszen köztük és a régi Budapest közti területek nagyobbára beépültek, az egész nagyváros lényegében összefüggő szövedéket alkot. A másik alapvető változás a hagyományosan monocentrikus, szélei felé alacsonyodó város morfológiájának változása. A külső városrészekben felépült lakótelepek kiemelkednek az alacsony beépítésből és mintegy bolygóként jelentkeznek a városmag körül. Aki ma a Gellérthegyről letekint, szeme a távolba veszőj, ellaposodó, a környező mezőkbe olvadó város helyett a horizonton kiemelkedő épületcsoportok világos tömegeit látja. A környezettől elütő magasságú épülettömegek a Duna-partok mentén, sőt a belső várostestben, a Józsefvárosban is jelentkeznek. — A lakótelep-problémák, a lakótelepek indokoltságának vagy szükségességének, léptékének, megjelenésének tárgyalása, értékelése, kritikája túlmenne e rövid tanulmány terjedelme adta lehetőségeken. Egy bizonyos: a lakótelepek a város arculatában, egyben lakosai életmódjában is jelentős változást, új léptéket jelentenek A város gyors növekedésével összefüggő időszak termékei. E körülmény tudomásulvétele sem menti hiányosságaikat, településüknél, elrendezésüknél, építészeti kialakításuknál tett szükségszerű vagy szükségtelen kompromiszszumokat és ma is fennálló befejezetlenségüket.

Kedvezőtlen változás a város arculata szempontjából a budai hegyvidék sűrű, sok helyen túlzsúfolt beépítése, ezzel fásított, zöld jellegének csökkenése. Ez már akkor is sajnálatos, ha egyben az életszínvonal emelkedésének jele és ha az új épületek egy része magas építési színvonalú. Az építésügyi szabályzat adta lehetőségek maximális kihasználása, sok esetben túllépése (főként közületi, vállalati építkezések esetében), a telkeken álló faállomány indokolatlan kivágása, lejtős telkek egyenesre gyalulása, kilátások eltakarása, joggal kifogásolható, ugyanúgy, mint az — eredetileg a beépítés fellazítása érdekében tervezett — pontházszerű magas épületek elszaporodása, hegygerincek vonulatába vágó elhelyezése.

Az építőipar termelőképességének új építkezésekre koncentrálása együtt jár a belső városrészek elhanyagolásával, leromlásával. Megfelelő karbantartásukra, felújításukra az építőipar felkészületlensége mellett az anyagi feltételek is hiányoznak. Az e téren újabban tett erőfeszítések ellenére növekszik a feszültség az egyes városrészek színvonala között. Ehhez társadalmi szegregálódás és az épületeknek és környezetüknek elhanyagolása is hozzájárul. Ma már mindjobban felismerjük régi városrészeink értékeit. Ezek felszínre hozása, a város arculatában is tehertételként jelentkező visszásságoknak megszüntetése soron következő fontos feladatunk. A főútvonalak sortatarozása, összehangoltságra törekvő színezése ebben a vonatkozásban csupán első lépésnek tekinthető.

Preisich Gábor

3

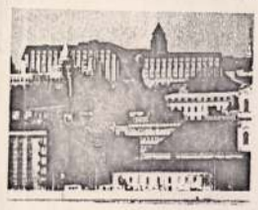

4

3. A Budai vár látképe a két világháború között
4. A Hilton Szálló Budapest városképében

3. Vue du quartier du Château d'entre les deux guerres mondiales
4. L'Hôtel Hilton dans la physionomie urbaine de Budapest

5

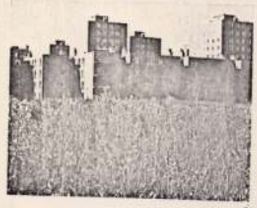

6

5. Műszaki Egyetem, Gépészmérnöki Kar épületei, Budapest (Építész: Rimanóczy Gyula, 1955)
6. Újpalotai lakótelep (Építész: Tenke Tibor, TTI)

5. Les bâtiments de la Faculté des Ingénieurs mécaniciens de l'Université Polytechnique de Budapest (Architecte: Gyula Rimanóczy, 1955)
6. Cité d'habitations agglomérées à Újpalota (architecte: Tibor Tenke TTI)

Preisich Gábor

terve második helyen díjazva

[3] s.T: A dunaparti és magdolnav rosi lakótelep tervpályázatának ismertetése. Tér és Forma. 1946. 1o.sz. műsz. rajzokkal.

PREISICH GÁBOR

Magyar Építőművészek Szövetsége
Budapest VIII. Puskin u.26.
Telefon: 338-369, 339-580

M e g h i v ó

A Magyar Építőművészek Szövetsége Elméleti-Kritikai, valamint Lakásépítési Bizottságának közös építészeti-kritikai vitájára. A vita

helye: Magyar Építőművészek Szövetségének székháza /VIII. Puskin utca 26,/

időpontja: 1962. november 30. /péntek/ du. 1/2 6 óra,

tárgya: prototipus paneles lakóház tervek.

A kritikai ismertetést tartják:

Mihálffy Lóránd és
Preisich Gábor építészek.

Megjelenésére feltétlenül számitunk.

MAGYAR ÉPITŐMŰVÉSZEK SZÖVETSÉGE
TITKÁRSÁG

II

Németh Lajos művészettört.

BUDAPEST

XIV.Pánki Ignát u.73.

Preisich Gábor MDK

építész /Buváti/

1962 évi Ybl Miklós dij 1. fokozatával tüntet ték ki.

Népszava. 1962. ápr. 1.

MDK

Oblath György és Preisich Gábor építészek

Egy lebontandó belső Erzsébet városi háztömb
ujjáépitésének távlati képe.
A Kéler Napoleon dij 1933 évi nyertese.
Kepr.

Képzömüvészet. 1933. 256.l.

Preisich Gusztáv [ˈpreːʃɪx ˈguːstaːv] MDA

Tegnap bemutattuk a kitüntetett
Ebert - Preisich - Pfannl tervet.

— : A felvonulási tér rendezésének
egyik változata 1.

EST/ HIRLAP
Bp. 1964. aug. 29.

Preisich Gábor

cikke:

Budapest és környéke általános városrendezési terve – Budapest, 1970. 11. a. 2-5. l.

Preisich Gábor

Vas Zoltán, Major Máté, Preisich Gábor és Granasztói Pál hozzászólása:

Még egyszer a Közmunkatanácsról.
Budapest, 1971. 5.sz. 10-12. l.

Pacsich Gábor

Hozzászól Nagy Máté Az „építészet" fogalma és fogalomköre c. írása nyomán kibontakozó vitához.

Pacsich G.: Külön-külön vagy együtt?; Valóság, 1969. 5. sz. 102-103. l.

Preisich Gábor

cikkei:

Az ipari lerakodók

Budapest, 1971. 3. sz. 4-6. l.

Preisich Gábor

cikke: A központok rendszere

Budapest, 1971. 5.sz. 1-4.l.

Preisich Gábor
életén

MSZMP KB nékhodi átépítése, 1949

Magyar művészet. 10. 3.
Képzőművész. Kiadó. 1971.

Preisich Gábor
építész

V műve az új szellemi jegyében tofan-
tak.

Radó: Magyar építészettörténet 334,
Műszaki Kiadó 1971

Preisich Gábor
építész

V. és második: Bp. MÉMOSZ székház

1947–48
Repr.

Radas: Magyar építészettörténet. 343.
Műszaki Kiadó 1971.

Preisich Gábor
emlékére

Bp. városrendezési tervén dolgozott.

Rados: Magyar építészettörténet. 352.
Műszaki Könyvkiadó 1971.

Preisich Gábor
építész

Építő-, Fa és Építőanyagipari
Dolgozók Szakszervezeti Székház

Repr.

Raabe i. Mozgó építészetéről 376.
Műszaki kiadó 1971.

Preisich Gábor
ejtésén

~ volt MÉMOSZ-nékelőadás, 1949

Repr.

Magyar anyv. tört. 10. 1. k.
Kéziratanyv. Kiadó. 1971.

Preisich Gábor [építész :]

Megemlékezés Budapest városépítészetének története c. műve.

Vértesy Miklós: „Az építészet igézetében"

620-622.

KÖNYVTÁRCS, Bp. Ty. 1968. október XVIII/10.

Preisich Gábor

Zádor Mihály ismerteti Preisich Gábor: Budapest városépitésének története 1919-1969. c. könyvét

Budapest, 1970. 2. sz. 46. l.

Preisich Gábor

Vadász György és Preisich Katalin terve /építészmunkatárs Elekfy Mária, építész konzulens dr. Preisich Gábor, statikus tervező Fernezelyi Sándor/ az alábbi pályázaton 60.000 forintos díjban részesült. /ismertetés, képpel/

Molnár Péter: A MTESZ Székház tervpályázata 1970. Magyar Építőművészet, 1971. 1.sz. 2-7. l.

Preisich Gábor

Pályázatnyertes építész

Major M.: Gondolatok — tehet. építésze — tanár. Mozgalmi.

Kritika 1965 10 sz. 17. l.

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Milyen kitüntetéseket kapott: . . . . .

. . . . . .

Mikor és hol volt külföldi tanulmányuto

. . . . . .

Preisich Gulyás [emlék]

MDh

30 000 Ft-ot adjunk most az Ybert-Preisich-Pfennel fele terv

→ Rud. Repr

— : Az Uj Nemzeti Szinhaz elhelyezésének terve 1.

ESTI HIRLAP

Ny. 1964. aug. 28

Preisich Gábor, építész

MDK

A Duna parti sétányok kiépítését
javasolja tanulmányában.

Pakots György: Legfontosabb a Duna-part
rendezése (kiépítése)

3.

ESTI HIRLAP

Bp. 1963. júl. 2.

Preisich Gábor MDK

"Uj építészet" c. építőművészeti folyóirat

közli P.G. elgondolásait az építkezés elrendezésének átalakításáról, megfelelő közületi beavatkozás alapján.

Kulturkrónika.- Kozma Lajos szerkesztésében megjelent "Uj építészet".
Népszava. 1947.ápr.lo.

MDK

Preisich Gábor

Bérház a Krisztina körúton. Repr.

Művészet, 1938. 21.lap.

MDK

Preisich Gábor

Preisich Gábor és Vadász Mihály az óbudai hidfeljáró terve. Repr.

Művészet, 1937. 32.l.

MDK

Preisich Gábor

Preisich Gábor és Garle György tervezték az alábbi épületeket:
Bérház Budapesten a Városmajor-utcaban; képekkel.
Bérház Budapesten a Koronaör-utcaban; képekkel.

Tér és Forma, 1943. 5.sz.

MDK

Preisich Gábor

Preisich Gábor és Vadász Mihaly tervezték a Weiss Manfréd-nyugdijintézeti bérhazat. Képpel.

Vasárnapi Ujság, A Bpesti Hirlap képes melléklete. 1934. dec. 25.

MDK

Preisich Gábor

Preisich Gábor és Vadász Mihály terve, villa a Kissvábhegyen. Repr.

Művészet, 1937. 6.sz. 41.l.

MDK

Preisich Gábor

Preisich Gábor és Vadász Mihály az OTI bérház pályázatán dijazott terv.

Képzőművészet, 1933. 210.l.

Fredagen d. 8.9.

Fredagen d. 8. Vandra mildly as ett
barnes pedagogiken diamant tsiv.

Köpenhamn, 1933. Alv. L.

PREISINGER, Johann fecit

1796 - Ban Pálffy Miklós 16 fl. fizetett

An 1997/1-3. 228.

Preisich Katalin épitész M.É.K.

Dijazva a Nemzeti Szinház elhelyezésére és közvetlen környekének kialakitására kiirt tervpályázaton
30ooo Ft-os dij

Társtervező: Ébert Ágoston, Preisich Gábor
Munkatárs: Pfannal Egon

Ma gyar Épitőművészet 1964 /6. 4-8.l.

M.~.K.

Preisich Katalin

Vadász György és Preisich Katalin terve /építészmunkatárs Elekfy Mária, építész konzulens dr. Preisich Gábor, statikus tervező Formezelyi Sándor, az alábbi pályázaton 60.000 forintos díjban részesült. /ismertetés, képpel/

Molnár Péter: A MTESZ Székház tervpályázata 1970.
Magyar Építőművészet, 1971. 1.sz. 2-7. l.

...cha Katalin

nevét a Ferenczy Noémira visszavezethető gobelin-tech
nika müvelői között említi

Katona Imre: Modern iparmüvészetünk néhány kérdése.
Müvtört.Ért. 1970. 4.sz. 278-283. l.
282. l.

Prepeli

Preisich Katalin, épitész MDK

30 000 ft-os dijat nyert.

–: Kihirdették az uj Nemzeti Kiállitás elhelyezésére kiirt tervpályázat eredményét 8

Sz. 1964. aug. 28.

NÉPSZABADSÁG

Preisich Katalin építész

diplomaterve* a Magyar Építő-
művész Szövetség I. díjjal tüntette ki

* Visegrádi vízlépcső /mederrajz/

Magyar Hírlap 1964 I 11

Preisich Katalin épitész M.D.K.

Pályaterve 30 000 Ft-al dijazva

Társtervező: Ébert Ágoston-Preisich Gábor- Pfannl Egon

Kihirdették az uj Nemzeti Szinh z elhelyezésére kiirt tervpályázat eredményét

Msgyar Nemz t 1964. augusztus 28. 3.1.

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726
1982 OKT 15
KÖZNEVELÉS

1021

A KÖZNEVELÉS GALÉRIÁJA

Preisinger Zsuzsa

1946-ban született Budapesten, a Ferencvárosban. Tanítói diplomája mellé 1974-ben szerezte meg a rajztanári képesítést is. 1975 óta a Budapesti Tanítóképző Főiskola Gyakorló Általános Iskolájában tanít. Idén szeptemberben fejezte be tanulmányait a Magyar Képzőművészeti Főiskola rendkívüli rajztanárképző tagozatán. Határozott egyéniség: tudatosan készült a tanári, művészi pályára. Vecsey Csaba, Bráda Tibor voltak a mesterei, a rendkívüli tagozaton pedig Balogh Jenő látta el jó tanácsokkal. Szívesen és szerettel emlékezik az Aradi Jenő szervezte és vezette művészettörténeti túrákra, a vele való hasznos beszélgetésekre. A gyakorló iskolában 6—10 éveseket tanít és az utolsó éves tanítóképzősök foglalkozásait vezeti. Nem könnyű e két korosztály párhuzamos nevelése, tudatosság és határozottság szükséges ahhoz, hogy a gyermekekből és a hallgatókból egyaránt ki lehessen hozni a maximumot — a szilárdan megalapozott látáskultúrát. Ehhez mindenekelőtt fejleszteni, formálni kell a bennük csirájában meglevő vizuális ítélőképességet, s megszüntetni a kezdeti bizonytalanságokat, s mindent könnyedén és szemléletesen végezni, hogy ők is élvezzék a rajzórákat. Művészetében is a tudatosság jellemzi. 1975-től rendszeresen részt vesz a pedagógus képzőművészek nyári művésztelepeinek munkájában, melynek eredményeként bemutatkozott alkotásaival a Bázakerettyén, Zalaegerszegen, Gyulán és a Fáklya klubban rendezett csoportos kiállításokon. Képei általában szimbolikus tartalmakat, általánosabb gondolatokat hordoznak — ehhez azonban részletekbe menő, alapos előtanulmányokat folytat. A mögöttes tartalom érdekli, a valóság tárgyi elemeit úgy igyekszik átírni, csoportosítani, hogy azok új jelentést nyerjenek. Mostanában egyre kevesebb színnel dolgozik, a finom árnyalatok érdeklik, s noha igazából festeni szeret, megpróbálkozott már majd minden technikával.

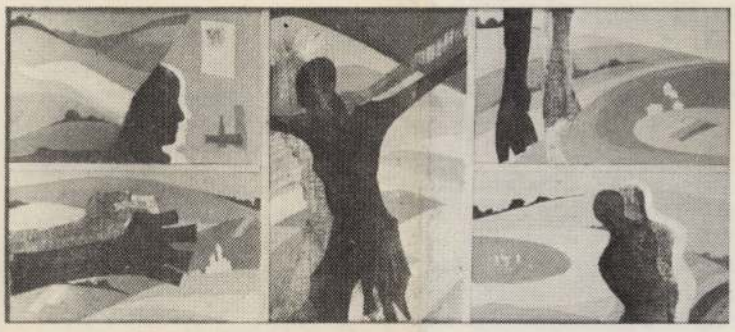

Pléh Krisztus

Zalai emlékek

Hazafelé

Szlovákiai táj

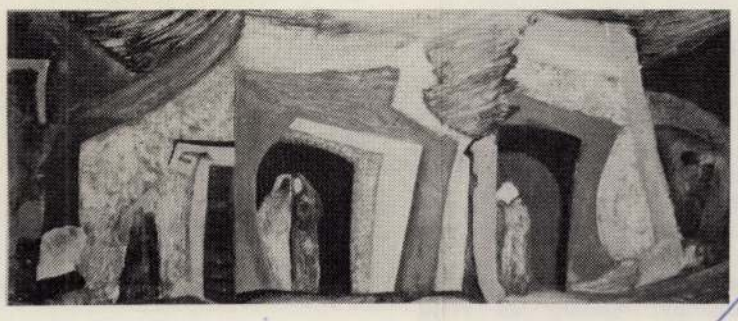

SZEMLE

Könyv a társadalmi mobilitásról

A hetvenes években sokat beszéltünk a társadalmi mobilitásról, talán túlzottan sokat. Most végre a kezünkben van egy könyv, amely tudományos pontossággal írja le a mobilitást a mai magyar társadalomban. Mindenekelőtt ezért üdvözlöm örömmel *Andorka Rudolf* monográfiáját *(A társadalmi mobilitás változásai Magyarországon)*.

A szerző a Központi Statisztikai Hivatal munkatársa; másfél évtizede foglalkozik társadalomstatisztikával. Kutatómunkája most érett be. Amióta a társadalmi szerkezetkutatások megindultak hazánkban — Ferge Zsuzsa emlékezetes könyve adott először összefoglalást róla (Társadalmunk rétegeződése) —, Andorka Rudolf az első, aki monográfiát írt erről a fontos társadalmi folyamatról.

Mit kell tehát tudnunk a társadalmi mobilitásról? Először is, a szerző — társadalomstatisztikusokkal és szociológusokkal együtt — azt a társadalmi folyamatot érti rajta, amelynek során az egyes emberek (vagy akár emberek egész csoportjai) helyet változtatnak a társadalom szerkezetében: parasztból munkássá, munkásból szellemi dolgozóvá válnak és így tovább.

Másodszor, meglehetősen nehéz volt ezt a társadalmi folyamatot a régi Magyarországon kimutatni. Nemcsak a népszámlálások adatainak pontatlansága és más statisztikai okok miatt, hanem főleg azért, mert a társadalmi mobilitás kicsiny volt. A meglehetősen szűk lehetőségeket egyrészt az egyes társadalmi osztályok és rétegek gyereklétszámai közti különbség okozta: a föld nélküli parasztságnak kényszerűen kellett (kellett volna) elhelyezkednie az iparban; az értelmiség pedig szükségképp szorult „utánpótlásra", nem lévén elegendő gyereke. A nagy fordulat egyrészt a felszabadulást követően állott be, másrészt az 1960-as évek első felében. A felszabadulást követő földreform ugyanis a munkásságból is sok helyütt parasztságot termelt. A vezető réteg pedig nagyrészt kicserélődött. Az 1960-as években kiterjedt gazdasági növekedés pedig olyan szívóhatást gyakorolt a társadalom egészére, hogy ezt valamennyi osztály és réteg megérezte. Így háromötödére csökkent a mez… dolgozók aránya; nőtt az iparban … tottaké; egynegyedére csökkent a kisiparos réteg; viszont megduplázódott a szellemi dolgozók foglalkozási csoportja. Az esélyegyenlőtlenségek csökkentek, mert az értelmiségi gyerekek esélye nem romlott a tekintetben, hogy ismét értelmiségiekké váljanak; viszont minden más társadalmi réteg gyermekének nőtt az esélye rá, hogy elhagyja szülei foglalkozását.

A pedagógust nyilvánvalóan Andorka Rudolf könyvének nyolcadik fejezete fogja a leginkább érdekelni. Ez az iskolai végzettség hatásairól szól. Egyrészt jó összefoglalója a társadalmi mobilitás és az iskola körül folyó évtizedes kül- és belföldi vitáknak, másrészt a jegyzetben szinte valamennyi vonatkozó irodalmat fölsorolja, nem egyet ismertet és kommentál is. Harmadrészt — s ez tán a legfontosabb — ebben a fejezetben a szerző adatszerűen bemutatja, hogy az iskola szerepe megnőtt a társadalmi mobilitás irányításában; ennek ellenére a különböző társadalmi származású gyerekek iskolai (és nem iskolai) pályafutásában lényegesek maradtak a különbségek. A statisztikus jól tettenéri, amit művelődéspolitikus és neveléstörténész más oldalról érzékeltet: hogy az 1961-es iskolareform nyomán ugrásszerűen megnőtt a fizikai dolgozók gyermekeinek iskolai mobilitása; különösen a lányoké. A felsőfokú végzettség körében ilyen mozgásról egyelőre még nem beszélhetünk; de az kétségtelen, hogy a középfokú végzettség egyre kiterjedtebbé válik, ami a mobilitási esélyeket egy pontig növeli. Ezeket a jelenségeket különösen az általános iskolai végzős évfolyamokkal foglalkozók, valamint a középfokon oktatók tapasztalatból minden bizonnyal részletesebben is ismerik.

Merre keressük a jövőt? Andorka Rudolf rokonszenves programot vázol föl. Hitet tesz a társadalmi mobilitás, a társadalmi nyitottság fontossága mellett, és azután hangsúlyozza, hogy ez társadalompolitikai eszközökkel fönntartható, befolyásolható. S e társadalompolitikai eszközök között kiemelkedő helyet szán az oktatáspolitikának. Olyan elemzést készített tehát, amelyet — úgy hiszem — joggal ajánlhatunk az oktatásüggyel foglalkozó társadalomtudományi művek között kollégáink könyvespolcára. *(Gondolat)*

KOZMA TAMÁS

…védelem az iskolában

Az utóbbi évek társadalmi igényei és pedagógiai tapasztalatai fokozott mértékben ösztönöztek a gyermekvédelmi munka fejlesztésére. Ez számos pedagógiai területen meg is történt. Ennek ellenére az iskolai gyermekvédelem feladatait és lehetőségeit vizsgáló kiadványok ez ideig a „hiánycikk"-listán szerepeltek.

Gáti Ferenc régen várt könyve *(Gyermekvédelem az iskolában)* az első állomás a hiányok megszüntetésében. Komplex — pedagógiai, pszichológiai, jogi, szociológiai — szemlélete és gazdag tematikája biztos kalauz a veszélyeztetettség, a hátrányos helyzet, a családi nevelési ártalmak, a személyiségfejlődési zavarok, az aszociális és antiszociális megnyilvánulások, valamint a helyettesítő, a pótló és a korrigáló nevelés bonyolult jelenségvilágában.

Az alapinformációkat magában foglaló jól felépített kiadvány az olvasó elé tárja a szerző gyermek- és iskolaképét, az iskolai gyermekvédelem társadalmi jelentőségét, problémáit.

Gáti Ferenc a gyermeket — nevelési alapelveinkkel egyezően — aktív, a saját személyiségei fejlesztésében részvevő emberként mutatja be. Minden külső, akár anyagi, akár pszichológiai vagy pedagógiai segítség eredményessége attól függ, mennyire mozgósítja a gyerek érzelmi-szociális szükségleteit és tartalékait, milyen mértékben kelt fel saját aktivitását és együttműködési törekvését. Magatartása (beleértve negatív megnyilvánulásait) a pozitív társadalmi (pedagógiai) hatások és törekvések mellett (vagy ellenére) mikrokörnyezetén átszűrődve, személyiségsajátosságaival kölcsönhatásban formálódik. Ezért a szituatív viselkedés hátterében az okok, a pszichikus folyamatok megismerése és megértése alapvetően fontos. E háttérmechanizmusok és okcsoportok sorában különösen árnyalt elemzés olvasható a személyes (anya—gyerek, pedagógus—gyerek, pedagógus—szülő) kapcsolatok szerepéről. S mivel ma még az iskolai gyermekvédelem jórészt „egyén-pedagógia", érthető, ha a kortárscsoport és a közösségi tevékenység jelentőségének bemutatása mind a feltáró, mind a korrektív munka

Feinkép. kiegé

Sparmüves pótl Főiskola. 22 tbl

Preisinger a műhelyben dolgozik (ötvös)

Magyar Foto (PA 2313/4)

Feinkép.

Negatív cím.

Preisinger Ferenc

A stúdió helye

A budapesti pedagógusok képzőművészeti stúdiója 1953-1963
Bev. Vajkai Aurél Bp. 1965.
38. o.

Színház és irodalom

Műhely-titkok

I. Amivel a nap kezdődik

A libiai sivatagban nincsen annyi oroszlán, mint Magyarországon!

Ez a kiveszőfélben levő bestia a költők túlzott lelkesedésén keresztül úgy él a köztudatban, mint az állatok királya! A rettenthetetlen erő és félelmet nem ismerő bátorság mintaképe! Az a gyanum, hogy a hím oroszlán lobogó sörénye és az alanyi költők kócos haja között fentálló látszólagos hasonlatosság biztosított a költők szívében és szavában ilyen előkelő helyet Libia korgó gyomrú ragadozója számára.

Manapság, ha valamelyik szobrászművészünk valamilyen feladatot kap és hirtelen semmi sem jut az eszébe, nosza hamar mintáz egy oroszlánt. Ez a patron mindenre jó! Az oroszlán fekszik, ül, vagy áll; komoran maga elé bámul, vagy fürkésző szemmel a távolba néz; jámborul meghunyászkodik, vagy dühösen vicsorítja fogait, láncokat tép szét, vagy tépett zászlóra teszi mancsait; védekezik, vagy támad, diadalmámorban fürdik, vagy a leveretettség sulya alatt görnyed, teljesen mindegy, mert a végén még se több egy egyszerű macskánál, amely az alkalmazkodás törvényei szerint a sivatag futó homokjának színét vette fel. De mi hiába lázadozunk ellene, ő a hatalom és dicsőség megtestesedett szimboluma!

Manapság, ha valamelyik előkelő társaságban hijjával vannak a rendes beszéd témának, vagy ha már lecsépelték a kormányt és megunták a gazdasági válság fojtogató nyomorúságát emlegetni, akkor rátérnek a színházra! A mai társalgás libiai oroszlánja: a színház!

Igy jutottam el én is ehhez a témához!

Mert ugyan mi is legyen az a téma, ami mindenkit érdekel, amihez mindenki ért, amihez mindenki hozzászólhat, mint a színház! Ha itt-ott el is térnek a vélemények, ha magunkban bizonyosan azt gondoljuk, hogy a másik fele annyit se konyít a színházhoz, mint ahogy mi értünk, azért még mindig tudunk egymásnak valamit elmondani, amit a másik még nem tud, vagy nem egészen úgy tudja, mint mi: egynéhány színházi pletykát.

Preisler János:

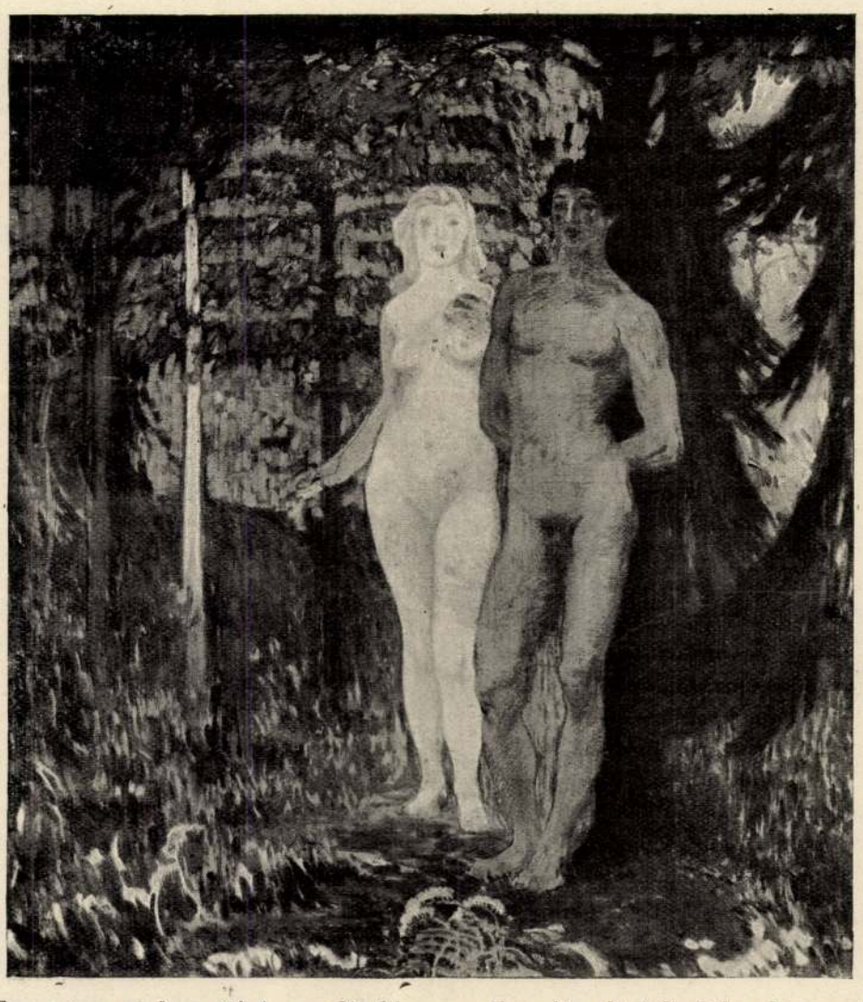

Ádám, Éva

Ilyen kis pletykálkodásban lesz most is részünk, mikor a színház boszorkánykonyhájának ezer csinját-binját próbáljuk kikutatni és rámutatni, hogy a színházban nem mindig az egyenes út a legrövidebb! Talán éppen ezért áll olyan közel a színház a politikához! Tudniillik a színháznak is meg van a maga külön politikája! Ezt nevezik a laikusok műhely-titoknak, amiben csak az a furcsa, hogy a műhelyhez van legkevesebb köze és több benne a titokzatosság varázsa, mint a titok!

Müvész-Élet. 1933. ápr. 15.

Rájöttek, hogy a gobelin nem kép, még ha alakokat is használ fel elemeiül, de szövött kárpit, faliszőnyeg, bútordísz, tehát nem lehet — bármily jó — festmény fonalas utánzása, hanem a díszítőelem-célú tehnikának megfelelő anyagszerű megoldása.

Magyarországban a gobelin készitésnek multja nincsen. Csak a legutóbbi két évtized munkájáról lehet beszélnünk. *Körösfői Kriesch Aladár* (Gödöllői iskola), *S. Undi Carla;* majd *Ferenczy Noemi, Remsey Jenő* és *Pekáry István* azonban oly sulyt jelentenek, melyet a csekély pártfogás mellett csak csodálni lehet. A magyar gobelintervezők pedig már azért is több figyelmet érdemelnének, mert tőlük várható nemcsak a szövött képszőnyeg művészi fejlődésének irányítása, de a bécsi ú. n. gobelin kézimunkák és petit-point-ek ízlést pusztitó üzleti szörnyűségeinek végleges kiirtása is.

— *V.* —

NÉPMŰVÉSZET ÉS HÁZIIPAR

A Mezőgazdasági kiállítás évente sárban, fagyban tartott bemutatójának van egy — pavillonnak nem nevezhető — deszkabódéja, ahová népművészetünk, háziiparunk, sőt az utóbbi években már iparművészeink is, szép számmal, értékekben gazdag gyűjteménnyel, kivonulnak.

Ami a kivonulást illeti, az eddigiekben semmi kívánni valót nem hagytak teljesítetlenül. A multban az anyag elsőrendű volt; a háziipari csoport rendezése, a hely sivársága, az iromba hombár célszerűtlen csúnyasága ellenére, ügyes és jól szervezett volt.

Benkő Sándor h. ipari tanácsos megtett mindent, amit ott, azon a helyen megtenni lehetett.

A helyiség borzalmas. A kiállítók megérdemelnék a tisztességes épületet, ha nem is oly fényeset, mint a lóistállók. Van a magyar népművészet és háziipar annyira fontos, mint a mangalica-tenyésztés.

Sajnos a kiállítás tulajdonos-gazdája, az OMGE., annyira szűkmarkú, hogy Benkőnek azért is harcolnia kell, hogy hatalmasan megnőtt csoportja részére ez a bódé jusson.

Talán majd ráeszmélnek végre, hogy szükség van rendesebb építményre.

A kiállítók, minden hasonló kiállítás szereplői: *Kiss Erzsi, Makk Józsefné, Pannónia csipke, Vozáry Emmi, Vörös ékszerész, Baumgarten Mária, Nőegyletek, MANSZ., Grabovieczky Leon, Hevesmegyei Háziipar, Vallás- és közoktatásügyi min. háziipari akciója, Badúz Balázs, Endrő Margit* — eredményes munkájukról adtak újabb beszámolót.

— *V.* —

Iparművészeti és háziipari műhelyjárás

Unterreiner Győző — a Széchenyi Export tulajdonosa, mint a „Bolygó hollandi", örökké úton van. Találkozásunk Tunisz és Milanó között Budapesten esett. Tuniszt nem tartja megfelelő exportlehetőséget nyújtó helynek. Páris, Milanó, Amszterdam után a chicagói világkiállításra utazik. Kíváncsiak vagyunk a külföldi vásárok és kiállitások exportlehetőségeire, megkértük, adjon hírt, véleményt a látottakról, tapasztalatairól.

Ismerve multját, hasznos szolgálatot fogunk tenni evvel a kérdésnek, mert vele nem „zöldasztal", sem alkalmi „kamarás-*napoleon*", de szakavatott, gyakorlati ember mondja el nézeteit. Szakember, aki nem a Louis Bonyhardok — jampec-stilusában *segített*, állami támogatással exportot szervezni iparművészeinknek és háziiparosainknak. Mert a Laskayakból, Bonyhardokból, Mister Whyttekből nem kérünk. De még a yen, dollár, font, frank, pengő 50%-os átszámitási kulcs feltalálóiból sem.

Kiss Erzsi iparművészeti műhelye, a mostoha gazdasági viszonyok ellenére, lendületes iramban termeli a magyar népművészeti elemek meleg átérzésével tervezett fa-, bőr- és karton-dísztárgyak, valamint az idegenforgalmi emlékek újabb és újabb formáit.

Vladár Sándor iparművész faüzeme ismét újdonságok tömegével készül a hazai, de főleg külföldi kiállításokra.

Elmondotta, hogy egy nagy amerikai rendelése mint esett kútba, a devizarendelet bürokratikus útvesztőiben. A kérdés annyira közérdekű, legközelebbi számunkban bőven rávilágítunk a magyar iparművészet és háziipar exportját eleve megfojtó rendszer tarthatatlanságára.

Endrő Margit készül az Árumintavásárra és az idegenforgalmi időszakra. Megmutatta legutóbb mintázott — alakos műveit, melyek között felfogásban, kidolgozásban, eddigi irányától eltérő, újszerű darabok vannak.

Elindult egy vagon . . .

A *milanói nemzetközi kiállításra* cimzett vagonban száz magyar iparművész munkája indult hódító útra!

Levett kalappal, kendőlobogtatással integetünk búcsút a vagon után.

Lobogtatjuk a kendőt, aztán a búcsúztatók féltő gondjával jövünk vissza, — mindjobban tépelődő ráeszméléssel . . . Mi is volt abba a vagonba becsomagolva? Kiknek a munkáit és kik válogatták, csomagolták?

Kik szedték csokorba a magyar iparművészet remekeit?

Mert a csomagolók — akikről különben feltételezünk minden jóhiszeműséget, szakértelmet — valamit elfelejtettek. Valamiről megfeledkeztek.

Túlságosan csendben válogattak. A művészek nagy része nem kapott felhívást, nem is igen tudott róla.

És ha egy szaklap, vagy egyesület, a maga tagjai között hirdette is, miért csak ott? Ami pedig a legfontosabb, *miért nem lettek a kiküldendő tárgyak előzőleg nyilvánosan kiállítva* úgy, mint azt a külföldi képzőművészeti kiállításokra küldött festményekkel, szobrokkal mindannyiszor teszik?

Hiszen ez nemcsak arra jó, hogy aztán senki sem vádolhatja a kiküldőket csoportérdekszerűséggel, de az iparművészek mindannyian (különösen a fiatalok és a pályára készülők), látván a válogatott anyagot, tanulságot meríthetnek, ösztönzést nyerhetnek és ami talán ugyancsak nem utolsó szempont, — a magyar nagyközönség is kíváncsi lehet arra, ki és mi megy ki védeni a magyar színeket. Ez egyúttal a legjobb hirdetője is lenne iparművészetünknek idebenn. Eltekintve attól, hogy a közönség pénzén indult el a vagon . . .

Vagy erre nem szabad kíváncsinak lennünk?

Előzetes bemutató-kiállítást kérünk a jövőben! Egyébként: Isten áldja a vagont!

V.

MDK

Preisler János festő

"Ádám,Éva" c.festm.repr.

Művészet.1933.ápr.15. 12.l.

Preisner József

ötvös

1822. Pest-

Vojd. 176. l.

~~Brigetio h. n. VI. 208.~~

Preisner József

ötvös

1828 Pest, Belváros

Kapumagasparom ötvösök 43 l.

Szinnyei áll. Darnay-múzeum

X. 6.

Preiss

szerepel a Nemzeti Társaság
„Tavaszi Szalon" c. kiállításán
az Ernst Múzeumban

Magyar Hírlap 1938 IV. 10.

Stocentový Banícky zvon bol od roku 1559 natoľko poškodený, že sa muselo prikročiť k jeho oprave. Mesto sa o opravu zvona pokúšalo hneď po jeho prasknutí, ale keďže ju nebolo schopné zaplatiť samo, chcelo sa na oprave dohodnúť s baníckym bratstvom a mediarskym podnikom. Kvôli zlým vzájomným vzťahom však obe oslovené inštitúcie spoluprácu odmietli. Na prelome mája a júna 1561 sa preto mestská rada písomne obrátila s prosbou o pomoc priamo na panovníka. V žiadosti o pridelenie 50 centov medi z banskobystrického medeného hámra uviedla, že na zvolávanie obyvateľov a baníkov k bohoslužbám sa musí používať malé delo. Z pridelenej medi mesto okrem opravy Baníckeho zvona plánovalo odliať aj zvon s hmotnosťou 10 centov pre kostol v Špa nej Doline, pretože pre potreby tamojších bohoslužieb sa využíval iba malý zvonček. Po panovníkovom súhlase sa dočasne upravili aj vzájomné vzťahy medzi mestom, baníckym bratstvom a vedením mediarskeho podniku. Všetky tri subjekty koncom augusta spoločne vydali potvrdenie o vyčlenení 20 centov medi v „banskobystrickej hmotnosti" v podobe liatych gúľ pre nový zvon.[1] Pretože mesto chcelo, aby zvon prelial *lejárskeho umenia znalý človek, ktorý sa liatiu zvonov rozumie a vykoná ho bez škôd,* nevyužilo služby domáceho puškárskeho a delolejárskeho majstra Jaruša, ale oslovilo prešovského delolejára a zvonolejára Pavla Neidla. Zámery mesta sa však celkom nevydarili a výrobu zvona sprevádzali komplikácie. Zvon sa podarilo odliať až na druhý pokus a výsledok nebol príliš kvalitný – už o niekoľko rokov ho museli preliať nanovo.

Pavol Neidl, ktorý sa v Banskej Bystrici prezentoval ako *puškársky majster toho času bývajúci v Prešove*, uzatvoril s mestom a baníckym bratstvom zmluvu o novom preliatí staršieho Baníckeho zvona 23. decembra 1561. Majster sa zaviazal prasknutý zvon v priebehu nasledujúceho roka nahradiť novovyrobeným zvonom a zmluva obsahovala aj záväzok, že zvon, ktorého dovtedy do pohybu uvádzalo šesť osôb, bude taký veľký, že na jeho rozhýbanie bude potrebných až dvanásť mužov. Za prácu mu mesto a bratstvo sľúbilo vyplatiť 300 zlatých v hotovosti a zároveň sa objednávatelia zaviazali, že majstrovi pripravia pre jeho prácu všetko potrebné vrátane postavenia zlievarenskej huty a dodania dvadsiatich mužov, ktorí mu pomôžu s manipuláciou pri skladaní starého zvona a pri usádzaní nového zvona do veže.

Práce na výrobe zvona začali v prvých jarných mesiacoch nasledujúceho roka. V čase od 4. apríla do 6. júna 1562 postavili taviacu pec priamo v hradnom areáli a koncom mesiaca 32 baníkov spustilo starý zvon z veže, následne ho previezli pred budovu mestskej váhy na námestí a tam ho rozbili. S odlievaním majster začal 7. augusta, ale pretože sa nevydarilo, musel pristúpiť k výrobe druhej formy. Druhé, tentoraz úspešné odlievanie majster vykonal 26. novembra. Zvon podľa údajov mestskej rady vážil 130 centov (asi 7 843 kg) a na jeho výrobu sa použila surovina zo starého Baníckeho zvona, pridelených 20 centov medi, pol centa olova a takmer 10 centov cínu (10 centov bez dvanástich libier), ktorý sa kvôli nedostatku tohto kovu musel kúpiť a doviezť z Viedne. Zvon osadili do veže 1. marca a srdce sa naň upevnili o dva týždne neskôr. Celkové náklady na preliatie Baníckeho zvona predstavovali sumu 931,74 zlatých, z ktorých 569,19 zlatých zaplatilo mesto a zvyšok banícke bratstvo Božieho tela.

Veľký zvon Samuela Preisa z roku 1763

Zvon, azda aj kvôli prímesi pol centa olova, ale najmä kvôli svojej prílišnej veľkosti, ktorú Pavol Neidl nedokázal dokonale spracovať, dlho nevydržal a čoskoro po skončení jednoročnej záručnej lehoty, ku ktorej sa majster zaviazal, niekedy v priebehu roka 1564 praskol a stal sa takmer nepoužívateľným. Mestská rada po dohode s baníckym bratstvom v snahe nezničiť ho úplne, síce obmedzila používanie zvona, ale nezrušila starý zvyk, podľa ktorého mal každý člen bratstva pri svojom pohrebe bezplatný nárok na tri údery Baníckeho zvona. Obmedzené používanie zvona obe strany, ktoré ho považovali za svoj klenot, dlho nemohlo uspokojovať, a preto sa pokúsili o jeho preliatie. Kvôli vyššej

Zmluva medzi mestom Banskou Bystricou, baníckym bratstvom Božieho tela a zvonolejárom Pavlom Neidlom, autorom Baníckeho zvona z roku 1562 – detail záverečnej časti textu s pečaťami signatárov

priorite modernizácie mestského opevnenia a mestskej výzbroje, na ktoré sa museli vynaložiť nemalé finančné prostriedky, sa tak stalo až o niekoľko rokov neskôr.

Mestská rada spolu s baníckym bratstvom Božieho tela koncom roka 1570 opätovne nevyužila domáce zdroje a nadviazala kontakt s viedenským mešťanom a tamojším medilejárom Valentínom Schreiberom, s ktorým už 4. februára 1562 a mesto Schreiberovi doplatilo 168,50 zlatých. Preliatie Baníckeho zvona mesto a banícke bratstvo vyšlo na 725,98 1/2 zlatých.

Detail výzdoby zvona – kartuša s oslavným textom na richtára Gottfrieda Mollera

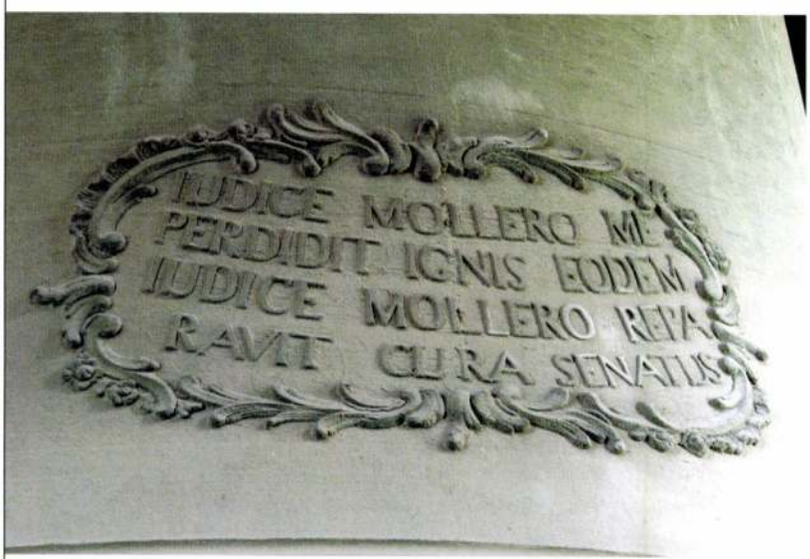

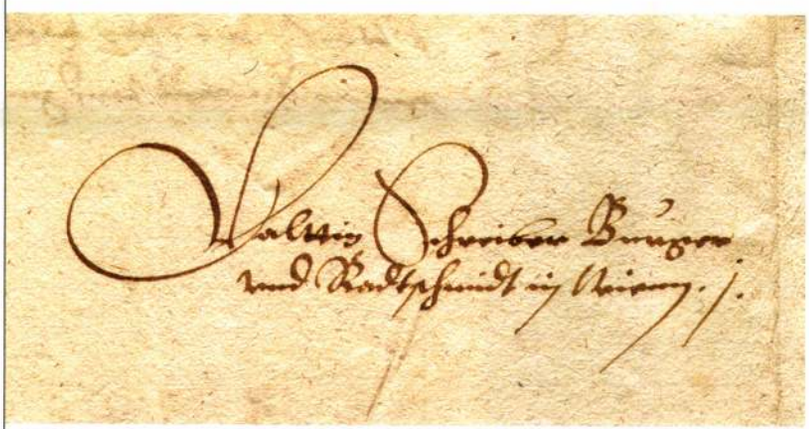

Autograf zvonolejára Valentína Schreibera, autora Baníckeho zvona z roku 1572

ruára 1571 uzatvorili dohodu o preliatí veľkého Baníckeho zvona. Zmluvné podmienky boli podobné ako v predchádzajúcom prípade s tým rozdielom, že majster okrem 300 zlatých za svoju prácu mal navyše obdržať 10 dukátov v zlatých minciach ako dar pre svoju manželku. Rovnako ako Pavlovi Neidlovi, aj Valentínovi Schreiberovi sa Banícky zvon podarilo odliať až na druhý pokus. Po svojom dokončení 12. januára 1572 vážil omnoho viac než jeho predchodca – až 175 centov. Banskobystrický Banícky zvon z roku 1572 sa teda na istý čas stal najväčším zvonom v celej krajine. Keďže počas jeho výroby sa medzi mestom a zvonolejárom vyskyli isté kontroverzie a aj finančné nezrovnalosti, Valentín Schreiber svoje ďalšie pohľadávky, ktoré vyčíslil na 100 toliarov, uplatňoval prostredníctvom viedenského mestského notára a kráľovského radcu Františka Iglshauersa. K definitívnemu vyrovnaniu medzi mestom a majstrom nakoniec došlo koncom ja-

Banícky zvon v tejto podobe mestu a baníckemu bratstvu slúžil až do veľkého požiaru mesta v roku 1761, kedy došlo na zvonici mestského hradu k deštrukcii všetkých zvonov. Absenciu zvonov mestská rada okamžite po požiari riešila stiahnutím zvonov z filiálok mestskej fary z Jakuba, Sásovej a zo Špaňej Doliny.

Už v priebehu nasledujúceho roka mestská rada zadala práce na odliatí nových zvonov pre mestskú zvonicu dvom tamojším majstrom – Jánovi Jurajovi Knoblochovi a Samuelovi Preisovi. Keďže Samuel Preis už realizoval zákazku na odliatie dvoch menších zvonov pre hodinovú vežu a mal odliať aj zvon s menom Medián s hmotnosťou 48 centov, Ján Juraj Knobloch, ktorého mestská rada poverila výrobou menšieho zvona s menom Špeciál s hmotnosťou 24 centov, v auguste 1762 požiadal o zmenu zákazky tak, aby bola rozdelená spravodlivejšie. Mestská rada majstrovi vyhovela a pridelila mu výrobu oboch zvonov. Samuela Preisa poverila zadaním výroby Veľkého zvona s hmotnosťou 99 centov.

Zvony z Jakuba a zo Sásovej už čoskoro naďalej neboli potrebné a v júli 1763 sa mohli vrátiť na svoje pôvodné miesta. Na zvonici sa postupne opätovne ocitlo šesť zvonov, pričom všetky nové zvony si okrem jedného ponechali svoj pôvodný názov. Výnimkou bol práve Banícky zvon. Banskej Bystrici názov už totiž dávnejšie nevyhovoval kvôli sporom o jeho vlastníctvo, ktoré neustále viedla s baníckym bratstvom Božieho tela. Prvý pokus o privlastnenie si zvona mesto urobilo už v roku 1562. Cechmajster bratstva Božieho tela v mene celého bratstva v júni 1562, čiže tesne pred prvým neúspešným odlievaním zvona, pred mestskou radou protestoval proti slovu „cives", ktoré sa nachádzalo v nápise na plášti zvona. Keďže baníci sa za občanov mesta nepovažovali a Banskú Bystricu pokladali iba za miesto, ktoré im slúži na nocľah, považovali za vylúčené, aby v texte na zvone baníci na rozdiel od mešťanov neboli vôbec uvedení. Toto stanovisko podporilo aj následné zhromaždenie celého bratstva, ktoré k mestskej rade vyslalo deputáciu na čele s banským majstrom. Po dlhej a búrlivej diskusii sa obidve strany dohodli na náprave. Mesto však neprestalo zvon považovať za svoj výlučný majetok, čoho prejavom bolo aj to, že sa pokúšalo obmedziť jeho pôvodné pomenovanie a nazývalo ho iba Veľkým zvonom bez akéhokoľvek prívlastku, alebo jeho pôvodné pomenovanie odsúvalo až na druhé miesto v prípade, kedy sa tomu nedalo vyhnúť.

Zvon podľa starého zvyku znel pri pohreboch baníkov a ďalších členov bratstva bezplatne, ale pretože všeobecne sa zvonenie tohto

zvona považovalo za veľkú poctu, mesto pri pohreboch iných osôb za každý jeden úder Baníckeho zvona účtovalo jeden zlatý. Menej solventní pozostalí mohli využiť Mestský zvon alebo Novu, ktorého jeden úder stál 50 denárov. V priebehu 18. storočia sa v Banskej Bystrici rozpútali veľké spory o právo zvonenia na Baníckom zvone, ktoré mestská rada začala príslušníkom baníckeho bratstva upierať. Preto aj nešťastie, ktoré mesto postihlo, svojím spôsobom pomohlo rozriešiť spor o vlastníctvo zvonu. Nový zvon, ktorý vzišiel z roztavenej zvonoviny starého Baníckeho zvona, na svojom plášti niesol text, v ktorom už nebola žiadna zmienka o baníckom bratstve Božieho tela a zvon odteraz niesol iba neutrálne pomenovanie Veľký alebo Najväčší zvon. Je však zaujímavé, že napriek tejto skutočnosti sa text na novom zvone až na troch miestach odvoláva na svojho predchodcu – dva razy priamo v texte a raz v chronograme. Keďže sa v úradnej komunikácii v dôsledku čoraz častejšieho používania latinského jazyka na úkor nemeckého jazyka zvon označoval ako *campana maxima, campana magna* alebo „campana generalis", pričom toto pomenovanie zdôrazňovalo jeho postavenie a veľkosť v sústave zvonov v meste, postupne sa pre zvon ujalo sémanticky nesprávne pomenovanie Generál.

Zvon s dolným priemerom presne dva metre mal relatívne striedmu výzdobu. Pod korunu zvonolejár umiestnil tradičnú nápisovú pásku s textom *AUXILIANTE DEO CONFLATA PER ME SAMUELEM PREIS NEOSOLII*, spod ktorej vychádzali prevesené ozdobné girlandy. Druhú nápisovú pásku majster umiestnil nad dolný zvonový okraj a tu sa nachádzal text: *QVAE QVARTA AVGVSTI TRISTES EXTINCTA PER IGNES MVTA DVOS ANNOS HEV SINE VOCE FVI * DIVINO AVXILIO CAECIS EXTRACTA RVINIS VOCE NOVA POPVLOS AD PIA SACRA VOCO*. Text obsahuje dva chronogramy, pričom prvý predstavuje letopočet zániku Baníckeho zvona, čiže rok 1761 a druhý predstavuje rok vzniku Veľkého zvona, čiže rok 1763. Zvon sa k Baníckemu zvonu zároveň hlási priamo v texte. Plášť zvona na jednej strane niesol kartušu so štvorriadkovým nápisom: *JUDICE MOLLERO ME / PERDIDIT IGNIS EODEM / JUDICE MOLLERO REPA / RAVIT CURA SENATUS*, ktorým sa opätovne prihlásil ku svojmu slávnemu predchodcovi. Na náprotivnú stranu plášťa zvonolejár umiestnil rozsiahlejšiu výzdobu. Pod ozdobnou kartu-

Vstupná brána mestského hradu v Banskej Bystrici s vežou zvonice. V pozadí sa nachádza veža farského Kostola Nanebovzatia Panny Márie.

šou s figurálnym motívom svätej Trojice korunujúcej Pannu Máriu sa nachádzala druhá kartuša s mestským erbom.[2]

Zvon až do druhej polovice 19. storočia visel zavesený na pôvodnej korune. V januári 1864 však Banská Bystrica oslovila Jozefa Pozdecha so žiadosťou o vypracovanie návrhu a finančného rozpočtu na montáž nového uchytenia zvonov podľa vlastnej Pozdechovej metódy. Podnikateľ mestu predložil návrh na úpravu závesov troch zvonov. Išlo o Veľký zvon s hmotnosťou 100 centov, o tzv. Medián (*Campana medialis*) s hmotnosťou 45 centov a o Menší zvon, tzv. Špeciál (*Campana specialis*) s hmotnosťou 25 centov. Pretože, úpravy všetkých troch zvonov by mesto muselo zaplatiť 4 724,20 zlatých, mestská rada nakoniec rozhodla iba o úprave najväčšieho zvona a s Pozdechom 24. januára 1864 uzatvorila dohodu na montáž za 2 100 zlatých. Oproti pôvodnému rozpočtu sa suma znížila o vyše 400 zlatých.

Detail výzdoby zvona – kartuša so svätou Trojicou korunujúcou Pannu Máriu a kartuša s mestským erbom

Počas svojej návštevy Banskej Bystrice v roku 1866 Pozdech banskobystrický magistrát upozornil, že Veľký zvon má nevhodne veľké srdce, ktoré by ho mohlo poškodiť. Dohodol sa s ním na jeho výmene a v marci 1866 nové srdce poslal do mesta. O mesiac neskôr však zistil, že srdce je pohodené na dvore mestskej radnice a že mešťania sa rozhodli aj naďalej používať staré srdce. Pozdech si síce srdce odviezol, ale obavy o osud zvona ho prinútili naliehať na mestskú radu o nápravu ešte aj o jedenásť rokov neskôr.

Zvon síce prasknutiu odolal, ale vo veľkom nebezpečenstve sa ocitol počas 1. svetovej vojny. V priebehu roku 1916 sa v meste konala zbierka farebných kovov pre vojenské účely a o rok neskôr si príslušníci osobitných vojenských jednotiek podriadených vojenskému stavebnému zboru č. 6 so sídlom v Košiciach z Banskej Bystrice odviezli aj trinásť zvonov. Rekviráciám unikol iba jediný zvon – Veľký zvon Samuela Preisa z roku 1763.

Pretože mesto kvôli finančným úsporám v roku 1864 nerealizovalo kompletnú prestavbu zvonovej stolice a vo veži ponechalo pôvodnú drevenú konštrukciu, v dôsledku veľkej hmotnosti zvona a jeho pohybu dochádzalo k príliš veľkej záťaži drevených vzpier. V decembri roku 1938, po nehode, kedy sa odlomila koruna Veľkého zvona, a následne sa narušila súdržnosť spojov drevenej konštrukcie, mesto sa rozhodlo zmodernizovať celú nosnú konštrukciu zvonov. S nákladom takmer 99 000 korún vo veži osadilo železnú zvonovú stolicu vyrobenú v Podbrezovských železiarňach a osadilo aj motory od firmy Rudolf Perner z Českých Budějovíc na elektrický pohyb zvonov. Nahradili aj srdcia všetky tri zvony vo veži, pretože podľa expertízy majiteľa firmy boli z príliš tvrdého materiálu. Ani táto zmena však Veľký zvon v konečnom dôsledku nezachránila pred poškodením, kvôli ktorému sa v súčasnosti nepoužíva.

Je takmer neuveriteľné, že zvon dodnes nie je zapísaný v Ústrednom zozname kultúrnych pamiatok Slovenskej republiky, ani v žiadnom inom zozname hnuteľných pamiatok, vedenom pamiatkovými orgánmi. O súčasnej existencii zvona mlčí aj odborná kampanologická literatúra. Vzhľadom na ojedinelú veľkosť zvona, vek a výnimočnú históriu jeho vzniku by sa však náprava mala urobiť čo najskôr.

Foto: Igor Graus

Poznámky

1/ Banskobystrický banský alebo banskomestský cent mal hmotnosť 60,33 kg na rozdiel od viedenského centu, ktorý mal hmotnosť 56,1229 kg.

2/ Kanonická vizitácia biskupa Belanského z roku 1829 uvádza, že na zvone sa nachádza ďalší dvojriadkový nápis s chronogramom (HONORI SANCTAE TRIADIS / ET VIRGINIS MAGNAE CAELI REGINAE), obhliadka zvona však túto skutočnosť nepotvrdila.

Literatúra

Článok bol napísaný výlučne na základe archívnych dokumentov, pretože odborná kampanologická literatúra, postavená na nekritickom preberaní údajov z literatúry 19. storočia, o banskobystrických zvonolejároch a delolejároch 16. storočia prináša veľké množstvo neúplných a často nesprávnych údajov. Detailný rozbor doteraz publikovaných prác s problematikou výroby zvonov v Banskej Bystrici v 16. storočí publikuje GRAUS, I.: *Banícky zvon v Banskej Bystrici.* (Príspevok k dejinám zvonolejárstva a delolejárstva na strednom Slovensku). Vojenská história 7, 2003, v tlači.

Pramene

Štátny archív v Banskej Bystrici, pobočka Banská Bystrica, fond Mesto Banská Bystrica (1020) 1255 – 1922, Mestský úrad v Banskej Bystrici 1923 – 1945.

Poďakovanie

Autor ďakuje PaedDr. Dušanovi Jarinovi, pracovníkovi odboru kultúry Mestského úradu v Banskej Bystrici, za pomoc pri sprístupnení zvona.

Preisz György

építész

l.

Hittrich Ödön dr.

Deákteri épületeink

multja. Bp. 1922.

11. 26. l.

1906. XII. 28.

Orsz. Ernő vármegyei levéltárnoknak Eger: „Heves és a volt Külső-Szolnok vármegyék nemesi adótára" című művének megszerzése kölcsönösen ajánlkozott a határ-ba tartozó intézetekhez (1141/1906.)

Preis György

pallér

1.

Schola Hermunia Esp.

12. p.

Preisz Győző

építész.

l.

Schoen Dezső

8.1.

Körösfeyi István, ref. lelkész

IX. 93.

Preiss György

született

1881. Budapesten.

Anyja: Salzmann Franciska

Preisz György

1876- építőmester
1877. Budapesten.

Ugyan ~~de~~ Eg falpillér
összeomlása. Az építési ipari
1877. évi. 27-ik.

Preisz György

budapesti építőmester

† 1889. április 15-én

65 éves korában

Vörös

Építő Ipar

1889. 175 l.

..... *műhely.*

főnökség!

.....hó.....n történő kifize-

.....indokából személyesen meg nem

.....számu .....

n.

n ..... hó.....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

M.D.K.

Preiss é. Kirschbaum

épitészek és épitő mesterek

szerzik Wagner Sándor Sorozsári-uteai házrészének bérlését, melyek hosszan homlokkal a lap, a 2. sz. mellékletben pedig a homlokzati- és az első emeleti alaprajzot közli.

Budapester Bauzeitung, Zeitschrift für Bauwesen,

Bp.1875. IV.évf. 48. sz.301-302old.

.H.G.H.

(VIDOR?) M. D. k

PREISINGER I. piarista festő

Nyitra piarista t. mennyezetképek.

Jaross Gy., Ipadicsky I. festőkkel kö-
zösen

Jaross XVIII. sz. 186. l.

M. D. K.

PREISSLER Antal

(1746-56), a kolíci gyár festője. Egy mintakönyvet hagyott hátra

Csányi 1954. 27. l.

H. D. K.

PREISZLER Antal

1746-ban a holicsi gyárban dolgozik

Részt vett a Castelli-madonna tálak festésében

Csánji 1954. 23.

Preissle M.D.K.

A Pilvax-kávéház.1848. repr.

Keresztury Dezső: A magyar irodalom képeskönyve Bp. 1956
201.1.

Preisler, Aulal

foto

laid

E-g II. 331 l

MEGHIVÓ

a MAGYAR-OLASZ TÁRSASÁG

f. évi április 27-én,
szombaton délután 6 órakor
az Iparművészeti Múzeum (IX., Üllői-út 33—37.) dísztermében
és
f. évi április 29-én,
hétfőn délután 6 órakor
a TESz (V., Falk Miksa-utca 1.) dísztermében tartandó

NYILVÁNOS ÜLÉSEIRE,

amelyeken

P. FACCHINETTI VITTORINO
a milánói Szent Szív egyetem tanára

tart előadást

szombaton:

„DUE FULGIDE GLORIE DELLA SANTITÀ ITALIANA"

címmel (vetített képekkel),

hétfőn: **„LA RADIO IN VOLO"** címmel.

AZ ELNÖKSÉG

Vendégeket a Társaság szívesen lát.

Preissler Anton

festo XVIII. 27

1.

Schirek Holitsch

110.1

23. Ciprusfa (Stellamare)	(48×60)	400 P
24. Sörivók (Brugge)	(65×80)	700 P
25. Önarckép (Budapest)	(60×80)	800 P
26. Munka-asztal (Budapest)	(60×80)	700 P
27. Udvar (Brugge)	(60×80)	700 P
28. Színész (London)	(60×80)	800 P
29. Híd (Brugge)	(100×77)	1000 P
30. Hattyúhíd (Brugge)	(60×80)	700 P
31. Nap eső után (Pozzetto)	(65×80)	700 P
32. Csendélet (Stellamare)	(65×80)	800 P
33. Kávéház (Rapallo)	(100×77)	1000 P
34. Vasárnap délután (Pozzetto)	(100×77)	1000 P
35. Fekvő lány (Stellamare)	(100×77)	800 P
36. Kis kikötő (Portofino)	(40×47)	
37. Este (Pozzetto)	(48×60)	500 P
38. Sárga kalapos lány	(60×80)	700 P

MDK.

268. Preissler, Johann Daniel:

Theoretisch -Praktischer Unterricht im Zeichnen. III-IV. Thell.Nürnberg; 1798.-Folio 36 rézmetszettel.

Magyar Nemzeti Reneszánsz Társaság V.akció
Bp. 1923. 17.l.

MDK

Freissler, Justus Jacob rézmetsző XVIII.sz.

1.

Nyári Kup. 102, 103, 105.lapon többször,
106, 107.lapon többször,
108.lapon többször.

Preissler Antal

festő

1716-56. Holics

egy mutatókönyvet

is kaptott kézhez

Csányi 1954

27.

Fenti a Castelli

rendőri tanyér fes-

Fője

V

Preissler, Valentin

Daniel

Preissler, Justus

Jakob

Pécsmegyei

l. XVIII. sz.

Nyári Kup

102. l.

103. l.

105. l. fólebtör

106. l.

107. l. fólebtör

108. l. fólebtör

Preissler Fülöp

festő

1754 Flolics

Csányi 1954

27.1.

MDK

Preissler, Valentin Daniel rézmetsző
XVIII.sz.

1.
Nyári Kup. 102.l. 103, 105.lap többször
106, 107.lap többször, 108.lap többször.

MDK

Preissler G. M.

rézm. XVIII. sz.

l.

Nyári Kup

102. l. 103. l.

107. l.

(Löbbrör)

108. l.

MDK

Preissler János kőmives legény

részt vett Buda ujjáépitésében 1686 után

Schoen Arnold: Buda épitőmestereiről töredékek, vázlatok I. Kik épitették ujjá Budát az 1686. évi romokból? Művért 1957. VI. évf. 4. sz. 299. l.

Preiss ....

és Kirschenbaum ... szövetség 1876-
ban a II. Népköztársaság n. 80. sz. a. egyle-
tet.

Benza László, Bernát György, Erdei Fe-
renc stb.: Budapest lexikon, Budapest
1973. 1335 l

853p

Preiz és Kirschenbaum építésztől

nevét említve az

I. Országház u. 9. sz. ház 1875-ös

átépítésével kapcsolatban

Műemlékvédelem

1971/1

V. old.

Preisz Ernő

grafikus

l.

Budapest, rajzisk.

1934-35. 26. l.

533. szám.

Műemlékek Orsz

Tárgy:

Sfő. v. megbízója a Bent-Sír-ká- polna Jerabói tb. helyszíni szemlére.

A beadv

Melléklet

Egyúttal

Előirat s

Utóirat s

Másolta:

Összeolv

Sz. D. K.

Preisz Erzsi

„Tanulmányfej" c. művének rep.-
ját bemutatja a lap.

Szemle-Élet. Bpest. 1937. juli 18-24.
XXVII. évf. 30. sz. 52. old.

MDK

Preisz Ervin

Szerelem, paszt.

Maszk, gipsz

Önarckép, gipsz

Müterem 4.csop.kiáll. 1937. ápr.

MDK

Preisz Ervin

Szakállas önarcképem, paszt.

Cigányasszony, of.

Krétarajz

Müterem 4.csop.kiáll. 1937. ápr.

MDK

Preisz Ervin

Tanulmány az Ámok c. kom.hoz, gipsz

Müterem 4.csop.kiáll. 1937. ápr.

MDK

Preisz Ervin

Tanulmány a Krisztus c. kompozicióhoz, of.

Ali dolgozik, of.

Vázlatok a Krisztus c.komp. rajz

Temetőben, of.

Műterem 4.csop. kiáll. 1937. ápr.

MDK

Preisz Ervin

A szomoruság, gipsz

Bontják a Tabánt 1933, paszt.

Kalocsai tavasz, "

1936. ősz, "

Müterem őszi kiáll. 1938. okt.

MDK

Preisz Ferenc, magyar fegyverkovács
Pesten.

dr Kalmár János közlése: Magyar fegyverkovácsok nevei.

Herrn Heinz Wagner, typen Bureau

Hier.

da Adressen Ihres Briefes Morgens frey-
zeitschrift Bureau.

Preisz /György ??/

Úri utca 15. sz. ház.
1873-ban Melczer István részére átépitette Preisz és Kirchenhauer.

Helyreállitotta 1959-ben Kacziba Ferenc.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.
57.1.

Preisz Győző

Indicator

Gen. Zahl Bycet

45. l.

VII. számú bizonylathoz

hogy az aláírásait

megadni méltóztassa.

Budapest 1938 jan.

Prusz Górny

epizod

Gentnüeml

65.1.

mely összeget a Müemlékek Országos
ott előadásom tiszteletdija fejében
tem.

Preiszer József

A Pilvax-kávéház belseje vendégekkel 1848-ban, egykorú tollrajz és vízfestmény Preiszer Jós. jelzéssel az Ernst Múzeum Pesti-kéziratában.

Fr Ernst. 15. l.

Folentino Francesco di: Kriget
76(82i),1087(668). — Kriget lev
76(82i),1088(668). —

Az öreg: Kik emelték?

A pap: Látom őket, most jól látom őket! Négyen vannak, kuruc tábornokok! Bercsényi Miklós, igen, és Forgách Simon, aztán Csáky Mihály és Esterházy Antal! Ősi szokás szerint pajzsra emelték, annak jeléül, hogy a nemzet akaratából emelkedjék minden más magyar ember feje fölé...

Az öreg: Jó dolgod van, pap-öcsém, hogy olyan hórihorgasra nőttél! De én semmit sem látok. Mondd meg legalább, mit csinálnak a császár követei, a labanc magyarok?

A pap: Felálltak és meghajolnak... Mélyen meghajolnak...

Az öreg: No, azért mondom!

A fejedelem feje még mindig ott lebegett a tömeg fölött. Most rés támadt a szürke felhők közt és arany sugárküllő világította meg Rákóczit és az ország sátrát.

A pap: A nemzet választott és az ég helyben hagyta a választását! Csuda ez, magyarok!

Az öreg: Hol vannak a fiaim? Ide jertek, mamlaszok! Rögtön be fogtok állani a kuruc hadseregbe! Mind az öten be fogtok állani!

A pap: Eddig a szavammal szolgáltam, de ezentúl én is karddal akarom szolgálni az örök igazságot!

Folytatjuk

Berzsenyit hívom

Csak ringasd, ringasd ősi föld,
hadd álmodjék a holt,
kiben a lélek összetört,
mert látomása volt,
Hiába! Nincs már énekes,
ki dallal ostoroz,
hallgat s örökre néma lesz
a vasbólvert koboz.

Nincs kéz, mely megzendítené
a roppant húrokat,
hogy felhördülne még belé
e könnyűvérű had.
Te láttad ezt, bús álmodó,
hogy dudvát hajt e föld
s hiába volt a riadó:
csak rabigába dőlt.
S nem Róma ez és nem Mohács,
riasztóbb végzet ez,
a pókháló a szörnyű rács
mely rajtunk terjedez.
A pókháló... Haj, egyre nő
belep szívet, agyat
s hitvány karunkban nincs erő
és nincsen akarat,
hogy széjjeltépné százezer
csomóját, szálait
s aki még hisz és tenni mer:
azon — röhögnek itt.

Nem Róma ez és nem Mohács,
ez több: a tespedés!
Mohácsból volt föltámadás
de ebből? Jaj, nehéz...
nehéz bizony s reménytelen,
betelt a látomás:
korcs lettél romlott nemzetem
és szibarita váz.

Több ez Mohácsnál, gyilkosabb,
férgek kórsága ez
s nincs ki lerázza átkukat,
mert nincsen énekes.

Te alszol Niklán. Fogva tart,
lefojt a téli hant
s új költőt vár vagy új vihart
sírod fölött a lant.
De nincs költő és nincs vihar
hogy megzendítené,
pedig tán van még benne dal
mely megrekedt belé!
Ha tudnék hozzá, én: parány,
ha bírnák ujjaim
s e végső dal, mint hajdanán,
fölbúgna húrjain,
orkánban bőgné jajszavát
a lázadó Bakony
s az égig csapkodná magát
a zúgó Balaton!

A rengő föld megértené
s tudná Pannónia
hogy óriások hangszerén
üvölt kicsiny fia...
Ó, add nekem a hangodat
és roppant hangszered,
adjad, egyetlen dalra csak
s tudom: csodát teszek!

Vagy másnak adjad Berzsenyi,
ki véle dalba fog,
csak kezdjenek már zengeni
a dörgő ritmusok!
Akárki lesz az énekes,
de támasszon vihart,
amelyben minden odavesz
vagy villámlik a kard
s minden villámból penge lesz
Istennek pallosa
s akkor, vesztünkre bárki les:
el nem veszünk soha!

Romlásnak indult magyarod
mentsed meg, Berzsenyi,
Utolsó, győzelmes dalod
ó, adjad meg neki!

GYULA DIÁK

A Pilvax-kávéház belseje 1848-ban. Preiszer József vízfestménye

A nagy emlék

Március. Ez a hónap még nem a tavasz, de mégis át meg át van sugározva a tavasz fényességével. Csupa ígéret, csupa tündöklés. Az ember szinte hallja, hogy a föld szíve dobog és nem a fülével, hanem az idegeivel figyeli, hogy a tavasz nagy, forró paripái hogyan feszülnek neki a távoli aranyszélű felhőknek, hogy a déli tájakról a mi földünk fölé hajtsák őket. Hogy meginduljon a langyos tavaszi zápor, hogy pár perc alatt kitépje magát a felhők közül a boldog nap és hogy kék legyen minden fölöttünk.

Az ember nem tudja magát elválasztani a természettől, hiszen ősapját földből formálta Isten és a föld terményei táplálják. A föld ízei, gazdag nedvei keringenek a testében. Nem véletlen, hogy az ember érzi a természet nagy parancsát és hogy az egyes ember és hogy a nemzetek is mindig tavasszal ébrednek rá az élet, az életük értelmére.

Az ember gyakran megfeledkezik arról, hogy magyar. A technika úgy kiszélesítette a világot, hogy a legtávolabbi világrészekből is eljut hozzánk a hír embertestvéreink változó életéről. Órák alatt megtudjuk, hogy mi történt Ázsiában, Afrikában, vagy Amerikában. A japáni fegyverek dörrenése szinte itt hallatszik, a dobhártyánk közelében. Látjuk a filmen az Afrika fölött zúgó olasz gépeket. Kalifornia narancssárga napsütése szinte bennünket is simogat. Az életünk zsúfolt a világ életétől és vannak pillanatok, órák, talán napok is, hogy nem adunk magunknak számot arról, hogy magyarok vagyunk. Azt, hogy a sorsunk keményebb, mint más népek sorsa, megszoktuk már, mint a szűk cipőt. Vigyázva lépünk s tán az volna a furcsa, ha egyszer nem szorítana a cipő.

De, ha meg is feledkezünk róla, ebben az ideges márciusban százszoros erővel figyelmeztet a vérünk minden cseppje arra, hogy magyarok vagyunk. Emlékezetes hónap ez, megszentelve a történelem hatalmas pillanataival. A nagy múlt emléke úgy járja át ezt a hónapot, mint a templom hajóját a tömjénfüst. Úgy világítja be, mint a templom íveit az örökmécslámpa fénye. Nagy emberek, halhatatlanok, égig érő árnyéka jelenik meg márciusban és ezek az árnyékok nem sötétek, amilyenek az árnyékok szoktak lenni, hanem mennyeien tiszták és világosak. Ők felébresztettek egy alvó, elvarázsolt álomban alvó nemzetet, amelynek a szíve már félig megkövesedett a gonosz varázslattól. A tulajdon vérük forróságával meggyujtották az egész nemzet vérét és aztán, ez a vér az ő vérükkel együtt szentelte meg a magyar földet.

Kevés föld van a világon, amelyért annyit harcoltak volna, mint a mienkért. Más országok földjén szántani lehet, építeni lehet, énekelni és táncolni lehet. Más országok földjén termékenyítő csatornákat ásnak, virágzó kerteket ültetnek. A mi földünkért folyton-folyvást harcolni kellett. Nagyon gyorsan kell kinőni a virágnak, hogy kinyílhasson, hogy bimbóban el ne tapossák. Éppen ezért olyan fájdalmasan drága nekünk ez a föld. Túlsokat adtunk érte.

Lihegve, elfúlt szívvel, alig pihenve harcoltak itt nemzedékek a szabadságért, az apa a fiának úgy adta át a kardot, mint most a stafétafutók egymásnak a stafétabotot. Mindig a szabadságért harcoltunk és mindig elvették tőlünk a szabadságot. A március az egyetlen lap harcaink véres és aranyos naplójában, amely tiszta örömtől ragyogó. Ebben a hónapban, ebben a tündöklő és szent márciusban nem vérzett még senki. Az eszmék és a gondolatok, nagy tervek és nagy álmok bontották ki tavaszi virágernyőjüket az ország fölött. A március a magyar ébredés hónapja, a sötét hosszú álom mennyei harmattól tiszta hajnala. Ha az Isten tizenkét ilyen márciust adna egymásután ennek a földnek, boldog lenne a magyar.

Az a nagy tűz, amelyet néhány megáldott rajongó gyujtott a régi márciusban, évtizedeken át világít felénk. Egy nemzet életének értelmére ébredtek rá akkor és egyetlen magyar embernek sem szabad elfelejtenie azt, hogy magyar. Március gyors felhőkkel, virágzó fákkal, zsenge lombokkal, a tavasz lobogóit bontja ki felettünk és a régi március egy nemzet tavaszának minden fényességét sugározza ránk. Ez a fényesség örökkévaló és forró. A mi szívünk is forró lesz tőle.

Uj Idők 1936. 12. sz.

Preisz Imre

Ötvös arcképe
Richter Antal festő-
től repr.

Kopp Jenő:
Ismeretlen magyar
festők a XIX. szá-
zad első felében.
Bp. 1941.
Képművészet-Füzetek
3. sz.

Római oltárkövek V. 160.

Preisauer

pesti ötvösmester
arcképe Richter
Antal Fülöpről
Emlőive

Kopp Ism 21. l.
Repr. u. o. XX. tábla

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36. IV. 1.

Dreiszer József

Szlávjza: „A Fogyasztási Szövetk."
361. p. reprodukció.

Rózsa György - Spira György: Negyvennyolc
a köztörténet tükrében, Budapest 1973. 5757

Preiszer J.
Jenő

l.
Maj. N.M. Cent
34. l.

BÉTA
IRODALMI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
BUDAPEST, VI., ARADI-UTCA 10.
TELEFON : AUT. 207-54-57.

Nap.

Dr. Szentiványi Gyula
úrnak

Budapest
Hegedűs Gyula utca 104.

PREISZER József térképész

Gál 1989 32-33.p.No.39. 1846

Preiszler Antal

kolléga ferto

l. Szikszay Jeram

60 l.

szteri tanácsos.

ágának.

Preiszler Antal

fajáró pesti

Flolics

1746.

Csányi 1954

23.0.

Preiszler Antal

1746-ban darabszáma dolgozó festő a holicsi fayence gyárban.

Türk-Holics 134. l.

Antoninus Pius VI. 280.

Preisler Antal

festő

Holics XVIII. sz.

Díszítő, fogantyú

HP jelzéssel feltehető

12 ir Ernst Aukcio

1920

Gyűdi polg. olvasókör vándorkvt.

VI. 225

Preiszler Antal

kroliosi festő.
Egy mintakönyvet is hagyott hátra.

P. Bretschneider-Klose: A faïansz és a porcelán története
99 o. Bp. 1966

Preisler Antal

A holicsi gyűjtemény dolgozott
mint festő. Egy mintakönyvet
hagyott hátra. XVIII. sz.

P. Breslyánszky Flóra:
Ismerd meg a régi magyar festőket! Bp. 1966, 99 l.

könyv

Fizetés helye	Lejárat			Kelet	
	év	hó	nap	év	hó

Váltókészlet

bocsátó	Elfogadó	
	neve	lakóhelye
ó Sándor	Kabos György	Budapest.
ko Sándor	Kertész Imre	Budapest.
yar Lajos	Bárány Zoltán	Szeged
ay László	Bihari Dénes	Leglád
ru Károly	Szabó Mihály	hb.
yar Lajos	Bárány Zoltán	Szeged
say László	Bihari Dénes	Leglád

M.D.K.

Preisz Salamon — ötvösmester

neve szerepel az 1788-évi kimutatásban az ungvári ötvösök körött, azzal a megjegyzéssel, hogy „zsidó, és megbízhatatlan".

S. Mihalik: Versuch einer Zentralisierung des ungarischen Panzierungswesens im 18. Jahrhundert. Acta Historiae Artium, 1961. Tom.VII. Fasc.3-4. 266. old.

Preiszer

M.D.K.

Kollrajzát közli a szerző,
a Pilvax-kávéházról 1848-ból

Varga Balázs: Irodalmi városképek
Petőfi Pesti Pesti III.

BUDAPEST, 1968. VI, évf. 3. sz. 35. old.

Preiyer

tollrajza: A Pilvax Lávéház

belsepe 1848

Granasztói Pál fev. Pest-Budai városképek

Magyar Hirlap 1969 15. sep

Preisach J.

Lottósajza: a Pilvax-kávéház 1848.-
kor. Reprodukció.

Tóth Endréné: Budapest Enciklopédia, Budapest, 1970.

2t9p

Preisz Sámuel

Maramaros-
Beszterczebánya XVIII-ik
l.,

Hadtört. Közl.
1925. 505, 506 l.
Jurkovich ádám

Preis Sámuel

esküvői hgöntő

Dobrócs (Nógrád m.)

ev. Tpl: 1757

Tml

Bártfai : Óbuda

Preisz Erwin

Szerepel a „Műterem" Őszi
Kiállításán

Nemzeti Újság 1937 X. 12

Preisz Ervin

„Komarovsky" (= gipsz mű. szerepel
a „Műteremben" őszi kiállításon
(emlékezés)

Nemzeti Újság 1937 X. 12

Preisz Elvira

Virág és gyümölcs csendélete
szerepel a „Műterem" őszi
kiállításán (emlékre)

Ujvidék 1937 X. 10

Preisz Ervin

Passtelekkel szerepel a
műtárlaton. A sopronkiállí-
tásán

Magyarság 1937 X. 12

Preisz Ervin

Fa kutényekkel nevelt a
„kóterom" csoportkülönbségei

Neuropathologia 1937 VII. 3.

Preisz Ervin szobrászmüvész

"Önarckép"-ét bemutatja a lap, s közli hogy a müvész most Párisba utazik, ahol megjelent „rajzgyüjteményének diszkiállitása".
Preisz Ervin egyik alapitó tagja a Párisban megalakult Müvész Világszervezetnek.
Repr.

Délibáb, Bp. 1937. okt. 23. XI. évf.
43. sz. 69. lap.

/X/ Preisz /György??/ MDK

Népköztársaság utja 80.
Tervezte Preisz és Kirchenbaum, 1876.

Zakariás G. Sándor : Budapest. Bp. 1961. 146.1.

M.D.K.

Preisz és Hahn

A Margitszigeti Szinkör bemutató előadásához, a "Hejehuja báró" c. darabhoz készitett diszletterveiket az azonos cimükritika kiemeli.

Szinház és Divat, Bp. 1918. juni. 16. III. évf. 24. sz. 37-39. lap

Freisz és Kirchenbaum M.D.

Az Andrássy ut egyik épitője

Freisich Gábor: Bp. városépitésének története
a kiegyezéstől a Tanácsköztársaságig Bp. 1964.
I. mell.

MDK

Preisz György

tervei szerint épült a korábbi egyemeé
letes ház falainak felhasználásával, kétemeletesre.
Bp. V. Veres Pálné u. 13. sz. ház.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.

132.1.

Preisz /György ??/ MDK

Bp. VI. Rózsa Ferenc u. 52.

Tervezte Preisz és Kirchenbaum. 1874.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Pb. 1961. 149.1.

P r e i s z J á n o s Fülöp
szobrász

Magyarság.(Képes melléklet.)1925. jul.23. (Budai érdekességek.)(Képekkel.)

M. D. K.

PREISZ, Johann Philipp szobrász

1682. Bécsben, Szentháromságszobor emlékére alapból 10,– forintot kapott, de három hónap múlva eltűnt a városból

Aggházy: Barokk szobrászat... Bp. 1959.

I. 106. 256.

PREISZ Kató

OMIKE 1909 – 1944

212

Preisz Lajos
építész

Szül. Budapest 1896.
Oklevelet nyert 1925.

Népjegyzet egyetem 16. l.

Dragonosok.

Egész alakban, ló
ábrázolva. Öltözetük: tar
mente, testhez álló kabát
nadrág és magas szárú csi
a lapnak

fölül: K.u.k.öste

Szines kőnyomat,

Sz.
18
Át.

Az amerikai „majom-pör" szereplői

Az északamerikai Tennessee állam nemrég olyan törvényt fogadott el, amely megtiltja a *Darwin* nevéhez fűződő evolució-elv tanitását az iskolában. E törvény alapján állitották a daytoni bíróság elé *John T. Scopes* tanárt, aki e szigoru tilalmat kritizálni merte. Fotografiáink a »*majom-pör*« szereplőiről készültek.

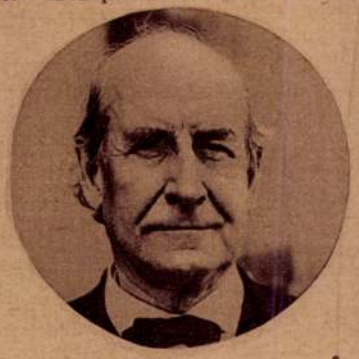

William J. Bryan,
a Darwin-pör államügyésze.

A daytoni »majom-pör« résztvevői a tárgyalás előtt. Jobbról a második (×) a pör fővádlottja.

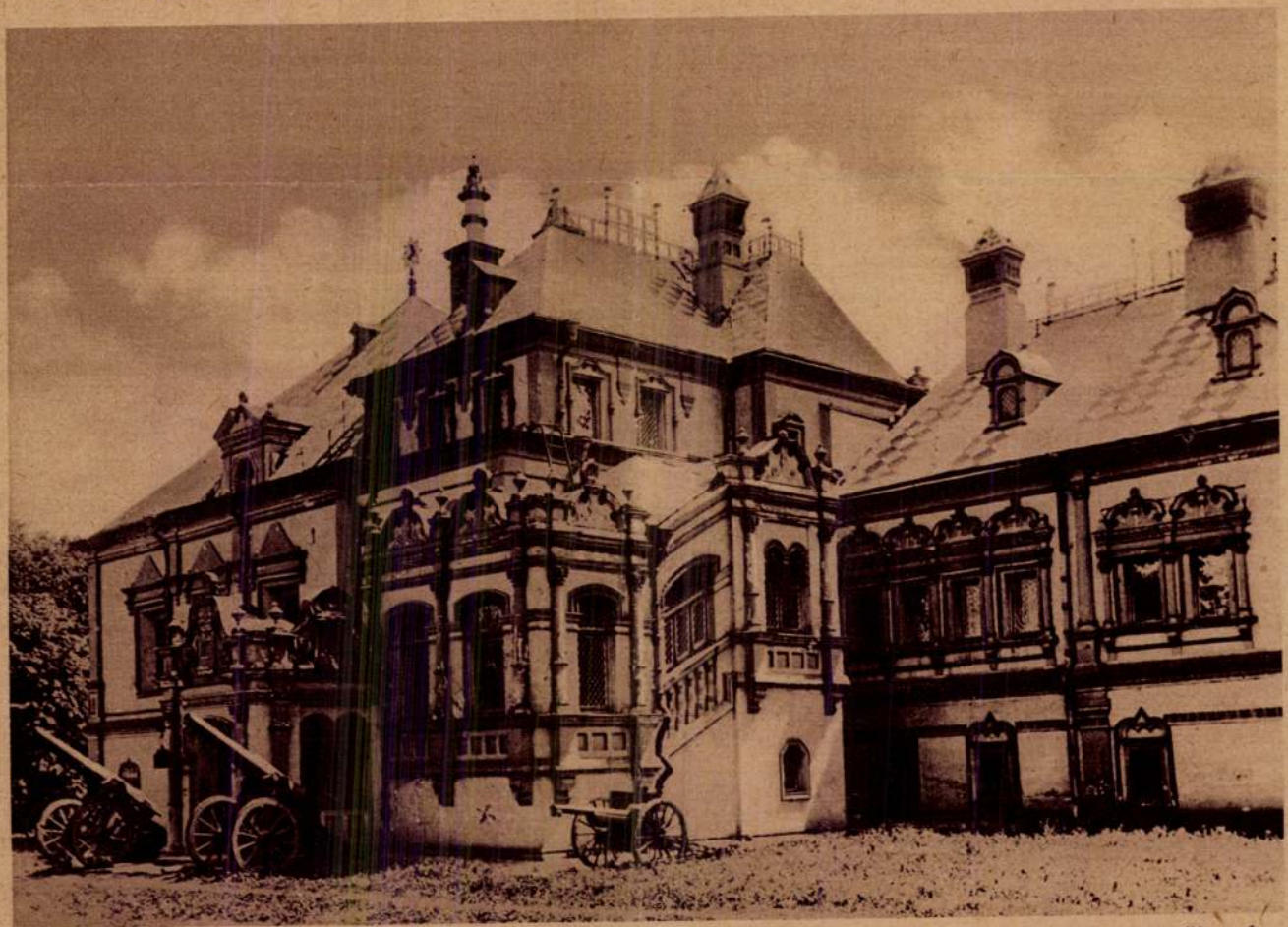

Yusupoff orosz herceg birtokában volt Oroszország legszebb, legnagyobb s felbecsülhetetlen értékü ékszergyüjteménye. Amikor a herceg elmenekült, a vörös vezérek megkiséreltek minden lehetőt, hogy megkaparitsák ezeket az ékszereket. Nem sikerült. Most aztán a véletlen iuttatta a kezükre. Munkások renoválták a herceg egykori palotáját s egyik szobában rábukkantak a befalazott kincsekre. Képünk a hercegi palotát mutatja.

Budai érdekességek

»A rácsos szent.«

Van Budának egy csomó kedves, meghitt különlegessége, amelyet sose láttak a pestiek, sőt a jobbpartiak javarésze se tud róla. Régi, de sokszor értékes multu házak, ódon faragott kapuk; itt-ott primitiv, de azért megbecsült szobrok, a szörnyü pestis vagy az első nagy árviz elmulásának emlékei váltakoznak a csöndes utcákban.

Ott a kis rácsos *vir dolorum* körül, mely a régi Kálváriából maradt fönt, a Gellérthegy oldalán, kevesebb a hivő, de mindig több és frissebb az illatos mezei virág, mint akárhány fényes helyen.

Tiszteletreméltó kedves budai emlék *Nepomuki* (igazán: Nepomucki) *Szent János* szobrocskája a Horvát-utca 7 számu ház falában. Feltünően sok Budán az ilyen Jánosszobor s közte a nemesvonaluak egyike azé, aki 1813 óta a budai *Szt. János-kórház* előtt áll.

A Margit körut 55. számu ház széles homloksikján különös dombormü látszik. Halványan látszik valami női alak konturja, de csak sejteni lehet, hogy micsoda. Vagy huszszoros mészréteggel van telemázolva. *Immaculata* volna...

A legszebb ilyen szobrokat nálunk *Preisz* János Fülöp csinált, amely a pestis által gyötört szegényeket ábrázol, megdöbbentő realizmussal.

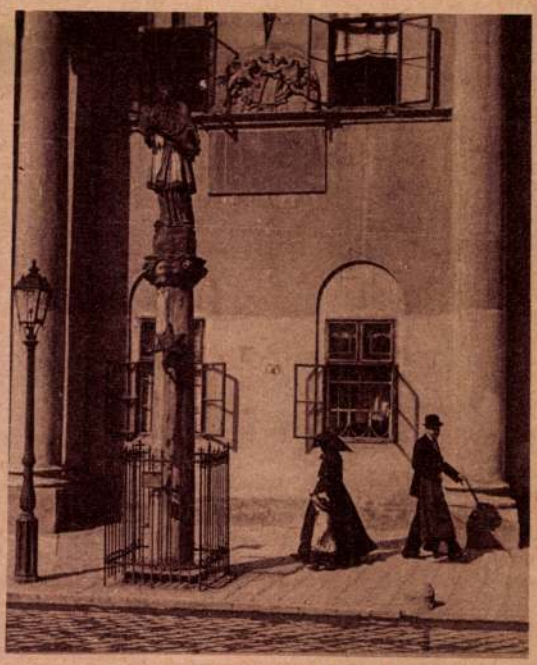

Szent János szobra 1813-ból.

Az »elrejtett« Immaculata
(Margit-körut 55.)

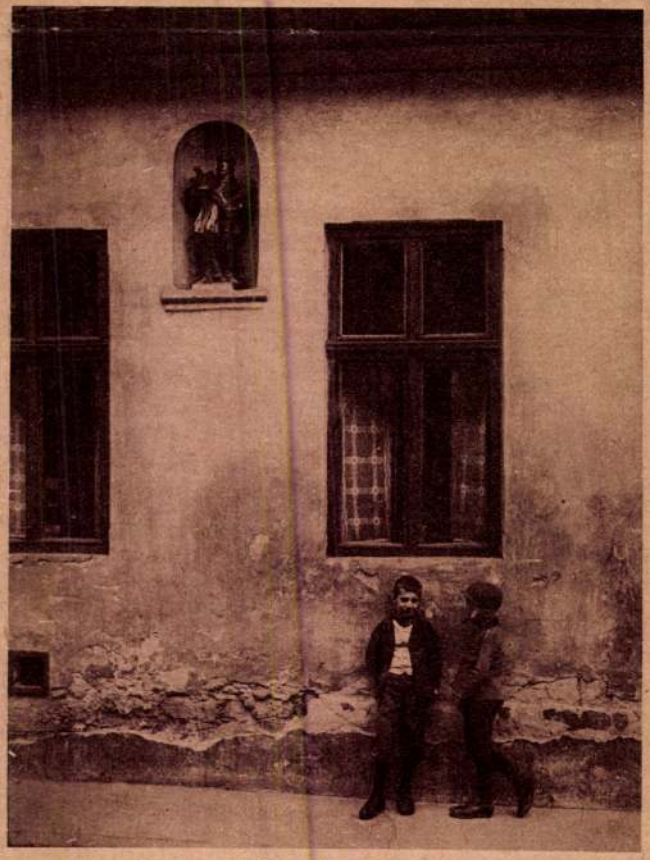

Nepomuki Szt. János kis szobra.
(Horváth-utca 7.)

Preisz Lajos

Műcsarnok festő ~~Bp~~ Bpest

1924. őszi kiáll. 309

Edény agyagból, római VI. 204.

MDK

Preisz Róbert

Szőnyegmunkával résztvett az alábbi kiállításon /mint tervező/

Karácsonyi vásár akadályokkal. Magyar Iparművészet 1937. 247.l.

Preisz Róbert MDK

Szőnyeg

Az Iparművészeti Társ. Karácsonyi Vására.kiáll.
Magyar Iparművészet 1937. 247.o.

GYÁSZJELENTÉS

†

„Az utamat megfutottam
a hitemet megtartottam
eltétetett számomra az igazság koronája,
melyet mindenkinek megád az Úr
aki bízik benne."

Mély fájdalommal és megrendüléssel tudatjuk, hogy

PREKKER EMMA

életének 55. évében 2007. június 26-án visszaadta lelkét Teremtőjének.

Földi maradványait 2007. július 3-án 16 órakor helyezzük örök nyugalomra a sopronbánfalvi temetőben.

Az engesztelő szentmisét ugyanitt
Mária Magdolna templomban 15 órakor tartjuk.

Egyben köszönetet mondunk mindazoknak, akik utolsó útjára elkísérik, sírjára a kegyelet virágait elhelyezik, és mély gyászunkban osztoznak.

Kérjük a részvétnyilvánítás mellőzését

Gyászoló családja és Barátai

Táviratcím: Karádi Gábor 9400. Sopron, Kisház u. 19.
Tel: (99) 346-091 30 /33 21 437

Preßler Emma ejtén

mak.

Preisner

A Pilvax-kávéház: ismeretlen felvonás
1848.

Barbalan V: A Kisceli Múzeum Bp. 1962.

45. L

Prékopa Ágnes

Magyar Iparművészet az
ezredforduló 2003
217. l.

Prékopa Ágnes

Magyar iparművészet az
ezredfordulón 2003

719.1

Prékopa Ágnes

Magyar iparművészet az
ezredfordulón 2003

149.p.

ányok száma.....(db)

.....(db)
.....(db)

.....(db)

.....(db)
.....(db)

....(db)

fejlesztések:.....(db)

íjak száma:.....(db)

.....(db)
zetek száma:.....(db)
ek, tanulmányok száma:.....(db)

....(db)
....(db)

PRELICH, Johann, pozsonyi könyvnyomdász

J. P. Maasburgnál, 6 hónapos lánya meghalt. (1823, I. kötet, 386.l)
F. Prilig, 7 éves fia meghalt (1826, 1186.l)
U.az, 2 éves lánya meghalt (1826, 1094.l)
J. Prellich, † 58 éves korában, Pozsony, 1840 november 20, tüdőbajban (1840, 475.l)

Preßburger Zeitung

(Gauthem)

MDK

Fr.Preller,gróf.

kitünö ceruzarajza Liszt Ferencröl 1858-ból.
Ez utóbbit a nemrég megjelent nagy Liszt-ikonográfia szerzöje, Robert Bory, a kiváló svájci kutató, bocsátotta a kiállitás rendelkezésére.

Bartha Dénes Liszt Ferenc-kiállitás a Nemzeti Muzeumban.
Tükör. 1936. julius. 533,534.l.

MDX

Pr.Preller.xrpf.

Preitzel
Jean

l.
Mairai 1862
30.l.

lniszterium számvevőségétől

ámv. sz.

ter Gyula urnak,
z. bizottsága elnökének,
Budapest.

ber hó 12-én, 615 **sz. a. kelt b. át-**

l van szerencsém Csányi Károly

Prejszky János

bindai ötvös

1740

l.

Schoenstabain

10. l.

Prekhel Zsigmond

festő

A pozsonyi Eardos Eer 1634-ben lett festve a Sigismundt Prekhel Mahler Mapott a festését 3 Thl. 4 Sch.

Romer Flóris Ferenc: Rolandszobor Kassán. Arch. Ért. 1876. X. 19. l.

Ó. V. ö.

Rakovszky Das Pressburger Rathhaus. 1872. 42. l.

Sigmundt Prekhel

testo.

Poxsony.

1634. den 11. Marty zahlt
Sigmundt Prekhel Maller,
die Haudt mit dem Schwerdt
der Freyung zu malln 3
Thl. 4 Sch.

Stefan v. Rakowszky. Das
Pressburger Rathhaus.
Pressburg 1872. 42. C.

Glaer Tóbiás

ötvös.

PRÉKOPA Ágnes

az Irodalomtörténeti Múzeum Ötvös osztályának munkatársa Pilger Andor - Herder díjával Berlinbe ment tanulni egy évre. 1991. okt.

Prékopa Ágnes, művészettörténész, műrestaurátor.

Prékopa Ágnes: A Kalocsai Érseki Kincstár

9. „Ereklyetartó" Bécs, lippert, aranyozott ezüst, drágakövekkel, 18 cm, XIX. sz. vége [repr.]

Művészet, 1989., 11–12., 59-old.

Proleuthner

l.

Lykanemzromantika
46,47. l.

Ujszentiván h. n. VII. 246.

MDK

Prell József

Az Állami Pénzverő dolgozója. Ő végzi a drágakő-befoglalás munkáját. (Képtelirat; fénykép repr.)

(Jávor Viola: Ékszerkészítők)

Nők lapja, Bp. 1955. november 10. [20.l.]

Prelle

metszetei említve

a pesti Invalidus-palotával kapcsolatban

Magyarországi reneszánsz és barokk
Akadémiai Kiadó Bp. 1975.

466. old.

MDK

Preller Friedrich (1804-78)

Mellkép. Rajz. Weimari nagyhgi. Museum.

Az ug.-weimari Egyl. pour albums. pénzén készült. Az egyl.-t Liszt F. alapította 1854-ben.

Abg. Genzel: Fr. Preller. S. 64.

L. André Oltkai: Versuch einer Franz Liszt Stenographie. - Sonderabdruck aus d. Burgenländischen Heimatblättern. Jahrg. 1936. Hft. 2. S. 5 F.

MOK

Prem Jeronus

ātvoŝ 1680-1693

Said

Mils. Pars. 120

Prem Jeromos

ötvös 1684

lásd

Mih. Pozs. 90.l.

Prém Jeronos

Ötvös 1684.

Laid

Mik. Pozs. 88.1

Prem Jeromos

folytatás Michalek :)

Háromszáz év a pozsonyi

M. Kst. Szt. 1911. 121.

engedi, hogy *Hieronimus Prem* regensburgi születésű nőtlen egyén mesterremekhez nyúlhasson.

1684. aug. 6-án benyujtott remekét megvizsgálják. A fedél (Deckl) miatt 3, a gyűrű miatt pedig 4 arany birságot rónak reá.

1686. jún. 13-án az együttes czéhülés igazolja, hogy *H. Prem* adósságát lefizette, s többé mivel sem adós s hogy az 1/2 márka ezüstöt 8 forinttal, a mesterasztalt pedig 14 forinttal megváltotta.

1688. András napján *Hieronimusz Premb* 5 évre szegődteti Jörg Wirschschat-ot. Kezesei: «Herr Jani bauman seines Handwercks ein vngerischer Huetmacher» és Jorg baini szűcsmester.

1693. nov. 30-án *Hieronimus Perm* (így!) felszabadítja Georg Benghi nevű tanulóját,

[illegible] Edouard Pouzadoux állító

mely a középkori franczia szobrászatnak nem-
sak kiválóságát tanította, hanem attól szár-
naztatta az egész európai művészet meg-
újhodását a XIV. század végén. Hogy a
ranczia középkori művészetről való felfogás
gyökeres megváltozásában mennyi része
olt a Musée de sculpture comparéenak, bi-
onyítja az is, hogy a gotika nagy művé-
zettörténeti szerepének legzseniálisabb hir-
letője, Louis Courajod főiskolai előadásait
Trocadéroban tartotta s annak gipszein
lemonstrálta elméletét.

A Viollet-le-Duc megkezdett munkáját, az
szelleme és programmja értelmében Geoffroy-
Dechaune, Delair, majd ennek korai halála
tán Edmond Harancourt, a musée de Cluny
lenlegi igazgatója és Enlart, a mostani
gazgató s az ismertetésünk tárgyát képező
önyv irója folytatták. A múzeum rohamosan
yarapodott. 1887-ben már az épületnek
assy felé néző másik szárnyát is át kellett
ngedni s 1903-ban a külső csarnokot is
veggel kellett ellátni, hogy újabb helyiséget
yerjenek. Az épület belső szárnyait a franczia
zobrászat emlékei foglalják el, a román kor-
ól a XVIII. századig. A Passy felé eső
zárny külső csarnokában az ó-kori, a franczia

Prem, Jeromos, pozsonyi ötvös V. 120, 121.

Přem Jeronýmů, poštovní úřad V. 88.

Prem Jeronov, pozsonyi ötvös V. 90.

~~346~~

Prém József

A Képzőművészeti története.

Egyet. ismeretek IV.

Petrik 1886-1900

Prais Józef. Munkácsy Mihály. Bpest. 1907. (Magyar Könyvtár 482 füzet).

..... nevü munkás igazolta

.....

a müvezető aláírása.

lyezem:

.....

vagy helyettesének
írása.

— Endrényi Imre, Szeged.

Preu Josef

167. alt.

1858-59

Bécsi akadémia
Ujházy

Mesterremek – bíróság V. 90 – 92.

MDK

Prém József

A magyar irodalomnak egyik régi és lelkes harcosa, hatvankét éves korában Budapesten elhunyt.
Elethivatása a tanári pályára terelte idejének javát, de e mellett tevékeny művelője volt az irodalom több ágának s szép sikerei voltak úgy a regényirás, mint a dramairodalom terén.

Vasárnapi Ujság, 1912. 59.évf. 42.sz. 852.l.

Preller Frigys

1854.

rend

Csat Liszt I

173. l.

Preller Fr.
rajzoló

l.
Bartha Liszt
34. l.

mais aussi à la science européenne.

que donne le problème, en montre tous les ressorts secrets et arrive pas à pas, presque insensiblement, à sa conclusion. Il se sépare de ceux qui, pour comprendre le caractère hongrois, veulent l'opposer, coûte que coûte, à l'esprit allemand. En principe il se méfie de tout essai dont l'idée maîtresse ne dérive pas de la nature même de l'objet examiné. C'est pourquoi il considère le Génie hongrois en lui-même pour y découvrir une harmonieuse coexistence des contrastes les plus frappants. Il ne cherche pas à démontrer partout des symétries et des faits de polarité, mais il trouve enfin ce trait qu'il croit le plus intimement lié à notre race: une sorte de réalisme contemplatif qui porte perpétuellement en soi les germes d'actions nobles et généreuses, mais qui, grâce à sa nonchalance et son conservatisme, peut être un rempart de résistance passive contre les tendances innovatrices exagérées.

Et voici, pour terminer, l'historien, M. Jules Szekfű, qui résume d'une façon si claire et si précise pourquoi le caractère national reste à jamais insaisissable. Lui qui a derrière soi ses riches expériences de savant, sait mieux que personne que le génie d'un peuple n'est jamais une chose préétablie, mais un phénomène social en formation continuelle. Il n'y a donc pas d'archétype, et ni le cavalier nomade, ni le fils du peuple ne pourrait passer pour tel. Mais dans ces conditions quel est cet élément constant qui a subi l'influence des événements historiques et qui, malgré tant de transformations successives, a gardé son essence, sa continuité? S'appuyant sur les renseignements des anciens chroniqueurs arabes et byzantins qui ont donné, dès l'époque des migrations, un portrait du Hongrois, il distingue dans le caractère

Prem András

A tatai ürem alapító tagja 1768-ban. Előtte Holicson működött

P. Breyer Károly Ilona: Ismeretlen a keramikát, Bp., 1966, 99 l.

Prem András

1768-ban a Holics-ról Tatára költözött
keramikus

P. Bretschneider Ilona: A kerámia és a porcelán története
990. Bp. 966.

— Nézd — mondta Huk feleletül Szmi kérdésére. — Ez egy anya. Micsoda leczke! A fészek bizton beleesett a vizbe, de elhagyja-e az anya a tojásait? Nem.

A hangja megtört volt, mintha egy pillanatra visszaemlékeznék ártatlan napjaira, mikor . . . De ezt a gyöngeséget elsimította fejéről a horgával.

Szmi nagyon megilletődve bámult a madárra, mikor a fészek elúszott mellettük, de a gyanakvóbb Sztárki ezt mondta:

— Ha ő az anya, akkor nyilván azért ólálkodik erre, hogy segítsen Péternek.

Huk bólintott.

— Igen — mondta — ez a félelem borzongat engem.

Szmi éles hangja rázta fel tépelődéséből.

— Kapitány — mondta Szmi — nem lophatnók el ezeknek a fiúknak az anyját? A mi anyánkat csinálhatnánk belőle.

— Pompás egy terv — kiáltott fel Huk és hatalmas agyvelejében máris felvillant a dolog praktikus megoldása.

— Megfogjuk a gyerekeket és a csónakra viszszük őket. Aztán a fiúkkal elbánunk és Vendi a mi anyánk lesz.

Vendi megint megfeledkezett magáról;

— Soha — kiáltott és alámerült.

— Mi volt ez?

De nem láthattak semmit. Azt hitték, hogy alighanem valami levél zörög a szélben.

— Nos, jó lesz, czimborák? — kérdezte Huk.

— Itt a kezem, nem disznóláb — mondták mind a ketten.

— Itt a vashorgom. Esküdjünk - mondta Huk.

Valamennyien megesküdtek. Ekkor valamennyien a sziklán voltak már és Huknak hirtelen eszébe jutott Tigris Lili.

— Hol a rézbőrü? — kérdezte hirtelen.

Volt benne néha valami játszi humor és a kalózok azt hitték, a mostani az ilyen pillanatok egyike.

— Rendben van, kapitány — felelt Szmi alázatosan. — Eleresztettük.

— Eleresztettétek! — kiáltott fel Huk.

— A te rendeletedre — dadogta a czimbora.

— Te kiáltottad a vizen át, hogy ereszszük el — mondta Sztárki.

— A kénköves esőt! — mennydörgött Huk. — Micsoda locsogás ez?

(Folytatása következik.)

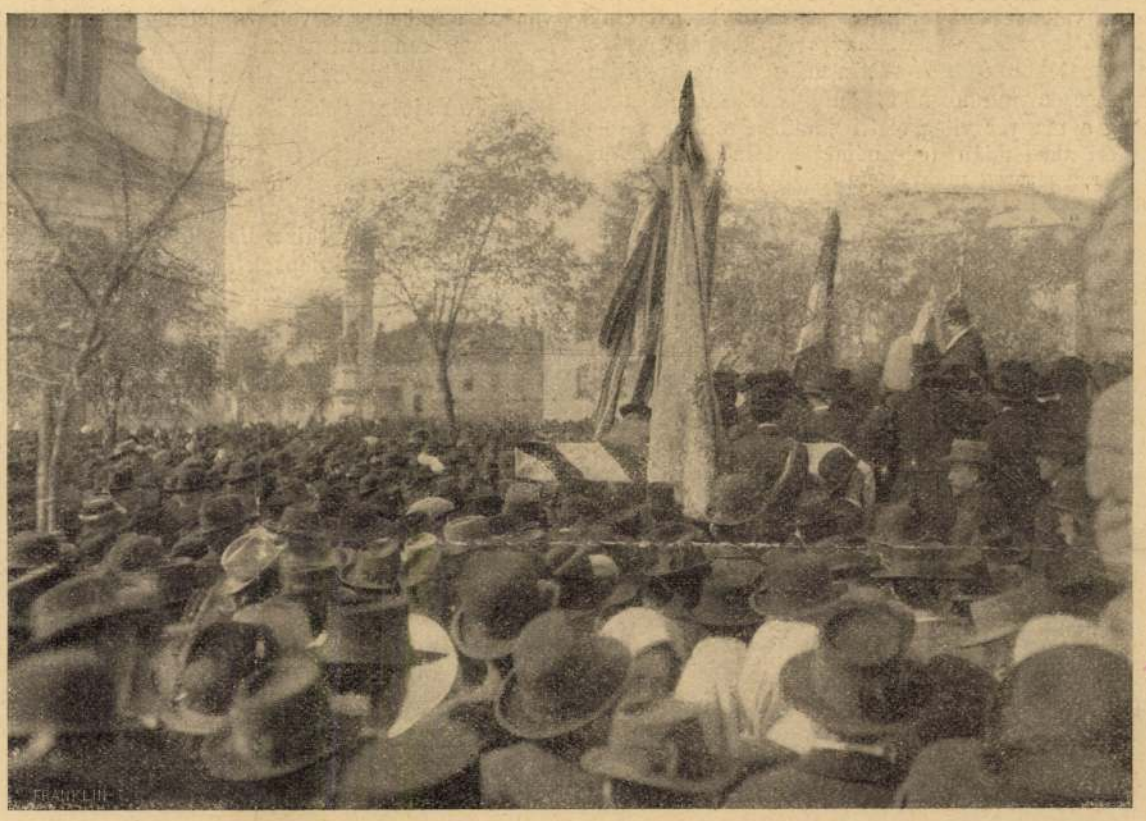

KOSSUTH FERENCZ BESZÁMOLÓJA CZEGLÉDEN.

A BÁRÓ WODIANER ALBERT EMLÉKÉRE EMELT SZOBOR AZ ÚJ SZENT JÁNOS KÓRHÁZBAN. — Hüvös László műve.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Bolond könnyek. Különös emberek különös történetei jutnak az olvasó elé *Színi* Gyula új füzetében, mely az irónak nyolcz novelláját adja s mely a Magyar Könyvtárban jelent meg. Színi Gyulában van valami a ritkasággyűjtőből, a ki szemlélődve, kutatva jár a világban, csak azt emeli ki a dolgok megszámlálhatatlan sokaságából, a mi meglepő, a mi különös vagy furcsa, a miben szokott arczvonásaitól elváltozva, de azért mégis híven tükröződik az élet. Novellái mintha valami ritkaság-kereskedésből való csecsebecsék volnának, filigrán munkájú mesék, különleges, szokatlan fordulatok, a fantasztikusnak a reálissal való meglepő elegyedései, erősen élükre állított, mintegy kacsalábon forgó helyzetek. Néha fantasztikus formájú keleti holmikra gondolunk olvasás közben, sajátságos rajzú, élénk szinharmóniájú szőnyegekre, groteszk kis figurákra, tarka, furcsa porczellán babákra. Különösségében nagyon érdekes világ ez, nagyon érdekli az irót s ez az érdeklődés átszuggerálódik az olvasóra is. Két nagyon szép történet van a füzetben, *Színi* Gyula egész eddigi termésének legjavából való: a füzetet bekezdő tündérmese, halk, szomorú és finom felsóhajtása egy szenvedő művészléleknek és a *Bábszinház* története a maga fájdalmas, mindennel leszámoló melancholiájával. Mind a kettő a művész tragikumának egy-egy vonását mutatja s mind a kettőben egy művészlélek titkos, legbensőbb rezzenéseit érezzük meg.

Dickens élete. Dickens születése századik évfordulójának, melyet ez év elején ünnepeltek, utólagos visszhangja a budapesti egyetem angol tanárának, *Yolland* Arthurnak kis könyve, mely most jelent meg az *Olcsó Könyvtár*-ban *Charles Dickens élete és művei* czímmel. A kis munka, mint összeállításának módjából is kitetszik, népszerűsítő könyvnek készült: azokat, a kik Dickenst regényeiből megszerették, meg akarja ismertetni az iró életével, főbb munkáival, azoknak keletkezésével, általában Dickens egész pályájával. Ennek a czéljának a kis könyv meg is felel, szeretettel, a költő munkáinak és a rá vonatkozó irodalomnak gondos ismeretével van irva, tájékoztatásában megbizható és szerény, nem tolakodik az iró és a közönség közé, hanem magával az iróval igyekszik megmagyarázni az irót.

Magyar törvények zsebkiadása. A Franklin-Társulat hamar népszerűvé lett vállalata, mely praktikus, zsebben hordható kis formátumban adja azokat a törvényeket, melyekre a gyakorlati jogásznak legtöbbször van szüksége, most két kötetkével gyarapodott. Az egyik *az ipartörvényt* (1884: XVII. t. c.) adja a reá vonatkozó joganyaggal, törvényekkel, rendeletekkel, joggyakorlattal együtt, dr. *Márkus* Dezső kuriai biró kiválóan gondos és szakértő összeállításában. A második kötetke az *1912: LIV. t. czikket*, a polgári perrendtartás életbeléptetési törvényét tartalmazza, megfelelő jegyzetekkel és utasításokkal.

A ki a párját keresi. Néhány évvel ezelőtt bizonyos feltünést keltett *Tassonyi* Ernő ily czímű regénye, nem annyira irói formájával és irodalmi tartalmával, hanem a régimódi magyar diákélet egy ma már mondhatni teljesen elpusztult speczialitásának, a selmeczi diákéletnek kedves, vonzó, ér-

zelmesen szinezett rajzával. Ez a selmeczi diákélet nem volt eredeti magyar, sőt nyelvben is csak utolsó korszakában lett magyarrá, alapjában véve a német burs-életnek volt a mása, melyet nyilván Selmeczen tanuló német fiúk honosítottak meg még a magyar világ előtti időkben, mikor a selmeczi akadémián még németül tanítottak. Mégis egy nagy sereg magyar ember ifjúságának kedves, melancholikus emlékei fűződnek hozzá s mint minden, a mi a fiatalságra tartozik, kedves mindenkinek, a ki szeret elmúlt emlékeken ellágyulni. Ennek a lokális érdekességnek köszönheti sikerét *Tassonyi* Ernő regénye is, a mely most második kiadásban jelent meg.

A «Magyar Könyvtár», *Radó* Antal kitünő vállalata legújabb sorozatában három irodalmi szempontból kiváló munkát hoz. Az egyikről, *Szini* Gyula novellás füzetéről külön emlékszünk meg. A másik *Ibsen* egyik legjelentékenyebb munkája, a nálunk csaknem ismeretlen *Ha mi holtak felébredünk* czimű «drámai epilogus», melyet *Görögné Beke* Margit forditott magyarra. A harmadik *Anatole France*-nak egyik elragadóan szép és mély munkája, *Az ing*, — egy régi, ismert mese a beteg királyról, a kit csak egy boldog ember inge tudna meggyógyitani, de mire nagynehezen találnak ilyen boldog embert, kiderül, hogy nincs inge. Ezt a mesét a franczia iró finom és gazdag szelleme eltöltötte mély, filozofikus iróniával, ember és világismerettel, — valósággal széles képet rajzol az életről. A kis remekművet *Benedek* Marczel forditotta magyarra.

Székács-emlékkönyv. A pozsonyi evangélikus theologiai-akadémia hallgatói, Székács József születésének századik, az evangélikus gyámintézet fennállásának félszázados és akadémiájuknak harminczéves évfordulójára nagy terjedelmü és hatalmas emlékkönyvet adtak ki, melyet egyik kiváló tanáruk, Székácsról elnevezett körük elnöke *Kovács* Sándor adott ki. Az emlékkönyv kiemelkedik az efféle alkalmi kiadványok sorából. Tartalmát az akadémia hallgatóinak munkái adják és örvendetes tanuságot tesznek benne arról az élénk és mindenfelé érdeklődő szellemi tevékenységről, mely az akadémiában folyik. Csupa tudományos érdekü és vonatkozásu czikkek: nemcsak szorosan theologiai kérdésekről, hanem más területekről is. Találunk czikket Herbert Spencer szocziologiájáról, Deák Ferenczről, magyar történeti tárgyakról, irodalmi kérdésről, s annak jeléül, hogy a fiatal theologusok népük életével is foglalkoznak, néprajzi dolgokról is. A kötetben, a mely az evangélikus theologusok otthonában, Pozsonyban kapható, benne vannak az akadémia volt és jelenlegi tanárainak arczképei, annak a benső viszonynak feltüntetéseül, a melyben hallgatóikkal élnek.

A «Jó Pajtás», *Sebők* Zsigmond és *Benedek* Elek képes gyermeklapja október 20-iki számába *Ábrányi* Emil és *Szalay* Gyula irtak verset, *Nagy* Endre folytatja *Prutyi* meséi czimű mulatságos sorozatát, *Sebők* Zsigmond tovább utaztatja *Dörmögő Dömötört* a Királyhágón túlra, *Mesemondó bácsi* Aliról és a kalifáról mond napkeleti mesét, *Rudnyánszky* Gyula folytatja verses meséjét *A kis ködmönről*. *Pozder* Gyula rajza, czikk (képpel) a tengeri délibábról, *Zsiga bácsi* mókája, *Szemere* György regénye, a rejtvények, szerkesztői izenetek egészitik ki a szám tartalmát. *A «Jó Pajtás»*-t a Franklin-Társulat adja ki, előfizetési ára negyedévre 2 korona 50 fillér, félévre 5 korona, egész évre 10 korona, egyes szám ára 20 fillér. Mutatványszámot kivánatra küld a kiadóhivatal. (IV. ker. Egyetem-utcza 4.)

Új könyvek.

Bolond könnyek. Elbeszélések, irta *Szini* Gyula. Budapest, Lampel R. (Wodianer F. és fiai) (Magyar Könyvtár 673); ára 30 fill.

Charles Dickens élete és müvei. Irta dr. *Yolland* Arthur. Budapest, Franklin-Társulat. (Olcsó Könyvtár 1662—1665 sz.); ára 80 fillér.

Magyar törvények. Franklin-Társulat zsebkiadásai:

Az ipartörvény (1884: XVII. t. cz.) *és a reávonatkozó joganyag.* Összeállitotta dr. *Márkus* Dezső; ára kötve 3 K.

1912: LIV. t. cz. A polgári perrendtartásról szóló törvény életbeléptetéséről, jegyzetekkel és utalásokkal; ára kötve 1 kor. 50 fill.

A ki a párját keresi. Regény a selmeczi diákéletből. Irta *Tassonyi* Ernő. Selmeczbánya, Joerges A. özvegye és fia kiadása; ára füzve 4 korona, kötve 5 korona.

Bolond könnyek. Elbeszélések, irta *Szini* Gyula. Budapest, Lampel R. (Wodianer F. és fiai) (Magyar Könyvtár 673. sz.); ára 30 fillér.

Ha mi holtak felébredünk. Drámai epilogus három felvonásban, irta *Ibsen*, fordította *Görögné Beke* Margit. Budapest, Lampel R. (Wodianer és fiai) (Magyar Könyvtár 671—672 sz.); ára 60 fill.

Az ing. Irta *Anatole France*, fordította *Benedek* Marczel. Budapest, Lampel R. (Wodianner F. és fiai). (Magyar Könyvtár 674—675); ára 60 fillér.

A «VASÁRNAPI UJSÁG»

59-ik évfolyama.

A «**Vasárnapi Ujság**» a legrégibb magyar szépirodalmi és ismeretterjesztő képes hetilap, **évenként több mint 130 iven** s több mint másfél **ezer képpel,** *legjelesebb hazai iróink és művészeink közreműködésével* jelen meg.

A «*Vasárnapi Ujság*» **szines képmellékleteket** is ad, több szinben művészileg kivitt képeket.

Előfizetési föltételeink:

A «**Vasárnapi Ujság**» negyedévre 5 korona, félévre 10 korona.

A «**Vasárnapi Ujság**» a «**Világkrónika**»-val negyedévre 6 korona, félévre 12 korona.

Az előfizetések a «**Vasárnapi Ujság**» **kiadóhivatalába, Budapesten, Egyetem-utcza 4. szám küldendők.**

HALÁLOZÁSOK.

Evva Lajos, a magyar színházi élet egykor sokat emlegetett, értékes és munkás tagja, 61 éves korában Budapesten elhunyt. Evva Lajos tizenöt éven át volt a Népszinház igazgatója és ez az idő egybeesik e müintézet fénykorával. Ritka erélyének, hozzáértésének sikerült olyan elsőrendü művészszemélyzetet maga köré gyüjteni, olyan változatos müsort teremteni és olyan kitünő előadásokat nyujtani, hogy a Népszinház Európa legelső operettszinházai közé emelkedett. 1896. év őszén megvált a Népszinháztól, megalapította a Magyar Szinházat és egy ideig részt vett annak vezetésében. Majd évekig csöndben gazdálkodott hontmegyei birtokán. Elhunyta széles körökben kelt élénk részvétet.

Elhunytak a közelebbi napokban: Prém József, a magyar irodalomnak egyik régi és lelkes harczosa, hatvankét éves korában Budapesten. Élethivatása a tanári pályára terelte idejének javát, de e mellett tevékeny művelője volt az irodalom több ágának s szép sikerei voltak úgy a regényirás, mint a drámairodalom terén. — Jankó Mihály, negyvennyolczas honvédszázados, 82 éves korában Aradon. — Dr. Tarnai Simon cs. és kir. nyug. törzsorvos, 61 éves korában. — Penkert Mihály, 62 éves korában Budapesten. — Sulyok Géza állat-

Vegyenek Svajczi Taffettet

Kérjenek mintát a mi ujdonságainkból fekete, fehér, vagy szinesben: Taffetas, Changeants. Façonnés, Crêpe de Chine, Duchesse, Ecossais, Eolienne, Mousseline 120-cm. széles, méterje K. 1.20-tól kezdve, Bársony és Plüs ruhàknak, és bluzoknak stb., valamint bluzok és ruhàk valòdi svajczi himzéssel batist, -gyapju, -vàszon, és selyemben.

Mi csakis kezeskedett szolid selyemszövetet àrulunk, közvetlenül magánvevőknek, postaköltség, -és vàm-mentesen a lakàsba. — (Dupla levélbélyeg.)

Schweizer és Tàrsa, Luzern U23 (Svajcz)

Selyemszövet-kivitel — Kir. udv. szàllitòk.

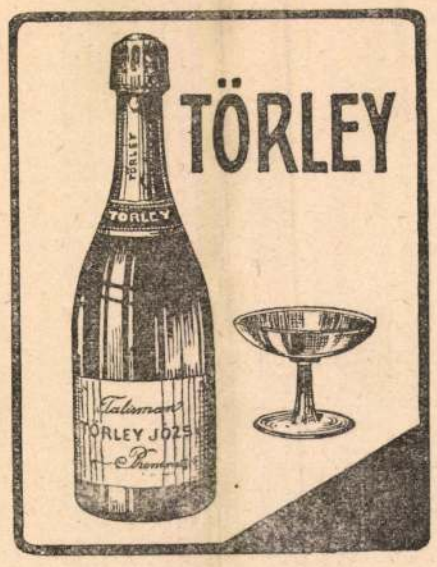

Cement-fedőcserép-gyártó gépek,
Beton-ürtömb-gyártó gépek,
Cement-falazótégla-gyártó gépek,
csatornázasi alapcsövek.

Formák: betonoszlopok stb. gyártására. Kőtörők. — Hengerművek. Betonkeverőgépek. — Czementlapsajtolók.

Dr. GASPARY & Comp. gépgyára Markranstädt, Leipzig mellett.

Kérjük gyárunkat meglátogatni. 228. számu árjegyzék ingyen.

Lohr Mária (Kronfusz)

Gyár és főüzlet: VIII., Baross-u. 85.

A főváros első és legrégibb csipketisztitó, vegytisztitó és kelmefestő gyári intézete.

Fiókok: II., Fő-utcza 27. IV., Eskü-ut 6. IV., Kecskeméti-utcza 14. V., Harminczad-u. 4. VI., Teréz-körut 39. VI., Andrássy-ut 16. VIII., József-körut 2.

Országos **Hangjegykölcsönző** Intézet

(Rózsavölgyi és Társa-féle) **Budapest, IV., Sütő-utcza 6/b., félemelet.**

3 vagy 4 korona havi előfizetési dijért! Minden ujdonság azonnal kapható! Kivánatra házhoz is szállitjuk! Kölcsönöz vidékre is! Tessék tájékoztatót kérni!

PRÉM József mūt.

1874 227. ápr. 19. Prém Józsefnek műtörténelmi tanulmányaira 600 frt ösztöndíj

M. ÉrA. 1991. 1/2

PREUSE, Johann orgonakészitő

Brassói mester, 1795-ben késziti rokoko stilusu szekrénybe zárt hangszerét

Kovács András: Beszterce, Evangélikus templom. Sepsiszentgyörgy, 1993 14.

tikai megoldásokat. *Böszörményi István,* akinek a munkái már több kiállításon szerepeltek, jó példája annak, hogy a technikai fejlődés hogyan indukálja bonyolultabb térproblémák felvetését.

Hasonlóan egyértelmű elkötelezettség olvasható ki a Schrammel-tanítványok munkáiból. Az alap a természetelvű mintázás. A hallgatók az anyag természetét is tanulmányozzák a büsztök, torzók készítése során. *Nádor Edina Hajója* sejteti, hogy a tanulmányok révén elsajátított sűrítő, karakterisztikus formanyelv hogyan alakul át az önkifejezés eszközévé.

A festőnövendékek láthatóan jól érezték magukat Konkoly Gyula védőszárnyai alatt. A Parti Galéria padlásán lévő nagyméretű vásznak előtanulmányok a felületalakításhoz, a színekkel és gesztusokkal való vizuális közléshez. Az igazi meglepe-

láció irányába t
mert eszközök, é
leges hangulatot
felszabadult örö
teriskolások az a

Különlegesen
szültségről, par
hajlamról tanús
István munkái. *H*
életteli figurái ne
hatását jelzik, h
tó—intellektuális

A Mesteriskola
látszik létrehozói
te, munkája olyan
csak Pécs gazdag
mányainak folytat
fontos. A válságba
művészeti oktatás
adhat minden új
ram a feladatok

Kertvárosi Napok '94

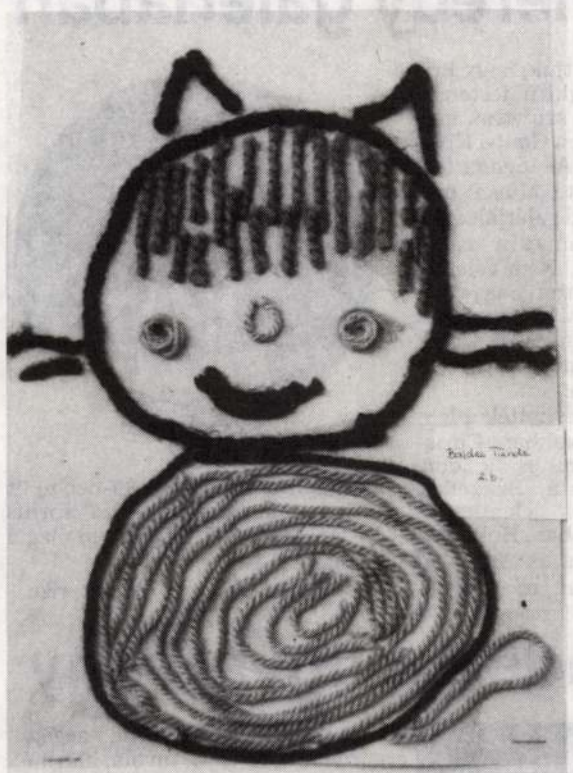

A Kertvárosi Általános Iskolában 1994. március 31-én délután fél ötkor Muntyán Lászlóné, az intézmény igazgatója nyitotta meg a „Kertvárosi Napok" kulturális bemutatóinak sorozatát. A bemutatón ének és táncprodukciókat láthattak a megjelent érdeklődők és szülők. Az iskola aulájában pedig az alsó és felsőtagozatos tanulók munkáiból nyílt kiállítás.

Kiépült a telefonhálózat Tompán

A telefonhálózat bővítésének tervével összhangban a határmenti nagyközségben kézi kapcsolású telefonközpontot szándékoztak kialakítani. Ebben az esetben 450-nél több igénylőt nem tudtak volna kielégíteni, pedig 550 jelentkező nyújtotta be igényét.

Mint *Belágyi Mihály* építésügyi előadótól megtudtuk, a hatalmas érdeklődés miatt végül egy modern, automatikus kapcsolású telefonközpont mellett döntöttek az illetékesek.

A magánszemélyek mindezért 45 000 forintot fizetnek, de az összeg az igénylő lakóhelyének távolságától függően módosul. Mivel az előfeizetők jelentős százaléka külterületi, s a fent említett összeg az ő esetükben akár százezer forintig is terjedhet, a tompai önkormányzat magára vállalta az előfizetési díjuk egyharmadának fedezését.

Tompa belterületén a hálózatépítés befejeződött, jelenleg az előfizetőket kapcsolják a hálózatra. A telefonok előreláthatóan szeptemberben szólalnak meg. A további igényléseket április 30-ig fogadja a MATÁV, amiket a tompai polgármesteri hivatalban lehet benyújtani.

MD

Csinosítják Kelebiát

A szociális törvény módosítása kapcsán született önkormányzati rendelet értelmében Kelebia jövedelempótló támogatásban részesülő munkanélküli polgárai 40 óra közhasznú munkára „hivatalosak". Aki nem tesz eleget a meghívásnak, és lemond az egy hétig tartó „munkaakcióról", attól az önkormányzat megvonja a jövedelempótló támogatást.

Negatív visszajelzés az érintettektől még nem érkezett, így nagy iramban folyik a falu rendezése, a fásítás, valamint a szennyvíz-elvezető árkok tisztítása.

md

Nő-buli Csikérián

A régi szláv hagyományokhoz híven a csikériai asszonyok az idén is férjek nélkül báloztak. A kultúrigazgató a helyi takarékszövetkezet dolgozónőivel és a polgármeseter feleségével karöltve szervezték meg az idei asszonybálat. Az esemény férfi kivételezettje csupán a bácsalmási Müller József és zenekara volt.

A tombola fényereménye a tavalyi év hagyományának folytatásaként – amikoris egy kakas illette meg a szerencsés nyertest – az idén egy tyúk volt.

Egy falugyűlés krónikája

Az „elvtárs korszak" után négy évvel Csikérián, március 18-án Dr. Rácz József polgármesterrel a főszerepben megrendezték a falugyűlést.

Az új rendszer pirkadatán csődbe jutó TSZ-ek sorsa nem kerülte el a Csikériát sem. A szőlőgazdaságban már csak a róka komák hancúrozhatnak, a néhai szövetkezet számos omladozó részlegét a munkakedv helyett a huzat járja át. A szövetkezet vagyonrészéből megalakult Merkovics Bt. csak teljesítményt felmutató embereket tud alkalmazni. A falu elárvult laktanyája sem tudja felvenni a beígért káposztagyári státust, ugyanis a hadügyminisztérium mégsem küldi kalapács alá az épületet. A képlet világos: Csikérián is igen magas a munkanélküliség aránya.

Ez határozta meg a falugyűlés hangulatát is. Terítékre kerültek a munkanélküliek mindennapi gondjai is, mert az apró bosszúságok mellett, a havi jövedelempótló segélyért bejárók az összeg mellett az illetékesek sértő megjegyzéseit is zsebrevághatják. De idénymunkára sem járhat el az ember fia, mert megvonják tőle a juttatást. Aki mégis megteszi, az számolhat a falu szemfüles lakosságával, akik igen gyorsan letudják adni a forró drótot, az arra illetékeseknek.

Mint ahogy más égtájainkon, Csikérián is a rendszerváltást az iskola igazgató váltás követte. Az új személy nem nyerte el minden szülő tetszését. Nemtetszésüknek a szülők úgy szereznek érvényt, hogy a gyereket átíratják a bácsalmási iskolába. Mindez „hozzásegítette" az iskolát ahhoz, hogy az összevont osztálytanítási modell szerint működhet a csikériai általános iskola. Az egész helyzetet csupán az a negyven diák sínyli meg, akinek gyermekkora a Csikéria–Bácsalmás között száll tova.

„A falugyűlés célja, hogy a közösség problémáit oldjuk meg közösen" - jegyezte meg a jelenlevő Szendi István, a hajdani Újkalász Termelőszövetkezet felügyelő bizottságának elnöke, valamint a Merkovics Bt. termelés irányítója. Zárójelben megjegyezve az iskola igazgatónő nem tartotta a gyűlést elég érdemesnek arra, hogy személyével megtisztelje.

Talán a fenti kijelentéstől vezérelve egy–két falubeli a tízpercben tárta fel a falu közérdekű problémáit. Mindössze nekik tűnt fel, hogy télvíz idején az alsó utcákban gondolázni lehet, hogy a járdaszegély elburjánzott növényzetétől a napi bevásárlást szinte csak kisebb testi sérülések árán lehet lebonyolítani, hogy a művelődési élet pang, mert a művelődési ház kong.

Ezzel a kétórás, parázs vitákkal tarkított falugyűlés befejeződött. Talán a megoldást előkészítve...

Marlene Dietrich

Autótolvajt fogtak a határon

Az elmúlt hetek a jugoszláv csempészek fekete napjait hozta. Legutóbbi két esetben autócsempészeket fogtak az éber határőrizeti szervek.

1994. március 22-én hajnali fél ötkor egy fiatal férfi próbált egy 6 millió forintot érő Mercedest (ami természetesen lopott volt) átvinni a határon. Ez mindössze azért nem sikerült, mert a valódi forgalmi helyett úgy gondolta egy fénymásolat is megteszi. Melléfogott.

Aznap délután egy másik férfi is megpróbált lopott kocsit kivinni az országból. A 4 milliót képviselő Caraelle okmányait a kis stílű tolvajok csapnivalóan készítették el. Így írógéppel töltötték ki a fénymásolt forgalmit, ráadásul a gépkocsi márkanevét is helytelenül tüntették fel. Nem is beszélve arról, hogy az indítókulcs sajátkészítésű lévén nem volt teljesen szabványos. Ilyenformán a gyakorlott határőröknek nem volt nehéz kiszűrni a csalót.

Kátai József ezredes, a Kiskunhalasi Határőr Igazgatóság igazgatója tájékoztatása szerint az illetékes szerveknek átadták az ügyet.

Zuschlag János

Pódium est

a Helyőrségi klubban
1994. április 15-én 20.45-kor

Fellépnek:
MADARÁSZ KATALIN
ARADSZKY LÁSZLÓ
HARMATH ANDREA
IHOS JÓZSEF

Kísér:
Auth Ede, Kocsis Csaba

Jegyek elővételben
a helyszínen válthatók.

Kiskunhalas, Petőfi u. 5–7.
Tel.: 77/322-429

Felhívás

Magzatvédő Társaság helyi csoportja szeretettel várja az érdeklődőket **április 12-én délután 5 órakor** a katolikus önképzőkör Szabadkai út 2. szám alatti helyiségében.

COMPUTER STÚDIÓ

6230 Soltvadkert, Kossuth u. 1–3.
Tel/fax: 78/381-061

- Számítógépek
- Alkatrészek – tartozékok
- Számítástechnikai szakkönyvek **forgalmazása!**
- Hálózatépítés
- Számítógép szerviz
- Programok készítése
- Programok installálása

OKTATÁS:

Felnőtt oktatás alap- és középfokon.

Alapfok:
- *Heti két alkalom 2 ×5 óra*
- *Alapfokú operátori képesítést ad.*
- *Ára témakörönként 5500 Ft, együtt: 18990 Ft.*
- *Részletfizetési lehetőség.*
- *A tanfolyam ára az elméleti, gyakorlati oktatást és tankönyveket tartalmazza.*

Négy témakör: 1. Számítástechnikai alapismeretek, gépkezelés; 2. DOS kezelőrendszerek, szövegszerkesztés, vírusirtás, tömörítő programok; 3. Táblázatkezelés; 4. Adatbázis kezelés.

Középfok: DOS magasszinten
1. *DOS-kezelő rendszerek magasszinten*
2. *Windows alapok Word for Windows szövegszerkesztő*
3. *Hálózati programok használata*
4. *Táblázat kezelés magasszinten*
5. *Programozás adatbáziskezelőben.*

– Témakörönként: 10900 Ft; egyben 49900 Ft.

Gyermekoktatás
- *Heti 2 ×2 óra*
- *Tartama 1 hónap*
- *Ára 2500 Ft*
- *Játékos levezetés a számítástechnika világában.*
- *Életkortól függő csoportbeosztás.*

Naposcsibe előjegyezhető

Folyamatosan márciustól vásárolható
a kiskunhalasi Eötvös utcai Keltetőben

•

Telefon: 77/322-242

A Kossuth utcai Vas-Edénybolt tavaszi ajánlata! (Udvarban)

- **Növényvédőszer kedvezményes végkiárusítása!**
- kerítésfonatok minden méretben
- kályhák, siesták, kazánok
- szegek, csavarok, huzalok
- csempék, padlólapok
- komplett fürdőszoba berendezések

Nyitvatartás: 1/2 8-tól 1/2 6-ig, szombaton 8–12-ig
Telefon: 77/423-486 Kiskunhalas, Kossuth u. 8.

Közlemény

Címzett: Polgármesteri Hivatal Választási Bizottság Kiskunhalas

A Halasi Tükör c. újság 1994. március 23. számában, megjelent *„Választási csalás történt?"* c. cikkel kapcsolatban, kérjük kivizsgálni az újság állításait. S a vizsgálat eredményéről a közvéleményt tájékoztatni szíveskedjenek.

Kiskunhalas, 1994. márcisus 25.

Venczel József
elnök

ÚJ ORSZÁGOS VÁLLALKOZÁSHOZ

korlátozott számban keresünk üzlettársakat, alvállalkozókat!

Termék, szolgáltatás és információ értékesítés, valamint reklám- és hirdetésszervezés.

Jelentkezés:
13–17 óráig a
GLOBÁL MARKETING IRODÁBAN
Kiskunhalas,
Kossuth u. 27.
Tel/fax: 77/423-660

Március 27-én vasárnap délután Kiskunhalason **ELVESZETT** egy 7 hónapos német vizsla (szuka). Színe barna, őszesen spriccelt. Farka kb. 8 cm-re kurtított. Különös ismertetőjele: homlokán egy fehér „V" betű formájú folt. Nyakán bőr nyakörv, belül szanki címmel. Kérjük a becsületes nyomravezetőt, hogy jutalom ellenében az alábbi címen értesítsenek: **Kiskunhalas, Lehel u. 1/1. vagy tel.: (06) 77/381-888.**

A TOMPAI TESTÜLETI ÜLÉSRŐL

Községrendezési terv és költségvetés

Tompa nagyközség képviselő-testülete március 28-án ülést tartott, a Polgármesteri Hivatal tanácskozótermében.

A javasolt napirendi pontok között elsőként a községrendezési tervvel foglalkoztak, amelyet Hornyák Imre tervező ismertetett.

A községrendezési tervvel még 1985-ben foglalkozott az akkori tanács. Időközben ez a rendezési terv elévült, de a fő problémát az Országos Építésügyi Szabályzat módosítása jelentette. Ennek értelmében a külterületi építkezések teljesen megváltoznak a farmergazdaságok bevezetésével.

Ez azt jelenti, hogy a 6000 négyzetméteres terület öt százalékán alakítható ki családi ház. Tompának sajátos település szerkezete van, a belterületi maghoz csápszerűen kapcsolódnak a több kilométeres település nyúlványok. Az itt található tanyák területei kb. 1200-tól 3000 négyzetméter között változik. Az új helyzet pedig azt eredményezi, hogy mindennemű kereskedelmi létesítmény építhető ugyan, de nem valószínű, hogy a beépítési százalék miatt kialakítható itt melléképület vagy állattartási lehetőség. Holott ezek a tanyasi életmód fő tényezői. Emiatt született a döntés, hogy ezeket a csápszerű nyúlványokat csatolják a belterülethez, ahol akár a 30% is beépíthető. A községrendezési terv ezen kívül magába foglalja a hosszútávú beépítéseket, közműfejlesztéseket.

Tompa Községért Díj adományozásáról szóló rendeletet is tárgyalta a testület. A díjat évente kétszer adományozzák a község szolgálatában elért kimagasló teljesítmény, vagy huzamosabb időn át folytatott kiemelkedő munkálkodás, életmű elismerésére.

Hornyák Imre tervismertetőt tart

A továbbiakban a képviselők költségtérítéséről volt szó, amely 2000 forintot jelent, amit az érintettek a község, illetve a Segítség alapítvány javára ajánlották fel.

Negyedik napirendi pontként a '93. év költségvetés zárása szerepelt. Az elmúlt év pénzmaradványa 3 millió 144 ezer forint. A vízhálózat bővítést céltámogatással a Körösoldal, Újföld, Katonasor, Katonaföld, Halasi út, Belsőújsor, Külsőújsoron végezték, a kedvezőtlen időjárás miatt a munkálatok befejezése áthúzódik az 1994. évre. Viszont saját kivitelezésben az Attila utcai orvosi rendelő beruházási munkái elkészültek. Összeségében 15 millió forintot fordítottak beruházásra.

Ötödik napirendi pontként a személyi gondoskodást nyújtó szociális ellátásokról, igénybevételéről, valamint a fizetendő térítési díjakról alkotott rendeletet. Erről a lakosságot tájékoztató formájában értesítik majd.

Ezen az ülésen a Szavazatszámláló Bizottság tagjait is megválasztották.

Az egyéb napirendi pontok között szerepelt a helyi termelőszövetkezet felszámolási eljárása miatt a tompai önkormányzat visszakapta a melegvizes kutak kezelői jogát. A továbbiakban megvitatták, hogy Tompa nagyközség is belépett a felső bácskai önkormányzatok szövetségébe.

Megvitatásra került Rajkai Zsolt államtitkár levele is, amelyben az 53. sz. főút Tompa és az országhatár közötti szakaszának fejlesztési elképzeléseit bemutató levélre válaszol, s kéri, hogy a tervező elképzeléseit a Kecskeméti Közúti Igazgatósággal egyeztesse, mert csak az említett vizsgálat eredményeképp lesz lehetséges rögzíteni a szóban levő szakaszon a főút új nyomvonalát. Az államtitkár kedvező körülményként értékelte, hogy a főút nyomvonal változatait a készülő nagyközségi általános rendezési terv keretébe illesztve vizsgálják és értékelik.

Marlene Dietrich
Fotó: **Zoltán**

Pribojszki Zsófia tárlata a Szemerédy galériában

Nyugodtan állíthatjuk, hogy Pribojszki Zsófia világhírű festőművész. A békéscsabai születésű művésznő tanulmányait a Gent-i Királyi Képzőművészeti Akadémia festészeti szakán végezte. Műveit belga, francia és holland galériák értékesítették Európában és a tengerentúli országokban. Nem véletlen az sem, hogy a művészeti nagyságát elismerve tagjai sorába fogadta a Francia Professzionális Művészek Szövetsége és a Francia Független Művészek Szövetsége.

Festményeit értékesítették a legnagyobb aukciós házakban: Christie's Amsterdam, Philips London, Drouot Paris, Horta Bruxelles. Önálló kiállításával jelentkezett Belgiumban, NSZK-ban, Hollandiában, Kanadában és az Amerikai Egyesült Államokban is. Itt Kiskunhalason utoljára 1989-ben nyílt tárlata. Mostani kiállítása április 11-től május 2-ig tekinthető meg a Szemerédy Galériában.

vike

Növendékhangverseny

Hétfőn este tartották a II. félévi növendékhangversenyt a zeneiskolában. Az intézmény jelenlegi legjobbjai szereztek nagyon jól sikerült, kellemes estét az odalátogató közönségnek. A legkisebb növendék elsős volt, a legnagyobb IV. továbbképzős. Minden hangszer bemutatkozott: zongora, hegedű, gordonka, furulya, fuvola, klarinét, szaxofon és rézfúvók. Énekszám is szinesítette a műsort. Mindenki tudása legjavát adta, s ezt a közönség sok-sok tapssal hálálta meg. Nincs hely, hogy mindenkit felsoroljunk – pedig megérdemelnék. Így néhány valóban kiemelkedő szereplőt említünk meg: furulyacsoport, Muntyán Andrea, Olajos Ildikó, Mészáros Ágnes, Torma Renáta, Jenovai Bernadett, Papp Zsuzsa, zg. Békefi Laura; fuvolatrió: Hulló Daniella, Brinkus Helga, Utasi Valéria; zongora négykezes: Racsmán Edina, Baunoch Magdolna, zongora: Szabó Tünde; hegedű: Szvetnyik Margit és Novák Tímea, ének: Tóth Cecília, gordonka: Bezzegh Boglárka, Sári Tímea. Bartók: C-dúr rondóját játszotta zongorán nagy sikerrel. Szeptembertől ő már a szegedi Konzervatórium növendéke lesz (tanára: Hajdú Imréné) Zárószámként a rézfúvós csoport a tőle megszokott magas színvonalon és sikerrel Franck: Partitáját játszotta.

Megalakultak a Szavazatszámláló Bizottságok

Az országgyűlési képviselők választásáról szóló többszörösen módosított 1989. évi XXXIV. törvény 30. paragrafusának első bekezdése alapján – a pártok javaslatainak figyelembevételével – a képviselő-testület megválasztotta a Szavazatszámláló Bizottságok titkárait, tagjait és póttagjait.

A bizottságok titkárai:
Nagy Zsuzsanna, Zachár András, Csonka Zoltán, Misky Sarolta, Török Imréné, Baloghné Kovács Mariann, Szőke Lászlóné, Kerekes Katalin, Nagy János, Tóth Istvánné, Kárász Péterné, Bodicsi Gáborné, Gyenizse László, Gera László, Nagy Kálózi Pálné, Kakukk Gyuláné, Földi László, Rasztik Mihály, Mikus Lajosné, Gál Mihályné, Vastag Sándor, Saár Lászlóné, Vargyas Mihályné, dr. Tüske Lászlóné, dr. Katona Miklós, Szekeres Jenő, László Mária, Szatmári Károlyné, Szőry János, Szabó Béla, Csordás Béla, Fekete István, Miklósa Ferencné, Berta Istvánné, Ván Jánosné, Márta Csabáné.

Ezek irányítója a Választási Bizottság, amelynek elnöke dr. Téglásné dr. Zoltán Erna, titkára: dr. Nagy Gabriella, tagjai: Czár Imre, dr. Varró Dénes, Farkas Péter.

A törvénynek megfelelően működésüket kiegészíti a Polgármesteri Hivatal választási apparátusa, illetve a jelöltek, a pártok képviselői.

Másfél millió a könyvtárnak

A városi képviselő-testület legutóbbi ülésén másfél millió forintot szavazott meg a Városi Könyvtárnak állománybővítésre. Ez lehetővé teszi, hogy 3500 kötet megvásárlásával – a múlt évhez hasonlóan – szinten tarthassák a könyvtár könyvállományát.

Átalakul a Keró

Kiskunhalas Város Önkormányzata hozzájárult az iskola kibővítéséhez és korszerűsítéséhez.

Ezt a lépést a beiskolázási nehézségek követelik meg. Az elmúlt időben ugyanis megnőtt az igény az oktatási intézmény iránt. Azonban befogadóképességének növekedése ezzel nem tartott lépést. Így elodázhatatlan az intézmény bővítése, amely egy kétszintes, tetőtérbeépítéses szárny, egy kétemeletes zsibongó és aula, továbbá egy tornaterem építését jelenti.

Emellett a szervezeti átalakulás is megtörténik a képviselő-testület akaratának megfelelően. Megindul: az alapvizsgára felkészítő 9 és 10 osztályos képzés, speciális pályaorientációs oktatás, szakmai vizsgára felkészítő egy és kétéves képzés.

Továbbra is folytatódik a szakmai érettségire felkészítő szakközépiskolai oktatás, a munka melletti vizsga lehetősége és a felnőttek átképzése.

Névváltoztatás a Garbaiban

Az elmúlt esztendők során a városunkat ért ipari átalakulások, a szolgáltatások nagymérvű előretörése „mind a piacon, mind az oktatásban" az iskola sokszínűsége szükségessé tette az intézmény névváltoztatását. Az új név Garbai Sándor Szakképző Iskola,mely hat, szakmai szempontból önálló szervezeti egységgel rendelkezik.

1. Szakmunkásképző tagozat: itt a szakmunkástanulók elméleti oktatása és a 9., 10. osztályosok oktatása folyik.

2. Szakközépiskolai tagozat: a tanulók négyéves érettségit adó elméleti oktatása, kétéves nappali rendszerű, érettségire felkészítő képzése, s a dolgozók szakközépiskolai tanítása tartozik ide.

3. Egészségügyi és szociális tagozat: Egészségügyi szakiskolai és szakközépiskolai tanulók 3, illetve 4 éves képzése, érettségire épülő 3 éves középfokú szakmai vizsgát adó ápolói oktatása, érettségi utáni szociális asszisztensi képzése tartozik ide.

Az iskola három további szervezeti egységgel rendelkezik: Felnőtt oktatási és átképzési tagozat, Tanüzem, és Kollégium.

HÁZUNK TÁJA – TALLÉR LAJOS ROVATA

A tej élet, erő és idegesség?

Nagy a felháborodás a környék tejtermelői között, mióta a tejipar baktériumszám alapján fizeti ki a tejüket. Korábban a begyűjtő helyen az átvevő a termelő jelenlétében elvégezte azokat a vizsgálatokat, amely a minőség megállapítását szolgálta. A termelő számára bizonyítható volt a minőségi hiba, azon a vizsgálati színvonalon ki lehetett szűrni a rossz minőséget előállítókat.

A gyakorlat ma az, hogy a feldolgozó képviselője dekádonként egyszer az összegyűjtött tejből mintát vesz, azt eljuttatja a szekszárdi tejvizsgáló laboratóriumba, ahol drága műszerekkel 3–4 nap alatt megállapítják a benne lévő bakrtéiumok számát is, amely alapján a tejet minőségi osztályokba sorolják.

Ezt az eredményt 10 napra vonatkoztatják.

Mivel egy minta vizsgálata 2000 forint, a feldolgozónak nem érdeke termelőnként és naponként mintát venni, neki a havi három átlagminta tökéletesen megfelel. Ha a termelő kételkedik, saját költségére keresheti az igazát, s mivel többeknek a napi termelése nem fedezné a vizsgálati költséget, nem is vállalkoznak erre. A kör tehát bezárult. Mindenki mutogat a másikra, de az világosan látható, hogy ez a jól megkomponált rendszer elsősorban a feldolgozó vállalat érdekét szolgálja.

A szigorúbb tejátvétel célját és korszerűségét vitatni nem lehet, hisz az egyik legfontosabb élelmiszerről van szó, de az ezzel nem törvényszerűen együttjáró termelői kiszolgáltatottság többszáz ebből élő családot felháborít és válaszút elé állít, hogy van-e értelme literenként 16–17 forintért a tejiparnak termelni.

Aztán olyan dolgokról ne is beszéljünk, hogy például a dekádonkénti egy vizsgálatból milyen alapon lehet a másik 9 nap minőségét is meghatározni, jogszerű-e 80–100 termelő tejmennyiségét egyetlen átlagmintával elintézni, vagy a 16–17 forintos tejből hogyan lehet csak jó és drága termékeket gyártani?

A megoldás az lehet, ha a termelők összefognak és önszerveződéses alapon helyi tejfeldolgozó létrehozásában gondolkodnak. Ettől még egy-egy termelő teje nem biztos, hogy tisztább lesz, de a helyzet mindenképpen azzá válhat.

Tallér Lajos

PRENNER Pál műkedvelő

Barinka Ilona: A Kőrajz Jézus Szíve-templom.
Kőrajz, 1995. 10.

. A jeligés pályázat beadási
usztus 15. volt. PL 1878. okt. 3-4.
rrenz-Skizzen zum Arader Honvéd-
. pp. 407-426. Az Aradi honvéd-
U XXXVII. 1890. pp. 661-662.

enyi-szobornak Weber, az Eötvös- és
bl tervezte a posztamensét. Ld.
, 174.
57
143-144. A pályázati
ai Hajós József elnöklete alatt Kléh
a, Ybl Miklós, Weber Antal és
Hauszmann Alajos a fővárosból
részt a bírálatban. A pályázat
i jegyzőkönyv csak a két díjazott
on) és Benczur Bélát (A víz kétes
i és táplál) nevezte néven. A Hon
. p. 2. szerint a Neptun-terv
ó, mint a Triton (tehát ez is
int (XVI. 1879. p. 574.) az Idyll
al Kauser (József), a Címer
Az 1885. évi Országos Általános
észeti csoport képes tárgymutatójá-
p. 53.) még további két építész
éri szökőkút tervével: Sztehló Ottó
fy Ferenc (230. sz.) Itt az egykori
ék.

Prenoszil Sándor

Magyar Sparművészet, 1902

V. köt. 169 és 173. o.

különbélék.

Przemosyl Eulália

1906/7 - 1910/11

Ferképzomfoiskèvk

124. (

dületes s a Madonnának és az
lúziai gyermektipusnak nincsen pála
különb mestere. De erőteljesen induló
művészete egyre erőtlenebbé és lá
gyabbá válik, alakjait nőies gyöngéd
séggel modellálja, kompozicióí jóformán
sohasem tudnak a monumentalitásig
emelkedni s bár vallásos tárgyú képei
áhítatos hangulatúak, mélyebb im
pressziókat kelteni nem tudnak. Annál
idegesebb és rapszódikusabb karakterű
Juan de Valdés Leal barokk szellemi
kolorisztikus értelemben magán Mu
rillón is túlmenő művészete. *Valdés
Leal* az utolsó nagy sevillai festő.

A XVII. sz. granadai festészetének
első jelentős képviselője a karthauzi
Fray Juan Sanchez Cotan, akinek né
hány tárgyilagos, biztos rajzú, plasz
tikus felfogású csendélete maradt fenn;
vallásos kompozicióí kevésbbé jók. A
granadai nagymester, az építész és
szobrász *Alonso Cano*, kezdetben szo
borszerűen, később puhábban modellált
alakokkal dolgozik, művészete lehig
gadt és kiegyenlített, stilusa objektív,
rajza mindig éles és biztos. Mellette
vetn Van Dyck legközvetlenebb hatá
sa érezhető. A kisebb mesterek közül
Pedro Atanasio Bocanegra és *Juan de
Sevilja* érdemelnek említést.

Andalúzia harmadik centrumában,
Córdobában, *Antonio del Castillo y
Saavedra* működik, aki Ribera nyo
main indul s főképen bibliai tárgyú
genreképeivel vált híressé; kivüle *An
tonio Garcia Reynoso* említhető, aki
után nagyszámú lendületes tollrajz
maradt.

Spanyolország ifjú fővárosa, Mad
rid, a XVII. sz. elején kezd a művé
szeti életben szerepet játszani. Az első
jelentősebb mester a firenzei szárma
zású *Vicente Carducho* volt, aki Cara
vaggio clairobscurjéből indult ki. Ba
rátja, a szintén olasz eredetű *Eugenio
Caxes*, tipikusan spanyol festővé lett;
különösen érdekesek katon[illegible] tárgyú
[illegible] Caravaggio

MDK

Prenoszil Géza

a budapesti korcsolyázó egyesület bajnoki oklevelének tervpályázatán II. dijat nyert

Eldőlt pályázat. Magyar Iparművészet 1900. 351.l.

Přenesl Ilona

4 poly.
mpls · noč nejž kanf.
60 hovězí / jó výsledn.
Tanař Šermaí Antal
Tparaj škola 1904

UNGVÁR

Vár

X: Popovics Vazul, munkácsi görög kath.
püspök. VV 1820, 134 l.

Prenosil Ilona

nyilv. női rajztanf

10 hónap, jó eredm

Tanár Csizik Gyula

Igazgató iskola 1905

LÁZÁRI

Régi templom, megújítva

Henszlmann Imre: Hont műemlékeinek hivatalos összeírása. AÉ, VII – 1887, 265 l.

Přenosil Ilona

4 polg.

po eredm.

Tanár György Kálmán

Tanárjelölt 1903

priétaire :

esse pour le renvoi :

oeuvres ci-dessus ont-elles paru dans quelque Expositi

Autorisez-vous la reproduction de vos œuvres dans le *Catalogue tré* de l'Exposition ?
Répondre par **oui** ou **non**

e..... Signature de l'artiste exp

PRENOSZIL

Látképtöredék az 1870-es évekből.

A Bécsi kapu régi alakjában.

Reka: 101 kép a régi Pest-Budáról 201.
Helikon 1959

Prenoszil János

Fedéllapterv.

Die Kunst der Jahrhundertwende,
Ausstellung: Istvan Király múzeum
közleményei, Serie D, Nr. 41. Szekes-
fehérvár, 1965 381.

Pozsony. 1796. Trener József,
Kőmívesmester.

Pressburger Zeitung.
1796, 3. Jan.

~~Schellinger Anton~~

Premontrei kanonokrend

65 prépostság vagy apátság volt hazánkban

Jelenleg: Gorna, Horpács, Jánoshida, Türje a 4 prépostság a Gorniaiban egyesülve.

Jászó, Lelesz, Nagyvárad-hegyfoki, a 3 prépostság a jászóvárában egyesülve.

Emlékkassai egyház

II. M. 713. 1.

3

1. TORNYAI JÁNOS: SZITÁLÓ NŐ. — 2. STERIO KÁR
MEPHISTO. —

1. Johann Tornyai: Frau beim Sieben. — 2. Karl Sterio: Frau m
Klavier. — 1. Giovanni Tornyai: Donna con setaccio. — 2. Car
4.

Premontrei templomok

(valami nem volt határozott templomtípusuk)

Mintegy 50 középkori templomukból a tatárjárás előtti időkből fennmaradtak:

Kisbény.
Horpács
Ócsa
Tüske
Zsámbék.

A XIII. századból, valamiről az emeleti stílben

Divald 1927

43, 44. l.

tünk pénztáránál kiegyenliteni sziveskedjék.

Kiváló tisztelettel:

SZEGED DELVIDÉKI ÁLTALÁNOS
FOGYASZTÁSI SZÖVETKEZET

Mivel minden árut készpénzzel kell vásárolnunk, kérjük jelen szám-lája szíves kiegyenlítését, vagy a moratóriumról szóló rendelet értelmében legalább 10% törlesztését.

Premontrei templomok

Zsámbék XIII. sz.

Jurje 1247

Orsa (Pest m.) XIII. sz.

Kisbéjt (Esztergom) XIII sz.

Lantos

tudományos antiquáriuma

Antiquarian bookseller

BUDAPEST, IV. M

TELEFON: 187-501

POSTATAKARÉKPÉ

Nagyságos
Szentiványi Gyula urnak
B U D A P E S T

Kazinczy F. levelezése
Erdélyi M.évkönyv
Szinnyei

fizet
marad

Köszönettel felvette

LANTOS
BUDAPEST, IV., MÚZEUM-KÖRÚT 3.

Prendl Flóris

PERNDL

Pápai kitüntetés. XI. Pius pápa Prendl Flóris épitőmestert érdemeinek elismeréseül a „Pro Ecclesia et Pontifice“ érdemkeresztjével tüntette ki.

Építő Ipar —
Építő Művészet
1926. 51. l.

Szer. Lányi
97 / 2. 2.

STOLBA
KULUAŤSKÝ TEDEUM
LEŽÁRNY A CHLADICÍ KOMORY

Prenner

l.

Schoenkörpvaások

8, 9, 28, 29. l.

a Magyar Könyvszemle 1914. évf. 204. lapjához.

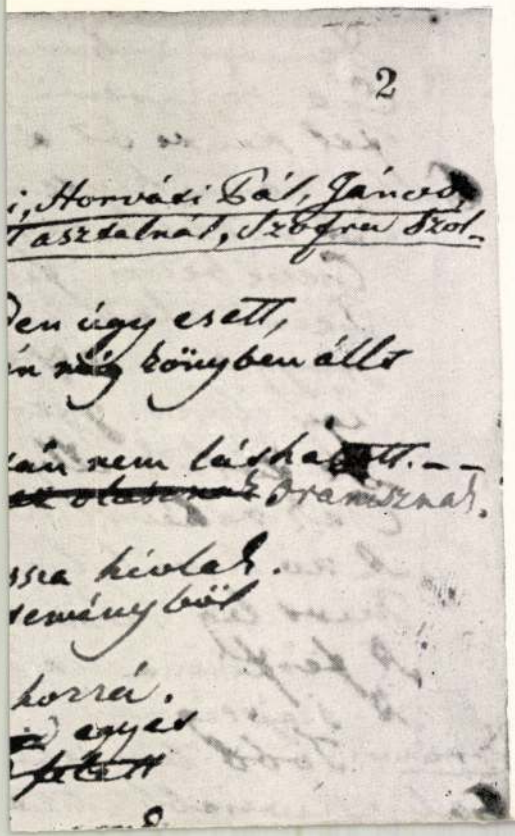

Prenner Ádám

ötvös

1818 aug. 28 Parsz

Kapnikbányaornátvösök 43t.

magasságban 76, a szélességben 22.2
) K.-- Néhai gróf Andrássy Dénes hagyo-
1914 márczius 5-én (245-914).

5-913
13-12
.9871.

Brenner Frigga

Óbundin

1886.

Eimreiðin 1930, 87. l.

Medau

cca 1840.

Th-B. (0)
Wurzbach (0).
Naglas (0)

Prenner Hans, Jurko

Könnes 1957

1.

Hoffmann Posony 36 l

Hoffmann Südost

2.

M.D.K.

Prenner Hans, Fankó, kőműves

1457-ben szerepel a pozsonyi számadásokban.

Hoffmann Edit: Pozsony a középkorban, elfelejtett művészek, elpusztult emlékek. Bp.é.n. 36 old.

Prenner János

faveras

1.

Csatkai Sopron 1847

16-l.

jogügyi tanácsos.

PRENNER, Joseph, pozsonyi kőművesmester

J. P., Mauerermeister, 9 hónapon belül meghalt.
(1831, 904 fl)

Preßburger Zeitung
(Gauthon)

Prenner Károly

1872/73 – 1873/74

Ferképzomfoiskèvk

124. l.

ké, kompozíciói víziószerűekké vál-
nak. Anyagszerűtlenül megfestett drá-
périái olykor barokk nyugtalanság-
gukkal, kellemetlen és erős színeikkel
szinte tolakodóan nyomulnak előtérbe,
olykor azonban szürkésfekete tónusra
hangolja képeit, amelyek ünnepélyes-
sen misztikus hangulatot árasztanak.
Kompozícióit mély vallásosság, arc-
képeit az intellektuális momentum
erős hangsúlyozása jellemzi. Művé-
szetét, amely a festői ábrázolás lehe-
tőségeit új, rendkívüli kifejezőerejű
eszközökkel gazdagította, századokon
át nem értették és értékelték. Maga
Justi is, aki pedig mindenkinél mé-
lyebben látott bele a spanyol művé-
szet problémáiba, nem tudta más-
képen megmagyarázni rejtélyes mű-
vészetét, mint idegrendszerének va-
lami megfoghatatlan, lázas, patoló-
gikus zavartságával.

Greco lezárja a spanyol cinquecen-
tót s bevezet a XVII. sz.-ba, a spa-
nyol festészet aranykorába, a tulaj-
donképeni spanyol nemzeti festészet
nagy századába. A két évszázad for-
dulóján Ribalta, a valenciai nagy-
mester áll, az első spanyol tenebroso-
festő, a clair-obscur nagy művésze.
Raffael, Piombo és Correggio hatása
alatt alakult ki mélytónusú és ko-
moly, plasztikus jellegű, kolorisztikus
értékekben gazdag művészete, amely-
et az igen vallásos érzésű Valencia
ízlésének megfelelően olykor drámaivá
felfokozott vallásosság jellemez. Mű-
vészetét tanítványa, Ribera fejlesz-
tette tovább, aki a XVII. sz.-i festé-
szetnek nemcsak Spanyolországban,
de egyúttal Itáliában is egyik leg-
nagyobb befolyású mestere. Művészete
erőben, a vallásos érzés kidombori-
tásában s a kifejezés drámaiságában
túlszárnyalja Ribaltáét, bár korai

PRENNER JÓZSEF, fazekasmester

Prenner József 1836-ban, Brenner Ferenc 1844-ben került beiktatásra. Wehoffer, Molnár, Prenner, Brenner és társaik közül nem egy részt vett a város közügyeinek intézésében is. A helyi fazekasok a keménycserépgyár mellett a reformkorban és a Bach-korszakban is folyamatosan dolgoztak. 384.old.

MOLNAR LÁSZLÓ: Weimann Ágoston kőszegi kőedénygyára
383.old

VASI SZEMLE, Helyismereti évkönyv, XX.évf. 1966
3.szám Szombathely 1966

Prenner Márton

pozsonyi miniátor

1487.

Csontosi jegyzet.

üveges pastából

Gyöngy, római. VI. 282

Prenner Mátyás
miniator, Pozsony
XV. sz.

László
Zs
Berkovits Elvira

főbizományos
BERHIDA (Veszprém vm.)

NYOMTATVÁNY

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Prenner Mária

XV Izrael

László

Magyar Könyvszemle

1900. 158. l.

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása.

Engedé

.....

a műhelyfőnök
al

8. sorsz. Műhelyi min'a

MDK

Prenosil Sándor ifjú

„Hajdú ha fagy"
„Nos?"
„Kéngelmeren" c. képei KT határozaja
határán 1885.

MDK-A-I-1/1571.

K. Prenovzil Sándor

Skiáll.

Nemzeti Szalon

1929. dec.

Föv. kipt.

K. Prenosil Sándor

festő

Mű. Gödöllő 1857.

Akad. kiáll. élet.

Nemzeti Szalon 1929. dec.

67. Csop. kiáll.

A Zichy-centennárium alkalmából megjelent

Zichy Mihály élete és művészete

irta

BENDE JÁNOS

A 206 oldalas kötet részletesen tárgyalja a világhirü magyar festőművész eseményekben oly gazdag, érdekes életrajzát és hű képét adja az ő óriási regiszterü művészetének.

Ára P 4.80

Kapható a Nemzeti Szalon pénztáránál.

Prenovszil Sándor

főv. polg. isk. rendes tanár, tanította a plasztikai rajzot, a szerk. és ábrázoló geometriát és tájlattant.

Tpárajiskola 1894

20. l.

u. o. 1895. 19. l.

u. o. 1896. 19. l

Rendes tanára nevezték ki az ipárajiskolához

u. o. 1897. 3. l. 19 l.

u. o. 1898. 22. l.

u. o. 1899. 17. l.

u. o, 1900. 19. l.

u. o. 1901. 25. l.

~~Apyjapedeiny, rómaikon · VI. 179~~

Prenosil Sándor

Thieme Becker

XXVII. 379. l.

Lyka

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Provoszil Sándor

rendes tanár

Iparrajziskola 1902. 25. l.

u. o. 1903. 27. l.

u. o. 1904. 22. l.

u. o. 1905. 27. l.

u. o. 1906. 19. l.

Az 1906. milanói kiállításon aranyérmet kapott.

u. o. 1907. 11. l. 26. l.

u. o. 1908. 21. l.

A városi tanács kiküldte a prágai rajzoktatási kiállítás tanulmányozására.

u. o. 1909. 14. l. 20. l.

u. o. 1910. 33. l.

u. o. 1911. 23. l.

helyettes az ezredparancsnok eltávozása után őfelsége rendelkezésére állott és őfelsége parancsára az ezredparancsnokságot átvette. A nem sikerült restaurációs kisérlet után átmeneti viszonyba és 1924-ben nyugállományba helyeztetett. Katonai kitüntetései: Békében mint főhadnagy megkapta a Signum Laudis-t stb. Háboruban megkapta a III. oszt. Lipót-rendet, III. oszt. Vaskoronarendet, III. oszt. katonai érdemkeresztet, az ezüst Signum Laudis-t, a bronz Signum Laudis-t, mind hadiéremmel és kardokkal, továbbá a porosz vaskeresztet, azonkivül soronkivül őrnagy lett. A háboru után a nemzeti hadseregben alezredes és 1920-ban soronkivül ezredes lett.

Poynár Géza id. *(királydaróczi)*, ny. vármegyei szv. főtanácsos. Született Nagyváradon, 1873-ban. Középiskolált Nagyváradon végezte és ezután államszámviteli államvizsgát tett. Müködését 1897-ben a nagyváradi pénzügyigazgatóságnál kezdte meg, ahonnan mint járási számvevőt, Belényesre helyezték át és itt teljesitett szolgálatot 1917-ig. Ezután 1922-ig Beregszászon számtanácsosi minőségben müködött, ahonnan menekülni volt kény-

vett részt és több európai államban volt tanulmányuton. Kiváló szolgálatainak elismeréseképen többször soronkivül lépett elő és végül főfelügyelővé nevezték ki. Vasutügyi kérdésekről szóló cikkei különböző szaklapok hasábjain jelentek meg.

Prakatur Tamás dr., volt kormánybiztos, főispán, képviselő. Született Dályok községben, 1879-ben. Meghalt 1929-ben. Középiskoláit Pécsen és Pozsonyban végezte, majd a budapesti tudományegyemen folytatott jogi tanulmányokat. Ügyvédjelölt volt dr. Simonyi-Semadam Sándor irodájában. 1906-ban megszerezte az ügyvédi oklevelet és Mohácson önálló irodát nyitott. A közéletben élénk tevékenységet fejtett ki. Tevékenyen résztvett Mohács város katolikus egyházi és társadalmi életében. Müködésének tudható be, hogy annakidején minden katolikus megmozdulás Mohácsról indult ki. A vármegyei életben élénken résztvett, beszédeiben tárgyilagos és öntudatos volt Mikor a szerb megszállás alatt a képviselőtestületet feloszlatták, a magyar törvénykönyvvel a kezében tiltakozott ez ellen. 1920-ban kormánybiztos, főispánná nevezték ki. A baranyai kisgazdákat megszervezte és 1921-ben kisgazdaprogrammal nemzetgyülési képviselőnek választották. 1924-ben megalakitotta a Városi Keresztény Pártot. 1926-ban Szabóky Alajos

Prakatur Sándor

zadosnak lett kinevezve. A háboru kitörése szintén az 5. ezrednél, Komáromban érte és ezzel az ezreddel mint az 5. század parancsnoka vonult az orosz harctérre, ahol előbb század- és kb. két év mulva félezredparancsnok volt. Négyhavi tartalékszolgálat kivételével az egész háborut a harctéren mint század- és félezredparancsnok töltötte. Az oroszok elleni ütközetekben többek között résztvett a lublini, ivangorodi ütközetekben. Az oroszok elleni nagy offenzivánál mint hirszerző különitményparancsnok és sokszor mint a hadosztály elő- és hátvédje volt alkalmazva. Az álló harcokban a feliroarási és lucki áttörés utáni harcokban is résztvett. Később az olasz frontra került, ahol ő a rohamfélezred parancsnoka volt. Ennek élén a Piave átkelését vezette; az ellenséges front áttörése után Capo Silo-t elfoglalta. 1918 november elején az ezredparancsnokság őt bizta meg a pótkeret parancsnokságával és egyszersmind az ezred leszerelésével Komáromban. A nemzeti hadsereg felállításakor ismét szolgálatba lépett és Siófokon ujra bevonult, ahol a 2. székesfehérvári honvéd huszárezredben mint (osztály) félezredparancsnok kapott beosztást. Itt ő lett megbizva, hogy a félezreddel a betört és a mostani határig visszahuzódó románokat kövesse. 1921 október havában Károly király őfelsége második visszatérési kisérlete alkalmával mint ezred- és állomásparancsnok-telen és ekkor a budapesti pénzügyigazgatóságnál nyert beosztást. 1924-ben vármegyei szolgálatba lépett. 1925-ben főtanácsossá nevezték ki, majd ebben a rangban nyugalomba vonult.

Pöhl Henrik, az OMGE tápiószelei tangazdaságának főfelügyelője. Született Mesztegnye községben (Somogymegye), 1888-ban. Középiskoláit Keszthelyen, a gazdasági akadémiát Debrecenben végezte. Iskolai tanulmányainak befejezése után Eszterházy Miklós herceg eszterházai birtokán mint gazdasági gyakornok kezdte meg müködését. 1908-ban Károlyi László gróf derekegyházai birtokára került, ahol előbb intéző volt, majd főintéző lett. 1926-ban az OMGE tápiószelei tangazdaságának főfelügyelőjéül hivták meg. A tangazdaság vezetése alatt a nehéz idők ellenére is kedvező eredményeket ért el.

Prahács Gyula, Máv. főfelügyelő. Született Miskolcon, 1851-ben. Középiskoláit szülővárosában végezte. Ezután az Államvasutak szolgálatába lépett és forgalmi külső szolgálatát Miskolcon kezdte meg. Rövid idő mulva az igazgatósághoz helyezték át és itt müködött 1909-ben bekövetkezett haláláig. Felettes hatóságának megbizásából számos külföldi konferencián

Trenovšil S.

A bétej rab. Trenovšil S., sedeti rajza. Országos vilag 1884. 647. l. (rövidség).

Prenosil Sandor

laid
=
Bank 106. 108.

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása.

Engedély

.....

a műhelyfőnök vagy
aláírás

8. sorsz. Műhelyi minta. —

Premonstrátský

Brod
II

M. Zamrzlý 1902.
1681.

Promoženi l.

Malom jaki akantiban. repr. Vas Zyp
1889 - 592 l.

Prenosil Sedlák

svedl

M. Jiránek

1898 ist

Prenosil Sándor

fest.

1889. Budapest.

(99) Magyar sakk. Olasz.
Goetz.

Tel. riadóztás 1889/90.

1891. Budapest.

(228) Kis furulyán. Olasz.
Goetz.

Tel. riadóztás 1891/92

Prenosil Sándor

1894. évi

kiáll. Nemzeti Szalonban

Számadási, olajf., 150 ft.

Ferrarai művészeti iskola III. 154.

Prenosni ✓

Var. ki

Mustr. az Oster

Vlepka 9 80 a

Weber

Prenoszil Sándor

4 1
MAGYAR MUVESZET
1930. 60. 117

BUDAPEST
1931. évi
Ny. sorsz.

n-tér 6.

ál u. sarok.

BUDA

Prenosil Sándor

Szül. Gödöllőn 1857
dec. 28.
1876/7 I. osztályban
rajztanoszeloll.
5-ik félévet volt.
1876/7. II. ditto 6-ik
félévi

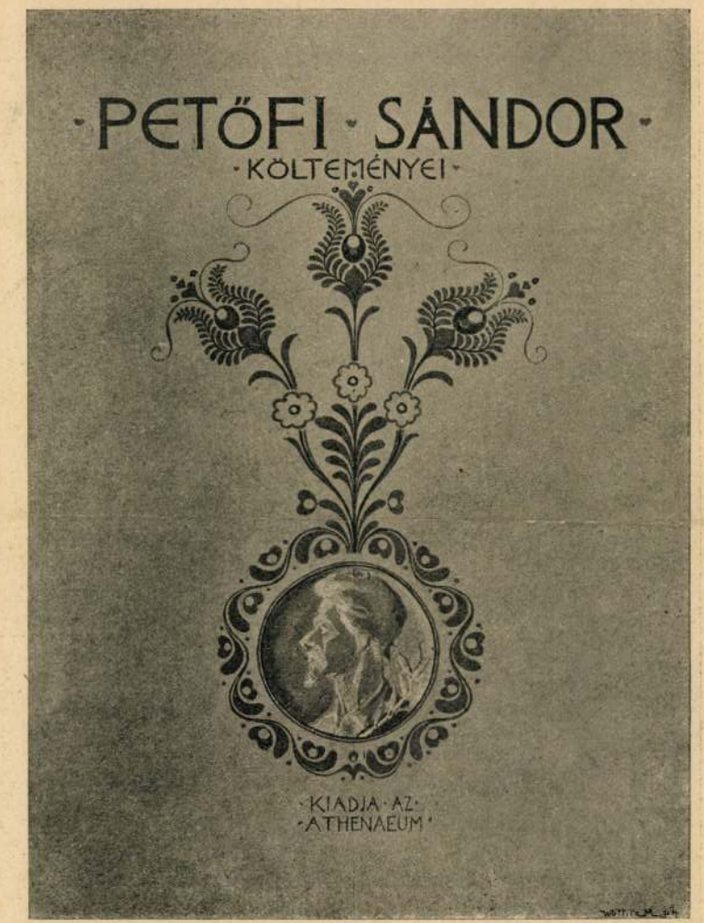

Beck Ö. Fülöp rajza.

Prenoszil Sándor rajza.

Az Athenaeum könyvtábla-pályázata.

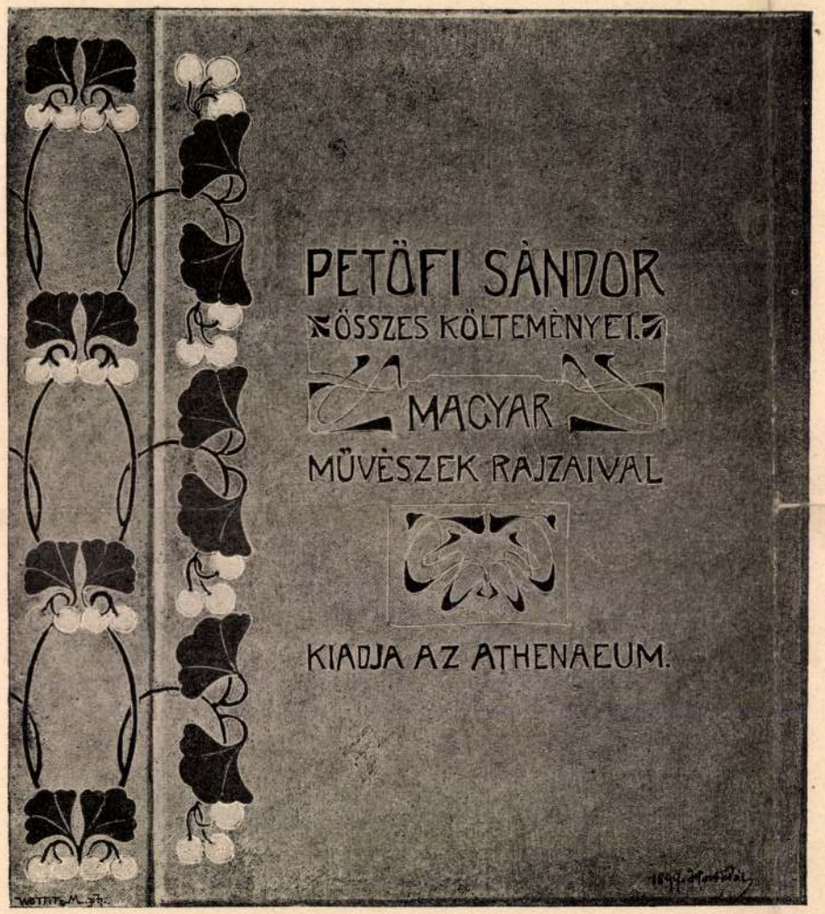

A 200 koronás díj nyertese.

Horti Pál rajza.

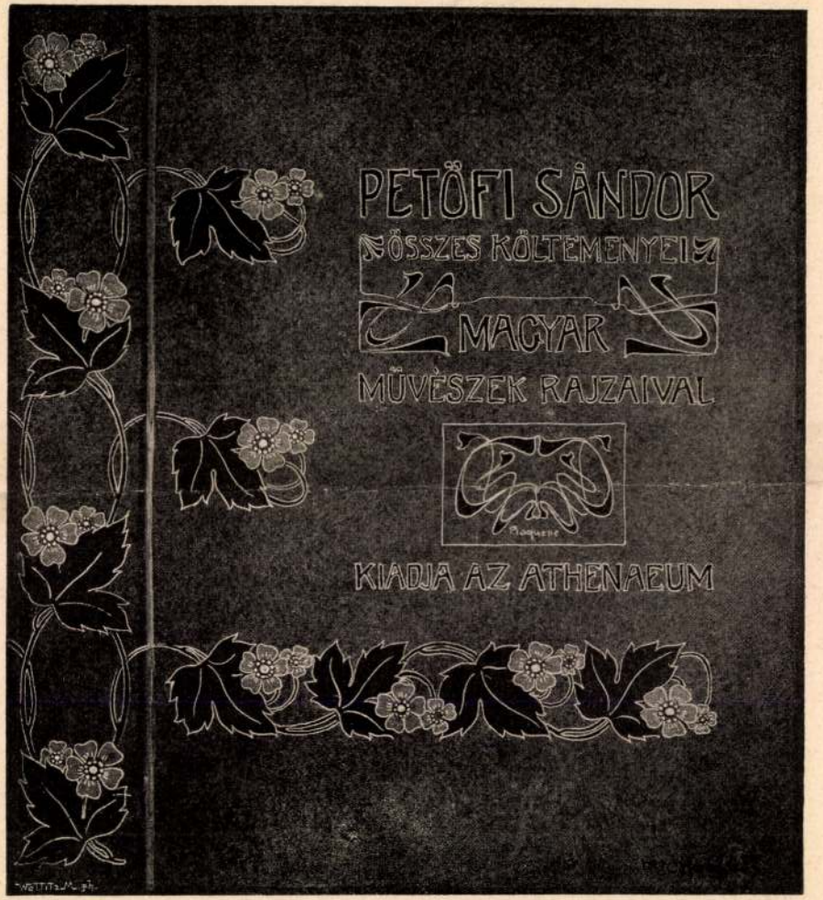

Horti Pál rajza.

M.D.K.

Prenoszil Sándor

A Mücsarnokban most megnyitott karácsonyi képkiállitáson szerepel genreképeivel, -közli a Képzőmüvészet c. rovat.

Képes Családi Lapok, Bp. 1885. dec. 27.
VIII. évf. 14. sz. 223. lap.

Prenosil Šandor

l.

Lykafest 1896 - 1914

97. l.

K. Provoszil Sándor

Bpt. Sződlls 1857. Mintarajziskolában szerzett rajztanári képesítést. Mint felső ipar-rajziskolai tanár főleg illusztrálással foglalkozott. Nyugdíjba vonulása óta mint festőművész munkálkodik. 1929 dec. kell. kiáll. a Nemzeti Szalonban olajfestményeivel. Mindent fest.

PRENOSIL (Prenoszil) *Sándor*, festő, * Gödöllő 1857 dec. 28. A budapesti mintarajziskolában tanult s eleinte illusztrációkat rajzolt a Vasárnapi Ujság és az Ország-Világ részére. 1889-től életképeket állított ki a Műcsarnokban s utóbb a Nemzeti Szalónban (Magyar sakk, Kis furulyám, Számadás stb.). 1929. koll. kiállítása volt a Nemzeti Szalónban.

Sz. Gy. II. 331 f

Nº 41.

Egy összeró

4229 28

Luca Giordano:
Sz. Nápolyban 1632-ben. Ugyan

Justitia
Tabert allegoriája.

Személyesítője
az egész alakban és jobbra
tetét ég felé emelte, leereszte
do[illegible] a kirek lábainál ko
kardot [illegible] bal kezében [illegible],
[illegible] Amor [illegible] karolt, serpe
Történetirás helyzekedett el, a ki
dik és [illegible] lepel
bontakozik ki. Az előbbi jobb keze
[illegible] Amorette lebeg, [illegible] a szemére
[illegible] Középütt egy [illegible]
rövid ujju, derékon megkötött és
tot visel az előrehajolt
a földön, a jobbrahajló
dós vidék felhőzött égbolttal.

Vászon, méretei [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] leltár szerint:
Lucca Giordano: Allegori
geschnitzten Rahmen 164 hoch
Részlete a Frienzében lévő

34(5)

Prenesol Šándor

úrad

Magyar Tudományos

1899-230-l.

WALTER
• EX LI

FUZET
CIER CRAME

Prenoszil Sándor

A csárdában
c. képe
repr.
Rák Str 214. l.

Prenoszil Sándor: Magány.

U. o. 275. l.

MAGYAR FILMIRODA RT. – UNGARISCHES FILM BUREAU A.G. – HUNGARIAN FILM AGENCY

KÖZPONTI TELEP: BUDAPEST, IX. KÖNYVES KÁLMÁN-KÖRÚT 15. TELEFON *146-346
LEVÉLCÍM: BUDAPEST, IV. POSTAFIÓK 19

FÉNYKÉPÜZEM: BUDAPEST, VIII, SÁNDOR-UTCA 5-7. TELEFON: *145-510, 56-os és 57-es m. á.
FILMRAKTÁR: BUDAPEST, VIII, SZENTKIRÁLYI-UTCA 25. TELEFON: *145-510, 60-as és 172-es m. á.
FILMKÖLCSÖNZŐ OSZTÁLY: BUDAPEST, VII, ERZSÉBET-KÖRÚT 45. TELEFON: 222-098 és 222-099
KÉPESLEVELEZŐLAP ÜZEM: BUDAPEST, VII, NYÁR-UTCA 7. TELEFON: 423-252

T.

Müemlékek Országos Bizottságának,

Budapest.

IX.Hőgyes Endre-u.10.

pénzügyi államtitkárral szemben ismét képviselővé választották a mohácsi kerületben.

Preisz Hugó dr. *(rumai)*, egyetemi nyilv. rendes tanár. A szlavoniai Ruma községben született, 1860-ban. Középiskolainak befejezése után a budapesti tudományegyetem orvosi fakultására iratkozott be és 1885-ben orvosdoktori diplomát nyert. Az oklevelének elnyerése után az egyetem kórbonctani intézetében volt gyakornok, majd asszisztens 1888-ig, amikor a törvényszéki orvostani intézet asszisztense lett. 1889-ben Lumniczer professzornál volt műtőgyakornok. 1891-ben az Állami Bakteriológiai Intézet vezetője lett. 1895-ben az Állatorvosi Főiskola tanárává nevezték ki. 1906-ban a budapesti tudományegyetemen a bakteriológia-tanszéknek, majd 1914 óta az általános kórtannak nyilvános rendes tanára. 1894—1923-ig a diftéria-szérumot termelő állami intézetet vezette. Nagyszabású szakirodalmi tevékenységet fejt ki. Művei közül megemlitjük: Tanulmányok a sertésvészről és a sertéspestisről, Bakteriológiai tankönyv, A veleszületett szivbajokról, Összehasonlitó tanulmányok a bacilláris pseudotuberkulózisokról. Ezenkivül a Zentralblatt für Bakteriologie c. szaklapban tanulmánysorozatot irt a lépfene-bacillusokról és a lépfenés infekciókról, valamint annak immunitásáról. A bakteriológia tárgyköréből sok tanulmánya jelent meg hazai és külföldi szaklapokban. A Magyar Tudományos Akadémia levelező és több bel- és külföldi tudományos egyesület rendes tagja.

Preisz Lajos, ker. tanácsos, likőrgyáros. Született Eperjesen, 1884-ben. Középiskoláit Kassán végezte, 1898-ban. Mint fiatal tisztviselő atyja vállalatának kötelékébe lépett és annak 1907-ben beltagja lett. 1908 óta a céget saját neve alatt vezeti. A helyi izr. hitközség életében vezetőszerepet visz és 1921-ben annak elnökévé is választották. A Zsidó Bank igazgatósági tagja. Több mint egy évtizede foglal helyet a városi tanácsban. A Kereskedők Társulatának elnökségi tagjaként a gazdasági életben vezetőszerepet visz. 1930 májusában gazdasági téren kifejtett eredményes munkásságának elismeréséül ker. tanácsossá nevezték ki. Egyházi téren különös érdemeket szerzett, amennyiben a vezetése alatt álló hitközség pénzügyi háztartását a válságos idők ellenére sikeresen hozta rendbe. Mint az Országos Orthodox Izraelita Központ egyik vezetője, a köztársasági elnöknél és az illetékes hatóságoknál eljárt a vasárnapi munkaszünet jelenlegi méretében való fenntartásának érdekében.

Prenoszil Sándor *(königseggi)*, ny. székesfővárosi iparrajziskolai tanár, festőművész. Született Gödöllőn, 1857-ben. Középiskoláit Budapesten végezte. 1879-ben kapta meg a rajztanári oklevelét. Pályáját a székesfőváros Nagymező-utcai polgári iskolájának rajztanáraként kezdte meg, ahonnan később a VIII. kerületi Práter-utcai polgári leányiskolához helyezték át, ahol öt évig müködött. Végül a székesfővárosi felső iparrajziskolába osztották be és itt két és fél évtizedig folytatott rajztanári tevékenységet. 1915-ben nyugalomba vonult. Többször szerepelt figurális és genre képeivel a Mücsarnok és a Nemzeti Szalon tárlatain. Az „Ország-Világ", a „Vasárnapi Ujság", a „Képes Családi Lapok" és a „Magyar Szalon" rajzoló munkatársa volt. Több alkalommal bizták meg különböző könyvek illusztrálásával. Tanulmányutjai során bejutazta Olaszországot és Csehországot. A Képzőmüvészeti Társulat rendes és a Nemzeti Szalon alapitó tagja. Nyugalombavonulása óta kizárólag a festőmüvészetnek él.

Preszly Elemér dr., főispán. 1877. jul. 22-én született, a komárommegyei Dunaalmáson. Középiskoláit Győrben végezte, jogot a budapesti Tudományegyetemen hallgatott s 1901-ben a jogtudományi doktori oklevelet, 1903-ban ügyvédi oklevelet szerzett. 1909-ben lett a váci választókerület országgyülési képviselője és ezt a kerületet 1918-ig, az összeomlásig képviselte. 1917-ben Pestmegyének és a Dunántulnak hadigondozó kormánybiztosa volt. Népfelkelő százados. 1920 máj. 3. óta Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye főispánja. 1926-ban a II. osztályu magyar érdemkeresztet a csillagokkal kapta meg.

Preyer Sándor, ny. ezredes. Született Temesváron, 1860-ban. A bécsujhelyi katonai akadémia elvégzése után 1879-ben a 60. közös gyalogezredhez osztották be, mint hadnagyot. Három évi szolgálat után a 85. közös gyalogezredhez került, 1886-ban, mint főhadnagyot a honvédséghez helyezték át. Később a debreceni 3. honvédezrednél, majd a trencséni 15. honvédezrednél teljesitett szol-

zadosnak lett kinevezve. A háboru kitörése szintén az 5. ezrednél, Komáromban érte és ezzel az ezreddel mint az 5. század parancsnoka vonult az orosz harctérre, ahol előbb század- és kb. két év mulva félezredparancsnok volt. Négyhavi tartalékszolgálat kivételével az egész háborut a harctéren mint század- és félezredparancsnok töltötte. Az oroszok elleni ütközetekben többek között résztvett a lublini, ivangorodi ütközetekben. Az oroszok elleni nagy offenzivánál mint hirszerző különitményparancsnok és sokszor mint a hadosztály elő- és hátvédje volt alkalmazva. Az álló harcokban a feliroarási és lucki áttörés utáni harcokban is résztvett. Később az olasz frontra került, ahol ő a rohamfélezred parancsnoka volt. Ennek élén a Piave átkelését vezette; az ellenséges front áttörése után Capo Silo-t elfoglalta. 1918 november elején az ezredparancsnokság őt bizta meg a pótkeret parancsnokságával és egyszersmind az ezred leszerelésével Komáromban. A nemzeti hadsereg felállításakor ismét szolgálatba lépett és Siófokon ujra bevonult, ahol a 2. székesfehérvári honvéd huszárezredben mint (osztály) félezredparancsnok kapott beosztást. Itt ő lett megbizva, hogy a félezreddel a betört és a mostani határig visszahuzódó románokat kövesse. 1921 október havában Károly király őfelsége második visszatérési kisérlete alkalmával mint ezred- és állomásparancsnok helyettes az ezredparancsnok eltávozása után őfelsége rendelkezésére állott és őfelsége parancsára az ezredparancsnokságot átvette. A nem sikerült restaurációs kisérlet után átmeneti viszonyba és 1924-ben nyugállományba helyeztetett. Katonai kitüntetései: Békében mint főhadnagy megkapta a Signum Laudis-t stb. Háboruban megkapta a III. oszt. Lipót-rendet, III. oszt. Vaskoronarendet, III. oszt. katonai érdemkeresztet, az ezüst Signum Laudis-t, a bronz Signum Laudis-t, mind hadiéremmel és kardokkal, továbbá a porosz vaskeresztet, azonkivül soronkivül őrnagy lett. A háboru után a nemzeti hadseregben alezredes és 1920-ban soronkivül ezredes lett.

Poynár Géza id. *(királydaróczi)*, ny. vármegyei szv. főtanácsos. Született Nagyváradon, 1873-ban. Középiskoláit Nagyváradon végezte és ezután államszámviteli államvizsgát tett. Működését 1897-ben a nagyváradi pénzügyigazgatóságnál kezdte meg, ahonnan mint járási számvevőt, Belényesre helyezték át és itt teljesitett szolgálatot 1917-ig. Ezután 1922-ig Beregszászon számtanácsosi minőségben működött, ahonnan menekülni volt kénytelen és ekkor a budapesti pénzügyigazgatóságnál nyert beosztást. 1924-ben vármegyei szolgálatba lépett. 1925-ben főtanácsossá nevezték ki, majd ebben a rangban nyugalomba vonult.

Pöhl Henrik, az OMGE tápiószelei tangazdaságának főfelügyelője. Született Mesztegnye községben (Somogymegye), 1888-ban. Középiskoláit Keszthelyen, a gazdasági akadémiát Debrecenben végezte. Iskolai tanulmányainak befejezése után Eszterházy Miklós herceg eszterházai birtokán mint gazdasági gyakornok kezdte meg müködését. 1908-ban Károlyi László gróf derekegyházai birtokára került, ahol előbb intéző volt, majd főintéző lett. 1926-ban az OMGE tápiószelei tangazdaságának főfelügyelőjéül hivták meg. A tangazdaság vezetése alatt a nehéz idők ellenére is kedvező eredményeket ért el.

Prahács Gyula, Máv. főfelügyelő. Született Miskolcon, 1851-ben. Középiskoláit szülővárosában végezte. Ezután az Államvasutak szolgálatába lépett és forgalmi külső szolgálatát Miskolcon kezdte meg. Rövid idő mulva az igazgatósághoz helyezték át és itt működött 1909-ben bekövetkezett haláláig. Felettes hatóságának megbizásából számos külföldi konferencián vett részt és több európai államban volt tanulmányuton. Kiváló szolgálatainak elismeréseképen többször soronkivül lépett elő és végül főfelügyelővé nevezték ki. Vasutügyi kérdésekről szóló cikkei különböző szaklapok hasábjain jelentek meg.

Prakatur Tamás dr., volt kormánybiztos-főispán, képviselő. Született Dályok községben, 1879-ben. Meghalt 1929-ben. Középiskoláit Pécsen és Pozsonyban végezte, majd a budapesti tudományegyemen folytatott jogi tanulmányokat. Ügyvédjelölt volt dr. Simonyi-Semadam Sándor irodájában. 1906-ban megszerezte az ügyvédi oklevelet és Mohácson önálló irodát nyitott. A közéletben élénk tevékenységet fejtett ki. Tevékenyen résztvett Mohács város katolikus egyházi és társadalmi életében. Müködésének tudható be, hogy annakidején minden katolikus megmozdulás Mohácsról indult ki. A vármegyei életben élénken résztvett, beszédeiben tárgyilagos és öntudatos volt Mikor a szerb megszállás alatt a képviselőtestületet feloszlatták, a magyar törvénykönyvvel a kezében tiltakozott ez ellen. 1920-ban kormánybiztos-főispánná nevezték ki. A baranyai kisgazdákat megszervezte és 1921-ben kisgazdaprogrammal nemzetgyülési képviselőnek választották. 1924-ben megalakitotta a Városi Keresztény Pártot. 1926-ban Szabóky Alajos

dinom-dánom. Ki volt boldogabb, mint János ur, mikor az ő neve is belekerült a kortesnótába:

«Rápolti ur meg Galiba,
Ők mondják meg, mi a hiba.
Igaz baráti a népnek,
A hazáért halnak-élnek.»

Persze, az ellenpárt mindjárt készen volt a válaszszal:

«Rápoltinál az a hiba,
Hogy Galiba csizmadia.
Ugyan mit is himez-hámoz?
Bujjék el a kaptafához.»

Erre aztán nagy büszkén mondta János ur:

— Megmutatom, az a csizmadia még kisámfáz benneteket!

A Pistának olyan nagy veres-zöld toll lengett a kalapja mellett, hogy mindig fogni kellett a kalapját, hogy le ne fujja a szél. A családban is a multkori zivatar után békesség uralkodott. Liána, ugy látszik, belenyugodott sorsába. Juszti nénivel hűségesen csinálták a kokárdákat, varrták a zászlókat. A Sárika feladata volt, hogy a sok potya vendégnek, kortesnek, a kik egész nap taposták a küszöböt, süssön-főzzön. János ur nem kimélte a költséget, ha nem telt a jövedelemből, birta még a tőke, azt vesztegette.

Mikor egyszer véletlenül otthon és magánosan volt, beállított hozzá Sárika.

— No leány, — mordult rá az apa, — látom a képedről, hogy megint sopánkodni akarsz. Talán megint kiürült valamelyik hordó?

— Ki bizony, édes apám, de nemcsak a hordó, hanem az egész pincze meg a kamara. Azután meg a pénz is elfogyott a háznál.

— Eh, ki bizta rád? Van még Galiba Jánosnak elég. Ott a takarékpénztári könyv, kibir az egy-két rongyos követválasztást.

— Szomoru vége lesz ennek, édes apám.

— Bolond vagy, mit értesz te a dologhoz? Barnabás követ lesz, a felesége meg nagyságos asszony. No, ne irigykedjél, — tevé hozzá vigasztalólag, — te sem leszel épen utolsó, ha Krámernek hiják is majd az uradat.

— Édes jó apám, hallgasson meg. Olyan régóta akarok már szivem szerint szólni, de ebben a fölfordult világban nem juthattam hozzá. Rossz emberek veszik körül édes apámat. Ámítják, bolondítják. Ne higyjen ennek a Rápoltinak, csak felhasználja, azután kineveti. Legyen csak egyszer követ, sohasem veszi az el Juliskát. Nem nekünk való élet ez, édes apám. Hiszen más polgár-ember is van, nálunk sokkal gazdagabb is, még sem veti magát ugy az urak után, nem majmolja az előbbvalókat. Tudom én, hogy csak kinevetnek minket. Addig tart a becsület, a meddig a pénz el nem fogy, azután azok fordítanak legelőször hátat, a kik most legjobban hizelegnek. Térjünk vissza édes apám a mi egyszerű állapotunkba. Én kérem, én könyörgök, leánya, a ki véremet adnám oda boldogságáért. Juliskának már eszét vette ez a bolondság, de talán még nem késő. A vagyonnak jó része már is oda van, mentse meg édes apám a többit, nem nekünk, hanem magának, hogy nyugodt, boldog öregséget érjen. Menjünk vissza a falura. Gazdálkodjunk, dolgozzunk, még nem veszett el minden. Én sirva nézem, miképen sülyedünk. Itt van ez a Pista. Egy hitvány naplopó válik belőle. És édes apám ugy tartja, mintha mágnás urfi volna, pedig a két keze munkájára kellene szorítani.

— Hallgass, ostoba leány! Rossz lelkü, irígy vagy, az is voltál mindig. Csak korholni tudtad a testvéreidet, a miért nem olyan hamvába holtak, mint te. Ugy lesz, a mint akarom. Most virrad még csak a Galiba-családra! Takarodjál dolgodra!

— Megyek, édes apám, — mondja a leány szomorúan; látom, hogy hiába minden könyörgésem. Ne adja az isten soha, hogy szavaim beteljesedjenek. Édes apám soha nem szeretett, ne is szeressen, mig boldog lesz, — de ha mindenki elhagyná is, én mellette maradok mindig.

János mester, a mint a könnyező leány eltávozott, sokáig dohogott magában. Kezdte sejteni, hogy ennek a haszontalan leánynak van valami kis igazsága. Nem mintha Barnabásban kételkedett volna, — oh nem, nem, — azonban a mint belenézett a betéti könyvbe, bizony-bizony nagy hiányosságot kellett tapasztalnia. Azután meg a házon is teher van már, a tanyai földre épen most szándékszik pár ezrecskét fölvenni. Hm, hm, ha bukás lenne a vége ennek a követválasztási, férjhezadási dolognak — —

— Jó napot, kedves János bátyám, — köszönt be hatalmas hangjával Barnabás ur, — mienk a győzelem! Megkaptam az ellenpárt titkos listáját, a melyre fel vannak irva a szavazók, kikre bizton számítanak. Nyomorúság! a mienk legalább is háromszázzal több lesz.

Épen a legjobbkor jött az ügyvéd ur, hogy Galiba Jánost töprengéseiből kiverje. Egyszerre elfujta a jó hir a sötét gondolatokat, mint a friss szél a reggeli ködöt.

— Pompás, kedves uramöcsém! (most már ez volt a czim.) Csak üssük a vasat, mig meleg. Hadd látom csak azokat a szavazókat, még azok közül is megfogunk nehányat.

— Ugy, ugy, kedves János bátyám, az ilyen szent lelkesedésnek megjön a jutalma. Mi győzni fogunk. És a mint én emelkedem, emelkedni fog velem a Galiba-család is. A Pista gyereket viszem magammal Pestre. Nehány év alatt embert csinálok belőle. Hanem egy kis baj van. A költség megint kifogyott. Csak nem engedhetjük, hogy a győzelem előestéjén nehány rongyos forint miatt megbukjunk.

János ur dehogy engedte volna. Nagyuras föl sem vevéssel rántotta oda a nevét a váltó alá, jóformán meg sem nézve az odairt összeget. Azután hozzáfogtak ujra a választási eshetőségek birálgatásához, a haditervek vitatásához, miközben János úr a jelölt lelkesült biztatásai által elragadtatva, nem győzött magára bosszankodni, hogy reményei egy perczre is ingadozhattak.

— A nagy napot, kedves uramöcsém, — mondá nagy buzgalommal, — fényesen megünnepeljük. Ezt már régen elhatároztam. Az én házam akkor a vigasság tanyája lészen. Jelen lesz a város szine-java, pártunknak minden előkelő férfia. És akkor adjuk tudtára mindeneknek a családi örömet, mely házamat leányaim mátkaságával érte. Akkor hirdetjük ki az eljegyzést.

— Az a nap életem legszebb napja lesz, — kiáltott fel Barnabás és a két egymást értő férfiú összeölelkezett.

A mint pedig az ölelésből kibontakozva félrefordult Barnabás ur, magában mormogá:

— Vén bolond! No de hát most még szükségem van rá.

(Folyt. követk.)

KATONAI LEVÉL.

A mi hadgyakorlataink.— A «ballon captif» mint kém, fotograf- és telefon-készülékkel.— A füstnélküli puskapor. — A német katonai irók az osztrák-magyar gyalogságról és huszárságról.

Az idei hadgyakorlatok fontosságát kétségbe vonni nem lehet. Nem tekintve azt, hogy Csehországban és Galicziában oly csapattestek vannak felállítva, melyek hosszabb idő óta ugy szólván az egész hadsereg elővédét képezik, az ott a legfelsőbb hadur személyes jelenlétében működő tábornokok egyuttal háboru esetére designált hadosztály- és hadtest-parancsnokok is, kik ily formán a netán előfordulható eshetőségek gyakorlati részét idejekorán elsajátithatják.

Nálunk a Monor és Üllő között összevonandó lovas-hadosztály ez alkalommal kizárólag honvéd-lovasezredekből fog állni, s igy majdnem biztosra vehető, hogy az eddigi beosztás mellőzésével háboru esetére *önálló honvéd-lovasdandárok és hadosztályok képeztetnek*. Biztos kutfőből halljuk, hogy az eddigelé Zoltán Elek ezredes által ideiglenesen vezetett honvéd-lovassági felügyelőség közvetlenül a hadgyakorlatok után most már véglegesen be fog töltetni.

A galiczai hadgyakorlatok lefolyása alatt Oroszországban a kisenev-odesszai vasut mentében táborozó orosz csapatok szintén nagyszerü menetelési gyakorlatokat fognak tartani, nevezetesen az ujabb vasuti menetrend helyes voltáról akarnak meggyőződni, mely szerint a hajón Odesszába érkező csapattestek csakis egy órai szüneteléssel azonnal Kisenevbe szállittatnak.

Nálunk ez alkalommal leginkább a tábornoki kar gyakorlati bemutatása forog kérdésben, a mennyiben rögtönzött parancsnokság-átvételekről s helyettesitésekről lesz szó, mig az alantas fokozatokban több önállóságra fognak alkalmat nyujtani.

A mult hónapban Spandau alatt ő felsége tiszteletére tartott porosz hadgyakorlat alkalmával két ujabb katonai különlegességet mutattak be, melyek a hadászatban ép ugy, mint a harczászatban valóságos átalakitásokat tesznek szükségessé.

A hadgyakorlati terep fölött lebegő «*ballon captif*» a maga fényképészeti és telefon-készülékével nagyon érdekes látványt nyujtott. A ballon captif-ban ülő vezérkari tisztek nehány percz alatt elkészitik az ellenség állodásának fotografiáját, s telefon utján adnak hirt a haderő számáról és mozdulatairól, ugy hogy most már a kémek és erőszakolt kémszemlék korszaka teljesen lejártnak mondható.

Éjjeli támadások vagy meglepetések nem léteznek többé, mert a ballon captif villamos fénysugarai a terep legcsekélyebb redőit is megvilágítják. Hova rejtse el magát a meglepetésre induló csapat lovasságával, ágyuival? Rögtön rá ütnének, mielőtt még állodásait nehány száz lépésnyire elhagyná. A ballon captifban ülő vezérkari tiszt folytonos telefon-összeköttetésben tarthatja magát a fővezérrel, ki a maga részéről alárendelt parancsnokainak szintén ily uton adja rendeleteit.

A füst nélküli puskaporral, ugy látszik, még nincsenek egészen tisztában a pyrotekhnikusok, mert különben alig gondolható, hogy e nagyfontosságu találmányt másutt is ne alkalmazták volna.

A mennyire tudjuk, az uj puskapor könnyen gyulad, és a hőmérsék befolyásainak nagyobb mérvben van alávetve. A woolwich-i tüzérségi laboratoriumban naponta tétetnek kisérletek az uj puskaporral, melynek használata különösen a hajóhad keretében kiszámithatlan következményeket vonna maga után, mert eddigelé a lövegek kellő használatát a viz fölött lebegő sürü füst megakadályozta, ugy hogy már a tizedik lövés után csak vaktába kellett czélozni.

A porosz szaklapok, vonatkozással a nálunk most megtartandó nagy hadgyakorlatokra, erős, s nem mindenekben helyes birálat alá veszik a tavaly Belovár körül megtartott hadgyakorlatokat. «Kiváncsiak vagyunk — mondja a «Berl. Milit. Zeitschrift» — vajjon az osztrák-magyar gyalogság ezentul is megtartandja-e *kissé tulzott fesztelenségét*?»

Erre sokat lehetne felhozni, e helyütt azonban csak annyit jegyezünk meg, hogy a kifogásolt hibák leginkább a dolog természetéből erednek, főleg pedig onnan, hogy a tisztikar nagyobb része nem érti, s nem birja a legénység nyelvét. A baj azonban már mulófélben van, a mennyiben különösen az alantas tiszti fokozatokban a nyelv különbözősége alig számbavehető.

Alkalmilag mi is bemutathattuk volna gyalogságunkat teljes diszben, jól kiegyengetett s meglocsolt gyakorló terepeken, a milyen például a potsdami hires négyszög, hol ezelőtt néhány héttel a porosz gárda királyunk tiszteletére kivonult, s a mely csapatnak rendkivüli nyugalmát, feszességét (Strammheit) és mozdulatainak egyformaságát a fenn idézett szaklap mintaképen elénkbe tartja.

Belovárra összes gyalogságunk 10—12 napig uton volt a vasut mellőzésével. Naponta a legnagyobb hőségben teljes hadifelszereléssel kilencz, kilencz és fél órát meneteltek, estve rendesen valamely falú vagy mezőváros határában a szabad ég alatt táboroztak, rossz s elégtelen élelmezés mellett. A poros, napsütötte belovári

*

terep még a lovasságot is kifárasztotta, s ha figyelembe veszszük, hogy a csapatok a hadgyakorlatok tartama alatt rendesen reggel 3 órakor már fegyverben állottak, s ritkán jutottak táborhelyeikre délutáni 6 óra előtt, a mikor aztán a sovány ebéd elköltése után éjfélig még csárdást is tánczoltak széles jó kedvükben, még a legszigorubb kritikusnak is be kell vallania, hogy ilyesmire csak nagyon kifejlődött s ruganyos testalkotásu emberek képesek.

Lovagolni a poroszok nem tudnak. Minden mozdulatuk a lovagló-iskolára vall; a mit a porosz lovas ott meg nem tanult, azt nem érti, abba magát bele nem találja. Egy rosszul álló csat, egy ferde kantárszár zavarba hozza a lovast paripájával együtt, s nem egyszer volt alkalmunk észrevenni, hogy a megtágult heveder miatt a porosz huszár ugy ült lován, mintha jobb szeretett volna gyalog járni mellette. Nézzük most embereinket. Otthon 6 éves korában a legelőről haza tereli a csikókat, soha másképp, mint lova szőrén ülve. Egy rossz madzag képezi a kantárt, de azért térdeinek nyomásával a 12 éves fiu már megrikatja a vemhes kanczát. Hogy aztán ily emberanyagból nem nagy mesterség biztos, erős és szép ülésü lovast idomítani, azt nem vonjuk kétségbe, és nem is dicsekedünk vele. De viszont szóba sem állunk oly birálókkal, kik a lovas katonát czifra mentéje, tarka csákója, vagy egyéb sallangjai után itélik meg. A magyar lovasság benső értékét első sorban *Ziethen*, porosz lovassági tábornok itélte meg helyesen. Valahányszor Nagy Frigyes király lovasságát *Nádasdy* huszárjai elverték, Ziethen mindig avval vigasztalta a királyt, hogy: «ez csak tandij, és pedig aránylag olcsó tandij, a miért még nagy köszönettel is tartoznak az osztrákoknak, hogy huszárjaiktól valamit tanulhatnak.»

«Sine ira et studio» legyen mondva, de 1866 ban soha sem hátrált meg a huszárság a poroszok előtt, és jobb vezénylet mellett, és ha az emberek nyelvén beszélő tisztekkel birtunk volna, kiket katonáink vakon tüskén bokron keresztül követni készek, egész más véget ér nem egy ütközet, nem egy csata.

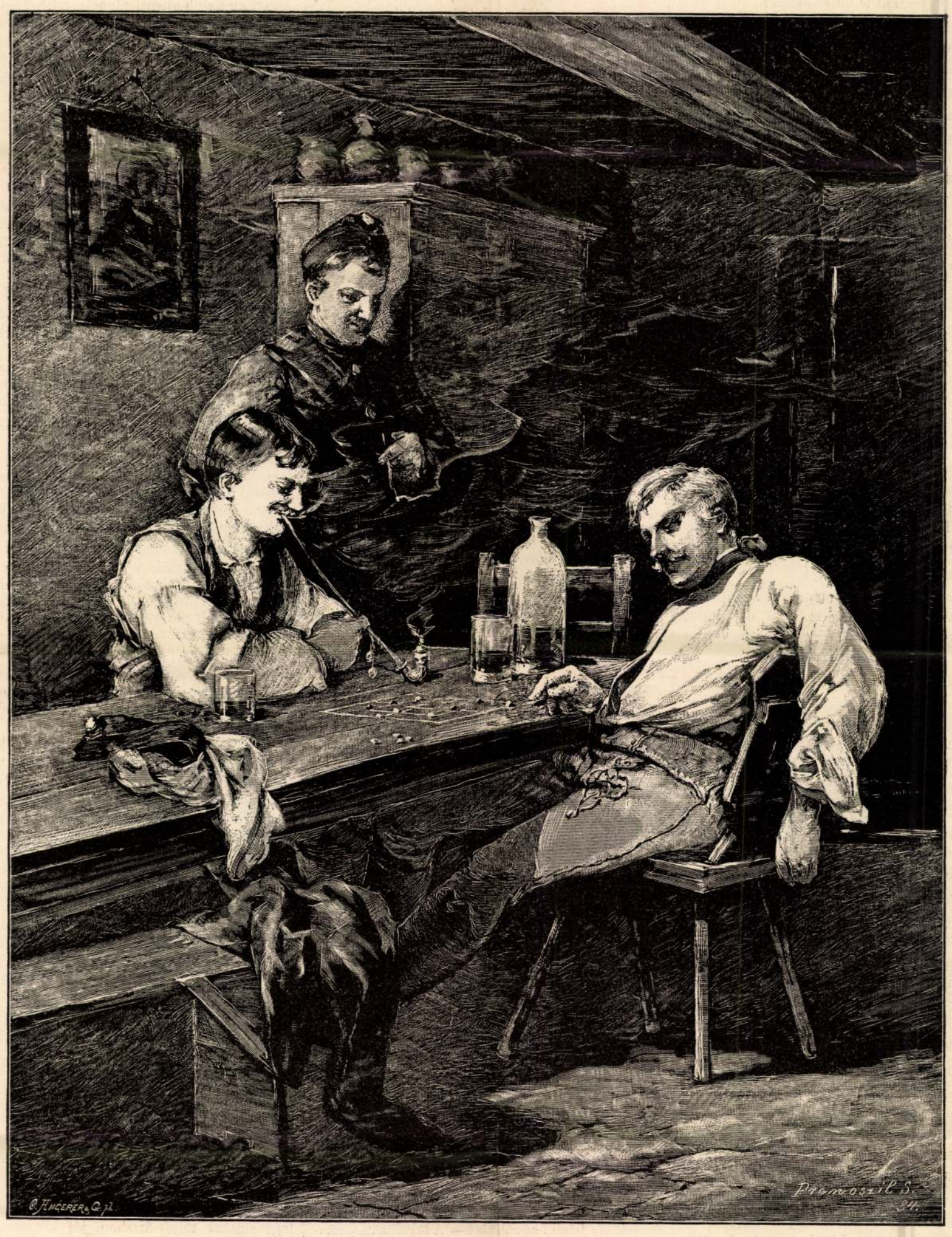

KÉPEK A BAKA-ÉLETBŐL. MALOMJÁTÉK A KANTINBAN. *Prenoszil S.* rajza

Alig hiszszük, hogy a királyunk előtt kivonult porosz első gárda gránátos ezred öles legényei bármely tekintetben az Albrecht-, Mollináry-, vagy Rodich-bakákon tultennének. Szemre igaz, hogy amazok kedvezőbb benyomást tesznek, de már a benső értékre nézve mienk az elsőbbség.

A porosz gárda-lovasságról szintén azt lehet mondani, mint a gyalogságról, csakhogy senkinek a világon — a porosz szaklapok reporterjeinek kivételével nem fog eszébe jutni, a porosz huszárt a magyar huszárral összehasonlítani.

Az utólagos porosz kritika bennünket nem sértett, mivel többnyire oly tárgyakkal foglalkozik, melyeknek részben való ferdeségét mi is elismerjük.

Németország katonai köreiben nagy sulyt fektetnek arra, hogy az osztrák-magyar hadsereg ne csak számban, hanem benső értéknél fogva

TELEKI MIHÁLY SZÉKÉNEK TÁMLÁJA.
1652. évből.

KÜLÖNFÉLÉK.

A m. mérnök- és építész egyesület közlönyének októberi számában X. úr a „Magyar Iparművészet“ második füzetét ismertetve, kifogásolja, hogy abban helyt adtunk az ujabb irányú — X. úr szerint „super modern“ — törekvéseknek. Megrovó sorainak éle főleg a Spiegel-féle házak és az azokat ismertető cikkely ellen irányul, a melynek lényegesb pontjait szigorú birálónk nyilván teljesen félreértette. Spiegel Frigyes úr, az inkriminált cikkely szerzője, e támadásra elég kimerítően megfelel, ugyancsak a m. mérnök- és építész egyleti közlönyben, annak novemberi számában, s pontról-pontra kimutatja, hogy X. úr haragja és aggodalmai jórészt alaptalanok, továbbá hogy nem ismeri eléggé az immár az egész vonalon diadalmasan előre nyomuló művészi mozgalmat. Különben nem irhatna arról oly kicsinylőleg és nem kockáztatna meg olyan naiv állításokat, a melyekhez hasonlókat ma már hiába keresnénk a külföldi művészi folyóiratok hasábjain.

Az elfogultság, a melylyel X. úr a diszítő művészeteknek évtizedes békóktól való felszabadulásra irányuló mozgalmat megitéli, azaz inkább elitéli, kirí annak minden sorából. Eleve le is mondunk arról, hogy őt megtérítsük. Csak tiltakozunk ama vádja ellen, hogy ellenkezésbe jutottunk lapunk címével és programmjával. Ezt a vádat a leghatározottabban visszautasítjuk. Mert az, hogy egyes művészek, bár modernizáló, de e mellett egészen egyéni jellegű, a szokott sablontól eltérő kisérleteinek helyt adunk lapunkban, még nem elég ok arra, hogy X. úr meghúzza a halálharangot nemzeti ornamentikánk felett. A mikor programmunkban fogadalmat tettünk, hogy igyekezni fogunk iparművészetünknek nemzeti

Magyar Iparművészet
1897/98.

zamatot adni, akkor is tisztában voltunk azzal, hogy ez csakis úgy lesz elérhető, ha tervező és alkotó művészeink egyénisége szabadon fog érvényesülhetni munkájukon. A modern irány pedig az, a mely a legtöbb szabadságot enged a művésznek, anélkül hogy a „szép“ és a magasabb értelemben vett „stilus“ fogalmával ellenkezésbe jönne. Ezért örömmel láttuk az építő művészet terén az első ilyes szárnypróbálgatást, a melynek hibáit sem mi, de maga a tervező sem akarja letagadni. Kisérlet, — és talán X. úr is helyben hagyja, ha mondjuk: *érdekes* kisérlet, mely sok tanulsággal járt a tervezőre s mindazokra, a kik szakitva a konvencionálizmussal, eredetiségre törekszenek. Örvendenénk, ha jövőben minél több ilyes kisérlettel beszámolhatnánk olvasóinknak. Művészeinknek pedig ne fájjon a feje X. úr rémitgetéseitől. Hívek maradhatnak a nemzeti géniuszhoz akkor is, ha a jelenkor szellemének hódolnak. Sőt a serdülő *magyar* iparművészet jövőjének érdeke egyenesen megkivánja, hogy a *kettő* követelményeinek egyaránt eleget tegyünk. Oda törekszik a „*Magyar Iparművészet*.“

*

Teleky Mihály széke. Érdekes régi magyar munkát mutatunk be olvasóinkak, a melyet jeles régészünk, dr. Pósta Béla „fedezett“ fel Vanyarcon a Dessewffy-család birtokán. Karos szék, rendkívül díszes faragású támlával. Lábai és ülőpadja nyilván ujabb keletűek, de támlája 1659-ből való, a mit a hátára vésett évszám bizonyít; az ugyanoda vésett M. T. betűk Teleki Mihály nevének kezdőbetűi, ugyancsak az ő cimere alatt. A mi a széknek különös becset ád, az, hogy diszítésének motivumjai s maga az elrendezés egészen eredeti jellegű és joggal magyarosnak mondható. Gyakorlott ornamentikus ugyan könnyen találhat rokonságot a román, sőt az asszír diszítményi elemekkel, de alig hiszszük, hogy e szék faragója olyakat valaha látott, vagy ha igen, hogy azoknak impressziója alatt csinálta volna cifra támláját. Noha a munka maga primitivnek mondható, elvitázhatlan magának a kompoziciónak logikus volta, s az egyes motivumok izléses stilizálása. Ritkaság számba megy rajta az is, hogy a diszítmény gazdasága mellett magas reliefben van faragva, holott azt nálunk egyebütt csak festeni szokták. Miután ez a szék az ezredéves kiállításra nem volt megszerezhető, a „Magyar Iparművészet“ ezen az uton ismerteti meg a mívelt közönséggel.

*

A budapesti áll. nőipariskola munka- és rajzkiállítását október hó 24-én nyitották meg. A megnyitásnál ott volt *Vörös* László államtitkár és *Szterényi* József iparoktatási főigazgató, a kiket *Péterfy* Lajos min. titkár, mint a felügyelő bizottság elnöke, üdvözölt. A kiállítás öt termet töltött be. Iparművészeti szempontból érdekes volt a kiállításnak az a csoportja, a melyben a műhimzések voltak. Örvendetes, hogy itt a magyaros mustrákat előszeretettel alkalmazzák, a melyekben most már, hála a kereskedelemügyi minister gondoskodásának, nincsen hiány. A kiválóbb munkák ismét láthatók lesznek a m. iparművészeti társulat karácsonyi kiállításán, a melynek ismertetése alkalmával azokról is meg fogunk emlékezni.

*

Uj ipartelep. Fischer Emil az angyalföldi Hungária-uton porcellángyárat rendezett be, a mely — noha alig nehány hónapja, hogy fennáll — máris igen szép tárgyakat produkál. A porcellán anyaga homogén s áttetsző, diszítményei részben magyarosak (a M. Iparművészet-ben közölt motivumok nyomán készültek), részben pedig vieux-Saxe modorú, filigrán csecsebecsék. A gyár a magyaros formákra fogja a fősúlyt fektetni.

*

Premonyl Sándor

1872/73 - 1876/77

Ferképzomfoiskévk
124. l.

tere. Tanítványai közül *Sebastian Munoz* a legkülönb.

A XVIII. sz. kezdetén a spanyol festészet erős hanyatlást mutat. A közepes tehetségű hazai mesterek teljesen háttérbe szorulnak a királyi meghivásra érkező külföldiek mögött, akik közt oly nevek szerepelnek, mint *Luca Giordano* és *Tiepolo* az olaszok, *Jean Ranc* a franciak, *Mengs* a németek sorából. A spanyolok közül a műtörténetiró *Palomino*, aki jeles freskófestő volt, *Luis Menendez*, a legnépszerűbb spanyol csendéletfestő, a három *Velazquez-fivér*, *Antonio Villadomat*, akinek művészetét mély vallásos érzés jellemzi, a kissé hideg és erőtlen *Francisco Bayeu*, Goya sógora s a vele rokon művészetű *Mariano Maella* válnak ki. A sz. második felében új csillaga támad a spanyol festészetnek, *Goya*, az utolsó nagymester. E kivételes tehetségű ember művészete kezdetben puha és erőtlen, ezüstös tónusú színezése óvatos, témái ártatlanok, arcképei kevéssé kifejezőek. De ez a nem sokat igérő művészet az évek során egyre erőteljesebbé, realisztikusabbá, impresszionisztikusabbá válik, portréiban nagy karakterizáló erő kezd nyilvánulni, kompozicióinak drámaisága egyre fejlődik, hogy végül kíméletlen és véres verizmusban robbanjon ki. E későbbi korának előterében borzalmas és kísérteties témájú grafikai lapjai állanak. Stílusát a legtöbb sikerrel *Eugenio Lucas* utánozta, aki témáit is Goyától vette. Több önállóságot mutat *Vicente Lopez*, a portréfestő, Goya utóda az udvari festő tisztségében.

A XIX. sz. spanyol festészetébe Franciaországból klasszicizáló, majd romantikus elemek szűródnek át. A

352.

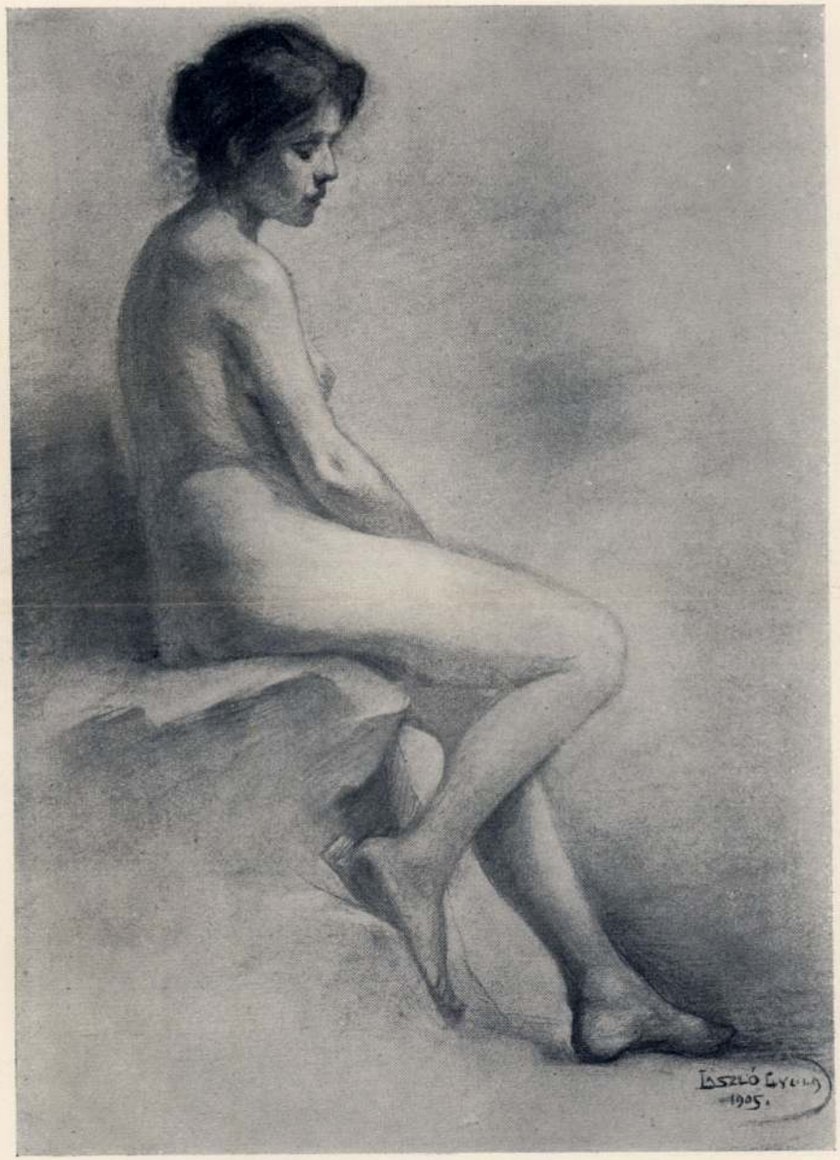

353.

352., 353. IPAROSOK ALAKRAJZI CSOPORTJA.
TANÁR PRENOSZIL SÁNDOR.

AKTTANULMÁNYOK.
ÉTUDES D'APRÈS NATURE.

SZÉKESFŐVÁROSI IPARRAJZISKOLA.

354.

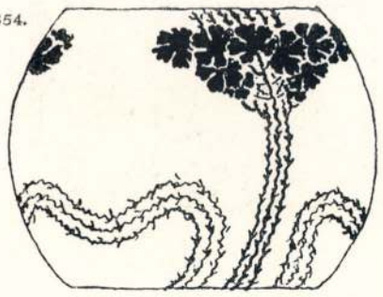

355.

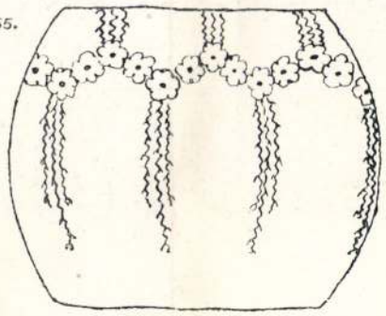

356.

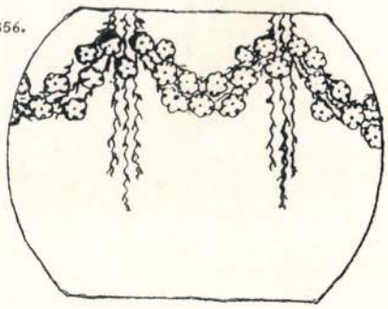

357.

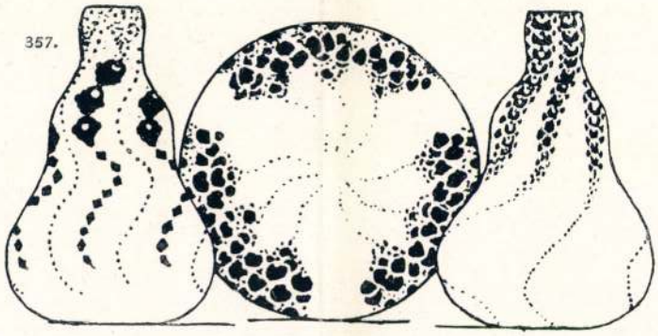

354—359. AGYAGIPARI TANFOLYAM.
TANÁR VÉRTES REZSŐ.

MAJOLIKA EDÉNYEK TERVEI.
PROJET DE VAISSELLE EN FAÏENCE.

358.

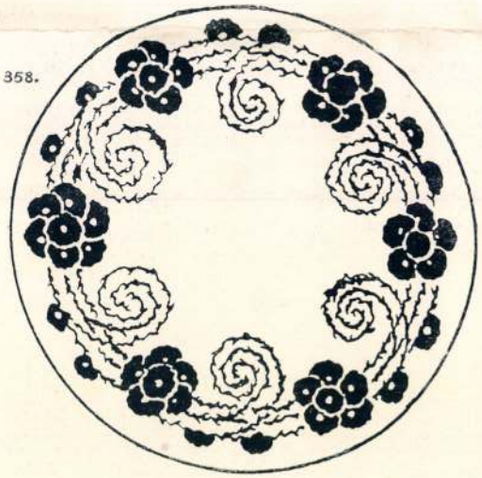

359.

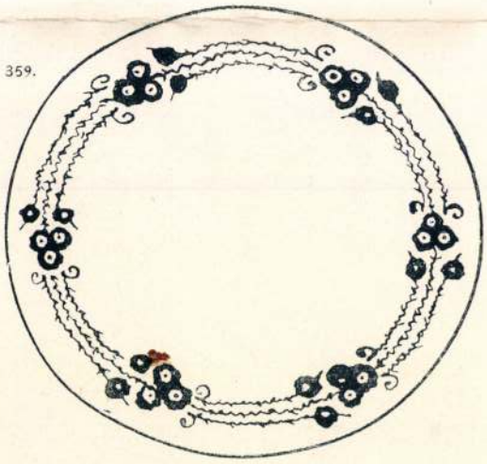

SZÉKESFŐVÁROSI IPARRAJZISKOLA.

Fremont Design

M.D.K.

Prenószil Sándor

"Az ifjabb müvészi generáció tagja fővárosi humor képeket rajzolt e füzetünkbe",- irja méltatással a lap a "Kosaras tót", "Gyümölcsáruló", "Dinnye-piac" és "A bizományos" c. rajzokkal kapcsolatban a müvészről.
"Ki a zöldbe" cimmel öt képből álló rajzsorozat.
Repr.-ók.

Magyar Salon, Bp. 1884. okt. 1. II. kötet. 97, 98. lap

M.D.K.

Prenószil Sándor

Szabó Endre: "Az éjben" c. versét illusztrálta.

Magyar Salon, Bp. 1884. nov. 1. II. kötet.
195. lap

M.D.K.

Prenószil Sándor

"Az ellenségek" c. müvét hozza a lap.
Repr.

Magyar Salon, Bp. 1885. juli. 1. III. kötet
377. lap

K. Prenoszil Sándor

Nemzeti Szalon csoportkiállításán szerepelt.

K. *Prenoszil* Sándor kedves, kissé maniros képei mellett elég figyelemreméltó tehetség a portréfestésben.

EK. 929. XII-29.

Prenaszil Sándor

Nemzeti Szalon újévi kiállításán nagyszerű portréja és tájképe szerepelt.

M. 929. XII. 29.

K. Preusszil Sándor

Nemzeti Szalon új tárlatán naturalista tájképekkel és zsánerképekkel szerepelt.

NU. 929. XII. 29.

Prenoszil Sándor

Nemzeti Szalon kiállításain szerepelt

Az Est 929. XII. 29.

K. Prenoszil Sándor

Nemzeti Szalon csoportkiállításán szerepelt.

Ujság 929. XII. 22.

K. Prenoszil Sándor

Nemzeti Szalon csoportkiállításán
tájképe szerepelt.

M.O. 929. XII. 29.

K. Prenoszil Sándor

Nemzeti Szalon csoportkiállításán aprólékos rajzú tájképeivel és fejtanulmányaival szerepelt.

Pók. 929. XII. 22.

MDK

Prenoszil

az alanti festő tanára volt

Galbavy Gyula festőm. kiáll. Ózd, 1965.

K. Prenoszil Sándor

Nemzeti Szalon LXVII. csoportkiállításán szerepelt.

NU. 929. XII. 31.

K. Prenoszil Sándor

Nemzeti Szalon LXVII. csoportkiállításán szerepelt.

PH.929.XII-31

mdk.

Provinoszil Sándor iparrajzisk. tanár

A milánói kiállításon aranyérmet kapott.

% A magyar rajzoktatás a külföldön

Népművelés, 1906 év. 2. kötet 423. l.

MDK

Prenoszil Sándor

könyvtábla

Magyar Iparművészet, 1899. kép.

230.l.

mdk.

Provazil Sándor grafikus

munkái a 260. és 306. lapon
fejtünk

/. Művészi munkásságunk
Népművelés 1916. 1-sf. 3-4 sz. · 3491.

MDK

Prenoszil Sándor

A [illegible]y. iparművészek törzskönyve. Magyar Iparművészet, 1903. 46-47 l.

MDK

Prenoszil Sándor

Az orsz.iparegyesület oklevelére kiirt pályázatán 200 koronás dij.Repr. 147.1.
Mezei munkások kitüntető oklevele.Rajz.Repr.1461

Magyar Iparművészet 1899.3.sz.

MDK

Prenoszil Sándor, festöm.

Magyar sakk. Olf.

.OMKT ált.rend. Brassói Képkiáll. 1890.máj. Kat.

Prenoszil Sándor

Kis furulyám, olf.

Műcsarnok 1891/92. téli kiáll.

szövarch 20.-176.lap

Prenoszil Sándor.

A Nemzeti Szalon kiállitotta müveit 1929-ben

Bende J:
A Képzőművészeti egyesületek története,kézirat

MDK

Prepeletzay

Fáy András eredeti meséi és aphorizmái.1820.
A cimlapot rajzolta Prepeletzay.Repr.

Nádai Pál: Magyar gyermek - képeskönyvek.

Magyar Művészet,1927. 620.l. 627.l.

Prepelicza Katalin

„Galeliu lap" (repr.)

Művészet, Budapest, 1944. júl.

Prepelicza Katalin

Három törölköző nőt ábrázoló /Nagybányához kapcsolódó/ gobelin-terve a jelzett gyüjteményben.

-h-a- - Aktok Fekete Gyula gyüjteményében; Műgyüjtő, 1972. 1. sz. 29. l.

Prepelicza Katalin

Sténrajza van a jelzett gyüjteményben.

Horváth Béla - Adorján Mária gyüjteménye; Mügyüjtő, 1971. 4. sz. 53. l.

MDK

Prepelicza Katalin

Nyár, gobelin

IX. Magyar Képzőm. Kiáll. kat. pótlás. Mics. 1962.

Prepelica Katalin
ipartörténész

M.D.1

Részt vett a biennálén.

Vajer Lajos: Az Ide velencei biennale...
Művészet, 1966. november - 15 lap.

M.L.".

Prepelicza Katalin

Művei a velencei Biennálén

Horvát h György: Divatok és életművek a velencei Biennálén

Magyar Nemzet 1966. július 12. 4.l.

Prepelicza Natalia

M.D.K.

Prepelicza Katalin
gobelinművész

A Hotel Ifjúság vendéglőjében
van gobelinje elhelyezve.
„Magyarország". Gobelin (repró)

Molnár Károly: Hotel Ifjúság
Művészet, 1965. január – 20 lap

Prepelitza Katalin

M.D.Y.

Méltatás.

Földes: Jegyzetek a Kilencedikről
Nők Lapja, 1962. május 12-8 lap

Prepeliţa Katalin

M.D.K.

Részt vett a kiállításon.

Földes: Jegyzetek a IX. ről
Nők Lapja, 1962. május 12 - 8 lap

Prepelicza Katalin MDK

Az Ernst muzeumban a kecskeméti telep anyaga köztük fenti müvész munkái.

Esti Hirlap 22 sz 1959. jan. 27. 2 old.

M.D.K.

Prepeliza Katalin
iparművész

Falikárpitjai díszítik a
Vasipari Művelődési Házat
Salgótarján.

Kiss Erzsi: Képzőművészet Vasipari
Művészet, 1962. december — 24. lap

MDk

Prepeliczа Katalin, gobelin művén

Két gobelinje, Kórtük és Burgonyaevők
c. látható a tárlaton.

– ua: XX. századi falikárpitok kiállítása az Iparművészeti Múzeumban 2

ESTI HIRLAP . Bp. 1963. júl. 18.

Prepelicza Katalin gobelin tervező M.D K.

A B alatoni Vizügyi Intézet számára tervezett gobelint.

Padányi Anna:Müvészek a szövőszéknél
Magyar Nemzet 1963. április 19. 4.l.

Prepelicza Kata lin gobelinmüvész M.D.K.

Magy aország c. gobelinje a szállodában
repr.

Molnár László: Hotel Ifjuság

Müvészet 1965. január

M.D.K.

Prepelicza Katalin

M.D.K.

Gobelin-tervét az Ip. Váll. szövőműhelyében szövik
2 db

Tomanovszky György: A magyar gobelin -művészet h
éve
Magyar Nemzet 1965. márc. 7.

Prepuica Katalin

Gobelint készített a Csongrád megyei Tanács épületébe.

Csongrád megyei Hírlap 1965. nov. 18.

Prepelicza Katalin, ipari művész NDK

Kiállít értékes művet.

Domanovszky György: A V. Ipz. Ipari művészeti Kiállítás

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1966. jan. 8.

Prepelicza Katalin

gobelin kompozíciói Ferenc a Vár-be, a Külügyminisztérium Dísz-lépcsőházába

Magyar Nemzet 1968 júl. 11. 4.o.

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

Prepelicza Katalin M.P.K.

Az Iparművészeti Vállalat szövőműhelyében kivitelezték gobelintervét

Domanovszky Mérs György: A magyar gobelin-művészet husz éve

Magyar Nemzet 1965. március 7. 9.l.

Prepelica Katalin

Gobelinnel szerepel a XXVIII. velencei biennálén.

M. T. I. belföldi iroda 1966. jún. 10.

Prepelica Katalin

Gobelinnel szerepel a XXXIII. velencei biennálén.

Magyar Nemzet 1966. jún. 11.

MDK

Preparáczia kutatás, gobelin terem

A Hotel Ifjúság épületében helyezték el egy öt négyzetméteres gobelinjét.

— : Az első vendégek

4

ESTI HÍRLAP 1964. márc. 7.

Prepelica Katalin

Szerepelt a XXXIII. velencei biennálén.

Magyar Nemzet 1966. jul. 12.

MDK

Prepelicza Katalin

Ferenczy Noémi tantiványa

szerepelt a kiállitáson.

Borbáth Sándor: Modern iparmüvészeti kiállitás a győri mücsarnokban.

Kisalföld. 1962. dec. 18.

MDK

Prepelitza Katalin

Valéria telepi épitkezés, gob.

Felszabadult Bp. m..vészete. N.Szal. 1960.

Propellitas kubalin

Valérie telept épitkezés. Bob.

Prepelica Katalin (szül. 1931)

Szőlőmunkás.

~~Fa~~ aqu. 520×900 mm.

A művész tul.

Mérőgondolat a Képzőművészetben. A Kat. kevenette Matolcsi János. Bp. 1959 28.

MDK.

Preplicza Katalin

Épitkezés

Társadalmi szemle 1967 nov.

Prepelicza Katalin

„Kerti munka" c. gobelin-jét 1958-ban készítette a Ferencz Károly mesteriskolában. 3 alakos komp. méret 322 x 150. Talált inkább a mai élőre találni, a harmadik síkra a keretet. A művelődési ház-i dísztárgy Rézió, Műemlékek a műalkotások Vármúzeum, Bp. 1965 XXXIII kép. 97 lap.

Prepelilza Katalin

MDK

Pihenő asszony, gobelin

Mücsarnok 1959 VII. Magy. Képzőmi Kiáll.

MDK

Prepelicza Katalin

Szőlőmunkások, gobelinterv

Műcsarnok 1959 VII. Magy. Képzőm. Kiáll.

MDK

Preparicza Katalin, iparművész

öt nagyméretű gobelinjét

a Hotel Ifjúság fogadóterében

helyezik el.

— : Vásárt Budapesten 4.

ESTI HIRLAP by. 1965. márc. 20.

Prepelica Katalin

„Magyarországi művészeti gobelin 5 m² (Molnár László: Hotel Tyrusnál. Művészet, 1965. jún. VI. Évf. 1. sz. 26-27. l.)

Tyrusnál: hálóabla, ~~KB~~ klubszoba, Zivatar - u. 9. Bpest II.

Tájékoztató 62/65, képző és iparművészeti szerkesztőség

26 l.

M.D.K

Prepelica Katalin
iparművész

Gobelin műveit állította ki
a tárlaton.

Mikes Klára: Textilek az V. Iparművészeti Kiállításon
(Művészet, 1966 április – 25 lap

M.D.K.

Prepelicsa Katalin
Gobelinművész

Ferencvárosi hatása
talál visszhangra Prepelica
művészetében.

László Ernikó: Falképtanulmányaiból kiállítása.
(Művészet, 1967. május - 37 lap

M.D.K.

Prepelicza Katalin
gobelinszövő

Ferenczy Noémi művészetének örökösei közé tartozik.

A m.: A keszkenőtől művészetig kiállítása.
Magyar Nemzet, Bp. 1959. febr. 1.

gl.

MDK

Prepelica Kati gobelinmunkái

Ferenczy Noémi tanítványa volt.

Ferenczy Noémi ...

Nők Lapja, Bp. 1958. február 6. [10.1.]

M. D. K.

Prepelica Katalin
ifjúművész

Piheně asszony c. mű.

Dutka Ibolya: Agyagelin és a grafika
Magyar Nemzet, 1959. okt. 10

41

Kepelica Katolin gobelin műhely

VII gobelin (részlet)

Magyar Nemzet 1965 Ü. 22

MDK

Prepelicza Katalin

korsós variációju szőttessel

szerepelt a kiállításon.

Vadas Zsuzsa: Szépség és használhatóság. Gondolatok a kecskeméti iparművészeti kiállításról. Petőfi Népe. 1963. jul. 18.

MDK

Prepelicza Katalin

V. Orsz. Iparm. kiáll. Műcs. 1965.

Prepelica Katalin

Nő madár kompozíció
gobelin 138 x 84

Szegedi nyári tárlat

Prepelicza Katalin

gobelinművész

falszőnyeggel

szerepelt a Herman Otto Múzeumban rendezett kiállításon.

Molnár László: Modern iparművészeti kiállítás Miskolcon.

BORSODI SZEMLE 1963. 3. sz. 82-89. lap. 89.l.

M.D.K

Prepelicza
gobelinművész

"Paraszt" c. művét az
"Iparművészeti kiállításon
állították ki.

Molnár László: Magyar falikárpitok kiállítása
Élet és Irodalom, 1963. augusztus 17 - 8 lap.

M.D.K.

Prepeliczakati
gobelinművész

Méltatás.

P. Brestyánszky Flóra: Modern gobelinbemutató a Műcsarnokban
Művészet, 1963. április – 40 lap.

Prepelicza Natalin gobelintervező M.D.K.

2Ma gyarország" cimü 5 négyzetméteres kárpitja az Ipprmüvézeti Váll. Gobelin -mütermében készül

Napló

Magyar Nemzet 1964. d ecember 12. 4.1.

Prepelicza Lostolin

275 p. Mória Valéria telepi épitkezés, 1960. február 20-ig; Dp. Fővárosi Tanács. Reprodukció.

Gradi Nóra: A szocialista kényszerjáradék bevezetése, Budapest, 1970.

Prepelitza Katalin

(1936)

Valéria telepi építkezés, 1960,
gyapjú gobelin, 119 × 159 cm

A felszabadult Budapest művészete.
Budapest, 1960. kiállítás, katalógus, 38 l.

M.D.A.

Prepelitza Katalin gobelintervező

Valéria-telepi épitkezés, 1960. repr. / gobelin/

Bp. Főv. Tanács tul.

Aradi Nóra: Képzőművészet és közösség. Bp. 1961.

16.kép
226.l.

Prepelica Katalin
gobelinterein

Prepelica Katalin 1933-ban
Ferenczy Noémi tanítványaként
diplomázott gobelinművész-
ként.

Horváth Béla: Prepelica Katalin
Művészet, 1974. július - 31 lap.

Prepelicza Katalin
textilterei

Prepelicza Katalin művészetében olyan megoldásokat találhatunk amelyek elnyerték mestere Ferenczy Noémi tetszését is.

Gráth Béla: Prepelicza Katalin,
Művészet, 1974. július - 31 lap.

Prepelicza Katalin

textilkreáció

A művésznő a vászonszövésmellett alkalmazza a csipketechnikát, a színmaskot, a gömbnyomókat, a csomózást amelyekkel változatossá tudja tenni a textúrát.

Horváth Béla: Prepelicza Katalin.
Művészet, 1974. július - 31 lap.

Prepelicza Katalin
textiltervező

A művésznő a képi mondanivaló
alkalmazott technikai alkalmazá-
ra során kialakított, egy
pillanatot ábrázol, amely
lakulásakor.

Horváth Béla: Prepelicza Katalin.
Művészet, 1974. július - 31 lap.

Prepelicze Katalin
festőművész

Részt vett 1962-ben Prágában,
1963-ban Szófiában, 1965-ben
Neuchatelben, 1966-ban a Velencei
Biennálén szerepelt.

Horváth Béla: Prepelicze Katalin.
Művészet, 1974. július - 31 lap.

Prepelicza Katalin
festőművész

A Művésznő az Iparművészeti Főiskolán 3 és 1/2 évet az általános tanszékeken töltött Medveczky Béla, Major Ferenczy Noémi körében.

Horváth Béla: Prepelicza Katalin.
Művészet, 1974. július - 31 lap.

Perpelicza Katalin
textiltervező

A művésznő több kiváló pályázaton vett részt, így a HISZÖV 1957-es Országos Színjegypályázatán első és második az 1973-as pályázaton a két első díjat nyerte el.

Horváth Béla: Perpelicza Katalin.
Művészet, 1974. július - 31 lap.

Prepelica a Katalin
ipamúrén

" Gobelin der " (negro)

Horváth Béla: Prepelica a Katalin.
Művészet, 1974. július – 31 lap.

Prepelicza Katalin

gobelin művész

1930 április 15-én született
Budapesten a művészmű,
akit 1950-ben nyert felvételt az
Iparművészeti Főiskolára.

Horváth Béla: Prepelicza Katalin.
Művészet, 1974. július - 31 lap.

Prepelicza Katalin
gobelin művész

Prepelicza Katalin az Iparművészeti Főiskolán a textiltervezést Melocco Bélától, a festést Csáky Moronejak György tanította.

Horváth Béla: Prepelicza Katalin.
Művészet, 1974. július – 31 lap.

Prepelicza Katalin
gobelintervező –

Az Iparművészeti Főiskolán Prepelicza
Katalin másfélévi tanulás után a
gobelinszakra iratkozott, ahol Ferenczy
Noémi tanítványa lett.

Horváth Béla: Prepelicza Katalin
Művészet, 1974. július - 31 lap.

Prepelica Katalin
textiltervező

A művésznő „fekete-fehér" grafikai munkája struktív, heliotéhus és expresszív szín- és formavilágot közvetít.

Lovich Béla: Prepelica Katalin
kiállítása, 1974. július – 31 lap

Prepelicza Katalin
textilkevező

A művésznő a valóságlátás minőségében függetlenül minőségét teljesen, minőségi lírikus, impresszionisztikus finomságok egyre inkább az expresszív hatásokig ébrednek meg.

Horváth Béla: Prepelicza Katalin
Művészet, 1974. július - 31 lap.

Propellica Katalin
textiltervező

A Művészet elképzelése kötődésben a természet-hez kötődött, formalátása, színe-zése, lassan azonban egyre jobban el-vonatkoztatott és naturálttá.

Korniath Béla: Propellica Katalin
Művészet, 1974. július - 31 lap.

Prepeliczа Katalin
Textiltervező

A művésznő munkáinak minden
vonzó jellegzetes értéke. Az „Erdő"-je
megható bensőséges, a „Vitorlások"
című műve kissé unja önmát
jeleit. Az „Valentája" élet szeretet szegénysor.

Horváth Béla: Prepeliczа Katalin
Művészet, 1974. július – 31 lap.

Prepeliczа Katalin
textiltervező

Prepeliczа Katalin férje Kondorа -
ner János gobelin és nőmintegmű -
vész, akitől a művésznő sokat ta -
nult és több munkát is készített hö -
zösen.

Horváth Béla: Prepeliczа Katalin
Művészet, 1974. július - 31 lap.

Prepelicza Katalin
gobelinterező

Prepelicza Katalin fejével kendőzi – nem fátyollal közösen tervezte és készítette a visegrádi Hotel Silvanus nagyméretű gobelinjét.

Horváth Béla: Prepelicza Katalin.
Művészet, 1974. július – 31 lap.

Prepeliczа Katalin
textilművész

A művésznő lírikus alkat és ez
művészetében végig nyomon követhető. És.
Líriája azonban egyéni ötlet minden
főbb indulatú elemmel feltöltődik.

Koncsek Béla: Prepeliczа Katalin
Művészet, 1974. július – 31 lap

Prepelica Katalin
textilterveié

A művészet most készülő, talán
annál művészibb nyugtalanság –
rót, lelki feszültségről szólnak.

Horváth Béla: Prepelica Katalin
Művészet, 1974. július – 31 lap.

Prepelicza Katalin: Halak játéka

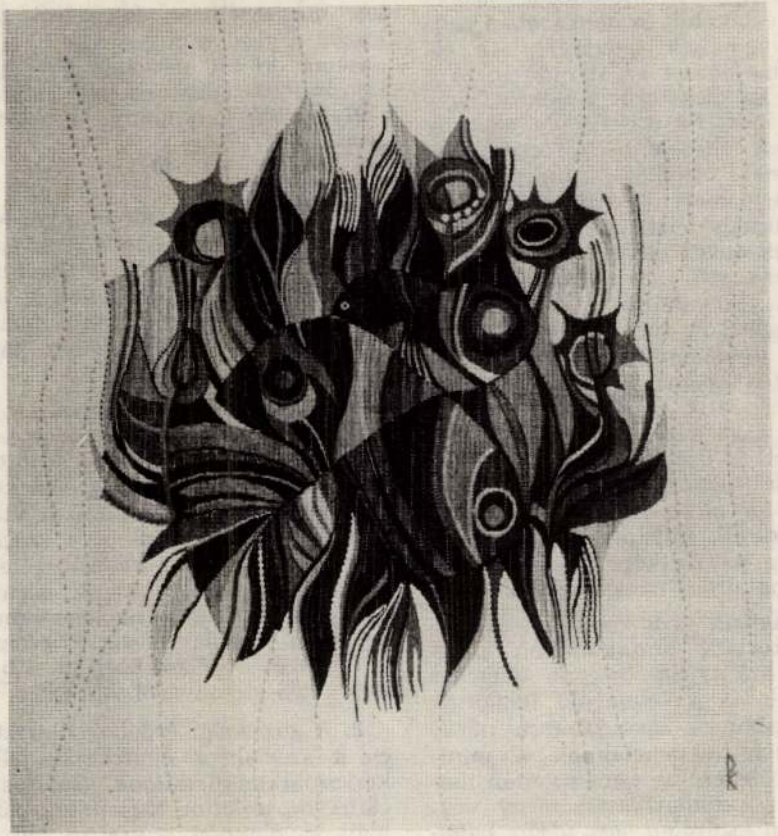

Tátra dalmi Gremle, 1975. szept.

Prepelička Katalin

műszaki-tudományos és szervezési tapasztalat terjesztése stb. útján. Másként szólva az ellentmondást *egészében* kell értékelni, és nem szabad azonosítani semelyik oldalával. Az ellentmondás egésze az állandóság és a változás szükségszerű, objektív egysége, az adott folyamat vagy jelenség létezésének feltétele, belső forrása, önfejlődésének elsődleges oka. A feltárt és megismert objektív ellentmondások mintegy jelzik a gazdasági mechanizmus egyes elemeinek, bizonyos arányoknak stb. elavulását, vagyis a szocialista társadalmat a következetes, tervszerű és tudományosan megalapozott tevékenység aktivizálására, a fogyatékosságok megszüntetésére, harcra serkentik az elkövetett hibák, előidézik a gazdasági tevékenység tökéletesített és újabb formái keletkezésének szükségszerűségét, vagyis végső soron törvényszerűen ösztönzik saját leküzdésük folyamatát, s ez a tevékenység az életképesség záloga, a haladás hatalmas mozgatóereje.

A szocialista és a kommunista építés gyakorlata országunkban meggyőzően bizonyítja, hogy a lényeges problémák és a felmerülő feladatok megoldásában a társadalomra nézve kedvezőtlen tendenciáknak a minimumra csökkentése nem spontán módon, nem automatikusan megy végbe, hanem *kizárólag harc útján, vagy-*

mény-jellegű intézmények rendszerén kívül oldódik meg. A probléma komplex megközelítése feltételezi többek között a gazdasági érdekek és a „gazdaságon kívüli" érdekek gazdag skálája közötti sajátos ellentmondások elmélyültebb tanulmányozását, megoldását is.

●

Összefoglalásul, csupán a kérdés felvetéseként megemlítjük a következő aktuális problémákat, amelyek tanulmányozása nélkülözhetetlen a gazdasági érdekek ellentéteinek tudományosan megalapozott prognosztikája és megoldása szempontjából:

1. Az objektív-szubjektív gazdasági érdekek és a szocializmus ideológiai mozgatóerőinek rendszere közötti kölcsönhatás. Itt a gazdasági érdekeknek a politikával, a kommunista világnézettel, a hazafisággal és a szocialista társadalom tagjai erkölcsi-eszmei összeforrottságával, a népek barátságával, a proletár internacionalizmus elveivel, a társadalmi élet új eszméivel, a céllal és a célszerűséggel, stb. való kölcsönös viszonyáról van szó.

2. A gazdasági érdekek dialektikája és a szocialista életformát jellemző kapcsolatkomplexumok (sajátos szociális kapcsolatok, társadalmi pszichológia és életmód, a szabad idő kiala-

Prepeliczá Katalin

Bájdú, az idei Dunaújvárosi Szakszervezeti Művészeti Találkozón szerepelnek a művészeti iskola növendékei.

Haladás Ferenc: A temesközi falvak.

Szombathely, 1975. szept. 17.

Prepelica Katalin

Az idei falkló fesztiválon, - Baján - szerepelnek tanulócsoportok, tánczenészek és kézművesek tükrözik közvetlen a népművészet hagyományait. A művész- munkái is körtük volt.

Halász Ferenc: A termékenyítő folklór.
Népújság, Heves, 1975. szept. 9.

Prepelicza Katalin ipm tert.

gobelinje emléke

FERENCZY NOEMI

MŰVÉSZET 1985/10/21

Prépelicza Katalin

Az idei Duna menti Falkloristatáról kapott Bajai Szabó Pál felvételi a falubeli lakodalmat a maga teljes ünnepélyességében. — Ezen a tárolón találhatók a mikéria nélkül.

Gyűjtő: Kresz Tamás tanítójelölt falkloristatáról.

Dalpárok Lajos Kunadacs, 1945. aug. 24.

Prepelicza Katalin
iparművész

Az első díjas szőnyeg Prepelicza Katalin és Kordovánez János „Életfája".

Pap Gábor: Kincsek és műkincsek a Barbariumból.
Művészet, 1975. június - 7. oldal.

Prepelicsa Katalin - Kordovány János

Élelfa (repro)

Pap Jakab: Kincsek és mukincsek . . .
Művészet, 1975. június — 7

Prepelicze Katalin

Részt kiállításon vett részt a Műcsarnokban a Magyar Építőművészek Szövetségének rendezésében.

Pálosi Judit: A szövött falipárpitról.
Művészet, 1977. augusztus - 20. oldal.

Prepelica Katalin ipartanuló-ez a szabadfoglalkozású Képző- és Iparművészek a XIV. ker.-i Pártházban kamarajellegű bemutatóját rendezték. A résztvevő művészek között van Kis Rózsa, Prepelica Katalin is. — A művész gobelinjei szerepelnek. „Gobelin tere" (sepr.

B.I.: Egyedi tárgyak.
Nők Lapja, 1947. dec. 14.

Prepelicza Katalin

A Szabadfoglalkozású Kipző és Iparművészek pártalapszervezete kiállításán részt vett a műben.

B.I.: Egyedi tárgyak.
Nők Lapja, 1977. dec. 14. - 8 lap.

Prepelica Katalin

A művészet gobelinjeivel
vett részt a tárlaton.

B.I.: Egyedi tárgyak
Nők Lapja, 1977. dec. 17. 8 lap.

Prepeliczáné Katalin

„Gobelin terv"
(nyírő)

B.I.: Egyedi tárgyak
Nők Lapja, 1977 dec. 17-8. lap.

Prepelicza Katalin

Bájáu rendezett idei Duna menti Folklór-fesztiválon szerepelték a műsora mű-vei.

Szalárdi Ferenc: Termékenyítő folklór.
Kisalföld, 1996. febr. 21.

Prepelicza Katalin iparművész

„Építészet és Falikárpit" címmel a Magyar Építőművészek Szövetsége székházában nyílik iparművészeti kiállítása megtekintő!

1974. ápr. 26.

Prepelicza Katalin, gobelin művész

L: Mátis K.

Gaál Y: Művészkelep - - 75-89

Forrás - Keresztmetsz, 1980. máj. XII/3

) x 190 cm, 4-es
., alatta védjegy.
gnes, Szentgyör-
al. Helye Újdelhi
ég.

x 400 cm, 5-ös
+ védjegy. Szőtte
a. Tímár Katalin.
Nyugat-Dunántúli

ok, 1973. 173 x
es. J.j.l. Szily.
szky Erzsébet.
Szekszárd.

78. 130 x 195
b.f. HL CM
t
on.

) x 600 cm, 4-es
4. Szőtte Hidvégi

Tibor Kórház.

zsef:

4 cm x 464 cm,
IJ SZE, szőtte
ye Kiskunhalas.

sef:

ációit készítették:

-XII., XIV., XVIII.,
XXX.-XXXI., XXXIII.,
y: XIII., XV.
XXIV., XXXVIII.
in Gyula: XXVI.

18., 19., 23.-25., 29.,
tván: 3., 5., 8., 10.,
ánosné: 4., 12., 13.,
32. id.
cs Ferenc: 2.
Susits László: 17.
nyi Gyuláné: 35.

Pálosi Judit: A magyar gobelinszövés hús éve. 1960-1984
Tervek 1994

Névmutató

Adnet, Jacques 17
Attalaí Gábor 28, 37
Bán István 7, 21, 46, 47
Belmonte, Leo 4, 82, 83, 85
Boucher, Francois 76
Braque, Georges 76
Calder, Alexander 76
Coypel, Charles-Antoine 12
Cságoly Klára 27
Czakó Margit 78
Domanovszky Endre 6, 7, 19, 48, 57-60, 78, 82-86
Erdélyi Eta 27, 28
Estève, Maurice 24
Ferenczy Noémi 6, 7, 25, 76, 82, 83, 85, 86
Fett Jolán 44, 45, 47, 82, 84, 85
Fóth Ernő 60, 63-65
Fürtös Ilona 44, 78, 82, 84, 85
Gadányi Jenő 7
Goubely 12
Goya, Francisco 10
Hajdu László 68, 78
Hajnal Gabriella 12, 19, 37-39, 77
Hartung, Hans 76
Hauser Beáta 77
Hidvégi Valéria 70
Hincz Gyula 7, 57, 58, 61, 66, 82, 84-86
Honty Márta 66, 67, 69, 78
Kádár György 7, 20, 21
Kecskés Ágnes 20, 39, 82, 84, 85
Kórodi György 6
Körösfői Kriesch Aladár 5, 82-83, 85
Korzim Erika 19-20, 39, 43, 46
Kun Sándorné (Luca) 78
Lakatos Artúr 6, 82, 83, 85
Le Brun, Charles 76
Maillol, Aristid 5
Máriási Iván 75
Matégot, Mathieu 27
Matisse, Henri 76
Mizser Pál 18, 69, 70
Nagy Judit 41-42, 77, 82, 84-85
Nagy Sándor 5
Németh József 70
Oláh Tamás 19
Oudry, Jean-Baptiste 76
Pápai Lívia 77
Pécsi László 18-19, 42, 45, 82, 84-85
Pekáry István 6, 82-83, 85
Péreli Zsuzsa 39-40, 77, 82, 84-85
Picasso 76
Pintér Éva 40, 42
Plesznivy Károly 6, 45-46
Polgár Rózsa 77
Prepelicza Katalin 26, 42, 78, 82, 84-85
Redő Ferenc 63-66
Rippl-Rónai József 12, 82-83, 85
Schubert Ernő 6
Solti Gizella 25-26, 77-78, 82, 84-85
Szántó Piroska 70, 75
Széchenyi Lenke 11, 26, 77, 82, 84-85
Szily Géza 68-69
Szkok Iván 68-69
Szőke Erzsébet 41, 43
Szurcsik János 59-60, 62-63, 78
Szurcsikné Sárkány Anna 78
Tassy Klára 65-67
Tury Mária 22-24
Ungár nővérek 78
Vörös Rozália 63, 65, 68, 78

Prepelicza Katalin

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 387-748, 340-726

TOLNAMEGYEI NÉPUJSÁG

1977 DEC 2 9

Prepelicza Katalin

4 TOLNA MEGYEI NÉPÚJSÁG

kulturális kaleidoszkóp

1021

Fejvariáció

Prepelicza Katalin gobelinművész akvarellvázlatát mutatjuk be

Köszöntjük a Propagandistát

Ritka és nagy öröm egy új hazai folyóirat első számát kézbe venni, mert társadalmunk eszmei fejlődésének, az új igények éppen testet öltött alakjának melegét érezni rajta. Az olvasó az első benyomások után megpróbálja minősíteni az új kiadványt és önkéntelenül is eljut az ilyenkor kikerülhetetlen kérdésekhez: ki adja ki; kiknek szánják és milyen céllal; mit ígér az első szám? Vegyük sorba e kérdéseket.

Legkönnyebb az elsőre felelni: a Propagandista című, kéthavonta megjelenő folyóiratot az MSZMP KB agitációs és propagandaosztálya, illetve az osztály keretében létrehozott szerkesztőség és szerkesztő bizottság szerkeszti, a Kossuth Könyvkiadó adja ki és a pártbizottságok, pártalapszervezetek terjesztik. Az új folyóirat első száma a Nagy Október 60. jubileumának jegyében született meg.

A Propagandistát — mint ez nevéből is kitűnik —, azoknak szánják, akik pártunk politikáját magyarázzák, marxista—leninista elméletünket népszerűsítik a párt- és állami, a tömegszervezeti oktatás-nevelés legkülönfélébb területein. Rendeltetéséről, tervezett funkcióiról szól az új folyóirat két írása is: Győri Imrének, a Központi Bizottság titkárának Beköszöntője és Vonsik Gyulának, a folyóirat felelős szerkesztőjének Mit szeretnénk című előszava. Ahelyett, hogy az ott részletezett célok mindegyikét felsorolnánk, kiemeljük belőlük a legfontosabbat: a megnövekedett feladatokat betöltő propagandamunka kulcsszereplőinek, a propagandistáknak sokoldalú segítése és ezáltal egész ideológiai, politikai propagandánk színvonalának emelése. Ezt a fő törekvést a legcélszerűbb módon kívánja az új folyóirat megoldani, úgy, hogy betölti a propagandisták önképzésének, tapasztalatcsere-fórumának szerepét.

Az első szám — benne országos hírű propagandisták (Vass Henrik, Lipkovics Károly, Wirth Ádám, Kovács László, stb.) jobbnál jobb írásaival —, biztató ígéret arra, hogy jó irányban keresi, s így teljesíteni is fogja küldetését a Propagandista.

—*pl*—

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 387-748, 340-726
1976 OKT 26
TOLNAMEGYEI NÉPUJSÁG

Prepelicza Katalin

1021

Prepelicza Katalin gobelinjei Szekszárdon

Maholnap már számon tartani is bajos, hogy hányadik értékes, a megyehatárokon túl is figyelmet ébresztő kiállítás volt a közelmúlt években a szekszárdi múzeumban. A legutóbbi vasárnap nyílt meg és Prepelicza Katalin gobelinjeit láthatják az emeleti nagyteremben az érdeklődők, akik reménhetőleg sokan lesznek. A régi művészet Magyarországon Ferenczy Noémi keze nyomán született újjá, Prepelicza Katalin tanítványi alázattal bár, de önálló utakon követi mestere példáját. „Szívósan, megszállottan, konok következetességgel őrzi a mesteremberi alázatot, jóllehet pályatársai is már-már anakronisztikusnak ítélik ezt a magatartást", — írja a kiállítás szép ismertető füzetében Szilágyi Miklós múzeumigazgató. Bár lenne ez az „anakronizmus" általános. A nagy tanítómestert még észrevehetően idéző (nagyon szép) olyan alkotások mellett, mint a „Szénagyűjtők", „Szőlőmunkások", a termet végigjáró eljut a „Magyarország"-ig, a „Valériatelep"-ig és a „Falu és város"-ig, gobelinben ritkán látható, nagyon szép művekig, melyek maradandóak és ahogy a művésznek örömet okozhattak, úgy azt nyújtanak a nézőnek is.

(ordas)

Foto: K. Z.

DETESEK

műhely-
széki út
gősen el-
Szekszárd,
zér u. 5.
(433)

motor

ban lévő,
Csiguli el-
rhád, Mé-
u. 1. (442)

oda 110 L
Nedelko-
zárd, Elő.
(425)

yes

: azonnali
felve-
tés meg-
erint. Je-
ehet: Ma-
phadsereg
rátság u.
yi szerv
. (300)

sár! Min-
nok 240,—
érkeztek
nyi Áru-
özületeket
zolgálunk.
:szárd.
(439)

fóliák
ásztékban,
12 m-ig
a Kerté-
Áruház-
zárd, Vá-
ÁFÉSZ
(355)

vállalok.
munka
eligére a
hirdetőbe.
(409)

ánai Kos-
z. Felsö-
sürgősen
i mun-
alkalmaz-
tagként
egy fő-
szakkép-
rendelke-
s — eset-
yi fizetés
juttatások
t keretei
(391)

el meg-
t és ked-
ját a Ge-
állóban
26. és 27-
dó „SA-
„ABBÁ-
kra. A
SAVOY
akácsai,
és dolgo-
szpresszó-
ssal egy-
idegkony-

ha- és cukrászbemutatót tartanak. Az **étteremben:** délben és este SAVOY-étlappal ételkülönlegességekkel, tálakkal és 27-én este vacsora után, 21 órától a SAVOY-BÁR teljes műsora várja önöket. A vacsora és a belépő személyenként 70 Ft. **Helyfoglalás az üzletvezetőknél.** Pannónia Szálloda és Vendéglátó Vállalat, Hotel Gemenc Szekszárd. (407)

A szekszárdi tejüzem felvesz: helyi lakosú gépkocsikísérőket, hajnali kezdéssel, jó kereseti lehetőséggel. Jelentkezés: Tejüzem, Bogyiszlói út. (434)

Balatonfüreden és Harkányban épülő társasüdülőből lakrészek előjegyezhetők a budapesti 49. ügyvédi munkaközösségnél Budapest, XII., Alkotás 11. 369-338. Kérjen tájékoztatót! (50)

Értesítés! A DÉDÁSZ szekszárdi kirendeltsége értesíti fogyasztóit, hogy október 28-án, csütörtökön Szekszárd városban 14 órától 16 óráig áramszünetet tart. Az áramszünet az alábbi területekre terjed ki: Ady E. u.; Mikes u.; Perczel M. u.; Jókai M. u.; Arany J. u.; Csokonai u.; Mártírok tere déli oldal, gimnázium, megyei tanács, MSZMP Oktatási Igazgatóság, Társadalombiztosítási Igazgatóság és Mikes úti garzonház épülete. Az áramszünet a Tambov lakótelepet nem érinti. (406)

Családi és társasházak hőszigetelését vállalom. Horváth, szig. mester. Szekszárd, Kilátó u. 29. (400)

Háztartási segítséget keresek heti egyszeri nagytakarításra, heti egyszeri nagymosásra. Padlószőnyeg, mosógép, állandó meleg víz van. Jelentkezést 18 óra után kérem. Szekszárd, Kölcsey ltp. 12. földszint 1. (441)

Vásároljon Márka szőlőt
kékbetétes kupakot. 500 és
ványt kap, ha 1976. decem
név és a pontos cím meg
a Borgazdasági Vállalatol
(1054 Budapest, Széchen
A beküldők további értél
rint értékű — ajándékuta
Ne felejtse el megnézni

Állan
termelő
főag
főmez

A talaj őszi előkészítéséh
sű (21,8 % N; 10,9 % P2O
KOMPLEX MŰTRÁGYA
E műtrágyatípus felhasz
művelettel mind az őszi
magas pentozántartalmú
maradványok lebontása
Beszerezhető: az AGRO

PÉTI NITR
19

Gyermekkocsi-

Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

KÉPES ÚJSÁG
Budapest

1976 FEB 28

Perepelicza Katalin

1021

Perepelicza Katalin:
BÍBORFA (gyapjú)

MAGYAR HÍRNÖK
BUDAPEST, IX., Ráday u. 61.
SAJTÓFIGYELŐ

a Göcsej Múzeum része

(Fotó: Dolezsál László)

Tájház

Prepelicza Katalin

A Népmüvészet hagyományai a müvészetben c. kiállitáson a Katona József Muzeumban Kecskeméten első dijat kapott Prepelicza Katalin-Kordovány János, II. dijat Ujvári Lajos, III dijat Kátai Mihály és Lieber Éva.

Forrás 1975-4-92

Prepelicza Katalin- Kordováner János:Életfa

a szervezetet, a gyereket is vegyük figyelembe. Órán dolgozik, otthon dolgo
galább itt lehessen felszabadult, játékos, igazi gyerek. A tudást, oktatást igén
lkozások legyenek teljesen önkéntesek, ne csak a gyerek, a pedagógus szám
z a pedagógus vezesse a túraismeretek 6—8 hetes tanfolyamát, aki szokott
zni. A KRESZ-t hagyjuk meg az osztályfőnöki óra anyagának, hiszen a tante
előírja. És így tovább.

versenyek közül pedig nézzük meg, mit érdemes megtartani, mit érdemes
ni. Teremtsünk megfelelő feltételeket a versenyhez, alkalmazkodjunk a gyer
klődéséhez úgy, hogy azért a játék játék maradjon, a gyerek maradjon gyere
addig versenyezzünk, amíg a versenyeredmény nem válik a gyerm
pedagógus értékmérőjévé! Akkor versenyezzünk, ha az induló versenyz
osan tudják ugratni egymást: Na, most lepipállak! — és a vesztes így fenye
a verseny után: megállj, legközelebb én leszek az erősebb! Azután menjenek

PREPELICZA KATALIN

Cím: 1055 Budapest, Szalay u. 2
Telefon: 311 55 48
E-mail: kordovan@matavnet.hu

1930. április 15-én született Budapesten

TANULMÁNYAI:

Budapesti Szépmíves Líceum textil osztályán érettségizett 1950-ben
Diploma: Iparművészeti Főiskola, gobelin tanszak -1955
A Ferenczy Noémi által vezetett mesteriskola növendéke 1957-ig
A Kecskeméti Művésztelep ösztöndíjasa 1957 - 59 között.
Csehszlovákiában járt tanulmányúton 1962-ben.

DÍJAK:

1957 I. Országos Szőnyegpályázat - I. és II. díj
1975 Kecskemét, „A népművészet szellemében" című pályázat I.díj megosztva
1975 „Mezőgazdaság a képzőművészetben" pályázat, Erdőgazdasági különdíj
1983 IX. Országos Szőnyegpályázat, HISZÖV. I. díj
1985 „Mezőgzdaság a képzőművészetben" című pályázat I.díj

EGYÉNI KIÁLLÍTÁSOK:

1975 Iparművészeti Múzeum, Nagytétényi Kastélymúzeuma
1976 Béri Balogh Ádám Múzeum, Szekszárd

CSOPORTOS KIÁLLÍTÁSOK:

1958 Prága, Magyar Iparművészeti Kiállítás
1959 Budapest, Kecskeméti Művésztelep kiállítása, Ernst Múzeum
1962 Budapest, IX. Magyar Képzőművészeti Kiállítás.
1965 Svájc (Neuchatel)
1966 XXXIII. Velencei Biennálé
1975 Kecskemét, Országos Képző és Iparművészeti Kiállítás
1977 Budapest, Iparművészeti Kiállítás
1980 Szentendre, „Magyar szövött kárpitok" kiállítás
1985 Budapest, „Magyar Gobelin 1945-1985" kiállítás
1994 Szombathely, XIII. Magyar Textilbiennálé

KÖZTULAJDONBAN LÉVŐ MUNKÁK:

1959 Földművelősésügyi Minisztérium - „Pihenő asszony", gobelin
1960 Kiscelli Múzeum „Valéria Telep", gobelin
1962 Iparművészeti Múzeum „Nyár", gobelin
1965 Hotel Ifjuság „Magyarország", gobelin
1974 Művelődésügyi Minisztérium, „Bíborfa", gobelin

PREPELICZA KATALIN

Szeretettel meghívja Önt és Családját a

BUDAVÁRI KÁRPITMŰHELY

bemutatótermében rendezendő kiállítása megnyitójára
2002. szeptember 18-án, szerdán 18 órára.
Magyar Kultúra Alapítvány Háza
(1014 Budapest, Szentháromság tér 6.)
A tárlat 2002. október 16-ig látogatható.

A kiállítást megnyitja: DR. PÁLOSI JUDIT
művészettörténész

A műhely megtekinthető egész évben kedden és csütörtökön 14-től, 18 óráig.

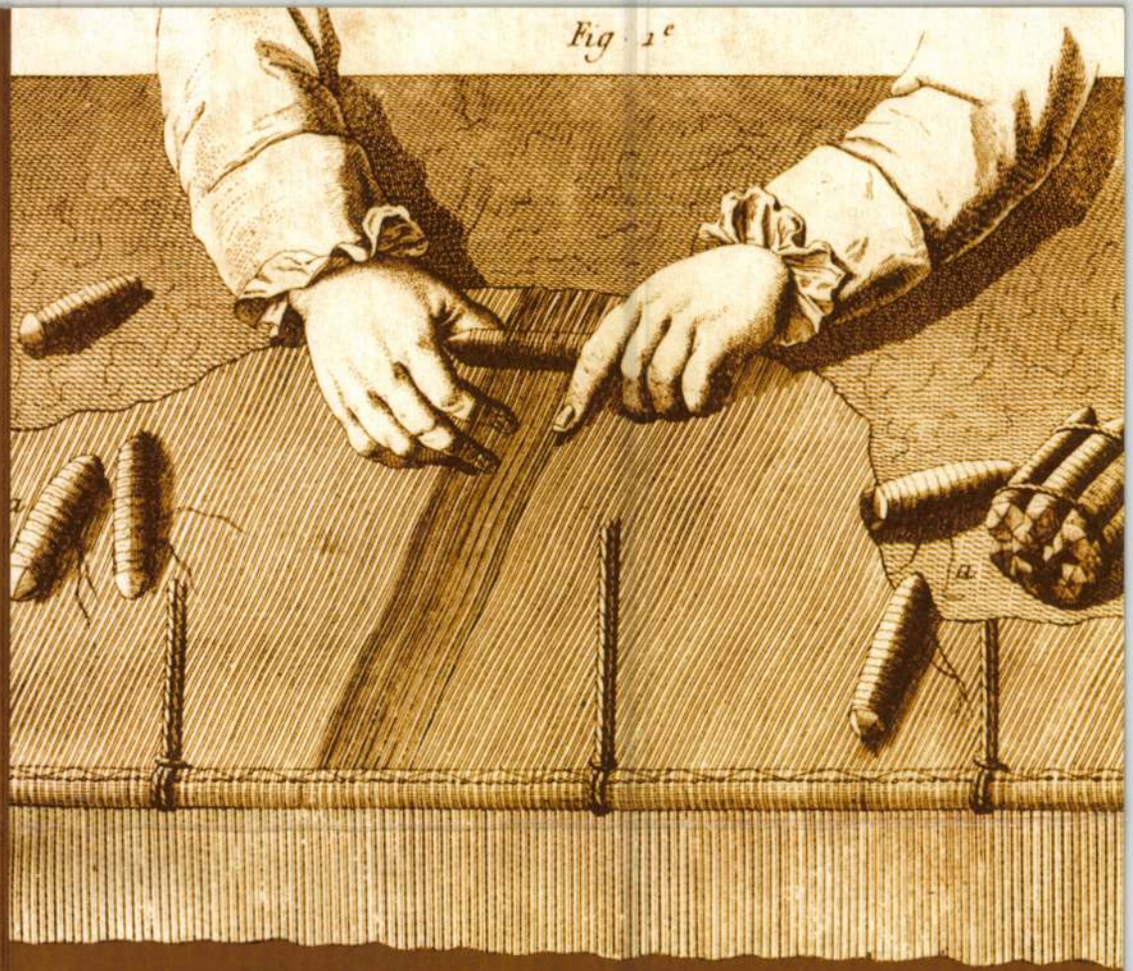

Meghívó

Prepelicza Katalin kiállítása
Budavári Kárpitműhely

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTÉRIUMA

A műhely létrehozását
a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma támogatta.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRADÓ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068. 337-748. 340-726

1981. 5

Prepelicza Katalin

TÁRSADALMI SZEMLE

1021

Prepelicza Katalin: Biborfa

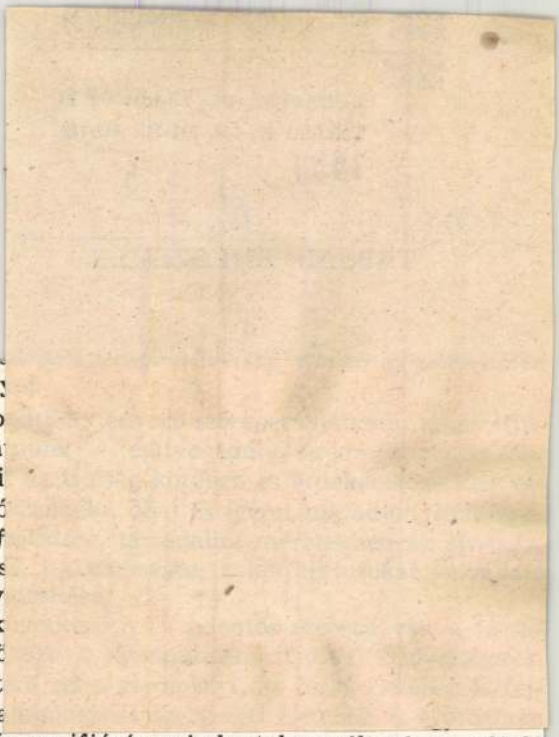

tevékenységünk hangsúly
en, dinamikus, a felelős p
galmat kell kibontakozta
inkra. Hogy mindaz, ami
meg kell oldanunk, ne jó
szocialista demokrácia f
nyok pontosabb feltárás
bb érdekegyeztetés megv
— a párt politikájából k
tömegszervezeteknek, kö
iszont akkor tudja betölt
emokratizmust, ha progra
kapnak a társadalom és az ifjúság minduntalan változó, megújuló

l származó követelményeket mind a szervezeti életben, mind munka-
t illetően következetesen érvényesíteni kell.

sen nagyobb teret kell szentelnünk az *öntevékenységnek, az önálló-*
em szabad részletekbe menően központilag szabályozni, „szájbarágni"
endőt, még kevésbé azok megvalósításának módját, módszereit. Ez
ágot is igényel tőlünk és nagyfokú nyitottságot a helyi kezdeménye-
kvések iránt. Lényegesen nagyobb energiát kell fordítanunk az *egyes*
tegek, korosztályok helyzetének, valóságos gondjainak, elképzeléseik
merésére, ezek felelős és határozott képviseletére. Mindez újólag elő-
a a rétegek és életkor szerint differenciált mozgalmi munka fontos-
hogy sem a tartalomban, sem a szervezeti kereteket illetően ne akar-
éget" — egyformaságot — teremteni ott és abban, ahol és amiben az
thető meg. A KISZ politikai, szervezeti egységét éppen akkor tudja
és erősíteni, ha a jelenleginél nagyobb figyelemmel van a különbsé-

Prepelitzay grafikus ?

Magyar Művészet, 1927

020-030.0.
Vádai Dál: Magyar művelődési képes
könyvek.

Prepeliczay Samu, grafikus

Hasznos Mulatságok, 1824. II. 345-348.

Hébe.

Prepeliczay Lajos/szépfalusi/ F.M.19.2.
sajen családból (Ly.N.r.82)
1855-61 Bécs. hamar meghalt. /Ly.N.r.115/
Szendrőjáki. (Ly.N.v.153)

MDK

Prepeliczay Sámuel,
Prómay báróék egykori nevelője

ügyvéd-dilettáns, kinek két rajza: Világos -vára 1822-ben, Solymos-vára 1825-ben jelent meg Iagz Sámuel Hebe-jében, az utóbbi Berkovitz metszetében.

Lstab I.

Pap elicray Lajos

Thieme Becker
XXVII. 379. l.
Lyka

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

PREPELICZAY 1. *Lajos*, festő, * Szépfalu 1835. † Arad 1864 febr. 23. A bécsi képz. akadémián tanult. Arc- és genreképeket festett.

Lg II. 331 l

4229. Luca

Sz. Nápolyban 1632-ben. †

Justitia allegoriája.

Személyesítője az egé
rogyott struczon jobbrafordu
tekintetét ég felé emelte, a ki
a balról közeledő vén Satyr
bal kezében, a melyet a térd
át, serpenyős mérleget tart. J
kedett el, a ki baljával a
kodik és a kinek térdét lepel
és egy idősebb kecskefülű fér
jobb kezét a Historia vállán
előrehajoltan néz. Fölül Am
kötött fehér kendőt oldja le.
Közűlök a főalak rövid ujjú,
ken kivágott chitont és kék p
agg Satyr lágyékát állati bőr
földön, a jobbrahajló strucz fe
szik. A háttér erdős vidék felh

Vászon, méretei 168 : 286
értéke 30000 K. — Néhai gróf P
november 14-én (1429–908). —
jóváhagyására vonatkozó adatok
nál. — Bejelentetett 1913 márczius

Kifüggesztésére vonatkozó ad
ban. 1913 : 93. *Pietro di Cristo*
kolája: Mária a gyermekkel.

Jegyzet. Az e festményre von

a) a törzsleltárban (1920–
Giordano: Die Gerechtigkeit mit
Nymphen. Ölgemälde, in einem
Holzrahmen (In der Stiegenhalle);

b) a leltári kivonatban (20
Giordano: Allegorie des Krieges.
Rahmen. 164 hoch, 283 breit (Im

c) a hagyományi jegyzékbe
Giordano: A háboru allegoriája;

d) az átvételi okmányban
Giordano: A háboru allegoriája.

Hagy. 1912.
Páéffy

Prepeliczay Ludwig

geb. in Arad,
20 J. alt.
1855-56.

Bécsi akadémia
könyvtár

M. Nemzeti Múzeum V. 188.

Prepelicray Lajos.

festő.

Aradról, 1855-ben 20 évs

Lásd

Fleischer Béla 77. l.

Prepelicray Lajos

MAGYAR MÜVESZET
1931. 304

MAGYAR NUMIZMATIKAI TÁRSULAT
BUDAPEST,
VIII. CSEPREGHY-UTCA 4.

Műemlékek Orsz. Bizottsága

Budapest

VI. Lipótváros, Múzeum

Rajz

Solymos vára
Prepeliczay I.

Századok 1874.184-205 o.

Nagy IVÁn:Magyarország képzőművészei
/Prepeliczay I./

Munkácsy Mihály "Lejtő" (1844–1903)

Pesti Hírlap. 1886. máj. 17. 3.

Lejtő és Munkácsy

Prepeliczay I. grafikus

Századok 1874.184-205 o.

Nagy IVÁN: Magyarország képzőművészei
/Prepeliczay I./

Munkácsy Mihály festő (1844-1900)

Pesti Hirlap. 1885. VII. évf. jún. 4. 10.

Munkácsy és Podhorszky

Prepeliczay Albert MDK

Az u jáépitett szegedi közuti Tisza-hid /1948/ vasszerkezetének terveit II.z. hidépitéstani tanszék munkaközössége Dr. Mihailich Győző és Dr. Schwerner Antal vezetésével készitette. A mühelyterveket Prepeliczay Albert és a Ganz gyár, az alépitményi terveket Major Sándor dolgoztaki.

A régi hid vizsgálatait Dr. Haviár Győző végezte.

92.o.

Repr.: A szegedi hid oldalmetszete /rajz/.

ØZ/ 94.o.23 ábra.

Dr. Mihailich Győző: A XIX. és XX. századbeli magyar hidépités története. Bp. 1960.

MDK

Prepeliczay Albert

Magánép. eng. Bpesten. Vállalkozók Közl. 1908. szept. 30.

Prepeliczay György

cikke:
12x12 m pillérállású tipizált iparicsarnok
– Műszaki Tervezés, 1967. 10. sz. 34-35. l.

Az 1966 1967. évi magyar művészettörténeti irodalom bibliográfiája /Művtört.Ért. 1970. 1.sz. 68-107. l./

75. l.

Prepeliczay Sámuel

badulatlan akkordjai adtak életet az első festményeknek, melyekben még eredeti törekvése ellenére is sok grafikai íz lappangott. Ez a mostani friss termés ebben az irányban jelent előrehaladást, gazdagodást a régebbi művekkel szemben.

Mint ahogyan fejlődésének ez az egészséges periódusa bizonyítja, a „monochrom-színhatás" eltűnik s lassan felszabadul a ragyogó és gazdag, új színvilág.

Nagy gazdagodást jelent az is, hogy a szín *mindenáron való szereplését*, a sokszor fölöslegesen ágáló motívumokat okos gonddal, szigorúsággal megakadályozza, leszorítja. Új, párisi munkái a színben való motiválás szempontjából egy klasszissal jobbak a régebbieknél.

Ez a megfrissülés, a természetben (s mindabban, mi körülvesz) való fiatalos gyönyörködés, színekben is új témákat ad a művésznek. Szereti a nyugati, új színességű interieur hangulatát mindig változatosabb figurával összehangolni. Ma tehát világosabb, (az igaz, nyugtalanabb) élesen csendülő színekkel jelentkezik *„La Sortie du Bain"* című aktos párisi interieur-jén. Az akt testének friss színe kemény és hideg, de merészen és egészségesen összecseng a környezet szintén hideg színeivel.

„Nu" című aktja ismét a régi puhaságot, a rajzban való elengedést juttatja eszünkbe. A fekvő akt kontúrját hevenyészett rajz adja. Az újabbi akt-kompozíciók (nagyobbrészt egyalakosak) színben szebbek a régebbieknél, bár ezeknek jobb volt a rajzuk és érthetetlen: amazok most éppen rajzban gyengébbek.

Egyéb itt a kiállításon volt interieur-figurális kompozíciók (mint *„La Liseuse"*, *„Devant la Fenêtre"*, *„Nature morte au Chat"*, *„Rêve"*, *„Coin d'Atelier"*, *„Nu couché"*), — csendéletek (*„Nature morte"*, *„Chrysanthèmes"*, *„Fleurs du Vase bleu"*) s egynéhány színes grafika a párisi korszakból, mind-mind a tisztultabb festői felfogás felé megtett nagy lépések.

Ezek rövidesen még átfogóbb és mélyebb problémák megoldására való kifejezési gazdagságot adnak a művésznek.

Fenyves Sándor

A KÉT PREPELICZAY. A *Magyar Művészet* III. évfolyamának 620. oldalán reprodukcióban közölte *Prepeliczay* Sámuelnek Fáy Andrásról készült jóízű rajzát, amely Fáy meséinek és aforizmáinak bécsi első kiadását (1820) díszítette. Azt is tudjuk, hogy Igaz Sámuel *Hebe*-je számára megrajzolta Solymos és Világos várát. Kazinczy levelezésének elszórt megjegyzéseiből még kiviláglik, hogy *Prepeliczay* Sámuel jogi tanulmányokkal foglalkozott, de (1813 és 1816 közt) hallgatója volt a keszthelyi Georgiconnak is,

I ZERGE (Ibex). Ezüst
Berlin. (Londoni kiállítás)

CSEREPES ISTVÁN FESTŐMŰVÉSZ KOLLEKTÍV KIÁLLÍTÁSA PÁRISBAN.

A legfiatalabb magyar festőgárda komoly tehetsége Cserepes István. A magyar közönség már az Ernst Múzeumban rendezett két gyüjteményes kiállításából ismeri. Párizsi „debut"-je — a Kleinmann-galériában — festői világának megszínesedéséről, talán mondhatjuk: meggazdagodásáról adott számot. Mintegy félszáz festményt, körülbelül ugyanennyi színes grafikát: pasztellt, linotechnikát, akvarellt állított ki.

Cserepes alapjában véve az a szerencsés művésztípus, kinek egyszerűségét és a maga művészetébe vetett hitét sorsának változása soha el nem veszi. Ember, kinek a mindennapi életben való szereplés nem nyujtana nagyobb örömöt és kielégülést, — de művész, ki a vásznon álmodja végig az életét. E művész belső (és ösztönös) élete feloldódik a természet, a tájkép életének legfinomabb hangulataiban. Művészi kedélye és fantáziája éppen azokra reagál, legtisztább vonzódással. Szemlélődő — sőt inkább álmodozó természet; belső világában a színek derűje formál életet s ennek nyugalmas harmóniája él képein.

A világos színskála halvány, még felsza-

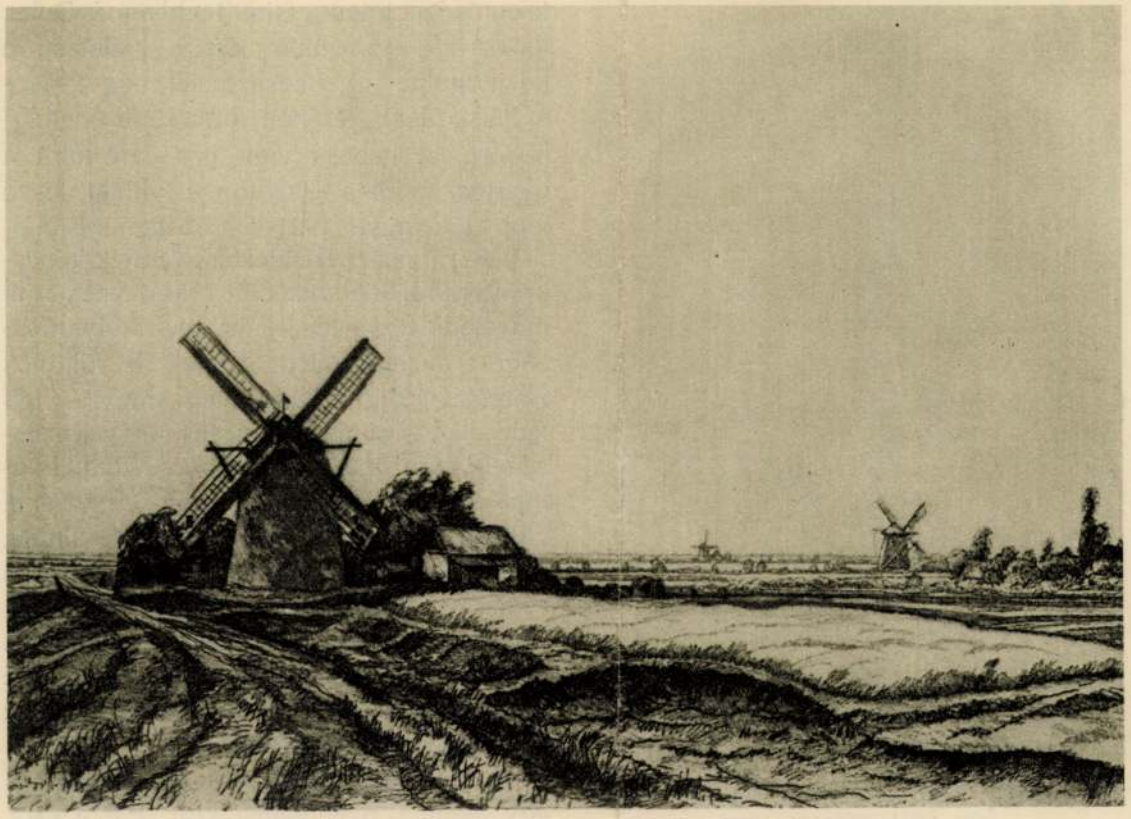

ZÁDOR ISTVÁN: JÁSZSÁGI SZÉLMALMOK. Rézkarc

Vádai Pál - Magyar gyermek - Képe-
Tanulmány
MAGYAR MŰVÉSZET 1927. 620 l.
627. l.

A'MESE-IRÓ.

FÁY ANDRÁS EREDETI MESÉI ÉS APHORIZMÁI. 1820
„Prepeletzay rajzolta"

gyermek művészi életkörnyezetének egy darabja szerepelt. Az ábécéskönyv époly jelentőséget kapott, mint Rackham és Dulac illusztrált díszmunkái. Ezt a kiállítást, a kozmopolita gyermekszeretet nagy megnyilatkozását, derékon törte ketté a világháború. A háború után pár évre újra a gyermeken és a könyvön át villant fel a jobb idők vágya. 1921-ben a Magyar Bibliophilek Társasága rendezett gyermek-képeskönyvekből kiállítást. Ez a könyvnek mint művelődéstörténeti jelenségnek folytonosságát mutatta meg. Ennek a különös zamatját pedig az adta meg, hogy — felfedeztük a régi magyar mesés könyvek szépségeit. *Habent sua fata libelli!* Azóta e kiállítás csintalan Petikéi, „fürgönc" Gyuluskái üldözik az igazi könyvbarátok álmait. A magyar mult, annak precíz grafikája szinte számonkérően áll a mai tömegárúk selejtes könyvhalmai fölött. A bibliofilek ínyes öröme arra figyelmeztetett, hogy ma csemege, kuriozitás lett abból, ami valaha mindennapi kenyér volt.

A mai könyvkritika nem szívesen használ egy avultas, nyelvújítási szót. Ezt a szót, hogy „műgond". Pedig a mult század má-

Prepelitzay

Vajda vepr

Laid

Magyar Művészet

1927. 620. l.

Tessedik Sámuel
Szarvas
Pedagógiai Szakkönyvtár

123

T.

2 filléres
bélyeggel
nyitva
adandó fel

Beifeld József

bankháza

BUDAPEST,

Prepelicray Samm

Thieme Becker

XXVII. 379. l.

Lyka

Világ csek.

MDK

Prepeliczay Samu

Solymosvár, rézm. Prepeliczay Samu u.
Berkowetz

Hébe. Hasznos Mulatságok, 1824,II.345-48.

Prepelicray

Ltáb I. 56, 88
II, 52,

Prepelicray

MAGYAR MÜVESZET

1931. 304.

Lyka Károly: A két Prepelicray.

I t a l

CHLEDOWSKI	DAS ITALIEN DES ROM Gross-Oktav Leinenb
- " -	DIE LETZTEN VALOIS. Grossoktav Leinenba
	DER HOF VON FERRARA Grossoktav.Leinenba
	ROM. Die Menschen Gross-Oktab Leinenb
GOBINEAU	DIE RENAISSANCE.His u.37 Textbildern.G gabe des Georg Mül
GREGOROVIUS	WANDERJAHRE IN ITA mit 60 Tafeln nach einem Bande.Dünndr
ITALIEN : Städte	und Lanschaften. N Quart Format.6 far Kupfertiefdrucktaf
LEWALD,Fanny	RÖMISCHES TAGEBUCH Spiero.Mit 8 Tafel
MONNIER	VENEDIG IN 18 JAHR zeitgenössischen S Einband.Grossoktav
ROM	Text von dr.Reinho

Prepelitray

laid

Lay Bpeslipaarmo Liák

69.l.

EBET

LITÁSA

-ig

Prepeliczay Sámuel

Kazinczy Ferenc levelezése. XVII. k. Bpest 1907. 266. l., 578., 605. l.

Prepeliczay Sámuel

l.

Kaminczy Lev

XX. 495, 62/1

Landesbibliothek Eisenstadt

Biach M. ma

B

IV., MU

TELEFO

Finom uri-divat, fehérne

Kötöttáru és női divatkülönlegesse

Przepiórczy Samuel

l.

Kaźmierczyk Lew

XVIII. k. 3iy-l-

KUNSTGEWERBEBLATT. 5-ik évf. 10-ik sz. 1889. julius. Szöveg: Arthur Pabst, *Das Kunstgewerbemuseum zu Köln.* Tíz képpel. K. Lachner, *Die Farbe in der Holzarchitektur.* Egy színes képpel a szövegen kívül. Bücherschau. Kép a szövegen kívül: *Standuhr* von J. M. Hoppenhaupt. Aus der Ornamentstichsammlung des Leipziger Kunstgewerbemuseums. — 11-ik füzet, 1889. augusztus. Szöveg: E. Radisics von Kutas, *Thronbehang des Königs Mathias Corvinus.* Három képpel. W. Koopmann, *Zur Stilfrage.* Georg Böttticher, *Rokokotapeten.* Ubisch, *Aus der Leipziger Ornamentstichsammlung.* 3. Jaques Androuet du Cerceau. Három képpel. Bücherschau. Kép a szövegen kívül: *Füllung* von Jean Bérain. — 12-ik füzet, 1889. szeptember. Szöveg: J. Foche, *Zur Geschichte der Mündener Fayensefabrik.* Két képpel. Arth. Pabst, *Ältere Kunstgewerbliche Arbeiten im grossherzog-*

Prepelicray

1.

LykaMagyműI800-50

49, 90, 320, 429, 522 l.

6.

8.

Prepilcray

l.

Lykanemzromantika
88, 115, 193, l.

Urna temethese VII. 247.

Prepelitzay Samu

l.

Balkanyi Eniko" =

Dragné Srejpataki

Roza. Szp. 1937.

Dragné čivdalma!

Prepeliczay Samuel

Prepeliczay S. VIII. 28.

Muz. ev. Kst. Sl.

PRÉSING, bádogos

Szombathelyi mester.-Kutrovics Károly kefekötőmester petróleumtartót/2 dl.mérce,horganyozott bádoglemez/ vásárolt Présing szombathelyi bádogostól. 122.old

DOMONKOS JÁNOS: Kefekötőmesterség Szombathelyen 108.old

VASI SZEMLE, XXIII.évf. 1969. 1.szám, Szombathely

KUTROVICS KÁROLY, kefekötő

Presovszky Vencel

Zsombolya 1876-

l.

Ságuegesijar

261-l.

Lajár Béla 155833.

és

Scheyler Schallerné
kereste a kitüntetést
és kanonosan jelentkezni
fog a képeért

PRESPURCH 1. Sorsonzi

Prespurch

Prescapar István | Oh. Kovács Zimiteleje

Kustár Zoltán

nagyrédei
református
templom

→ Kustár Zoltán
MŰVÉSZET 1985/6/42

Pressburger Ágnes, művészettörténész

TIT továbbképzések

1978. okt. 22. Benkey Róbert művészete. Történelmi lehetőség. Vezető: Pressburger Ágnes.

Rendezvényajánlatok.

a Magyar Nemzeti Galéria programja.

1978. Október.

Pressburger Tamás

Iradás
Öten a kertben
Kitüntetett fej
Óhaza rép
rejtvénnyel fotó.

Magyar Műhely, Paris, 1968. márc. 15.

Pressburger Tamás

Madár
Ötlet a kertben
Kifúrt fej
Önarckép

} (reprók)

Magyar Műhely; 1968. III. 15. 40-41. l. Közt

Pressburger Tamás /Fichak Peretz/

Pozsonyi születésű, Budapesten éli át az ostromot, a gimnáziumot Németországban kezdi és Izraelben fejezi be. Képzőművészeti főiskolára Tel-Avivban és Párizsban jár.

Mártan László: Pressburger T.; Magyar Műhely, 1968. III. 15. 4 l. p.

Pressburger Tamás

Vubista festészetének képeivel indult, párizsi éve és berlini tartózkodása oldja fel szemléletét. Képein mediterrán színvilág jelenik meg; vicka ornatómiai képszerkezet. Az Ojjay, Molnár Ferenc, Albert Berg, Sontine kiállításának színvilága hasonló.

35 éves.

Márton L.: P. T.; Magyar Műhely, 1968. III. 15. 42. l.

Pressburger Tamás /Fiskal Peregr/

Nagybátyja, Bokros-Birmann Dezső, a két világháború közötti rajzolni tanítja, később a Tel-Avivi akadémián Marcel Janko művendége.

Kántor László: Pressburger T.; Magyar Hírlap, 1968. III. 15. 41. p.

Pressburger Tamás

a festő Borsonyban született. Budapesten éri meg az ostromot
Németországban kezdi a gimnáziumot, Izraelben
fejezi be.
Tel Avivban és Párizsban jár képzőművészeti főiskolára.
Írott 35 évés

Irátos Lánló: Pressburger Tamás
Magyar Műhely, Paris, 1968. márc. 15. 41-49.o.

Pressburger Tamás

nagybátyja Borsos-Birnbaum Dezső román ismeri
fel tehetségét és rajzolni tanítja.
Tel Avivban a dadaista Marcel Janco növendéke

Márton Lóránt: Pressburger Tamás
Magyar Műhely, Paris, 1968. márc. 15. 41-49.o.

Pressburger Tamás

Márton László: Pressburger Tamás. - Magyar Műhely /Paris/, 1968.26.sz.41-42.l.

Az 1968.évi magyar művészettörténeti irodalom bibliográfiai éja. - Művtört.Ért.1971.2.sz.149-182.l.

16o. l.

M.N.K.

PRESSING Joseph

mercuriorum magister

Zala egyesség

6 sodal

1952)

Művért. Kapossy János: Épitők, szobrászok, festők és grafikusok Magyarországon 1828-ban 137.l.

BARTHOLOMAEUS PRESSL MDK
vitriarius

szül. Ausztria, 1656 körül,
megh. Pest, 1709.jun.7.

Belv.Lib.Def.

Preradović Zóra

1905. őszi kiáll. Pozsony: Képzőművészeti Egyesület.

Tavasz, gouache, 130 k.
Nyitra-sárfői falurészlet, gouache, 130 k.
Tiroli parasztlet, gouache, 140 k.
Szegfűk, vit.

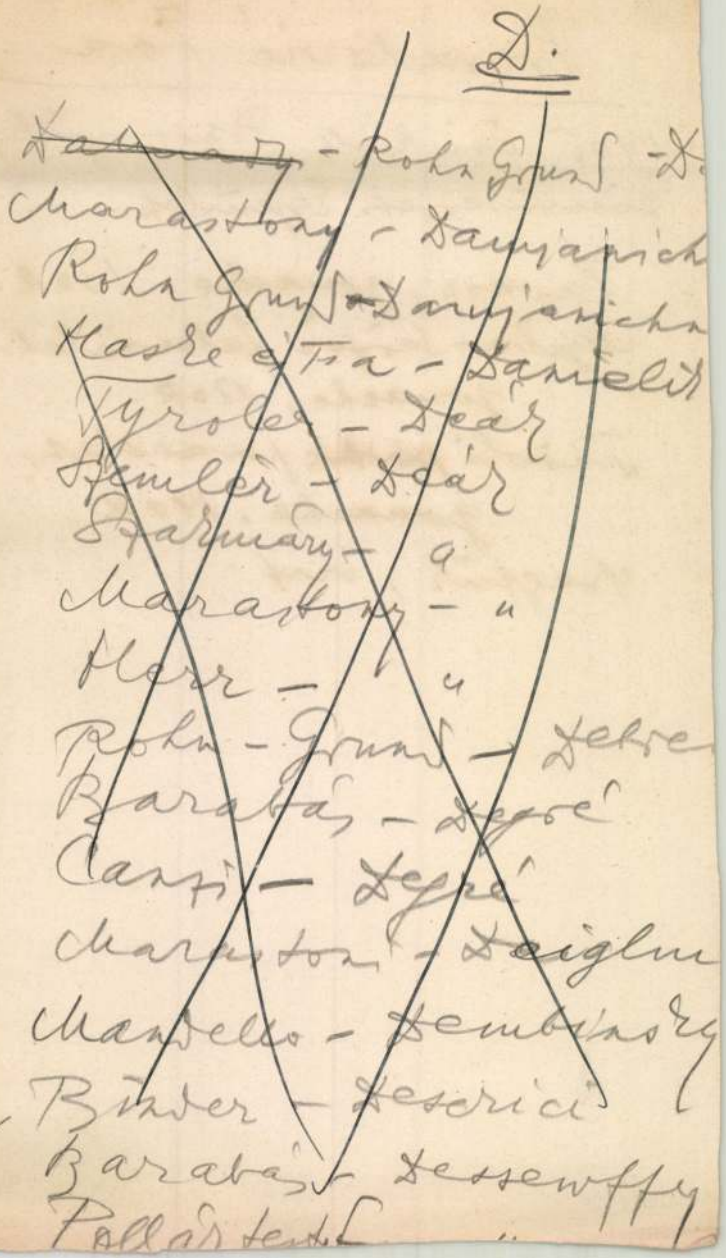
D.
Marathon - Danziger
Marathon - Danziger
Marathon - Danziger
Marathon - Danziger
Marathon - Danziger
Marathon - Danziger
Marathon - Danziger
Marathon - Danziger
Marathon - Danziger
Marathon - Danziger
Marathon - Danziger
Marathon - Danziger
Marathon - Danziger
Marathon - Danziger
Marathon - Danziger
Marathon - Danziger
Marathon - Danziger
Marathon - Danziger
Marathon - Danziger
Marathon - Danziger

Prépost Lónló, népi iparművén

L: Egri István

Jozsefas Ágnes: Az élő népművészet 2.

Esti Hírlap 1981 szept. 11.

Prépostvary Bálint

varcpito

Takrajzok.

II. 48. l.

29.886-1922. szám.

III/a.

A Műemlékek Országos Bizottságának,

Budapest.

Szives sürgős nyilatkozás végett visszavárólag megküldöm.

Budapest, 1922. március hó 24.

A miniszter rendeletéből:

Rómay

miniszteri tanácsos.

Prepiani

Maria Ludovica:

Derékon alól, kétnyolcrad jobbra. Haja fürtözött, fejéke keny abroncs, függő gyöngyből való, s nyakán két gyöngyfűzért visel. Magasra felkötött ruhája kivágott s ennek álló gallérját csipke kötti. Felirata a kép alatt három sorban

Maria Ludovica

Imperatrice d'Austria, Regina d'Ungheria, Boemia, Lombardia, Venezia, Galizia, Lodomiria &. &c

alól balra: „Prepiani pin", középütt: „F. Matteini dis" s jobbra: „F. Zuliani inc."

Rézmetszet, méretei a négyszögű alapon vévé 17.9 : 12.7 Ctm.

Ls La: 7742

31/93 N°57.

Prepelitzay Sándor

Szerepelt alkotásával a MNG Művészet

Magyarországon 1780-1830 című tár latán

A tájkép, az arckép és az életkép gyakoriságán — érthetően — túltesz a sokszorosított műfajok gyakorisága, a *metszetek* elterjedése. Nem utolsósorban *a hazai könyvnyomtatás fejlődésének* köszönhetően, s ebbe a sorba tartoznak az illusztrált regények és útleírások, az almanachok és folyóiratok képanyagai. Mégpedig nemcsak iskolázott német, olasz és francia kismesterek rajzaival találkozhatunk, hanem például *Fáy András* mesegyűjteményeihez az a *Prepelitzay Sándor* rajzolt címképet, aki Aradon ismert ügyvéd volt akkoriban

Mag 2/8

Kene ...sekély nyereség

Preglicray Sámuel

rajzoló

l.

Magyar Művészet

1927. 627. l.

620. l. jegyzet.

Prepelicray

P. 2. *Sámuel*, festő, * 1794 máj. 28, † Arad 1859 szept. 20. Ügyvédi pályán működött, s mint festő műkedvelő volt. Művei közül ismeretes Déryné arcképe és néhány tájkép (Világos. Sol[illegible]os).

R. Gy. II. 331 l

№ 93.

Perugino (P. di Cristof

4230. ~~Giovanni di Pietro lo Spagna:~~
~~Sz. Spanyolországban 1500~~
A mester sz. Città delle Pie
1523 - ban).
Mária a gyermek ~~Jézu~~ Kel

~~Tündöklő~~ A térdig ~~fehérbő~~, ki
~~Madonna~~ az ölébe vett gyerme
jára tekint. ~~Mária, a ki~~ Mö
szőke gyermekének vállán, ba
Mindkettőjök fejét dicsfény
három cherub lebeg. ~~Mária~~
palást és derékon megkötött
~~övét~~ boglárkékköves, mig a k
raforduit fehér galambot tün
háttér dombos vidék, hol egy

Fa, méretei ~~75.5.59~~ 76:59 cm.
~~Gróf Palffy János hagyo~~
Jezsek. Kiáma a
kivonatában IV:1.

~~Jegyzet.~~ A leltár szer
Lo Spagna, Mutter
geln herumkreist unter
mer No.1).

59(7)

4030.

Máriássy Károly — Kazinczynak.

Kedves Bátyám Uram!

Camerarius Dessöfi András Ur nékem adósom lévén majd négy ezer váltó forintal, ha többel nem, mai napon engemet arra kért, hogy azon Capitalisomnak lefizetése iránt még várakoznék, vagy pedig a kedves Bátyám Uram Contractusát, a mely 214 V. C. frt[ról] szól, venném által; én se egyik, se másik projectumát el nem fogadhatván, azt javaslottam, hogy a mely két ezer forintot 1797dik esztendőbe 7d. Jan. Nagy András Ural öt forint Interes mellet Méltóságos Vaji Jósef Ur felvet, Nagy András Ur a Collegiumnak testált, azt Vaji Jósef Ur a Collegiumnak visza adván, a Collegium nekem kölcsönözte 1819dik Eszt. 15-a Julÿ, hogy ezen két ezer forintról szólló Contractusomat Bátyám Uram a Collegiumtul váltaná ki, és Dessöfi Urnak adná által a maga Contractusáért tserébe, igy Dessöfi Ur is, én is, Bátyám Uram is, menekednénk a bajtul, mert Bátyám Uram a Collegiumnak akár meddig lehetne adósa, és tsak ött forintal fizetné az Interesét, de ez a dolog sürgető lévén, Bátyám Uram is sietne vele, anyival inkább hogy hasznos lenne Bátyám Uramnak is; Többire magamat Atyafi szeretetében ajánlva vagyok Homrodon [!] Die 7. Xbr. 1821.

Kedves Bátyám Uramnak alázatos atyafi szolg.
Idősb Máriássi Károly mpr.

Lónyai ő Nagysága, Fáji Ferencz Ur tehet sokot.

[Eredetije Becske Bálint birtokában.]

4031.

Kis János — Kazinczynak.

Kedves Barátom!

Ez előtt több hónapokkal Hozzád küldött levelemre mindeddig hijában vártam nagy óhajtással a' feleletet. Nem tudom betegséged gátol-e vagy levelemet nem vetted. Mert különben levelezésbéli serénységedhez képest lehetetlennek tartom, hogy ennyi ideig hallgatnál.

Akármint legyen a' dolog, a' hallgatást félbenszakasztom azon jelentésemmel, hogy a' Felség a' mult November utolján publicált k. Resolutiója szerént Magamnak és Maradékaimnak a' Magyar

Nemességet conferálta; de az Armálist még nem expediáltattam, mert Bétsi Barátim' tanátsára még a Cameralis taxa' elengedéséért is instálni szándékozom.

Egyéberánt hogy ezen levelem üresen ne menjen, ide rekesztem egy versemet,[1] mellyet az Aurora' Redactiójának megszóllítására írtam, de a' melly vagy azért, hogy hosszatska, vagy azért, hogy nem tetszett, vagy akármelly okból, az Aurorában, a' mint hallom, nem vétetett fel ezen esztendőre.

A' legszívesebb tiszteletnek és szeretetnek minden érzéseivel vagyok és szünet nélkül maradok

Soprony, Dec. 21dikén 1821.

Sietve.

egyenes szivű barátod,
Kis János.

[Eredetije a sz. Benedek-rend pannonhalmi könyvtárában.]

4032.

Igaz Sámuel — Kazinczynak.

Bécs, Dec. 21d. XXI. Mariahilf, Stiftgasse No. 37.

Kazinczy Ferenczнek
mély tiszteletét
Igaz Sámuel.

Rég szándékom az írás, mert sok a' közleni valóm, de nehezen tudok hozzá jutni, 's most is még bővebben írhatnék, röviden csak ím ezeket:

Kisfaludy Károly Úr a' mult ősz elején azt adatá tudtomra, hogy társaságomban kívánná ezentúl folytatni a' Zsebkönyveket vagy Almanakokat. Válaszom hozzá Prepelitzay Sámuel által ez vala: óhajtanám mind kettőnek folytathatását, de fájdalom, kevés hozzá reményem, 's így kész vagyok ajánlásának elfogadására. Mind vártam tulajdon levelét, 's magát ígérete szerént. Feljön Aurórákkal, 's nekem harmadik kéztől kell vennem ajándék szép könyvét. Ez szándéka változtatására (szeretném hogy másra ne) mutat. — Helyes okokkal hiszem én hogy Zsebkönyvemnek leszen jövendőre is Publicuma. Fájlalom hogy ezen okokat az a' letipró szándék is nevelheti, melly szerént Pest meg akarja állítni, hogy a' ki a' Zsebkönyvbe dolgozik,

[1] Nincs a levél mellett.

Ludányi Bay Györgytől Lollihoz u. o. a 49—50. l.

Gaal Györgytől: *Az Alakosok* G. u. Tasnádi Nagy Károly ford. u. o. 125—132. l.; — *Blánka.* Ballade G. u. Igaz Sámueltől, u. o. 281—290. l.

Igaz S. zsebkönyve I. évfolyamán még nincs a *Hebe* czím, csak ez: *Zsebkönyv.*

Kis Jánostól az I. évf. nem közöl semmit. — A zsebkönyv végén csakugyan vannak névaláírások hasonmásai, a melyeket Kazinczy küldött Igaz S-nek.

267. lap fölűl 18. sor: «Borítékot állandót szeretnék fába metszetni egy *Gubitzot* felyűl haladt Mesterrel.» *Gubitz Frigyes Vilmos* (1786—1870) nevezetes fametsző és író, 1805-től kezdve a berlini képzőművészeti akadémia tanára; a fametszést nagy tökélyre vitte, számos tanítványt nevelt. E mellett mint drámaíró (Die Princessin, Berlin, 1816; — Die Talentprobe, u. 1823. Hans Sachs, u. o. 1823), mint népies versíró, színházi referens s a *Der Gesellschafter* czímű lap szerkesztője szintén szerzett érdemeket.

3910. 269. lap 3. kikezdés: az itt említett két értekezés a *Tud. Gyüjtemény* 1820. évf. VIII. f. 93—104. és IX. f. 60—75. lapjain jelent meg; a Molnár János élete Y-tól.

3911. 271. lap 2. kikezdés: «A' mit rólad a' Diplomatikában szólottam...» l. a Bevezetés XIII. lapján.

272. lap 1. kikezdés: «Batsányi... fog nem sokára *letzkére tanítani Faludi új kiadásának... Jelentésében.*» Bacsányi J. műve meg is jelent ily czímmel: «A' Magyar Tudósokhoz. I. Faludi Ferencz 's több más Magyar Költők' Munkájinak Kiadásáról. II. A' Nemzeti Nyelvről 's Poézisról, és a' mái Nyelvrontók' törekedésiről», Pest, 1821. Voltakép Kazinczy ellen irányúl egész támadása, kit nyelvrontónak mond.

U. o. 3. kikezdés alúl 1. sor: «Majd a' Gyüjteményben, ha reá érek, szót tészek róla» (t. i. Vályi Nagy F-ről). Horvát István be is váltotta ígéretét, a *Tud. Gyüjtemény* 1821. évf. II. f. 126. lapján azon alkalommal, hogy Vályi Nagy *Polyhymnia* és *Carmina Latina* czímű munkái megjelentek, ezeket írta: «E Munkák azon nagy érdemű és bő tudományú Hazafinak Verseit foglalják magokban, kinek a' Nemzet a' *Magyar Iliászt* köszöni. Vétenénk a' boldogúlt Férfiú hamvai, vétenénk a' Magyar Nemzet éles bélátása ellen, ha Nagy Ferentz Költeményeit magasztalni segítenők; azt még is nem lehet elhallgatnunk, hogy tsak e' Munka elkelésétől függ az Iliásznak *kijövetele;* míg más pénzbeli Elősegítői nem találkoznak Nagy Ferentzünk szánakozásra méltó állapotban maradott özvegyének. De vélhetjük-e, hogy a' Magyar Iliászt Hazánkban tsak a' *tehetetlenek* betsűlnék? Hallgatni kell a' *Vallásbéli Felekezetnek*, ha a' nemzeti közditsőség ügye jő kérdésbe, 's nem is hihetjük, hogy annak munkája hajótörést szenvedhessen, ki, feledve házi népét, egész életét a' Hazai Literaturának áldozta.»

3912. A levél végén gr. *Antalt* említi Kazinczy s gr. *Majláth Antalt*, Zemplén vm. aljegyzőjét érti, a ki három év mulva u. o. már főjegyző volt, majd fiúmei gubernialis titkár, 1829-ben a Helytartó-Tanács tanácsosa, 1830-ban pedig zempléni főispán, 1832-ben udvari referendárius, a köv. évben udv. alkan-

Austriához tsatoltatott. — A' Nemzeti Literaturának igen alatsony állapotban létét szégyenünkre főképpen mutatja az, hogy e' mostani Ujj-Esztendőig, a' Vevők fogyatkozása miatt tsak egy díszes Kalendárium sem jött napfényre. Vannak ugyan Győri, Komáromi, Budai, Pesti, Kassai, Szegedi, Debreczeni Kalendáriomaink: de ezek belső érdemeikre, és külső tekinteteikre nézve mind ollyanok, hogy a' jobb nevelésű ember tsak nevetség végett veheti kezébe. Egyedűl a' parasztság számára készültek. De valljon, egyedűl a' parasztság teszi é a' Magyar Nemzetet? Nemde, nem illenék é a' Közép és Fő Rendnek kezébe is a' díszes Magyar Kalendáriom, Almanac? 's a' t. Nemde nem volna é kötelesség az illyeneket készíteni, nyomtatni, és megvenni? *Egyszer kezdeni kell, ha Nemzeti díszünknek örülünk.* Kezdeni kell tsak azért is, mivel Béts városában olly szép példa vagyon előttünk, hol 15 esztendő óta, a' midőn még semmi szépet nem mutathatott, számos Ujj Kalendáriomok, Almanacok, és Zsebkönyvek szaporodtak. Az efféle Könyvetskék, és az Ujságok terjeszthetnék legkönnyebben, és legkellemetesebben az olvasás' szeretetét, és ez által nevelnék a' Nemzeti culturát. *De most szomorúsággal kell tapasztalnunk, hogy a' Falusi Nemessek nem tsak más Könyveket, vagy Almanacokat nem keresnek: hanem Ujságokat sem olvasnak, megelégedvén unalmas óráikban azon hirekkel, mellyeket a' Zsidóktól, vagy Görög-kereskedőktől hallhatnak. Lehet é ennél nagyobb aluszékonyság, gondatlanság, elvadultság?!!!* — Londonban még a' Napszámosok is Ujságot olvasnak, és kívánják tudni mind önnön Országoknak, mind más Nemzeteknek állapotját. *Mikor ébredünk fel igazán? Mikor fogjuk a' Nemzeti tsinosodást állhatatos, és hathatós buzgósággal gyámolíttani?*»

A mely műveket Igaz Sámuel megemlít, sorjában így következnek:

Prepelitzay Sámuel ügyvéd, előbb a Prónay családnál nevelő s a nemzeti játékszín buzgó pártfogója, meghalt 1859. szept. 22. Aradon. A *Tud. Gyüjtemény* 1821. és 1822. évfolyamában két czikke jelent meg. A *Mohácsi Veszedelem Leírása* nem jelent meg Igaz S. zsebkönyvében. L. Szinnyei J. id. m. XI. köt. 135. hasábját.

B. *Podmaniczky Lajos*tól a *Jótettért Jutalom* czimű elbeszélés a *Hebe* 193—220. lapjain jelent meg.

*U. Tóth László*tól *Az istenülés dicsősége* a *Hebe* 43—46., *Rondeau* u. o. a 133. lapon.

*Kölcsey Ferenc*től *A váró leány* u. o. a 47—48. l. Podmaniczky hangjegyeiben a zsebkönyv végén.

*Csokonai Vitéz Mihály*tól a *Hasonlítás* u. o. a 61. l.

*Igaz Sámuel*től az *Emlegetés* u. o. a 300—301. l.

*Körner*től: *A' Csókra vágyó* u. o. a 190—192. l. és *A' Szerelem' Bódúlása* u. o. a 233—234. l., mindkettő név nélküli fordításban, ellenben *Imádság a' Hadban* Sz. P. I.-től a 134—135. l.

*Kazinczy*tól: *Mezei Virágok. Gróf Gyulai Karolinának, Andrásfalván, Erdélyben*, u. o. 55—57. l.; — *A' sajka* u. o. 62. l.; — *A' Csillagokhoz. Göthe után* u. o. 64. l.; a következő epigrammák: *Az Epigramm*, — *A' Váradi Ferdőben*, — *Vád és Béke*, — *Pórgőg*, — *Ungvár-Németi Tóthoz*, — *Boileau után*, — *Ámor az Oroszlánon*, — *A' szerény*, — *Nagy-Mihály, Zemplényben*, — *Szent-Mihály, Szabolcsban*, — *Himfyhez* u. o. 109—115. l.; — *Prof... Urhoz* u. o. 174—181. l., *Minnyihez* u. o. 39. l.

3899. 250. lap 1. kikezdés: Az itt id. művek Virág Benedek művei, v. ö. a 3865. számú levéllel s jegyzetével.

U. o. 2. kikezdés: «Könyveimbül a' *Cziráky Munkáját* és *Somogyi Gedeon értekezését* küldöm.» Az elsőt l. a 3862. számú jegyzet 3. pontjában. — Somogyi Gedeon műve ily címmel jelent meg: «Értekezés a magyar verselés módjáról és fordíttásokról. Tit. Petronius Arb. nevezetesebb verseinek hasonló mértékű és ugyan annyi sorú próbafordíttásokkal együtt», Veszprém, 1819. A Bevezetésben: «Válasz a Mondolatra felelőkhöz és recensensekhez.»

3902. 254. lap fölül 1. sor: «Lajos ma Szinnyére ment-ki Fiscalis *Komjáthy*-val.» Döbrentei valószínűleg *Komjáthy Pál* ügyvédet, több megye táblabíráját érti, a ki szántói (Abaúj vm.) földbirtokos volt s 1831-ben halt meg cholerában. Néhány kisebb költeménye a *Tavaszi Virágok*ban (Pozsony, 1805) és a *Felső-magyarországi Minervá*ban (1825) jelent meg. L. a *VIII. k.* 520, 660. lapjait és Szinnyei J. id. m. VI. köt. 843. hasábját. Lehet azonban, hogy a 412. lapon említett K. *Gábort* érti.

3904. A levél kezdete: «Én a' *tudva lévő ok miatt* még most sem mehetek.» T. i. felesége áldott állapota miatt; ekkor már minden órás volt. V. ö. a 3907. számú levéllel.

3906. A levélhez csatolt *Isabelle* czimű sonett *Himfy* címmel ismeretes; v. ö. a 298. 330. lapokkal.

3907. 262. lap fölül 1. sor: «Erdélyi Leveleimen végig futott (t. i. Döbrentei), 's itt hagyta *jegyzéseit.*» L. a 3924. számú levél mellett.

U. o. 4. kikezdés 2. sor: «Olvastam a' *Fejérvári* Pest Vármegyei Fő Notárius levelét...» *Fejérváry József* nevű főjegyzője még a XVIII. század végén szerepel Pest vármegyének; ez időből már a hírlapi tudósítások ily nevű főjegyzőt nem említenek; valószínű, már nyugalomban volt ekkor.

3909. 265. lap alúl 5. sor: «Boszszankodva olvasánk ez esztendő elején a' Hazai Tudósításokban T. *Kulcsár Úrnak leczkéjét.*» Czélzás a *Hazai és Külf. Tudósítások* 1820. évf. (jan. 12-diki) 4. számában olvasható következő czikkre: «Ha eddig hazafiui örömmel közlöttük mind azokat, a' mik a' Nemzetnek dítsősségét, vagy nyelvünk virágzását illetni látszattak: *ma nem lehet keserű panaszunkat elfojtanunk, midőn a' közelebb mult 30 esztendők által tapasztalt állapotját a' Nemzeti Literaturánknak által tekintjük.* Ugyan is ki gondolhatta volna, hogy azon Nemzet, melly 1790-ikben olly nagy tűzre gerjedett, ennyi idő alatt olly kevés előmenetelt tégyen nyelvének virágoztatásában?—Alig készültek egynéhány tudománybeli Könyvek; a' folyó Ékesenszólásban semmi remek munkák nintsenek; a' jó Poetai költemények csak imitt amott tsillognak *«rari nantes in gurgite vasto»*; a' Tudósok nem dolgoznak; a' Nemessek nem olvasnak; a' Gazdagok a' Nemzeti Literaturára semmit sem áldoznak. Igy lévén dolgunk, lehetne é tsudálni, ha az a' Nemzet, melly maga tulajdonához olly hideg, olly érzéketlen, nem sokára a' Nemzetek sorából is kiveszne? a' mint már több Német Geographusokban, Mappákban, és Historiai Tabellákban (l. Strom der Zeit) valósággal kihagyattatott, és vagy Német Országhoz általjában, vagy különössen

Felsége a' Septemvirális Táblát, a' Kir. Táblát, a' Kir. Helytartó Tanátsot, a' Kir. Kamarát, az Universitás Magistratusát, Ns. Pest Vármegyének számos és fényes Deputatióját, a' Budai és Pesti Kir. Városok Tanátsát szerencséltette elejébe való botsáttatással... Mind azok, kiknek szerencséjek volt a' Felségek előtt megjelenni, örömérzéseiktől elragadtatva magasztalják azon felséges jóságot, és meghódító kegyességet, mellyek ő Felségeknek minden szavaikból kitündöklöttek.» Katonai dísz-gyakorlatok tartattak s ünnepélyes színi előadás; a várost kivilágították, stb. A Magyar Kurir 1820. évf. (okt. 3-diki) 27. számában a küldöttségekre nézve ezeket olvassuk: «Hazánknak külömbféle részeiről egymást érik a' Ns. Vármegyéknek fényes Deputátióik, hogy ő Felsége elejébe terjeszszék azon mélységes hódolást, és hív szeretetet, mellyel Fels. Személyéhez a' Magyar Nemzet viseltetik. Minnyájan rendkivűl való örömérzéssel vannak eltelve, és elragadtatva említik azon atyai szíves indulatot, 's azon szíveket bájoló leereszkedést, mellyel Fels. Urunk a' Deputatiónak tisztelő köszöntéseikre szokott szóllni. Ezen Deputatiók Sept. 24-dikén és 26-dikán számosabban vezettettek be ő Felségéhez, 's ezek között valának Szabolcs, Bács, Bereg, Arad, Vas, Torontál, Nyitra, Bihar N. Vármegyék, és Horvát, 's Tót országok Deputátusi.»

Ugyanazon lap (okt. 13-diki) 30. számában ide vonatkozólag még a következő tudósítást olvassuk: «Buzgó serénységgel siettek a N. Vármegyéknek, a' Jász és Kun Kerületeknek, és a' Hajdú Városoknak Követeik Ő Felsége elejébe, hogy Küldőiknek nevekben hív jobbágyi szereteteket kiöntsék, és szerentsések voltak Ő Felségének atyai kegyelmes bíztatásait és serkentő jóvoltának kinyilatkoztatásait mindnyájan tapasztalni. Midőn így az Országnak minden Jurisdictiói Kegyelmes Királyunkban Ő Tsász. Kir. Felségének Uralkodói böltsességét, és Nemzetünkhez viseltető atyai kegyességét bámulhatni boldogok voltak, egyenként is minden Dioecezánus Püspökök, Fő Ispányok, és közönséges Tisztviselők elragadtatva érezték, magános meg hallgattatás alkalmatosságával, mindeneknek boldogittására kész jó voltát, sőt a' leg alsóbb rendű Jobbágyok is minden akadály nélkül szabadon folyamodhattak Ő Felségének kegyes színe elejbe, 's nem tsak meg halgattattak, hanem vigasztaló szavakkal és igasság tétellel botsájtattak el. De ollyanok is, kiket semmi bajos ügyek meg jelenni nem kénszeritettek, ezerenként meszsze földről Pestre gyülekeztek, hogy Ő Felségeknek a' Tsászárnak és Tsászárnénak, valamint a' Fels. Uralkodó Ház egyébb Tagjainak Fő Személyeik látásával szemeiket és szíveiket örvendeztethessék. Azért óránként minden nap a' Gróf Károlyi Familia Palotája előtt, melly három hét olta Tsász. Kir. Residentiaképpen szolgál, száz meg száz ember áll Ő Felségek eránt való tiszteletből, és szeretete vágyódásának kijelentéséül 's a' temérdek sokaság mindenütt követi szemmel és szívvel a' Nemzetek javára született Felségeket.» stb.

A levél végén említett Gr. *Kálnoki Sámuel* Bécsben végezte bölcseleti tanúlmányait, azután utazásokat tett Horvát- és Olaszországban s később visszatért Erdélybe. 1686-ban Thököly ellen küzdött a Vaskapunál, 1693 körül háromszéki főkirálybíró volt, majd tartományi biztos és az Oláhország felől való határ ezredes kapitánya. 1694-ben Csikszékből kiűzte a tatárokat, udvari kanczellár lett és szervezte az erdélyi kanczelláriát. 1697-ben I. Lipót grófi rangra emelte. 1706-ban, Bécsben halt meg. A Cserey Farkastól idézett műve 1702-ben, Bécsben jelent meg. L. Szinnyei J. id. m. V. köt. 890—891. hasábjait.

Kazinczy Ferenc levelezése.
XVII. k. Bpest 1907.

Prepelicray Sámuel ügyvéd, Világos-
várát (1822.) és Solymos-várát
(1825.) ábrázoló rajza mozgalmat
Igar Sámuel Hebejében, az
utóbbi Berkovetz metszetében.
(Lyka: Tbv. m. I. 88.)
Lyka I. 56.)

Tolyma vára
1825.
Hebe
Lyka IV. 52.

Preliminary Version

annak munkáját [az] Auróra nem fogná felvenni. — Pfuj! — Be fáj nekem illyeket tudnom.

Be sok szép, 's némely igen igen szép van [az] Aurórában. Kár hogy galád a' nyomtatás, 's még ***Jobbítások*** hátúl! — Én több fénnyel adhatok 8 ftért is Zsebkönyvet, mert itt a' Pestieket igen meghúzzák.

Megpiritott Török Epigrammájával. —

Sok boldog új esztendőt kívánok!

Superint. Kiss tegnap tette köszönését a' Felségnél nemesi rangba[1] vételéért. Szép két délutánt töltöttem az igen szép lelkű Férjfival. — Míg a' taxának elengedéséről vagy az ellenkezőről bizonyosok nem leszünk, addig ezen megtiszteltetés nem mehet a' Kurírba, 's addig vehetem jelentésedet ez iránt, mert igen szeretném ha ez a' TE tolladból folyna. — Nevem alatt a' levelet, de *pro Magyar Kurír*, ha csak Publicumra való leszen foglalatja; ha más is, úgy nem.

Külön kis szelet papíron:

Kultsárnak köszö[ne]ttel tartozom. — Kisfaludy Károly azt íratá egy Barátom által, hogy miért nem írtam neki, öszveolvaszthattuk volna a' két munkát. — Rendes: Cons. Görög 's Sup[er]int. Kis egy nyelven mondák Zsebkönyvem első látására: No meggyűl a' bajok a' Pestieknek. Ferencz Károly Cs. K. Fő Herczeg is kegyelmesen méltóztatott venni a' Zsebkönyvet. — Festetics 50 f. V. Cz. küldött egy Darabért. — Rössler sem szóllalt-meg. — Eszembe ötle Görög Cons. szavára mondásod, hogy a' derék igen derék Kisfaludy Károlynak elnehezítém a' munkát. Rendes mondom miként szóll három Nagy ember egy nyelven!

[Eredetije a M. Tud. Akad. könyvtárában: M. Irod. Lev. 4r. 28. sz.]

4033.

Kisfaludy Károly — Kazinczynak.

Pesten 28d. 10-br. 1821.

Kedves Barátom!

Vedd Aurórámat olly szívvel, mint küldi a Kiadó, 's ha némelly Jót találhatsz benne, szerencséltetni fog az a gondolat, hogy Hazám' lelkesb fijai csekély iparkodásimat méltatják. Légy engedelmes hibáji s hijánnyai iránt, gondold el, hogy nagy volt a szándék, csekély a tehetség.

[1] Az eredetiben tollhiba: *ragba.*

Fájdalom, hogy épen a kedves darabodban hiba történt; mentségemre szolgáljon az, hogy egész dologban csak egyedűl lévén, mint a szűk idő, mint akkori betegeskedéseim czélomat nehezíték. Reménylem az el nem [fog] ijeszteni további munkáktól, és ámbár Igaz Ur is folytatja Zsebkönyvét, ezen intézetet se fogod részvét nélkül hagyni.

Ha volnának köz tárgyat illető Munkáid, mellyeket nekem szánni méltóztatol, küld el mentől előbb Adresom alatt, hálás köszönöttel veszem, és észrevételeidet használván, mivelődésemre fordítom.

Boldog uj esztendőt kivánva maradok mindenkor

igaz tisztelőd és Barátod

Kisfaludy Károly.

[Eredetije a M. Tud. Akad. könyvtárában: M. Irod. Lev. 4r. 27. sz.]

4034.

Édes Gergely — Kazinczynak.

Kedvesem! ihon a' *Kény*' kedvéért küldöm eme' két Darabot! itéld-meg mint hangzik itt a' *Kény* hogy a' *genie* helyette ne fogjon helyet.

I. Perdihez, dí: Tú nihil invitá etc.

Tú nihil invítá dices faciesve Minervá!
Perdi! nem ok nélkül ezt javasolja Horácz.
Azt kérded: de mit ért ezalatt *invíta Minerva?*
Hátt ugyanaz [!] valamit szóllani 's írni letilt?
Nem; hanem ezt eggy jó Költőről mondja hogy abbann
Meglegyen a' mit az ő Mesteri míve kikér.
Hogy ne csak írj, úgymond, mint írhat akármi közíró,
Sőt magadat készítsd jókor előre reá,
Hogy mikor a' tollhoz nyúlnál, jól nézd-meg előre
Költeni mit kívánsz 's mit hozol azzal elő?
Konkolyt vagy gabonát? rezet, ónt, aranyat vagy ezüstöt?
Hasznost vagy gyönyörűt? a' minek ember örűl?
Honnan 's merre hozod? mint rendeled-el? nehogy osztánn
A' hozatal közbenn félbe szakadjon erőd.
A' mit akarsz: a' jó természet szűlt-e reája?
Értesz-e hozzá? hogy lenne belőle remek?
Vagy van-e hívatalod rá 's érzed-e hogy, ha gyakorlod,
Még mesterréis végre te benne lehess?
Megvan-e a' készség, tűz és természeti könnyű
Kény 's hajlandóság, melly ugyan-arra ragad?

Prepelitzky Sámuel

német festő

(1794–1859)

Lod

Siklóssy László: Dévai-né arckéje – A Pesti Hirlap Vasárnapja

1932. jan. 10.

NB. A rézbarlogo lapon nem ő festette; festője ismeretlen

Prepeliczay Sámuel

MAGYAR MŰVÉSZET
1927. 620
1931. 304

Prepelicray Sámuel

Magyar Művészet
1927. 620.

1771-909-29

Restaurátor.

385. Vasalók.

Három különféle alakú vasaló és pedig:

a) 2 ékalakú amerikai vasaló SIZE felirattal és közös fogóval, a melynek jelzése: FORGED WONT BREAK. Értéke.....8.80 K

b) 1 darab fafogóju közönséges vasvasaló, fogos ajtajan 7-es jelzéssel.

Értéke.....12.00 K

Régi leltári száma az amerikai vasalóknak: 247.
Megszereztettek az 1901. évi 247 sz. nyugtára.

SZÁRNYAS KÖSZÁL
Kaiser Friedrich-Museum,

Velence, München éppen a nyárra szervezi legnagyobb művészeti kiállításait s kihasználja a művészetek érdekében a nyári fokozódott idegenforgalmat. Erre a lehetőségre s a velejáró remélhető értékes eredményekre eddig múzeumainkon kívül nálunk nem gondolt senki sem. A Budapestre érkező vidéki és külföldi közönség semmit sem kapott a művészet aktualitásaiból.

Most azonban változott a helyzet. A Szinyei Merse Pál Társaság és az Ernst Múzeum összefogott abból a célból, hogy nagyméretű kiállítást tartson nyitva az egész nyári időszakon át. A gondolat helyes és ha nem is remélhető, hogy azonnal megtermi gyümölcseit (ilyesmihez csak lassan szoknak hozzá az emberek), mégis biztos sikernek tekinthet eléje, főkép, mert a zsűrinek gondja volt arra, hogy ne afféle „nyári" kiállítás legyen belőle (ad notam „nyári színház" stb.), hanem válogatott alkotások gyüjteménye. Ezt az utóbbi szempontot fontosnak tartjuk, mert nem lehet nekünk közömbös, hogy a nyáron ideutazó közönség milyen fogalmat kap művészeti termelésünkről, amelynek, egyelőre legalább, ez a kiállítás lesz egyetlen bemutatója.

A Kés Prepeliczay.
E cikk néhány rossz bevezetését
lásd a Komplett pldba.

ahol mások közt Rumy Karolv Györgynek volt tanítványa. Csakhamar, 1820 körül, mint nevelő szerepel br. Prónayéknál. Már ekkor összeköttetésben állott a magyar szellemi élet akkori irányítóival, Kisfaludy Károllyal, Virág Benedekkel, Vitkoviccsal, Fáyval, Szemerével, Kölcseyvel; ezidőben Igaz Sámuel is foglalkoztatja s ekkor kerül elénk Prepeliczay először mint rajzoló. Hol szerezte tudását, gyakorlatát, egyelőre ismeretlen. Igaz Sámuel 1820-ban írja Kazinczynak, hogy kiadandó almanachjában *Prepeliczay*-tól három rézmetszetű táblát szándékozik kiadni, amelyek a mohácsi vészre vonatkoznak. Ezek a táblák azonban nem jelentek meg. 1825 után már seholsem találunk említést művészeti munkálkodásáról. Ekkor már ügyvéd Aradon, jelentékeny a vagyona s inkább mint mecénás szerepel: 1847-ben ezüst kelyhet és patenát ajándékoz az odavaló ág. hitv. ev. egyháznak (Brüll Márkus művét).

Leszármazói köréből vett értesülés szerint Prepeliczay Sámuel Budapesten született 1794. május 28-ikán és Aradon halt meg 1859. szeptember 20-ikán. Felesége Rochel Jozefin volt, öt fiúk és három lányuk született, akik közül a negyedik gyermek, Lajos, azért érdekel minket, mert a festészetet választotta életpályájául.

Prepeliczay Lajos Szépfaluban született 1835-ben. Húszéves korában, 1855-ben növendéke lett a bécsi képzőművészeti akadémiának s ott feleségül vette Schwaáb Filippint. Atyja azért, hogy osztrák leányt vett el, kitagadta, a fiatal művész azontúl festészetből tartotta fönn magát. 1864 februárjában — családi hagyomány szerint — fogadásból átúszta a Maros jeges vizét, tüdőgyulladást kapott és Aradon február 23-án meghalt. Elsősorban arcképfestő volt, de festett egyebet is: egyik leszármazottjának birtokában van egy kisebbrétű festménye, amely holdvilágította csárdát mutat, amely előtt egy nő itallal kínál meg egy lovast. Képei valószínűleg aradmegyei magántulajdonban lappangnak, érdemes lenne azokat számonvenni, mert egy irodalmunkban eddig teljesen ismeretlen magyar művészről van szó.

Lyka Károly

Magyar Művészet 1937. 304. l.

PÉTER ANDRÁS: A MAGYAR MŰVÉSZET TÖRTÉNETE. 2 kötet. Lampel R. (Wodiáner F. és Fiai) Budapest.

Kevés könyvet vettünk olyan érdeklődéssel a kezünkbe, mint *Péter Andrásnak*, a komoly készültségű fiatal művészet-történetírónak a magyar művészetről szóló kétkötetes munkáját. Nagy fába vágta Péter András a fejszéjét, sőt kényes feladathoz nyúlt, mert könyvében nem mondott le a legújabb idők és művészek értékeléséről sem. A történeti távlatot szükségképpen nélkülöző kritika, különösen ha élő

Prestel J. G.

fest

lásd

Mü. Régiségkereskedelmi anyag. III. (1946)

102. l

318.465/1941-III.pm.sz.

A Müemlékek Országos Bi

Mivel az I.ker. Szentgyö
palota,melynek átalakitásáról a b
nyilvántartásában felvett épület,
birálás végett - átengedjük a Müe

Budapest,1941. augusztus

A polgár

Prestel, Johann Gottlieb

1806-1858 festő

Lásd

2

Lestyán Sándor:

Gróf Sándor Mór-
ric, az ördöglovas.
Bp. 1942. 38. l. három
képpel.

Könyvtárom ban
a munkácsi várról
három.

1302

1905

I.

_____ csat.

_____ visszcsat.

6. — 828.

Prestel J. G.

l.

Peráltörzskönyv

144, 502. l.

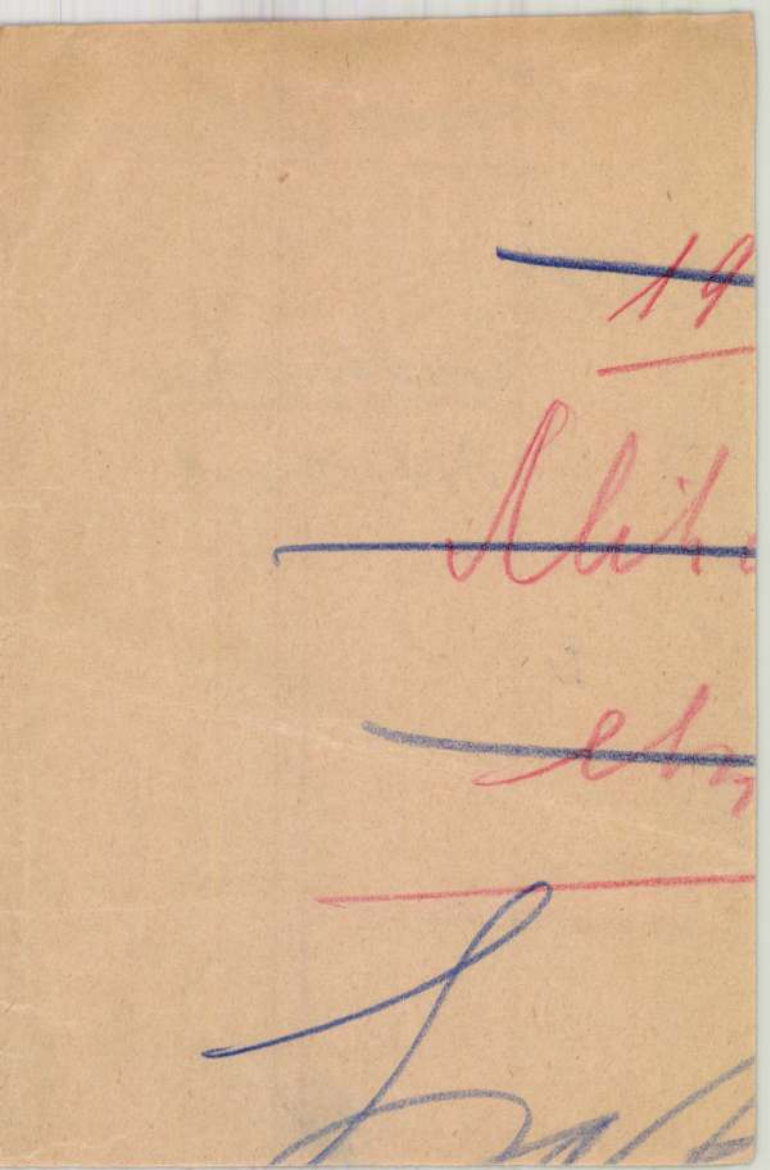

Prestel 7.9

az ozorai vadászatokra
emlékül ajándékozta,
valóra kívánva
a kedélyes órákat.

Gf. Festetich Mária

2.1.

Prestel J. G.

A Harczy Esterházy család
fővadászatai Ozorán.
cita Gróf Festetics Leo-
Tiz, Prestel J. G. festvé-
zeri után fametszetü
nyolcz ívek.

Pest 1870.

(Kövy)

Magyar német és fran-
cia szöveggel.

quer folio.

Prestel J. G.

Ozora. T. 2901.

A miklósvári vadaskertben jobbra két páholy van, a honnan a vadásztársaság tagjai lövöldöznek az összeverődött szarvasokra és vaddisznókra, a melyekből [illegible] elesett. Felirata

balra: JAGD IM THIERGARTEN.
középütt: VADÁSZAT A VADASKERTBEN.
jobbra: CHASSE AU PARC.

a jobb sarokban: J.G. Prestel.
alól balra: J.G. Prestel pinx.
középütt: LAUFFER VILMOS KIADÁSA.
jobbra: Verlag von WILHELM LAUFFER in Pesth.
legalól: Jede Nachbildung is verboten.- Mindennemü utánzás tilalmas.-
La reproduction est interdite.

Szines fénykép, mér. 25.8 : 40.3 cm.
Festetics L. gr.: A herczeg Esterházy-család fővadászatai Ozorán.
Pest, 1870.

28-92-33.

Ozora. T. 2893.

Az üde völgyben a viz közelében négy him- és tizenöt nöstény szarvas képez csoportot. Felirata a kép alatt

balra: DAS RAIZENTHAL
középütt: RÁCZVÖLGYE
jobbra: VALLÉE RASCIENNE.

alól balra: J.G. Prestel pinx.
középütt: LAUFFER VILMOS KIADÁSA
jobbra: Verlag von WILHELM LAUFFER in Pesth.
legalól: Jede Nachbildung ist verboten.- Mindennemü utánzás tilalmas.-
La réproduction est interdite.

Szines fénykép, mér. 26.3 : 39.6 cm.
Festetics L. gr.: A herczeg Esterházy-család fővadászatai Ozorán.
Pest, 1870.

26-92-25.

Ozora. T. 2902.

Az előtérben összehordott és elejtett vadállományt a kocsikról leszállt uri társaság szemléli meg. Felirata

balra: DIE STRECKE (HALALI)
középütt: A HALALI TÉR
jobbra: PLACE DU HALALI.

az előtérben balra: J.G. Prestel.
alól balra: J.G. Prestel pinx.
középütt: LAUFFER VILMOS KIADÁSA.
jobbra: Verlag von WILHELM LAUFFER in Pesth.
legalól: Jede Nachbildung ist verboten.- Mindennemü utánzás tilalmas.-
La reproduction est interdite.

Szines fénykép, mér. 24.3 : 40.2 cm.
Festetics L.gr.: A herczeg Esterházy-család fővadászatai Ozorán.
Pest, 1870.
28-92-34.

Ozora. T. 2899.

E lapon a hajtók a puskások vonalán állanak, hogy a visszás hajtással a vadat visszatörésre ingereljék, a melyet a jobbról és balról látható puskások fognak tüz közé. Legelől a támadó kutyák egyikét himszarvas döfi keresztül. Felirata

balra: ZWEITER TAG AUF DEM BANCO
középütt: MÁSODIK NAP BANKÓN.
jobbra: SECOND JOUR AU BANCO

a jobb sarokban: J.G. Prestel.
alól balra: J.G. Prestel pinx.
középütt: LAUFFER VILMOS KIADÁSA
jobbra: Verlag von WILHELM LAUFFER in Pesth.
legalól: Jede Nachbildung ist verboten.- Mindennemü utánzás tilalmas.-
La rec reproduction est interdite.

Szines fénykép, mér. 25.3 : 40.4 cm.
Festetics L. gr.: A herczeg Esterházy-család fővadászatai Ozorán.
Pest, 1870.

28-92-31.

Ozora. T. 2898.

Az előtérbeli árnyas helyen két fa alatt dusan teritett asztalnál ülnek a vendégek, kik közül pezsgős pohárral kezökben ketten állnak. Jobbról a pecsenyét tálalják föl, balról a lovak mellett is többen esznek, elől pedig az edényeket szedik ki a ládából. Felirata

balra: DAS [redacted] DEJEUNER
középütt: A REGGELI
jobbra: LE DEJEUNER.

alól balra: J.G. Prestel pinx.
középütt: LAUFFER VILMOS KIADÁSA.
jobbra: Verlag von WILHELM LAUFFER in Pesth.
legalól: Jede Nachbildung ist verboten.- Mindennemü utánzás tilalmas.-
La reproduction est interdite.

Szines fénykép, mér. 24.4 : 39.8 cm.
Festetics L. gr.: A herczeg Esterházy-család fővadászatai Ozorán.
Pest, 1870.

28-92-30.

Ozora. T. 2897.

E lapon azt a jelenetet szemléljük, midőn a kondák áttörnek és a páholyból a vadat tüzbe fogják. Felirata

balra: ERSTER TAG AUF DEM BANCO.
középütt: ELSŐ NAP BANKÓN.
jobbra: PREMIÉRE JOURNÉE AU BANCO.

az előtérben balra: J.G. Prestel.
alól balra: J.G. Prestel pinx.
középütt: LAUFFER VILMOS KIADÁSA.
jobbra: Verlag von WILHELM LAUFFER in Pesth.
legalól: Jede Nachbildung ist verboten.- Mindennemü utánzás tilalmas.- La reproduction est interdite.

Szines fénykép, mér. 24.4 : 40.2 cm.
Festetics L. gr.: A herczeg Esterházy-család fővadászatai Ozorán. Pest, 1870.

28-92-29.

Ozora. T. 2896.

Az előtérben azt a jelenetet látjuk, a midőn a megérkező vadásztársaság előtt a szövetfalat két hajtó ledönti, mig a háttérben a Miklós vári vadászkastély bontakozik ki. Felirata

balra: ANKUNFT AM JAGDTPLATZ.
középütt: MEGÉRKEZÉS A VADÁSZAT HELYSZINÉRE.
jobbra: ARRIVÉE AU TERRAIN DE CHASSE.

az előtérben balra: J.G. Prestel.
alól balra: J.G. Prestel pinx.
középütt: LAUFFER VILMOS KIADÁSA.
jobbra: Verlag von WILHELM LAUFFER in Pesth.
legalól: Jede Nachbildung ist verboten.- Mindennemü utánzás tilalmas.- La reproduction est interdite.

Szines fénykép, mér. 24.4 : 41 cm.
Festetics L. gr.: A herczeg Esterházy-család fővadászatai Ozorán. Pest, 1870.

28-92-28.

Ozora. T. 2895.

E lapon a negyedik szövetfal felállitása után bezárt vadállományt látjuk, a melyből a rőtvad válik ki, a mint neszt fogott. Felirata

balra: SCLIESSUNG DES ZEUGES
középütt: A NEGYEDIK SZÖVETFAL FELALLITÁSA
jobbra: LA CLOTURE DU PAN

a jobb sarokban: J.G. Prestel.
alól balra: J.G. Prestel pinx.
középütt: LAUFFER VILMOS KIADÁSA
jobbra: Verlag von WILHELM LAUFFER in Pesth.
legalól: Jede Nachbildung ist verboten.- Mindennemü utánzás tilalmas.- La reprudiction est interdite.

Szines fénykép, mér. 25.3 : 41.4 cm.
Festetics L. gr.: A herczeg Esterházy-család fővadászatai Ozorán. Pest, 1870.

28-92-27.

Ozora. T. 2894.

a vadásztársaság tagjai és

Az erdő belsejében rakott tüz körül vannak a hajtók, az előtérben pedig a szarvasok képeznek csoportot, melyeken innen vaddisznók futnak és egy nyúl figyel. Felirata

balra: DIEF VERFEUERUNG.
középütt: ŐTÜZELÉS
jobbra: FEU DES TRAQUEURS

balra a sarokban: J.G. Prestel
alól balra: J.G. Prestel pinx.
középütt: LAUFFER VILMOS KIADÁSA
jobbra: Verlag von WILHELM LAUFFER in Pesth.
legalól: Jede Nachbildung ist verboten.- Mindennemü utánzás tilalmas.- La reproduction est interdite.

Szines fénykép, mér. a vk. 26.3 : 40.4 cm.
Festetics L. gr.: A herczeg Esterházy-család fővadászati Ozorán. Pest, 1870.

28-92-26.

Prentl

Utah Ft. 105, 117, 118.

Csö comtból X. 47

PRESTEL Johann Gottlieb, (1804—1885) mainzi állat- és tájfestő A magyar arisztokrácia kedvelt állatfestője volt. A herceg Eszterházy család ozorai vadászatairól egy sorozat képet festett, amelyek Festetics Leo gróf: A herceg Eszterházy család fővadászatai Ozorán, Pest, 1870. c. műben jelentek meg. Bécsben élt, de sűrűn megfordult Magyarországon is. Az első pesti lófuttatást ábrázoló kőrajzát ld. Clarot Sándor alatt. Bibl: Th-B. Kstlex. XXV. 382. — Szentiványi Gyula közlései. — L. Clarot Sándor.

Prestel K.

1815 körül

Prestel J. G.

Prestel, J. G. állatfestő, Sándor gróf festője. (v. ö. Alexander Clarot!)

(Albertini J. G. peintre, Ö. K. 1–4.

Die Ozoraer Hochjagden. Illustriert mit 10 nach Prestels Originalen photographierten Jagdbildern — hg von Leo Graf Festetich. Pest. 1870.

Sándor Album (K. 23–11c.)

TL–B. DM. 174.

Prestel, Johann Ludwig Gottlieb, hó- és tájfestő. 1804 Frankfurt a/M.) † 1885. Mainz. 1835-37. Württembergi királynak festett, 1840. Nassau hgének udvari festője. 1850. bécsi udvari festő, 1861. Mainz. —

Sándor-Album, Mainz 1868. —

TL–B. XXV. 382. l. —

V. ö. Clarot!

Prestel

l.

LykaMagyműI300-50

17.670—1. l.

4.

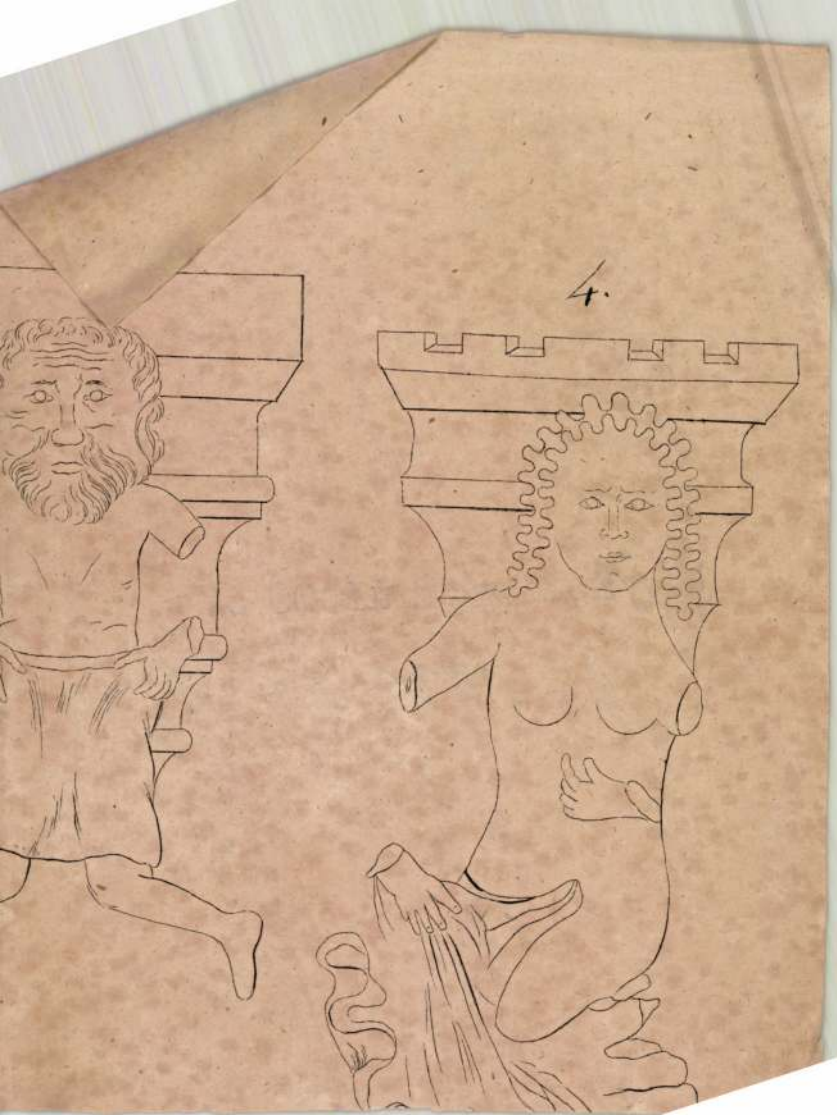

Prestel Gottlieb

Mérés c. képe szerepelt a Károlyi aukción.

ch. 1932. XI. 20.

Presster Ilona

1901/2

Ferképzomfoiskévk

124. 0.

és XV. sz.-beli gótikának is sok szép emléke van. Huesca és Pamplona székesegyházai és főleg Barcelona túlságosan sötét és sejtelmes térhatású, de kiváló architektonikus koncepciójú katedrálisa valók e századokból, s 1482. fejezték be Valencia székesegyházát, a Seót, amely egészen eredeti, teljesen áttört cimboriójáról (l. o.) nevezetes. Ugyancsak a későbbi gótika korából való Sevilla nagyszerű katedrálisa és a toledói S. Juan de los Reyes, gyönyörű keresztfolyosójával s még a XVI. sz.-ban is csúcsíves formákban kezdik építeni a salamancai új székesegyházat és a segoviai dómot. E nagy templomok túlnyomó részében egy egészen sajátos elrendezéssel találkozunk: a XV. sz.-tól kezdve a szentélyt az oltárházból a középhajóba tolják s ez magas falaival jóformán teljesen tönkreteszi az alaprajz szépségeit s a templom térhatását.

A gótika ekkor már hanyatlóban van; délfrancia hatások alatt, különösen Katalóniában horizontális irányban terjeszkedik s egyhajós, széles tereket hoz létre, míg ugyanekkor más helyeken festői irányban hajlik el s fölöttébb eredetivé válik (Valladolid: S. Pablo és Solegio de S. Gregorio, Segovia: S. Cruz, Guadalajara: Infantado-palota udvara). E művészetre Gil de Siloe (l. o.), a geniális díszítő nyomta bélyegét. A spanyol középkor profán építészete nem gazdag emlékekben. A palotaépítészet egyes városokra szorítkozik és fejlődéstörténeti szempontból nem fontos. Érdekesebbek az architektonikus kiképzésű hidak (Toledo: Alcántara, S. Martin), városkapuk (Toledo: Sol, Visagra antigua, Valencia: Torres de Serranos) és a fellegvárak, Alcázarok (Toledo, Segovia, Sevilla). A gótika legutolsó évtizedeiből, a XV. sz. legvégéről való a legszebb profán emlékek egyike, a valenciai selyemtőzsde (Lonja de la Seda), csillagboltozatos, igen szép tér-

Z. Prestel rajzoló M.I.D.K.

arcú és A. Clarot rajza után jelent meg az első lóputtatása ábrázolása litográfiában Schmid könyvadájában sokszorosítva (9. kép)

Gerevich, A magy. könyvkép. 1960 56

JOH. GEO. Preszler, Textilfestőmester

HAUPT LADEN BUCH.-Eines Ehrsamen Handwerks Deren Kais: Königl: PRIVILIEGIRT Bürgerlichen Schön und Schwartzfärbern in der königlichen Freyen Stadt Pressburg.
Név:.- 189.- Herr Joh. Geo. Preszler
Felvétel ideje: 1799. 20.8ber. - 158.old
Hová vették fel: Sz.Miklos,//Pozsony,Komárom megyé ?/

DOMONKOS OTTÓ: Magyarországi festőcéhek I. A textilfestés első nyomai 101.old

ARRABONA, A Xantus János Múz. Évkönyve, 16. Győr, 1974

KÉT NŐ

Irta: Hunyady Sándor

A hajón a sok menekült, elpusztult család, nyomorúságos batyú és bőgő gyerek között utazott két szép hölgy. Általában szeretem a szép nőket, de ezek nem voltak számomra rokonszenvesek. Szépségükben volt valami impertinens. Ki voltak festve, hagosan beszéltek. Az sem látszott rajtuk, hogy asszonyok, vagy leányok, modorukban sem a leányos szemérem, sem az asszonyos tartózkodás nem érzett. Nem törődtek a körülöttük lévő egyetemes szerencsétlenséggel. Mintha nem is látták volna, hogy milyen az a hajó, amelyen utaznak, tömeghálóhellyé berendezett pálmakertjével és uszodájával. Mintha minden rendben lenne, ők ketten legalább háromszor átöltöztek mindennap. Flörtöltek, táncoltak, kártyáztak és ittak a hajó bárjában. Minden este részegnek láttam őket, hallottam hangos, rekedt, bántó hangjukat.

Egyre jobban útáltam, gyűlöltem őket. Miből lehet ez a két nő, hogy egy csöppet sem lágyítja meg lelküket környezetüknek végtelen boldogtalansága?

Egy hajnalban a vészjelző sziréna üvöltése ébresztette föl az utasokat. Ezernyi ember gyűlt össze a födélzeten, ahogy az ágyából kiugrott, hálóingben, papucsban, borzasan, derekukra felkötve a mentőöv.

A gyöngyház-szürke tengeren, nem messze tőlünk, látszott a tengeralattjáró testének sötét körvonala. A megafon néhány recsegő mondatban körülbelül azt közölte velünk, hogy tíz perc mulva meg kell halnunk. A matrózok izgatott lassúsággal dolgoztak a mentőcsónakok darujain. Ki fog itt megmenekülni? Néhány asszony és gyerek, akik bejutnak az első csónakba. A többiek?... Ezerötszáz ember mormolta magában utolsó imádságát.

Nagyon szép volt, nekem legalább e rettentő percekben is imponált, hogy minden erőszakosság nélkül kialakult a természetes rend: elől az asszonyok és gyermekek, hátul a férfiak.

Ekkor észrevettem a két gyűlöletes, szép nőt. A kalandos hajnal még ébren találhatta őket. Fel voltak öltözve, ki voltak festve. A vállukon drága prémbunda, amely alól kilátszott estélyi ruhájuk szegélye, ezüst cipőjük. Ők nem kötötték föl a mentőövet, hanem hanyagul tartották a karjukon, mintha sál volna. Leghátul állottak, még a férfiakat is maguk elé engedték. Ásítozva, unatkozva nézték a nyüzsgést, gőgös közömbösségüket csöppet sem érintette a halál közömbössége sem.

Egy altiszt hozzájuk lépett és előre akarta őket vezetni a nők közé, a mentőcsónakokhoz. Mosolyogva hárították el a segítséget, a zsufolt villanyoson szoktuk ezzel az udvariassággal átadni a helyünket. És még hátrább mentek. Leültek egymás mellé, a fedélzet közepén, két üres fekvőszékre. Cigarettát vettek elő, kezük csöppet sem reszketett, amikor fölemelték csillogó kis öngyujtójukat. Messziről láttam, hogy valamin nevetnek. Talán azon, hogy ketten maradtak, hogy udvarlóik között egyetlen férfi sem akadt, aki kitartott volna mellettük.

Tizenhárom perc mulva a megafon újra megszólalt. Recsegve adta hírül a kegyelmet. A tengeralattjáró sárga lámpafényei elaludtak. A tünemény süllyedni kezdett.

Csak most tört ki az izgalom az utasok között. Mindenki vihogott, rikácsolt, taszigálta egymást.

A két prémbundás nő ekkor sem veszítette el nyugalmát. Mintha csalódtak volna valamiben, lusta, kedvetlen nyujtózással keltek föl fekvőszékeikből.

Másnap este újra láttam őket a bárban. Együtt ittak azokkal a férfiakkal, akik a bajban nem törődtek velük. De már nem tudtam haragudni rájuk. Ugy éreztem, az olyan embereknek van joga egy kis pimaszsághoz az életben, akik vakmerően tudnak szembenézni a halállal is.

SANGHAY BAR
AZ IDEÁLIS SZÓRAKOZÓHELY
Minden este 10 órától reggel 3 óráig
Iréne & Jimmy
Ebők Vera ? Borszéky? Z Carloff
Maria José Juhász Irén René & Claire Köllers Duo
stb. attrakció
Ragyogó Sanghay görlök
CONTINENTAL-JAZZ Directrice: La Bella Novotna
Horthy Miklós-út 60. Telefon 257-430.

A közellátás Pest megyében lényegesen javult

Vitéz Endre László alispán évnegyedes jelentése

Vitéz *Endre* László, Pest vármegye alispánja ma tette közzé az utolsó negyedévről szóló jelentését. Megemlíti a jelentés, hogy *a tisztviselők létszáma igen alacsony.* Kalocsán a kórházépítkezés munkája befejeződött, a kiskunfélegyházi megyei kórház építési engedélyét kiadták, hat községben orvosok számára lakás épült. *A közellátás az új közélelmezési miniszter megbizatása óta lényegesen javult.*

Nehézségek csupán a zsír, a lábbeli és tüzelőanyag tekintetében mutatkoznak. A zsírszűke miatt el kellett rendelnie mindenütt az utalványrendszer bevezetését és *be kellett szüntetni a zsidók részére a zsírjegy kiadását.* A zsidóknál általában nagy libazsírkészletek állnak rendelkezésre, előnyösebb vagyoni helyzetük miatt képesek a drágább libazsír megvásárlására, ellátásuk kevésbé jelent nemzeti érdeket. A *Zöldkeresztes cukorakció* keretében 26.400 kiló cukrot utalt ki az utolsó negyedévben.

Az árvízkárok folytán szükséges építkezések anyaghiány miatt még mindig nem voltak befejezhetők. Az időjárás a mezőgazdaságra nem volt kedvező.

A megye területén folynak a házasság előtti orvosi vizsgálatok. A városok és községek legnagyobb részében a házasulók önként keresik fel az illetékes hatósági orvost vagy egészségvédelmi intézményt, hogy magukat orvosi vizsgálatnak alávessék és orvosi tanácsot kérjenek.

A vármegye közönsége részéről kivánsággá vált a zsidó orvosi tevékenység korlátok közé szorítása, ezért javasolja, hogy írjon fel a közgyűlés a belügyminiszterhez: *zsidó orvos csak zsidó beteget kezelhessen.*

Külföldre állatkivitel a megye területéről alig történt, csak baromfiban volt kivitel.

A nehéziparban, továbbá a bútor- és papíriparban a foglalkoztatottság igen erős, míg a többiekben visszaeső. A szövődék csak egy műszakit dolgoztatnak, a kis kötő-szövő üzemek foglalkoztatottsága azonban élénk. A vegyészeti iparban a nyersanyaghiány érezteti hatását. A bőrgyárak rövidített idő mellett dolgoznak. A cipőiparban kedvezőtlen a helyzet. *A kereskedelem forgalma igen jó volt.* Az árvíztől megrongált utak helyreállítása nagyrészt befejeződött. A gümőkór halálozási száma csökkent, de ez a betegség még mindig tizenegyszer annyi ember halálát okozza, mint az összes fertőző betegségek együttvéve.

Az alispán jelentését Pest megye legközelebbi közgyűlésén tárgyalják.

Elrendelték a zsidótörvény végrehajtását a Délvidéken

A *Budapesti Közlöny* legközelebbi száma közli a m. kir minisztérium rendeletét, amely — megfelelő módosításokkal elrendeli a visszafoglalt délvidéki területeken a zsidók közéleti és gazdasági térfoglalásának korlátozásáról szóló 1939. évi IV. törvénycikknek és végrehajtási rendeleteinek alkalmazását. Így új határidőket iktat a már lejárt bejelentési határidőnek helyébe: *1942 március 1-ig* bejelentést kell tenniök mindazoknak, akik a visszafoglalt területeken *iparigazolvánnyal vagy egyes használható jogosítványokkal rendelkeznek,* 1942 február 1-ig pedig minden munkaadónak be kell jelentenie az összes értelmiségi munkakörű alkalmazottait.

Tartalmaz még a rendelet szabályokat az elszakítás ideje alatt *a magyarság érdekében kimagasló érdemeket szerzett egyes személyeknek kedvezményben részesítéséről is.* A visszafoglalt területi hatóságok és a közönség tájékoztatása céljából a rendelet melléklete tartalmazza a törvénynek és végrehajtási rendeleteinek szövegét. *(MTI)*

Nagyobb mennyiségű élelmiszert nem szabad fogyasztói áron számlázni

Az illetékes árhatóság sokszor tapasztalja, hogy *nagyobb mennyiségű élelmiszernek* fogyasztók vagy tévesen fogyasztónak tekintett élelemtárak részére történt szállításánál az eladók *a legnagyobb fogyasztói árakat számlázzák.*

Az árellenőrzés országos kormánybiztosa ezzel kapcsolatban felhívja a termelők, valamint a nagykereskedők figyelmét arra, hogy a hüvelyesek, mák, burgonya, hagyma, konzervek, szárított tészták, egyéb élelmiszereknek vállalati élelemtárak, beszerző szövetkezetek, valamint fogyasztói (vállalati, hivatali, egyesületi) alkalmi beszerző társulások részére történő eladásánál csak az esetben jogosultak fogyasztói árakat felszámítani, ha az eladó és vevő (tag, tisztviselő, munkás) közötti kapcsolat közvetlen, tehát az áru kimérése és csomagolása az élelemtár, egyesülés, társulás, stb. tagjaival szemben külön-külön egyénileg történik. A megállapított fogyasztói árakon túlmenően egyéb költségek a vevőkre ez esetben sem háríthatók át. Amennyiben pedig a felsorolt vagy ahhoz hasonló vásárló nagykereskedői igazolvánnyal rendelkezik, legfeljebb a nagykereskedők részére történő eladás esetére megállapított ár számítható fel.

Az e téren tapasztalt visszaélések ismétlődésének megakadályozására az árellenőrzés országos kormánybiztosa az említett természetű eladási árakat külön is *ellenőrizni fogja* és amennyiben ártúllépést tapasztalna, úgy *a legsúlyosabbnak minősített árdrágítási eljárást* indítja meg az ártúllépést elkövetők ellen. *(MTI)*

Nemlétező cementtel csalt

Rosenbaum Géza állásnélküli magántisztviselő elhitette egy ismerősével, hogy 50 mázsa cementje van, amit a Nyugati pályaudvaron fel lehet venni. Előlegképpen felvett az illetőtől 260 pengőt. Ismerőse kiment a pályaudvarra, de kiderült, hogy Rosenbaumnak nem tárolnak ott cementet. Ugyanilyen cementmesével megkárosította *Zádor* Miklóst is, akitől 500 pengőt vett fel. Rosenbaum ügyét a büntetőtörvényszéken *Göczy* Károly egyesbíró tárgyalta és a vádlottat beismerő vallomása után *8 hónapi börtönre ítélte.*

Tiltakozott, mert hatodik házassága kimaradt a vádiratból

Érdekes házasságszédelgési ügyet tárgyalt a pestvidéki törvényszék Csizmák-tanácsa. *Balog* László érettségizett adóhivatali tisztviselő volt a vádlott, aki a vád szerint *Várnai* Margittal kötött érvényes házassága után Kondoroson, Dunaföldváron, Budapesten és Rákosszentmihályon *újabb házasságokat kötött.* A tárgyaláson kiderült, hogy egy ízben már elítélték kettős házasság miatt és 3 hónapi fogházbüntetését ki is töltötte. A vádirat ismertetése után a 37 éves ember felpattant a vádlottak padjáról:

— Kérem, hiányos a vádirat, — szólt közbe — mert ezeken kívül én Ungváron is kötöttem *egy hatodik házasságot.* Ez hiányzik belőle. Ezt még kérem utólag belevenni, — mondotta Balog László.

A bíróság ezekután az ügyet elnapolta, hogy tisztázzák az ungvári házasságkötés körülményeit is. A házasságszédelgő rekordert addig is letartóztatták.

Éjfélig várt, akkor sósavat ivott

A *Nap*-utcában levő *Nap*-szállóban tegnap este szobát bérelt *Gergely* Anna 22 éves lány. A portásnak azt mondta, hogy kilenckor keresni fogják. Kilenckor érdeklődött, hogy nem keresték-e, majd azt mondta, hogy tizenegyig marad. Addig se keresték, erre azt mondta, hogy egyóráig ott marad. *Félenyakor sósavval megmérgezte magát.* Mivel nem jelentkezett, rányitották az ajtót és megtalálták. Életveszélyes állapotban vitték a mentők a *Rókus*-kórházba.

TAKÁCS GITTA KAZAL LÁSZLÓ CSAPLÁR FERENC
JAZZ-TRIÓ remek egyéni műsorukkal a
„Kis HARGITA" Étterem-ben
HUMOR! Nagymező-utca 22-24. TÁNC! HANGULAT! Radius palota.

BORBÁLA NAPJA

Ünnepe van a tüzéreknek: ma tartják védasszonyuk, Szent Borbála ünnepét. A borbálanapi emlékezések külső formája változott ugyan az idők folyamán, de *ma is a régi áhitattal fordul a tüzér ezen a napon az ágyú védasszonya felé.* Ma szolgálatmentessége van a tüzérnek, a laktanyában ünnepi ebédet kap s az ünnepi hangulatot emelik az emlékünnepélyek. Borbála napján *istentisztelettel* kezdi a napot a tüzér, azután emlékbeszédet hallgat, majd műsoros ünnep következik, komoly és vidám számokkal. Felolvassák a hagyományos *Borbálatekercset*, vidám versek hosszú sorát. Sor kerül a *tüzéravatásra* is. Az újoncok a komoly tüzérfogadalom után sötét folyosón vagy szobán mennek keresztül, közben bátorságukat váratlan meglepetésekkel teszik próbára. A napot műsoros est, tánc, társas vacsora fejezi be.

A magyar tüzér számára most különös jelentősége van a Borbála-tiszteletnek. A derék magyar tüzérek közül sokan a keleti síkságon harcolnak az európai kereszténységre tört új pogányság, *a bolsevizmus* ellen. És ezekben a harcokban mellettük van a kereszténységért vértanuhalált halt *Szent Borbála*, amikor segítségét kérik és felcsendül az ének:

Eljöttünk Hozzád Szenthitü Asszony!
Ágyuk, harangok nagy Patronája.
Adtuk a vérünk, hozzuk a lelkünk,
Dicsőség Néked Asszonyunk Borbála!

Éjjel fél 12 órától reggel 7 óráig tilos a taxi közlekedés

A hivatalos lap mai száma közli a kereskedelmi és közlekedésügyi miniszter rendeletét *a géperejű bérkocsi vállalatok üzemének korlátozásáról.* A rendelet szerint *géperejű bérkocsival* — akár közhelyen, akár pedig telephelyen álljon az a közönség rendelkezésére — *hétköznapon este 23 óra 30 perc és reggel 7 óra között, továbbá vasárnapon és ünnepnapokon nem lehet fuvarozni.* A tilalom nem vonatkozik *a hatósági rendelkezés* alapján történő fuvarozásra, pályaudvarra vagy pályaudvarról történő fuvarozásra, orvosoknak és lelkészeknek beteglátogatás céljából történő fuvarozására, betegek fuvarozására és végül esküvői és temetési fuvarokra. A korlátozás nem terjed ki december 24., 25. és 31. napján, valamint január első napján. *Budapesten csak a székesfőváros vámhatárán belül lehet fuvarozni,* kivéve a Nemzeti Szabadkikötő és Tengerhajózási Vállalat területére irányuló fuvarokat. Egyébként géperejű bérkocsival csak annak a városnak vagy községnek középpontjától légvonalban számított 100 kilométeres sugarú területen szabad fuvarozni, amelynek területére az iparengedélyt kiállították. *Hatósági rendelkezés* alapján csak azt lehet fuvarozni, aki az illetékes hatóság által kiállított igazolvánnyal rendelkezik.

Felöklelte a bika a pásztort

Nagykanizsa, december 4. *Gelsesziget* községben *Német* István községi pásztort a községi bika felöklelte, maga alá gyűrte és összetiporta. *Német* István a nagykanizsai kórházban meghalt.

Csütörtöki és pénteki rádióműsor

CSÜTÖRTÖK:

BUDAPEST I.: 16.45 Időjelzés, hírek. 17.00 Hírek szlovák és ruszin nyelven. 17.15 A Kolozsvári Törekvés Dalegylet. 17.40 Expresszhizlalás. 18.10 Rádiózenekar. 19.00 Hírek magyar, német és román nyelven. 19.20 Az ismeretlen Ady. 19.55 Szabó Kálmán jazzhármasa. 20.15 Mit látunk a bolsevistaellenes kiállításon? 20.35 Cigányzene 20.55 Előadás. 21.40 Hírek. 22.10 Katonazene. 23.00 Hírek német, olasz, angol, francia és eszperantó nyelven. 23.25 Tánclemezek. 24.00 Hírek.

PÉNTEK:

BUDAPEST I.: 6.40 Ébresztő. Torna. Hírek. Közlemények. Étrend. Hanglemezek. 10.00 Hírek. 10.20 Hogyan kímélhetjük szívünket? 10.45 Felolvasás. 11.10 Nemzetközi vízjelzőszolgálat. 12.00 Harangszó. Fohász. Himnusz. 12.10 Magyar Revü Tánczenekar. 12.40 Hírek. 13.20 Időjelzés, vízállásjelentés. 13.30 Szórakoztató zene. 14.30 Hírek. 14.45 Műsorismertetés. 15.00 Árfolyamhírek, piaci árak, élelmiszerárak. 15.20 Sághy Andor hegedül, zongorán kíséri Rácz Lili. 15.40 Mit főzzünk? 15.55 Layer Mária, az Operaház tagja énekel, zongorán kíséri Rieger Tibor dr. 16.15 Károlyi Amy mesél. 16.45 Időjelzés, hírek. 17.00 Hírek szlovák és ruszin nyelven. 17.15 Hanglemezek. 17.30 Budapest Székesfőváros Vitézi Széke nevében vitéz Jány Gusztáv vezérezredes, hadseregparancsnok köszönti a Kormányzó Ur őfőméltóságát. 18.00 Cigányzene. 18.25 Sportközlemények. 19.00 Díszelőadás az Operaházban a Kormányzó Ur tiszteletére. 20.25 Hírek magyar, német és román nyelven. 21.40 Hírek. 22.10 Melles Béla-zenekar. 23.00 Hírek német, olasz, angol, francia és finn nyelven. 23.25 Cigányzene. 24.00 Hírek.

Ma ünnepélyesen megkezdik a leventék újrendszerű kiképzését

3500 ifjú 50.000 leventevezetőt képez ki a nyáron
Uj induló, új lobogó, „L" betű a lobogó címerdíszén

Az újrendszerű leventekiképzésre való áttérést valósítja meg az a nagyszabású munka, amelyet *ma ünnepi keretek között nyitnak meg a Tattersallban.* A leventeképzés új alapokra való fektetése abból az elgondolásból indul ki, hogy *az ifjúság képzésére legalkalmasabb maga az ifjúság,* mert az eszmék, felvilágosítások, ha az ifjú ugyanolyan ifjútól hallja, mint ő maga, sokkal *fogékonyabbak, jobban hatnak és maradandóbbak.* Az összefoglaló elmélet szerint az ifjúságra legjobban a *sajátkorú* fiatalság hat.

Az új alapokon való képzés elméleti és gyakorlati rendszerét a magyar ifjúság honvédelmi és testnevelési országos vezetője, továbbá a leventék országos parancsnoka dolgozta ki és valósította meg s most *ennek az új rendszernek alapján kezdődik meg a munka, átalakítván az egész ország leventeképzését.*

50.000 leventevezető

A vezetőképző csapat nemcsak a budapesti honvédhadtestparancsnokság területén, hanem *az egész országban egyidejűen megvalósul.* Összesen *kilenc vezetőképző csapat* kezdi meg működését az egész ország területén, ezek a vezetőképző csapatok *összesen 3500 olyan ifjút képeznek ki, aki viszont a nyár során 50.000 leventeképző kiképzését fogja végezni.* A most megnyíló kilenc képzőcsapatot tehát úgy lehet jellemezni, hogy a *vezetők vezetőit* képzik ki, mert a nyár során az ő tudásuk és oktatásuk nyomán jut kiképzéshez *az a félszázezer fiatal vezető, aki az egész ország másfélmillión felüli leventéjének kiképzését látja el.*

A tattersalli ünnepségen a 3500 ifjú közül *csak 850 lesz jelen,* mégis ez az ünnepség az *egész* ország vezetőképző munkájának kezdetét jelenti. Az új alapokon való képzés gyökeres változást jelent, ugyanis *azt a képzési munkát, amit eddig 24, 25 és 30 éves levente-szakaszvezetők láttak el, most 17—18 éves fiúkra bízzák* s egyébként pedig a képzésben *15—17 éves fiúk is résztvesznek.*

Az új leventeképzés *ünnepsége hangos imával kezdődik, 850 ifjú mondja egyszerre a Miatyánkot.* Ezután magasra röppen az árbocon az új leventeképzés *zászlója, amely, mint új leventefelségjelvény,* a magyar címert azzal a módosítással viseli, hogy a három halmon álló *kettőskereszt alsó szára L-betű alakban elhajlik* és így juttatja kifejezésre a *levente*-szó kezdőbetűjét.

Egy levente ifjú *Ady Endre »Felszállott a páva« című versét mondja el,* majd pedig éppen ennek a versnek a témájához kapcsolódva mond ünnepi beszédet az ifjúság országos vezetője.

„E fiúkért valaki felelős"

A munkaprogrammot kijelölő *beszédet* újabb érdekes programpont követi, a folyamőrség zenekara, 120 tagú leventekórussal együttesen *bemutatja az új leventeindulót, amely csak ebben az alkalmazásban nevezhető újnak,* mert az ősi szépségű dallam *1807-ből* való s a mostani felújításával nagy hivatáshoz jut az ifjúsági leventemozgalom életében.

Az érdekességekben bővelkedő ünnepség eseményei között kiemelkedik *a 850 tagú szavalókorus szereplése, ugyanis ekkora szavalókórus sohasem szerepelt Magyarországon.* A 850 fiú szavalókórusa *Mécs* László megrázó és drámai hatású költeményét adja elő, amelynek refrénje ez: *»E fiúkért valaki felelős!«* — mintegy utalva arra, hogy e fiúk nevelését *ezentúl erős kézzel a leventeképzés munkája veszi gondjaiba.*

A nagyszabású ünnepség után a vezetőképző szakasz tagjai énekelve elvonulnak a Tattersallban *parancsnokaik előtt.* Az országos parancsnokokon kívül jelen lesz az első honvédhadtest vezetőképző csapatának parancsnoka, továbbá a *századparancsnokok* is. Ez utóbbiak *között három olyan fiatal századparancsnok is szerepel, aki bátor és dicső magatartás után most jött az orosz harctérről,* a gépkocsizócsapatoktól, illetőleg a lovasdandártól. Számukra külön *kitüntetésnek* szánták, hogy résztvesznek a leventeifjúság vezetőinek kiképzésében.

Kenessey Péter

Adományok a kormányzóné inségakciójára

Horthy Miklósné Őfőméltósága téli segélyakciójára az alábbi újabb adományok érkeztek szerkesztőségünkbe:

Zentai Kat. Nőegylet 15.— pengő.

Lapunkhoz mellékelt csekklapokon: Titán József vendéglős, Alsómarácz 5.50 pengő, László György, Lendvavásárhely 4.— pengő, Turcsányi László, Gice 5.— pengő, N. N., Kolozsvár 6.— pengő, Boldvai Erzsébet, Kassa 5.— pengő.

Eddigi gyüjtésünk összesen: **20.929 pengő 72 fillér.**

KÉTSZER EGY

Sorozatunk mindegyikében találunk egy olyan sort, amelyben ez a három betű: EGY — *kétszer is előfordul.* (Pl.: NEGYEDEGY.)

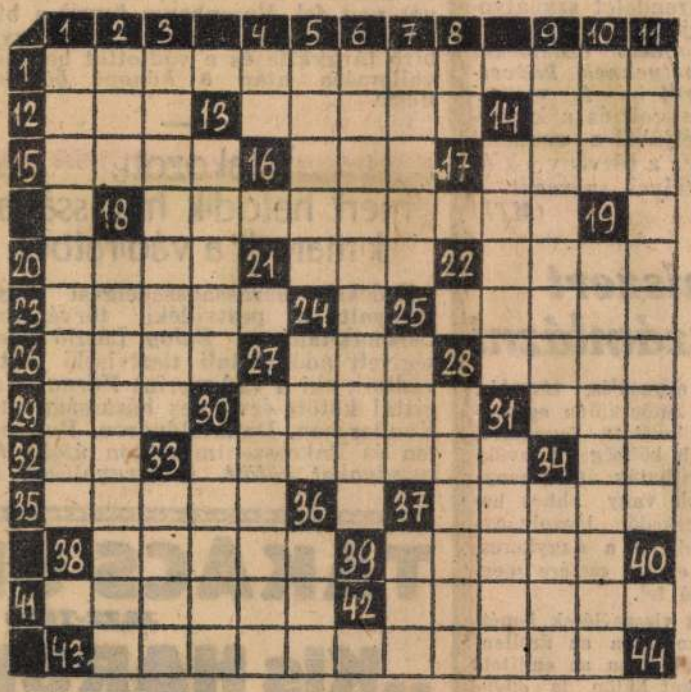

VIZSZINTES:
1. Katonai rang
12. Sipos isten
13. Irodalomtörténész (Antal)
14. Kukucskál
15. Föld — németül
16. Patétikus tiltakozás
17. Segéd lesz
18. Mindegy
20. Népdalénekesnő (Anna)
21. Aszódi Sport Egylet
22. .... Ilyet!
23. Olvasni — németül
25. Vámtiszt
26. Imavég
27. A felsőfok előrejele
28. A régi Oroszország
29. Len — franciául
30. Hajlíthatatlan
31. Ostoba — franciául
32. Á. A.
33. Legismeretesebb: az aranyhal
34. Betű (fon.)
35. Folyam — németül
37. Szedd a lábad!
38. Oktat
39. Ákom-.....
41. Az anya kedves becézése
42. Előkelően
43. Magyarosan: dömöcki

FÜGGŐLEGES:
1. Töprenkedés
2. Lakat
3. Nagy meseíró
4. Arzén kémiai jele
5. Szabad egy .....?
6. Komponista
7. Jugoszláv lap
8. Csaholó állat
9. Zsarnokság
10. Melegen iható
11. Végeredmény megállapítása
13. Ruha van ilyen
14. Férfinév
18. Tevégetted
19. Nótabeli szélmalom
24. Vadász ül benne
25. Menj! — németül
27. Arcjáték
28. Vaskereskedésben vehető
30. Ajándék — latinul
31. Lyukas
33. Bosznia neve a történelem folyamán
34. Hajnalisten
36. Magyar vezér volt
37. Bekás kezdete

Legutóbbi megfejtés: EGYSZEREGY

ÚJ KÖNYVEK

Szárazajtai Incze Kálmán:
A vajudó új Európa háborúi

A neves katonai író félezeroldalas kötetben írta meg az első világháború után idők Európatörténetét: rendszerbe foglalta és jelentőségükhöz mérten tárgyalja az eseményeket, amelyek törvényszerűen vezettek az új világháborúhoz s benne az új európai rend harcos népeinek előretöréséhez, győzelmeihez. Ismerteti Németország és Olaszország belső válságainak és felemelkedésének történetét, méltatja Hitler és Mussolini munkáját népeikért és az új Európáért. Magyarország revíziós küzdelmeit Trianontól a délvidéki bevonulásig és bekapcsolódásunkig a bolsevizmus elleni harcba. A spanyol polgárháború jelentőségét, a távolkeleti események hatását Európára. Végigkíséri a német és olasz seregeket a II. világháború győzelmes hadszínterén, szárazon, vizen és a levegőben, elemzi a hadműveleteket, ismerteti a győzelmek katonai, gazdasági és technikai tényezőit. Igen sok érdekes kép, térkép és geopolitikai vázlat teszi teljessé az értékes munkát.

Gróf Sándor Móric
AZ ÖRDÖGLOVAS

A féktelen lovasbravúrok e világszerte ismert hősét örökíti meg ez az új könyv, amely bevezetőnek a híres *gróf* Sándor-palotabeli, pest-budai, bajnai és bécsi kalandjait mondja el, elsőízben rendszerbe foglalva *gróf Sándor* Móric életét, majd bőséges képanyaggal illusztrálja G. *Prestel* világhírű akvarelljei nyomán ezeknek a szinte természetfölötti lovasmutatványoknak legtöbbet vitatott sorozatát. A könyv a maga nemében hézagpótló és kétségtelen nyeresége nemcsak a hazai lovasirodalomnak, hanem a *gróf Sándor* Móric korával foglalkozó kultúrhistóriának is. A naplótöredékekkel, ismeretlen levelek facsimiléivel és harminenyolc művészi reprodukcióval ékeskedő munka *Lestyán* Sándor műve, *dr. Vajna és Bokor* kiadása az *Athenaeum* nyomdájának briliáns teljesítménye. (—y)

Käthe Lambert:
AZ ÉLET HÁZA

Korunk legjellegzetesebb nőalakjainak sorsa bonyolódik le érdekes fordulatokban Käthe *Lambert* nagysikerű regényében, amely tizenegy nyelvterület elért sikerei után magyarul is megjelent *Kosárynė Rèz Lola* fordításában. A regény színhelye egy női klinika, témája szerelem, az örök nő sorsa, az anyaság, a szülés és születés nagy misztériuma. Gazdagok és szegények, előkelőek és hétköznapiak, luxusnők és egyszerű asszonyok hatalmas serege vonul el előttünk, minden titkával, intimitásával, örömével és tragédiájával. Dr. Holl, a regény egyik hőse, nemcsak a test, hanem a lélek orvosa is. Gondjaiba veszi a leendő anyát, világra segíti gyermekét, de segíti megoldani a vajudó lélek gyakran súlyosabb problémáit is. S mialatt szakadatlanul dolgozik az anyákért, a saját élete is regénnyé válik: felesége, aki orvosnő a szanatóriumában, elhagyja s a regénynek éppen azok a legdrámaibb fejezetei, amelyekben visszahódítja a feleségét. Csak női kéz írhatta meg ilyen őszintén, emberien és művészien ezt a maradandó értékű regényt, amely most jelent meg a *MEFHOSz*-könyvkiadónál.

Raoul Francé:
FÖLDÜNK KINCSEI

Ötvennél több könyv, természettudományi írás szerzője, Raoul *Francé,* a nagy magyar tudós, világtájak, messzi földrészek, hegyek és sivatagok után szépséges szülőföldjére tér vissza, hogy megmutassa annak kincseit, drága értékeit. Milyen volt a teremtés első napján a mai hazánk területe? Mikor lépett ki a múlt ködéből a haza édes képe? Erre a kérdésre nyujt választ a tudós szerző, mikor a lét nagy titkáról; az emberiség történelméről beszél, mindent kiolvasva a hegyekből, a kőzetekből, megismertetvén bennünket a bölcs természeti törvényekkel, amelyek az emberi élet értelmét és valódi értékét örök időre meghatározzák. Olyan szép és tüneményes ez a könyv, mint egy valószínűtlen utazás az édeni tájon, hol gyermekéveink suhantak el, de élményei bennünk élnek és most Raoul Francé elbűvölően tudományos kalauzolgatása nyomán visszaidézik a ködfoltokból, csillagok miriádjai közül kialakuló földet és annak legszeretettebb pontját: a dunai haza ősi képét. A képekkel díszített új Francé-könyvet a Buvár-kiadványai sorozatában a *Franklin Társulat* jelentette meg.

PRESTEL, Johann Gottlieb,rajzoló M.N.K

/1804-1885/

Az első pesti lóverseny. /Claret Sándorral közös rajza után kézsitett kőmetszetet Schmid János/

1827. repr.

Osztrák mester, évekig Sándor Móricnál, a hires ördöglovasnál élt, s ott gazdája bravurjairól készitett rajzokat.

Cennerné Wilhelmb Gizella:Magyarország történetének képeskönyve 896-1849. Bp. 1962. 264.l.

Prestel J. G.

Gróf Sándor Móric
Minima lovai vá-
rattanul mellékelt
a bécsi spanyol
iskolában.
Fenti jelentem.
Repr.

Magyarcske
V. 322. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Prestel, Johann
Erdmann Gottlieb
1804 - 1885
Bayer. Rechnungsrat

99. I. 108. I. (Stolz
Nr. 1)

1.

PREMIER CAHIER D'ARABESQUES.

Kistelek

Prestel

l.

Lykanemzromantika

59. l.

ÁRVERÉSI SORREND:

1932 november 25-én	1— 20 93—140 296—370 585—630 749—780
1932 november 26-án.....	21— 40 141—190 371—440 631—670 781—810
1932 november 28-án.....	41— 60 191—240 441—510 671—710 811—840
1932 november 29-én	61— 92 241—295 511—584 711—748 841—858

Prestel Gottlieb

Prestel Gottlieb (1806—1885)

73. Ménes. Olajfestmény, vászon. 95×120. J. l. j. 400
(Illusztrálva a VI. táblán)

Árverési Közlöny
1932. nov.
4. sz.

Deutsche Geschichte.

In 7 Bänden.

Ausgegeben sind bisher: die Bände I, II, III, IV, V, 1. und 2. Hälfte,

sämtlich bereits in zwei Auflagen,

zum Preise von je 6 M., fein in Halbfranz geb. 8 M.

Alte und neue Richtungen

in der

Geschichtswissenschaft.

I. Ueber geschichtliche Auffassung und geschichtliche Methode.

II. Ranke's Ideenlehre und die Jungrankianer.

Preis 1,50 Mark.

Zwei Streitschriften.

Den Herren

H. Oncken, H. Delbrück, M. Lenz

zugeeignet.

Preis 1 Mark.

Die historische Methode

des

Herrn von Below.

Eine Kritik.

Preis 1 Mark.

Pierer'sche Hofbuchdruckerei Stephan Geibel & Co. in Altenburg.

Prestel J. G.

Prestel J. G. (1806—1885) **után.**
472. FÉNYKÉPEK SÁNDOR MÓRIC GRÓF ÉLETÉBŐL.
2 album 100 képpel.

250.—

Almásy – Teleki II

1839

MAGYAR REGÉNYEK, ÉLETRAJZOK

Lestyán Sándor: Gróf Sándor Móric Az Ördöglovas

DR. VAJNA GYÖRGY ÉS TÁRSA kiadása. Művészi kötésben **8.60**

Gróf Sándor Móric, a legendáshírű lovas életpályáját írta meg Lestyán Sándor, az ördöglovas feljegyzése, naplótöredéke, ismeretlen levelezése, kortársainak és unokájának emlékezései nyomán. A szép kiállítású album-alakú könyvben egymásután sorakoznak a gróf barátja, Prestel münchení festő ecsetével hűségesen és nagy művészi erővel megörökített lovas-bravúrok reprodukciói. 32 egészoldalas illusztráció, egy facsimile és számos szövegközti kép díszíti a könyvet.

Prestel

1941 Karácsony

Prepelicray János

Szarvasról, 1808-ban
23 éves.

laid

Fleischer Bécs 77, l

Prepeliczay Ferenc

posto

Világosvárat alapító

kapi 1822. után

~~Kazinczynak volt~~ ⊕

Egy Samuelnél van.

Kazinczy Ferenc

levelezés XVIII. k.

Bp. 1968. 45-ik l.

502. l.

⊕ Akiért Zebegényben

Kölcsei szándékozik

Megjelenta Nobile Nobilium

III-ik Ciklusa Pestvarosa ano

1822-ben.

Folyó szám

Kelet

hó nap

Tárgy

Másolat

	Bevétel		Kiadás	
	korona	fill.	korona	fill.
...vosága Kiadóanyinak I. és II.				
...e befolyt 870 korona				
...olása.				
...ő kifizetés				
...rint 810.–				
...kifizetés a				
...ő 2/a. szerint			60	–
...kifizetés				
...3/. a. szerint			200	–
...kifizetés				
...rint			94	38
...etés fönnáll. –				

Rigler r.-t. III. 1909/02793.

73. *Prestel Gottlieb :* Ménes.

10. *Bécsi festő, XIX. sz.:* Férfiképmás.

Preszlel

Laid

Lay Bpestiparmütkiáll

59.l.

TI KIÁLLI

léria-utca 8.

haft

MA

húnyta be szemét, a műtét után meg volt arról győződve, hogy a gróf hétszer ugratta át.

Bécsben hires hatos fogat tartott a gróf, melylyel a Praterben nem egy nehéz fordulatot vitt véghez. Egy izben a kocsiknak szánt fasorban három bérkocsist egymásmellé állitott; ezek közül a középső kihajtott, Sándor gróf pedig 200 lépésnyi távolból kiállván, sebes vágtatva keresztül hajtott a helyben maradt két bérkocsi között a nélkül, hogy egyiket is érintette volna.

Egyik legkedvesebb lova volt a *Tatár*, melyen Pöstyénben a fürdőház mellől a már megindult kompba egy hatalmas szökéssel a partról bele ugrott. Tatárt se tűz se vas nem riasztotta vissza. A Győrbe vivő hidon gazdáját sebes lovaglása miatt az őrök fel akarták tartóztatni keresztbe vetett szuronyaikkal; Tatár ez élő gáton is átszökött s gazdáját megszabaditotta.

A gróf más alkalommal Pöstyén környékén tett sétalovaglás alkalmával eltévedt az erdőben, a széles árkon átvezető hidat eltéveszté s hosszas keresés után rábukkant egy gyalogösvényre s az árkon átvetett, hidtalpul szolgálandó négy faragatlan cserfatörzsre. Az átjárás gyalog ember által is csak ügygyel bajjal volt használható, mert az egyes törzsek között körülbelől féllábnyi hézag tátongott. Tatár mindamellett ügyes kötéltánczos módjára, elhatolt az egyik fatörzsön a kezdetleges hid közepéig, itt azonban elveszté a sulyegyent s lovasával együtt majdnem három ölnyi mélységbe zuhant. Mégis, sár és iszapfürdőn kivül, egyéb baj nem érte a merész vállalkozókat.

Egy izben a gróf Ráróból Győrbe lovagolván, Zámoly s Ujfalu közt a kis Csallóközt képző Duna ágát érte. Tatárral a vizbe ugratott, hogy átusztasson. Már már partot ért, midőn a hullám lováról lesodorta s uszva kényszerité kimenekülni. Tatár a tulparton maradt lovászhoz uszott vissza, ki a gróf balesetét látva, sehogy sem akará példáját követni; végre is két órai kerülettel a győri komphoz nyargalt, időt engedve urának, hogy a hő nyári napon ruháit a nap sugarainál szárítgassa.

Tatár a lépcsőn is ügyesen tudott járkálni, bizonyitja ezt, hogy egyszer fölnyergelve szobájába hozatta a gróf, s egész kényelemmel jött le vele a budai palotája fölépcsőjén, kisérve kedvencz kutyái hangos csaholásától, czukrásza és törpéje nagy csodálkozására. A budai várba vezető nagy lépcső akárhányszor sétája volt Tatárnak és lovasának, nagy ijedtére a járókelőknek, kik félre vonulva a szokatlan látvány elől, falhoz lapultak. A budai Györgyterét, Sándor gr. lovaglásainak e rendes szinhelyét pedig mindig csak hátulsólábain járta be Tatár.

Nagy dij igérete mellett sikerült a grófnak neki egyszer, hogy a hajósok őt Tatárral együtt az erősen zajló Dunán Pestre átvigyék. Pestre érve, igérete szerint sógorát, Keglevich grófot akará meglátogatni, de nem találta honn. Midőn Tatárral a folyosóra ért, a ló a korláton át az első emeletről az udvarra akart vele ugrani, s a gróf az ágaskodó lovat sarkon volt kénytelen megforditani a sikos márvány lapokon, mert a folyosó mindössze három láb széles volt. Ujra dereglyén tért vissza, de a budai parthoz közeledve Tatár mindjobban nyugtalankodék, s végre is kikötés előtt ugrott ki, mi által a csolnakot annyira megbillenté, hogy valamennyi evezős felbukott.

Egyik legremekebb ugrása Tatárnak, még jelenleg is a nép száján él, s ez az volt, midőn Sándor gr. Pesten a nagyhidutczában, két egymással versenyt hajtó kocsi közé szorult, s lovát megsarkantyuzva, három egymás mellé fogott parasztló feje fölött átugratott.

Kiváncsi tudni az olvasó, mi sorsa lett a szegény Tatárnak? A nemes ló végre megtörve az idő viszontagságai s a sok merész kaland által, végre megrokkant, s meg is vakult. Gazdája holtig tartó nyugalomba tette. Egy izben midőn hat évi távollét után gazdája meglátta, épen itatni vitték; a gróf fölismerte kedvencz lovát s azon rivalgással fogadta, melyhez ugratások alkalmával szoktatta volt. A hüséges vak ló még ekkor is a vályut, mely előtt állt, rögtön átugorta.

Mind e lovas kaland, sőt még ennél több van az emlitett munkában 50 szép képen elősorolva, mely mellett hogy a magyarázó szöveg is a legnagyobb mértékben érdekfeszitő, kétségtelen.

Nehány szó a „Nagysád“ czimről.

Vannak a közéletben téveszmék, gondolatok, nyilatkozatok, melyeknek daczára, annak, hogy sértők és kellemetlenül érintenek, ellent nem mondnye. — Pedig nem hiszem, hogy a külföld bármely emlitett nemzete ne versenyezhetne velünk a szépnemünk iránti lovagias bánásmódban. Ki ne ismerné az érzelgésben tuláradó német, a finom, lovagias franczia és a szenvedélyességgel udvarló olasz udvarlót, lekötelező bánásmódját a szépnem irányában, a nélkül, hogy a nálunk stereotyp szólásformává vált „édes Nagysád, drága Nagysád“ eszébe is jutna?

A valódi és nem álműveltség korántsem keresett czimekkel, de érdeket felhivó szellemdus és művelt társalgással nyeri meg egy társaskör, vagy egyesek vonzalmát. Sőt mennél inkább az igazi műveltség szinvonalán áll valamely hölgy, — annál vonzóbb előtte a nemes egyszerüség, és visszautasitja ezen őt bábnak bélyegző üres felmagasztalást.

De mondja tán valaki: miért annyi szó hét betüért! az ártatlan „Nagysád“ megszólitás nem változtat a helyzeten, sem a világ állapotján. Tökéletesen belátom ezen ellenvetés jogosultságát s tudom, hogy ennél nagyobb dolgokkal is bajlódhatnám, de az istenért, kerüljük végre társalgásunkban a gunyt és iróniát felhivó nevetséges formákat. Minő szép az, midőn sokszor az anyát és leányát egyszerre megáldjuk a „nagysád“ czimmel! Használjuk, nem bánom, a „nagysád“ szót azok irányában, kiket e czim törvényesen megillet, vagy használják az alárendelt egyének fölebbvalóik irányában, de kedélyes társalgásunkat, egyenlők közti társadalmi érintkezésünket ne rutitsuk el üres czimezgetésekkel, melyek tagadhatlanul még igen tulipános, barbár izlésre mutatnak. Művelt lelkü hölgyeinken a sor, hogy ők tegyék meg e tekintben az első lépést, s az üres „nagysád“-olást egyenesen tiltsák meg köreikben. Mi pedig maradjunk meg a régi jó időben divatozott, s a szinpadi társalgásban most is jól hangzó „asszonyom, asszonyság és kisasszony“ elnevezések mellett.

Korántsem tulajdonitok magamnak reformatori szerepet, de régen érzem szükségét, hogy ezen tárgy körül gondolatimat elmondjam. Részemről abolitionistának, azaz a „nagysád“ elnevezés esküdt ellenségének vallom magamat. *)

R. Á.

Nyitramegye iróiról.

Nehány nappal ezelőtt kapván csak kezemhez a *Hazánk s a Külföld* ujonnan keletkezett képes lap 3-ik számát, abban érdekkel olvastam a Vegyes czim alatt „Nyitramegye irói“-t. Azonban már első olvasásra pár csekélységnek látszó ugyan, mindazáltal fontos hibát fedeztem fel benne.

---

*) A rosz szokás sokkal mélyebben gyökerezik már, semhogy megszünését egyhamar remélhetnők. De megérdemli a folytonos üldözést s részünkről a legjobb sikert kivánjuk e felszólalásnak. — *Szerk.*

Vas. Ujság. 1865. 79. 1.

Gróf Sándor Móricz kalandjai.

E napokban egy nagyszerü fénykép-album indult meg, mely mint a „Vadász és Versenylap“ irja: gazdag változatossággal foglalja magában az ország első sportsmanje egyikének lovas- és vadászkalandjait.

Ki ne ismerné gr. Sándor Móricz nevét széles e hazában s azontul is a birodalomban, sőt ennek határain kivül is, idegen földeken? Ös Buda és közel környéke, a biai, bajnai és rárói uradalom, Győr, Pozsony és Bécs valának leggyakrabban szinhelyei ama hallatlan bátor vakmerő, kitartó és koczkáztató lovaglási és kocsizási kisérleteknek, ama vadugrásoknak és akadályt nem ismerő hajtásoknak, melyek főhőse mindig a gróf maga, legbátrabb kisérői Prestl, Clarot, nehány derék lovásza és kocsisa, gyakran egész udvari személyzete, sőt idegen vendégek is valának.

Sándor gróf neve a nép száján él. A mit a legbátrabb lovas, a legügyesebb kocsis, az ildomos vadász végrehajthat, Sándor mind megtette. Sok meggondolatlanság volt tetteiben; néha bajt is okozott, de a mely nem önmagán esett, azt csakhamar jóvá tenni is iparkodott. Cselédsége rettegett tőle és szerette, jobbágyai jó urokként tisztelték, arisztokrata osztálytársai néha nevették különcz szenvedélyét, de bátor nyiltsága és őszintesége barátokat is szerzett neki számosokat s a mint a gyávaságot gyülölte és ostorozta, ugy mindig tisztelője volt a férfias bátorságnak s talán minden tulajdonok közt legtöbbre ezt becsülte.

Csak egy osztály rettegte a szó teljes értelmében, bárha némi büszkeséggel beszélték róla a számtalan adomákat s ez osztály a jó budai nyárspolgárság vala; ama faj, mely 48 óta jóformán kihalt, de kortársa, szemtanuja vala Sándor legvakmerőbb lovagkisérleteinek; nevével ijeszgette gyermekeit s ha a többnyire feltünő öltönyben lovagló gróffal találkoztak, messzire kitértek előle. A magas cylinder, a vörös pamut esernyő, a léczes rácsozat és magas keritőfal mindmegannyi tárgy volt egy-egy ügyes koczkáztatott ugratásra: a nyárspolgár meg nem volt barátja a koczkáztatásnak.

A budai várpalotába vezető lépcsőzet, a keritő várfal és kövezetlen György-tere mind tudna beszélni Sándor gróf lovagkalandjairól.

A munka czime: „*Események életemből*;“ rajzolta ifjukoru barátom, Prestl I. G. Barátjainak emlékül ajánlja gr. *Sándor* Móricz.“ Öt osztályra, mindegyik ötven lappal volt tervezve akként, hogy magyar, német és franczia szöveggel 250 példányban jelenjék meg s könyvárusi forgalomba nem bocsátva, csupán a gróf barátjai közt osztassék szét. Eddig három nyelven csak az első osztály jelent meg; s német szöveggel a másodiknak is egy példánya.

A diszes toku album lapjai folio alakuak s ezeken Prestl gyakorlott, ügyes rajzóna életteljes és hü, erősen kidomborodó mozgékony alakokban tünteti szemünk elé a mindig bátor, gyakran vakmerő, sokszor hajmeresztő lovasjeleneteket.

Sándor gróf lovaskalandjai zsenge fiatalságában kezdődnek s egyszerü, nem, vagy roszul sikerült ugratásokból lassan-lassan életkoczkáztatással járó vakmerő kisérletekké válnak, kihivásává a sorsnak, mit csak a páratlan lovasszenvedély képes némileg menteni. Nem lesz érdektelen, ha a gróf merész lovagkalandjaiból nehányat elősorolunk.

Első ugratási kisérlete első lován, egy több lábnyi magas szilárd korláton át a budai városmajorban volt, mely alkalommal a ló elejével átvetette ugyan magát a korláton, de hátulja véknyával függve maradt; függve maga a fiatal lovag is, hasztalan ütve verve lovát, hogy tultegye őt a korláton. — Majd Csinos nevü kedvencz vasderes lovával átszökött egy lajtorján, mely a kastély udvarából kitolt kocsiból kiállott.

Sok bajt okozott neki egy bárdolatlan, *Granicus* nevü lova mely egy izben le akarta gazdáját vetni, s miután mindent haszontalanul kisértett meg, utolsó fogásával a falhoz horzsolta. A gróf jobb czombjából már csurgott a vér, de nem engedett, s végre is a ló fáradt ki; ugyanis, miután ezen kisérlete is meghiusult, vak dühében beleharapott egy utjába eső házkapuba. — Ugyanezen lova máskor egy tüzes, féktelen hatos fogat közé vitte lovasát. A megzavart hat szilaj ló rugott, kapált, harapott, mig a lovas nagy szerencsésen és sértetlenül kibontakozott; de Granicust elérte sorsa, mert csúfosan össze-vissza rugva s harapva menekült csak meg a bonyodalomból.

Mulatságos jelenet volt Sándor gr. nyargalása gr. Szápáry félszemü szürkéjén, melyet egyszerű fékkel az akkor még kövezetlen budai sz. György terén lovagolt. Az egyik kantárszár elszakadt s igy kénytelen volt a lovat szüntelen körben forgatni. A biztosság azonban, melylyel az egyenetlen talajon vágtatott s a kitartás, melyet az alatt tanusitott, a ló megvásárlására birták. Nem is csalódott várakozásában; mert e félig lejárt ló még hihetlen szolgálatokat tőn urának. Egy napon Ráróról Győrbe s vissza vitte sebes vágtatva, összesen husz óra alatt. Máskor meg a budai Sándor palotától Biára 40 percz alatt vágtatott gazdájával.

Egy izben Zedtvitz gróftól 250 aranyon vett egy $16^1/_2$ markos angol lovat. Két héttel utána nővérét, Festetics Vilma grófnét kisérte Ráróról Győrbe. Visszalovagolván, a ló fejét kezdé rázni, a leggyorsabb vágtatás közben rögtön megállott és halva rogyott össze. A gróf gödörbe bukott, melyből csak lovásza segélyével menekülhetett. Miután a hullát terhétől megszabaditák, mindketten együtt az ugynevezett Szápáry szürkére kaptak s haza baktattak.

A Ferdinánd-huszárezred parancsnoka, Zahn s a Bajnán öszpontositott szakasz tisztjei jelenlétében Sándor gróf egy telivér angol lovat akart bemutatni, szőrén ülve, egyszerü féken. A ló váratlanul megbokrosodott, lovasát sebesvágtatva elragadta, s vitte a falu kutjához, hol az itatásról hazatérő ökrökkel találkoztak. Az ökrök megriadva, futasnak eredtek, de a száguldó mén villámgyorsasággal beérte, az elsőn szerencsésen átugrott, azonban a második felbukott. Lovasa keresztül esett fején, s oly erős agyrázkódást szenvedett, hogy több órára szellemi működése ön udatát elveszté, habár teste meg nem tagadta a szolgálatot. Gyalog ment haza, megebédelt, de minderről mit sem tudott; azonkivül jobb válla is megsérült, s karját több hétig kénytelen volt burokban tartani.

Ugyancsak szerencsés, habár veszélyes ugrást tett a Makacs nevü arab kanczán a gyarmati vadászlaknál. A ló egy közönséges ajtó félfája között keresztülugrott a vagy három lábnyi rácsozaton, lovasa pedig a rohanás erejénél fogva neki röpitve a keresztfának, azt mellével széttörte és még sem érte baj.

Hasszán nevü ménlovat vett báró Wesselényi zsibói méneséből, 400 darab aranyon, a királyné koronázási ünnepélyére. De Hasszán makacskodván, görnyedt háttal mindnégy lábával egyszerre addig ugrott, mig lovasát leterité, ki a bukás által szenvedett zúzás következtében három hétig élethalál közt feküdt Győrben, s nagy kinokat szenvedvén, sokáig nem ülhetett lóra.

Komikus jelenet szinhelye volt a rárói kastély. Az ottani kapusné módnélkül félt a lovaktól. Sándor gróf őt e félelemből kigyógyitandó, két huszárja által korlátnak lefogatván, azzal ijesztgeté hogy lovával átugratja. Neki, neki vágtatott s minthogy a kapusné mindannyiszor sikoltva

A hét krónikája. Grosavescuné, aki tavasszal megölte férjét: a bécsi Staatsoper világhíres magyar származású tenoristáját, most 100.000 dollárért (hétmilliárd magyar korona) eladta emlékiratait egy nagy amerikai könyvkiadó-vállalatnak

ratta át és leesett, utána vért hányt, de ez nem akadályozta meg abban, hogy rögtön újból lóra ne üljön. Általában, bármilyen akadálynak nekiment. — A budai várban három barriert is átugratott. — Győrött megtörtént, hogy a város kapujában az őrtálló katonák lebocsátották előtte bajonettjüket; Sándor gróf egyszerűen átugratott rajtuk. — Megvadult ökröt, hatlovas fogatot átugratni nem okozott sok meggondolást a szenvedélyes lovasnak, akit Prestel képén úgy is látunk, amint lejön lovával a Sándor-grófi palotának ma is azon állapotban lévő lépcsőjén. Ennek párdarabja az az eset, amikor sógorát, Keglevich grófot ment látogatni pesti lakásán: szépen fellovagolt az első emeletre, végigtáncoltatta lovát a szűk és síkosra fagyott udvari folyosón, mikor pedig értesült, hogy sógora nincs otthon, felágaskodtatta lovát, az félig a levegőben lebegve, megfordult, ismét talpraállt és hazaszállította gazdáját.

Csak a Sándor-album *száz* kalandját mutatja be a grófnak. Iveken át lehetne ezekről mesélni. Helyszűkében nem ismételjük meg azokat sem, melyeket *illusztrációkban mutatunk* be, csak annyit jegyzünk meg, hogy valamennyin meglátszik e virtusos embernek nemcsak nagyszerű sportkészsége, hanem ötletessége és eleganciával egyesített, groteszkség felé hajló, teljesen egyéni humora.

A sors *Metternich Kelemen herceg* vejének szánta Sándor grófot. Az após egész lénye felolvadt a politikában, a vő gyűlölte a politikát, mert az nem kedvezett a lovaglás sportjának. Metternich mindazonáltal kihasználhatta vejét, aki, ha csak vadászkalandjait mesélte is el a raffinált politikakeverőnek, máris adatokat szolgáltatott titkos használatra. Erről azonban sejtelme sem volt e tetőtőltalpig jóhiszemű embernek, akit apósa annyira mégis befolyásolt, hogy elfordította őt forradalomnak nevezett szabadságharcunktól. A legendás magyar lovast bizony jobban szerettük volna egy legendás magyar huszárezred élén lovagolni látni, mint a bécsi Práterben kocsisbravúrjaival elbűvölni a pocakos bécsieket. Ez mindenesetre egy kis szépséghiba ennek az *enigmatikus* embernek életében.

Egyébként lehet, hogy életének felülvizsgálása ezt a foltot is tisztára mosná. Sőt nagyon valószínű, hogy a mi nagy időnkben már súlyos kór ülte meg elméjét. 1850-ben a gróf a bécsi nemesi kaszinóban időzött. Egyszerre csak dühroham fogta el és mindent izzé-porrá akart zuzni, olyannyira, hogy megkötözötten kellett hazaszállítani. Elmegyógyintézetbe vitték Prágába, honnan, mint élő halott került vissza bécsi otthonába. Ferenc József király szülei, Ferenc Károly főherceg és Zsófia főhercegasszony gyakran hívták magukhoz e korán megtört aggastyánt, aki csak akkor vidult fel, amikor saját históriáit mesélhette; természetesen sohasem tudta, melyiket hányszor mondja el.

Jövő évben ismét egy Sándor-jubileum: ötven éve 1878-ban történt elhunytának és annak a nevezetes — ha jobban tetszik: *miszékus* — esetnek, amikor a bajnai családi sírboltba szállított halottat az esztergomi állomáson is, Bajnán is elragadták saját lovai; a lovak még egy utolsó *„akcidenst"* csatoltak azokhoz a híresekhez, melyekről világszerte mindenki ismerte gazdájukat.

De tegyük félre e sötét képeket és vegyük elő a derüseket. Most, amikor lovas-

A hét krónikája. Horánszky László dr., az első magyar ember, akit az angliai Aberdeen-egyetemen doktorrá avattak, doktori díszöltönyben és kalpagban. A doktori címmel együtt választói jog jár

A hét krónikája. Newyork polgármestere Európában. Walker polgármester (a fiatalabb) az U. S. A. berlini nagykövetével, Shurman-nel. Newyork lakosainak száma 5 és félmillió. (Magyarország lakosainak száma 8 és félmillió)

versenyek, díjugratások a magyar lovassport reneszanszára látszanak mutatni, úgy hódolhatunk az utolsó magyar bravúrlovas emlékének, ha megcsodáljuk őt, sőt, — mert ő ezt sem bánta — ha nevetünk egyet rajta.

Utasének

Sima a nagyváros útja,
Se göröngy rajta, se kavics.
A gépkocsi könnyen futja,
Percek alatt bárhova visz.
Sebten röpít, lágyan ringat,
Meghintázza tagjainkat,
Csupa készség és kimélet,
Hej, micsoda célt kergettünk?
Úgy múlik az út mellettünk,
Mint az álom, mint az élet.

Fut az élet, tűn az álom . . .
Majd a szívem szakad vele:
Beh jobb volna vén batáron
Elbaktatni hazafele!
Lement a nap, éjszaka van:
Jó kocsisom, édes lovam,
Fordítsunk a hintórúdon!
Jobb már nekünk szépen szökni,
Megszokottan csak döcögni,
Régi, rázós, rögös úton.

Jászay-Horváth Elemér

Környezete szájtátva nézte a szokatlan mutatványokat, amelyeket a gróf ezekkel a szavakkal fejezett be:

— Látod, én lovaglásra születtem! Ezt nem kell tanulnom!

Sándor Mórie gróf egy lovas bravurjáról megemlékezik az 1825. évi országgyűlésről szóló Guzmits-napló is. A királyi pár tiszteletére megjelent főúri lovasok közül u. i. főképpen Eszterházy herceg gárdakapitány és Sándor gróf váltak ki. A közönség ítélete szerint Eszterházy herceg ruhája és paripa-felszerelése *egy félmilliót* ért, Sándor gróf lovaglói merészsége ellenben *egy egész milliót*. Magáról a bravurról a következőket olvassuk: „Gróf Sándor Ő Felségeik sátora eleibe rugtatván, három oly borzasztó ugratással tette parádéját, hogy akik látták, a hely méltóságáról elfelejtkezve, felkiáltottak s magát a királynét is felkeltette üléséből ezen Salto-mortale, hogy állva szemlélje a tüstént földre terülő s lelkét kiadó lovagot; de Sándor gróf édes megcsalódásban hagyta a szörnyülködő nézőket, mert elvégezvén roppant parádéját, mint a nyil, előbbre repült sárkány magyar lován és lélektelen megdöbbenés után, egy kevéssé indignálódó öröm fogta el a nézők szívét; ezen látást követő zúgás közben kérdezték aztán Ő Felségeik, hogy *ki azon ifjú?* Melyre midőn miniszter Zichy felelte, hogy az gróf Sándor, elmosolyodva mondá Ő Felsége, a király, hogy *„der Sándor?“*, *„Ich kenne ihn schon“*, susogták a királyné körül levő dámák is, kik tán csak a *ritterzeiti* darabokból olvastak ilyesvalamit.“

A gróf lovasbravurjaival először hazáját bűvölte el. Hogy mi mindent vitt végbe, azt megtudjuk a kétkötetes Sándor-Albumból, amelynek ez a címe: „Reit-Fahrt und Jagd-Ereignisse des Grafen Moritz Sándor, aufgenommen, gemalt und photographiert vom Maler *J. G. Prestel*, welcher den Grafen Sándor während 12 Jahren begleitet, und mit wenigen Ausnahmen sämmtlichen Accidenten beigewohnt.“

Ez a híres Sándor-Album, amelynek készülését a hatvan év körüli, megtört lelkű gróf még élénk figyelemmel kísérte. Az album két kötetre terjed; mindegyik ötven fényképreprodukciót tartalmaz nyomtatott aláírással. A csekélyszámú példány egyrészét maga a gróf ajándékozta el. Forgalomba alig egynéhány került, pedig mai szemünknek e képek nemcsak bravurokat mutatnak, hanem olyan kulturális emléktömeget is, amellyel meg kell ismerkednünk, ha érdekel bennünket nagyatyáink kora. Elénk tárul a száz év előtti városi élet és a vidéki kastély élete. *Olyan az egész, mint egy gondos mozifelvétel.* Díszletek, miliő, mellékszemélyek, statiszták mind a leggondosabban vannak megrajzolva s a megfelelő helyre állítva. Minden részletet külön megnézhetünk, mert figyelmünk nem terelődik el a főhősről. *A Sándor!* Ideálja volt kicsinyeknek és nagyoknak, de ideálja lehetne ma nem a mozilátogatóknak, hanem a *filmvirtuózoknak*, Harry Pielnek, Zigottonak s mindnek, mert sok olyasmit, amit ma a fényképezés s a kapcsolatos technikai vívmányok segítségével, *mint optikai csalódást* mutatnak be, a *Sándor* öröklött genialitásával párosult középkori makacssággal és őszinteséggel akarta *valóságban bemutatni*. Állandóan életével játszott. Csontjait összetörte, de ez csak a kisebb baj volt. Elméje rázkódott meg végleg a bravurokban.

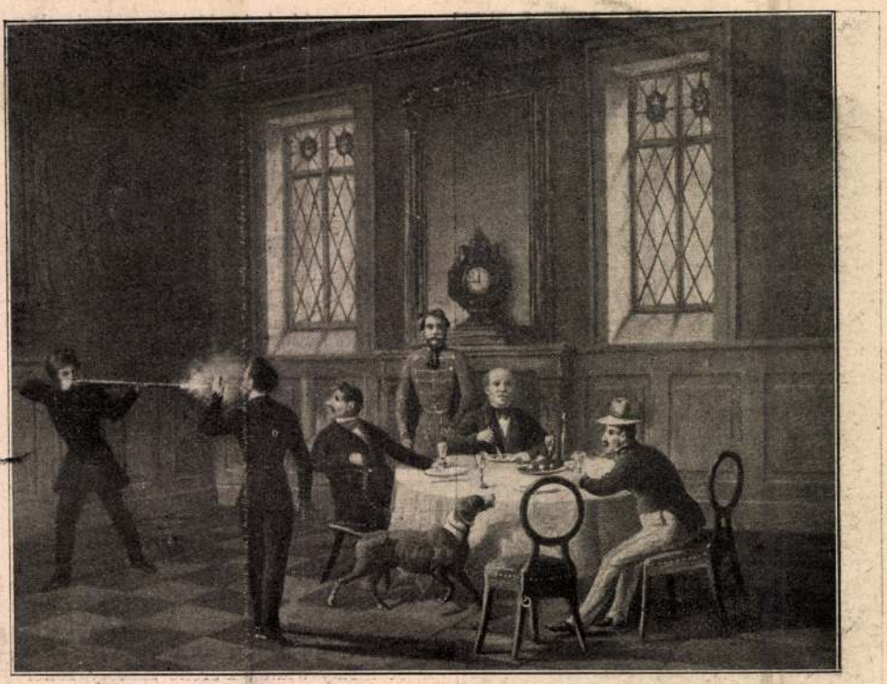

Sándor Mórie gróf bajnai kastélyában Dietrich nevű háziorvosának fejéről almát lő le; hűséges vizslája rögtön aportírozza. Prestel J. G. egykorú festménye után

Egyelőre gyönyörködjünk e képekben, amelyek a javakorában lévő *sporthőst* mutatják. Őszinte gond dolgában, e képek megközelítik a pillanatfelvételeket. Maga *Prestel* mester tizenkét évet töltött a gróf szolgálatában, de nemcsak ő kísérte útjain Sándor grófot, hanem egy másik idegenből hozzánk került festő, *Clarot* mester is. Mindketten igyekeztek a későbbi utókor számára e nevezetes eseményekből megörökíteni, amit csak lehetett. Mert ezek valóban *események* voltak. A gróf ugyanis nem rettent vissza semmitől sem; amilyen mester volt a lóidomításban és a lómegülésben, épp olyan mester volt a *leesésben* is. A baleseteket semmibe sem vette. Amikor egy alkalommal a pozsonyi híd barrierjét ug-

Sándor Mórie gróf tréfás lovasugrása szüretkor a Mayerffy-szőlőben Budán, a házigazda közvetlen közelében. Prestel J. G. egykorú festménye után

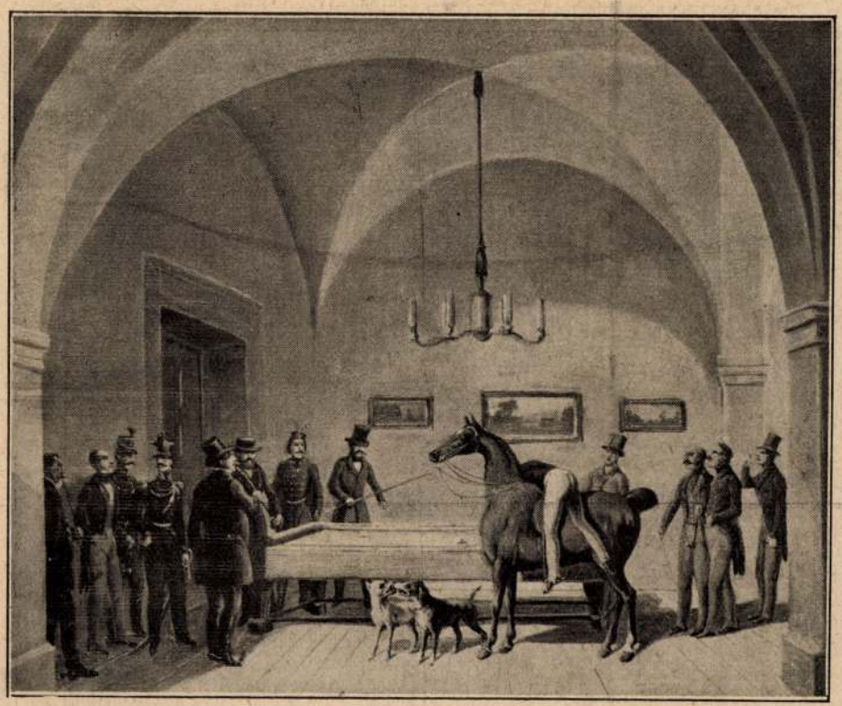

Sándor Móric gróf Pöstyén-fürdőben Pyrrhus nevű lova hátáról játszik végig egy billiárdjátszmát. Prestel J. G. egykorú festménye után

elég annak megindokolására, hogy e százév előtti Sándor kegyeletet érdemel tőlünk. *Sándorban* volt lélek és agyvelő. Nemcsak az volt ő, amit külsőségekben látott és csodált kora. Ám *ezt* a Sándort is igyekezzünk magunk elé idézni.

Érdekes dolgokat mond el róla visszaemlékezéseiben leánya, a közelmultban elhunyt Sándor Paulina, később Metternich Richárd hereceg felesége. Sándor Vince grófnak és Szápáry Anna grófnőnek gyermeke volt Móric gróf, akit baráti körben *Móricnek* is hívtak. Atyja rendkivül szigoru ember volt, amit angyali jóságú felesége alig tudott enyhíteni. A budai Sándor-palotában valóságos terror uralkodott, amely ellen a kis gróf hamarosan fellázadt. Tudvalevő, hogy Sándor Vince gróf a palotájával határos Várszínházhoz egy kis összekötő folyosót építtetett, hogy közvetlen látogathassa a színházat. Ez a folyosó a mai napig az utcáról látható. Vince gróf minden nap elment a színházba, a gyermekeknek ellenben külön kellett *kérniök*, hogy őket is vigyék el. Ilyenkor a válaszhoz mindig hozzákapcsolták, hogy *„nem tűrhetem ezt az örökös koldulást"*. A kis Móric gróf egy napon makacsul elhatározta, hogy nem kéredzkedik a színházba, *„mert nem akarja, hogy koldusnak nevezzék"*. Minthogy azonban a szülők a gyerekeket mégis el akarták vinni a színházba, naponként háromfertály hétkor rettenetes jelenet játszódott le apa és fia között, de a gyerek szájából az előírt kérőszó mégsem volt kicsikarható.

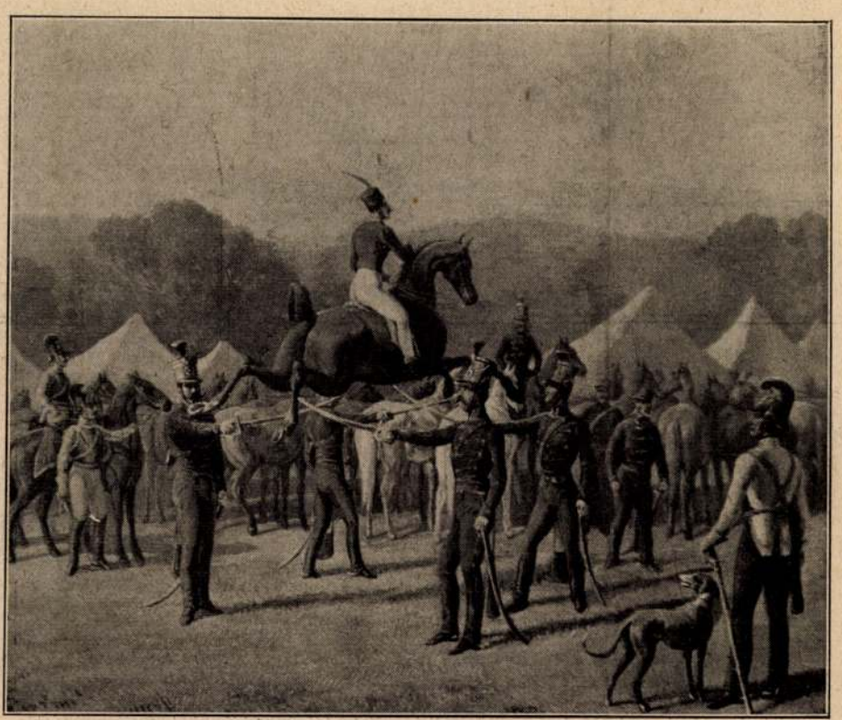

Sándor Móric gróf Pyrrhus nevű ménjén a budai kamara-erdei táborban négy huszártiszt kardján ugrat át. Prestel J. G. egykorú festménye után

Atyja nem akarta megengedni, hogy fia lóra vagy kocsira üljön. Sikerült is életében a lótól visszatartania fiát, aki a tilalmat egyetlenegyszer szegte meg, amikor kocsikázni indult két lassújárású lóval. A két lusta ló keze alatt villámgyors paripává változott. A gyeplővel kezében pillantotta meg messziről apját, aki anyja oldalán egy hatosfogattal kocsikázott. Móric gróf nem törődött az apai tilalommal, hanem elrobogott a hatosfogat mellett, amiközben tisztelettel teljesen kalapot emelt szülei előtt. Édesanyja majd meghalt a rettegéstől. Nem a lovaktól féltette fiát, hanem férjétől. Az apa természetesen szigoruan kérdőre vonta az engedetlent, aki, hogy az istállómestert védje, beismerte bűnét.

— De kitől tanultál hajtani? — kérdezte a gróf.

— Senkitől — volt a válasz. — Érzem, hogy *minden lónak engedelmeskednie kell nekem, mert én minden lóval tudok bánni.* Láthatta apám, hogy ezek a lovak, amelyeket maga tulságosan lassuaknak ítélt, az én kezem alatt elhagyták a hatosfogatot.

— Fogd be a szádat — kiáltott rá az öreg úr és fölvitette magát palotájába.

Az öreg grófné reszketve várta a továbbiakat. A rettegett jelenet azonban csak erre a kijelentésre zsugorodott össze:

— *Ez az ördöngős fiú igazán kitünően hajt, kár, hogy kocsisaim nem tanulhatnak tőle.*

Móric grófnak mégsem volt szabad ezentul a lovakhoz közelednie; amikor azonban apja halála után átvette bajnai uradalmát, első dolga volt, hogy egy angol telivért megnyergeltetett. Öreg nevelője — Kosztarovicsnak hívták — megjegyezte, hogy a lovaglást meg kell tanulni: egy tüzes lóra nem szabad csak úgy hevenyében ráülni — amire ezt a választ kapta:

— Akinek tanulnia kell a lovaglást, az sohasem tanulja meg.

E szavakkal meg is történt Sándor gróf első nyeregbeszállása. Általános csodálkozásra az első lovaglás nemcsak, hogy minden baj nélkül ment végbe, hanem a gróf mintegy hozzánőtt lovához, amelyet úgy kezelt, minthogyha egész életében mással sem foglalkozott volna. De ezzel sem elégedett meg, hanem egy rudat állíttatott lova elé, s azt többször egymásután átugratta, végül a sikeren felbuzdulva, ledobatta a nyerget, nyereg nélkül ide-oda lovagolt, sőt rögtön szilárd akadályokat ugratott át.

Sándor Móric grófot utasította a megyei hatóság, hogy ne hajtson hatlovas kocsin. E végzés ellen a gróf hat, egymás mellé fogott paripás szekéren nyujtotta be személyesen felfolyamodását. Prestel J. G. egykorú festménye után

A legendás lovas

Írta: **Siklóssy László**

Herczeg Ferenc *Híd*-ja idézte vissza emlékezetünkbe Sándor Móric gróf emlékét. Ki hitte volna, hogy ez is elhomályosulhatott! *A Sándor* valamikor fogalom volt két világrészen. Fogalom, amely mindenkinek mást jelentett. Az ifjúságnak bálványt, a nőknek szívfájdalmat, a romantikusoknak a daliás idők újjáéledését, a sportembernek új lehetőségek megjelenését, a divatbábnak fékezhetetlen vágyat társasága és utánzása után, az ujságolvasónak bámulattal vegyes derűs órákat, a mogorva nyárspolgárnak gyűlöletet, a rossz gyereknek mumust.

Sándor Móric gróf (született 1805-ben) valahogyan kimaradt a nagy magyar centennáriumok sorából. Ezt a mulasztást a magunk eszközeivel azonnal pótolhatjuk. Előttem van Széchenyinek két nyilatkozata éppen az 1827—1828-as évekből. Két oly fölséges nyilatkozat, amely már egymagában elegendő alap egy Sándor-centennáriumra.

Az egyik egy naplóbejegyzés 1827 december 13-áról:

— Sándor, aki már kicsinylőleg beszélt a rókavadászatról, azt meséli, — és minden ostoba és fösvény ember élvezettel hallgatja őt, — hogy ő nem adna az Akadémiára egy krajcárt sem, *ellenben hídra vagy hasonlóra félvagyonát is odaadná.* Ez a fiatalember már mindenről ítéletet mond. Blamiroz engem, aki még semmit sem csináltam, Meg fogok vele verekedni!

Pillanatnyilag így ítélt az impulziv természetű Széchenyi, de hogy ítéletét miképpen változtatta meg, az kiderül másik citátumunkból, egy 1828 szeptember 4-én kelt levélből:

— Sándortól ma vettem levelet Londonból. Gondold csak, minden erővel hidat akar rakni Buda s Pest között. Egy igen patriotikus levelet írtam neki, *itt pedig szándékát hirdetem.*

E két idézet, azt hiszem, bőségesen

Sándor Móric gróf Makacs nevű kancájáról budai palotájának kapujában (jelenleg a miniszterelnökség palotája) a földre esik. Prestel J. G. egykorú festménye után

Uj Idők 1927. 36. szám

nyujtotta ki a törvény azon rendeletét, hogy a megyék három évre válaszszák meg tisztviselőiket. Mindamellett a *junctim* szó, nagy lelkesedést volt képes előidézni; az aradi hegyaljáról hozott bor sem volt rosz s igy a jó kedv élesztésére semmi sem hiányozhatott.

Délután öt óra után a társaság szaporodni kezdett. Sokan, a kik még reggel ovatosságból nem mertek az uj zászló alá feleskündni, látván, hogy a két viczispán, főjegyző s táblabirák uraimék kétségbeesésükben a falhoz verik fejöket, s kezdték észrevenni, hogy a „korona“ ivószobájába oly párt gyült össze, mely holnap a közgyülésen okvetlenül győzni fog: maguk is átcsaptak. Először egy pár helybeli prókátor ütötte be az orrát, és üdvözlé az ősi szokás szerint vigan mulató hü nemességet. Ezen urak szivük vonzalmánál fogva eddig sem voltak czinkosai a pártnak, mely évek hossza alatt, ezen áldott földü megye nevét bitorlá, de keresetük s összeköttetéseik miatt tanácsosnak vélék a hallgatólagos beleegyezés politikájához folyamodni. Annál több örömet szerzett a társaságnak, a midőn a megye egyik külső járásának tiszteletbeli esküdtje is a szobába toppant, s feltette a fehér tollat, mely az uj párt megkülönböztető jelét látszék hirdetni. A taps és rivalgás véget sem akart érni. De mi volt mind ez, ama magasztos jelenethez képest, a midőn az ajtó ismét megnyilt, és a középponti főszolgabiró, tekintetes és vitézlő Szupkay Péter főszolgabiró uram tört elő, kardosan, fehértollas kucsmában, ki is kiragadván a hozzá legközelebb álló ficzkó kezéből a félig telt palaczkot, fenékig kiürité, s a legharsányabb torokkal köszöntött fel a „*junctim*“ örökké tartandó életére!

A szolgabiró Árvából vagy Liptóból vette származását, később valamelyik 1822-ki komisszárius oldala mellett tett „hasznos szolgálatokat“, de gyülöletes levén a megyében, a hol csak lakott, mindenütt fejére gyujtották a házfödelet, mig végre kegyelmes ura a békési főispánhoz igazitá oly hathatós ajánlattal, hogy itt tisztválasztás hiányában, addig surrogálták fölebb és fölebb, mig egy szép reggel, mint középponti főszolgabiró ébredt fel, s ezen állomásában igen meg is lépesedett.

A meglepő ujság, hogy már Szupkay Péter is a fehértollasokhoz pártolt, szájról szájra járta át az ivószoba vendégeit. Hét óra felé az aradi és bihari urak is a mulatók közé léptek, magukkal hozván az ifju Abaházy Miklóst, a kinél azon napokban, a dölyfös tiszttartónak sárba pottyantatása miatt, népszerübb ember nem létezhetett. Mindent összeszámitva, a „*junctim*“ ügye a holnapi gyülésben mintegy száz és nehány szavazatra számithatott. Elég volt ez akkor Békésmegyében, a hol a viczispán, s nehány előkelő táblabiró küldte Pozsonyba a követeknek az utasitásokat. Tudták, hogy a főispán ily körülmények között a fönforgó országos kérdést szavazatra fogja bocsátani, de igy is a megyei harmincz tisztviselő, ama nehány velök tartó táblabiró s az urasági tisztek közöl a nemes származásuak mindössze is csak felét képezhetik a tömegesen együtt tartó fehértollas pártnak.

— Öcsém! — szólt most egy paraszt telekre jutott hajdani kurta komposszeszor az ifju Abaházy Miklóshoz, a ki épen az egybegyült hü nemesség fehérnépén legelteté szemét. — Ugy-e gyönyörü lányaink és menyecskéink vannak! Annyi, mintha már ma megtettünk volna esküdtnek, s ha kijösz a járásba, azt a lányt veheted feleségül, a melyik szemednek szádnak tetszeni fog.

— Köszönöm — felelé az ifju meglehetösen egykedvün s egy lépéssel tovább ment.

Mert utóvégre is, mint igaz hazafi és mivelt ember, lelke mélyében nem lehetett megelégedve azzal, a mit most történni látott.

Szive, az akkori idők fogalmához képest még mindig valami igen költöi és magasztos eszmét látott a nemességben. A két Kisfaludy költeményeiben a hős csak nemes lehetett. Ifjusági álma volt, ezen országot az akkori nemes osztály segitségével hozni virágzásba. Azt hitte, hogy a haladást a dölyfös olygarchia s a megyékben uralkodó közép nemesi birtokosság gátolja, mely ellen a köznemesség demokratiáját akará a harczmezőre vezérleni. Most azonban, a midőn éltében először látta eszméjét megtestesitve, s tapasztalnia kellett, mily éktelen had az, melyre reményeit épité, lehetlen volt el nem kedvetlenednie. Bizonyára sejtette, hogy nem ez lesz azon elem, mely a megifjodás müvében szövetséges serget hozhat a jó hazafiak számára. Jutott-e eszébe, hogy egykor ezen elerkölcstelenedett osztályt a vagyonosabb józan nép s a szorgalmas polgárság fogja felváltani? alig merjük feltenni. Negyven, ötven év előtt tán örült ujitónak nevezték volna az olyat, a ki a közdolgokban nem nemesnek szavazatot adni kivánt volna.

Azonban a ki czélt akar érni, végre is, nem mellőzheti az egyedül sikeres eszközök megragadását. Az ország fel volt izgatva. Pozsonyban a kormánypárt minden erejét megfeszité, hogy a rendek a királyi előterjesztések tárgyalásához fogjanak, a szenvedett sérelmek orvoslását pedig csak utólagosan sürgessék. Ez annyit tett volna, mint a kormányt diplomatice felhatalmazni, hogy sérthesse az alkotmányt, a törvényeket és a nemzet szabadságait kényekedve szerint: mert hiszen minden országgyülés először az előterjesztett javaslatokat tárgyalja, megszavazza az adót és a katonai ujonczokat, a midőn pedig a panaszok előadására kerülne a sor, szépen haza küldik.

A szabadelvü párt, fokonkint kiszoritatva állásából, már csak ahhoz ragaszkodhatott, hogy a sérelmeket legalább egyszerre tárgyalhassa a kir. előterjesztésekkel s a két tárgyat összekapcsolva együtt (junctim) küldhesse felsőbb helyekre. A főispánok egyenkint tüntek el Pozsonyból s jöttek a megyébe, hogy befolyhassanak az utasitások készitésébe. Minden attól függött, hogy a megyék helyeslik-e a követek legutóbbi határozatát? Ha a többség, akár érti, akár nem, a „junctim“ szót hangoztatja, marad az utasitás, s azzal a követek föntarthatják az alkotmánynak még létező rongyait, ellenkező esetben az országgyülés amolyan bécsi vörös frakkos Landtaggá válik, mely egyszer gyült fel egy évben, mig felolvasták a parancsolatokat, s a jelenlevők hódolatteljes helyeslést rivalgván, dicsöségesen hazamentek.

A „korona“ vendéglőbe összecsöditett köznemesség, mint láttuk, már be volt tanitva a junctim szó kiáltására. Meg volt győződve, hogy ezzel menti meg a hazát. A mi csak annyiban volt igaz, hogy hallgatásával vagy ellenkező kiáltásával bizonyosan sirját ássa meg a szabadságnak.

Ugy volt határozva, hogy vacsora előtt zeneszó és zászlók lobogtatása közt fényes menetet tartanak a városban. A győzelmére biztos párt soha sem állhat ellen azon viszketegének, hogy az ellenféllel egy kis csufságot ne üzzön. Szándékban volt, hogy az ismertebb „aulikus“-ok ablaka előtt háromszoros „junctim“-ot kiáltsanak. Az „aulikus“-ok később conservativeknek nevezék magukat, mig végre a nemzet feltalálá igazi nevöket, a pecsovics titulust. Oly szó ez, melynek eredete tudva van, de azért ethimologiailag semmi értelemmel sem bir s mégis nincs magyar ember, a ki ne tudná, melyik fajta jó madarat kell e névvel illetni.

Este felé azonban oly hirek érkeztek, hogy a főispán s az alispán részéről a leggyanusabb készületek történnek. Voltak, a kik látták, hogy a megyeházhoz legközelebb eső korcsmába hordókkal szállitják a bort az uraság pinczéiből. Ugyanoda kosarakkal szállitják a sült csirkét, libát és pulykát. Nem lehetett-e tartani töle, hogy az itt összecsöditett szavazók, ráunván a birkapörköltre, holnap át találnak szökni a sokkal uriasabb ebédre, a hol kenyér helyett hófehér kalácsot adnak, a megszokott pecsenye helyett tán még fáczánt is tálalnak elébe?

Szupkay Péter főszolgabiró váratlan idepártolása is elég gyanura szolgáltatott alkalmat, főkép midőn tapasztalták, hogy ő tekintetessége mindig a szoba szögleteit keresi, ott dugja össze fejét egyikkel másikkal suttog és majd ilyen, majd amolyan tárgyra igen kétértelmü czélzásokat tesz.

Kezdték a vezetők észrevenni, hogy nem könnyü lesz ezen népet egész éjen át együttartani, ha pedig reggelig isznak, ugy lerészegednek, hogy utközben egyik a másik után dől be a pocsolyába. Arra, hogy a „tekintetes karokat és rendeket“ lefekvésre, alvásra lehetett volna birni, semmi kilátás sem lehetett. Az az egy jó tulajdonsága megvolt a kortesnek, hogy szakadatlanul tudott inni, s az ingyen kosztból hatszor annyit felemésztett, mint máskor, a midőn saját asztala mellett költé el ebédjét.

Egyszerre hangos muzsikaszó zendül meg a távolból. A vezetők összenéznek, és kérdik egymástól: vajjon nem a főispán emberei ezek? A zaj közeledett, s a kurjantások elárulák, hogy csakugyan ilyes valami lehet a dologban.

„A bihari és aradi urak azonnal haditanácsot tartának, de csakhamar megnyugvának azon értesitésre, hogy a mennyi köznemes él Békésmegyében, mind egy lábig itt van, s elhozták még a csonkabonka koldusokat is. De honnan teremthetett össze a főispán hirtelenében ennyi ismeretlen nemest? Talán csak nem hozott a zsebében, a kanczelláriáról nehány száz armalis-levelet a parasztok számára, hogy hirtelen megnemesitsék öket, s hálából agyonveressék vele a junctim-ot? Ez egy kicsit drága mulatság volna, s a méltóságos uraság sem igen szeretné, ha jobbágyaiból egyszerre apró uracskák válnának.

Felszóliták tehát Rencsik András uramat, a ki az egész vármegyében minden embert ismert, szemlélné ki, mi történik az utczán, s miféle csőcselék az, mely zajongani mer, a midőn tekintetes nemes Békésmegye karainak és rendeinek *nagy többsége* ugy együtt van, hogy szám tekintetében akár még ma hozhatna határozatot. (Folyt. következik.)

Gróf Sándor Móricz lovas kalandjaiból.

A legderekabb magyar lovas életéből egy kalandos jelenet képét elevenitjük föl. Olvasóink, sőt az egész nagy magyar közönség előtt nem ismeretlen gróf Sándor Móricznak, a vakmerő lovasnak neve, ki páratlan lovaglásaival a legnagyobb mértékben s dönthetlenül bebizonyitotta, hogy csakugyan lóra termett nemzet a magyar.

Azon vakmerő lovagkalandoknak, melyeket gróf Sándor, többnyire saját maga által idomitott lovain véghezvitt, párját idegen földeken is hiában keressük, mert sehol sem találjuk meg. Több mint háromszáz olyan kalandja volt, melyek mindegyikéhez rendkivüli bátorság, páratlanügyesség, de egyszersmind ritka szerencse

*

is kellett, hogy életkoczkáztatással járó vakmerő lovagkisérleteiből mindannyiszor megmeneküljön.

Alig mult egy éve, hogy egész hosszu sorát adtuk azon kalandoknak melyekre e vakmerő lovag vállalkozott. Bizonyosan sokan emlékeznek még reá, mint lovagolt keresztül a Dunán, midőn azon már a jég megindult, s midőn már-már elérte a budai partot, megforditá kedvencz „Tatár“ nevü lova kantárszárát, s a zajló folyamon ugy jött Pestre vissza. Egyik nevezetes ugratását, a mint az egykori Nagy-hid-utcza szögletén egy kocsit, melybe három ló volt fogva, Tatárjával átugratott, képen is látták már ábrázolva lapunkban olvasóink, valamint azt a jelenetet is, midőn a budai várlépcsőzeten lóháton lenyargalt: azért e jelenetek leirását sem ismételjük, hanem egy kevésbbé ismeretes lovaskaland képét mutatjuk be, mely a vakmerő lovagnak könnyen életébe kerülhetett volna.

A gróf épen külföldi utjáról tért vissza, midőn Bián fekvő birtokán, Gonosz nevü lovát, melyet maga idomitott, hosszu távolléte alatt egészen elkapatták, s a makranczos paripával senki sehogy sem boldogult. — Gróf Sándor hires volt arról, hogy nem akadt oly szilajmén, melyre ha fölkaphatott, meg ne szelidette volna. Az elszilajodott Gonoszt is rendre akarta egy kissé tanitani. — Hátára pattant, de a ló nem mozdult. A lovászok ostorcsapásokkal inditották meg, de ekkor annyira neki vadult, hogy egész dühvel rohant ki a biai kastély kapuján, s árkon bokron át repült lovagjával együtt. Először is egy paraszt ház kapuját ugrotta keresztül s több keritésen át végre a szabadban gazdáját egy kőbányának vitte. A gróf hiában iparkodott a neki szilajodott állatot föltartóztatni; a gróf fejéről az örült rohanásban már rég leesett a kalap; lovásza, ki megszokta urának e furcsa kedvtöltéseit, sietett nyomába, mig egyszer látta, hogy ló és lovag a hegyszakadékok közt 50 lábnyi mélységbe zuhant. Szerencsére valami porondos helyre estek a nélkül, hogy valamelyik megsérült volna. A ló folytatta rohanását, de a lovag a nyeregben maradt, s midőn egy pocsolyán is keresztülhurczolta, a gróf látva hogy nem boldogul, egy fának neki nyargalt, s a fékezhetetlen szilaj mén eszméletlen rogyott alatta össze.

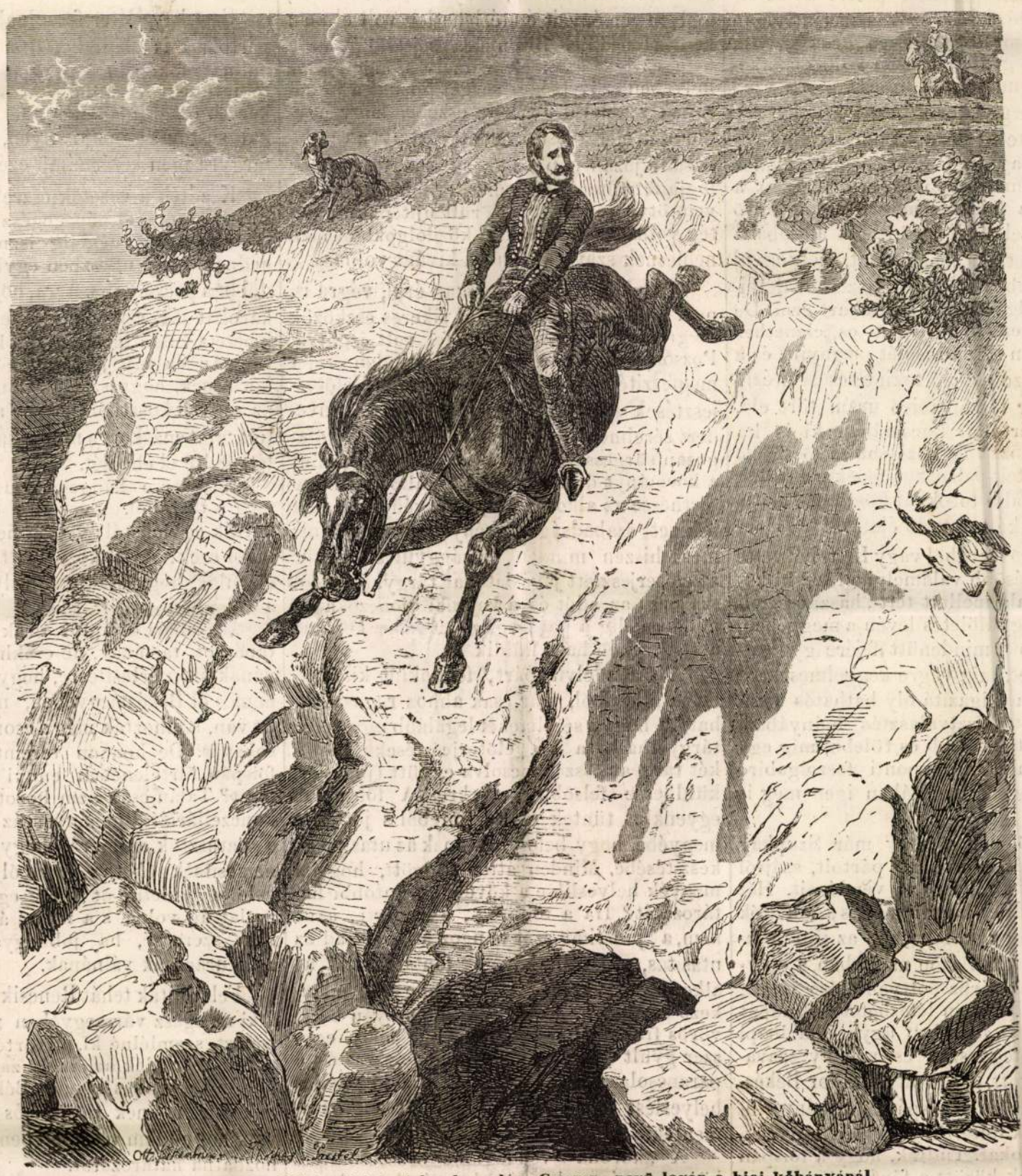

Gróf Sándor Móricz önkénytelen lovaglása Gonosz nevü lován a biai kőbányánál.

De nem füzzük tovább e lovagkalandok leirását, melynek nem lenne se vége se hossza; csupán azt emlitjük meg, hogy gróf Sándor ép oly kitünő volt a kocsi kormányzásában, mint a lovaglásban, s utolsó kalandja is kocsin érte. Négy évvel ezelőtt Bia mellett kocsizott, midőn négyes fogata mellett leütött a villám, s a megriadt lovak a kocsit széjjel szórták, de a gróf baj nélkül menekült meg.

Hogy annyi merész vállalkozás sok bajába került, nagyon természetes. Ugy jegyezték föl róla, hogy csak térde kalácsa harminczszor ficzamodott ki. Gróf Sándor különben most is él, s jelenleg 61 éves, de most már nagyobb barátja a nyugalomnak.

A budai koronaőrség gránátosai.

A magyar szent korona története a legnagyobb viszontagságokkal teljes. Évszázadok hosszu során gyakran volt tárgya a legélénkebb vágyaknak, szenvedélyeknek és villongásoknak, s innen történt, hogy különféle törvényes birtokosok és jogbitorlók kezeibe kerülvén, idő folytán igen sokszor változott tartózkodási helye is.

Hazánk ujabb korszakában e nemzeti ereklye állandó helyeül Budavára van kitüzve. Mint tudjuk, legutolsó vándorlása az 1849-i évben történt, a midőn forradalmi események folytán, a hazából menekülő akkori kormányférfiak által a haza határszélén, Orsova tájékán elásatott. Rejtekhelyét csak 1855-ben sikerült fölfedezni, a midőn visszahozatván, országos ünnepélyességgel tartá uj bevonulását Buda ős várába.

Azóta be van ismét töltve az ország zászlós urai sorában a két koronaőri méltóság. S azon idő óta van ujra szervezve az állandóan Buda várában tartózkodó, s a kir. palota és korona őrizetére szánt korona-őrségi gránátos szakasz. Mellékelt képünk hű rajzban mutatja e diszőrség deli, férfias alakjait. Miután az ausztriai hadseregben a medvesüveges gránátos-zászlóaljakat már 1850-ben átalában feloszlatták; sőt miután a mult évben Eszterházy herczeg kis-martoni palotájában őrködött, hires szép gránátosai szintén végkép megszüntek: most az egész birodalomban már csak a budai palotaőrségi gránátosok képezik e hajdan csupa válogatott legényekből állott, medvesüveges diszsereg egyedüli maradványait. A külföldi hadseregek között is már csak Franczia- s Angolországban találhatni medvesüveges gránátosokat.

A budapesti banderium.

Budapest ünnepélyes napjaiban, minőknek a közelebbi időkben Ő Felsége ismételt látogatásai alkalmával örvendettünk, a bevonulási környezet egyik legszebb s legfényesebb alkatrészét a budapesti banderium diszes lovagcsapatja képezé.

Hazánk régi történetében a banderium igen fontos szerepet játszik s eredetileg ez az ország védelmére alapitott intézmény volt. Ez a XV-ik században érte el legnagyobb kifejlődését s ugyszólván virágzási korát, s ezen időben a banderialis hadsereg következő alkatrészekből állott:

1. A királyi banderium, melyet a király a korona jövedelmeiből tartozott fenntartani s mely háboru idején háromszorosan s négyszeresen haladta meg a béke-időbeli létszámot.

2. A magyar korona banderiumai, vagyis az ország zászlósainak hadcsapatai, kikhez az erdélyi vajda, a horvát bán s a székelyek grófja is tartozott.

3. A királyné banderiuma, mely a királyné földbirtoki jövedelmeiből tartatott fenn.

4. A főpapok banderiumai, melyeket az érsekek, püspökök, káptalanok, apátok, prépostok sat. a papi tized jövedelmeiből állitottak ki.

5. A világi főurak egyes banderiumai.

6. A megyék és 7. A kir. városok banderiumai.

Magától értetik, hogy e banderiumok mind lovas csapatok voltak, miután csupa nemesekből állottak; a gyalogsereg azon időben igen alárendelt szerepet foglalt el s többnyire lándsákkal s buzogányokkal felfegyverkezett alsóbb néposztályból, a világ minden részéből összegyülekezett kalandorokból volt összeállitva.

Midőn később az állandó hadsereg eszméje hazánkban is mindinkább kifejlett, a banderialis intézmény jelentősége is alább szállott, s mint olyan, végre egészen elenyészett. Azonban a banderiumok emléke egészen el nem veszett, csak hogy a mit ma annak nevezünk, az nem szolgál többé honvédelmi czéloknak, hanem inkább csak egyes országos ünnepélyek diszének emelésére alakul még időszakonkint egy-egy diszes banderiális csapat, s mondhatni, most már inkább

Vas. Ujs. 1866.

P r e s t e l ,Johann Gottlieb,ló- és tájfestő,1804-1885. Mainzban.
A magyar arisztokrácia kedvelt állatfestője volt. A herceg Esterházy-család őszi vadászatairól egy sorozat képet festett, melyek ismeretlen lelőhelyen a Bör, műben jelentik meg: Festetics Leó gróf: A herceg Esterházy-család fővadászai Őszi Orrán. Pest 1870. Bécsben élt, de sűrűn megfordult Magyarországon, és számos magyar vonatkozású képet festett. Az első festői ábrázolást szarvas képét illetően lásd Karos Sándor alatt.

Schlick gröf, älkó tolk. nines Lüng. Hennisch
Lechn. ustain Staallertöl.

26×33 cm, 34 – 53·5 cm –

Rim S. (32.) 589. –

lovagolt a lépcsőn, kiment az udvari folyosóra, de a gróf nem volt otthon. Minthogy pedig a folyosó alig egy méter széles volt, nem tudott megfordulni lovával; akkor visszakoztatta a lovat, de Tatár — ez volt a ló neve — idegeskedett és folyton a két hátulsó lábára állt. Sándornak sem kellett több, felhasználta ezt a pillanatot, megsarkantyúzta a lovat és leugratott vele a jeges udvar közepébe. Nem történt semmi baja. Pöstyén mellett a partról beugratott lovával az induló tutajra; ugyancsak Pöstyénben történt vele, hogy a kávéházban lóhátról billiárdozott. 1842-ben versenyt futott egy vasúti mozdonnyal és győzött. A bécsi Praterben úgy sikerült faképnél hagynia egy unalmas arisztokratát, hogy keresztülugratott egy tengelyes kocsit, amely óriási fatörzseket szállitott; s még visszakiáltott az arisztokratának, hogy jöjjön utána. Ugyancsak a Praterben történt, hogy három fiakkert egymás mellé állitott: a középsőt aztán elküldte és ezen a keskeny résen hatosfogatával — a hat ló egymás mellé volt fogva — úgy keresztülvágtatott, hogy egyik fiakkert sem érintette. Ez alkalommal értésére adták, hogy hatos fogatot csak a királynak szabad használni. Erre azt írta vissza, hogy mindenkinek joga van annyi lovat fogni a kocsija elé, amennyit akar, feltéve, hogy nem párosával fogja őket egymás elé. A levelet hatosfogatán vitte a vármegyeházára, átadta, megfordult és eszeveszett iramban elvágtatott.

Nemcsak bátor volt, hanem vakmerő is. Pozsonynál négylovas kocsijával átvágtatott az alig 24 órája befagyott Dunán; a jég meghajlott a súlyos kocsi és a lovak alatt, felbuggyant a víz s a túlsó parton álló száz meg száz ember lélekzetét visszafojtva leste, mi történik a gróffal. Nem történt semmi.

Az ismerős hölgyeknek úgy szokott jóreggelt kívánni, hogy ágaskodó lova hátáról bekiáltott az ablakon s mikor a hölgy megjelent, abban a helyzetben csevegett vele tovább. A győri hídon egyszer mint a szélvész vágtatott át, s mikor az őrszemek meglátták, keresztbefektették előtte szuronyaikat; Sándor átugratta a szuronyokat,

nagyot köszönt a katonáknak s továbbvágtatott. A bécsi Praterben V. Ferdinánd király szemeláttára átugratott egy rendőrbiztost, aki akadékoskodott vele. De ha néhanapján lovával együtt beleakadt valamilyen akadályba és alig tudott kievickélni belőle, akkor sem szégyelte magát. Egyszer Bécsben megtörtént vele, hogy kipróbált egy lovat; ugrás közben elszakadt a heveder és ő a földre zuhant. Máskor egy behavazott mély úton lovával együtt felbukott; ő is, a ló is a fejére esett, s mikor a földön voltak, a gróf nevetve nézte, hogy mindketten egyformán kellemetlen helyzetbe kerültek. Élete folyamán úgyszólván minden csontját eltörte néhányszor, meg is számolta, hogy a térdkalácsát huszonhétszer zúzta össze. Egyszer saját nevelésű lova, Gonosz, valamitől megbokrosodott. A gróf nem birta megfékezni: a ló leugrott egy öt öl mély kőbányába és a felrobbantott sziklatömbök és a kút között oly szerencsésen ért földet, hogy semmi baja sem történt.

1835-ben feleségül vette Metternich kancellár leányát. A bécsi nép szerette ugyan a grófot, azonban 1848-ban, amikor Metternich ellen fordult a hangulat, őt is meggyűlölték. Éktelen macskazenét rendeztek az ablaka alatt. Gróf Sándor megjelent az ablakban, éleshangú sípot fújt, mögötte pedig két szolgája macskákkal tömött zsákokat vert a földhöz, úgyhogy az ő zenéje túlvisította az utcai macskazenét. Amikor aztán megelégelte a mulatságot, kiment az utcára, maga is segített beverni az ablakait, aztán odafordult a tömeghez és azt kérdezte:

— És most hova menjünk?

A tömeg megszégyenülten oszlott szét.

A vakmerő lovas arról ábrándozott, hogy egyszer vágtatás közben, a nyeregben fogja végezni életét. Hát bizony másképen történt. 20 évi betegeskedés után ágyban, párnák közt halt meg 74 éves korában agylágyulásban, ami valószínűleg a sok zuhanás következménye volt.

A betegség váratlanul rohanta meg: 1850-ben a bécsi úri-kaszinóban szórakozott, amikor egyszerre dühöngeni kezdett, tört, zúzott, úgyhogy kényszerzubbonyban kellett elszállítani. Előbb a prágai elmegyógyintézetben ápolták, ahonnan mint élő-halott tért vissza otthonába. Két évtizedig élt még magával jótehetetlenül, úgy etették, mint a kisgyereket. Ferenc József király szülei gyakran meghívták magukhoz a szerencsétlen grófot, aki mindig felderült, ha elmesélhette nekik régi lovasbravúrjait. Természetesen sohasem tudta, hányszor mesélte el egymásután az egyes történeteket.

A legendás lovas

Irta SINGER LEÓ

Milyen jó, hogy gróf Sándor Móric, a világ leghíresebb lovasa idestova száz évvel ezelőtt élt már (született 1805), nem pedig napjainkban, különben szegény nem is tudna élni, nemhogy lovagolni a mai közlekedési rend mellett.

Sándor Móric nem volt iskolalovas és nem volt katona, egyszerűen sportember volt, aki mindig azzal a komoly szándékkal ült lóra, hogy alkalmilag szívesen elkövet néhány nyaktörő bolondságot, pusztán csak a sportért, egy-egy bolondság érdekessége kedvéért. Már 16 éves korában olyan bravúrokat hajtott végre, hogy a bécsi nép ördöglovasnak nevezte, a magyar paraszt pedig rémülten vetett keresztet, ha telivérével átugratta a parasztszekér elé fogott három lovat.

A legenda azt tartja, hogy Sándor Móric előbb tanult lovagolni s csak azután járni; azonban az igazság az, hogy lovagolni sohase tanult. Egyszerűen felült a lóra és csak úgy magától mestere lett a lovaglásnak. Pompás sporttudásával nemcsak hazáját ejtette bámulatba, hanem két világrészben valóságos fogalom volt a neve. Bécsben és itthon az ifjúság bálványa volt, az asszonyok szívszerelme; vele rémítették a kisemberek roszszalkodó gyermekeiket és a romantikusok benne ünnepelték a történelmi idők újjáéledését. Akkoriban minden divatos úrnak egyetlen vágya volt, hogy az ő társaságában mutatkozzék, őt utánozza; csínyjei az újságolvasók csemegéi voltak s a nyárspolgárok minden gyűlölete az ő személyét nyilazta.

Sportbravúrjait J. G. Prestel, a híres állatfestő örökítette meg 150 képben a Sándor-albumban, amelyből mindössze 250 példány készült. Ezek a képek mutatják, milyen kimeríthetetlen volt a leleménye lovastréfák kieszelésében, és ezekből a képekből derül ki, hogy majdnem minden alkalommal kockára vetette az életét, pusztán azért, hogy az embereket megnevettesse, vagy elképessze.

Országos vásárok forgatagában nem egyszer átugratta a feltornyozott agyagfazekakat, úgy, hogy egynek sem esett baja. Átugratta a rudat, amelyen két suszterinas cipelte haza a vásárból a megmaradt csizmákat; lépcsőn ritkán ment fel gyalog; a Fehér Hajó fogadó II. emeletére még este is lóháton vonult fel. Egyszer Pesten meg akarta látogatni sógorát, gróf Keglevichet; fel-

Prestel G.

Tükör 1935. nov.

FOTO VADAS ERNŐ

LOVAS

levén a vállán. Ezen szánkázásban nem volt szabad csattogtatni sem az kengyelfutóknak, olyan szoros parancsolatjok volt az udvartól, hogy akármelyik csattantson s akárkié legyen az, menten elcsapattassék. Ezen egy szánkázás, mely is 2—3 óráig tartott, ha egy szánt s lovat fogatnak, libériás cselédekkel együtt belékerült 40—50 aranyokba, sőt a két kengyelfutóknak a szánok mellett való futásokért 4—5 aranyat kellett adni.

A leírásból mellékesen képet nyerünk a *kengyelfutóról* is. A régi urak kocsin utazásainál ugyanis nem annyira a *gyorsaság* volt a fontos, hanem a *biztonság* és a fényes megjelenés. Erre szolgált a kengyelfutó, aki ott szaladt a lovas vagy a hámos lovon ülő egyik kocsis *kengyele mellett,* sőt esetleg a kocsi *előtt,* jelezvén az illető uraság jövetelét és tiszteletre intvén a tolakodó kíváncsiakat. Az ilyen díszszánkózáson éppenséggel válogatott kengyelfutók szerepeltek, akik alaposan megfizettették magukat. Négy-öt aranyból ez időben egy esztendeig is elélhetett egy szerényigényű ember.

Előljáróban nem hiába hivatkoztunk Anyégin Eugénre, amikor a szánkózások ős hazájául Oroszországot jelöltük meg. Tudta ezt *Csokonai Vitéz Mihály* is, aki szintén a havas Oroszország felé mutat, amikor Dorottya első énekében elénk állítja a megszemélyesített *Fársáng* fogatját:

Mint mikor a külső princek mulattára,
Udvari szánkázást csapat Pétervára
És Északnak minden szépsége pompáson
Láttatik egynéhány szánkában summáson.
Ilyen pompa volt itt, ennek látására
Oly csudálkozással bámult Kaposvára . . .

Az efféle díszszánkázás divatja általános volt mindkét magyar hazában. Pesten is, Kolozsvárt is ismerték. Külön neve volt: *slidázsi,* ami a német *Schlittenfahrt*-ból keletkezett. Károlyi József gróf 1803-ban Bécsben rendezett *slidázsijáról* azt írja a *Magyar Hirmondó,* hogy „annyi volt a nézője, hogy egymást érte az ember az utcákon, melyeken megfordult a magát gyönyörködtető társaság; az ilyen alkalmatosságra készített különbnél-különb cifra szánok, a szépen felszámozott, regula szerint lépdeső fölbokrétázott paripák s mind a két oldalon lovaglók nézése *orvosság gyanánt* szolgál e kíváncsi szemeknek."

Efféle látványosságban a pestieknek is gyakran volt részük, 1804-ben pl. a pesti mágnások rendeztek egy nagyszabású slidázsit, melyen maga *József nádor* is résztvett. Kár, hogy erről nincs részletesebb tudósításunk, annyi azonban ismeretes, hogy minden ilyen slidázsi a művészet szabályai szerint gondos tervek szerint ment végbe és kivétel nélkül elegáns esti mulatságban végződött.

Jósika Miklós báró, a regényíró ugyanerre az időre visszaemlékezve, elmondja, hogy édesatyja volt Erdélyben a legjelesebb szánkázás-rendező. „Elől atyámnak veres-egyenruhás lovas-cigányzenekara haladott, ugymindezek után két igen cifra huszára lovagolt sötétkék mentékben, veres nadrággal és csákóval, tele csillogó aranypaszománttal. A szánba, amelyben atyám ült valamely szép hölggyel, legtöbbnyire négy ló volt fogva. Hogy e többi szánok sem maradtak hátra, nem is kell említeni. Az ilyen szánkázásokat aztán tánc vagy vacsora kísérte s főleg a fiatalság pompásan mulatott."

Bizony más kedvvel szórakozik az ember, ha egyik füstös szobából a másikba megy mulatni, mint hogyha az esti szalonszórakozást megelőzőleg a portólmentes, csipős téli levegőn „vidult érzete."

Amikor fentebb azt mondtuk, hogy a régi nagyuraknak nem volt fontos a gyorsaság, akkor mindenkire gondoltunk, csak *Sándor Móric grófra nem.* Móric gróf nem hiába élt a közlekedésügy nagy reformjának idején. Az ő bámulatos hajtóeredményei valóban átmenetet jelentenek a lovak utján és a technikai vívmányok útján elérhető rekordok között. Az *Uj Idők* olvasói már kaptak egy csokrot Móric gróf bravurjaiból, arról azonban még nem értesültek, hogy milyen eredményeket tudott felmutatni ez a világhírű lóidomító és lóhajtó akkor, ha szánjába fogottan röpíthette szélnek paripáit. Udvari festője, Prestel J. G. jóegynéhány szánkós kalandját is megörökítette. Ezekből képet nyerünk arról, hogy milyen volt Móric gróf szánkós sportja.

Állapítsuk meg mindenekelőtt, hogy valóságos *szánkóparkja* volt a legegyszerűbbtől a legdíszesebbig. Szíve szerint valószínűleg a *legegyszerűbbet* szerette, mert ezzel tudta a legnagyobbszerű teljesítményeket elérni. Amint képünkön is látható, alig volt nagyobb ez a szánkó, mint egy jókora *ródli.* Hárman éppenhogy elférnek *rajta:* kétoldalt lelógó lábuk, ha akarják, már a havat éri. Elképzelhető, mily szédületes sebesen siklott ez a szán, ha hozzávaló lovak röpítették. Ezt a szánt használta fel a gróf a következő tréfára:

Bajnai kastélyában vidám vadásztársaság volt együtt. Röpködtek a történetek az éppen lezajlott vadászatról és ujból előkerültek a Nimródok raktáron tartott, számtalanszor prezentált saját külön csodahistóriái. Húzta a cigány, csengtek a poharak, vágni lehetett a füstöt. Mindközött legélénkebb volt maga a házigazda: Móric gróf. Annyit beszélt, hogy szinte fellélekzett a társaság, amikor nem látták a teremben. Most más is szóhoz juthatott. Aki netán észrevette a házigazda eltünését, azt a várnagy megnyugtatta, hogy egy kis szédülés fogta el — előfordul efféle mulatságnál — és mindjárt ismét meg fog jelenni. Ugy is történt. Móric gróf „csakhamar" ott volt a vidám körben. Senkinek sem jutott eszébe, hogy az időt mérje: oly kellemesen teltek az órák.

Pedig az éjszaka leple alatt Móric gróf hatalmas tréfát üzött barátaival. Bajnán este 7 órakor kicsiny szánjára pattant és gyors iramban rohant Buda felé. Nem lett volna Sándor Móric a neve, ha útközben nem akadt volna kalandja. Hiába hajtotta a szintén világhírű Tóth Miska a lovakat, a szán egyszer mégis csak felfordult, de alacsony lévén, a rajta ülőknek nem esett nagy bajuk. Behavazta az utakat a hó, miért is Biánál eltévedtek. Mindez azonban nem volt akadálya annak, hogy a gróf 11 órakor meg ne jelenjen a *budai álarcosbálon.* Itt is ő volt a legfürgébb és a leghangosabb. Mindenkivel beszélt, minden dámát megtáncoltatott, megtréfált. Három teljes óráig *dolgozott* Móric gróf a bálban, amikor éjjel két órakor ismét szánjára pattant, amely lehetővé tette, hogy a hajnali öt óra sötétjében ismét megjelenjék a bajnai kissé már borgőzös kompániában.

Mindez *egy bizonyos szombati éjszakán* történt. Elképzelhető, hogy a gróf gondoskodott arról, hogy budai és bajnai mulató társai *összekerüljenek* s a leghevesebb vitákkal és fogadási ajánlatokkal marcangolják egymást akörül a téma körül, hogy *hol mulatott Sándor gróf — ez éjszaka.*

Ilyen alibis tréfát is csak a szánkás-kor tudott produkálni, de az is csak Sándor Móric gróf rendezésében.

Sándor Móric gróf a nép ijedelme közt siklik át szánjával a vásáron. Prestel J. G. festménye

Amikor még csilingeltek a szánok

Irta: **Siklóssy László**

Az Operaház igazgatóját kell megkérnünk: tartsa műsoron a *Farsangi lakodalmat,* hogy igazi, régimódi téli hangulatban ringathassuk magunkat. Van rá egyéb mód is: ne hallgassunk az utcai zajra, hessegessük el fülünk mellől az autótülkök zaját és vegyük elő Puskin *Anyegin Eugénjét.* Ott még találunk igazi havas szánhangulatot. Poldini zenéjéből és Puskin rímeiből még felénk csilingelnek a szánok, amelyek elkerültek Budapest utcáiról.

Hogyan történt ez?

Megmondjuk kereken. (Még ez is: *kereken!) A taxameter űzte el.* Rég elmult a világ, amikor a Pestre telelni jött vidéki urak saját szánaikon siklottak a város utcáin. Nemcsak a mi időnkben, de már apáink idejében is az volt az elegancia, amit nagyapáink még ugyancsak lenéztek: *a fiákerben való parádézás.* Való igaz, hogy a fiákerek nagy ambicióval sugároztak ki generációkon át valami talmi fényt. A régi Magyarország lovas-kocsis pompáját válthatta meg egy-két órára az, aki vállalta a taksát, annak két-háromszorosát, no meg egy kis veszekedést s ebben a biztos vereséget. Fölényes népség volt a fiákeres, olyannyira, hogy a lenyűgözött polgárság, amely büszkén robogott el hazulról, de szégyenkezve lépett be háza kapuján, kénytelen volt az egzakt tudományok segítségével megrendszabályozni őket. Igy született meg a taksamérő.

A fiákeresek fölényesen nevettek, amikor ezt a furcsa szerszámot legelőször rákötözték a kerékre. Tudták jól, hogy ez csak *kerékre való.* De mi lesz, ha leesik a hó s ők nem a kerekes ceiggal jelennek meg, hanem gyorsan sikamló *szánnal?* Hova teszik azon a taxametert? Az uraságok mégis csak előbb fognak lemondani a taksamérőről, semmint a szánkózás gyönyörűségeiről!

De mit meséljük tovább a felfuvalkodottság e példáját? Az utolsókból nem lettek ugyan elsők, de az elsőkből utolsók lettek. Ha történetírói emlékezetem nem csal, még csak hó sem esett az első taxameteres időkben. A szegény fiákeresek pedig végezetül nemcsak a szánról, de a kocsi bakjáról is lecsúsztak. A város mindenesetre kikopott az utolsó szánokból; megszünt minden intézményes lehetősége az aprópénzért való szánkózásnak. *Aprópénz* alatt természetesen becsületes, jókora *ezüstpénzek* értendők, szemben az *arannyal* s az aranyat érő igazi nagy *bankóval.* Mert a szánkózás amúgy úri módra a régi világban sem volt valami olcsó mulatság. Különösen a XVIII—XIX. század fordulóján volt nagy passzió a díszes szánkázás. Mária Terézia volt a legnagyobb barátja a nagy szánkós felvonulásoknak, melyekben pazar pompával szerepeltek a magyar mágnások fogatai. *Székely László gróf* egykoru naplójában részletes leírását kapjuk egy ilyen ünnepségnek.

— Harmincöt szán volt, — írja. — Felséges Asszonyunk maga is ott volt, ugyan Ő felsége csináltatta ezen szánkázást, de akiket Ő felsége választott szánkózni, maguknak kellett procurálni mindent, bátor *sokban került* légyen is. Igen cifrák voltanak a szánok. Kin aranyos, kin ezüstös angyali és emberi formák voltanak kimetszve; a szánok be voltanak takarva bársonyokkal paszomántoson és hosszú lobogó rojtokkal. Minden szán előtt két-két libériás legény ment lóháton és két *kengyelfutó,* mindeniknek korbács lévén kezekben; míg az udvarhoz mentenek csattogtatván az szán előtt és mellette, utánnok egynéhány libériás cseléd; utána az Ő felsége trombitásai és rézdobosa hatlovas szánon, utána a főlovászmester csak egyedül egy szánon.

— Az udvartól kiadott order és rend szerint minden szánban *egy dáma s háta megett egy gavallér* lévén, minden szán mellett *két-két kengyelfutó* ment, vigyázván a rossz utakon a szánra. A szánok után mentenek a sok libériás cselédek, többnyire mindeniknek, kinek aranyos, kinek ezüstös szánrud

Uj Idők. 1929. jan. 13. 3.

Horváth Henrik

Horváth Tibor

Höllrigl A. József

Hunyadi József

Huszár Lajos

Jajczay János

Jajczay Jánosné

Kalmár János

Kampis Antal

Kapossy János

Kelemenné Berkovits Ilona

Kopp Jenő

László Gyula

Mihalik Sándor

Nagy Zoltán

Prestl J. G.

Část

Vas. Zyš.

1865.

79 l.

Prestl

"Magyar lófogat" c. festményét dicséri a kritika.
Heti Szemle c. rovat beszámolója az e havi mütárlatról.

Divatcsarnok, Bp. 1862. juli. 29.
3o. sz. 477-478. lap.

[illegible]

Prestl Bécsben

1862. jul.-aug. kiáll.: Hügyl. et.
magyar lófogat, olajf., 250 ft.

MDK

Prestel Gottlieb

"Ménes" c. festm.Repr.

Arverési Közlöny,1932.nov. 4.rk.sz.

Mineral motifs

"Pebble" & "gravel"

Vlaardingen, 1935. Mon. Sept. 16.

Prestel J. G.

Gróf Sándor Móric
1 kovasbrancsjai.

vród

Szügyi Elemér.

Emlék Budavárából.
Pozsony, i. n. 92, 93. l.

4230. Perugino (P. d

A mester sz. Città delle P
1

Mária a gyermekk

A térdig, kissé balra
donna az ölébe vett gyer
anyjára tekint. Mögötte
szőke gyermekének vállá
nyugtatja. Mindkettejök fe
jobbról is, balról is, háro
öltözete: fátyol, zöld bélé
kötött szűk ujjú piros r
míg a kissé kivágott ru

galambot tüntet föl kiterj
dombos vidék, hol egyes
derült.

Fa, méretei 76 : 59 c
4000 K. — Néhai gróf Pálffy
ber 14-én (1429–908). — Az
gyására vonatkozó adatokat
jelentetett 1913 márczius 16-

Kifüggesztésére vonatko
ban. 1913 : 93. *Pietro di Cr*
kolája: Mária a gyermekkel.

Jegyzet. Az e festményre

a) a törzsleltárban (19
mälde: Madonna mit dem Ki
im reichgeschnitzten vergoldet
seidenen Schnur mittelst Mess
angebracht. Innen 74 hoch,
I. Stock);

b) a leltári kivonatban
Spagna: Muttergottes mit d
herumkreist. 74 hoch, 77 breit

c) a hagzományi jegyzékb
di Pietro lo Spagna: Mária

d) az átvételi okmányb
di Pietro lo Spagna: Mária a

Hagy. 1912.
Pálffy

PRESTEL, német festőcsalád. Számos tagja közül kiemelkedő *P. Johann Gottlieb* (1739—1808), akinek régi mesterek műveiről készített rézmetszetei erősen elterjedtek és *P. Johann Erdmann Gottlieb* (1806—58), a híres lófestő, aki gr. Sándor Móric lovasbravúrjait örökítette meg képeinek egész sorával. Ezek egyike, amely P.-t a gróffal a budai várból a lépcsőn lefelé hajtó hintón ábrázolja, a budapesti Történelmi Képcsarnokban. E képek 1858. Mainzban 3 kötetes fényképalbummal jelentek meg.

K. 5 II. 331/1

Prestel

festő

rovd

2

Benckiser, Nicolas=

Az ördög istállómestere.
Sándor Móric gróf, a
magyar lovas.
Signal. 1944. 8. szám
képekkel.

2./

Prezkel

l.

Förv. Könyvt. Ék

I. 177. l.

1907.

u.

sima karimájú, de egyoldalú érmen
u ábrázolva.

~~ethető~~. Kissé balrafordult, ~~de~~ és
ajusza hosszú, szakálla leberet-
adárszárny disziti, egyelejű kön-
cz gomb olvasható meg. Felirata

UX. HUNNORUM

~~me, a képlap háttere, a karima~~

ű, méretei 6.7:6.7 cm.-- Becsértéke
éka 1907. április 30-án (787-907-3).

1425

P r e s t e l G.

festő

Fővárosi Lapok.1869.máj.26. /Fővárosi hirek./

P r e s t e l Gy.

festő

Fővárosi Lapok.1869.máj.29. /Fővárosi hirek./

P r e s t e l Gy.

festő

Fővárosi Lapok.1869.jun.1. /Fővárosi hirek./

Prestel

Jenő

Lrod

Siklóssy László dr

A magyar sport évei
évei. I. k. Bp. 1927
50. l. n.

PRESTEL - CLAROT

d'oir" jelzésének feloldása közelebb vinne a meghatározáshoz. A lap a polgári zsánerkép igen ritka magyarországi példái közé tartozik.

Irod: Schoen 1922, 57; Pukánszkyné 1923, 68. kép.

59 A vén gavallér esküvője 15. TÁBLA

vízfestmény, toll, fedőfehér, 23,6 x 33,8 cm
MTA Kézirattár – K 380/78 (Az egykori Kisfaludy Társaság gyűjteményéből)

Templombelsőben ábrázolt esküvőn a pap pocakos öregurat fiatal lánnyal esket össze a tanúk, a rokonság s a padokban tereferélő közönség előtt. Az 1810–20-as évek táján keletkezett s a korai polgári életképekhez tartozó lap számos karakteres városi figurát vonultat fel, s komikus hatását elsősorban az új pár közti korkülönbség kontrasztjára építi, amelyet csak tovább fokoz a vőlegénnyel egykorú, középen álló házaspár asszonyának cicomás élemedettsége. Miként a Kat. 58-nál, itt sem kizárt, hogy Petrich grafikai előkép után dolgozott.

Irod: Schoen 1922, 56–57. (képpel); Salamon 1941, 83–84.

PRESTEL JOHANN ERDMANN GOTTLIEB (Frankfurt am Main, 1804 – Mainz, 1885)

Festő és rajzoló, a müncheni akadémia neveltje. Az 1820-as évek második felétől kezdő éveit Bécsben és Magyarországon töltötte és elsősorban lovak és tájak festésére specializálta magát. Utóbb Németország területén, majd az 1850-es évektől újra Bécsben dolgozott s ekkor tájt készítette akvarelljeit Sándor Móric lovasbravúrjairól. 1861-től Mainzban élt.

CLAROT, ALEXANDER (Bécs, 1796–? 1842)

A bécsi Akadémián tanult, s az 1810-es évektől tájfestőként működött. 1822 körül Budán találjuk, ahol elsősorban portréminiatűröket festett s ő készítette az első Vörösmarty-illusztrációkat is. 1830 táján Bécsben, később Prágában működött, de részt vesz a pesti Műegylet kiállításán.

Művészet Magyarországon 1780–1830
MTA MKCS – MNG Bp. 1980.

60 Pesti lóverseny 1827. június 8-án – második futam 9. TÁBLA

színezett litográfia, 47,9 x 64,4 cm.
Jelezve: Felvette és rajzolta Presztel és Clarot Budán – kőre metszette Schmid Pesten.
Felirata: Június 8. dikán 1827. Második jutalom 100. arany. Nyertes Gróf Eszterházy Jósef, Gróf Hunyadi ménesébül származott szürke kanczája Sultana, 4 esztendős 113 Ukék test, sárga karok és fejér sapka/ Am 8 Juny 1827 gewañ den Preis N2. von 100 Dukaten die dem Grafen Joseph Esterházy gehörige Schimmel Stutte Sultana aus dem Gräflich Hunyadische Gestütte, 4 jahrig mit 113 U. blau mit gelben Ärmel und weisser Kappe. [Ugyanez a szöveg még francia és angol nyelven is] Középen a magyar címer körül: A' nemes Magyar nemzetnek legmélyebb tisztelettel ajánlja Lichtl Károly.
MNG Grafikai O. ltsz. G 57.10

A pesti lóversenypályán a kordonon túl zsokék és csikósok lóversenye zajlik, háttérben a tribünökön a nézőközönséggel. A hazai lótenyésztés fellendítésére szorgalmazott lóversenyek a pest-budai társasági élet kedvelt színterei lettek, megörökíttetésükre is nyilván ezért vállalkozott az élelmes műárus Lichtl Károly, aki itt jellegzetes módon lapját már a „nemes magyar nemzetnek" ajánlja. A litografálást Schmid János végezte (életrajzát lásd a Kat. 34 számon).

Irod: MM tört. 5, 250; Gerszi 1960, 56, 199.

61 Pesti lóverseny 15. TÁBLA

színes litográfia, 41 x 66,1 cm (körülvágott)
MNG Grafikai O. ltsz. G 57.11

A pesti lóversenypályán két zsoké vágtat el a közönség előtt, amely nem csak a túloldali tribünöknél, hanem az előtérben is helyet kapott. Ez a szerencsés kompozíciós megoldás közelképben ábrázolt jellegzetes típusaival elevenebbé és hatásosabbá teszi az angol mintaképeket követő korai hazai zsánerképet. Korszerűbb a litográfia technikája is, mivel az utólag kézzel színezett s gyengébb kvalitású előző lappal szemben ez már több kőről nyomott színes litográfiaként készült.

A lap feliratát a körülvágáskor veszthette el, de az előző litográfia elrendezését követő kompozíciója miatt valószínűsíthető, hogy azonos Prestel és Clarot rajza nyomán készült „Negyedik Futtatás Pesten. Június 9.-dikén 1827" feliratú lappal, amelynek ismert feliratos példánya a BTM grafikai gyűjteményében van, de a katalógus készítése idején nem volt hozzáférhető.

Irod: Gerszi 1960, 199.

9. tábla

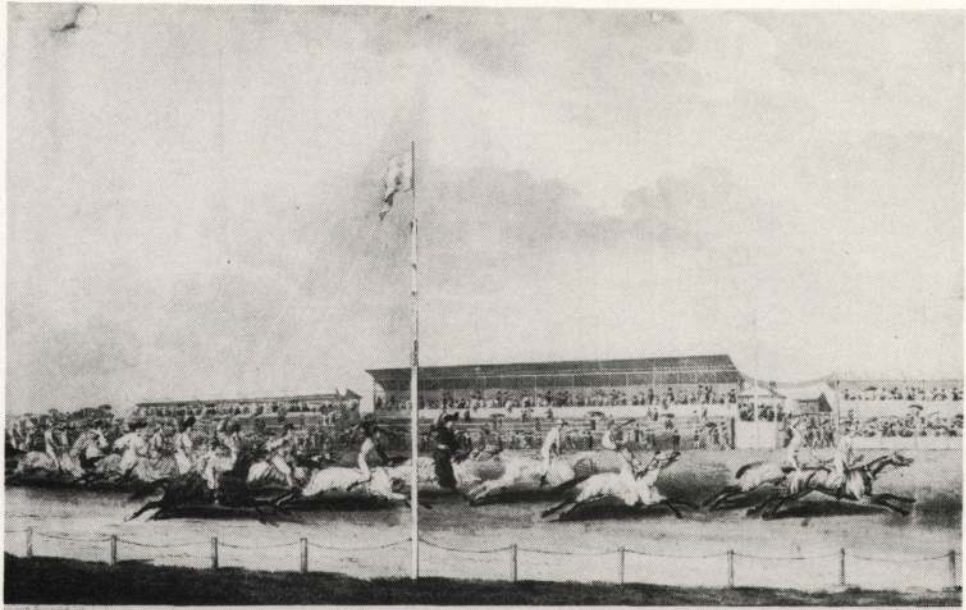

10. tábla

15. tábla

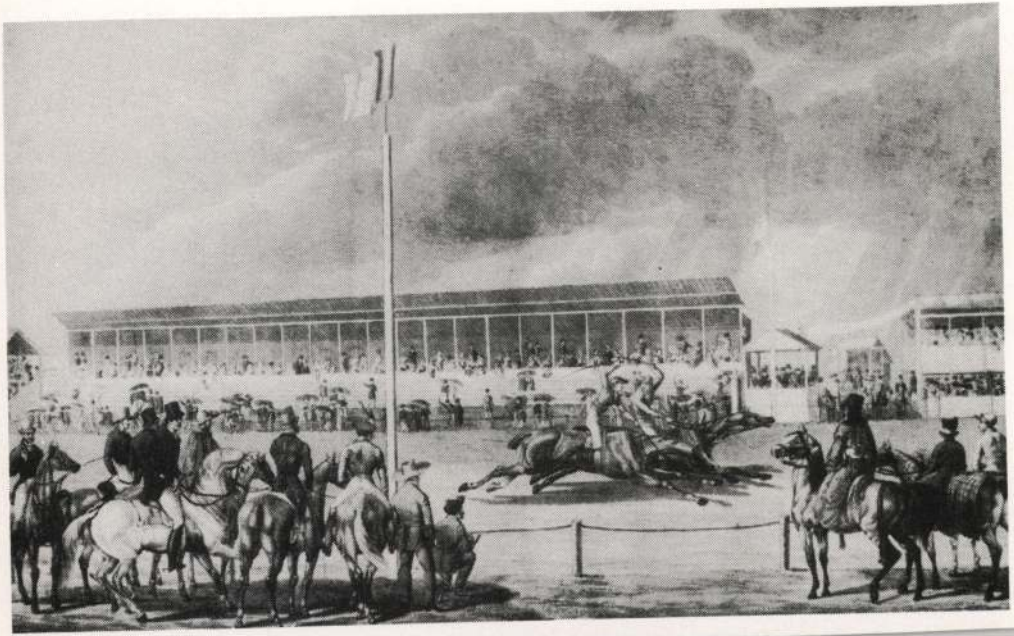

16. tábla

64

Ozora. T. 2900.

Az előtérben összeverődött szarvasokat a balra látható páholyból lövöldözik, mig jobbra az áttörni akaró vadat a hajtók nyugtalanitják, kiknek egyike elesett. Felirata

balra: JAGD IN DALMAND
középütt: VADÁSZAT DALMANDON.
jobbra: CHASSE A DALMAND.

a jobb sarokban: J.G. Prestel.
alól balra: J.G. Prestel pinx.
középütt: LAUFFER VILMOS KIADÁSA
jobbra: Verlag von WILHELM LAUFFER in Pesth.
legalól: Jede Nachbildung ist verboten.- Mindennemü utánzás tilalmas.-
La reproduction est interdite.

Szines fénykép, mér. 25.6 : 39.3 cm.
Festetics L. gr.: A herczeg ~~es~~ Esterházy-család fővadászatai Ozorán.
Pest, 1870.

28-92-52.

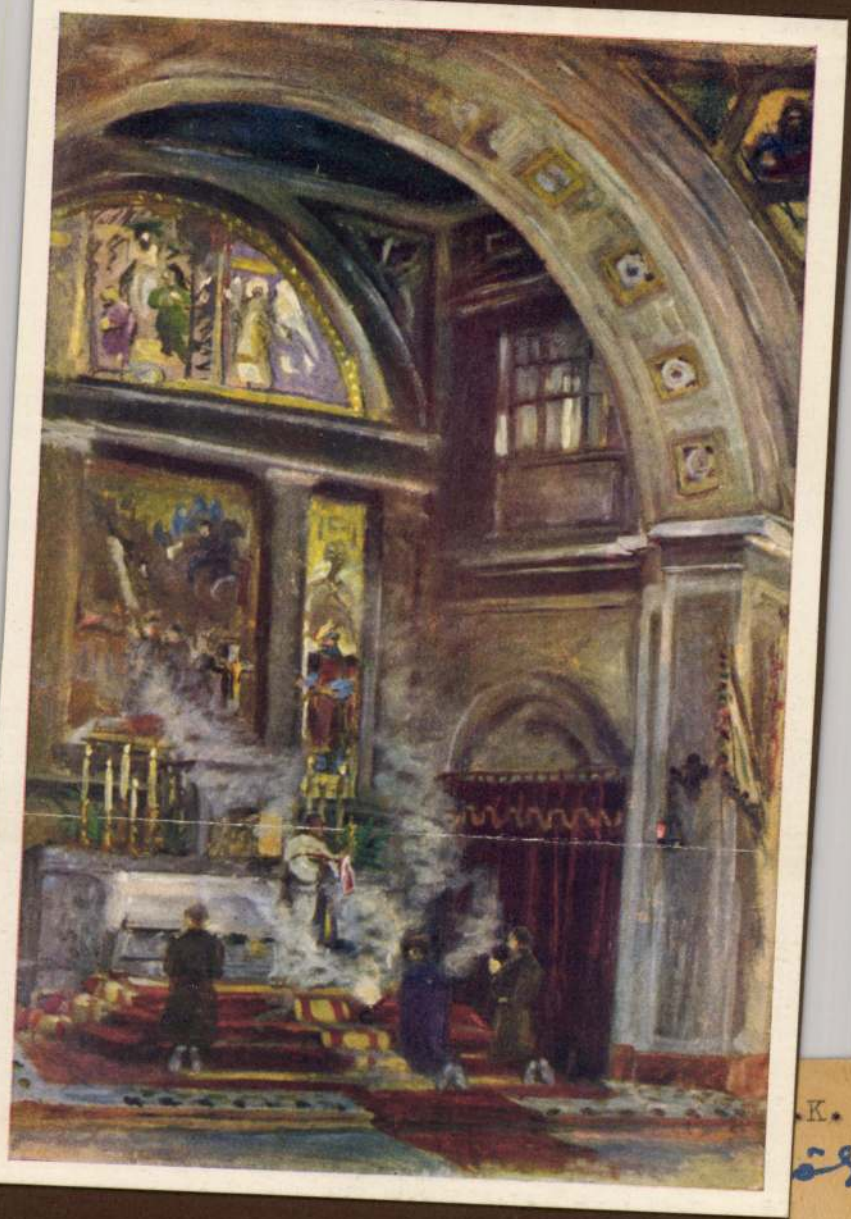

OLTÁR
A LUDOVIKA AKADÉMIA
R. K. KÁPOLNÁJÁBAN

PRESZLY GÉZA akadémikus olajtanulmánya

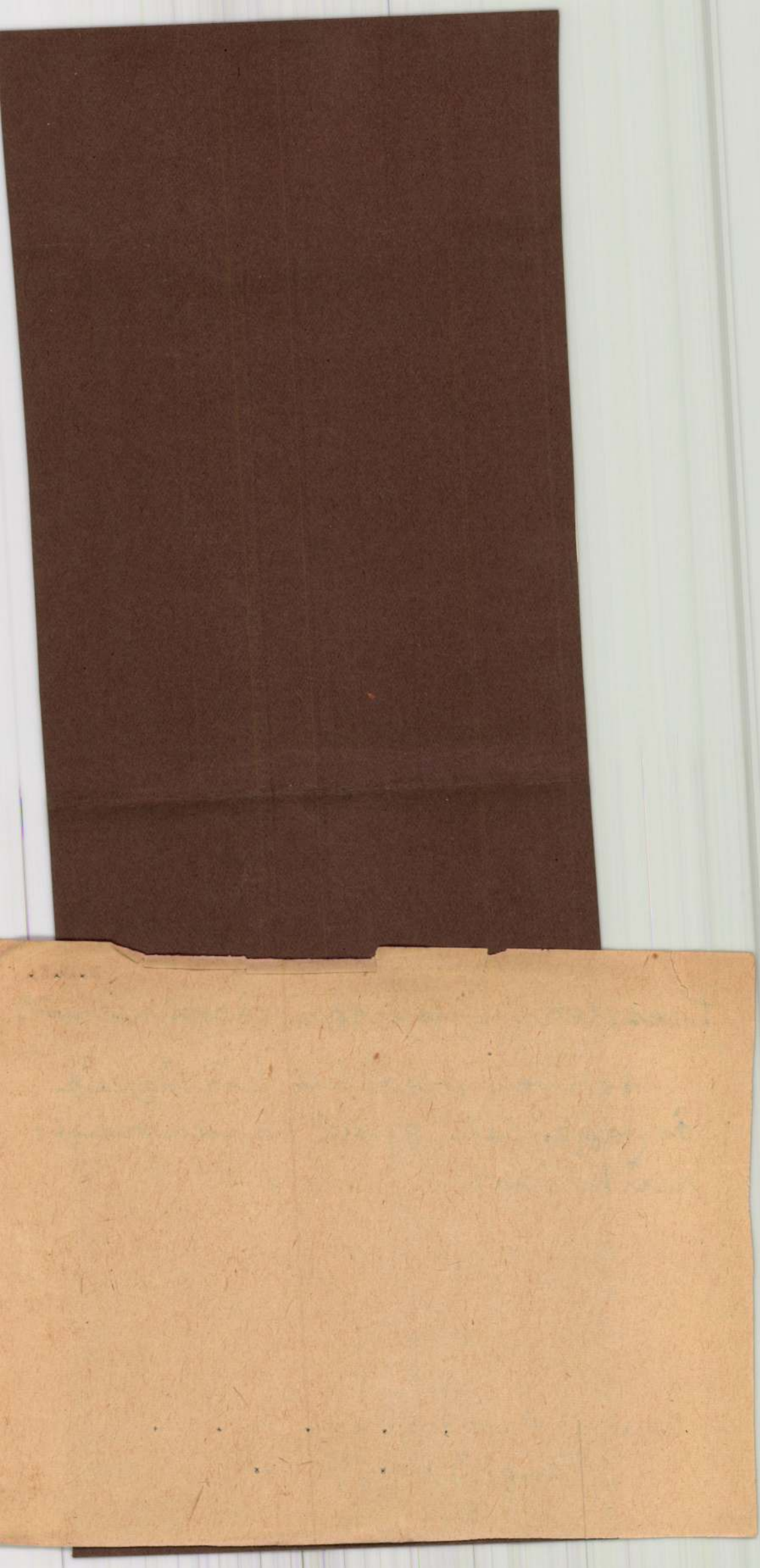

M.D.K.

Preszli György, farcerus

nevét Egerben 1730-ban említi az adóösszeírás.

Heves megye műemlékei I. írta Voit Pál,
Magyarország műemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 384. old.

PRESZLI György fazekas. Egerben 179o-ben említi azm adóösszeirás.

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

Preszły Sera

Ludovikás Levente

1928. VII. évf. 1. sz.

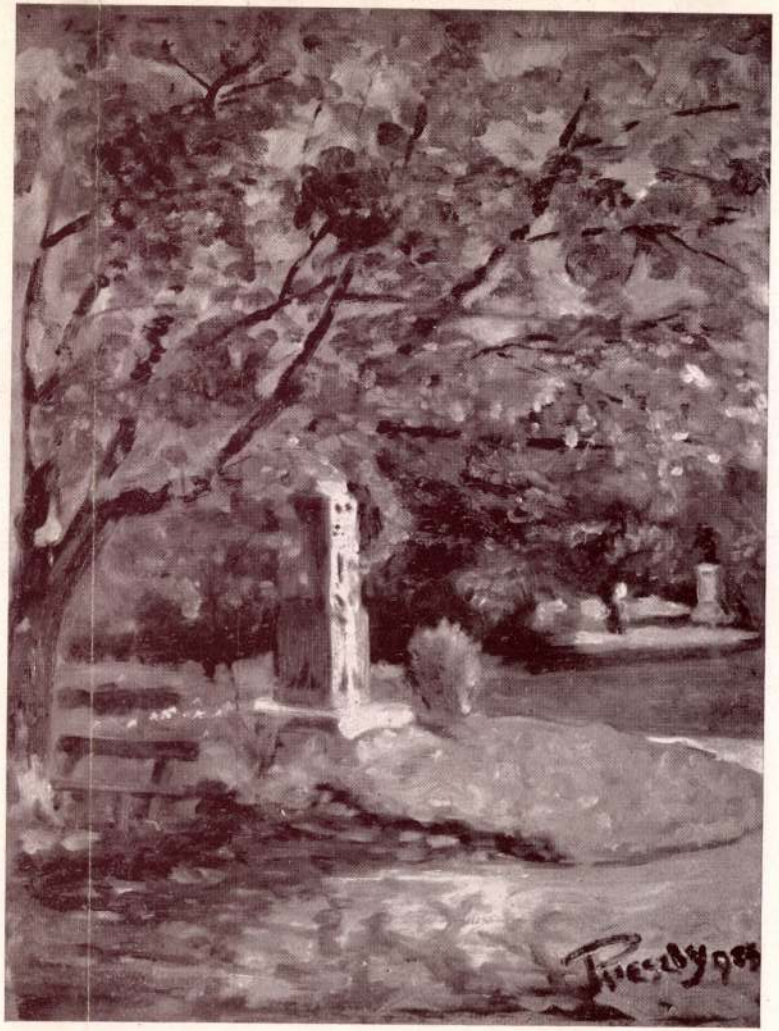

RÉSZLET
A LUDOVIKA PARKJÁBÓL

PRESZLY GÉZA akadémikus
olajfestménye után

Preszly Elemér dr. m.k.t.t.
Szinyei Társaság meghivott tagja
Szinyei Társaság VII.kiállitása
Nemzeti Szalon, 194o. jan.febr.

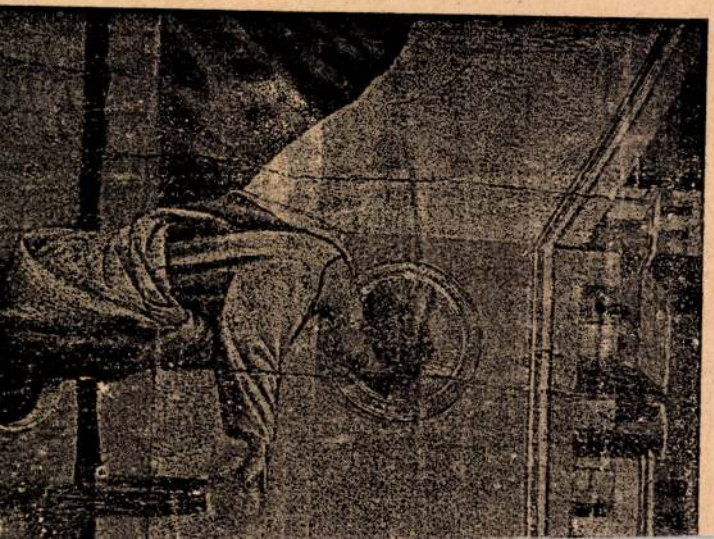

MDK

Preszly Elemér,

Szinyei -serlegbeszéde az 1933.év febr.hó 7.-én tartott Szinyei-lakomán:

....Sz.M.P. élete is sokoldalu élet.....
..nem ismerték fel a Majálist, s ezért 23 évig nem nyult ecsethez....beérkezett azzal a müvével, melyet elöbb mindenki ócsárolt...
kétszeresen magyarnak érezzük Sz. képeit....a sors szép délutánnal és naplementével ajándékozta meg.
.....meghalni hazáért ernyére.....

Preszly Elemér Szinyei-serlegbeszéde .
Szinyei Merse Pál emléke.
Magyar Müvészet.1933. 49,51.l.

Presely Será

Ludovikás Levente
1929. VIII. évf. 1-7.

FEJTANULMÁNY

PRESZLY GÉZA akadémikus
vízfestménye után

Preszner (Preisner)

Zórek

aranymives. Pest.

1813 - 1850.

Horváth Sándorné

255. l

M. D K

PRESZNY, Jacob asztalossegéa

Vogel S. alkalmazottja 1805

Z. S. Vogel 210.

M.D.K.

PRESZNER József arany- és ezüstműves

Pesti mester XIX. sz.

Leiholtz Sándor: Szentpéteri J.... Bp. 1954. 137. l.

Prezner József
pesti író

l.
Mihalik: Szentpéteri
137. l.

Presszteglay János ötvösmester

Győri Szemle 1934. 420.-23.

A győri székesegyház kelyhéről

Presztel

laid
=

Bruk 47.

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása.

Engedé

.....

a műhelyfőnök
alá

8. sorsz. Műhelyi minta

MDK

Presztóczky Szabolcs

érem-portréval

szerepelt a kiállításon.

Dömötör János: A Képzőművészeti Főiskola növendékeinek kiállítása Vásárhelyen.
Csongrád Megyei Hírlap. 1963. aug. 6.

M. D. K.

PRETAUER, János bécsi órásmester

1752.-ben szerződést kötött verélő és ütő toronyóra készítésére a kismartoni kastély részére

Az Iparművészeti Múzeum közlései II 1955.

Vallós István: Verélő és ütő toronyórák hajdani Esterházy kastélyokban 281. l. 282. l.

Prethauer, Anton

Öbas

l

Csat Frey Gst Kunst

XXIV. k

XXXI. l.

Gyüjte

A hely neve	A tárgy megnevezése
Eger, Heves vm.	Minorita templom homlokzata,

Prethauer

órás Kismarton

lásd

Csatóráscél

43. l.

Pretl Antal

festo

1900 – 1902

Elimis 19 1930.87.C.

PRETOICEU Florenéa M.D.K.

1929-ben Nagybányán a Szépművészeti [illegible]skö[illegible]

[illegible]a tagja

Réti: Nagybánya... Bp. 1934. 340.l.

PRETORIAN Florentin

1926-ban Nagybányán a szabadiskola tagja

Réti: Nagybánya... 338 l.

M. D. K.

PRETORIÁN Florenta

1924-ben Nagybányán a Szabadiskola tagja

Réti: Nagybánya ... 336. l

M.D.K

PRETORIÁN Florenta

1923-ban Nagybányán a Szabadiskola tagja

Réti: Nagybánya ... 335.l

M. D. K.

PRETORIÁN Sloreutin

1922-ben Nagybányán a Szabadiskola tagja

Réti: Nagybánya.... Bp.1954 335.l.

Prétsch Erzsébet

N.E.: INTRANSZMAS irodaház, Budapest, I. Márvány utca. - Építész: Nagy Elemér, konstruktör: Makkai Géza, statikus: Walthier Gábor, belsőépitész: Mpess Tibor, kertterveső: Prétsch Erzsébet. /ismertetés képekkel/

Magyar Építőművészet, 1970. 5sz. 39-45.

Pretsch Erzsébet

Országos Munkaegészségügyi Intézet új szárnyépülete, Budapest, /Ulrich Ferenc építész, Sz. emete Anna belső építész, Pretsch Erzsébet kerttetrv./ - Ism: Galamb Erzsébet, Müszaki Tervezés, 1968. 5.sz. 22-25.l. - Magyar Építőművészet, 1968. 3.sz. 4o-42. l1

Az 1968. évi magyar művészettörténeti irodalom bibliográfiája. - Művtört.Ért. 1971.2.sz. 149-182. l.

154. l.

Pretsch Erzsébet M.D.K.

Orsz. Munkaegészségügyi intézet uj szárnyépülete, Bp.

repr.

kerttervezője

Magyar Építőművészet 1968/3. 40-42.l.

Pretsch János épitész M.D.K.

KÖZTI

MÁV kórház, Szolnok, repr.

Belősépitész: Fesszel Alajos

Magyar Építőművészet 1968/3, 35.1.

Pretsch János

MÁV kórház, Szolnok /Pretsch János épitész, Fesszel Alajos belsőépitész, Kreblay Ferenc kertterv./ - Ism: Nyéki Endre, Magyar Épitőművészet, 1968.3.sz.35-37.l.

Az 1968.évi magyar művészettörténeti irodalom bibliográfiája. - Művtört.Irt. 1971.2.sz.649-182. l.

156. l.

Pretsch János

Pretsch János - Pesti Tibor - Förster Tamás: Dunaújvárosi kórház /Farkasdy Zoltán, Balla Gyula, Halmágyi Károly építészek/. - Műszaki Tervezés, 1967. 11.sz. 1-10. l.

Az 1967.évi magyar művészettörténeti irodalom bibliográfiája /Művtört.Ért. 1970. 1.sz. 68-107. l./

75. l.

Pretsch János
építész

Szolnok, MÁV-Kórház és rendelő

1963.

Repr.

Rajzai: Magyar építőművészet. 388.
Művelt K. 1971.

Pretsch János

Vóko János: 2oo ágyas kórház, Komló. /Pretsch János építész, Sipos László kertterv./ - Müszaki Tervezés, 1967. 11.sz. 16-18. 1.

Az 1967. évi magyar művészettörténeti irodalom bibliográfiája /Művtört.Ért. 197o. 1.sz. 68-1o7. 1./

75. 1.

Pretsch János

Scultéty János: Szolnoki MÁV Kórház. /Pretsch János építész, Fesszel Alajos belsőépitész, Hreblay Ferenc kertterv./ - Müszaki Tervezés, 1967. 11.sz. 19-22. 1.

Az 1967.évi magyar müvészettörténeti irodalom bibliográfiája /Müvtört.Ért. 197o. 1.sz. 68-1o7. 1./

75. 1.

M.D.K.

Predsch János, épülő

terve 200 P-ös műv. vállalkozónak adandó a Kőbánya első p.u. úti állomás épülete tere kiürítő pályáratok.

Vállalkozók Lapja. Bp. 1940. LXI. évf. febr. 1. sz. 5. old.

M.D.K.

Preisach Fáinos, építész

harmadik díjat nyert a MÁV. Kassai állomás épületének tervpályázatán.

Vállalkozók Lapja. Bp. 1940. ÉXI. évf.

aug. 22 sz. 5. old.

Pretsch János építész

Torbágy, transformátorház

Tér és Forma, 1933 VI. 133

Prêts de Jaïnes épinal

Tirés à Forma 1938. 335.

Hélio gravure

Prebeda János élete

Pár a Fórum 1941. 95-98.

MAVAUT könyvtári iroda

MDK

Pretsch János

építészmérnök

MMÉE Közl. 1928. jan. 8. 11. l.

MDK

Pretsch János okl.épitész

"Indóház" jeligéjű terve a II.dijat (ezüstérem) kapta.

Cikk: A mű- és középitési szakoszt.ülésének jegyzőkönyve.

A Magy.Mérnök- és Épitész-Egylet Közlönye, 1928. IV.15. 107.lap

PRETSCH János építész M.É.K.

Pályaterv az orvostudományi egyetem központi épületé

/ 25 000 Ft-os dij/

Társtervező: Töreky Dezső, Nagy László, Halmágyi Károly, Fessel Lajos, Ancsin Mihály, Bakos Kálmán

Döntöttek a Nagyvárad téri orvostudományegyetemi központ és a Győr-Náderváresi tervpályázatról

Magyar Nemzet 1962. október 20. 3.l .

M.D.K.

Pretsch János épitész

/KÖZTI/

Szemklinika, Szeged

repr.

Magyar Épitőművészet 1964/3. 36-37.l.

Pretsch János épitész M.D.K.

Résztvett a budapesti Orvostudományi Egyetem elméleti tömb tervpályázatán

Társtervező: Töreky Dezső, Nagy László, Halmágyi Károly, Fessel Alajos, Ancsin Mihály, Bakos Kálmán

Magyar Épitőművészet 1963/2. 6-7.l.

M.D.K.

Pretsch Tamás, építész

Serve. 200 P.-ös munkaösztöndíjban részesült a Lóbánya első p.u. állomásépületére kiírt pályázaton.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1940. LXI. évf.
febr. 1. sz. 5. old.

MDK

Pretsch János, sz.1900. okl. épitészm.

MMÉE Közl. 1927. dec. 4. 304. l.

Hirdetés tagfelvételről.

MDK

Retsch Jakus, építész

Már több hazai kórházat tervezett. Új műve: a soltszki MÁV-kórház.

(b.a.): A napokban átadják a soltszki MÁV-kórházat.

ESTI HIRLAP, Bp., 1967. jún. 3.

M.D.K.

Prakisch János, épitész

Harmadik díjat nyert a MÁV kassai állomás épületének tervpályázatán.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1940. LXI. évf.
aug. 22. sz. 5. old.

.Б.Н.

Pretsch János épitész

MDK

terve repr.

Hidasi Lajos:XIII.kerületi rendelőintézet tervpályázata Magyar Építőművészet 1955.IV.évf.11-12.sz.
363.36 9.1.

Pretsch János, épitész
Szálló, tervezet

Magyar egyetemi és főisk. hallg. össz. szövetségének kiáll. 1923. 11 l.

Pretsch János épitész

Iskola, tervezet

Magyar egyetemi és főisk. hallg. orsz. szövetségének kiáll. 1923 11 l.

M.D.K.

Pretsch János, épitész

a Kongresszus Végrehajtóbizottságának tagja

XII. Congrès International des Architectes Budapest 1930. Compte-rendu. Bp.1931. 18.old.

Transzformátorállomás Torbágyon

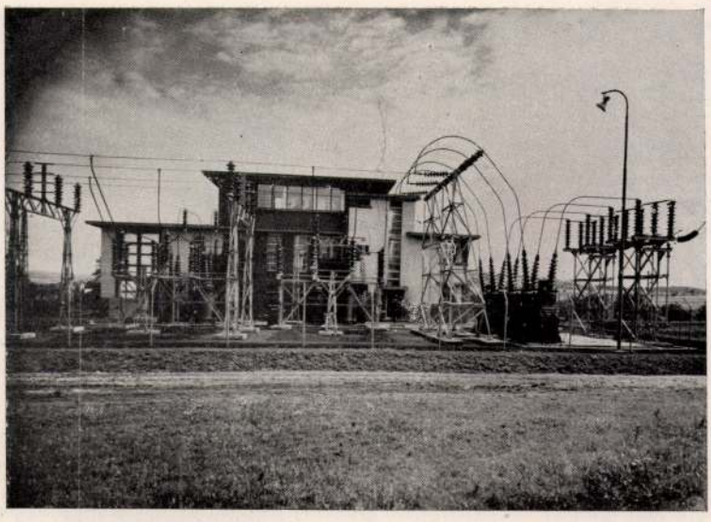

LE CORBUSIER — DR. H. C.

A berni egyetem tanácsa ez év tavaszán Le Corbusier-t tiszteletbeli doktorává választotta. Nem szeretnénk e tény előtt szó nélkül elhaladni, nem szeretnénk elmulasztani az alkalmat, a nélkül, hogy reá ne mutassunk a nagy építész gondolkodó jelentőségére, akinek minden munkáját regisztráltuk és ismertettük.

Álláspontunk ismeretes: Le Corbusier-t tartjuk az építészeti megújhodás legnagyobb úttörőjének, legfőbb mozgatójának. Nem a kivitelezett épületei révén, hanem sokkal inkább sorozatos alapvető munkáival foglalta el ezt a helyet. Könyvei és a különböző folyóiratokban megjelenő cikkei, az azokban foglalt gondolatok valóságos élesztői az építészeti előrehaladásnak, újjászületésnek. Lényegük az, hogy Le Corbusier a mult hagyományainak konvencionális és külsőséges követésével szakított, hogy az építészi gondolkodás alapjává azt tette, ami minden teremtő korszakban művészetünk kiindulópontja volt: az ember szükséglete — az építő ember rendelkezésére álló szerkezetek és anyagok. Mint évek előtt írtam: könyveinek olvasása az építész számára olyan, mint amikor egy fülledt levegőjű szobában az ablakot és ajtókat kinyitják és friss levegő áramlik be, kisöpri az elhasznált egészségtelen levegőt. Könyveinek gondolatai alapvetőek és lényegükben átmentek minden gondolkodó építész vérébe.

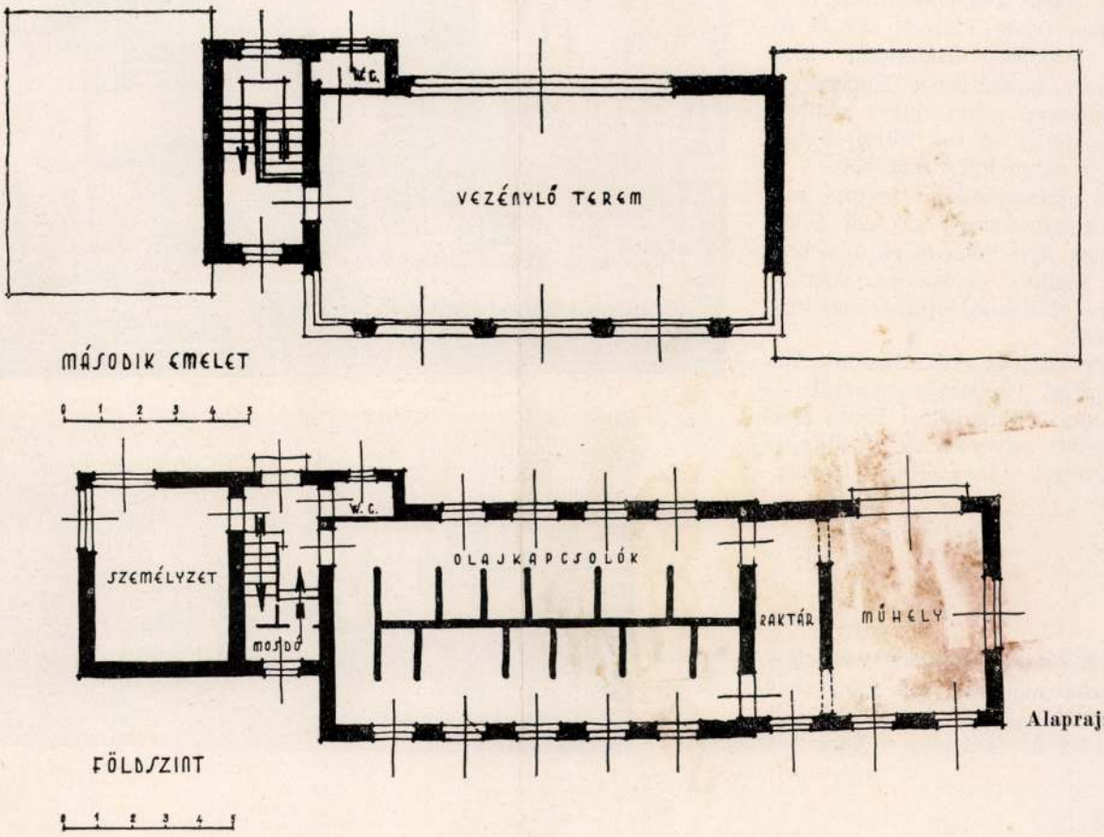

Alaprajzok

TRANSZFORMÁTOR ALÁLLOMÁS TORBÁGYON ÉS BÁNHIDÁN

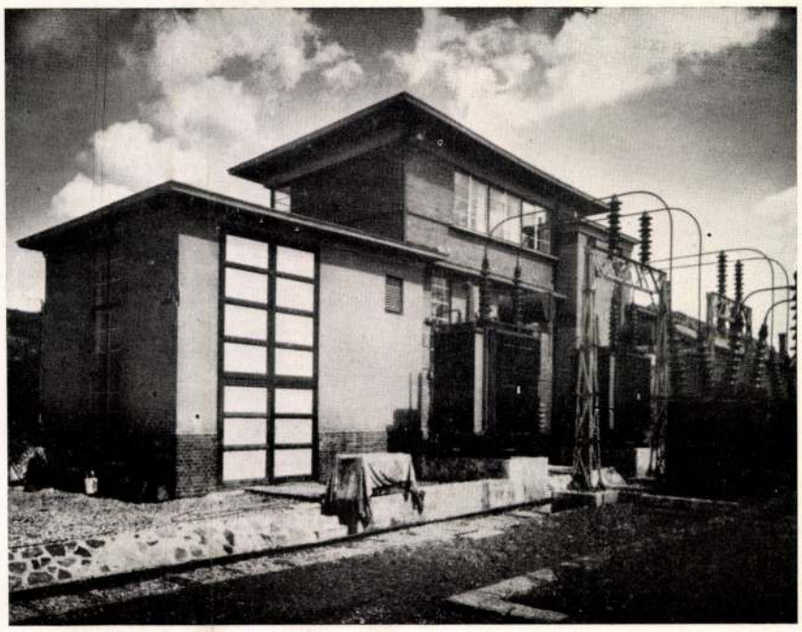

Épültek 1931—32. évben. A budapest—hegyeshalmi vonal villamosításának budapest—komáromi vonalrészén a bánhidai elektromos centrálé által adott 110.000 voltos áramnak 16.000 voltos árammá való átalakítására.

Alaprajzi elrendezésének lényegét az angolok által szállított elektromos, a rendelkezésre álló aránylag szűk terület, valamint a különleges követelmények (pl. a vezénylőteremből minél nagyobb kilátást kellett biztosítani) szabták meg.

A kivitelnél a legnagyobb egyszerűség mellett a jó kivitel volt a döntő. Az épületek középrésze, hol a nagyfeszültségű áram és a folytonos üzem a fenntartási munkákat majdnem lehetetlenné teszi, végig klinker-burkolatot kapott. Egyébként klinker-lábazat, durva sempernova vakolat, stokkolt betonpárkányok, presskies fedés, nagyrészt vörösrézbádogozás, acélajtók és ablakok. Színek: Torbágyon sötét klinker kékes fugázással, galambszürke durva sempernova, kívül fehér és piros, belül részben fehér, részben kék és piros mázolás; Bánhidán sötét klinker, barnáspiros fugázás és ugyanolyan színű durva sempernova, fehér és kék külső, fehér, kék és sárga belső mázolás.

Az alállomásokhoz tartozó raktár és mótorszinek az idei évben épültek. Kivitelük élénkpiros burkoló téglával és kőporos vakolattal az alállomási épületeknél egyszerűbb.

Tervezte, az Államvasutak Magasépítési Csoportja részéről, — a Vonal Villamosítási Iroda által megadott programmterv alapján — Pretsch János építészmérnök.

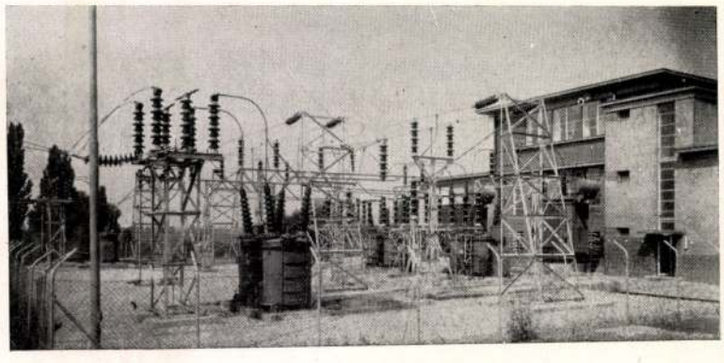

Pretsch János: Transzformátorállomás Torbágyon

Transformator auf der Eisenbahnlinie Wien-Budapest

Kivitelezték: Skuteczky és Boray mérnökök

Tér és Forma

1933. 7–8. 17.

42 *Zentralblatt der Bauverwaltung.* (Herausgeg. im Preuss. Finanzministerium.) Berlin, 1927. 47. Jahrg.

3. Különféle külföldi lapok :

Annales des Ponts et Chaussées. Paris, 1927. 97. évf.
Architectural Review (The). London, 1927. Vol. LXI.
Art et Decoration. Revue mensuelle d'art moderne. Paris, 1927. 31. évf.
Bulletin Technique. Paris, 1927. 9. évf.
5 *Časopis Československých Inženyru.* Technický obzor. Praze, 1927. XXXV. évf.
Elektrical Communication. New-York, 1927.
Engineer (The). London, 1927. Vol. CXLIII—CLIV.
General Electric Review. New-York, 1927. Vol. 30.
Ingegneria. Milano, 1927. 6. évf.
10 *Institution of Civil Engineers (The).* London, 1927.
International Telephone Review. New-York, 1927. Vol. III.
Journal of the A. I. E. E. (American Institute of Electrical Engineers.) New-York, 1927. Vol. XLVI.
Machinery Market. London, 1927.
Metallurgist (The).
15 *Revue de la Société des Ingenieurs et Architectes Bulgares à Sofia.* 1927. XXVII. évf.
Studio (The). A Magazine of Fine and Applied Art. London, 1927. Vol. 94.
Teknisk Tidskrift. Stockholm, 1927. 57. Aergang.
University of Missouri Studies. Columbia.

Pályázatok eredményei.

Az 1927. évre szóló Hollán-pályadíjak odaítélésére kiküldött bizottság jelentése.

A bizottság a Közlöny 1927. évi termésének gondos átlanulmányozása után *Gellért* Ede: *A villamos szabadvezetékek exakt mechanikai számítása* című (Haviiüzetek, 119. l.) és *Szőke* Béla: *A fogaskerék profilmarónak gépi előállítása* (Hvf. 124. l.) cikkelye dicsérő felemlítése mellett és *Korányi* Imre: *A hálószerü födélszerkezetek pontos statikai vizsgálata* című cikkelyének (Hvf. 31. l.), mint doktori értekezésnek a versenyből való kiemelése után *Marschalkó* Béla és *Barna* János: *Hőmérséklet hatása kenőolajokra* (Hetiüzetek, 15. l.) és *Hőmérsékletek hatása az olajok kémiai tulajdonságaira* (Htf. 211. l.), továbbá dr. *Varga* József és dr. *Erdélyi* Sándor: *Szekunder benzinek magyar barnaszenek kátrányolajaiból* (Htf. 86. l.), valamint *Benzinek értéke'ése és jellemzése újabb vizsgáló módszerek alapján* (Htf. 239. l.) című kettős cikkelyeiben találta meg azokat a dolgozatokat, amelyek a pályadíjszabályzat értelmében jutalmazásra első helyen jöhettek szóba. Minthogy pedig a társszerzők cikkelyei, mind tárgyuk, időszerűségénél és nemzetgazdasági jelentőségénél, mind pedig kutató módszereik eredetiségénél és önállóságánál fogva a versenyben megkülönböztetésre alig alkalmas kvalitásokkal estek latba, a bizottság úgy döntött, hogy az 1927. évre költségvetésszerüen rendelkezésre álló 400 pengős Hollán-pályadíj, a társszerzők, névszerint *Marschalkó—Barna* és dr. *Varga*—dr. *Erdélyi* között, két egyenlő 200 pengős pályadíj alakjában osztassék meg.

Marschalkó—Barna: kettős dolgozata közös célt tűzött maga elé, jelesül azt, hogy megbízható értékelési alapot nyomozzon ki a kenőolajok gyakorlati megítélésére, olyan adatokra támaszkodva, amelyek bepillantást engednek a kenőolajok legsajátosabb tulajdonságaiba.

Hosszú évek szívós kísérletezései eredményezték azokat a szellemesen kigondolt és leleményesen megszerkesztett műszereket, melyekkel szerzők vizsgálataikat elvégezték. Ezeket a kutatók, első elgondolásukban arra készítették ugyan, hogy egy-egy aktuális kérdésben kényszerítsék feleletre az anyagot, a néma természetet, de a műszerek maguk érzékenységükkel, kiegyensúlyozott voltukkal és kezelésük egyszerüségével túlnőttek a felvetett problémák körén s teljes jogú eszközeivé, nagyjelentőségü fegyvereivé váltak a fizikai és kémiai kutatásnak.

Maga a kenőolajkérdés, a nagy fordulatszámmal járó, a nagy hőmérsékleten, nagy nyomás mellett igénybevett gépészek gyakorlati mechanikájában nyomasztóan súlyos problémákat rejt magában. E problémák helyes megfejtése érdekében fontos az, hogy a kenőolajok megkívánt tulajdonságait éppen a számbajövő gyakorlati körülmények között ismerjük meg. A két Marschalkó—Barna-dolgozat a hőmérsékletre vonatkozó ilytermészetü vizsgálatokat hatalmas lendülettel vitték előre s máris kijelölték az utat és a kereteket a hasonló célú, gyakorlati érdekből végzendő kutatások számára.

Az első dolgozat a viszkozitás változását a hőmérséklet függvényében vizsgálja s olyan készülékről számol be, amely a viszkozitást a kísérlet egész tartama alatt jól ellenőrizhető skálán szemlélteti és egyúttal akár 1—1 C°-onként a hőmérséklet változtatását engedi meg egészen 300 C°-ig.

A kutatóknak e műszerekkel valóban módjában állott kísérletekkel ellenőrizni és kritikával méltatni mind a *Schwedhelm*-, mind a dr. H. *Vogel*-féle formulát, megszabták ezek érvényességének körét és számítási eljárásukat igen nagy mértékben egyszerüsítették. Gyakorlati szempontból legjelentékenyebb érdemük az, hogy az üzemi igénybevétel körzetében igen fontos és gyors meghatározásokat végezhetnek s méréseik ugyanazzal a mintával korlátlan számban reprodukálhatók és adataik közvetlenül a viszkozitás abszolut értékeit adják.

A második dolgozat olyan új vizsgálati módszerről számol be, amellyel kísérleti úton a hőmérsékletnek az olajok kémiai tulajdonságaira gyakorolt hatását állapíthatjuk meg. A levegő oxigénjének hatása a kenőolajokra még ma sem tisztázott kérdés, de az a módszer, melyet Marschalkó és Barna ajánlanak, máris kiküszöbölte az eddigieknek legfőbb hibáit: az esetlegességet és az összemérhetetlenséget azzal, hogy 1. az oxidáció gázalakú termékeit állandóan eltávolítja, 2. egyenletes időközökben megállapítja az oxigén térfogatcsökkenését állandó hőmérséklet mellett. Rögzíti azt a tényt, hogy az olajok oxidálódnak és pedig eredetük, összetételük és a hőfok szerint különböző reakciósebességgel.

Az olajok változatos összetételéből önként következik, hogy a végső összefüggések megállapítása csak akkor válik megközelíthetővé, ha majd az adatok nagy és rendezett tömegét tekinthetjük át.

E téren is új utat törtek a kutatók és az alaptények megállapítását itt is a gyakorlati igények mezején végezték el. Az oxigénfogyasztás görbéje máris alkalmas az olajok minőségi megkülönböztetésére, mert a kátrányosodásra hajlamos olaj azonnal felismerhető meredeken induló oxidációs görbéjéről.

A dolgozatoknak a tárgykörbe vágó irodalom bőséges ismertetését és objektív bírálatát tartalmazó vonatkozásai alkalmasak arra, hogy szerzők tekintélyét szakirodalmi téren is öregbítsék.

A dr. *Varga*- és dr. *Erdélyi* szerzők jólismert és értékelt tollából származó két dolgozat a korszerü robbanómótor üzemanyagával, a benzinnel foglalkozik.

A nagy tekintélynek örvendő kutatók első dolgozata a magyar barnaszenek kátrányolajával és a petróleum gázolajjal végzett, szabatosan elgondolt és következetesen végrehajtott összehasonlító krakkoló kísérletekről számol be. A dolgozatban leszürt eredményeik körültekintő alapossággukkal és elfogulatlanságukkal szilárd támaszt nyujtanak minden olyan kutatónak, aki az érintett területeken dolgozik. Szerzők a vérbeli mérnök észjárásával olyan kérdéshez nyúltak, amelynek közgazdasági jelentősége általánosan aktuális, nemzeti szempontból pedig fájdalmasan szorongató, úgyhogy megoldását csak halogatni lehet, de mellőzni nem.

A közlekedési technikában ma már diktáló szerephez jutott robbanómotorok táplálása az egyik legfontosabb ipargazdasági kérdés ott is, ahol a természet bőven ontja a legalkalmasabb nyersanyagot: az olajat. Mi azonban minden szénhidrogén forrásunknak a barnaszenet és az ebből nyerhető termékeket kell, hogy tekintsük. Szegénységünk ismét csak arra utal, hogy minden behozatalt a lehetőségig kerüljünk. Ez adja meg a nemzetgazdasági súlyát az összehasonlító — benzinelőállító — krakkoló kísérletezésnek, amelyeknek a dolgozatban közölt adathalmaza csak halvány képet nyujt egy évekre elnyult szorgalmas munka preciz menetéről.

Dolgozatukban a témakör és a szakirodalom ismertetésében is kitünnek a szerzők, minden csapongástól tartózkodva, csak a jelentékeny és szigorúan idevágó ipari vonatkozású hivatkozásra szoritkozván. Igy érhették el csakis azt a klaszszikus tömörséget, amely dolgozatukat jellemzi s amely egyben annak a feltétlen biztonságnak, amellyel tárgyuk felett uralkodnak, legértékesebb bizonyítéka.

Szerzők második dolgozata ugyancsak a modern benzinekkel foglalkozik s ezek értékeléséről és jellemzéséről számol be újabb vizsgálómódszerek alapján.

Ez normativ célú és jellegü dolgozat. A korszerü robbanómotor jelentősége kinőtt a háborúelőtti kereteiből és a vele szemben támasztott fokozottabb igényeknek csak úgy tehet eleget, ha tápláló anyagának kémiai szerkezete, elegyítési viszonyai is alkalmazkodnak a tőlük megkívánt optimális robbanási viszonyokhoz, amelyeket a legjobb termodinamikai hatásfok érdekében irunk elő. Az új motorokhoz szükséges új hajtóanyag megkívánt tulajdonságait szabják meg szerzők az elmélet és a módszerek mai állása szerint.

A szakirodalom érdemi ismertetése és kritikája után az elterjedt újabb vizsgálati módszerek kísérleti összehasonlítását adják, az ezekből nyerhető képet pedig az üzemi viszonyokra vetítik.

Ilyen felfogással tanulmányozva értékelik a magyar szénből nyerhető szekundér és bergin-benzineket és hasonlítják össze a forgalomban lévő kútbenzinekkel.

A kutató munkában tapasztalt ez az alaposság, a kísérleti

eredményeknek minden elfogultságától ment ilyen független szellemű és bőkező feltárása a legszebb magyar példáját nyujtja az egészséges kutató szellem megizmosodásának s a legbiztatóbb záloga annak, hogy az ilyen szellemben végzett természettudományi kutatás ipari és közgazdasági életünk számára csak értékes gyümölcsöket hozhat.

Budapest, 1928. április 2-án.

Litschauer Lajos. *Dr. Lósy-Schmidt Ede.*
Vucskics Zoltán. *Thurner Béla.*
Lechner Egon. *Kenessey Béla.*
Koiss Géza. *Balogh Loránt.*
Feyér Gyula. *Gállik István.*

Bírálati jegyzőkönyv a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet által az 1927/28. évi építészi nagypályázat eszmei terveire hirdetett pályázaton benyujtott pályaművekről.

Határozathozatal előtt a pályatervek tekintetében bírálati eredményképen a bizottság a következő ismertető véleményt adja:

I. Jelige: „Páris."

Egy összefüggő szimmetrikus épületet tervez. Az épület középső nagyobb része földszintes, oldalszárnyai kétemeletesek. Ezen oldalszárnyak padlásterét is falak közé foglalja, s azok felett lapos fedelet alkalmaz. Az épület részben és különböző helyeken nyer pincét.

Tervező a programm feltételeinek általában megfelelt.

A különböző célt szolgáló helyiségeket helyesen különkülön csoportosítja, a terv alaprajzából azonban az akadémikusság hiányzik, ami azután a homlokzatra hátrányosan kihat. Az épület körvonalainak kevésbbé szerencsés megválasztásával az épület szélességének irányában a helyiségek zsúfoltan mutatkoznak, ami a közbeeső helyiségek világításának és szellőztetésének rovására esik. Ezen baj leküzdésére légaknákat és elégtelenül felülvilágítókat alkalmaz. Különösen szembeötlő az említett hiba a három traktussal megoldott középső épületrészben.

A különböző osztályú utasokat helyesen szétválasztja, azonban az I—II. osztályú éttermeknél a helyiségek kapcsolata igen kedvezőtlen. A III. osztályú váróterem alagsori elhelyezésekor a III. osztályú utasok számára étkezőről és klozettekről nem gondoskodik. Az erősforgalmú III. osztályú váróterem világítása és szellőztetése is kedvezőtlen.

A személyközlekedés számára az épületet a vasút felőli perron- és szigetjárdákkal lépcső és alagút útján köti össze két helyen. Külön két alagút és liftek szolgálnak a poggyászok be- és kiszállítására.

A posta a perron- és szigetjárdákkal kedvezőtlenül, csak a vágányokon keresztül kap kapcsolatot.

Hiba, hogy az elutazó közönség a különböző várótermekből elindulva, az alagútban egy szűk helyen, mindössze 3 *m* széles folyosón összetorkolódik.

Az épületnek középső részében, ahol a nyilvánosság számára szolgáló helyiségeknek nagyobb része elhelyeztetett, az előcsarnok indokolatlan nagy magassággal (24 *m*-rel) foglal helyet. Ez a magasság az előcsarnok alaprajzi méretével nincsen arányban. Az előcsarnok túlzott magassága oka annak is, hogy tervező külsőleg nem tud formai kapcsolatot kapni az előcsarnok és a mellette fekvő épületrészek között. Az előcsarnok mögötti rész a pályaudvar felé egyemeletes és itt a helyiségek megközelítésére szolgáló folyosónak és mellékhelyiségeknek szellőztetése igen rossz.

Az épület kétemeletes oldalszárnyának földszintjén nyert elhelyezést az egyik étterem, a vendéglő konyhájával, egyéb gazdasági és mellékhelyiségekkel. A másik oldalszárnyban a földszinten vannak a vasúti hivatalok és a postahivatal. Hiba, hogy az utóbbi épületrészben oly bejárat van, ami a szabad bejárást a pályázati feltételekkel szemben a pályaudvarra biztosítja. Ezen a helyen különben a helyiségek elrendezése egyáltalában nem sikerült, mert az összetartozó helyiségek egymástól el vannak szakítva (pl. forgalmi iroda, távirda). Az épület oldalszárnyainak emeletein vannak a lakások és a vendégszobák. A vendégszobák a vasúti hivataloktól alkalmatlanul messze esnek. A lakások alaprajzi megoldásában van elég kifogásolni való, különösen az előszobák és mellékhelyiségek méreteinél; emellett a lakások megtervezésénél a programm feltételeitől több helyen eltérés történt. Hiba, hogy ezen szabadon álló emeleteken több helyen kis légaknák találhatók.

A pincék csoportosítása az épület részbeni alápincézése mellett eléggé sikerült. Hiba, hogy a központi fűtés helyiségei az épület egyik végén vannak, amellett méretben kicsinyek.

Az épület homlokzatában hiányzik az egyöntetűség, az egyes épületrészek egymástól szinte elválnak. A terv nem közelíti meg egy középület homlokzatához fűzött igényeket.

II. Jelige: „Városkapu."

Egy összefüggő szimmetrikus épületet tervez. Az épület egy ovális alakú középrészből áll, ehhez csatlakoznak az oldalszárnyak. A középrész egy-, az oldalszárnyak kétemeletesek.

Tervező a programm feltételeinek általában véve megfelelt.

Az ovális képezi a be- és kijáratot az épületbe, amely megoldás azonban, dacára a lépcsők vezetésében látható ötletességnek, nem mondható sikerültnek. Az induló és érkező utasok az épület előtt közel jutnak egymáshoz, sőt összetorlódnak, ennek következtében a kijárati nyílás bejárat számára is fog szolgálni; az elutazó közönség pedig az oválisban elhelyezett pénztáraknál elvégezvén dolgát, a később jövő közönséggel az előcsarnokban összetalálkozik. Az ovális vasút felőli oldalán érkező utasok részére szolgáló ajtónyílás nagyon sarokba szorult, szűk. Az ovális előcsarnokból az emeletre és az emeletről le külön-külön lépcsők vezetnek. A lépcső vége az emeleten szűk pihenőben végződik. Ez a szűk pihenő képezi az előterét az emeleti közlekedési folyosóknak. Hiba az is, hogy az induló utasoknak az előcsarnokból nem lehet az első perronra kijutni.

Az épületszárnyak egyikében vannak a földszinten elhelyezve a vasúti hivatalok és a kijárathoz tartozó váróterem, továbbá a málhakiadás. A másik épületszárny földszintjén a málhafeladás, a postahivatal, továbbá a vendéglőkonyha és ahhoz tartozó mellékhelyiségek. A földszinten elhelyezést nyertek mindazok a helyiségek, amelyek a programm szerint a földszintre voltak tervezendők. Az épületszárnyakban 3—3 lépcsőház köti össze az emeletsorokat. A vasúti hivatalok közötti kapcsolatot az egyik lépcsőház megszakítja.

Az épületszárnyak első emeletén helyeztettek el szembetünőleg a nyilvánosság számára szolgáló, váró-éttermek és egyéb helyiségek. Tervező a különböző osztályú utasok szétválasztását itt az emeleten éri el.

A személyközlekedés számára az épület a perron- és a szigetjárdákkal az emeleti nívóban három helyen köttetik össze és pedig az induló utasoknak egyrészt az I—II. osztályú, másrészt a III. osztályú váróteremnél a megérkező utasoknak az épület főtengelyében. Az összeköttetést vágányok fölötti hidak és lépcsőlejárók képezik.

A poggyász le- és feladás ugyancsak az épület főtengelyében alagút és liftek útján jut érintkezésbe a perron- és szigetjárdákkal. Előbb említett helyiségeken kívül az I. emeleten helyeztettek még el a vasúti hivatalokhoz tartozó külön hivatalos helyiségek.

Az épületszárnyak II. emeletén kaptak elhelyezést a vendégszobák és az összes lakások. A lakások alaprajzi megoldása nem nagyon sikerült, dacára annak, hogy az épületszárnyak szabadon állanak. Légakna- és másodvilágítású helyiségek elég számban találhatók a tervben. Az előszobák javarésze sötét, nem szellőztethető közvetlenül. A programm engedelme alapján az előírtnál több lakást tervezett.

Az épületet részben és több helyen pincézi alá. A központi fűtés pincehelyiségeinek helye jól van megválasztva. A pincék általában szűkös méreteket mutatnak, az épületszárnyak középső lépcsőházához tartozó lakásokhoz a pincék hiányzanak.

A terven a különböző célt szolgáló helyiségek csoportosítására az igyekezet meg volt, és az eléggé sikerült.

A nyilvános közlekedési helyiségek jó világítással és szellőzéssel bírnak, ellenben a földszinti helyiségeket az épület egész hosszában a vasút felőli perronfedél a tervezett formában elsötétíti. Szerkezetileg a perronfedelek megoldatlanok. A járdaszigeteken alkalmazott lépcsők túl szélesek.

A homlokzat egységes, de nem jellegzetes, nem eléggé monumentális. Az ovális előcsarnok nagy ablaknyílása lép előtérbe a homlokzaton és dominál.

III. Jelige: „Indóház."

A) Főterv. Egy összefüggő épületet tervez. Az épület részben földszintes, részben egy- és részben kétemeletesre tervezetett. Az épület részben és különböző helyeken nyer pincét.

Tervező a pályázati programm feltételeinek általában megfelelt.

A különböző célt szolgáló helyiségeket külön-külön csoportosítja. Ez a csoportosítás sikerült, amivel kapcsolatban az épület körvonalai is jól választatván meg, tervező úgy alaprajzilag, mint homlokzatilag helyes építészeti megoldást nyert.

Főrészét az épületnek, helyesen, a nyilvánosság számára szükséges közlekedési, tartózkodási és kiszolgáló-helyiségek képezik.

E főépületrész a vasút felőli oldalon a személyközlekedés részére összeköttetést kap — helyesen — a vágánymenti perron- és szigetjárókkal lépcsők és alagút útján két helyen, a poggyászok be- és kiszállítása részére és a postaszállítások részére felvonók és alagút útján egy-egy helyen.

Ezek a közlekedési vonalak jó elrendezést kaptak, azokban sikerülten csatlakoznak a közönséget különböző osztályokra

választó helyiségek. E főépületrész alaprajzában szembeötlő a vasútvonallal párhuzamosan egymás mellett elhelyezett három traktus. Ezek közül a kisebb, jelesen a 4·5 *m* szélességgel bíró középső traktus (folyosó) magasan oldalvilágítást és szellőztetést nyer. Ez a megoldás magában véve elfogadható lenne, azonban a középső traktus 4·5 *m* szélességéhez viszonyítva, a tervezett magasság kb. 12 *m*-rel túlméretezett. A túlzott magasság folytán a középső traktus előbb említett oldalablakai igen magasan helyeztetvén el, a traktus természetes világítása és szellőztetése is teljesen megromlik.

Eme magassági hibának tudható be — jóllehet a nyilvánosság számára szolgáló helyiségeknek a szokottnál nagyobb belső magasságra van szükségük — az egész főépületrésznek elhibázott magassága, mely magasság az összes helyiségek alapterületi méretével semmiképen nincsen arányban.

Az alapjában véve földszintes főépületrésznek túlzott magassága a homlokzaton is hátrányosan érezteti hatását, minthogy a főépületrészhez csatlakozó és alább ismertetett egy- és kétemeletes épületszárnyak előbbi mellett magasságban szinte eltörpülnek. A főépületnek alaprajzában szembeötlő még a több helyen (6 helyen) előforduló csoportos klozettek szellőztetésére és világítására tervezett légakna, amely határozott hiba folytán a tervnek különben sikerült alaprajzi megoldása értékéből veszít.

A főépületrész — helyesen — az állomási előtérbe dominálólag kilépvén, a főépületrészhez egy oldalon előkerttel egy egyemeletes épületszárny csatlakozik.

Ezen egyemeletes épületszárnyban helyeztetett el egyrészt a pályaudvar étterméhez tartozó főző-, tálaló- és egyéb mellékhelyiségek (pincében), külön éttermek, cselédség helyiségei (földszinten), valamint a vendéglőslakás (az emeleten), másrészt a vasútüzem számára szolgáló helyiségek (földszinten és emeleten). A két különböző rendeltetéssel bíró helyiségek összeköttetésére nagyon helyesen külön-külön lépcsőház terveztetett. Egyébként alaprajzi megoldása ezen épületrésznek eléggé sikerült.

Az egyemeletes szárnyrész végéhez csatlakozik, merőlegesen a vágányokra és az előkertet másik oldalról határozólag, a kétemeletes lakóépületrész, amelyben az összes lakások hozzáférhetéséhez egy lépcsőház szolgál. Ez a lépcsőház helyesen az előtérről kapja a kijáratot, helyes megoldás az is, hogy a vasúti személyzet lakásából a hivatalát utca érintése nélkül is elérheti, miután ennek az épületrésznek lépcsőházát a hivatali helyiségekkel belső folyosó köti össze.

Ezen kétemeletes épületrész alaprajzi megoldása szintén eléggé sikerült, hiba azonban, hogy a lakásoknak a lépcsőházból nyiló előszobái elhelyezésüknél fogva kedvezőtlen világítást és szellőzést kaptak. A programmnak a lakások mikénti elhelyezésére vonatkozó kikötése, a bíráló-bizottság véleménye szerint nem zárja ki a lakásoknak az első és második emeleten kívül a földszinten, vagy más emeletsorban való elhelyezését, tekintettel arra, miszerint az előírt lakásokon felül az épület valamennyi emeletének helyes kialakítása végett több lakás is volt tervezhető, ehhez képest a tervező által a földszintre helyezett két lakás a terv hátrányára nem eshetik.

A pincék csoportosítása helyesen a földszinthez igazodik. Egymásközti elrendezés jó. Egyedül a központi fűtés helyiségének nem központosan, vagyis meglehetősen nagy hosszal bíró épület egyik végén való elhelyezése nem szerencsés.

A vasútfelőli perron és szigetjárdák fedelei úgy alakilag, mint szerkezetileg helyes megoldást mutatnak. Az épület melletti perronfedél csatlakozása az épülethez szintén helyesen oldatott meg.

A kifogásoltakat tehát figyelembe véve, az alaprajzi megoldás általánosságban jó, a helyiségek megvilágításáról és szellőztetéséről megfelelően történt gondoskodás. A tervezet szerkezetileg átgondolt.

Az épület homlokzata jellegzetes. Az alaprajz tagozottságának megfelelő. Megraizolása jó kézre vall. ízléssel és egyszerű eszközökkel. különösebb díszítés nélkül igyekszik a művészi hatást elérni.

B) Alternatív terv.

A nyilvánosság számára szolgáló főépületrészre alternatív megoldást mutat be. Ezen megoldásnál ugyanazokat az elveket veszi alapul, amit a főtervezetnél, — amennyiben a különböző osztályú utasok tartózkodási helyeit különválasztja.

Fő különbség abban van, hogy a perron- és szigetjárdákat az épületekkel nem kettő, hanem csak egy lépcső és alagút útján köti össze. Magán a szélesebb lépcsőn és alagútban azonban, helyesen, korláttal választja el a be- és kijáró közönséget.

A személyközlekedés ezen központosítására figyelemmel az előcsarnokból mindkét oldalt, igen helyesen, széles folyosót nyit. Hiba azonban, hogy az épület kijárata, elhelyezésénél és megoldásánál fogva, a kijárat jellegét elveszti.

Említett szélesebb folyosó éppen úgy, mint a főtervben, középtraktus gyanánt helyeztetik el és az alaprajzhoz adott homlokzati tervből kivehetőleg, ugyancsak túlmagasan méreteztetett. Ennek folytán ezen főépületrész magasságának ugyanaz a hibája van, mint a főtervnél.

Egyébiránt ezen alternatív tervet a főtervvel szemben kevésbbé tartjuk alkalmasnak.

IV. Jelige: „Baross Gábor."

Egy összefüggő épületet tervez.

Áll egy földszintes főrészből és ezen főrészhez egy oldalon csatlakozó emeletes szárnyból, továbbá ezen emeletes szárnyhoz csatlakozó háromemeletes szélső szárnyból. Az utóbbi épületrész nyert használható padlást. Az épület részben és különböző helyeken nyer pincét.

Tervező a programm feltételeinek általában megfelelt.

A különböző célt szolgáló helyiségeket külön-külön csoportosítja, azonban alaprajzi megoldás a helyiség elrendezésénél általában nem sikerült.

A főépületrészben a vasút felé eső oldalfalban az ablakokat akarattal elhagyja, ennek következtében kényszeredetten négy világító udvart tervez és az összes várótermeket aránylag szük folyosók alkalmazásával az épület városfelőli oldalára helyezi.

A különböző osztályú utasok tartózkodás után a szűk folyosón és éppen a pénztárak előtt összetorlódnak, amit fokoz az a körülmény, hogy a pénztárak mellett lehet csak a csoportos klozettekhez jutni. Az I. és II. osztályú étterem kapket veszi alapul, amit a főtervezetnél, — amennyiben a különcsolata a konyhával nem a legszerencsésebb. A málha fel- és kiadás a III. osztályú szük folyosón elhibázott. Az érkezési váróterem rossz helyen van. A kijárócsarnok meglehetősen szük.

A főépületrész helyesen két lépcső és alagút útján jut kapcsolatba a perronnal és szigetjárdákkal a személyközlekedés számára. Alagút köti össze a járdákat a málhahelyiségekkel, ellenben a postajárdákkal, helytelenül, csak a vágányokon keresztül érintkezik.

Az emeletes épületszárnyban és a szélső szárnyban a földszinten vannak a vasúti hivatalok és postahivatal. Ezek, elég helytelenül, az út felől nyertek elhelyezést. Az emeletes épületszárny emeletén vannak jól elhelyezve a vendégszobák.

A szélső épületszárny emeletén helyeztettek el a lakások, amelyeknek alaprajzából szembeötlik, hogy az összes lakások szobái, túlnyomóan helytelenül, a zajos pályaudvar felé, míg az összes mellékhelyiségek a pályaudvar előtere felé, nagy hátrányára a főhomlokzatnak, helyeztettek el. A lakások alaprajzi beosztása nem nagyon szerencsés. Csupa sötét, szellőzhetetlen előszobát tervez. A lakások megtervezésénél a programmtól többé-kevésbbé el is tért. A pincében hiányzanak a vendéglői pincék. Jól van elhelyezve a központi fűtés pincéje.

A homlokzatot modern felfogásban, nagy tömegekben oldja meg.

A programm előírásával szemben műszaki leírást nem adott.

V. Jelige:

Egy összefüggő épületet tervez.

Az épület nagyobb részben földszintes, kisebb részben emeletesre terveztetett. Az épület részben és különböző helyeken nyert pincét.

Tervező a programm feltételeinek általában megfelelt.

A különböző célt szolgáló helyiségeket igyekszik különkülön csoportosítani, ezen törekvés azonban egyes helyeken nem sikerült. Az említett csoportosítással kapcsolatosan az épület körvonalai jól vannak megválasztva, s tervező úgy alaprajzilag, mint homlokzatilag helyes építészeti megoldást nyert.

Főrészét az épületnek helyesen a nyilvánosság számára szükséges közlekedési, tartózkodási és kiszolgáló helyiségek képezik. Ez a főépületrész közel az épület közepén foglal helyet, földszintes magassággal bír, melyhez jobbról és balról a szárnyépületi részek csatlakoznak.

Ez alapon a terv közel szimmetrikus megoldást mutat.

A főépületrész a vasút felőli oldalon összeköttetést kap, helyesen, a vágánymenti perron- és szigetjárdákkal a személyközlekedés számára, lépcsők és alagút útján két helyen, a podgyászok be- és kiszállítása részére és a postaszállítások részére, felvonók és alagút útján, egy-egy helyen. Ezen közlekedési vonalak jó elrendezést kaptak, mihez eléggé sikerülten csatlakoznak a közönség által használt helyiségek. Az utasok osztályozását csak a váró- és éttermekben eszközli és így nagyon helyesen, az előcsarnok és váró- s éttermek között, tekintet nélkül a különböző osztályú utasokra, egy kb. 9·0 *m* széles folyosót alkalmaz. Ezt a folyosót minden oldalról világítással jól ellátja.

A tervezet értékét nem szállítja alá az a körülmény, hogy

az összes utasok csoportos klozettjét egy helyen helyezi el, de hiba, hogy a klozettek a nagyobb forgalmú tartózkodási helyiségektől távolesnek. A 9·0 *m* széles folyosó alkalmazásával a vasúti vágányokkal párhuzamosan alkalmazott három traktus ezen terv alaprajzában szintén szembeötlő. Mindenesetre ötletességre vall, hogy tervező a főépületrésznél padlást egyáltalán nem tervez, mindazonáltal azon igyekszik, hogy a főépületrész domináló maradjon; ehhez segítségül az alaprajzban alkalmazott 9·0 *m*-es folyosót ügyesen felhasználja.

Kár, hogy az előcsarnokot kivéve az épületrész helyiségeinek alaprajzi méretei azok magasságával (5·0 *m*) nem állnak arányban. A magasság jelesen kevés, a hibából kifolyólag a vasútfelőli oldalon elhelyezett helyiségeknek (az összes várótermek) megvilágítása nincsen biztosítva.

Amennyiben szemlélő nem csalatkozik, ezt a hibát tervező a pályázatnál bekívánt látképen eltüntetni igyekezett.

Említett hibával kapcsolatosan az épület melletti perronfedélnek csatlakozása az épület vasútfelőli oldalához megoldatlan.

A főépületrészhez egyik oldalon csatlakozó épületszárny kihasználás nélkül emeletes, és az éttermekhez tartozó főző- és mellékhelyiségekt, valamint a vendéglőslakást foglalja magában. A vendéglőslakásnak földszintre helyezésével a pályázati feltételektől eltér.

A főépületrészhez a másik oldalon csatlakozó épületszárny szintén egyemeletes, s a földszinten tartalmazza a vasútüzem hivatalos helyiségeit, az emeleten a még szükséges külön hivatalos helyiségeket.

A két oldalsó épületszárnyhoz csatlakozik a két egyenlő magasságú emeletes szélső szárny. Az egyik szélső szárnyban a földszint egyik részén, a vasúti hivatalok mellett, helyeztetett el a postahivatal. Emellett egy meg nem engedhető be- és kijárat van tervezve a pályaudvarra. A földszint másik részén, valamint a másik szélső szárny földszintjén, továbbá mindkét szélső szárny emeletén vannak elhelyezve a lakások. A szélső szárnyak egyikének földszintjén, távol a vasúti hivataloktól, kedvezőtlenül helyeztettek el a vendégszobák. A pályázati feltételekben előírtnál két lakással több terveztetett. A földszintre is helyeztettek lakások. A lakások alaprajzi megoldása nem a legszerencsésebb. Padlást csak az emeletes épületszárnyak kaptak, de azok az alacsony fedél folytán nem alkalmasak a célra. Az összes épületszárnyak emeletsorainak belső magassága alacsony.

Az épület részben van alápincézve és a pincék csoportosítása, helyesen, a földszinthez igazodik. Elrendezésük elég jó. A központi fűtés helyiségeinek elhelyezése a központban sikerült.

A homlokzat jellegzetes egyszerűsége mellett a célnak megfelelő.

A vasútfelőli szigetjárdák fedeleinek megoldása a programmtól eltér, mert a fedél részben vágányokat is leföd.

A bizottság szigorúan szem előtt tartva a m. kir. kereskedelemügyi miniszter 79.049—1908. sz. alatt kiadott építészeti tervpályázatok szabályzatát, valamint a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet építészeti nagypályázat szabályzatát, beható tanácskozás után egyhangulag megállapította, hogy a pályatervek között sem minőségben, sem művészi megalkotásban egy olyan terv sincsen, amely a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet ama magas kitüntetésére, az egyleti aranyéremnek elnyerésére méltó lenne. Erre való figyelemmel a bizottság olyképen határozott, hogy az első díjat a jelen pályázatnál nem adja ki.

További tanácskozás után a bizottság egyhangulag megállapította, hogy a pályatervek közül egyedül a III.-mal megjelölt „Indóház" jeligéjű — alternativájának mellőzésével, — az a terv, amely a második díjra, az egyleti ezüstérem elnyerésére érdemesült. Ez alapon a bizottság a második díj kiadása mellett döntött. A bizottság eme elhatározásánál méltatni kívánja, hogy a jelzett terv elsősorban értékes eszméket tartalmaz, másodsorban, hogy a tervező művészi megalkotásra törekedett, harmadsorban figyelemmel volt a bizottság arra, hogy a terv fogyatékosságai kisebb-nagyobb módosításokkal kiküszöbölhetők.

A bizottság ezen döntés után a jutalmazott pályatervnek jeligés levelét bontotta fel.

Felbontás után kitűnt, hogy a második díj nyertese: *Pretsch János okl. építész*, Budapest, II, Hunyady János-út 3.

Ennek megtörténtével a bizottság a felbontott, valamint a fel nem bontott többi jeligés levelet az egyleti főtitkárnak adta át.

Mindezek után a jegyzőkönyv lezáratott, felolvastatott és aláirattatott.

Goszleth Béla s. k., *Dr. Hültl Dezső* s. k.,
Jablonszky Ferenc s. k., *Münich Aladár* s. k.,
Uy Károly s. k.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet 1927/28. évi Kossuth-közgazdasági pályázat bíráló bizottságának jelentése.

Mélyen tisztelt közgyűlés!

Egyletünk mult évi rendes közgyűlése a Kossuth közgazdasági pályázat kihirdetésekor alólírottakból alakított bíráló-bizottságot delegált a beérkezendő pályaművek megbírálására.

E megtisztelő megbízatásunkban eljárva, a beérkezett s nekünk a titkárság által bírálatra kiadott 6 darab pályamunkát az alábbi jelentéssel terjesztjük a t. Közgyűlés elé.

Véleményünk szerint a pályázat igen örvendetes eredményt hozott, mert 6 pályamunka beérkezése oly komoly pályakérdésre, mint a kitűzött feladat volt, beszédes tanujele a magyar mérnöki kar munkára való készségének és munkára való készültségének. Tanujele annak is, hogy a pályázat tárgyát Egyletünk helyesen választotta meg, hogy a pályakérdés élénk érdeklődést tudott kelteni, mert valóban szép és közérdekű közgazdasági kérdés fejtegetésére hívta fel a magyar mérnökséget, amely mérnökség mindig kész örömmel foglalkozott a hazánk javát és boldogságát szolgáló feladatokkal.

Mindenekelőtt meg kell állapítanunk, hogy a pályamunkák közt egyet sem találtunk, amelyben valami figyelemre méltó nem volna, azonban valamennyi túllépte a megszabott 8 Közlöny oldalnyi terjedelmet.

Az egyes pályamunkákat a következőkben ismertetjük:

1. A „*Ki mint vet, úgy arat*" jeligéjű pályamunka mintegy 12 Közlöny-oldal terjedelmű dolgozat, melynek első része nagy részben idézetekből előállított, bírálat vagy méltatás nélküli leírása az útépítésnek és az ehhez használt anyagoknak és eljárásoknak.

A közutainkról szóló fejezetben önkényes útosztályozással találkozunk, továbbá azzal a javaslattal, hogy az útpályának a tengely irányába való megosztásával kétféle rendszer szerint kiképezett útsávokon a gépkocsi és fogatos forgalmat szét akarja választani, ami a gyakorlatban, legalább nálunk, nem hajtható végre.

A dolgozat második része a gépkocsi és vasút versenyét tárgyalja. Ez a dolgozatnak lényegesen jobban átgondolt és megírt része. A szerző ebben a részben jóval tájékozottabb, de sem ebben, sem dolgozata első részében a pályakérdést nem merítette ki.

2. A „*Priusquam feceris consulto*" jeligéjű pályamunka mintegy 10 Közlöny-oldal terjedelem.

A gépkocsi és vasút versenyének tárgyalásával kezdi és kissé optimista szemmel úgy látja, hogy a vasútnak inkább használ, semmint árt a gépkocsi térfoglalása, mert főleg csak amúgy se jövedelmező különben nem is jelentékeny menynyiségű forgalmat von el tőle. Fejtegetései amellett, hogy közgazdasági tájékozottságra mutatnak s helyenként érdekesek is, nem tartalmaznak számottevő konkrétumot. Szellemes elmefuttatás, mely rávilágít a dologra, de nem mélyed eléggé megvizsgálásába.

A teherszállító gépkocsi versenyképességének a távolság szerint való merev elhatárolása alapjául a 30 filléres tarifát veszi s minden más körülményt figyelmen kívül hagy, melylyek közt pedig lényeges befolyással bírók is vannak, amelylyek a szerző eljárása szerinti merev távolsági határok felállítását illuzóriussá teszik.

Az útakra vonatkozó részben szintén a közgazdasági mérlegelés dominál s fejtegetései inkább elméleti irányt követnek. A költségek beszerzésének alapjául az útadót jelöli meg, amelynek felső határát akként kívánja korlátozni, hogy a jövedelem éppen csak elegendő legyen az építési költségek fedezésére, de ezen nem szabad túllépnie.

A dolgozat végén a belföldi termelésnek az útépítés és karbantartás anyagait illető teljesítőképességét részletezi és az e célokból szükséges importnak a külkereskedelmi mérlegünkre való befolyását érinti.

Habár nagyjában elég széles alapon tárgyalja a pályakérdést a megoldás szempontjából a dolgozatot befejezettnek nem találtuk.

3. A „*Nem a forgalom van az utakért, hanem az utak a forgalomért*" jeligéjű pályamunka, mintegy 15 Közlöny-oldal terjedelmű.

A közúti és vasúti közlekedést összehasonlító fejtegetései túlságosan vázlatosak. A kétféle közlekedés versenyét tárgyaló rész is inkább ujságcikk szintjén marad. Noha igyekszik elhatárolni a kétféle közlekedés racionális alkalmazását, hogy ezzel mindkettőt a legjobb gazdasági hatásfokú teljesítményre utalja, a kérdést sem üzemtechnikai, sem pénzügyi, sem gazdasági megokolással nem tisztázza, hanem odadobott állítások alapján végzi az elhatárolást. Abból a helyes tételből indul ki, hogy közgazdasági érdekből szükséges volna a kétféle közlekedés versenyének kellő szervezés útján való

Tolóablakok: Halaman János — Burkolómunka: Marossi F Lajos — Felvételek: Borsos Imre

MÁVAUT budapesti központi iroda- és üzemi épülete

Tervezte: **Pretsch János** — Kivitelezte: Dávid Károly

A magyar közlekedésügy egyik legizmosabb, alkalmazkodóképességében, teljesítményében legkimagaslóbb szerve a MÁVAUT vállalat. Mozgékonyságával, pontosságával, a nyujtott kényelemmel tökéletesíteni tudta a trianoni Magyarország csonka vasúti hálózatának közlekedését és azt ki tudta terjeszteni olyan területekre, amelyeket sínpárral feltárni aligha lehetett volna, — illetve ma már időszerűtlen is lett volna. De ennél is nagyobb érdeme az, hogy az 1938 óta visszatért országrészeket megcsonkított, egyelőre csonka vasúthálózati területeken miképpen tudott forgalmat teremteni és pedig úgyszólván napok alatt. Felejthetetlen volt, amikor 1938 decemberének első napjaiban Munkács városháza előtt a pompás MÁVAUT kocsiba szállhattunk, hogy a kitűnő csatlakozás révén 7 óra alatt a fővárosba érjünk. De még ennél is nagyobb a vállalat erdélyi teljesítménye. A Székelyföldön megvalósított forgalom nemcsak mintaszerű, mivel úgyszólván tökéletesen áthidalja a Kolozsvár—Marosvásárhely közt megszakadt vonalat, hanem még inkább azért, mert a MÁVAUT személyzete ezeken a vonalakon elsősorban Szeretfalva és Szászrégen, valamint Csikszereda és Udvarhely között a bevonulás óta teljesített szolgálata egyenes hősi teljesítménynek nevezhető. Csak aki ezeket a nehéz terepviszonyokat egyszer látta és ismeri az utak kezdetlegességét, elhanyagoltságát, csak az ítélheti meg, hogy milyen morális és fizikai teljesítmény volt az elmult télen a közlekedést szakadatlanul fenntartani. A névtelen soffőrök légiója szinte babért, avagy szobrot érdemelne.

Hogy ez a kitűnő vállalat központi üzemi és garázsépületet létesített, s azt oly remek formában épitette

Tér és Forma
1941. 6. sz.

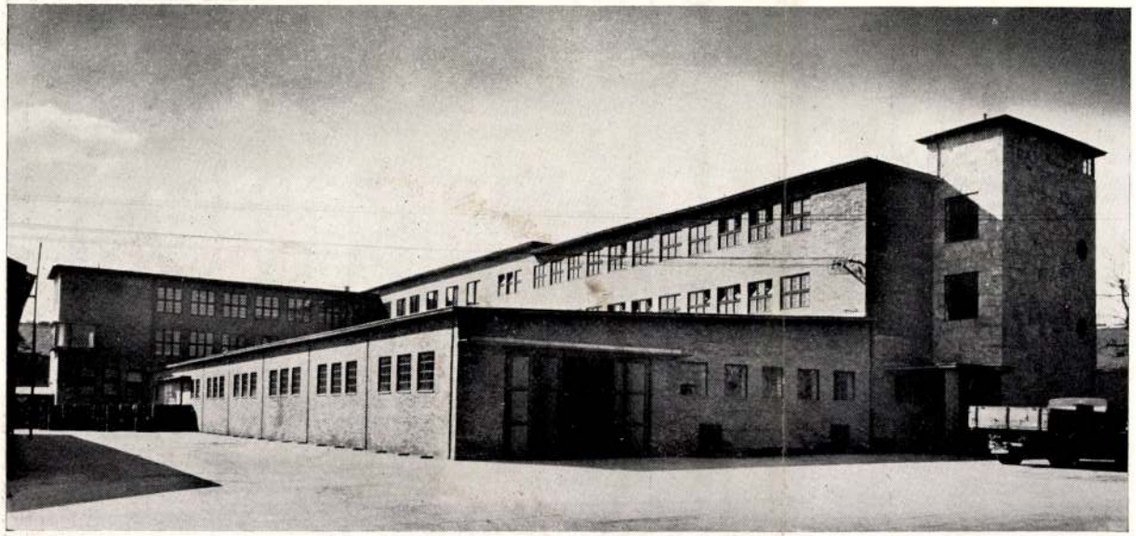

Rimissa centrale degli autobus F. S. Budapest

Központi fűtés: Halász Ernő okl. gépészmérnök és Társa

meg, amint képeink szemléltetik, az igazgatás kiválóságáról és körültekintéséről tesz szép tanuságot. Az egyszerű, célnak megfelelő, korszerű formájú épület éppúgy kifejezi a vállalat szellemét és felfogását, mint annak teljesítményeit.

A MÁVAUT irodái és műhelyei a Szabolcs- és Lőportár-utcák sarkán elterülő vasúti területen épültek. Már a Felvidék visszatérése előtt is az autóbuszüzem igen erőteljes fejlődést mutatott, ami a Felvidék, Kárpátalja és Erdély visszatérésével, természetszerűleg még erősebb ütemet vett fel úgy, hogy a rendelkezésre álló épületek már 3 évvel ezelőtt kibővítésre szorultak. 1938—39. évben új műhelyépületek épültek, illetve a meglévőket bővítették ki. 1939—40. évben épült az eredeti, teherautók számára tervezett garázsépület és az üzemfőnökség központi irodahelyiségei. Ugyanebben az épületben kellett elhelyezni az üzemi munkások, soffőrök, stb. öltöző-, mosdó- és étkezőhelyiségeit. Az épület számára a telken már csak a Szabolcs- és Lőportár-utcai sarokrész állt rendelkezésre, de oly korlátolt mértékben, hogy az építtető üzem kívánságára, a teljes földszint garázs részére volt kihasználandó. (A járművek nagy súlyára való tekintettel, a garázs emeletes megoldással nem készülhetett.) További kívánság volt, hogy a munkásöltözők a jelenlegi munkáslépcső helyén legyenek megközelíthetők, aminek következtében az alaprajzi megoldásnál a túlnagy vízszintes távolságok elkerülése és biztonság szempontjából az épületet függőleges irányban kellett két részre osztani: az iroda- és munkásrészre. Főként statikai szempontból jelentett nehézséget, hogy az épületet, amely csak részben emeletes, úgy kellett megépíteni, hogy arra további két emelet idővel még ráépíthető legyen.

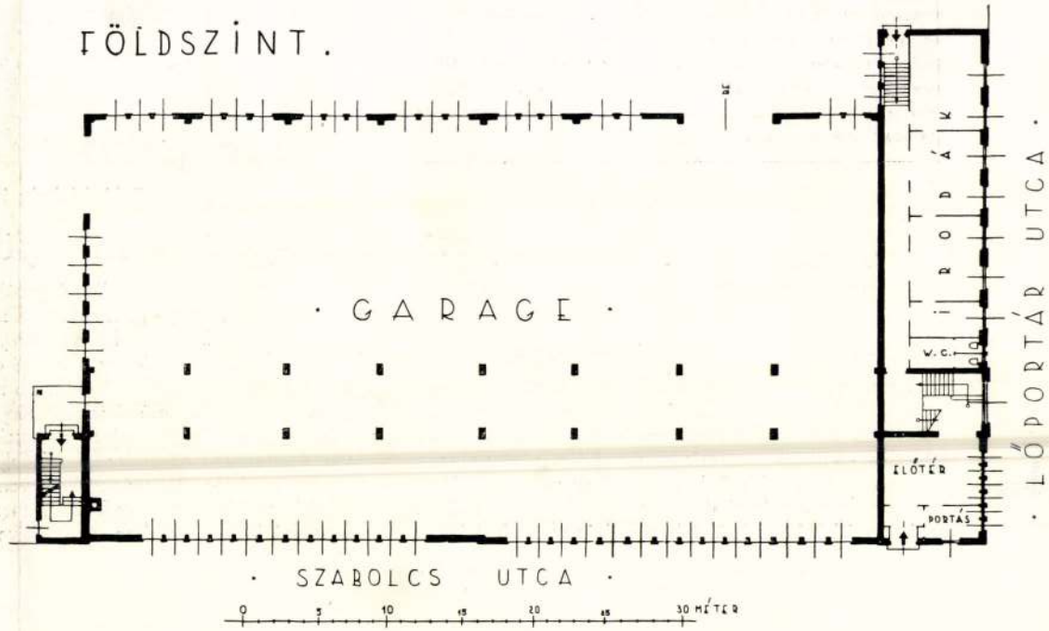

A földszinti garázsban természetszerűen el kellett kerülni sok oszlop alkalmazását, ami viszont igen nagy fesztávolságokra vezetett. (A csak földszinti résznél 17.40 méter.)

Az épület részben alápincézett: a pincében olajraktár és légvédelmi óvóhelyek készültek. A földszinten a garázson kívül csak a személyzeti irodák nyertek elhelyezést. Az emeleten elhelyezett munkásöltözők az egyes munkásnemek szerint elkülönítve (üzemi munkások, soffőr, stb.) nyertek elhelyezést, az üzemfőnökség által megkívánt alaprajzi beosztásban.

Betonlapok, pince: betonfalak; felmenő falak téglából, részben mezőturi téglaburkolattal. Vasbeton felületek, mindenütt vakolatlanul, a szabadban zúzott kőből készítve és vésővel átdolgozva. Részben felül bordás, részben alulbordás födém. Utóbbi esetben alsó solomit burkolat. Fatető szerkezet (későbbi emelet ráépítésre való tekintettel) bőrlemez fedés. Pincében, garázsban betonburkolat, irodákban linoleum, egyébként terazzó lapok. Központi melegvízfűtés és csak a hideg levegő bevezetésére szolgáló központi szellőző berendezés.

Statikai tervezés: a Máv. D. I. M. csoportja részéről Linczmayer János ép. mérnök által kidolgozott rendszer alapján Várady-Szabó Lajos.

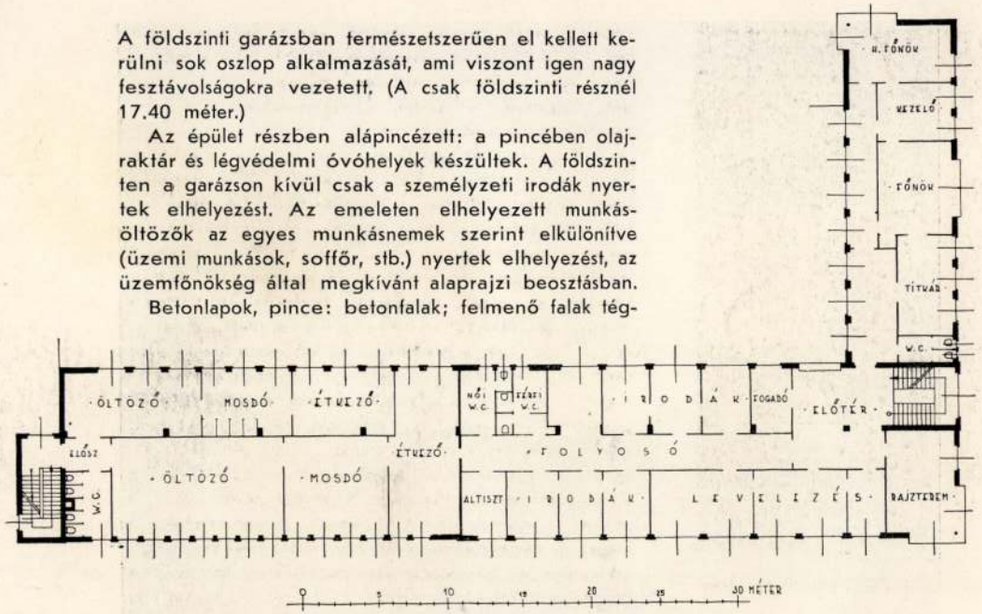

II. emelet Centralbetriebstelle der Ungarischen Staatsbahnen in Budapest
Arch.: **J. Pretsch**

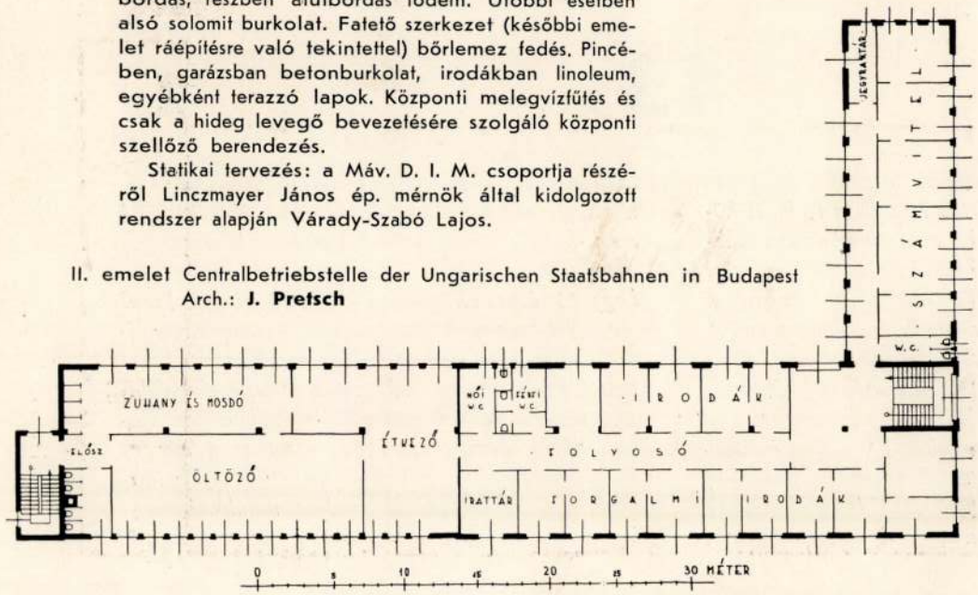

Szilfabútor: Ilyés Sándor

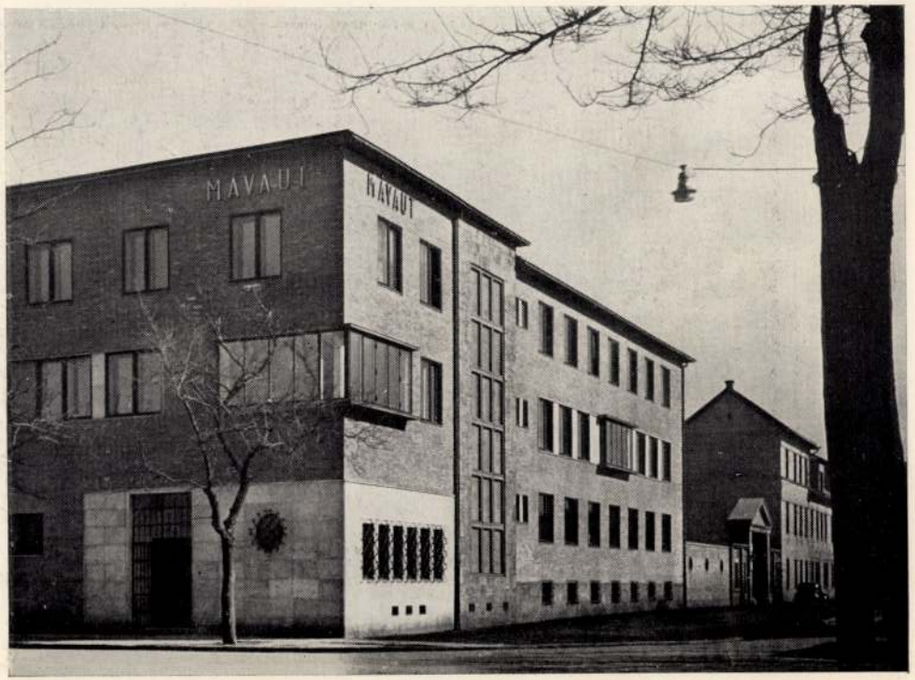

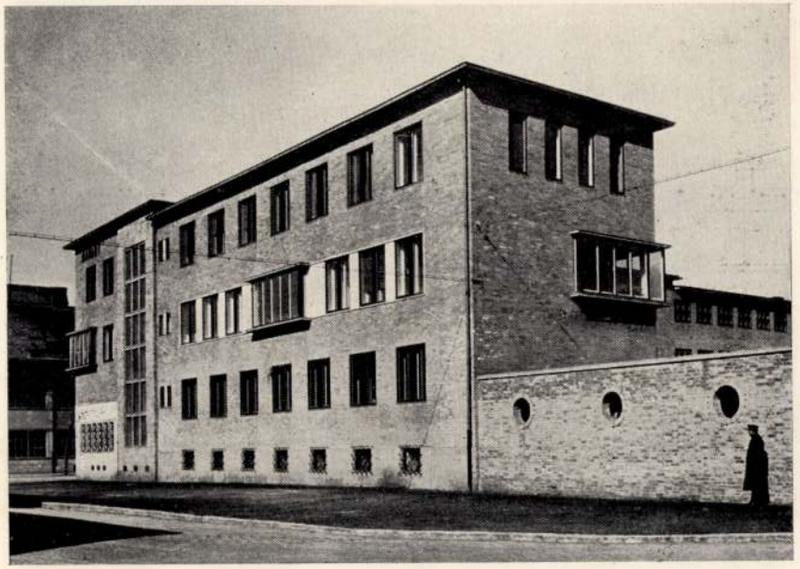

Emeleti acélablakok: Stieber Rt.

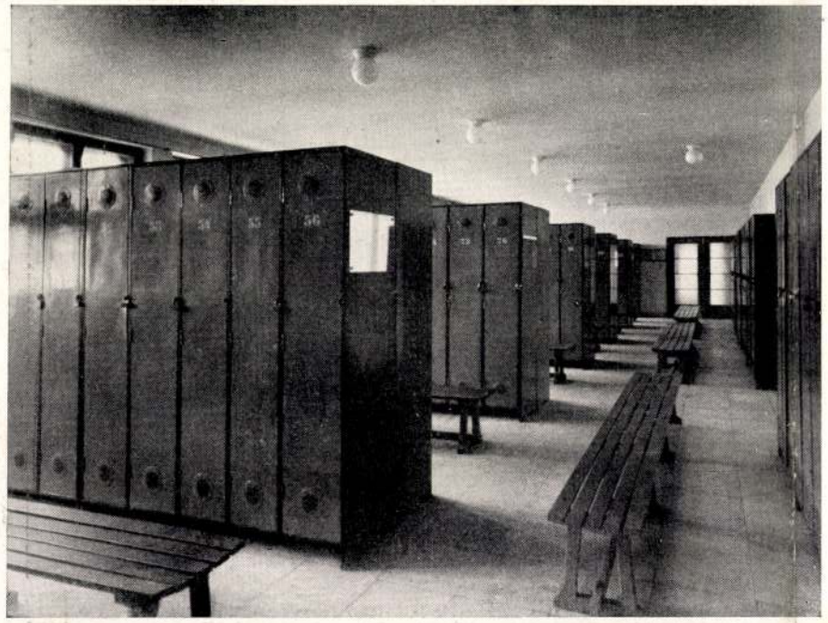

Öltöző- és mosdóhelyiségek

Vízvezeték- és szellőzőberendezés: Saurer László

13

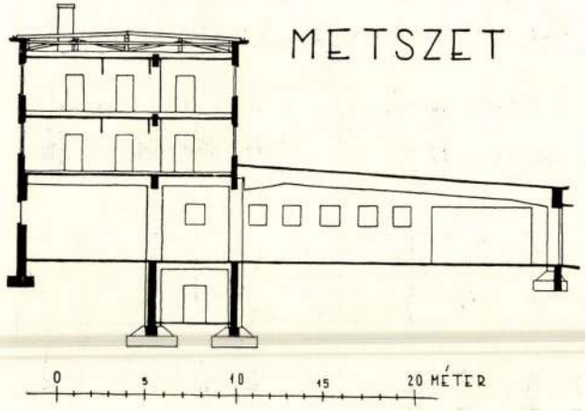

A Tér és Forma e számával lépi át a 14-ik évfolyamának küszöbét. Nehéz év volt a 13-ik. A körülöttünk dúló és hazánkat csodálatos módon elkerülő világégés közepette kialakult nehéz gazdasági viszonyok között is tovább folyó építő munkáról a papirkorlátozás dacára is mindig részletesen és behatóan számot adhattunk éppúgy, mint az előző évek során megjelent 5026 oldalnyi 156 számban. Épp ezért szinte gratulációnak tekinthetjük egy testvérlapunk oldalain megjelent olvasóihoz intézett sorokat, — melyek csak reánk vonatkozhatnak: — „Szerencsére vannak kitűnő szaklapjaink, melyek remekül beszámolnak, bemutatnak és regisztrálnak, azok számára, akik egy építészeti lapban több építészeti alkotást keresnek." Olvasóinkat biztosíthatjuk arról, hogy e hivatásunknak továbbra is eleget fogunk tenni, annál is inkább, mivel úgy hisszük, hogy 13 éves virágzásunknak 156 szakadatlanul megjelent számunk 5026 oldala gazdag sorozatának épp ez adta meg az értékét és létalapját. Ezért nem hagytak el olvasóink, sem a 30-as évek gazdasági válságai idején, sem a jelen pillanatban. Ragaszkodunk eddigi útunkhoz, mert ez a Tér és Forma gyökere, e gyökereket tovább fogjuk táplálni azzal az odaadással, melyet mindenki megismerhetett.

Pretsch János

Pretsch János máv. mérnök, okl. építészmérnök, II. Herman Ottó-út 47. 165-705

374

Bptávb 1940 szept.

Pretsch János

építész.

Szül. Budapest 1900.
Oklevelet nyert 1924.

Vízjegyzmüegyetem 16. l.

Uhlánusok,

Egész alakban, lóhá
ábrázolva. Öltözetük: leng
vetett kék mente, ugyanily
ros bő nadrág és magas szá
ta a lapnak
fölül: K.u.k.österr.U
jelzése pedig alól: Druck
Tet

Szines kőnyomat,

Sz.
18
Át.

Pretsch János

okl. építészmérnök

MÁV műszaki tanácsosa nevelőkönyve

MMÉE Közl.

1943 - 8. l.

f.a Bolo Ferenczné

Mezőtúr ente

Zsoti Lajos u. 138.

Pretsch János

építész

Magyar Építőművészet

1941. 190. l.

(Tervpályázat Kőbánya-alsópályaudvar új állomási épülete terveire.)

Fentiek az államvasutak igazgatóságától hirdetett tervpályázaton terveit megrásúroltak.

ılkozók, bányatulajdonosok, gőzfürészek,

gyárak és egyéb ipartelepek figyelmébe!

nagy vasutépitési leltár előnyös megvétele folytán,

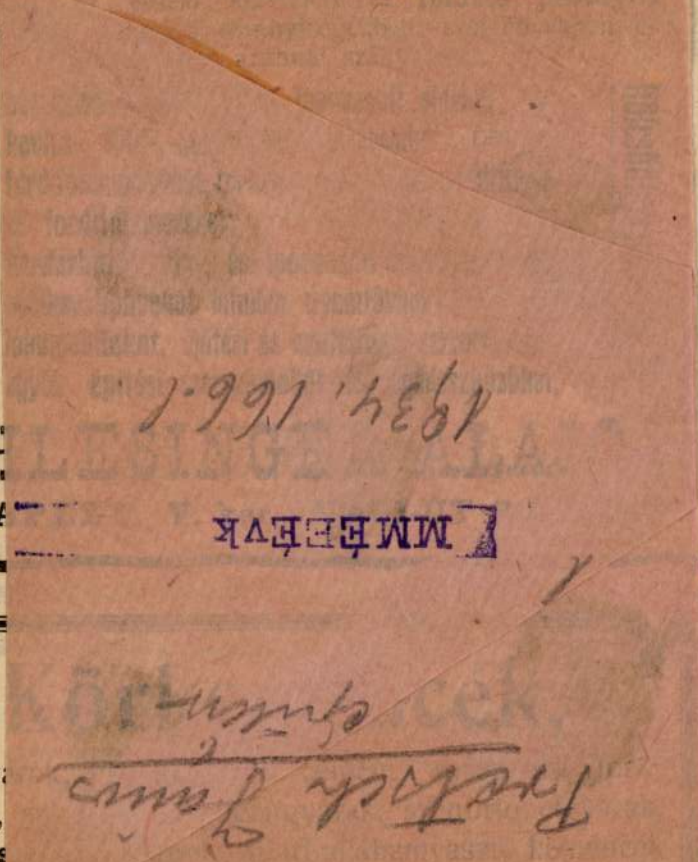

felépitését, berendezését és üzembehelyezését

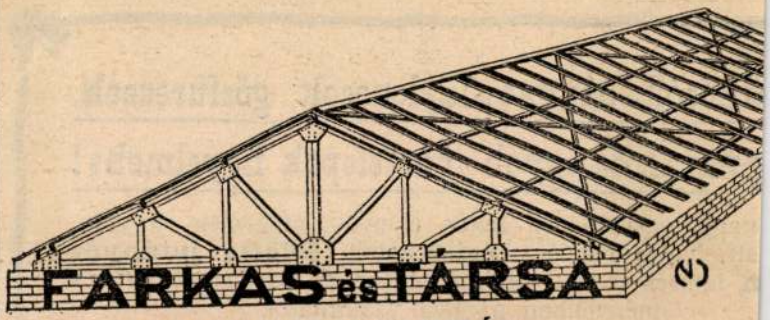

FARKAS és TÁRSA (N)

VASSZERKEZETI GYÁR

BUDAPEST, VI., Lehel-utca 8.

TELEFON: 82–70. **INTERURBAN:**

Készit: Szegecselt tartókat és oszlopokat, mindenne szerkezeteket, idomvasablakokat, csigalépcsőket, Po fedélszékeket, ivlámpa oszlopokat, vasgerenda hajl és annak szerelését.

Tervek és költségvetések készitése a gyár mérnök a legnagyobb szakértelemmel végeztetnek.

Vidéki szállitásokra különösen berendez

Hirdetések és előfizetések

felvétetnek a kiadóhivatalban

BUDAPEST,

IV. kerület, Régi posta-utca 3. sz.

A budapesti 35. nemzetk. vásár

Pretsch János
Münchner 1940. 33. 17

Enteriőr a MÁV pavillonjából — Intérieur dans le

Tervezte — Composé par: Pretsch János

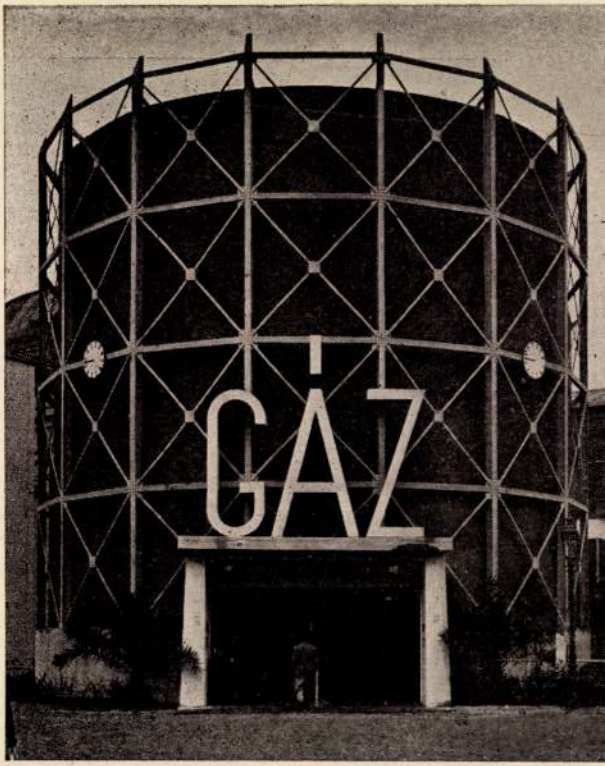

A Gázművek pavilonja — Le Pavillon des Usines de Gaz

A XXXV. Budapesti Nemzetközi Vásárról — La 35 e Foire Internationale de Budapest Foto Filmiroda

Dréher pavillonjai) Szabó Ödön (GYOSZ

Pretsch János

építész

Tér és Forma

1938. 335. l. – 339. l.

(B. A.: Két nyaraló-
ház, képekkel.)

Terezia fenti -

V.

PORCELLÁN- ÉS ÜVEG-TÁRGYAK

Pretsch János

36-37 a MÁV pavillonja
a Lajosi Nemzetközi
Vásáron. Repr.
Művészet 1941. 39. sz.
57. l.

Britordiszitési tárgy bronzból, római

VI. 276.

Pretsch János

keverte a MÁV
pavillonját a 37.
Budapesti Nemzetközi
Vásáron

Műrészes 1942. 94. l.

Pretsch János

a kassai vasúti állomásépület homlokzatára készült szobor.

III. díj

MMÉE Kőjel

1940. 179. l.

5880

40.214. — K. M. E. Ny.

Pretsch János

Államvasutak Kolozsvár alsó pályaudvarán építendő állomásépület tervpályamüvével

MMÉEKőzl

1940. 33. P.

Kat. Julianna vt.
Prot. Julianna

3 Simeon

CSÜTÖRTÖK

17

Kat. Donát pk.
Prot. Donát.

4, Izidor

PÉNTEK

18

Kat. Sim. pk. vt.
Prot. Konrád

5, Teodula

SZOMBAT

19

Kat. Konrád h
Prot. Zsuzsánna

8. hét

1944 FEBRUÁR 29 nap

6 Bukol

Bretsch János, építész

YBL Miklós-díjasok, 1986.

V. Törzmándi Margit YBL-díjas építész 1953-ban került a Körépületterv-ező Váll.-hoz, itt Schö-mer Ervin, Bretsch János és Rimanóczy Gyula műtermében dolgozott.

Magyar Építőművészet, 1986.4., 49-old.

Pretsch János, építész

3

3. MÁV kórház, Szolnok (Pretsch János, 1960)

·1·

MÉ 84. 4.

Magyar Építőművészet, 1984. 4. XII–dd.

XII.

Pretsch János, építész

2.) Fotótartás

3. Szemklinika, Szeged, 1960.

3 3. Eye clinic, Szeged (János Pretsch, 1960)

Magyar Építőművészet, 1984. 4., 16-old.

Pretschner

Több miniatűrrel szerepelt az 1834. jún. 30-án nyílt első pesti Mű-kiállításon.

László M.: A magyar portréminiatűr kút.-ból; Műgyűjtő, 1970. 4. sz. 41. l.

M. D. K.

PRETSCHNER Tóbiás szobrász

Született 1603-ban Drezdában
Tanult Prágában és Liegnitzben
1643-tól Eperjes polgára

Aggházy: Barokk szobrászat... Bkr. 1959.
I. 257.

MDK

Prett, Elma, amerikai festőnő

Magyar Iparművészet 1938. 169 l.

Mdk

Pretta, Sigismondo da Pisa, épitész

Felvidéken dolgozó olasz mester a 16.sz-ban.

A magyarországi művészet története I. 332.1.
Bpest, 1961. II. kiadás.

Pretta de Pisa, Sigmund de

l.

Arch. Ep. 1929

279. l.

~~Bäthory Erzsébet cr. olyf. Cook~~

~~Straitól VII. 158.~~

PRETTNER Oswald ~~Hebräerbrief~~ anbala

Pozsony, vár, 1771-85.

An 1997/1-3. 228.

PRIAMI Obrist

1663. Bari

An 1997/1-3. 228.

CURRICULUM VITAE

Personal Informations

Name:

MDK

Sigismondo de Pretto da Pisa

Olasz epitén 16. s.

Magyarországi is működött.

Balogh Jolán: A magyar renaissance
epitészet. 40. o.

PRETZNER (Bretzner) N.

GÁT Eszter: Pest-budai zongorakészítők. =
Tanulmányok Budapest Multjából XXIII.Bp., 1990
180.p.

Preudl Sámuel

örás 1756. Sopron

lásd

=

Csatorás céh.

45. l.

SIESTA

„Estéléje", a „Kerti út" szinfátása nem szövetkezik semmiféle elvont térképzéssel vagy képzettársítással. Mélyből fakadt festői ereje mégis túljár minden tárgyi jelentésen.

Az impresszionista eredetű Vass Eleméren is bebizonyosodott: az új művészet minden teremtő útja az érzékleten átsugárzó szellemi távlatok felé vezet.

Kállai Ernő

Pretzschmer Tóbiás, szobrász

Művészet, IV., 1905. 347.

Adatok művészetünk történetéhez

Pretsch János, építész 1) Felsőtárs.

1., 2., 4. MÁV Kórház, Szolnok, 1960.

1., 2., 4. MÁV (National Railway Hospital, Szolnok, (János Pretsch 1960)

Magyar Építőművészet, 19[illegible] 16-old.

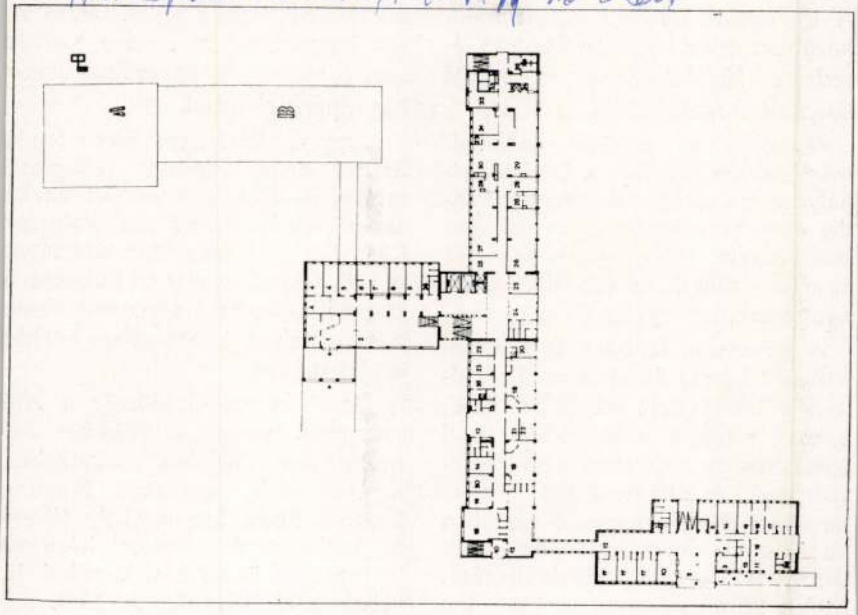

2 1

1/1

4

A legrégebbi európai hospitiumok közé tartozik a Lyonban 542-ben létesített *Hotel-Dieu*, és a római *Ospedale di Santo Spirito*.

A középkori európai kórházak már jelentős számban a betegek elhelyezésére szolgálnak, de még mindig nem nevezhetők olyan mértékben gyógyító intézményeknek, mint az arab kórházak. Inkább lelki vigaszt nyújtottak, mint gyógyítást.

A társadalmi fejlődés és a városi jellegű lakosság kialakulásával mindinkább növekedett azoknak a betegeknek a száma, akik otthon kellő ápolásban és ellátásban nem részesülhettek. A XIV. századtól kezdve majdnem minden nagyobb városban létesítettek kórházat, elsősorban járványos betegek elkülönítésére. Ezek a kórházak egyre inkább a betegek elhelyezésére szolgáló intézményekké váltak, inkább ellátást nyújtottak a betegek számára, mint ápolást, és még kevésbé gyógyítást. Orvosok rendszeresen csak a XV. századtól látogatták a kórházakat.

A XVII. században az orvostudomány fejlődésével, főleg Angliában előtérbe került a betegek módszeres megfigyelése. A kórházak szerepének megváltozása, a kórházi igény növekedése indítékul szolgált új, nagy kórházak létesítéséhez. 1725-ben létesült a Guy kórház Londonban. A Francia Tudományos Akadémia először 1786 és 1788 között foglalkozott a francia kórházak helyzetével. Követelményként állították fel a zsúfoltság megszűntetését, a gyermekbetegek külön intézményekben történő ápolását. A kórházügy javí- [illegible] ményét tükrözte a XVIII. század végén létesült párizsi Necker Kórház amelyben már érvényesültek a kórházhygiéne előírásai.

A magyar kórháztörténet a feudális társadalmi rendszer jellegzetes intézményeivel, a kolostori kórházakkal kezdődik. Az első kolostori kórházak a XI. században létesültek. A XIII. században már 64 kolostorról tesznek említést a történeti okmányok, amelyek javarészében kórházi ápolás is folyt.

Városi kórházak először a XIII. században létesültek. 1224-ben Selmecbányán, 1292-ben Nagyszebenben. A XIV. században Pozsony, Sopron, Buda, Szombathely állítottak fel kórházat. A kolostori kórházak fenntartását az egyházi birtokok jövedelméből fedezték. A XVII. században az ellenreformáció a protestáns városokban megszűntette a kolostorokból létesített kórházakat. A városok életének általános hanyatlása a kórházak helyzetének roszszabbodásával járt együtt.

A Habsburg korszakban intézkedések történtek az ország gazdasági és szociális viszonyainak bizonyos fokú rendezésére. Néhány új kórház létesült ebben az időszakban. Pécsett 1720-ban, Egerben 1730-ban, továbbá Magyaróváron, Nagykanizsán, Jászberényben és Szolnokon. Mindezek az intézmények azonban tulajdonképpen 12—20 ágyas szegénybeteg otthonok voltak. Nagyobb kórház felállítására Pesten került sor, a Rókus Kórház 1798-ban történt megnyitásával. Budán a pestisbarakkokat alakították át a (régi) Szt. János kórházzá.

Pretzschner Tóbiás

fazekas és asztalos
Arad. Dresdában
1603 okt. 17.

l.

Arch. Ltr.

1904. 275. l.

nden ágában a szabályszerüség, cél-
ntjából az üzem teljesitőképességére
ó ellenőrzése,
ervezéssel az ellenőrzés során ész-
séről s általában az üzem teljesi-

főosztály az egyes főosztályok és
ovábbi egyszerüsitésére vonatkozó
kivül rendszeresen ellenőrzi az egyes
ét.

Pretzschner Tobias

Thieme Becker
XXVII. 386.f.
Lyka

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

PRETZSCHNER *Tóbiás*, szobrász, Drezda 1603 okt. 17. Prágában Altman Dánielnél, majd Liegnitzben Gerholdt Máténál tanulta a képfaragást. 1643 körül Eperjesen élt.

É. f. II, 332

4231. L. Sebastiano

A mester sz. Veneziában 1485-be

Keresztvitel (Ján. 19.

Az előtérben szemlélhe
vett, tövissel megkoronázott
ki a sebes vállaira tett ke
átkarolta és a ki a jeruzs
fordulva e szavakat mondja
Közelében három poroszló fe
kel a könnyező szent asszon
zét a kereszt szárán nyugtat
zolt és bő ujjú piros könt
vetett kötelet fogja és egy lá
zsálem városának épületei
Kálváriára vonuló sokaság e
zoltakból, a kik csak der
egy visel.

Fa, méretei 115·5 : 159
értéke 24000 K. — Néhai gróf
november 14-én (1429–908).
jóváhagyására vonatkozó adat
nál. — Bejelentetett 1913 márc

Kifüggesztésére vonatkozó
ban. 1913 : 95. *Sebastiano di*
Keresztvitel.

Jegyzet. Az e festményre v

a) a törzsleltárban (192
Luciani del Piombo: Kreutztr
den Jungfrauen und seinen P

reich vergoldeten und geschnitzte
158 breit (Grosses Vorzimmer,

b) a leltári kivonatban (
bastiano del Piombo. Moreau,
(Grosses Vorzimmer);

c) a hagyományi jegyzékb
stiano del Piombo: Jézus viszi

d) az átvételi okmányba
del Piombo: Jézus viszi a ke

Hagy. 1917.
Pallya

Pretzschner Tóbiás

Nagyrészt Epeiesen él 1643-ban a Drezdában 1603. okt. 17-én született Pretzschner Tóbiás „seines handwercks ein bildhauer und tischler". Akinek apja József esztergályos volt. Pretzschner Prágában Altman Dánielnél majd Lignitzben Gerholdt Mátyásnál tanulta ki a képfaragást. Erről Lignitz város polgárai bizonyítványt is adtak neki.

Pretzschner Tóbiás

Művészet 1905. 347

Barta Ernő: Elhagyatva 5
1848 (6gi). — Judás 5(805), 1990(
— Magdolna 5(805), 2514 (72
Szenvedés 5(805), 1767 (689).

Pretzschner Tóbiás, szobrász.

17. sz. IV. 347.

Paul Breuning

M.D.K.

Plastikus zdenije

Ars Decorativa : Az Iparművészeti Múzeum mesterművei, 11 l.

Pretsch János

okl. építészmérnök

Magyar Építőművészet.
1941. 190. l.
(Tervpályázat Kassa államas felvételi épületeinek homlokzati kialakítására; tervei-)

Tervei az Államvasutak igazgatóságától kitüntetett tervpályázaton III. díjat nyert.

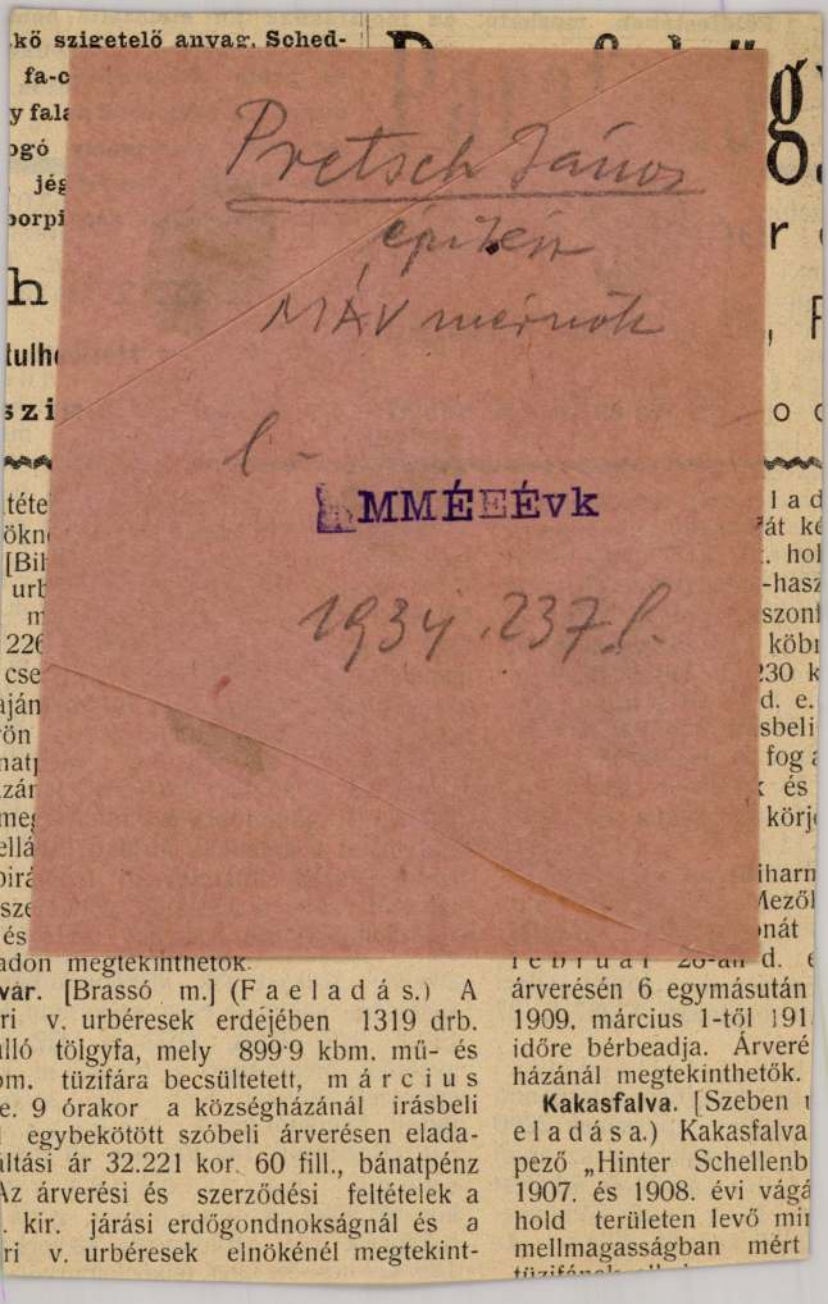
Pretsch János
épitész
MÁV műnök
MMÉEÉvk
1934. 237. l.

Földfestékek, moshato, az időjárásnak jól ellentálló hom festékek, olaj-, szab, kátrány festékek, tetőlakk, carboline összes e szakba vágó cikkek építőmesterek, téglaégetők, o o o o o o gazdaságok és ipari vállalatok részére. o o

atot március 3-án d. e.

n.] (Iskola épités.) prot. lelkészi hivatalban árlejtést tartottak iskola r. 04 fill. előirányzattal. tész Miksa (Battonya) s János (Battonya) 1480 (Pécska 3% engedmény- s Gecsovics József zatlal, Abramovics % felülfizetéssel. lére Kertész Miksa 50 koronáért.

nya m.] (Jegyzői lak e.) Villánykövesd község uár 15-én árlejtést f. költségelőirányzattal lakás és iroda épitésére. h w a r c Lázár (Mohács) h o f f e r Miklós (Német- József (Németboly) 933 k. l Lajos (Siklós) 1459 kor., Sellye) 353 k. felülfize- l t Márton (Vokány), lós (Siklós) az előirány-

ére Ruder József sellyei ott megbizást 17287 k. 27

k- és istállóépités.) lek községben létesitendő selédlak építésének 2290 tt munkálataira az aradi február 20-án árlejtést s Péter aradi kőmüves- 2846 kor. 68 fillérrel. Az 146,460 kor. 75 fill., illetve 153,07 fill., Roheim Alfréd (Budapest kor. 58 fill., illetve 137,400 kor. if bichler Ulrik és társa (Kassa) a építésére 2328 kor. 38 fillérrel.

Az ajánlatok döntés alatt állanak.

Nagyenyed. (Műszaki berende A nagyenyedi kir. orsz. fegyintézet ka ponti fütő- és szárító, hideg- és me látó berendezésének létesitésére a fe igazgatóságnál február 20-án ta tésen a következő budapesti cégek pá pedig:

az összes berendezésre: Nicl gyár 24.430 kor. 55 fill., Hoffm Rohonczi 23.737 kor. 65 fill., I 23.564 kor. 98 fill., Törs és Orm kor. 37 fill, Körting B. és E. 24 76 fill, Szepessy Sándor 21.88 fill., Knuth Károly 27.156 k. 53 fi dány és tsa 29.965 kor. 16 fill.;

csak a kazánra: Röck István 12 Eisele József 20.000 kor., Schl 12.000 koronával.

Döntés még nem történt.

Lugos. (Utburkolás és mű épités.) A báziás—orsovai áll. közu átkelési szakaszának kiskőburkolatta ellátására, valamint ezen szakaszon le 137|d, 318, 319|a, 319|b és 322. s gyaknak átépitésére a lugosi m. k építészeti hivatal február 20-án tartott. Ajánlatot tettek: Magyar a r.-t. (Budapest) 142.402 kor. 35 fillér csonyi bazaltbánya r.-t kor. 86 fillér, Kissebesi grá bányák r.-t. (Budapest) kiskocka 129.439 kor. 58 fillér, félkockaburkola

Priami

Érsekujvár. T. 4388.

Ezen Magyarország czimerét tartó kétfejü sassal diszitett térképen az Esztergom, Pozsony, Biberssburg és Trentschin közt előfordult hadi események vannak feltüntetve, mig fölül a Schantz in der Insul Schutt nicht vnweit von Bruck, bey Grosz Mogerdorff, bey Niarost és bey Gutta, Alwo die Waag in die Thonau fliesset látképei szemlélhetők. Felirata a lebegő mondatszalagon:

Extract, Wasz Ao. 1663. zwischen der Röm. Kayserl. May LEOPOLDI vnd Türckischen grossen Macht in dem Königreich Ungarn vor gangen.

alól jobbra: H. Obrister Priami Fr. H.
Concept et Delineavit 1663.
és: Caspar
Merian fecit.

Rm., mér. a rl. 27.7: 36.7 cm.

56-83-538.

Priami József

kadétiskolák a XVII. században

Magyar vonatk. említ.:

1) Neu erbawte Vöstung Leopoldina in Ungern diess seits der Waag.

„H. Obristen J. Priami Freihl. Communicat. Caspar Merian fecit."

fekrés

33.5 × 38.5 cm.

XVII. század.

2) Eigentliche Grundriss der Statt und Königlichen Residentz-Schloss / Pressburg, wie dieselben Ao 1663 zu Fortificieren angegeben worden, Durch Herrn / Joseph Priamy Freyherrn und des Zeit Ihre Kais. Maj.: Commendanten fortdt

daselbsten feliciter re-
nouiret.

3.) Extract, Was 1663
zwischen der röm.
Kayserl. May. Leopoldi
und Türckischen Crone
Macht etc. feliciter
renouiret. Febreie:
H.-Obrister Priami Fr.
Hc. Concept. et deli-
neavit 1663, Caspar
Merian fecit.

Wird a karöm nouiret
negran ar alabbi
Nürnemba.

Kat. Bratislavy
148, 301. l.

Baró Priami 7

Perspectivische Delineation des berümbten ~~u~~ u. vesten Schlosses Pybersburg (Vörösk) fol. Folio Pálffyak címerével Baró Priami 7 ekredes terve remit 1663-ban. Casp. Merian fec.

Rubrics. Magyarországi várak.

75. l.

Jos. Priami Freyh. v. Roverath.

Eigentlicher Grundriss des k. ung. Residenzschloss sammt Stadt Pressburg... von Obrist und Commandanten Jos. Priami Freyh. v. Roverath nach Situation zu fortificiren angefangen 1663. Absol. mense Martio, fol. [illegible] [illegible] [illegible]

Preysler Philipp
Festo 1754

1.

Schirek Kolitsch
110. l.

KÉPEK JEGYZÉKE

1. Leányfej (Pozzetto)	(40×47)	
2. Tigrisliliomok (Stellamare)	(48×60)	400 P
3. Virágok (Stellamare)	(42×51)	400 P
4. Harangvirág (Stellamare)	(40×50)	400 P
5. Kávéház (Portofino)	(48×60)	400 P
6. Mimozák (Stellamare)	(42×50)	400 P
7. Fiasco és Narancsok (Stellamare)	(43×51)	400 P
8. Kikötő (Portofino)	(43×51)	400 P
9. Pietro (Portofino)	(42×51)	400 P
10. Virágok (Stellamare)	(42×51)	400 P
11. Kávéház (Portofino)	(39×47)	400 P
12. Margaréták (Stellamare)	(48×60)	400 P
13. Halász (Portofino)	(42×51)	400 P
14. Utca (Hampstead)	(51×61)	500 P
15. Csendélet (Brugge)	(48×60)	500 P
16. Kikötő (Calargo)	(48×60)	500 P

Prezentációs Szabolcs (Szabolcs Péter)

Az 1959-60-as tanévben a képzőművészeti gimnázium tanulója volt.

Kő Pál: Mire tanított Somogyi.
Művészet, 1975. április - 7. oldal

MDK

Preznai József

Kossuth-díjas
munkája az új /komlói/állandó jellegü
képcsarnok vállalati kiállitó termében.

Neves müvészek munkája.
Uj Komló 1963. jan. 29.

Prézsmári templom

és

Balogh Erdélyi-ven

mérni.

KIRÁLYI EGYETEMI MAGYAR NYOMDA

31 nap **MÁRCIUS** 14. hét

30 Vasárnap		Fekete vas. *Izidor*
31 Hétfő		Guidó *Árpád*
1 Kedd	**ÁPRILIS**	Hugó *Hugó*
2 Szerda		Paulai Fer. *Áron*
3 Csütörtök		Rikárd *Keresztély*
4 Péntek		Fájd. Szűz *Izidor*
5 Szombat		Ferr. Vince *Vince*

Priacsen Gyula

Vas. Lyc. 1875. 556. l

— **A vajda-hunyadi vár** renoválásán folyvást dolgoznak. A vár valamennyi tornya fedél alatt van már, s a „Hunyadi-erkélyen“ most folyik a munka. Ez alkalomból Priacsen Gyula a vár épitésze ünnepélyt rendezett, s Benedikty Albert alkalomszerü beszéde után egy a vár történetét tárgyazó, Tornya Sándor által irt emlékirat tétetett az alapkőbe. Az ünnepélyt kedélyes vacsora követte.

PEST-PILIS-SOLT-KISKUN

Budapest

12435

Priami Josef

cesárari mérnök

Die Befestigung der Burg (Pozsonyi vár) nach Aussen wurde auf der Südseite in den Jahren 1672-74 nach den Plänen des kaiserl. Ingenieurs J. Priami hinzugebaut, blieb aber wegen der Schwierigkeiten mit dem felsigen Boden nur ein Torso. Bei diesem Umbau bekam der Palas die Form eines Viereckes mit Ecktürmen.

Menclová, Dobroslava

Hrad Bratislava.

Bratislava 1936.

38. l. - 42. l.

erve, maradtam igaz nagyrabecsüléssel

Priamy J.

Katonai mérnök 1663-ból fennmaradt pontinek Pozsony város erődítési tervét feltüntető metszete.

Kemény Lajos:

Az ősekprímások alkotásai Pozsonyban.

Pozsony 1941. 14. l.

Priami J.

l. —,

Harzamyr

42. l.

107-77.

n.o. 52. l. 2382.

„EUROPA"
film-, könyv-, lapterjesztő- és
könyvkiadó r. t.
Bp, V., Rothermere-u. 12
Telefon: 127-137.

Priami

mémok

XVII. 27

l. Kem Pozs

21. l.

lëtek.

3. könyl

ALCSOPORT

SZÁRMAZÁSI HELY

MESTER

SZEMÉLYI VONATKOZÁS

Thurzó Elek sírtáblá
je + 1543.

EGYÉB ADAT

ülési sírtábla. Az elhunyt
ett főpapot előtt térdelve ábrá-

M.D.K.

PREUSS Alice Jeska

1915-ben Nagybányán a Szabadiskola tagja

Lásd: Nagybánya... Bp. 1954. 331.l.

Preuss Mária

1912/13 – 1915/16

Ferképzomfoiskèvk

124. (.

fajta fedeles teaurnák) és chawan-ok (teáscsészék) már durvábbak és vastagabbak. Ezeknek neve Koseto. (Régi seto.) A régi alapformák megtartásával azután tovább készültek S.-ben a teásedények, melyek alkotóik szerint más és más árnyalati eltéréseket mutatnak, formában és mázban egyaránt, (világosabb, sötétebb foltok, szürke, kék, vörös, ibolyás, aranyos, fehéres, stb. árnyalatok). Az Ashikaga- és Tokugawa-korszak közti átmenet, a teaceremónia fénykora, új fellendülést jelentett S. történelmében, a nagy teamesterek *Kobori Enshu, Rikyú, Hakuan* és különösen *Furuta Shigeyoshi* — cime után *Oribe* — befolyása következtében. *Takács.*

SETOMONO, l. *Seto.*

SEURAT (ejtsd: *szörá*), *Georges*, francia festő, * Párizs 1859, † 1891, az 1886. tömörült neoimpresszionistáknak, más elnevezéssel pointillistáknak vezéralakja. Lehmannak, Ingres követőjének volt tanítványa, de az semmi befolyást nem gyakorolt reá. Az impresszionizmusból indult ki és azt fejlesztette tovább szinte tudományos alapon és tudományos precizitással. Behatóan foglalkozik a színre vonatkozó fizikai művekkel és Puois de Chavannes-nal érintkezik. Művészetének az a meggondolás a kiindulópontja, hogy a képbenyomás semmi egyéb, mint a szemhez érkező színfoltok összessége. Ezt a képbenyomást azonban nem lehet a külvilág színárnyalatainak pontos lekopírozásával visszaadni, mert az aprólékos tónuselemzésekkel megfestett kép nem tud egységes hatást kiváltani. Elegendő tehát, ha a festékpettyek optikai hatásának tudatos és helyes kihasználásával a színhatásnak csak az illuzióját igyekszik visszaadni a festő. Így alakult ki a pointillizmus, a fehér alapon keveretlen pettyekkel való festés művészete. S. volt az igazi kezdeményező, azonban később túlha-

MDK

Preuss Mária

polg. isk. rajztanitónői és kézimunkatanitónői oklevelet kapott.

Képzőmüv. Főisk. Évk. 1915-16. 49 l.

Preuss Mária

. 1916.

Ki tud róla?

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA
280 1922. szám
Érk.: 1922. január hó 17-én

ga tek.Elnökségének,

BUDAPEST.

Preuss Mária MDK

360 K. állami ösztöndijat kapott.

Képzőm. Főisk. Évk. 1915-16. 8. 1.

Preusberger, Franz

XIX. z. końca

l.

Vayer Ferenc

1071.

Preusse , Paul MDK

rochlitzi kőfaragómester.

Zlat szerint ő lehetett a boroszlói városházában dolgozó felső ausitzi kőfaragómühely vezetője.

ENTZ GÉZA: A boroszlói városháza Mátyás-arcképei. Müv. Ért. 1960. IX.évf. 3. sz. 191-196. l. 194.l.

MDK

PREUSSNER Else M. D. K.

Nagybányán a Szépmüvészeti Iskola tagja
1928.

Réti: Nagybánya... Bp. 6954. 339. l.

Preussner (Preissner, Priessner) József Pest. Ar.

1813—1852-ig említve. 1803. XII. 13. Schletter Ferenc inasa 6 évig. 1813. XI. 28-án kapta fel remekrajzát, amelyet Schwartz Györgynél kellett elkészítenie. 1814. I. 9-én mester. 1818. I. 17-én kap polgárjogot. 1839-ben főcéhmester. 1852-ben jelzőmester. 1852-ben műhelye: Grenadiergasse 601. *Inasa:* 1824. IX. 5. Hollabäck Tamás 6 évre; 1830. Saueersrindt Antal 5 évre. 1825. VIII. 18-tól számítva.

Művei:
Nem ismertek.

Irodalom:
BFL. IX/14 Meisterbuch 1814. I. 9., 1839. I. 6.; Haubt-Protocol :.. 1813. XI. 28.; Horváth H.; 252. p.; Illyefalvy—Pallós; Wegweiser 1852.; A. B.: 22a., 31a., 35., 36a., 40a. p.

Pest-Buda 1977

Preusz József

kalligrafus

Pécsett

1840 — 1846.

Valószínűleg már
előbb is és 1846 után
is Pécsett élt.

Csorkuti Adolf. Az
első pécsi zeidlék.
A Pécs-Baranyamegyei
Muzeum Egyesület Ér-
tesítője. 1914. 26. l.

VÁNY

.BIZOTTSÁGA

úr
urnő

Budapest
Rákos u.10.

e 5000 drb. — 1773. 935-VII. Pesti Lloyd-nyomda.

Prevling Görz

Kōnuš

1721—22.

Vizakna

Schuller-Zwei

398, 399. 1-

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

PREVOSTI OSZKÁR, cukrász

Özv.Giovannininénak is szüksége volt szakképzett üzlet vezetőre.rokoni kapcsolat révén Prevosti Oszkarmlett.Ő Silvester Jakabnál rokonánál cukrász volt,majd vándorlá sai utan Miskolcra visszatért és Giovannininé üztetét vezette. 255.old

RÓZSA MIKLÓS: Svájci cukrászok Miskolcon 241.old

A Herman Ottó Múz.Évkönyve, XIII-XIV. Miskolc, 1975

PREVOSTI OSZKÁR, cukrasz

1851.febr.23-án született.Szilveszeter Jakabné szül. Prevosti Sara bátyjának,Antalnak örökbefogadott fia.Való színüleg örökbefogadó apja feleségének a poznani özvegy Kornfeldné,szül.Presimer Bertának előző házassagából szarmazik. 263.old. 125.jegyz

RÓZSA MIKLÓS: Svájci cukrászok Miskolcon 241.old

A Herman Ottó Múz.Évkönyve, XIII-XIV. Miskolc, 1975

PREVOSTI OSZKAR, cukrasz

Müller Oszkar elhalálozása idején a cukrazda vezetőjé
nek, majd később tulajdonosanak, Prevosti Oszkarnak any
ja Posenből való volt. Müller feltehetően ennek révén ke
rült Miskolcra, és bizonyara Prevostihoz segédnek. 246. old

RÓZSA MIKLÓS: Svájci cukrászok Miskolcon 241. old

A Herman Ottó Múz. Évkönyve, XIII-XIV. Miskolc, 1975

PREVOSTI OSZKAR, cukrasz

Prevosti Oszkár az üzletet később tulajdonúl szerezte me özv.Giovanninénétól és 1895-ben eladta Kabel Albert cukrásznak.,aki 1895.apr.8-án kapott iparjoga alapján lett az üzlet cukrásza. 255.old. 127.ol/ jegyz

KÓSA MIKLÓS: Svájci cukrászok Miskolcon 241.old

A Herman Ottó Múz.Évkönyve. XIII-XIV. Miskolc, 1975

PREVOSTI OSZKÁR, cukrász

1895-ben 70 éves korában meghalt Silvester Jakab özvegye, Prevosti Sára. Házát örökli Prevosti Oszkár, 1905-ben eladta 54 ezer koronáért Kabel Albertnak. Prevosti 1912-ben tért haza Svájcba. 1928-ban halt meg. 255.old. 131.j

KÓZSA MIKLÓS: Svájci cukrászok Miskolcon 241.old

A Herman Ottó Múz. Évkönyve. XIII-XIV. Miskolc, 1975

Prey Antal, grafikus

L: Czeglédy Ferenc

-: Kiállítások

12

Esti Hirlap, Bp. 1978. okt. 17.

Prejss V.

l. Gerecsery-gyűjtemény

384. l.

~~Polcsinszky Emil, Kaiulo~~ III. 54.

MDK

Preysz Gusztávné, szobr.

Magyar Iparmüvészet, 1931. 39. l.

PREYZKY JÁNOS

aranymüves mester Budán, 1740-ben

Budapest régiségei XIX. évf. 1959. 223. 1

Illyefalvi: Pesti és budai polgárok 1686-1848 II. 226

Név: Preyszky Johann

Foglalkozás: aranyműves (Goldschmied)

Szárm.hely:

Hitfelekezet: Csal.állapot:

A polgárjog megszerzésének időpontja: 1740 VI. 28

A polgárjogért fizetett összeg forintban:

M. D. K.

PREYSSLER Fülöp

(1754). a holicsi gyár festője

Csányi 1954. 27. l.

Nagyvárad 1660-ban.

(Történeti korrajz.)

(Vége.)

Másnap julius 15-én Ali basa — Budai szerint — levelet irt a várban levöknek, irat Barcsai Ákossal is, szorgalmaztatja mindnyájukat, hogy adják fel a várat, melyet ha önként cselekesznek, szabadon elbocsáttatván, kinek kinek jószága, háza s öröksége meghagyatik : ellenben ha fegyverrel kénytelenittetik a várat megvenni, nyuzással, karóztatással fenyegette annak oltalmazóit.

Benn a várban föbb emberek ezek voltak: Balog Máté, Rácz János, Vajay, Ibrányi Mihály, Belényesi Ferencz és a fölebb emlitett Szalárdi János. Be ment volt abba Boldvai Márton is, biharmegyei viczeispán, de két nappal azelött, a Tokajnál táborozó palatinus Vesselényi Ferenczhez, császári segitségkérés végett küldetvén, ekkor nem volt jelen. Ott voltak még Kállai András várbeli, Kovásznai Péter városbeli predikátorok — Kolozsvári Igaz Kálmán, a hires Martonfalvi György tanár a virágzó és jeles ref. föiskola nemes ifjuságával, kik mind tanáraiktól vezettetve, élénk részt vettek a vár védelmében, kik közöl 26-an el is estek.

Mennyire lelkesült volt a város népe a vár védelme ügyében, csak azon körülmény is mutatja, mikép Szalárdi szerint : „A váron kivül levö, magas és tágas ref. templom, mely a vár kapujával átellenben Péntekhely nevü utczán tiz oszlopon állott; a lakosoknak, a várba lett betakarodása után, az ott lévö házakkal és más épületekkel együtt, hogy a közelgetö ellenségnek — mely felöl a szoros vigyázat alatt lévö Barcsai alattomban is tudósitá a váradiakat — valamely hasznára ne lehetne, — felgyujtatott.“ Ez égésnek sebességét nézni — ugymond Szalárdi, — oh mely rettenetes vala! de föképen a péntekhelyi utczai magas házakat, s a város közönséges egyházát, hol naponkint az Istennek tiszteleti, s az evangyeliumnak predikálása böséges mértékbe kiszolgáltatni szokott vala, mely tiz oszlopokra, s azon fölül vonatott nagy öreg gerendákra, igen magas héjazatra épittetett vala. Melynek igen tágas és széles épületinek kellett lenni, mint a mely alatt annyi ezer lélekből álló nagy gyülekezetnek elférni kell vala. Az oszlopokon kivül, napkelet és napnyugat felöl, mindkét részről, igen hosszu, négy-négy szál csatornákra, nagy magas héjazatok alatt való fiókjai kiterjesztetve valának, melynek épületi, mennyi temérdek sok fa, zsindely és vas volna — akárki is megitélheti. Erre a tüz, a péntekhelyi utczáról éjszaka érkezvén, oly rettenetes lánggal ég vala, hogy annak sebes lángja, az éjszakai setétségbe, annál inkább az eget verdesni láttatnék; ugy hogy a lakosok, az ellenbe való csonka-bástyáról és közköfalakról nézvén a nagy romlást, a rettenetes tüznek sebessége, a vár elött való nagy széles piaczon, s a várnak is nagy széles árkán, nagyon által süt vala.“

Csak ezen körülmény is mutatja, menynyire nem igaz azon szükkeblü történetirók állitása, kik azt mondják, hogy a reformatusok — mert ezek nagy többsége laká abban az idöben Váradot — a más vallásuak iránti ellenszenvböl, inkább akarák hallani falaik közt a törökök „Allah“ kiáltását, mint a keresztyének Allelujá-ját !

„A bennlevö vitézlö nép — mint Budai irja — a töröknek sem igéretére, sem fenyegetésére nem hajtván, magát keményen tartotta és a várat emberül ótalmazta, ugy hogy már a törökség látván, hogy nem boldogul, zugolódni kezdett. De minekutána a vár árkában levö viz, valami rab asszony utasitása szerint, ki hajdan Bethlen Gábor idejében benn a várban szolgálóskodván, a Bethlen bástyája épitésekor látta volt, mely helyen bocsátódott ki a viz a vár árkából : a Peczébe vette magát a kevés számra -- u. m. 400-ra olvadt fegyveres nép. -- 1000 ágyuival Ortelius szerint halomra lövetvén Ali a Bethlen bástyáját is, mely gyilkos tüzelés közben, a hös parancsnok Rácz János is halva maradt — lehetetlennek itélvén a vár megtartását, arra határozta magát, hogy azt jó móddal megadja.“

Azért augustus 22-dik napján Ali basa elé e következö feltételeket terjesztette : hogy Váradon kivül más várak, városok és faluk, Erdélytöl el ne vétessenek, és a várbeliek, házaikat és minden javaikat, az erdélyi törvények szerint birhassák, — a várban levök, három vagy négy napig ott maradhassanak a végre, hogy magukat rendbeszedjék; azután pedig Ali basa által elegendö szekerek állittassanak elö javaik alá. Maguk pedig fegyveresen kijövén a várból, semmi kisebbséggel s gyalázattal ne illettessenek, söt minden cselédeikkel együtt, szabadon és bántódás nélkül elbocsáttatván, bátorságos állapottal el is kisértessenek. *) Mindezen feltételeket örömest elfogadta Ali basa, de a négy napot nem várta meg, hanem azt kivánta, hogy mindjárt másnap — augustus 28-án hagyja ott a várat az örizet. Melynek kevés száma, a városon kivül szemeibe tünvén, benne elszörnyüködést okozott. A törökség pedig az örizettöl megüresedett várba berohanván, abban mindent feldult és prédált. Szent Lászlónak érczböl öntött lovas-képét, más magyar királyoknak álló képeivel együtt, összetörte.

Azonban a várból kijött nép, a töröktábor szélinél, a püspöki alatt levö térségen telepedvén meg, ott egy éjszakát, a török hitszegéstöl való félelem miatt, nagy nyugtalanságok közt huzott ki. De Ali basa csakugyan megtartotta szavát, mert másnapra 200 szekeret állittatván ki, azon népet - kiséröket is rendelvén mellé, — Debreczenbe szállittatta.

Ez alkalmatossággal, a váradi tanuló ifjuságnak is az a része, mely a vár ótalmazásában el nem hullott, Mártonfalvi György professorral együtt Debreczenbe ment. És itt kezdödött a debreczeni iskolának növekedése és elhiresedése, mely aztán annak collegium nevet szerzett.“ — Igy van ez Orteliusnál és Budai Ézsaiásnál feljegyezve.

Csuthy Zsigmond.

*) Joh. Bethlen Hist. Transilv. L.III. Sect. 5—8.

A gyufa igazi feltalálója.

Több lapban és legközelebb a Vas. Ujságban is olvasta a magyar közönség. hogy „*a gyufa feltalálója Römer István bécsi magyar volt*“ — Én, ki a rég történt előzményeket e tárgyban közelebbről ismerem, vártam a felszólalást illetékesb helyről ez állitás helyreigazitására : azonban azt kell gyanitanom, hogy a régi kedvezötlen körülmény még folytonosan tart s e tárgyra lakatot vetett.

Valóban a keserü visszaemlékezés fájó érzetével olvashatta azokat végig egy igaz — nem bécsi — magyar honfitársunk, ki leköttetve a szerénység s az egykor rajta keresztülment kényszeritö körülményeknek — tán még most is kiható — vaskarja által az igazi valót magába rejteni kénytelen.

Ugyhiszem, nem fogok roszat elkövetni, ha mint az emlitettnek tan- és ifjukori társa — s e tárgyra vonatkozó viszonyait — akkori összeszött életünk fonalán — közelebbről ismerö egyén, kimondom azt, mit ö nem mondhat.

A gyufák feltalálója *nem Römer, hanem Irinyi János kitünö chemikus honfitársunk*, néhai Irinyi János, nagylétai urad. felügyelö — s e lapokban is ismeretes hires gazda fia, néhai Irinyi József derék irónk testvér bátyja.

Nem akarok regényt irni e gyermek- és ifjukori barátom soknemü viszontagságairól — azt azonban meg kell emlitenem, hogy kitünö tudományos képzettségét — magasrangu pártfogójának segitségével — külországi legnevezetesbb iskolákban nevelve, Berlinben, mint a legnevesbb chemikusok egyike volt kitüntetve, sőt e tárgyban német nyelven irott könyve iskolai kézi könyvül lön bevéve. — Nem tartozik ide, miért és minö sziv és zsebsértö akadályok voltak azok, melyekkel külhoni tartózkodásának utolsó pontján *Bécsben*, a legkellemetlenebb helyzettel volt kénytelen küzdeni; — elég annyi, hogy Bécs iskoláiban is tudományos képzettségeért legnagyobb elismerésben — de szerénysége miatt semmi más kézzel fogható kitüntetésben nem részesült ifju chemikusunk sokszoros kisérletek által bemutatott uj találmánya, egy tán soha magyar szót sem hallott „*bécsi magyar*“-nál a különben nagy pénzzel rendelkezett — s vállalkozó szellemü — de a monopól hasznot is végtelenül szerétö *Römernél* (hihetöleg a tanárok ajánlása s befolyása folytán) figyelmet gerjesztvén, — ez, az inventiosus, de igen megszorult körbe jutott ifjut *találmányának átengedéséért egy potom összeggel* (mint tőle akkor hallám, tán *60* hatvan pfttal) kinálta meg. — Az ifjunak leginkább családi keserü meghasonlásból kerekedett — végetlenül nyomasztó körülményei erösen és viszszautasithatlanul parancsolák ez összeg elfogadását s ezzel volt képes magán segiteni annyit, hogy honába vissza s Pestre lejöhetett, hol később aztán ö maga is állitott *egy gyufagyárt*, melynek azonban *kezelése* nem volt az ö szakmája. Ö csak teremteni tudott! — E korból maradt rajta a *gyufás* elnevezés is.

Mindezek azonban már szép régen történtek. 1830—40-ben Pesten együttlétünk alkalmával, viszontagságos sok évi elválásunk után keserves reminiscentiakkal adta ezt elö az én barátom.

És most ki emlékezik mindezekre? — hol és merre van e jeles chemikus barátunk? — Sok hányás-vetés s viszontagságok után pihenést adott tán neki a sors, de a keblében égö szomj és tetterö a kedves tudomány iránt — illö térhiányában — bizonynyal nincs kielégitve! — Jelenleg a debreczeni gözmalom-társulat titkára !

És hányan vannak igy e honban? hány ily tökéletes készültségü kerekei a nagy gépnek? — de egyik sem a maga illetö helyén és körében.

És Römer, — a vevö, — gazdaggá lön, s még hires feltaláló is!

Rég történt, — én ugy adtam elö vázlatban mint egykor hallám, és hallották mások is. — Ne vegyük el a másét — de a magunkét se adjuk ki másnak, ha lehet — és ne keressük egy „*bécsi magyar*“-nál azt, amit itthon saját kebelünkben — bár nem egészen megfelelö helyen — de még is közöttünk találunk, igaz és tagadhatlanabbul magyar ember agyában.*) *Csarnay.*

*) Igen kivánatos volna, hogy végre Irinyi János ur maga gyujtana nekünk e részben gyufánál állandóbb világot. Különben mindig setétben kell tapogatóznunk. Hajdani barátságos viszonyunknál fogva ezennel fel is kérjük rá. *Szerk.*

A gyantai uj ref. templom,

(Biharmegyében.)

Lapunk mai számában egy csinos, takarékos és czélszerü uj ref. templom ismertetését közöljük, mely méltán hivja fel mindazon prot. falusi egyházközségek figyelmét, melyek napjaink izlésének s kivánalmainak megfelelö egyházakat szándékoznak épiteni. A homlokrajz mellé bövebb magyarázatul az épület alaprajzát is csatoljuk. A gyantai egyház lelkészének elöadása nyomán pedig a következö adatokkal szolgálhatunk :

„A rajz, melylyel az olvasó e lapon ta-

*

Vas. Ujs. 1863.

lálkozik, a gyantai ref. templom terve, melynek a belső földszinti tére csak 75 négyszeg ölet tesz ugyan, de a négy karzattal 125 négyszeg öl térmértékre szaporodik; a mely téren 1,000 lélek foglalhat helyet.

Ezen templomban, a mennyiben a szószék mintegy középett létezik, papját mindenki látja, és leggyengébb szavát is hallja.

A mi a bejárások kényelmét illeti, a földszintre középett a torony alatt, a három karzatra pedig a torony melletti két lépcső vezet, honnan a földszintre és a toronyba is van közlekedés; azon karzatra, melyen a szószék áll, külön lépcső szolgál; a szószék alatt földszint vannak a papi székek, és előttök az Urasztala, és a keresztelő-medencze.

Ezen templom épült 1857-ik évtől 1859 évig. — Az első alapkő letétetett 1857 jul. 28-kán; azon év őszeig a falak fél magasságig felemelésére megsegitett a jó Isten; a következő 1858 évben oct. 31-kén annyira mentünk, hogy már a templomban tarthattuk isteni tiszteletünket, 1859. év augusztus 9-kén pedig tökéletesen be lön végezve, hálaadó és esedező könyörgésünk elrebegése után.

Került ez épület, a gyalog és szekér munkán kivül közel 14,000 forintba, mely összeget 270 család buzgó lélekkel hordta össze. Ezen összeg, a ft. egyházkerülettől nyujtott 76 ft. 44 kron, s a szomszéd egyházaktól s egyes jóltevőktől adott 55 ft. 23 kron kivül mind saját szegénységünktől telt ki, adó után vettetvén ki 270 családból álló hitrokonainkra. Rólok dicsekedve mondhatom, hogy bár az 1857- és 8-ik években a hernyó gyümölcsfáinkat (a mi itt nem kis pont) csaknem végkép megemésztette; 1859-ben az árviz, 1860-ban a jég majd minden gabonánktól megfosztott; 1861- és 1862-ben pedig a nagy szárazság emésztette határunkat: — mégis az önként magukra rótt terhet buzgó lélekkel hordozták. — A belső butorok közől a szószéket *Köteles* Fer. és neje 400 fton, az Urasztalát környezetével, papiszékkel, s keresztelő-medenczével együtt pedig Boros Boldizsárné, egyházunk egy kegyes özvegye 257 frton készittették, mind egyik nem nagy, de mérsékelt vagyonból tették e szép áldozatot. — Ő nagyméltósága Szaniszló Fer. ur, a váradi latin szertartásu püspök, a téglaégetéshez jutányos áron adatta a tüzifát, nemkülönben a venteri jegyzőKardos I. szi vességénél fogva, minden jutalom nélkül a szükséges követ, belső telkéről engedé kifejtetni. Tervét készitette a templomnak az orsz. épitészeti igazgatóságnál alkalmazott Pribék Béla mérnök ur, kinek iránt unk tanusitott jósága meghálálhatlan. A nemes öntudaton felül legyen jutalmazója az áldások osztogatója. — Kömives mesterünk volt Váradról Karaguj Sándor ur, kinek hasonló jóságával dicsekedhetünk. —

Gondos figyelemmel kisérte hivatalánál fogva, Biharmegye főmérnöke Gruber Antal ur, ki nemcsak hü tanácscsal, — de semmi hálát tőlünk nem vára, valahányszor pénzhiányában szenvedtünk, mindannyiszor a legnagyobb készséggel segitett.

Mind ékességénél, mind tartóságára mutató szerkezeténél, mind czélszerü belső elrendezésénél fogva méltó e templom, mind a templomot épiteni óhajtó gyülekezetek figyelmére, mind a tervet készitő mérnök ur neve dicsőitésére. E gyülekezet alólirt lelkésze bejárván a tiszántuli, dunamelléki és dunántuli egyház-kerületeket legnagyobb részben; minden nagyitás nélkül mondhatja: falun ily ékes és czélszerü protestans templomot nem látott. Áldott legyen az Urnak szent neve! ki ennyire segitett bennünket.

Ezelőtti 1784 esztendőben szilárd anyagból épült templomunk, egy keskeny domboni helyzeténél fogva kevés ideig tartott, ennélfogva voltunk kénytelenek ujat épiteni.

Helységünk neve, derék történetbuvárunk Révész Imre szerint, már 1200-dik évben előfordul; 1552-ben földesurai voltak, porták szerint: Abraham fia Áron 6½ portát, Sárosi János 1 portát, Toldi Miklós 5 portát és Vas Mihály 3 portát birtak.

Rácz István, ref. lelkész.

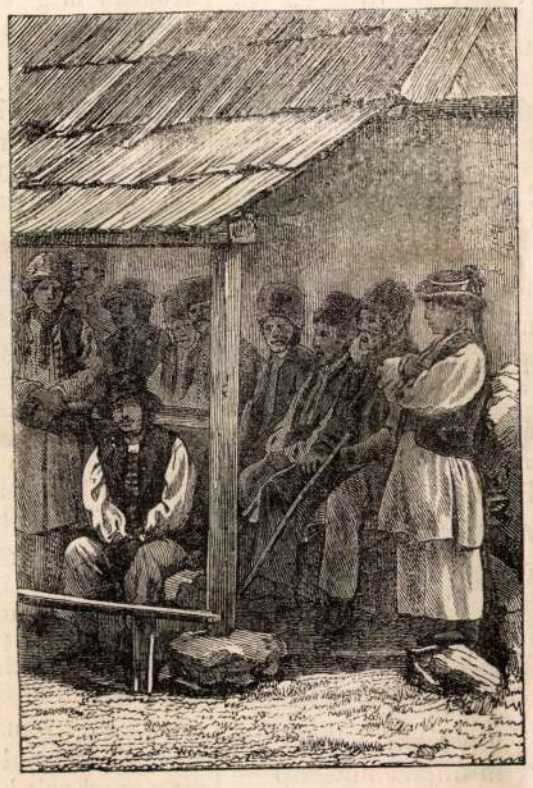

Kohóbeli munkások Aninában.

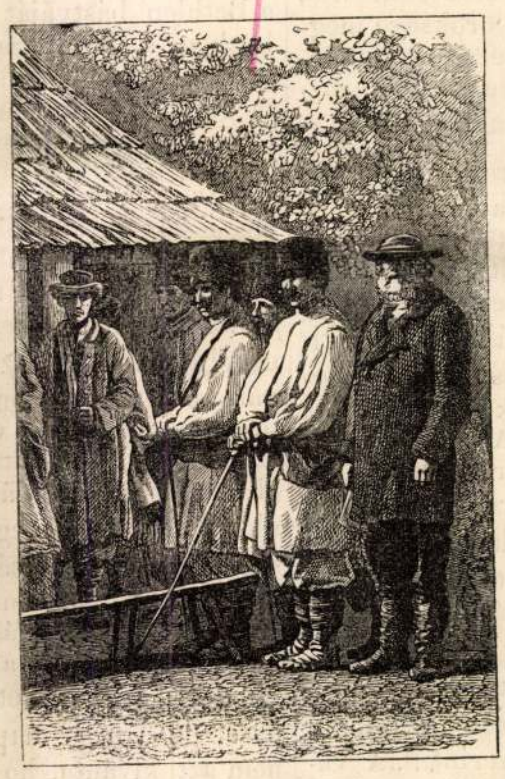

Erdei munkások Aninában.

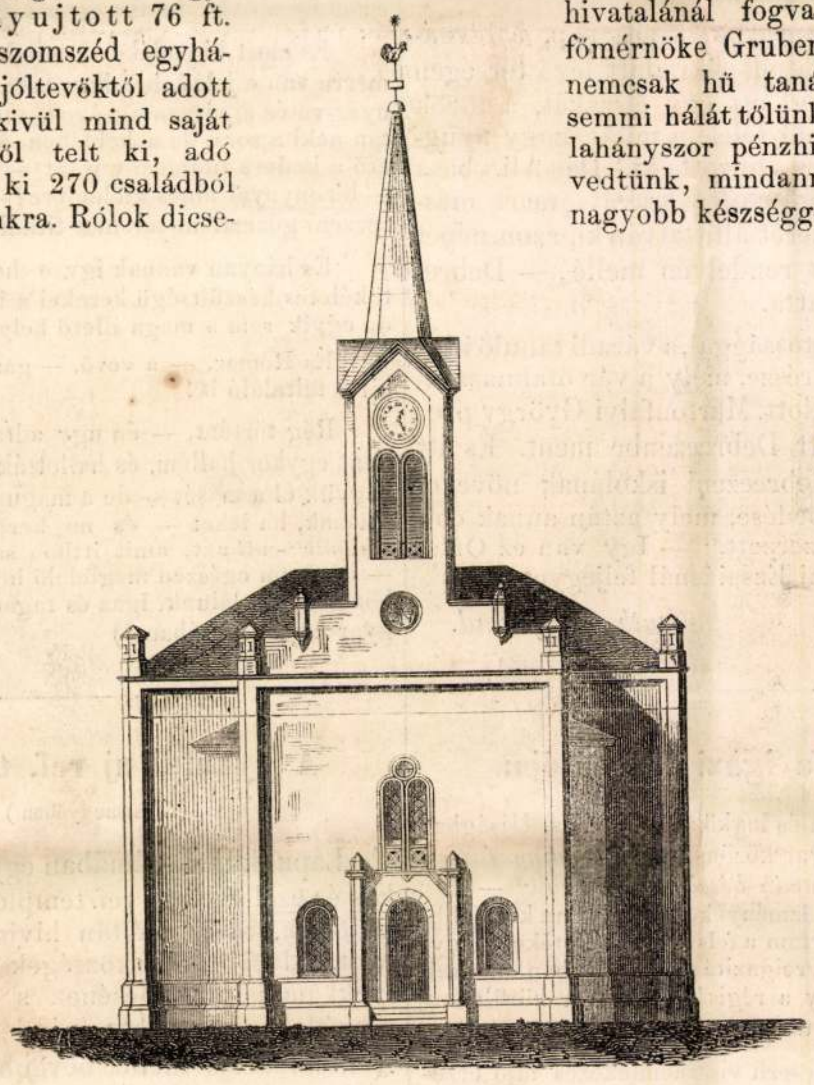

A gyantai uj ref. egyház homlokzata.

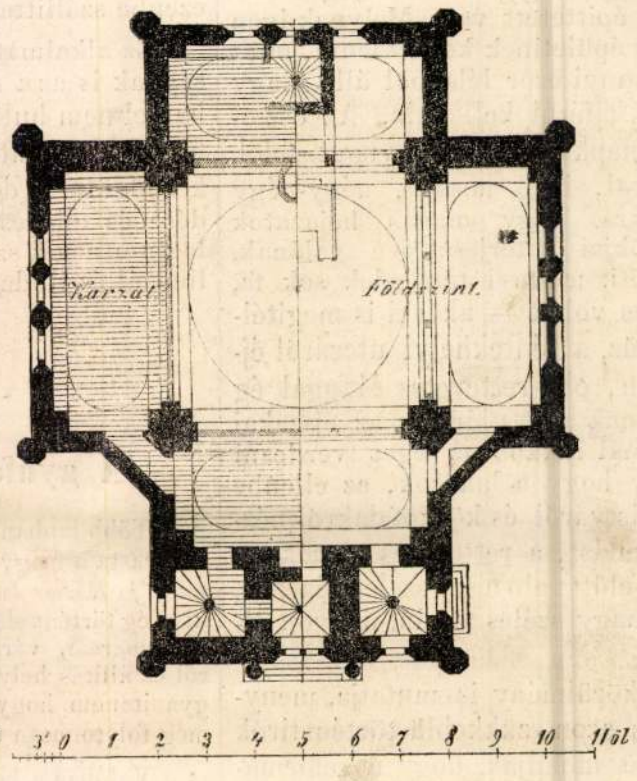

Alaprajza.

Az osztrák

állam-vasut-társulat ipartelepei.

Az ausztriai állam-vasut-társulat, mely 1855 óta fennáll, nemcsak tulajdonosa egy 174 mérföldnyi hosszu vaspályahálózatnak: hanem egyszersmind legnagyobb iparügyi testülete Ausztriának, minthogy a különféle alaku épitő- és üzlet eszközöket maga készíti, s az ilyen gyártmányokat áruba is bocsátja; ezenkivül még terjedelmes uradalmakkal is bir.— A vasut a kon 345 mozdony és 7323 waggon közlekedik, 4800 hivatalnokot s szolgát és 12,000 munkást számláló személyzettel.

A társulat birtokai s iparágai következők:

I. *Gépgyár Bécsben* az nj-szőnyi pályafőnél. Ez eddigelé már 800 mozdonynál többet épitett, nagyszámu másféle géppel együtt, vasutkocsik előállitására szintén el van rendezve. A gyár oly helyzetben van, hogy egyéb munkái mellett évenkint 75 mozdonyt és 1200 waggont képes kiállitani. Jelenleg a gyár 16 hivatalnokot, 12 szolgát (mestert) és 1200 munkást foglalkodtat.

II. *Szénbányamivelés Csehországban*, mely részint saját vonalok, részint eladás számára kőés barnaszenet termel; Brandeisl- és Kladno-ban, közel Prágához, és Slobochlebenben Teplitz közelében azévenkinti termelés 3,300,000 vámegyleti mázsára rug s mellette 13 hivatalnok, 23 szolga (felügyelő) és 1000 munkás talál foglalkozást.

III. *A Bánságbani birtokok* azon hegyes vidéken vannak, mely a Bánság sikságától emelkedvén, egészen a Kárpátok keleti elágazásáig terjed s 4582 lábnyi magasságot ér el a tengerszine felett. E vidék földészeti tulajdonságánál fogva nagyszerü ipar kifejlődésére különösen alkalmas, és annak emeléséhez mindent kifejtett az állam-vasut-társulat, mióta átvevé, minthogy az a fennálló ágakat kiterjeszté s ujakat teremtett. A birtokok 39.5 négyszög-mérföldnyi területre terjednek mely 109,500 lelket számlál, s nemzetisége után következőkép feloszthatő: 82,000 román (u. n. oláh); 14,000 német; 8750 bolgár; 4750 magyar,

Pribek Béla

ny. kir. építészeti
felügyelő 78 éves
korában Tiszán †.

Vas. Lyc. 1887. 338. l

Pröbél Béla

Ügy. Kir. – gyi ítészeti
fogalmazó megh. 1887-
ben. 78 éves korában
Tiszán.

Vas. Ügy 1887. 338

Pribil

Libb. III. 103

Probe

Lfd. Nr. 103

Pribil

l.

LykaMagyműI800-50

358. l.

3.

4.

M.D.K.

Pribék Antal, fényképész

Székesfehérváron volt fényképműterme. 218.o.

Fejős Imre: Fényképészetünk első virágkora. 1855-1885. 209.o.

Fax Folia Archaeologica. A. 1958. Bp. Képzőműv. Alap Kiad váll. Bp. 1958

Pribék Béla

1867
78
1809

ar. ors. ejtőernyős gyalogos ő-
rnagy altkaroly megyei
törvényszéki ref. egyházi
megy 1857-59 ig ar. ő
szervei tevékenységet is épített

Rácz Zsuzsi A Szentai ev. ref.
templom. Vas Vm
1863. 60. l. Éppel.

PRIBÉK *Béla*, építész, * 1809, † 1887. Az orsz. építészeti igazgatóságnál működött. 1857. tervezte a gyanthi ref. templomot.

R. f. II. 332 l

39

Állítólag.

4232. Fr. Francia il Raibolini ugy.
Sz. Bolognában 1450-ben. † 1518

Mária a szemetdre

Térden alólig ~~látható~~ alkotó
be vett, de balra dült gyermek
tartja olyképen, hogy azt jobb
fény vesz körül, zöld palást
kon megkötött bő ujju ruhája pi
rakat szór ~~és rövid haja szőke~~
hegyes vidék egyes magánosan al

Közelében

Fa, méretei 76:58 5cm.
~~Gróf Pálffy János hagyom~~
Jegyzet. Szamár a
vonatában IV: 3.

Jegyzet. A leltár szerin
Francesco Francia dett
76 hoch 59 brt. (Grösse

30 (5)

Pribék Albert

Kitűnő mérnök, a víz és építészeti forgalmának rajzolója.

Nemzetőrnagy 1845 154. l.

Vasárnap **19** Lajos pk.		**Protestáns** Huba **Görög** András **Izraelita** Elul 8
Hétfő **20** *Sz. István kir.		**Protestáns** István kir. **Görög** Sz. István **Izraelita** Elul 9
Kedd **21** Chant. sz. Franc.		**Protestáns** Sámuel **Görög** Tádé **Izraelita** Elul 10
Szerda		**Protestáns** Menyhért

Pribék Antal

Írtes nemük

l.

Magyarország
leírása 1845-re
154. l.

Vasárnapi Ujság X.
1863. II.15.- 60 l.

Zakariás

A gyantai uj ref.templom. Homlokzat és alaprajz Pribék Béla mérnök rajza után. Fametszet.

Vas. Ujs. 1867.

lelkét szilárditsa, az izmokat is aczélositania kell.“ *Rousseau* pedig igy elmélkedik a fölött: „A testnek erősnek kell lenni, ha azt akarjuk, hogy a léleknek engedelmeskedjék: mint a jó szolgának erősnek kell lennie. Minél gyöngébb a test, annál inkább parancsol; minél erősebb, annál inkább engedelmeskedik. Gyönge test erőtleniti a lelket.“

Ezt mondja az elmélet, a gyakorlat pedig arra tanit, hogy edzett testtel, tornászattal bámulatos dolgokat végre lehet hajtani. A német John 1811-ben szerény kezdetü tornaegyletet alakitott, hét év mulva már 1400 tagja volt annak, ma pedig 1934 tornaegylet van északi Németországon. — S az 1811-ediki tornászok utódai, az 1866-odiki tornászok nyerték meg a sadowai ütközetet.

Kutassuk tovább e példát s még meglepőbb dolgokra bukkanunk. Ugyanis a német tornaegyletekben 1864-ben 167,932 és pedig 62,256 ugynevezett tornapártoló és 105,676 tornász; az utóbbiak közül kor szerint 34,653 14—20 éves, 54,163 20—30 éves, 16,711 30—60 éves volt, sőt 149 a 60 éven is tulhaladt. — Foglalkozás szerint volt 11,258 mezeigazda, 71,501 iparos, 12,989 gyármunkás, 32,102 kereskedő, 2361 fensőbb tanodák hallgatói, 5679 technikus és művész, 292 pap, 2803 orvos, sebész stb. 4308 tanitó és tudós, 5135 ügyvéd és hivatalnok, 1484 katona és 10,020 egyéb hivatáshoz tartozó. Ime a követésre méltó példa statistikai adatokkal világosabbá téve. Bárcsak követnők kor- és rangkülönség nélkül, bár a pesti tornaegylet szilárd alapja lenne a legnagyobb mérvben elterjedt magyar tornászatnak.

E pesti egylet mutatta be febr. 2-án működését ifu. n. disztornázásban a közönségnek. 1200 vendég vett részt a nemzeti lovardában ez ünnepélyen, melynek részleteit akkor bőven leirták a hirlapok, mai számunk pedig sikerült képben hozza.

A lovagló terem közepe volt a gyakorlatok szinhelyéül hagyva, két végét pedig, valamint a képen hátul látható vivóterem ablakait a közönség töltötte meg. A vivóterem emeleti ablakai alatt a pestbudai dalárda tagjai állottak, kik kardalaikkal füszerezték az előadást.

Képünk előterén az erőteljes tornászalakok csoportozatai látszanak. Jobbról a lábtó, ló, nyujtó, és a magasugráshoz való mércze, balról a szószék, korlát, — a középen pedig a mászókötél.

A kép hiven ábrázolja az előadás azon részét, melyben a tornászok csapatokra oszolva mutatták be gyakorlataikat.

Azonban még szebb látványt nyujtottak a szabad gyakorlatok. Ezek azon mozgások, melyeket valamennyi tornász egyszerre, vezénylet mellett, a puszta földön, szerek nélkül tesz, s melyek a tornázás legfontosabb ágát képezik.

Kedvező benyomást tettek a közönségre a csoportozatok, vagyis a tornászok gúlái, különösen midőn végül egy három ember magasságu piramis állott, szines fénynyel megvilágitva, s hozzá a dalárda Kölcsey hymnusát hangoztatá.

Az előfordult versenyekben, a 56′ magas kötelet 18 másodpercz alatt mászta meg Guttmann Károly, s nyert egy szépmivü ezüst serleget, ugyane magasságot Jancovius 19½ m. p. alatt érvén el, a második dijat nyerte. Az ugrásban első volt Császár Jenő, ugorván magasba 61″-t, s ugy látszott, még néhány hüvelykkel többet is képes lett volna ugrani, azonban vetélytársai, kik közül Dedinszky K. és Mustière Oskár tüntek ki, már kidőltek mellőle. — A résztvett közönség várakozáson felül ki volt elégitve. Meggyőződhetett mindenki, hogy az egylet czélja komoly, ámbár vidáman törekszik annak elérésére.

Bár hatott volna a jó példa szélesebb körben, s bár jönnének az egyletbe különösen ifjaink. A csekély tagdijak mellett, mely 50 kr. havonkint, a belépés mindenkinek módjában áll, — s a haszon, melyet ezért mindenki megszerezhet magának, kiszámithatatlan.

A debreczeni orsz. gazdasági tanintézet belső épülete.

A debreczeni orsz. gazdasági tanintézet.

Átalános tetszéssel fogadták az országban pár évvel ezelőtt a kormány azon intézkedését, mely szerint a gazdasági tudományok ápolására Magyarországban négy uj gazdasági tanintézet alapitása határoztatott el. A magyaróvári gazdasági intézet és a keszthelyi Georgicon régóta elégtelenek bizonyultak be ugy számra, mint működre nézve az ujabb kor igényeihez képest, s a legmélyebb szükségérzet idézte elő azon nemes versenyt, melylyel nevezetesb vidékeink és városaink a tervezett intézeteknek körükbe helyezését folyamodásokkal, fejtegetésekkel, ajánlatokkal sürgették.

Debreczen város sem maradt e tekintetben hátra. Tetemes áldozatra nyilatkozott készek, ha a négy tanintézet egyike kebelébe helyeztetik, s részint e város kiválólag gazdasági helyzete, részint ez ajánlatok, talán egy részben a nemzeti közohajtás is egy czélra közreműködvén, csakugyan elhatároztatott a négy országos gazdasági tanintézet közül egynek Debreczenbe helyezése.

A tanintézet épületei immár készen vannak, s megnyittatását ohajtva várják. Az épitkezés két helyen történt. A péterfiai városrész végén, hol a várost sivó homok-talajra tett nehány gyarló épület inkább mulatságra, mint termelésre számitott szőlőskertek kötik össze Debreczen óriási városligetével, a nagy erdővel, s melynek tőszomszédjában az itt oly nagy horderejü és szépen virágzó gőzmalomvállalat toronymagasságu kéménye emelkedik ki a vállalat csinos angol kertéből, — ott áll a tulajdonképeni tanintézet, a gazdasági tudományok elméleti tanitásának helye; benne szakkönyvtár és muzeum, természettani szertár vagy műterem stb.

—A külső épületek pedig a nagy-erdő mentén az ugy nevezett Pallagon, melyen roppant szélességü — fájdalom maig is töltetlen — országut vezet Hadház és a felsőbb megyék felé, emelkednek. E tér a termékenyebbek közé tartozik Debreczen határán, s már terjedelmére is méltó birtok ajánlkozik itt az intézet gyakorlati czéljainak előmozditására, mely birtokhoz a város 400 holdat ajándékozott, az országos vállalat pedig azonfelül még 200 holdat szerzett.

A debreczeni orsz. gazdasági tanintézet külső épületei.

A külső épületek következők: A 24 öl hosszu s 7 öl széles, 50 világos ablakkal s 3 ajtóval ellátott *birka-ól*, mely a hátsó udvarnak képezi zárkövét s melynek két tégla-alapon nyugvó faoszlopsor szolgál támaszul. — A *ló-* és *ökör-istálló*, mely képünk legvégén látható, 16 lóra s 28 ökörre, két takarmány-kamarával együtt, 28 öl hosszu. — Az udvar másik oldalán, ezzel átellenben, a 32 *tehénre* számitott *tehén-ól*, kapcsolatban a csikó- s

bornyu-istállóval és a sajtkészitő helylyel. — A ló-istállón innen keresztbe épitve látható a 25 öl hosszu, *kocsis-*, *juhász-*, *gazdai-*, *kerékgyártó-lak* és *mühely*, melynek a másik oldalon ugyanily hosszu épület felel meg, t. i. a *tehenész*, a *kondások*, a *kovács laka*, *mühelye*, és a *gazdai lak*, mely 20 osztályból áll s mind előszobával, konyhával s kamarával van ellátva.

Közelebb látszik a *tanulók laka*, mely előtt a képünkön jól látszó *kórház* áll a kert szegletén. A tanulók laka két nagy teremben kaszárnyaszerüleg van berendezve 40 ágygyal. — E lak fölibe van elhelyezve a hazánkban mind ez ideig virágzásnak nem indulhatott nevezetes iparág: a *selyemtenyésztésre* szánt helyiség is. — A tanulók lakával egy vonalban áll északon a 17 öl hosszu és $4^1/_2$ öl széles, magas *szertár*.

Legmagasabb épület itt a svájczi tetővel ellátott *tiszti* vagy *tanári lak*, mely kényelmes 3 lakó és cselédszobából, s a földszinti pinczeosztályban konyha, élés- és fakamra s pinczéből áll.

Végül a délnyugatra néző s rajzunkon legteljesebben látszó, a maga egyszerüségében is izletes alakot mutató *élelmezési lak*, mely pinczehelyiségén, alaposan fölszerelt tágas konyháján s éttermén kivül 6 szobát tartalmaz, és szükség esetében tanulói lakásul is használtathatik.

A képünk keretén kivül eső nagy csűrön kivül még több apró épületek, mint: sertés-ólak, górék, takarmányhelyiségek stb. vannak.

E czélszerüen és izletesen kiállitott épületek Pribék Béla orsz. központi épitészmérnök ur tervezése, felügyelete, s az egyik képünkön látható szélmalom tulajdonosa, Barcsai Miklós helybeli épitőmester vezetése mellett, 1866. márczius végén kezdve, a város által a termelési áron adott téglából országos közmunka segélyével készültek el 6 hónap alatt. *K.*

Legujabb találmányok.

II. *)

Az uj gépek s eszközök megannyi számjelek, melyek az emberiség egy lépcsővel odább haladását jelzik ipar, müvészet és tudományok terén. Az orvosi tudomány is számtalan eszközzel látta el magát az ujabb időben, s habár a középkor sebészi eszköztára százszor gazdagabb s drágább volt a mai orvosokénál, miután a mai sebész az egyszerű szikével (scalpellum) többet végez, mint a két évszázad előtti husz műszerrel, a mai orvos a legkényelmesebben ugy meg tudja vizsgálni a légcső, mell, szem, fül, s egyéb tagok minden részét, hogy azt husz évvel ezelőtt lehetetlenségnek tartották volna. A gyakorló orvos készlete legujabban egy igen hasznos eszközzel szaporodott: a sphygmographionnal vagy érverésjelzővel, mely által sokkal tisztábban szem elé lehet állitani a vérnek az erekben folyását, mint azt a leggyakorlottabb kéz tenni képes. A készülek áll egy rugóból és egy finom emeltyüből. Ha a rugó az ütérre alkalmaztatik, átruházza a lökéseket az emeltyűre, melynek szabad vége irónnal van összeköttetésben, mely irón aztán a szerint görbébb vagy egyenesebb vonalakat huz a sphygmographion kormos henger felületére, a mint az érverés lökései nagyobbak vagy kisebbek. E sphygmographion egy óramű által mozgásba hozott készülék, s épen e jelzésre szokott használtatni, s hengerfelülete folyvást forogván, ha az érlökés jelző tolla elébe állittatik, szembetünően felfogja annak karczolásait. E távirdaszerü készülék világosan kimutatja egy meghatározott időtartam alatt az érlökéseknek nemcsak számát és erejét, de egyszersmind azok egyenlő és egyenlőtlen voltát, valamint azt is, hogy ha a lökések rendetlenek, e rendetlenségek minő időközökben ismétlődtek. A sphygmographion kormos lapja eltehető, ujabb kisérletnél uj lap használható, s igy aztán könnyü összehasonlitani a különböző sávolyokat, vagyis a beteg különböző időben különböző érverését. A sphygmographiont használja a gyakorló orvos kóros vérállapotok kimutatására, ütértágulatok fölfedezésére, és szivbajok kimutatására, az élettantudós pedig még több hasznát veszi, mert e nélkül nehéz a vérkeringés okait tökéletesen kifejteni. Különben az orvosi tudomány, vagy jobban mondva az élettan körében nagyszerű találmány a hämodromometer vagy vérnyomásjelző és a hämodachometer, vagy vérsebességjelző is, melyek mind a legujabb kor vivmányai és hathatós emeltyük arra, hogy az élettan épülete, mely jelenleg még csak némely oldalain van befejezve, egészen felépüljön.

*) Az I-sö közleményt l. a „V. U.“ idei 8-ik számában.

A veszélyektől menekülés czélja mindig főczélja volt a tudománynak, hanem az természetesen csak kezünkbe adja óvszereit, és nem kényszerithet az azokkal való élésre. 50 évvel ezelőtt kezünkbe adták a Davy-féle biztositó lámpát, melynek a szénbányákban történni szokott lobbanásoktól kellene az emberiséget megőrizni, mindazáltal folyvást jönnek elő napjainkban is hasonló szerencsétlenségek, még pedig néha oly megrendítő sulylyal, hogy csak kevés idő alatt is Angolországban kétszereződött azok száma. A biztositó lámpát egy részről a bányamunkások elhanyagolják, még ott is kerülik, hol használni lehetne, másrészt nem is nyujt tökéletes biztosságot, ha p. o. külső léghuzam hat lángjára. Van azonban rövid idő óta a biztositó lámpán kivül e veszély elháritására oly készülék, mely már $^1/_2$ procent széngőz jelenlétét is csengetés által kimutatja, holott legalább is 12% ilynemü gáz szükséges a lobbanás létrehozására. Mint azonban az angolországi legujabb szerencsétlenségekből kitünik, még eddig egy bánya sem erőtette magát annyira, hogy ily ellenőrző készüléket beszerezzen. A legkönnyebb módja e fellobbanási veszély kikerülésének természetesen kellő vigyázatban áll, hanem ez néha kivihetetlen a bányák kiterjedése és mély volta miatt. Igy állván a dolgok, — legalább azt kellvén hinnünk, hogy igy állnak, lehetetlen, hogy a Sommer Emil által nem régiben ajánlott őrizkedési mód alkalmazást ne nyerjen, különösen egyszerű voltánál és czélszerűségénél fogva.

Régebben, mikor még a Davy biztositó lámpája nem létezett, s talán még ma is itt-ott, ugy szokták a vész kitörését megelőzni, hogy „a bányagőzt kiégették“, azaz egy bányász, kinek szive helyén volt, bement a bánya mélyébe, és a talán ott levő széngőzt meggyujtotta, a nélkül, hogy e veszélyből ki ne szabadulhatott volna. E tüzi játékot azonban minden veszély nélkül kivihetni, ha ember helyett villanyszikrát bocsátunk a bányába. Sodronyfonalt vezetnek az egész kőszénbányán keresztül, olyanformán mint a távirdáknál szokás, a sodrony ugyanazon helyre tér vissza, a honnan kiindult, és az üregek legmagasabban fekvő részein fut keresztül, hol a veszélyes gázok leginkább szoktak összegyülni. A sodronyfonal azonban nem egész, sok helyen megszakad, de végei nem esnek egymástól messzire. Ha már most galvanteleppel vagy nagy villanyvezető készülékkel hozzuk a sodrony végét érintkezésbe, és villanyfolyamot árasztunk a sodrony felé, a villany a sodronyfonalnak minden megszakadási pontján, mindegyik végről a másikra átugró szikra észrevehető lesz, és a talán ott levő bányagőzt fellobbantja. Ha fellobbanás nem történik a villanyvezetés alatt, ugy nincs veszély, ha történik, akkor az korán ki van kerülve. A villanyfolyam tehát részint ellenőrző, részint vizsgáló készülék, és azt kell hinnük, hogy e készülék által, miután alkalmazása oly igen kivánatos, a szerencsétlenségek ezután még csirájukban elfojtatnak.

Francziaországban jelenleg a legszerencsésebb forradalmak egyike készül, melynek horderejét azonban az azzal nem foglalkozó felfogni sem képes, miután az egész dolog töltött palaczkok göngyölése körül forog. E dolog nagy hatása mindjárt kitünik, ha azt mondjuk, hogy Istentől mindenben bőven megáldott édes hazánk ásvány- és gyógyvizei, melyek pedig semmiben sem állnak alább a külföldéinél, épen e göngyölés és dugaszolás félszeg és lelkiismeretlen kezelése miatt nem örvendhetnek méltó keletnek. A begöngyölésre forditott pénz és idő Francziaország nagy mennyiségü bor- és likőrküldeményeinél fogva tetemes összeget tesz ki nagykereskedőházaknál, igy például a cognaci Henessy háznál évenkint százezer frankra rug. — Egy német üzér Bordeauxban, Becker, az eddiginél sokkal jobb göngyölési modort hozott használatba. Ő ugyanis a szokott anyagok, szalma, széna, göngy, posztó stb. helyett kaucsukot használ göngyölésre, mi által az üvegnek a lökés és rázásból származható törése elő nem fordulhat. Mindenik, vagy minden második palaczk kaucsuk gyürüvel vétetik körül, és igy a palaczkok minden lehető érülközési pontjai ki vannak a rugalmas anyaggal párnázva. Az első próba jól ütött ki, mert biztosság, térkimélés, gyorsaság és olcsóság lett eredménye, és pedig nem remény feletti mérvben. A költségkimélés a kaucsuknak nem épen olcsó áránál fogva az által lesz érthetővé, hogy a kaucsukgyürüket nemcsak egyszer lehet használni. E göngyölésmódot nem sokára Champagne és minden kiviteli vidék felkapta, ugy hogy Becker a kaucsukgyürük által mesés jövedelemforrást nyitott magának.

Mily szerénynek látszik azonban e német találmánya ahoz képest, mit egy született franczia kivinni igér. Trocol ugyanis azt a nagyszerü találmányt szabadalmaztatta magának, mely szerint ő selyemhernyók nélkül selymet állit elő. Azon nézpontból indulva ki, hogy az állat itt csak szövőgépül szolgál, és a selyem anyaga már az eperfában bennfoglaltatik, azon müködött, hogy már e legelső forrásból merithessen. Az eperfa idei hajtásait dolgozza fel, és abból nyer oly szövetet, mely szemtanuk állitása szerint a legszebb fehér selyem és mindennemü feldolgozásra alkalmas. E fölfedezés által ki lehetne kerülni a fáradalmas selyemtenyésztést, mellőzni lehetne a gyógyithatlanul elbetegesedett selymérfajt, mint szintén a sikertelen fáradozásokat, melyeket uj fajok behozatalára tesznek, és a selyemipar egy boldog aranykor küszöbén állana.

A kis és nagyvilág tanulmányozásakor az ugynevezett kis világban, a górcső világában mindig több-több épen nem tetszős dologra találunk. Ha felgondoljuk a körültünk tenyésző górcsői élet számtalan állatát és azoknak töméntelen számát, a roppant sok teremtményt, mely bennünk és rajtunk szállásol, melyeket magunkba veszünk ételünkkel, italunkkal, és légzésünkkel, borzalommal telünk el, de ha eszünkbe jut, hogy mindezek mellett is, az emberi nem egészben marad, és szenvedhetőleg jól érzi magát, borzalmunk eltünik. A trichinek óta a górcső ujra fedezett fel valami eddig nem is sejtetett. Egy bécsi tanár vizsgálódásai következtében valószinüvé lett, hogy a kolera nem egyéb egy gombafajnál, mely a test belsejében rohamos lépéssel terjed el. Oroszországból az emberi test egy eddig ösmeretlen parány elődijéről tudósitnak, névszerint a greganiráról, melynek épen roppant nagy számban előjövetele miatt hihető, hogy különféle kórtüneket idézhet elő. Végre angol górcsövészek a czukornak már régebben is ismert lakosait ujolag észlelés alá vétetik, és leirták. E szerint egy darab nyers czukor is ugyancsak élénk kaszárnyát tüntet elő. Két állatfaj tenyészik ugyanis a czukron, melyeket természetbuváraink, sajátságos nyelvükön szoronczoknak és atkáknak neveznek. A elsők mint husevők csupán az utóbbiak rovására látszanak élni. Már puszta szemmel is mint vereslő pontocskák különböztethetők meg, s némi mozgást vehetni rajtok észre. Górcső alatt éles falámokkal és hegyes karmokkal fegyverzett lábuk, és két tolltarajhoz hasonló tapogatójuk vehető ki. Egyes czukordarabkák mélyebb átvizsgálásánál meg lehet találni a czukordarab belsejében ez állat lárváit és bábjait is. A második faj: az atkák nyolcz sarlóidomu karmokkal ellátott lábbal és szivókészülékkel birnak, és az atkák legundoritóbb fajához tartoznak. Mikroskop alatt fél mereveknek látszanak, alig mozgatják szipjukat és lábaikat, néha azonban oly gyorsan szaladnak le a néző térről, hogy a vizsgálódó szeme alig birja őket követni. Ez állatkák szeretik a czukrot elhagyni, de csak azért, hogy emberi testre áttelepülhessenek. Azon emberek, kik nyers czukorral foglalkoznak, gyakran kapnak kezök fején valami viszketeget, melynek okozója kétségkivül a czukor-atka. Különböző ezukordarabok nagy száma közt nem találkozott csak egy is, melyben atkák ne tanyáztak volna, némely darabon azonban oly töméntelen volt számuk, hogy egy font czukorra 50,100 sőt 200,300 ezer esett belőlök. Szerencsére szó sem lehet arról, hogy az ilyen czukor evése ártalmas volna, hiszen a sajtban is elég atka van, mégis megeszszük, sőt némely ember még szereti az ilyen sajtot. A fehér tisztitott czukorban azonban soha sincsenek atkák mert ebben nincs légenytartalmu anyag, mely életöknek nélkülözhetlen föltétele.

Angliában hajók fütésére nagyban alkalmazzák már kőszén helyett a petroleumot. A kőolaj egy vörös izzásban levő érczlemezre csepeg, s ott hirtelen gőzzé válik, mely a kazán alatt elég. Idővel azonban ártalmas maradék ülepszik le, mely nem egyéb, mint szilárd széneny, s ez ellenében folytonos vizgőzsugár vezettetik a gőztérbe. A gőz e processus tartama alatt a kazanba jut, s az elemek munkássága itt valódi körben forog. Az uj próbakészülékeknél a gőzképzés oly gyorsan történik, hogy 3 percz alatt 5 font gőz van készen, ha e körülmény nagyban nem fog hátrányosnak mutatkozni, ugy meg van a keresett kincs, akkor két harmada az eddig szénnel rakott térnek más tárgyakkal lesz betölthető, és a ki tudja, mily nagy baj a roppant szén a tengeri hajókon, fel tudja fogni a nyereséget, mely ez által létre hozható.

A ricinus-olaj eddig csak mint orvosszer volt alkalmazásban, azonban kitünt, hogy ez anyagnak

PRIBÉK Béla építész

Ybl Miklós építész 1814-1891 : A Hild-Ybl Alapitvány kiállitása a BTM-ben 1991/1992 [katalógus] Bp. : Hild-Ybl Alapitvány, 1991 42.167.r

PRIBÉK Béla

Gyanta (Biharm.) ref tpl. 1857-59
Felnémet, gör. kat. tpl. tem. 1861
Debrecen, Orm. Gard. Társ. tét 1866

Komáromi 1984 146.
149.
170

Pribék Endre

Békés Megyei Nap 1998. VI. 27

Festmények a határőrségen

OROSHÁZA – Immár hagyománynak tekinthető, hogy az Orosházi Határőr Igazgatóságon időről időre bemutatkozik néhány képzőművész. A könyvtárhelyiségben ezúttal *Pribék Endre* rajztanár képeiből nyílt kiállítás.

A most bemutatkozó művész húsz képét láthatják az érdeklődők. Az alkotások között szerepel tájkép, csendélet és akt is. Pribék Endre (akivel Nagy Gyula tanító kedveltette meg a festészetet) elmondta, hogy bárhova is sodorja őt az élet, elsősorban mindig tanár szeretne maradni. A kiállítást június 26-ától július 18-áig láthatja a közönség. **G. E.**

Pribék Endre.

Az orosházi járás pedagógus-festőinek kiállításán képei szerepelnek. „Önarcképe" (említve).

Beck Zoltán: Pedagógus-festők kiállítása Orosházán.

Békés Megyei Népújság, 1941. okt. 14.

Pribék Endre

kiállitott Orosházán IV4-V,15 a VII Peda
gógus képzőművészek Tárlatán

Rajztanitás 1976/3/32
FGyné:KIállitások

Példák Károly

a Felsőfokú gépipari technikum oligomódt
1a 1967. Terve: Prospektus üzemi épület.
Építész: Tóthfalusi L.

Tervezés: Fiatal tervezők kiállítása.

Budapest, 1972

20 f

M.D.K.

Pribilzer Lorentz, aranyműves

1492-ben, mint Gnerl Ulrich kerese, szerepel eq pozsonyi városban. Neve körben 1491-1503. között többször fordul elő a telekkönyvekben.

Hoffmann Edit: Pozsony a középkorban, elfelejtett művészek, elpusztult emlékek. Bp. é.n. 51. és 54.old.

PRIBOJSZKY ZSÓFIA pri4

ORT

vitófordulójában

erencváros

n *Ancsin* előbb kettőre növelte dunaújvárosiak előnyét, majd *eplakov* már a harmadikat ötte egykori csapatának hálóba. Ez a gól egyben a mérkőzés gét is jelentette – bár tíz perc ég volt a találkozóból –, mert esetnél a Ferencváros cserepusa, *Mészáros* megsérült, és a ld-fehérek kapus hiányában m tudták folytatni a játékot.

Jégkorong ob I, 1. forduló. Alv Volán-Riceland–UTE 10-2 1, 2-0, 4-1). 1000 néző, v.: Bart. Gólütők: Faragó, Zatyeva-, Csibi (2-2), Palkovics, Ocsy, Rajz, illetve Nádor, Zsitva. **Az Dunaferr–FTC-Whirlpool)-ás (1-0, 0-0, 2-0) állásnál félszakadt.** 2500 néző, v.: Koleár. Gólütők: Ladányi, Ancsin, yeplakov.

(omi)

rdögök

honi jégkorongbajnokság csak gnap kezdődött, a tengerentún azonban már javában folyik a zdelem. Az NHL legutóbbi jáknapján nem ment a hazai csatoknak: a hat mérkőzésen két ndéglátó tudott nyerni. A legkísabb a Stanley Kupa védője, a ew Jersey Devils kudarca: a venég Vancouver Canucks simán sztette megadásra az „Ördögöt". Rosszul sikerült *Ray Sheppard* mutatkozása a San Jose Sharksn. A nemrég még a Detroit Red ngs játékosaként jegyzett hokis sapata 6-1-re kikapott a Winni; Jetstől. Ide kapcsolódik, hogy lemzetközi Jégkorong Szövet- (IIHF) eltiltotta a nemzetközi aszerepléstől a CSZKA Moszk- *Alekszej Jasin* játékjogát pedig ggesztette. Az IIHF azért járt el mert Jasint NHL-ben érdekelt

Villamosháború ismeretlen katonákkal

Az MTK elhatárolódik, az FTC értetlenkedik

Amint az a tegnapi számunkban megjelent, a szerda esti MTK–UTE bajnoki labdarúgó-mérkőzés nem akkor fejeződött be, amikor Molnár László játékvezető hármat fújt a sípjába. A találkozó – legalábbis a szurkolók részéről – az 1-es gyorsvillamos vonalán folytatódott.

Dézsy Mihály, a rendőrség sajtószóvivője érdeklődésünkre elmondta, hogy a Hungária körút és a Hős utca kereszteződésében két autó hajtott a villamos elé, azokból kétes egyének szálltak ki, és kőzáport zúdítottak a szerelvényben tartózkodó utasokra. Az útonállók hovatartozásának megállapítása folyamatban van; Dézsy erről elmondta: több, a villamoson tartózkodó, sértettként kihallgatott utas szerint ferencvárosi (!) szurkolók voltak az elkövetők, más föltételezés alapján viszont elképzelhető az is, hogy MTK-drukkerek garázdálkodtak. A rendőrség egyik információt sem kívánta megerősíteni vagy cáfolni.

A villamosháború néhány percig tartott. A helyszínre érkező rendőrök nem tudták elfogni az elkövetőket, így csak ismeretlen személyek által okozott garázdaság és rongálás miatt indítottak eljárást. Az incidens után két fiatalkorút szállítottak kórházba. Az egyiknek az orrcsontja törött el, s szerda este meg is operálták; a másiknak nyílt koponyasérülése van, de hogy mennyire súlyos az eset, arról nincs információ. Dézsy hozzátette: a két fiatalkorú sérült kihallgatása előbbre viheti az ügyet (erre értelemszerűen csak később kerülhetnek sort), mindazonáltal kéri azokat, akik látták az esetet, jelentkezzenek a rendőrségen.

A Ferencváros elnöki titkárságán csütörtökön délután elmondták: a vezetőség azért nem határolja el magát a történtektől, mert még nem hallottak a fönt említett föltételezésről. Értetlenül állnak az ügy előtt, s pénteken valószínűleg foglalkoznak vele.

M. A.

Az MTI érdeklődésére az MTK labdarúgó-szakosztálya az alábbi közleményt tette közzé:

„Szerdán este az MTK–UTE bajnoki mérkőzést követő utcai tömegverekedésről olyan hírek láttak napvilágot, amelyek azt sugallták, mintha szurkolóink részesei lettek volna a garázdaságnak. Mint azóta a rendőrségi vizsgálatból is kiderült: a verekedésnek semmi köze nem volt sem a pályán történtekhez, sem klubunkhoz. Az MTK labdarúgó-szakosztálya mélységesen elítéli a történteket, ugyanakkor sürgeti, hogy a tettesek ellen a leghatározottabban lépjenek fel. Egyúttal megnyugvással fogadtuk, hogy szurkolóinknak – miként korábban sem – ezúttal sem volt közük a sporttól idegen randalírozáshoz. Egyesületünk kész a rendelkezésére álló minden eszközzel hozzájárulni, hogy a hazai sportesemények

PRI

Magyarország
1997 okt. 27

Tárlat az étteremben

A hét végéig tekinthető meg a városmajori Lord Major étteremben *Pribojszky Zsófia* festőművész tárlata. A művésznő Békéscsabán született, tanulmányait a genti Királyi Képzőművészeti Akadémián végezte Belgiumban. Tagja a Francia Professzionális Művészek Szövetségének és a Francia Független Művészek Szövetségének. Hazai tárlatai mellett kiállított Belgiumban, Németországban, Hollandiában, Kanadában és az Egyesült Államokban, részt vett továbbá hongkongi és japán bemutatókon. Pribojszky Zsófia szín- és formavilága egyszerre szürrealista és a valóságot bemutató, egyszerre meghökkentő és megnyugtató. Munkásságát egy-egy őt foglalkoztató téma többszöri körbejárása jellemzi: hol a cirkusz, a bohócok színes világa ejti rabul; hol a muzsika és a tánc jelentkezik fő motívumként; hol pedig a Biblia jelenetei elevenednek meg vásznain.

Határdugó

Többórás várakozási idővel kell számolniuk az átkelőknek sok határállomáson, miután Ausztriában tegnap négynapos ünnep kezdődött, és sokan indultak külföldre. Tegnap délelőtt Hegyeshalomnál befelé 3, Sopronnál pedig 1 órát várakoztak az autósok. A kilépő forgalomban a jugoszláv szakaszon, Hercegszántónál és Tompánál 3-3, Röszkénél pedig egyórás várakozás alakult ki. Hegyeshalomnál 6 sávon várják a beutazókat, de a határőrök így sem győzik a forgalmat. Ezért csak az ellenőrzés lazításával lehet felgyorsítani a beléptetést. A négynapos ünnep miatt sok jugoszláv vendégmunkás utazik haza. Ezért alakult ki a várakozás a déli határállomásokon. Vasárnap délutántól hétfő hajnalig hasonló csúcsforgalomra lehet számítani ellenkező irányban ezeknél a határállomásoknál.

Ötszáz éves inka múmiák

Egyedülálló leletre bukkantak a minap amerikai és perui régészek a Mount Ampato perui hegység egyik több ezer méter magas csúcsa közelében: három inka fiatal – két fiú és egy leány – múmiáját találták meg. Az emberi maradványok legalább ötszáz évesek, az állandóan jeges-havas vidéken viszonylag jól konzerválódtak és sírjukból sok ékszert és kultikus tárgyat is kiemeltek a régészek.

Az első vizsgálatok alapján megállapítható: az inkák emberáldozatot mutattak be egyik istenüknek, amikor legyilkolták a fiúkat és a leányt. A régészcsoportot vezető Johan Reinhard amerikai szakember felbecsülhetetlen értékűnek nevezte, hogy aranyból, ezüstből, bronzból, iletve kagylóból készített dísztárgyakat, szobrokat, ékszereket é rituális kellékeket is találtak. Mindeddig ugyanis nagyon kéveset tudtak az inkák vallási szokásairól. Az inkák vallási ünnepeken gyakran mutattak be áldozatot, ám ezekről mostanáig nem találtak „tárgyi" bizonyítékot.

FOTÓ: NAGY BÉ

A III.

Ottawa Senatorshoz kötött szerző-
m ...a kötözel-

gasztó jelenségeket.

PRIBOJSZKI Zsófia

Új Néplap

1996. szept. 21

Pribojszki Zsófia festőművész tárlata megnyílt tegnap este a szolnoki Hozam Klubban. A kiállítás október 11-ig látható. FOTÓ: CSABAI

méret. Létezik néhány veret *Hunyadi János* és
di János és *Brankovics György* szerb despota
zló közös verete. A magyar címertörténet
ló alatt tűnt fel a később hagyományossá vált
egyszerűen a mezőben van, talapzat nélkül.
zt egy hármas ívű talapzaton van, amelyben a

jából az addigi típusokba illeszkednek, bár a
z egész képmezőt betölti, míg addig csak 1849/1

János és Brankovics György közös dénára
t a történészeknek is, az ábra miatt pedig 1849/2
on Hunyadi négyelt címere van; két mezőben
hollója van. A hátlap Brankovics Györgyöt
vonásai, egyértelműen délszláv hagyományt

ászló (1453–1457) *aprópénz*verése (CNH II. 1849/3–6
vül ismét feltűnik a király képe is (CNH II.
nak mondja ezeket a képeket, de V. Lászlót
usz, s a király kezében nem csatabárd van,
reszt. A pénzt kibocsátó V. Lászlón kívül
Utóbbi (CNH II. 186) – előlapjával együtt –

PRIBOJSZKY Zsófia

LŐKÖS Zoltán: Kisugárzó erotika. - Vasárnapi Hirek, VII.évf. 46.sz. 1991.nov.17. 9. p. ill.

Paris, Grand Palace,

Egyetlen magyarként vett részt azon a kiállitásaon ,melyet a 94 éves Paul Delvaux tiszteletére rendeztek

szolgált, mint hadnagy. Lugosról Erdélyen
hol a világosi fegyverletétel már megtörtén -
vert. Néhány hétig volt orosz fogságban, ember-
asban megbetegedett szabadon engedték.
Szegedig szekéren. Éjszakánként szénakazlak-
va. Szegedre érkezve, egy Pozsgai nevü aszta-
az osztrák sorozó bizottság elől. Hálából
gai 2 éves kis fiát megfestette egész állo
ékában volt./ A festői hajlamot először
l Vastagh Györgyben. A festészet technikai
festőtől sajátitotta el. Az ötvenes évek el-
be, hol hosszabb rövidebb ideig tanulmányo-

sszatért Szegedre, hol xxxx szent képekkel

PRIBOJSZKY Zsófia

Uj Auróra, 1986.3.

Békéscsabáról indult...

Néhány tollvonás Pribojszki Zsófiáról

Pribojszki Zsófia képzőművészetbe vezető útja is úgy kezdődött, mint sok más pályatársáé: már gyermekkorában sokat rajzolgatott, festegetett, tárlatokra, kiállításokra is járt. Eleinte csak kíváncsiságból, később pedig mind nagyobb érdeklődéssel, mert – ha akkor még nem is tudatosan – ott lappangott lelke mélyén az a „valami", ami egyre jobban ösztökélte, hogy továbbra is rajzoljon-fessen, vagyis „alkosson". Már képzőművészeti szakkörbe is járt, de úgy érezte, nem találta meg azt a lehetőséget, hogy elmélyültebben sajátíthassa el a festészet szakmai alapjait, ami nélkül hasznos időtöltésként lehet ugyan festegetni, de a vágyott művészet útján való biztonságos haladás nem következik be.

Házasságkötése hozta meg a fordulatot. Belgiumba került, ahol nagy hatással volt rá az élénk, számára nyüzsgésnek tűnő művészeti élet. A festést ott sem hagyta abba, s férje hamarosan észrevette felesége művész ambícióit. Buzdította, segítette, olyannyira, hogy elismert mesterek véleményét is kérte a festményekről (pl. A. Dix). Az ő biztatásuk hatására iratkozott be Gentben a Képzőművészeti Akadémiára 1977-ben, ahol 1981-ben diplomát szerzett a festői szakon.

Az akadémián a híres Rene Maas tanítványa volt, akinek műhelyében rendkívül nagy fegyelem és szigor uralkodott. A mester igen kevés tanítványt vállalt, nehezen megközelíthető, zárkózott és nagyon igényes tanár volt. Ebből is következett, hogy keveset beszélt, s egy intése is már tiszteletet parancsolt. Művészként szenvedélyesen járta a környező vidéket, a tanyai világot, hogy mindjobban elmélyüljön a népélet megismerésében, akárcsak flamand elődei és példaképei. Számos esetben tanítványai is vele tartottak. Híve a „plein air" festészetnek és a valóságot tükröző, több százados hagyományokban gyökerező flamand ábrázolási módnak. Ezt a művészi igényességet plántálta tanítványaiba is, melynek lényege: a reálisan megfogalmazott alakok elhelyezése a tájban vagy kisebb emberi környezetben, s mindezt a kompozíció tiszta felépítésével, akár zsánerképről, akár portréról van szó. Ezzel az útravalóval indult el Pribojszki Zsófia is a művészet mezején, s bárhol járt a világban Nyugat-Európától Észak-Amerikáig, mindenütt a mestertől tanult és elfogadott ars poeticát kereste, illetve igazolását akarta felfedezni. Ezeken a tájékozódó és felfedező utazásokon alakult ki művészi hite és meggyőződése: „A művészet mezején – szinte a világon mindenhol – az a vezérfonál, mely az alkotások értékét adja, azonos, mégpedig: az esztétikum és a humanizmus ötvözete."

A szülőföld emléke – köztük a nagyszülői környezetben töltött gerendási nyarak – mindig lelki kísérője volt, bárhol járt a világban. Jól tudta, hogy Magyarország és a szűkebb szülőföld (Békéscsaba és az alföldi táj) nem sorolható azok közé az országok, tájak közé, ahol hosszabb-rövidebb ideig tartózkodott, mert ott sok minden másabb. Hiába tárult eléje a külföld

természet és ember adta szépségeinek garmadája, valahogy mindig „körön kívül" érezte magát. S a távolsággal egyenes arányban nőtt ez a különös érzet, csak a hazafelé hozó út állomásai csillapították. Ezért is érezhette úgy, hogy Amerikából Európába érkezve a „vén" Európának még a levegője is más, Magyarország határát átlépve már az *otthon vagyok* érzése fogta el... Békéscsaba!

Festményeire is jellemző ez. Az átlagos szemlélődőnek, aki ízlelgeti képeinek hatását, nem bizonyos, hogy feltűnik e lényeget közelítő egyik sajátosság: „flamandul" festi a magyar élet egyes – ma már ritkának nevezhető – jelenségeit. Jól érzékelhető ez például a „Betakarítás" című művében. A megrakott szekér, előtte a két ló, a kévébe kötött termés, a mezei emberek

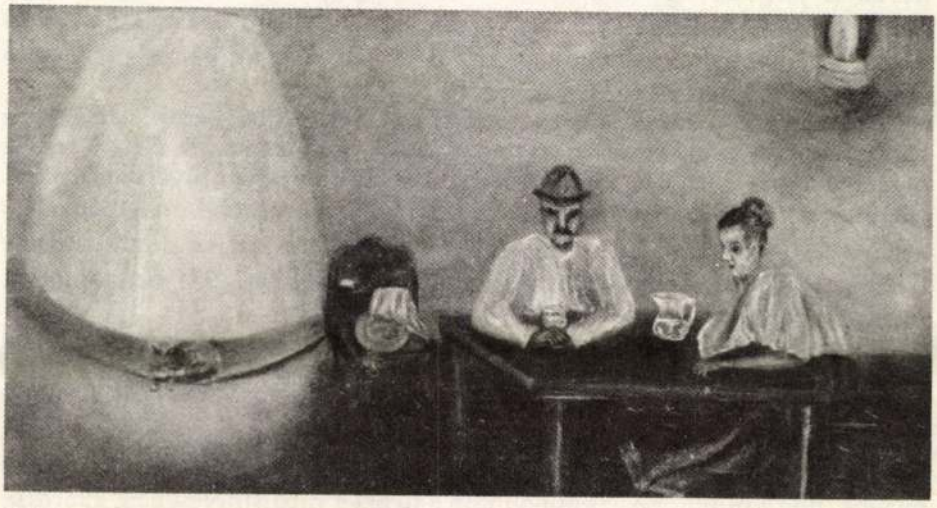

Pribojszki Zsófia: ***Búbos kemencénél*** */ Fotó: Balogh Ferenc*

nemcsak a németalföldi parasztélet fontos mozzanatát idézik, hanem ott van áttételesen a gyermekkor emléke is, hiszen az Alföldön is hasonló volt ez a munkafolyamat. Ilyenféle hatást vált ki, ha a „Búbos kemencénél" enteriőrjét nézzük. Természetesen vannak „flamandabb" művei is. Ezek közé sorolható többek között a „Kártyázók" is, melyben a fényhatásnak van a flamand iskolára hagyományosan jellegzetes funkciója. Ezzel kapcsolatban mondja Pribojszki Zsófia: „Nem tudom, mennyire jellemző a flamand festészet munkáimra. Ott tanultam, hagyományos módszerekkel, hagyományos technikával, porfestékkel festettünk a műtermi gyakorlatokon. Természetesen választhattam volna modern irányzatokat követő tanárt műhelygyakorlatra, ehhez a hallgatónak joga van. Én úgy érzem, és azt is tanultam: a művészet szabad világ, minden alkotónak jogában áll saját eszközeivel kifejezni mondanivalóját, és olyan irányzatban, ahogyan éppen azt igényli, csak ne sértse a közízlést."

Hozzátehetjük még ehhez azt, hogy azért is választotta a hagyományos festészeti stílust, mert Gentben és az egykori németalföldi városokban

Pribojszki Zsófia: ***Pihenők*** */ Fotó: Balogh Ferenc*

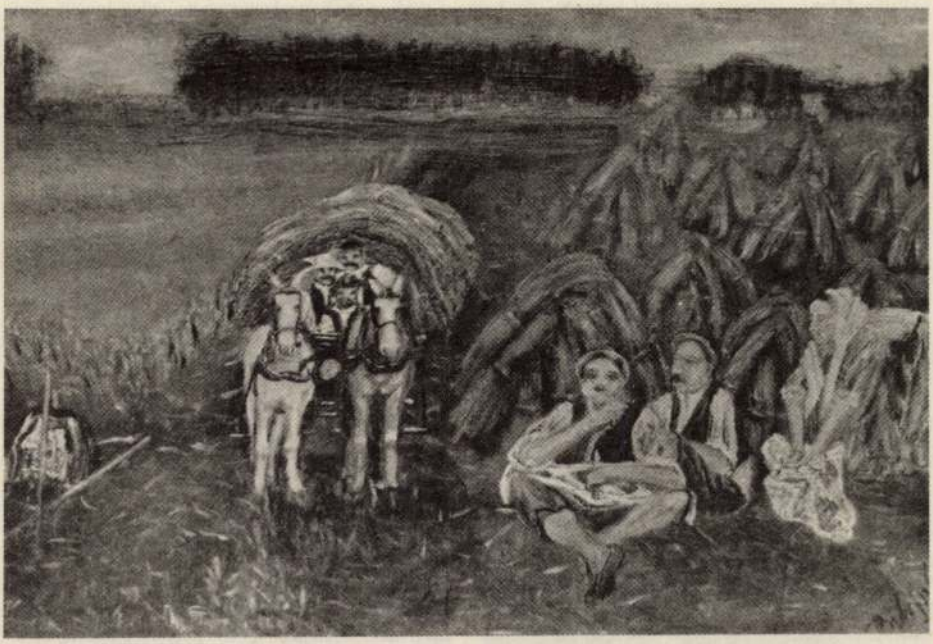

Pribojszki Zsófia: ***Betakarítás*** */ Fotó: Balogh Ferenc*

a flamand művészet klasszikus mestereinek (Hubert és Jan van Eyck, P. P. Rubens stb.) és ezek követőinek csodálhatta remekműveit. A hagyományhoz való ragaszkodásban meghatározó volt Rene Maas aforizma tömörségű megállapítása is: „Őseink utolérhetetlenek, de kövessük őket, hogy nekünk is legyenek követőink." Maas mester annyira hagyománytisztelő volt, hogy az alapozókencét is a hallgatóknak kellett készíteniük, mint a nagy elődök tették. Ezzel a technikával nagyon szép, fehér alapozóanyagot lehetett készíteni, mely átragyog a színeken, s megszabja a más stílusoktól eltérő, jellemző formai sajátosságokat, sajátos kifejezési jegyeket. A mester pedagógiai módszerének szerves eleme volt, hogy felismertesse tanítványaival, az ecsetvonásoknak is megvan a maguk menetrendje. A készülő festményeken a korrekciók rendkívül precízek, aprólékosak voltak, így vezette rá őket a kényes pontokra, szigorú igényessége ellenére is nagy-nagy tapintattal oltotta beléjük a festészet szakmailag megtanulható fogásait, ebből eredően azt a többletet is, amit csak a művészet adhat a világról, a valóságról.

Ez a többlet érzékelhető az elvontságában is konkrét „Ablakos csendélet"-ben, ahol az asztalon egy nyitott könyv és egy szemüveg van csupán, de a belső térből áradó nyugalom sejteti, hogy onnan valaki távozott... A többi már a néző kérdezek-felelek játéka, aminek a határa a befogadás lehetséges változatainak milyensége és mértéke: kinek-kinek mit és mennyit mutat a találgatás. Férfi volt-e vagy nő? Öreg vagy nem? Csupán ideiglenesen hagyta el a csendes kis szobát vagy örökre? És így tovább... Nem is annyira a kérdés a fontos ebben a néző képzeletén alapuló, festmény ihlette egyszemélyes barkochbában, hanem a válasz: az emberhez jutunk el minden feleletben, mert a mű központi figurája a nem látható, csak a valóságos tárgyakkal, környezettel jelzett ember, a sokszínű emberi sors, akárcsak egy többféle értelmezéssel, áttételekkel elemezhető szimbolikus költemény.

Pribojszki Zsófia induló művész a festészetben. Sok minden múlik azon a továbbiakban, hogy merre visz az útja az önkifejezés és önmegvalósítás szándékában, mert Maas mester irányt mutathatott, távlatot is adhatott, ami nélkülözhetetlen a tehetség kibontakozásához. De mennyi minden kell még ahhoz! A békéscsabai kiállítás – mint első hazai állomás – biztató. Ezt fejezte ki Schéner Mihály is a róla írt recenzió befejező soraiban: „A kiállítás összképe visszatartott, de bensőségesen megélt, és ezért hiteles képet nyújt, ahol a múlt és jelen, a flamand és magyar hatások mint élményemlékek, mint festői kifejezés harmonikus arányokban találkoznak expresszív egyéniségének halk színtörésein át."

(–h –s)

Pribojszki Zsófia: ***Bözse néni*** */ Fotó: Balogh Ferenc*

Pricgl Godofréd

aradi ötös

1848-ban az aradi nemzetőrség első századában alhadnaggyá választották.

Lakatos Ottó: Arad története. I. k. Arad 1881. 120. l.

Priell Róbert

Árverési Csarnok aukciós kat

39 sz. 1927. okt.

Lányi Béla domái IV. 135.

Priedmayer, Caspar

Ze- és fazonrajz

Überlingen-i mester

- nem említve -

Magyarországi reneszánsz és barokk
Akadémiai Kiadó Bp. 1975.

396. old.

MDK.

269. Priesman, Bertram /szül. 1868/:

Hullámzó tengeren. Lithografia.

Magyar Nemzeti Reneszánsz Társaság V. akció.
Bp.1923. 17.l.

Hans Priester Chor

Paderborn, 1926. 24 Bl.

611. L.

Lehmann Lajos: Történelmi Chorgemälde

Priboór

Turócz m.

Körjöté 1887

V kataszteralapmpja 1:200

16.

17.

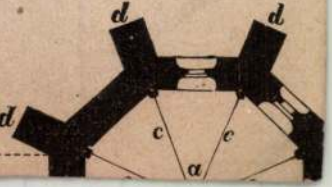

Próbócki rk. templ.

(Turóc vm)

falepe

Gerecsefalepe

532. k

Kassai Ötvöscéh hitelesítő jele III. 76.

Pribitzer Lorentz

ötvös

1491–1503.

Ortvay II. 4. 241.

Pribic = kövesd Hor-
vátországban-

Hoffmann Posony

54.

Hoffmann Südost

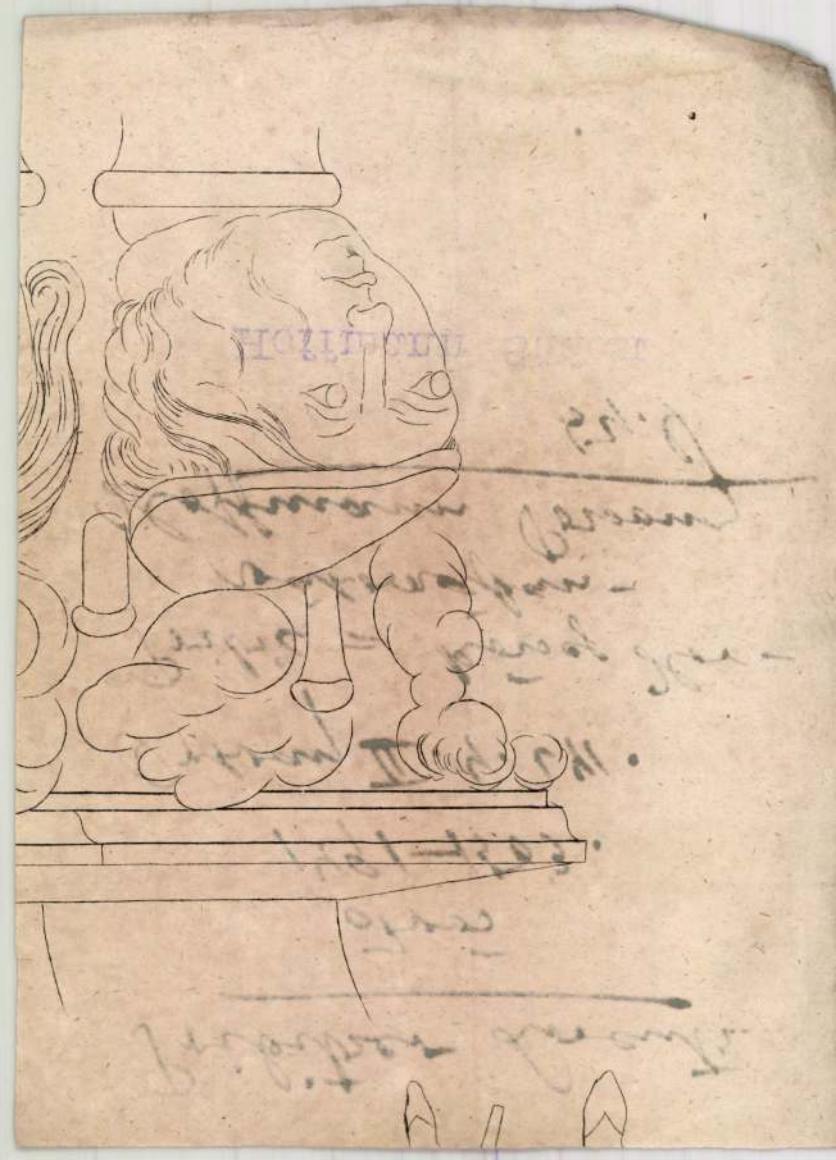

Pribojszky Pál

Kőfaragó – Bécsben

Irodalmi díjlovag

Rozsfalusi szemléletes
humorral a tervek

Részt vett a Bajcsi
Madách – szobor elké-
szítésében 1938 febr.

Pribojszky Zsófia

PRIBOJSZKY ZSÓFIA festőművész alkotásaiból nyílik meg kiállítás hétfő délután öt órakor a Várkerület Galériában. A tárlat június 19-ig tekinthető meg.

A KÖRNYEZET VÉDELME érdekében

Népszabadság, 1987. V. 30

Pribojszki Zsófia festőművész

PRIBOJSZKI ZSÓFIA *festőművész kiállítása ma délután nyílik meg Békéscsabán, az IKV székházában. A városban született művész a klasszikus hagyományokat követő flamand mesterek tanítványa.*

Népszabadság, 1986. IV. 2

Pribojszki Zsófia

PRIBOJSZKI ZSÓFIA festőművész kiállítása nyílik meg október 19-én a Budapest X. kerület, Porcelán utca 4. szám alatt lévő Móricz Zsigmond Művelődési Házban. A tárlat november 6-ig tekinthető meg.

[illegible] HIRDETTEK. Lapszám

Népszabadság, 1986. X. 18

MDK.

Prica Zlatko

Kiállitási kritika

Dunántuli Napló 1966 okt.16.

Mitte Oktober

Kitty's erster Ritterag

Dunnerwetter Himmel Kreuz Bataillon

PRIBOJSZKI Zsófia, ÉrtA3

kiállítás

Lidl, Nyitnagyhóza, Fő tér-Gyula-terem 1989. július 7.

cmt. = Galgóczy-Szobrászati Szemle 24, 1989, 3, 360.

Múzeum krt. 12 - Bródy Sándor u. 2. (Fech

épült:

építész. Szkalniczky Antal

Az épület jelentősége nem utolsó sorban abban

épületkerámia első pesti alkalmazásának pé

A téglány alaprajzú, négy szintes, nyeregtetős,

helyén, a régi Képviselőház, és a Nemzeti Múz

A Bródy Sándor utcai hét tengelyes (középső t

nyolc tengelyes homlokzat találkozásánál az ép

második szinten kőlapos, ballusztrádos erkély

kettős konzolokkal. Az erkély felett, a harmad

Múzeum körúti frontján helyezkedik el a Múze

által tervezett kerámiával.

dr. D. L

PRICERT Raphael

1923-ban Nagybányán a Szabadiskola
tagja

Rétl: Nagybánya ... 335.l

MDK.

Prichala Imre

Kiállitási hir

Müvészet 1967 o. .tp.48.

Prichradný hárok

1924/25 – 1925/26 I.

Ferkèpzomfoiskèvk

124. l.

PRICK János

30. jún. 22. Prick János sótiszt Szilágy Somlyón talált római ércsast ajándékoz. Szerzemény

Művtört.Ért. 1990 1-2 123

ŐDÉS

éb jogviszony létesítéséhez

neti Kutató Csoport Bp. I., Úri u. 62., mint

Prick Vince

kolnai műlctésű
cérnaüveg

l.

Leopold-Honor Esztergom

49. l.

TT. I.

~~2173. Than Mór:~~

2173. Férfi képe.

fordult

Mellig, kissé balra ~~néz.~~ f
bajusza és álla körüli szakálla
ránczos sötét ruhája fölött
zése a bal váll mellett: Than

Vászon, méretei 61.2: 49.7
Perlaky Kálmán hagyománya

Erkel

904: IV. 30.

Prickelmayer Béla

Kisplasztikus

1886.

Címiség 1930. 87. l.

PRICKL (Bröckl) Sigismund ferlö

Pozsony, 1633. Mihály-tavasz

An 1997/1-3. 228.

Offending Command = timeout
Error = nametype : timeout

Stack =

G67
--nostringval--
G67
ł ł ˆ ł ł ł ł?

Prighy Antal festő (+ 1914)

Parasztszoba-belső c. képe (ecset)

Tűzi Istvánné kurucruhát varrat a fiával.

Képsmárky Sándor: Bajai képzőművészete

Petőfi Népe 1970 VIII. 11

Prigli Antal
népi interieur-festő

MDK

Szerepelt a bajai III. Béla gimnázium 200 éves jubileumán rendezett képzőművészeti kiállításon, mélyet az öregdiákok és művésztanárok műveiből rendeztek.

Kováts Andor: Országos hírű művészek kiállítása Baján.
Petőfi Népe, Kecskemét, 1957. jun 25

Prievorszki János Mihály

ötvös.

Körmöcbányán lakott és
1732 ben élt.

A. Illésy János: Magyarországi ötvösök 1732 ben. Arch. Ért
1904 évf. 393. l.

égi nyomda Budapest.

Pricwotzki János ellh.

1732 Körnöcbánya

Kapmagyarországtól 27 l.

Csontváz, emberi IX. 82.

Priesterseminar Joh. Ja

l.

Va Hö Ernstgrüjt

71. l.

indulok uj alkotmányos küzdelembe, ezel
gitimizmus lánglelkü apostola: Griger Mi
királyság megváltó eszméjének. És fegy
nyugalmat, békét, becsületes demokráciát

Ezért fordulok barátaimhoz, hivein
lakozzanak hatalmas, lelkes táborunkhoz.
igaz ügyet, harcoltam a főváros autonomi
sok ezer embertársamon, joggal kérhete
harcolni az elnyomatás veszedelme ellen.

És kérek mindenkit, akit közös eszm
nek semmit, amig igazolt embereim
Griger Miklós és az én nevem sz

Budapest, 1935 március havában, a

Márkus-nyomda, Budapest, V., Bank-utca 5. (Felelős vezető: Márkus Géza
Felelős kiadó: Berecz Vilmos.

Priestersperger J. J.

Kardeinär

Laid

Vatlo Ernstgrüß

71. l -

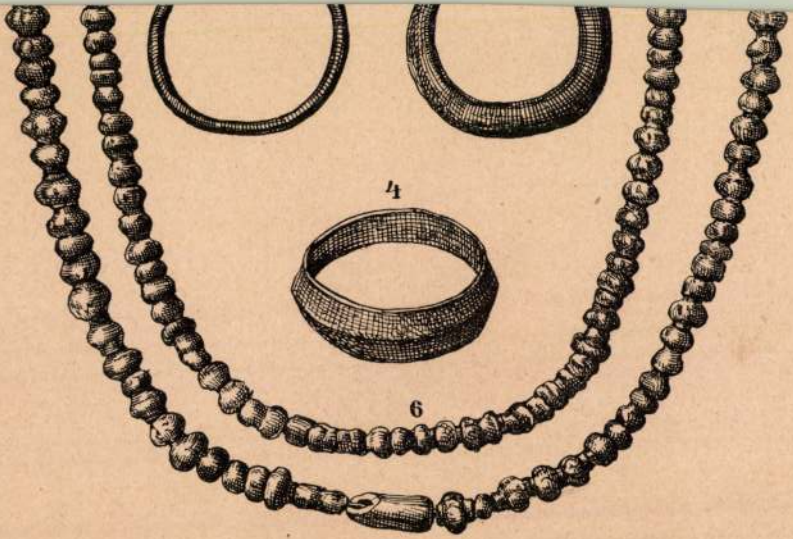

GERENDÁSI LELET.

1. Bronz karperecz.
3, 4. Bronz gyürük.
5. Bronz csörgő.
6. Üvegpasta gyöngyök.

Lásd 91. lapon.

Kikiáltási ár pengőben

806. KIS KANNA FEDŐVEL. Aranyozott ezüst, trébelt díszítéssel. Fedelébe bevésve: Miskei Balás csináltattta 1651. (Csekély hibával.) . . . 500.—
(Illusztrálva a XVI. táblán.)

807. TOLLKÉS LÚDTOLLVÁGÓVAL, fémből és ezüstből. Rajta a következő felírás: Vörösmarty Mihálynak 1825 Pesth, P. S. (Perczel Sándor) 10.—

808. POHÁR. Aranyozott ezüst, prémezett testtel. Matheus Kövér de Árkos és Anna Tököli bevésett címerével. Peremén vésett felirat: „Ismeretlen emberrel ne társalkodgyál. 1649." XVII. sz. 120.—
(Illusztrálva a XVIII. táblán.)

809. KANNA, FEDŐVEL, amelyről a gomb hiányzik. Aranyozott ezüst, gazdag vert és vésett díszítésel, bányászjelenetekkel. Magyar, XVII. sz. 500.—
(Illusztrálva a XVI. táblán.)

810. SERLEG. Ezüst, díszesen trébelve, Hanes Neidel bevésett nevével és 1631. évszámmal. Brassó, XVII. század. H. B. mesterjeggyel. . . . 120.—
(Illusztrálva a XVI. táblán.)

811. FEDELES KANNA. Aranyozott ezüst, vert díszítéssel XVI—XVII. század. 1681-ből való magyar felírással. . . . . 2000.—
(Illusztrálva a XVI. táblán.)

812. NAGY POHÁR. Ezüst, részben aranyozva. Kendefi Pál és Serédi Klára bevésett címerével. Erdély, XVII. század. . . . . 200.—
(Illusztrálva a XVIII. táblán.)

813. FEDELES KANNÁCSKA. Aranyozott ezüst, XVII. század. Báthori Zsófia bevésett címerével, Báthory István utólag rávésett arcképével 500.—
(Illusztrálva a XV. táblán.)

814. NAGY SERLEG. Ezüst, verejtékes díszítéssel. Talpába bevésve: Zagva János, 1651. Erdély, XVII. század. . . . . 300.—
(Illusztrálva a XVI. táblán.)

815. DISZKARD, ezüsttel borított markolattal és hasonló veretű vörösbársonnyal átvont hüvelyel. A vereteket rokokó díszítmények közé foglalt alakok, Magyarország címere és bevésett felirások borítják. A felső vereten a készítő neve: Joh: Ia: Priestersperger Schwerdtvöger. A mellette álló 1688-as évszám később került rá. A XVIII. sz. közepéről. . . . . 50.—

816. NAGY CÁPÁS POHÁR. Aranyozott ezüst, Apafi Miklós bevésett címerével és 1676. évszámmal. Brassó, XVII. század . . . . . 300.—

Arverési Közlöny 1939. jan. 1. rendk. sz.

III. NEMESFÉM TÁRGYAK.

(800-tól 855-ig.)

Kikiáltási ár pengőben

800. DÍSZKANNA, FÜLLEL ÉS FEDŐVEL. Tizenkétoldalasan köszörült díszes üvegpohár, aranyozott ezüst foglalatban. Talpát, fedelét és fülét részben rekeszes, részben festett zománc díszíti. Födelében bevésett Rákóczi-címer és I. Rákóczi Ferenc neve. Kassai (?) ötvösmunka a XVII. sz. utolsó harmadából. Hiteles hagyomány szerint a br. Luzsinszky-család egyik tagja kapta nászajándékul . . . . . 2.000.—

(Illusztrálva a XVII. táblán.)

801. NAGY DÍSZSERLEG, FEDŐVEL. Aranyozott ezüst, neo-gótikus díszítésel. 3185 gr. Bécs, 1830. Készítette: Mayerhofer István Bécsben. (Lóversenydíj.) . . . . . 400.—

(Illusztrálva a XVII. táblán.)

802. NAGY TALPASKUPA, FEDŐVEL. Ezüst, részben aranyozva, vésett díszítéssel. Gr. Keresztes Márton János és Vargyasi Dániel Mária címerével. Erdély, XVIII. század . . . . . 350.—

(Illusztrálva a XVIII. táblán.)

803. KOKUSZSERLEG. Aranyozott ezüst foglalatban trébelt és vésett díszítéssel. XVII. század. Talpába utólag bevésve: „Andreas de Iriny 1610.“ . . . . . 200.—

(Illusztrálva a XV. táblán.)

804. TÁNYÉR, hatszögletű, aranyozott ezüst, vert és vésett díszítéssel. Bánfi Dénes és Bornemisza Kata bevésett címerével, 1669-ből. Erdély, XVII. század . . . . . 500.—

(Illusztrálva a XVIII. táblán.)

805. SERLEG. Ezüst, részben aranyozva, vert díszítéssel, vésett felirattal. Erdély, XVII. század első fele . . . . . 100.—

(Illusztrálva a XVI. táblán.)

Samuel Prickler,szabósegéd

A soproni sztrájkban részt vett 1872-ben.Neve a többiekkel együtt csomagolópapirra irva maradt fenn. 35.old.

László Ernő: A soproni szabólegények sztrájkja 1872-ben. 29.old

Soproni Szemle,Helytört Folyóirat.XIII.1959.Sopron

PRICKNER / Pruckner / JÓZSEF, asztalosmester

1828-ban Walser Ágostonnal, Rosznágel Mértonnal a Hatvani/ma Kossuth Lajos/ utcában, a Horváth-házban létesített közös lerakatot. 42.old. 8.jegyz

BATÁRI FERENC: Pest-budai asztalosok 1828-ban. 39.old.

Az Iparmüv.Hopp Ferenc Múz.Évkönyve. XIII. 1970. Bp.1971.

Prigly Antal

Bajai Festőművészeti Csoportkiállítás

Nagyságos Dr. VOJNICS FERENC
polgármester védnöksége alatt
BENCZE FERENC, DEZSŐ ALAJOS,
GÁSPÁR JÁNOS festőművészek képeiből,
valamint
elh. PRIGLY ANTAL festőművész hagyatékából
rendezendő

CSOPORTKIÁLLITÁS

KATALOGUSA

Nyitva október 7-től 14-ig.
d. e. 9—12, d. u. 3—6-ig.

1916?

ÁRA 1 KORONA

Továbbítani

A „VIDÉK".

Baján képzőművészeti kiállitás nyilik meg, eggyel megszaporodott tehát a vidéki kiállitások száma.

Vidéki kiállitás — e kifejezésnek valami atyáskodó, néha fitymáló, olykor leereszkedő és vállveregető a mellékize. Az átlagos nagyvárosi ember e szóval! vidéki, szeret valami másodrendüt, kissé félszeget, elmaradottat jelölni. Az ujságok is ilyformán használgatják ezt a kifejezést. Nagyon helytelenül. Mert van valóban magasrendü müvészet is, irodalom is, tudomány is, amely egészen „vidéki", mert vidéki emberek csinálták, vidéken. A müvészetben csak ezt a pár nevet emlitem: Nagybánya, Szolnok, Gödöllő — s még megtoldhatnám, de inkább kérdem: ujabb müvészetünk Budapesttől kapott-e bőségesebb ajándékot, avagy vidéki telepesekből? Tovább megyek: hány jeles festőt adott Budapest Magyarországnak és hányat a vidék? Tudósaink, iróink, költőink szine-java vidéki, s ha idővel Budapestre szakadtak is, ha életkörülményei a fővárosba vetették! a tehetséget készen vitték oda magukkal. S vittek oda még egy becses kincset, amire talán szabad épp e helyen felhivnom az olvasó figyelmét egészen röviden.

A ki sok nagy iró és müvész életrajzát gondosan tanulmányozza, rájön, mily igaz a görög szentencia, hogy a gyermek a férfi atyja. Valóban a gyermekkori benyomások a legmélyebbek, az ember a későbbi fejlődés során egyre kevésbbé hajlékony, kevésbbé fogékony, lassan-lassan a tegnap emlékeit legyürik, kiszoritják a tegnapelőtti, a régmult emlékei, Arany, Petőfi, Munkácsy, Székely, Izsó, Paál, Szinyei-Merse a legékesebb példák rá. Érett müvészetük legszebb gyümölcsei azt a zamatot kinálják, amit e — valóban vidéki emberek — gyermekkora szivott magába. Nincs könyebb, mint ezt nyomról-nyomra kimutatni.

Ily értelemben egész müvészetünk szine-java „vidéki" és örüljünk, hogy igy van, mert vajmi szomoru volna a képe, ha valamiképpen nagyon hasonlitani kezdene ahhoz a nagy kivándorló-hajóhoz, amelynek Budapest a neve.

Bizony a „vidék" a nagy tehetség termelő, s e tehetségnek legfeljebb ideiglenes hotelje a főváros.

Ebből, helyesen végiggondolva a dolgot, a noblese oblige bizonyos finom kötelezettségei is hárulnak a vidékre.

Ezek egyik legfontosabbika, hogy ez a tehetségtermelő vidék kövessen el mindent, ami megakadályozhatja az ifju tehetségek elkallódását. Adjon rá legalább szerény módot és alkalmat, hogy belekóstoljon a finomabb kulturába. A müvészetek terén lássanak szép müveket, kapjanak tájékoztatót bemutatások, kiállitások révén. A szépség váljék lakótársukká, nevelőjükké. A dicső ember-

kéz és sziv müvészetét szeressék meg olthatatlan szeretettel. Ezt az utravalót nemzedékek köszönnék meg hálával. Ha a napok példát adnak rá: megtalálták egyben a paldogógiai legjobb utját. S maguknak is örömet szerezhetnek.

Valóban, a vidéki kiállitásoknak, ha módszeresen rendezik, sok hatásuk lesz ilyen irányban s ezért örülünk minden ilyen „vidéki" kiállitásnak. Mindegyik egy-egy lépés egy nemes cél felé.

LYKA KÁROLY.

ELŐSZÓ.

Ma, amikor a létért való küzdelem nemcsak egyes emberek közt pusztit, hanem nemzetek közt is elterjedt és vad küzdelemmé, pusztitási dühhé fajult, ma amikor a kenyérkeresés gondja az ember egész idejét igénybe veszi egész godolkodását lekőti, ebben a bizonytalanságban, fárasztó küzdelemben elernyed az ember ereje, megbénulnak az idegei és az ember leéli a maga gondolkodás nélkül való mindennapi életet. Ebből a megszokott közönyből kiemel bennünket a müvészet a maga ideális vitájába ahol minden szép, jó és nemes, ahol minden sebre van ir, ahol kitombolhatjuk magunkat, ha jókedvünk van, sirhatunk, ha bánatunk van, ahol megtisztul lelkünk felfrissül agyunk.

A müvészek világa nem nyilik meg mindenkinek egyformán és egyszerre A müvészi értékek nem hullanak minden fárarság nélkül a müvész ölébe. Mikor látjuk, milyen sok gond, töprengés és fáradságos munkába kerül egy-egy müvészi alkotás létrehozása, és mennyi önmagával való meghasonlás és eredménytelen munka után jön csak rá a müvész egy-egy önnáló müvészi gondolatra, és mikor látjuk, hogy sokan egy egész élet munkásságáért, fáradozásáért semmi elismerést nem kaptak életükben, csak

az utókor értette meg munkáikat, mikor látjuk, hogy egy egész életen át folytatott küzdelem és nélkülözésekért egyeseknek még csak a megértés csekély jutalma sem jutott osztályrészül, mikor látjuk, hogy mennyi tehetséget ölt mely a rossz kritika és a felnemismerés, mennyinek nem ismerte fel helyét a tudatlanság, — akkor csak elismeréssel és bámulattal türelemmel és jóindulattal viselkedhetünk művész és művészetek iránt.

A művészi értékek felismerését, élvezését a gyakorlat könnyiti meg Sok képnek a látása erősiti önkritikánkat. Éppen ennek a hiánya az, ami a vidéki városok művészi életét lehetetlenné és illuzorikussá teszi. Ők csak a fővárosi tárlatokon, vagy egynéhány mükereskedő rosszul összeválogatott kiállitásain jutnak hozzá a képszemléléshez. Komoly munka a Nemzeti Szalon vidéki kiállitás tournéja de ez nem elég még az állapotok lényeges megjavitásához.

Fontos kötelessége az egyes városoknak, hogy művészeit összegyüjtse, és azoknak munkáiból időközben kiállitást rendezzen — kettős haszna lesz az ily kiállitásoknak; a közönség megismeri városának festőit és olcsó képhez jut, a művészek pedig megélhetésükben lesznek támogatva, a müpártolás által. Ily célzattal készült a mi kiállitásunk is. De mi sajnos még egy szomoru kötelességet teljesitettünk. Egy hősi halált halt fiatal festőművészünknek. *Prigly Antalnak* művészi hagyatékát mutatjuk be — Nem mindennapi tehetség volt. 24 éves és már kiforrott művész. A festői pálya legnehezebb részét megtette könnyen tehetsége által

segitve kiállitott, felismerték, szép jövőt jósoltak neki, és harctéren halt meg. — Ez rövid életrajzi összefoglalása. Kiállitásunk anyagából sok képe a Nemzeti Szalonban kapta meg dicséretét, de meg kellene dicsérnem minden egyes festményét és rajzát, melyeknek komoly átgondolás, megértés és kiváló technikai készség a kiválóságai. A bajai Sugovica legszebb interpretálóját találja benne, pesti rajzai az iparmüvészt árulják el. — *Bencze Ferencnek* önportréját kell külön felemlitenem mint a kiállitás legjobb képét. Pesti és müncheni tárlatot járt ez a kép, dicsérni külön nem kell tehát. Miniatür képei a pontos megfigyeléséről, nagy formatudásáról és kiváló izléséről tanuskodnak, harctéri képei és tájképei bravuros müvészetét hirdetik, rajzai nagy technikai készségét és precizitását. *Dezső Alajos* karikaturái ugy kedves humorukkal, valamint közvetlenségükkel és mozgékonyságukkal bilincselik a szemlélőjüket rajzai pedig vonalainak finomságával és izléses dekorativ összeállitásukkal szereznek elismerést müvésznek. *Gáspár János* a legnehezebb müfajjal, az aquarellal bánik el a legnagyobb könnyedséggel és biztossággal Festett képei kiváló szinérzékét és technikáját hirdetik. A bajai tájképek szépségeit megismerhetjük az ő képeiből, mert egyet sem hagyott megfestetlenül. Rajzai különleges technikájukkal keltenek figyelmet. Több képe a Nemzeti szalon kiállitásain volt. — Egy kiváló bajai müvészünk Éber Sándor kimaradt mostani kiállitásunkból az ő müvészetét egy külön kiállitásban fogjuk bemutatni.

Szép müvészeti jövőjü város vagyunk. Van müvészeti multunk: Telcs Ede, Kardos Gyula és Albert Andor a hirdetői, mostani kiállításunk müvészei a jelent mutatják, egyszersmind predesztinálják városunkat egy szép müvészeti jövő kifejlődésére. — Az alapot hozzá a Déry muzeum szolgáltatja, amely, a végrendeletileg városunknak juttatandó Bayer féle gyüjteménnyel az ország legnagyobb és legértékesebb vidéki muzeuma lesz. Egy tényező még hiányzik azonban a fejlődéshez: egy müvésztelep — ha csak a kiállitás minden látogatója és minden bajai mükedvelő erkölcsileg támogatná a gondolatot, a bajai müvésztelep nem csak ábránd és vágy — hanem valóság lehetne a közel jövőben.

Baja, szeptember havában

KUN IMRE

.....

Vásárlások

GÁSPÁR JÁNOS

és

KUN IMRÉNÉL

eszközölhetők.

A képeladásból származó jövedelem 10%-át a Werner hadijótékonysági alapra forditjuk.

.....

BENCZE FERENCZ

*1.	Önarckép	nem eladó
2.	Alma csendélet	400.—
3.	Miniatur	100.—
4.	Pipacsok	60.—
5.	Interieur	100.—
6.	Udvar	160.—
7.	Tanulmányfej	80.—
8.	Tanulmány	80.—
9.	Magyar népfölkelő	80.—
10.	Udvarrészlet	60.—
11.	Mostari táj	80.—
12.	Sugovicai tájkép I.	160.—
13.	„ „ II.	160.—
14.	Bajai szigetrészlet	160.—
15.	Avtováci kép	200.—
16.	Lovceni katona sir	200.—
17.	Repülőgépet figyelő katonák	500.—

*) müncheni és Budapesti tárlaton kiállitva.

18.	Olvasó nő	600.—
19.	Gyékényfonó ember	nem eladó
20.	Miniatur csendélet	„ „
21.	A század mesterei	160.—
22.	Kártyázó népfölkelők	200.—
23.	hóköpönyeges magyar népfölkelő	160.—
24.	Durmitor	60.—
25.	Lovcen	600.—
26.	Havas hegy tetején	200.—
27.	Tábori levél	80.—
28.	Nyugtalanitó járőr	400.—
29.	Akadály drótok	300.—
30.	Roham után	400.—
31.	Éjjeli melegedés I.	80.—
32.	„ „ II.	80.—
33.	Élelemszállitás	100.—
34.	Melegedő katonák	nem eladó
35.	Őrszem	„ „
36.	Kakas	tombola nyeremény
37.	Tájkép I.	„ „
38.	„ II.	„ „
39.	Borus ég	„ „
40.	Osztri kuk hegység	100.—
41.	Narenta szakadék	100.—
42.	Téli állások a montenegrói fronton	100.—
43.	Kovilác hegyig	100.—
44.	Ágyufedezék	100.—
45.	Munkában	120.—
46.	Montenegrói ház	100.—

47.	Cetinje és a Skutari tó	120. -
48.	Montenegrói házcsoport	100.—
49.	Katona képek I.	300.—
50.	„ „ II.	250.—

DEZSŐ ALAJOS

50 drb. karrikatura.

GÁSPÁR JÁNOS

1.	Mohácsi sziget	120 —
2	Udvarrészlet	80.—
3.	A selmecbányai óvár	150.—
4.	Visegrádi Salamon torony	60.—
5.	Sugovica hid	50.—
6.	Apatini halászkunyhók	70.—
7.	Erdőrészlet	250.—
8.	Alpári Tiszaág	150.—
9.	Szeremlei erdőrészlet	120.—
10.	Naplemente	50.—
11.	Tájkép	50,—
12.	Félegyházi részlet	100.—
13.	Baja a Sugovicáról nézve	80.—
14.	Szeremlei erdőrészlet I.	80.—
15.	„ „ II.	80.—
16.	Erdőrészlet	150.—
17.	Parkrészlet	50.—
18.	Félegyházi külváros	150.—
19.	Félegyházi bérmalom	150.—

20. Sugovica részlet	50.—
21. Prágai Hradszin	100.—
22. Deszkás duna (rajz)	50.—
23. Félegyházi szélmalom (rajz)	60.—
24. Félegyházi táj	40.—
25. Az apatini hajójavitó	150.—
26. Duna mentén	100.—
27. Hajók a Dunán	200.—
28. Facsoport	120.—
29. Prágai részlet I.	40.—
30. Erdőrészlet olajf.	80.—
31. Prágai részlet II. rajz	60.—
32. Mohácsi sziget templom	100.—
33. Félegyházi külváros	100.—
34. Virágcsendélet	100.—
35. Bajai Sugovicai részlet	50.—
36. Rákosi részlet	200.—
37. Rózsák	100.—
38. Rákospalotai rész	200.—
39. Selmecbányai részlet	80.—
40. Deszkás Duna	80.—
41. Selmecbányai bányatelep	60.—
42. Csendélet népekkel	150.—
43. Csendélet I.	80.—
44. „ II.	160.—
45. Arcképtanulmány	nem eladó
46-50. tájképek	tombola nyeremények
51. A régi városligeti vendéglő	100.—
52. Csendélet halakkal	150.—

† PRIGLY ANTAL

1. Önarckép	nem eladó
2. Tájkép	80.—
3. Udvarrészlet	80 —
4. Temetőrészlet	80.—
5. Pusztai kép	80.—
6. Erdő széle	100.—
7. cigányleány	70.—
8. Magános ház	60 —
9. Erdőrészlet	80.—
10. Sugovica hid	150.—
11. Duna részlet	80.—
12. Őszi táj	100.—
13. Mező	100.—
14. Park részlet	70.—
15. Konyha	250.—
16. Faluvég	150.—
17. Tanyarészlet	150.—
18. Nyári esthangulat	200.—
19. Konyhában	200.—
20. Falusi konyha	200.—
21. Virágos rét	40.—
22 „ „	40.—
23. Virágzó almafa	300.—
24. Koplaló tér este	350.—
25. Veranda	80.—
26. Tanyai részlet	100.—
27. Rét	100.—

28.	Erdőszéle	60.—
29.	Hajó a nagy Dunán	tombola nyeremény
30.	Falusi udvar	300.—
31.	Rácalmási tájkép	nem eladó
*32.	Szoba belseje	350.—
*33.	Udvarrészlet	200.—
34.	Csatorna partján	500.—
35.	Sugovica télen	250.—
*36.	Külvárosi részlet	250.—
37.	Kecskék	200.—
38.	Verekedő kutyák	150.—
39.	Virágos kert	200.—
40.	Virágos rét	200.—
41.	Udvar	nem eladó
*42.	„	„ „
43	Velencei bárkák	50.—
44.	Gyári munkások	nem eladó
45.	Budai parkrészlet	40.—
46.	Részlet a szt. Márk templomból I	80.—
47.	„ „ „ II.	80.—
48.	Velencei tájkép	100.—
49.	Pesti tipusok	nem eladó
50	Városligeti kép(vázlat)	30.—
51.	Hazatérés „	30.—
52.	Liget „	25.—
53-54.	Tájkép	tombola nyeremény
55.	Naplemente a dunán	„ „

A *-gal jelöltek a Nemzeti szalón pesti kiállitásán vettek részt.

GRÜNHUT MIKSA

mükőárugyárában cementlapok, drótbetétes cementcsövek, vályuk kutfedőlapok, cementpala és épitő anyagok nagy választékban és megrendelés szerint állandóan kaphatók ∴

Bridal Fazeuc

éjt. tanuestes

1881. Budapest.

Ami a lakrészét Franklin

Priechenfried, Alois Heinrich
(Wien, 1867 - Wien 1953)

„Madrozo sa 66i" o. fa (11,5 x 8,5 cm)
J. f. b.: Priechenfried
Kikiáltási ár: 8000 Ft

BÁV 57.Képaukció Bp.1982.május

Prigly Antal zárlós

közi halálát halt.

Hadviselt művészek
Kiállításának katalógusa. Budapest 1919.

Franczia állami múzeumok IV. 232

Prigly Antal

1914. maj-jun. hiáll. Kenyeri Salon

Udvar reszlet, olajf. 300.—

Szoba reszlet, olajf. 300.—

Ujvidéki DMKE könyvtár III. 54.

Prigly Antal

hősi halálát halt.

Érmisk 1915/16.

3. l.

Prígly Antal

Falra festett kép

repr.

Értékmúsk 1909/10.

XI-t.

VLAP

Prigly Antal

Vöfbir. jeles esdm.

Litínisk 1909/10

10. l.

~~Ismeretlen férfi~~

544. Alexandra Roslin.
52. Malmoeban 12/18 jul

~~544.~~ Mária Anna főherczegnő.

Csaknem derékig (és) balra nézve. (fordul)
haja, szemöldöke és szeme barna. Kala
köves függője(n) három hosszúkás gyön
rágos kelméből készült ruhájának kivá
csipkével szegélyezett ujja(i) rövid(ek)

Vászon, méretei 70.5: 53.8
Lanfranconi Enea gyüjtemény
Átvétetett az 1895: V. 30-á
No. 61.) Festette Alexander Roslin.

544

904: V. 2.

Prigly Antal

festő

1905–1908

Címűek 1930. 87. l.

séges repülőt. Az olasz, valamint a délkeleti harctéren nincs jelentékenyebb esemény.

Szeptember 28. Mivel az osztrák-magyar és német csapatok a Styrnél átkarolással fenyegették az orosz haderőt, az ellenség kénytelen volt a volhyniai várterületen nagy áldozatokkal kezdett offenzivájáról abbahagyni. Az orosz visszavonulás tegnap egész nap tartott és az ellenséges hadsereg a Putilovka mögé tért vissza. A mieink üldözik. Lucktól keletre az utóvédharczokban csapataink 4 orosz tisztet és 600 körüli legénységet fogtak el. Az Ikva mellett és Kelet-Galiczában a helyzet változatlan. Lipót bajor herczeg hadcsoportjának birtokában vannak a hidfők Baranovicsitól keletre. Hindenburg hadcsoportjával szemben az ellenség, a melyet tegnap Dünaburg délnyugati harczvonalán visszaszorítottak, megkisérelte, hogy egy hátrább fekvő állásban kitartson. Megtámadták és kiverték. A Drsysvjaty-tótól délre lovasharczok folynak. Eichorn vezérezredes hadseregének eredménye a vilnai csatában, a melyben az ellenséget a Narecz-tó—Smorgon—Visnov-vonalon tul vetette vissza, hadifoglyokban és anyagokban a következő: 70 tiszt, 21.908 főnyi legénység, 3 ágyú, 72 gépfegyver és nagyszámú málha, melyet a sietve visszavonuló ellenségnek hátra kellett hagynia. E zsákmány mennyiségét gyors előnyomulásuk miatt csak most állithatták össze. Az eddig jelentett számok ebben az összegben nincsenek benne. Smorgontól délre a német támadás tovább halad. Visnevtől északra áttörték az ellenség hadállását. Ez alkalommal 24 tisztet és 3300 főnyi legénységet fogtak el és 9 gépfegyvert zsákmányoltak. A nyugati harctéren az ellenség folytatta sikertelen áttörési kisérleteit; sok helyen igen érzékeny veszteséget szenvedett. Loosnál az angolok ismét mérges gázak alkalmazásával támadtak, de hatástalanul. A németek ellentámadás útján jókora terepnyereségen kivü 20 tisztet és 750 főnyi legénységet ejtettek foglyul. Ezzel a hadifoglyok száma 3397-re emelkedett. Souchenél, Augresnél, Rochincournál és egyebütt a champagnei egész arczvonalon az Argonnok lábáig a francziák támadásait kivétel nélkül visszaverték. Az Argonneokban fillemortei állásuk megjavítása végett a németek kisebb sikeres előretörést tettek. A Combres-magaslaton robbanásokkal betemettek egy széles arczvonalú ellenséges védállást. Az olasz harctéren a Dolomitokban egy támadást a Cal dei Bois ellen kézigránátnál vertük vissza. A doberdói szakaszon tüzelésünk meghiusitott egy támadást a Monte dei sei Busi ellen. A szerb harctéren tüzérségünk meghiusitotta a szerbek erődítési munkáit a Száva alsó folyásánál.

Szeptember 29. Kelet-Galiczában és az Ikva mentén a helyzet változatlan. Tarnopoltól nyugatra ellenséges csapatok akadályainkig igyekeztek előnyomulni, de tüzelésünk visszaüzte őket. A volhyniai várterületen csapataink az ellenséget a Putilovka felső folyásától nyugatra levő valamennyi utóvédállásaiból kiverték. Tovább északra rohammal vettük be a szivósan védett Boguszlavka falut. A Litvániában küzdő cs. és kir. csapatoknál a nap csendben telt el. Hindenburg hadcsoportjának támadása a Dünaburgtól délnyugatra a Sventen-tó magasságáig hatolt előre. A Drysvjaty-tótól délre és Pestany mellett a lovassági harczok még tartanak. A lovasság, miután Eichhorn vezérezredes hadseregének hadmüveleteit az ellenség ellen intézett oldaltámadásával hathatósan támogatta, a Vilejka körüli és attól keletre fekvő vidéket elhagyta. Vilejkától nyugatra tüzérségi tüzeléssel a németek szétszórták kellő óvatosság nélkül előrenyomuló ellenséges hadoszlopokat. Smorgon és Visnev között csapataink győzelmesen előrenyomulnak. A nyugati hadszíntéren az ellenség áttörési kisérleteit az eddig megtámadott szakaszokon elkeseredetten folytatta. Az angoloknak ismét meghiusult gázbomba-támadása után intézett német ellentámadás a Loostól északra feladott terület egy részének visszafoglalására vezetett. Loos környékéről indított heves angol támadások az ellenség súlyos veszteségei mellett összeomlottak. Souchez—Neuville tájékán ismételt, elkeseredett franczia támadásokat részben heves ellentámadásokkal visszautasítottak. A Champagneban is sikertelen maradt az ellenség valamennyi áttörési kisérlete. Egyedüli eredményük az volt, hogy az ellenséget északkeletre 100 méternyi vonalon még nem üzhették ki árkaikból. A súlyos veszteségek, a melyeket az ellenség a Massiges melletti magaslatok ellen sokszor megismételt rohamai alkalmával szenvedett, hiábavalók voltak. A francziák kisérletei, hogy a Fille-Morte mellett elvesztett árkaikat visszafoglalják, meghiusultak. A foglyok száma emelkedik. Az olasz harctéren Stilfser Joch-szakaszon tüzérségünk tüze több ellenséges löveget semmisített meg. A Vilgereuth-fensikon a Costontól északra az olaszok egy támadása rövid tüzharcz után összeomlott. A Mrzli Vrh és a tolmeini hidfő ellen tegnap az olasz tüzérség heves tüzelést kezdett, a melyet este egy-egy támadás követett. Mindkét támadást akadályainknál vertük vissza. Doljei csapataink az akadályainkba lőtt réseken át benyomult ellenséget ujra kiverték. Mint mindig, az összes állások szilárdan birtokunkban maradtak.

A «Jó Pajtás», *Sebők* Zsigmond és *Benedek* Elek képes gyermeklapja legujabb, október 3-iki számába *Ábrányi* Emil és *Endrődi* Béla irtak verset. *Elek* nagyapó bájos történetet irt, *Sebők* Zsigmond uj regényt kezd *A Tamássyak csillaga* czímmel, *Lakatos* László érdekes czikket irt, *Faragó* Géza kedves képet rajzolt, *Zsiga* bácsi mulattató mókát mond el, *Krudy* Gyula is uj regényt kezd a háborúról *A szorgalmas Berta* czímmel. A rejtvények, szerkesztői izenetek egészitik ki a szám gazdag tartalmát. A *«Jó Pajtás»*-t a Franklin-Társulat adja ki, előfizetési ára negyed évre 2 korona 50 fillér, félévre 5 korona, egész évre 10 korona, egyes szám ára 20 fillér. Mutatványszámot kivánatra küld a kiadóhivatal. (IV. ker. Egyetem-utcza 4.)

HALÁLOZÁSOK.

Hősi halált haltak: A kolozsvári 21. honvédgyalogezred tisztikara most kiadott negyedik gyászlapján tudatja, hogy bajtársai. Linhart Gyula őrnagy, a hadi diszitményes harmadosztályu vaskorona-rend lovagja, a hadi diszitményes harmadosztályu katonai érdemkereszt és a katonai érdemkereszt tulajdonosa, zászlóaljparancsnok, Veres Gusztáv főhadnagy, Szakáts József szolgálaton kívüli viszonybeli főhadnagy, a hadi diszitményes harmadosztályu katonai érdemkereszt tulajdonosa, Schilling Farkas népfelkelő főhadnagy, a hadi diszitményes harmadosztályu érdemkereszt tulajdonosa, Auerhammer Ernő hadnagy, Grün Dezső tartalékos zászlós, Szerinka János tartalékos zászlós, a másodosztályu ezüst vitézségi érem tulajdonosa, Fogarasi Pál hadapródjelölt őrmester, Schuster György hadapródjelölt őrmester, Hentschy Gyula hadapródjelölt őrmester a haza hősi védelmében, az északi harctéren, dicsőségesen küzdve, hősi halált haltak. — A 31. gyalogezred tisztikara gyászlapon jelenti, hogy tiszttársai közül Thébán Piusz százados, Berger Alexiusz és Csajághy Antal főhadnagyok, Connerth Vilmos és Goldstein Ödön zászlósok és Kepp Artur hadapród Oroszországban hősi halált haltak. —

Fog-Krém
KALODONT
70 Fillér

Dus választék!
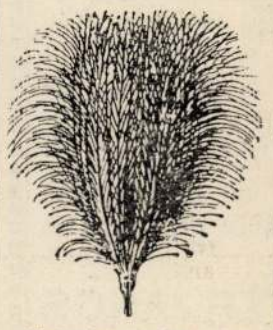
KÓCSAG
STRUCTOLL
BOA
divatos kalap tüzékek
Guttmann Antal
IV., Bécsi-utca 1. sz.
(Félemelet.)
Telefon: 91—13.

LOHR MÁRIA
A főváros első és legrégibb csipketisztitó, vegytisztitó é kelmefestő gyári intézete.
(KRONFUSZ)
GYÁR és FŐÜZLET:
VIII., Baross-u. 85.
Telefon: József 2—37.
Fiókok: II. Fő-u. 27. IV. Eskü-ut 6, Kecskeméti-u. 14. V. Harmincad-u. 4. VI. Teréz-körut 39 Andrássy-ut 16. VIII. József-krt 2.

Margit-Créme
a főrangu hölgyek kedvencz szépitő szere, az egész világon el van terjedve. Páratlan hatása szerencsés összeállitásában rejlik, a bőr azonnal felveszi és kiváló hatása már pár óra lefolyása alatt észlelhető. Mivel a Margit-crémet utánozzák és hamisitják, tessék eredeti védjegygyel ellátott dobozt elfogadni, mert csak ilyen készitményért vállal a készitő mindennemü felelősséget. A Margit-créme ártalmatlan, zsirtalan vegytiszta készitmény, amely a külföldön nagy feltünést keltett. Ára 1 korona.
Margit-szappan 70 fill. Margit-pouder 1 K 20 fill.
Gyártja Földes Kelemen laboratoriuma Aradon.
Kapható minden gyógytárban, illatszer- s drogua-üzletben

Kinek van szeplője?
Vagy bármely más folt, bőrtisztátlanság az arczán?
Az használja teljes bizalommal
Rozsnyay Szeráj arczkenőcsét,
mely egyedüli szer az arcz tisztátlanságai, szeplők, mitesserek, pattanások eltávolitására. Használatára az arcz pár nap alatt bársonypuhára és hófehérre változik. Egy kis tégely ára 70 fill., nagy tégely 1·40 K. Hozzávaló szappan ára 70 fill. Nappali Szeráj créme ára 1 K. Szerén poudre, az arczporok gyöngye, 1 doboz 1·20 K, fehér, rózsa, sárgás és testszinben.
Készitő: Rozsnyai M. gyógyszertára, Arad, Szabadság-tér 8.

TANKÖNYVEK
ISKOLAI SEGÉDKÖNYVEK
leggyorsabban beszerezhetők
LAMPEL R. (Wodianer F. és Fiai)
könyvkereskedésében
(Budapest, VI., Andrássy-út 21. sz. alatt),
ahol ***az ország minden részében használt tankönyvek*** *raktáron vannak.*
Felhivjuk még a figyelmet a cég jól felszerelt ***tanszerraktárára*** *is, mely méltón kiegészíti a több mint egy évszázad óta fennálló elsőrangu könyvkereskedést.*
Megrendelések ***a szokásos feltételek mellett gyorsan és pontosan*** *lesznek elintézve.*
Reméljük, hogy a n. é. közönség, mely a céget eddig is kitüntette osztatlan bizalmával, ezentul is fel fogja keresni rendeléseivel, a cég pedig hagyományos elvével és lelkiismeretes kiszolgálás által oda fog hatni, hogy a bizalmat iránta mindenképpen fokozza.

Dr. ZNAMENAK ISTVÁN aranyosmaróthi ügyész, Barsvármegye tiszteletbeli főügyésze, lapszerkesztő, a signum laudis-szal és az első osztályu Vöröskereszt díszjelvénynyel kitüntetett népfelkelő főhadnagy, Zalosce mellett történt orsz támadás alkalmával hősi halált halt. — Ifju WOCHER LAJOS a 11-ik huszárezred hadnagya 19 évés korában az északi harcztéren. — GUTMANN GÉZA báró hadnagy az északi harcztéren. — Az északi harcztéren elesett RÓNA ÖDÖN életbiztosítási tisztviselő. 24 éves volt. — BRÜCKER MIKSA, 34. gyalogezredbeli őrmester a harcztéren szerzett betegsége következtében a diósgyőri hadikórházban meghalt. — PRIGLY ANTAL, festőművész a m. kir. 31. honvédgyalogezred tart. zászlósa 25 éves korában orosz fogságban meghalt.

Elhunytak még a közelebbi napokban: Idősb GULÁCSY DEZSŐ volt országgyülési képviselő 77 éves korában Beregszászon. — Szotyori idősb NAGY LAJOS 75 éves korában Árkoson. — MARSCHALKO TAMÁS, a kolozsvári egyetemen a bőrgyógyászati tanszék professzora. — Alsó és felső fertős-almási BALOGH ALBIN, a budapesti református egyház presbitere 69 éves korában Budapesten. P. LUKÁCS VITÁLIA, kapucinusrendi áldozópap kiérdemült rendi tartományfőnök 67 éves korában Budapesten. — BELEZNAY ANTAL, a nagyváradi székesegyház karnagya, híres dalköltő, Budapesten. — BAROKALDY GYÖRGY, czirkuszigazgató 53 éves korában Budapesten. — DOMSY JÁNOS, szentmargitbányai plébános 56 éves korában. — BEITL KÁROLY, ágfalvai plébános 44 éves korában Sopronban.

Özv. br. RAJACSICH DÁNIELNÉ 75 éves korában Bécsben. — Mater tótsoóki SOÓKY KAROLINA, az Angolkisasszonyok veszprémi intézetének főnöknője 76 éves korában. — Özv. FRÖHLICH JÁNOSNÉ, szül. Boncz Mária magánzónő Budapesten. Az elhunytban Fröhlich János ujságíró édesanyját gyászolja. — URBÁN SÁMUEL Lipótné, szül. Herzog Julia Budapesten. — VÖRÖS KÁLMÁNNÉ szül. Wölfl Mária Budapesten. — Özv. CZIPFINGER KÁROLYNÉ, szül. Szőllősy Anna 63 éves korában. — BAYNOVITS ANNA, a bukaresti magyar katolikus leányiskola volt igazgatónője, 35 éves korában Vecsésen.

EGYVELEG.

* **Ehető csokrok.** A newyorki «felső tízezer» tagjai egy idő óta nem virágokból, hanem gyümölcsökből csináltatják az ajándéknak szánt csokrokat. Ezekhez természetesen csak szép, ritka, drága gyümölcsöket választanak, és pedig legszivesebben az almát, körtét, cseresznyét, szamóczát, vagy a minek éppen szezonja van. A világos zöld és kék vagy piros szőlőből készült csokor is pompásan hat. Az ehető csokrok divatja nagyon hódít.

Az Esztergom-Szászvári Kőszénbánya R.-T. Esztergom megyében a társaságnak szerződésileg biztositott területeken már évek óta végez kutatásokat és ezeket a müveleteket a világháboru okozta sulyos nehézségek ellenére a folyó évben is folytatta. A nagy számban eszközölt mélyfurások és a hajtott kutató aknák kétségtelenné tették, hogy Csolnok és Dorog községek határának oly részén, melyet eddig meddőnek tartottak, nagy mennyiségü és kiváló szén van. A társaság a felkutatott szén kiaknázását mielőbb meg akarja kezdeni és esztergommegyei termelését jelentékenyen emelni. A társaság igazgatósága folyó hó 27-én tartott ülésében elhatározta, hogy részvényeseit október 11-ére rendkivüli közgyülésre hivja meg, melynek inditványozni fogja, hogy a nyitandó uj bányához szükséges összeg beszerzése végett határozza el a jelenleg 6 millió K-át tevő alaptőkének 10 millió K-ra való felemelését, mely czélból bocsásson ki 20,000 drb egyenként 200 kor. n. é. uj részvényt. A kibocsátandó részvények felére, azaz 10,000 darabra biztosittassék a régi részvényeseknek az elővételi jog, a másik fele pedig adassék el a Pesti magyar kereskedelmi bank, a Wiener Bank-Verein és a Salgó-Tarjáni kőszénbánya r.-t.-ból álló konzorciumnak — melynek tagjai a társasághoz alapitása óta közeli viszonyban állanak — oly kikötéssel, hogy ezek a részvények 1917. végéig piaczra nem hozhatók; az elővételi joggyakorlás módozatainak és az uj részvények átvételi árfolyamának meghatározásával bizassék meg az igazgatóság.

KÉPTALÁNY.

A «Vasárnapi Ujság» 35-dik számában megjelent képtalány megfejtése: *Ezt a kerek erdőt járom én.*

SAKKJÁTÉK.

A 2972. számu feladvány Berger Jánostól, Gráz.

SÖTÉT.

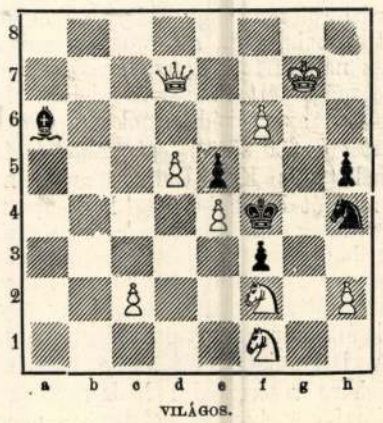

VILÁGOS.

Világos indul és a harmadik lépésre mattot ad.

A 2969. számú föladvány megfejtése Kühne H.-tól.

Világos.	*Sötét.*	*Világos.*	*a.*	*Sötét.*
1. Va4—b5	__ __ c5×d4	1. __ __ __ __		Ke5×d4
2. Ha3—c4 † matt.		2. Vb5—b2 † matt.		

Helyesen fejtették meg: A «*Budapesti Sakk-kör*» *(Budapest)*. — Hoffbauer Antal *(Lipótvár)*. — Kintzig Róbert *(Fakert)*. — Székely Jenő *(Győr)*. — Bácsi Péter *(Budapest)*.

Szerkesztői üzenetek.

Őszi kép. Sajnos, nem szolgálhatunk honoráriummal, mert a vers a legrosszabbak egyike, a miket évek óta láttunk. Pedig sokat láttunk.

A kapitány. Hol lakik az olyan ember, a ki most időszerűnek tartja a huszárkapitány léha szerelmi kalandjait ostorozni? Tehetségtelen irókon nem fog a világháború sem.

Haláltáncz. Igen, egy nagy művész most tudna nagy dolgot csinálni a haláltáncz motivumaiból, az embereknek lelkébe markolna, de e vers szerzője nem ilyen nagy művész.

Felelős szerkesztő: **Hoitsy Pál.**

Szerkesztőségi iroda: Budapest, IV., Vármegye-utcza 11.

Lapkiadó tulajdonos Franklin-Társulat IV. Egyetem-utcza 4.

LAMPEL R. könyvkereskedése (Wodianer F. és Fiai) r.-t.-nál Budapest, VI., Andrássy-ut 21. és minden könyvkereskedésben megrendelhető:

MIKSZÁTH KÁLMÁN ÉLETRAJZA

Irta VÁRDAI BÉLA

A nagynevü iró egyetlen részletesebb életrajza. Mikszáth arczképével diszitett csinos kartonkötésben.

Ára 2 korona 50 fillér.

Órák kiváló pontossággal szabályozva 10 évi jótállás mellett.
Ékszerek divatos és izléses kivitelben.
Evőeszközök ezüst és alpaccaezüstből.
Ezüstnemüek és disztárgyak
szigoruan szabott jutányos árakon készpénz és előnyös részletfizetési feltételek mellett beszerezhetők
BRAUSWETTER JÁNOS
chronometer és müórásnál **Szeged.**
Alapittatott 1847-ben. — Számos kitüntetés. — Több ezer elismerőlevél. — Legujabb diszes nagy képes árjegyzék ingyen és bérmentve.

Hizelgő, dicsérő
szó nincs elég ahhoz, hogy a
Diana-arckrém
és
Diana-szappan
tökéletességét hirdessük. Azt csak egyszer kell használni és a széppé varázsolt nő arcán önmaga hirdeti mindent felülmuló értékét. — Szeplők s pattanások egyedüli ellenszere, valamint elsőrendü kézfehéritő és kézápoló.
Diana-arckrém ára . . 50 fillér
Diana-szappan ára . . 50 fillér
Készíti: Diana Kereskedelmi R.-T., Budapest, Nádor-utca 6.
KAPHATÓ MINDENÜTT

NIMRÓD

Képes vadászati és versenysport ujság.

Minden számában sok érdekes vadászati fénykép-felvételeket közöl. Szakszerü czikkeit ismert iróink irják. Rovataiban minden vadászati ügyben felvilágositást kap az olvasó és az összes bérbeadó vadászterületek árverésének idejét közli.

A diszesen kiállitott lap havonként háromszor jelenik meg és előfizetési ára félévre 6 kor.

Mutatványszámot a kiadóhivatal szivesen küld
Budapest, IV. ker., Egyetem-utcza 4. sz. (Franklin-Társulat.)

RENDELÉSNÉL SZIVESKEDJÉK LAPUNKRA HIVATKOZNI

Olvassa a hirdetéseket!

Prigly Antal

Festő

Margaréti Kiáll.

1910 körül Bajan

Katalogusa

Bencze Ferencnél

Fővárosi Lapok, XIII., 1876., 760. l. — —ó: Az esztergomi hercegprímási képtár. Magyar Korona, III., 1879., 20. szám. — Rényi 23. l. — Z.: Az esztergomi érseki képtár. Új Magyar Sion, XVI., 1885., 771—772. l. — Maszlaghy II., 205. szám. — Lepold—Homor 97. l. — Rónay, Maria: Die Schätze des Christlichen Museums in Esztergom. A Műgyüjtő, V., 1931., 8. l. — Lepold—Lippay 56. l.

FÜGER, FRIEDRICH HEINRICH (osztrák festő, 1751—1818) KÖVETŐJE

Eleonora császárné

Miniatűr, pergamen, 18×12 cm.

FÜHRICH, JOSEPH VON (osztrák festő, 1800—1876)

Krisztus átadja Szent Péternek a kulcsokat

Vászon, olaj, 95×78 cm.

Jelezve lent jobbra: Jos. Führich pinx. AD. 1848. Beszédes Kálmán: Az esztergomi érseki képtár. Esztergom, II., 1875., 45. szám. — Esztergom, III., 1876., 13. szám. —Rényi 24. l. — Körösy László: Esztergom. Esztergom, 1887., 239. l. — Z.: Az esztergomi érseki képtár leírása. Új Magyar Sion, XVI., 1885., 773. l. — Maszlaghy II., 211. szám. —

Prigly Antal

Isten halál az elő-
világháborúban

Hadviselt mű-
vezér tiszt.

Műcsarnok 1919

Szeretetében

Prigly

Önálló kiállítás a vala-
kivatnaj

Károlyi Ferenc, Bajcsy-Zs.-
rómaiaknál 1xtn-ban,
készíttt, 4DK -C-11, 10 l.

599/12

Prigly Antal

mil. Bajáin 1890 – † 1914.
tanár., tanulmányait a bp-i Ipam.
Főisk. végezte. 1916-tól volt
magyari kiállítása B.-n. Művei
a családi, a Tanács és a közs. hi-
vatalban vannak

Mirolcay Ferenc, Baja képzőmű-
vészete a XX sz-ban, kézirat,
MDK-É-II.-599/2 13 l.

MDK

Prigly Antal festőm.

Önarckép

Tájkép

Udvarrészlet

Bajai Festőműv. Csop.kiáll. 1916. nov.

MDK

Pohly Izabella iparm.

M. Képzőm.-ek Szabadszervezete 46. tárlata

1948. nov.

MDK

Prigly Antal

Velencei tájkép

Pesti tipusok

Bajai Festőműv. Csop.kiáll. 1916. nov.

MDK

Prigly Antal

Részlet a szt. Márk templomból

Bajai Festőműv. Csop.kiáll. 1916. nov.

MDK

Prigly Antal

Budai parkrészlet

Részlet a Szent Márk templomból

Bajai Festőműv. Csop.kiáll. 1916. nov.

MDK

Prigly Antal

Velencei bárkák

Gyári munkások

Bajai Fest.Műv. Csop.Kiáll. 1916. nov.

MDK

Prigly Antal festőm.

Őszi táj

Mező

Park részlet

Bajai Festőműv. Csop.kiáll. 1916. nov.

MDK

Prigly Antal festőm.

Konyha
Faluvég

Tanyarészlet

Bajai Festőműv. Csop.kiáll. 1916. nov.

MDK

Prigly Antal festőm.

Nyári esthangulat

Konyhában

Bajai Festőműv. Csop.kiáll. 1916. nov.

MDK

Pohly Izabella iparm.

M. Képzőm.-ek Szabadszervezete 46. tárlata
1948. nov.

MDK

Prigly Antal festőm.

Falusi konyha

Virágos rét

Bajai Festőműv. Csop.kiáll. 1916. nov.

MDK

Prigly Antal festőm.

Virágos rét

Virágzó almafa

Bajai Festőműv. Csop.kiáll. 1916. nov.

MDK

Prigly Antal festőn.

Erdőszéle

Hajó a nagy Dunán

Bajai Festőművv. Csop.kiáll. 1916. nov.

MDK

Prigly Antal festőm.

Tanyai részlet

Rét

Bajai Festőművész Csop. kiáll. 1916. nov.

MDK

Prigly Antal festőm.

Koplaló tér este

Veranda

Bajai Festőműv. Csop.kiáll. 1916. nov.

MDK

Prigly Antal

Falusi udvar

Rácalmási tájkép

Szoba belseje

Bajai Festőműv. Csop.kiáll. 1916. nov.

MDK

Pohly Izabella iparm.

M. Képzőm.-ek Szabadszervezete 46. tárlata

1948. nov.

MDK

Prigly Antal

Udvarrészlet

Csatorna partján

Sugovica télen

Bajai Festőmüv. Csop.kiáll. 1916. nov.

MDK

Prigly Antal

Külvárosi részlet

Kecskék

Verekedő kutyák

Bajai Festőmüv. Csop.kiáll. 1916. nov.

MDK

Prigly Antal

Virágos kert

Virágos rét

Bajai Festőművv. Csop.kiáll. 1916. nov.

MDK

Prigly Antal

Udvar

"

Bajai Fest.Műv. Csop.kiáll. 1916. nov.

MDK

Prigly Antal festőm.

Sugovicai hid

Duna részlet

Bajai Festőműv. Csop.kiáll. 1916. nov.

MDK

Prigly Antal festőm.

Cigányleány

Magános ház

Erdőrészlet

Bajai Festőműv. Csop.kiáll. 1916. nov.

MDK

Prigly Antal festőm.

Temetőrész et

Pusztai kép

Erdő széle

Bajai Festőműv. Csop.kiáll. 1916. nov.

MDK

Prigly Antal

Városligeti kép

Hazatérés

Bajai Festőműv. Csop.kiáll. 1916. nov.

MDK

Prigly Antal

Liget

Tájkép

Naplemente a Dunán

Bajai FestŐmív. Csop.kiáll. 1916. nov.

MDK

Pohly Izabella iparm.

M. Képzőm.-ek Szabadszervezete 46. tárlata

1948. nov.

MDK

Prigly Antal

13. laponmközölt tervben részes

Gróh István és tanitványai. Magy. diszitőművészet, II.rész. Bp.é.n. 35. l.

MDK

Prigly Antal

18. lapon közölt tervben részes

Groh István és tanitványai. Magyar diszitőművészet. II. rész. Bp. é.n. 35. l.

PRIHAUSER (Brehauser) Wolf Šafarovič (Salzburg)

1660: Bentorcebáj, Radváj, Porzay

Arb 1997/1-3. 228-229.

Prihoda Antal

kalligrafus

XVIII. ker

l.

Michalik Miklós Bori

54. l.

MDK

Prihoda István, festö, graf.
1891-...

Mulatság a szabadban. Szinezett rézkarc.

v. Ernst Muzeum VI. müvészeti aukció. Kiáll. 1947
Kat. 25.1. okt. 12-19.

Prihoda István festő M.D.K.

hosszu betegség után elhunyt

Ha lálozás

Magyar Nemzet 1965. dec. 16. 6.1..

Tisztelt Uram!

Hosszas betegség után elhunyt

Dr Tóth Éva

Magyar Nemzet 1965. dec. 16. 6.l.

Prihoda

Szerepelt a magyar festők kiállításán La
Speziában.

N.U.936.XII.24.

Prihoda István /1891- /

MDK

"Könyvek a házfelügyelőnél!" 1919.

Magyar Plakát-Történeti Kiállítás. Bp. 1960.

35.1.

Prihoda István

MDK

Könyvek a házfelügyelőnél!, 1919

Műcsarnok 1960. Magyar plakát-történeti kiáll.

Prihoda István

Pártkönyvek a házfelügyelőnél, plakát

NSK. Magyar forradalmi művészet. Kuba. 1957.

MDK

Prihoda István

Magyar képkiállitás Palermoban. Pesti Napló
1933. nov. 18. 12.1.

MDK

Prihoda István festőművész

Autószerencsétlenség érte a kistarcsai országuton. A Korányi-klinikán helyezték el.
36 esztendős, a Szinyei-társasághoz tartozott.
Hirnevét rézkarcaival alapitotta meg. Balesete előtt néhány évvel megnyerte a Szinyei-társaság grafikai nagydiját.

Cikk: Tragikus autószerencsétlenség

A Reggel 1927.máj.2. 3.o.

S.D.K.

Prihoda István, festő, grafikus

készítette a részkarcokat Révész Imre műveiről, az ő irányítása mellett. Révész maga sohasem foglalkozott ezzel a grafikával. A karcok nagy részét - ugyancsak az ő utasításai alapján Axamethy Gyula festőművész színezte és Révész aláírta

Sándor László: Révész Imre ukrajnai művészi hagyatéka

Művészettörténeti Értesítő, Bp.1964. XIII.évf.

3.sz. 240. old.

Prihoda István

Szerepelt a palermói magyar társaton.

V/11 1933. XI. 19.

Prihoda István MDK

Pártkönyvek a házfelgyülelőnél, plakát

Műcsarnok 1957 Magyar Forradalmi Művészet

MDK

Prihoda István /1891-/

Könyvek a házfelügyelőnél! 1919., 94x62 LTM

Magyar Plakát-Történeti Kiállitas.1960.
Műcsarnok.Kat. 35.1.

MDK

Prihoda István

Képei szerepeltek a palermói magyar kiallitason.

Cikk: Nagy sikere van a palermói magyar tarlatnak.

Nemzeti Ujsag, 1933.nov.19. 27.o.

Prihoda István

Prihoda István, l. Ozary Prihoda István alatt.

M.D.K.

Prihoda

Erdei Sándor: Jazzband c. novellát illusztrál
ta két rajzzal.

Szinházi Élet. Bp. 1926. május 9-15
XVI. évf. 19. sz. 35-36. lap

MDK

Přihoda

Magyar Iparművészet 1923. 7o.o.

MDK

Prihoda „grafikusm.

Angyal c. remek

rajzát a Zürcher Volkszeitung, a Basler Nachrichten és a Schweitzer Illustrierte Zeitung közölte reprodukcióban.

Széki Andor: Magyar grafikus-müvészek nagy sikere Zürichben. Magyarság. 1924. szept. 30. 4.l.

MDK

Prihoda

Pesti Hirlap 1925. jul. 21. 7.

MDK

Prihoda

Plakátokon, könyvekben, kiadványokon, az Est-lapok Hármaskönyvein, a művész rajzai, festményei és dekorációi.

Herman Lipót: Miklós Andor.

Magy.Művészet, 1933. 379.lap

MDK

Prihoda

Magyar Mivészet 1933. 379.l.

MDK

Azary-Prihoda, graf.-k

közös munkája van közöttük.
4 papirmappában 42 rézkarc , Kat. 773. 61.l.

Dr.Szemlér Lőrinc gyüjteményének aukciója. Bp.1936.
Árv. Közl. 1936. 5.rk.sz. melléklete. 6[illegible].l.

Könyvdiszek. - Könyvillusztrációk.

Prihoda István
Öt fej, olaj
Szökőkut, olaj
Anya és gyermeke, olaj
Májális, olaj
Három nő, rézkarc
Patrona Hungariae, szinezett rézkarc
Munkásasszony gyermekével, Fényes Adolf
után, szinezett rézkarc

Árverési csarnok. 1939. 2o-21 l.

DRÉGELYPALÁNK /Baranyainé/ 2

nagy török hadnak ellenállni
vár ágyuit elásta, magát a vá
1679-ben azután Esterházy Pál
ágyut és egy hidlövő mozsarat
várába szállittatta.

A község földesura 1848-

Forgalmi ut keresztezésé
árterületének déli oldalán, k
széles ereszpárkánnyal, szalm
tornáccal.

Rk.plébániatemplom. /Szt.Erzs
Jellege: ~~Copfstil~~ü. Kétíbás
Története: Canonica Visitatio

Prihoda István

Álom, olaj
Majális, olaj
Majális, olaj
Szökőkut, olaj
Öt fej, olaj

Árverési katalógus, 1936. márc. 2.rendk.árv.
49 l.

MDK

Prihoda István

Anya gyermekével, sz.rézk. Glatz után

Árv. Csarnok, 1940. jun. 94.sz.

37. 1.

MDK

Prihoda István

Majális, of.

Anya és gyermeke, of.

Szökőkut, of.

Mulatozók, of.

Árv. Csarnok, 1940. jun. 94.sz.

37. l.

MDK

Prihoda István és Kron Jenő, 2o.sz.

3 db rézkarc

Almásy-Teleki 7. aukc. 1941. okt. 55 l.

MDK

Prihoda István, sz. 1891

A táncosnő

Almásy-Teleki 4. gyv. gukc. 1940. nov.

31 l.

MDK

Prihoda István, festö

Álom. Jelzett. Olf.

Árverési Közlöny. Festm.,rajzok. 1936 okt.4. rk.sz

4o.l.

MDK.

Prihoda István festő

Deák-Ebner Lajos festő után :

"Szolnoki piac" /szinezett rézkarc/

Árverési Közlöny 4.sz. 1939. december.

45.l.

MDK.

Prihoda István festő

"Forrás" / rézkarc/

"Leányfej" /vizf./
"Páholyban" /Rézkarc/

"Tánc a szabadban"/rézkarc/

Árverési Közlöny 4.sz. 1939. december.
45.l.

M.D.K.

Prihoda István /1. sz. cédula/

A„Rézkarcolómüvészek Egyesülete" külföldi kiállitásainak első állomása Zürich volt 1924-ben. A Svájc-i lapok elismerő cikkekben számolnak be az eseményről. A„Schweizer Illustrierte Zeitung" három reprodukciót közöl Olgyai Viktor, Prihoda István és Conrad Gyula müveiből.

A kiállitás további külföldi állomásai részletezve: Olgyai Viktor 1.-5. sz. cédulákon. Ugyanitt lásd: a kiállitással foglalkozó lapok felsorolását s az azokban szereplő méltatást.

A grafika magyar mesterei. Bp.
Conrad Gyula: Magyar rézkarcoló-müvészek sikere a külföldön.

M.D.K.

Prihoda István /2. sz. cédula/

Akt repr. Lapméret: 25 X 32
Lemezméret: 12 X 16

A grafika magyar mesterei. Bp.
Kiadó: Rozsnyai Károly.

MDK

Prihoda István

68-72. Züzü-képek, Csók után, sz.kőrajz

Árv. Csarnok 1o4. aukc. 1942. máj. 6. l.

MDK

Prihoda István

Ülő nő, rézk.

Női képmás,"

mindkettő Perlmutter Izsák után.

Árv. Közl. 1940. dec. 7.rk.sz. 96. aukc. 31 l.

MDK

Prihoda István

Tanulmányfej, tusf.

Mulatozók, of.

Árv.Közl. 1940.dec. 7.rk.sz. 96.sukc. 31 l.

M.D.K.

Prihoda István.

"Müteremjelenet " Repr.

Hegedüs László és Tull Ödön hagyatékából.
Orsz.Magy.Képzőművészeti társulat. 1912 .

MDK

Prihoda István

Ökrösszekér, rk. Magyar-Mannheimer után

Árv. Csarnok 1o4. aukc. 1942. máj.

lo. 1.

MDK

Prihoda István

Az uj modell, rézk.

Madonna, "

Az uj modell, "

Árv.Csarnok 1o4. aukc. 1942.máj.

11 1.

MDK

Prihoda István

Fekvő női akt, of.

Vig társaság, of.

Árv.Csarnok 1o4. aukc. 1942.máj.

11 1.

MDK

Prihoda István

Női tanulmány, rézk. Perlmutter után

Árv. Csarnok 1o4. sukc. 1942 máj. 11. 1.

MDK

Prihoda István

Társaság

Fekvő akt

Amorette

Debreceni reprezent. kiáll. 1937. 7 l.

MDK

Prihoda István

Öt fej

Lányok

Diána

Debreceni reprezent. kiáll. 1937. 7 l.

MDK

Prihoda István

Álom, er.rézk.

Álom, sz.rézk.

Páholyban,,sz.rézk.

Árverési Kszl. 1937. 2.rk.sz. 81.sz.

35 l.

35 l.

MDK

Prihoda István

Báthory Erzsébet, sz.rézk. Csók István után

Árverési Közl. 1937. 2.rk.sz. 81.sz.
35 l.

MDK

Prihoda István

Nói akt és puttók, rézk.

Szökőkutnál, "

Árverési Közl. 1937. 2.rk.sz. 81.sz.
35 l.

MDK

Prihoda István

Páholyban, rézk.

Kompozició, "

Árverési Közl. 1937. 2.rk.sz. 81.sz.
35 l.

MDK

Prihoda István

Álom, rézk.

Álló női akt, rézk.

Madonna, rézk.

Árverési Közl. 1938. 4.rk.sz. 85.sz.
31 l.

MDK

Pilnoda latvēn

Ālom, tēsk.

Ālīlō mōī mkt, tēsk.

Madonna, tēsk.

Ārvertēsi Kōsl. 1978. 4.tk.ss. 85.ss.

31 l.

MDK

Prihoda István

Álom, rézk.

Madonna, "

Árverési Közl. 1938. 6.rk.sz. 29 l.

MDK

Prihoda István

Öt fej, of.

Majális, "

Árverési Közl. 1938. dec. 8.rk. 88. aukc.

29 l.

MDK

Prihoda István

Majális, of.

Szökőkut, "

Táncosnő, "

Árverési Közl. 1938. dec. 8.rk. 88. aukc.

29 xx 1.

MDK

Prihoda István

Madonna, rézk.

Anya és gyermeke, of.

Árverési Közl. 1938. dec. 8.rk. 88. sukc.

29 ~~88~~ 1.

Prihoda István festőm.

Farkas Zoltán: Grafikusok, aquarel.- és pasztellfestők a [illegible]-ban. VU. 1911. 13.sz. 252 l.

Pilismarót (Komárom)

Heckenast-kúria, egyemeletes, 1+
középrésszel. Romantikus, 186o k

(Tombor Zlata, 1953)

MDK

Prihoda István

Fürdés után, rézk.

Árv. Közl. 1935. 2.rk.sz. 74.sz. 3o 1.

MDK

Prihoda István

Majális, rézk.

Ktv. KSzl. 1939. szept. 4.rk.sz. 91.sz.

1.

MDK

Prihoda István

Diana, sz.rézk.

Árv. Közl. 1937. 7.rk.sz. 84.sz. 28 l.

PRIHODA *István*, festő és grafikus. l. *Azary-Prihoda I.*

4232. Fr. Francia il

Sz. Bolognában 1450-ben. † u

Mária a gyermekkel.

Térden alólig és padon
vel az ölébe vett, de balra
a ki jobbját áldásra emelte és
tartja olyképen, hogy azt job
a melyet dicsfény vesz körü',
fátyol látszik. Derékon megk
Jézus feje keresztalakú sugara
virágoznak. A háttér hegyes vi
fákkal és facsoportokkal.

Fa, méretei 76 : 58 5 cm. –
30000 K. — Néhai gróf Pálffy J
vember 14-én (1429–908). — Az
hagyására vonatkozó adatokat
Bejelentetett 1913 márczius 16-á

Kifüggesztésére vonatkozó a
ban. 1913 : 39. *Franc. di Marc*
a gyermekkel.

Jegyzet. Az e festményekre v

a) a törzsleltárban (1920–
cesco dit il Francia: Madonna
unter Glas (Grosses Vorzimmer,

b) a leltári kivonatban (2
cesco Francia dit il Raibolini:
Glas. 76 hoch, 59 breit (Grosse

c) a hagyományi jegyzékben
cia il Raibolini: Madonna a gy

d) az átvételi okmányban
cesco Francia il Raibolini: Mad
76 : 58 cm.

Hagy. 1912.
Pálffy.

Prihoda István

"Magyar grafikusok" c. kritikájában Kun Imre vérbeli grafikusnak nevezi a müvészt, aki festészettel soha-sem foglalkozott. A grafikán belül a rézkarc technikáját müveli... rajzban gondolkodik s kifejezési módja a rézkarc. Lapjaikönnyedek, finomak. A nő érdekli. Az öltözködő, a táncosnő, a félakt, mindenütt a meztelen test és a ruha kontrasztjai izgatják a fantáziáját,de szivesen készit portrékat is. Munkátá igen nagyra becsüli a kritika

A HÉT, Bp. 1921. juni. lo.
XXXII. évf. 15. sz. 268. lap.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ

Uj Szó

Priboda
Istvan grafikus festő

1976 NOV 15

nevű kedves olvasóinkat

1024

1891-ben született Priboda István magyar grafikus és festő 1976-ban halt meg Henryk Sienkiewicz Nobel-díjas lengyel író; ő honosította meg a történelmi regény műfaját a lengyel irodalomban (szül.: 1846).

IDŐJÁRÁS

AD

ben szer
amikor
véd Kva
totta a
zelme m

Prihoda István

A fiatal művészeket külön sorolja fel Tövis: "A téli tárlat" c. kritikájában és hozzá teszi, hogy sokszor konkurrálnak az idősebbekkel és nem sikertelenül: Szigeti Jenő, Czencz János, Csermely János, Józsa Károly, Kretty János, Perlrott Csaba V., Prihoda, Fejérváry Erzsi, Schönberger Armand, Borszéky Frigyes, Lénárd Imre, Páldy Zoltán, ifj. Kampis János, Márton Ferenc.

A HÉT, Bp. 1916. nov. 19.
XXVII. évf. 47. sz. 674. lap.

PRIHODA ISTVÁN

Külföldi aukción:
Stefan Prihoda: Jagd der Diana.
Öl auf Leinwand, 26x37 cm.

Wien, Dorotheum
467. Kunstversteigerung, Mai 1983.
Katalogus 63.old. 424.old. Taf. 24.

PRIHODA ISTVÁN

Külföldi aukción:
Stefan Prihoda: Das Küchenmadchen.
Öl auf Leinwand, 79x59 cm. Sign.

Wien, Dorotheum
468. Kunstversteigerung, Okt.1983.
Katalogus 65.old. 513.sz. Taf. 15.

Prihoda István

Sándor József: "Mosó asszonyok" c.
Frank Frigyes: "Részlet a müncheni AU-ból"
Repr.-ók.

Papp Lajos, Prihoda István és Zádor István müveit igen nagy elismeréssel emliti meg a kritika az "Irodalom és Müvészet" c. rovatban.

Fenti müvészek a Nemzeti Szalon őszi tárlatán mutatták be alkotásaikat.

ÉLET, Bp.1913. V.évf. 39.sz. 1242,1243. lap
" " " " " 42." 1353. lap.

Prihoda István

A Szent György - Céh grafikus kiállitásán nemcsak grafikusok szerepelnek Margitay Ernő megállapitása szerint, aki a tárlatot ismerteti, s értékeli: Marastoni József és Szemlér Mihály rézkarcai kulturtörténeti jelentőségüek. A modernek közül: Hegedüs László: "Fraknói müvészház" c. karca, Erdőssy Béla meggyszinü kőrajzai, Bottka Miklós rézkarcai, Nagy Sándor "Gödöllői erdőrészlet"-e, Prihoda István: "Mulató társaság"-a, Tardos munkái, Sándor József: "kissé Brangwynes "Theatiner Kirche"-je, Bayer Ágost: hidegtü "Drezdai részlet"-e mérsékelt dicséretet érdemelnek. Közülük Bottka: "Körmöcbányai részlet"-ét és Erdőssy: "Havasi ut Szentlőrinc mellett" c. müveket hozza a lap a 227 és a 268. lapjain.

Élet, Bp. 1915. márc. 7. VII. évf. lo.sz.235.lap.

Prihoda István

Hende Vince: "Alkony Szigligetnél" c. műve "megvesztegető művészi ízléssel készült"

Damkó József: "Bánat" c. „utersbergi márványból faragott szobra, a tárlat egyik legjobb plasztikája"

Haranghy Jenő: Lóvásár" c. vásznát igen kiemeli, nagyszerű állatfestőként említi meg a kritika,

Prihoda István: "Akt"-ja és rézkarcai felfogásban, kivitelben igen finom".

A Képzőművészeti Társulat által rendezett Téli tárlaton szerepelnek fenti művészek, s alkotásaikról szóló vélemény Margitai Ernő kritikájából ered. A lapban felsorolt minden művésznév Rippl-Rónai József nevénél található.

Élet, Bpp 1916. dec. 3. VIII. évf. 49. sz. 546-547. lap.

PRIHODA ISTVÁN

Aukción:
Istvan Prihoda: Tanzende Kinder.
Farbradierung, 25x32 cm.

Wien, Dorotheum,
634. Kunstauktion, Nov. 1981.
Katalogus 655.sz. 91.old.

PRIKNER JÓZSEF, asztalosmester

Pesti asztalosmester volt 1828-ban- Belvárosi lakos.-Helyrajzi szám: 366.- Segédek száma: 4.- Összeirási szám: 772.- 45.old.

BATÁRI FERENC: Pest-budai asztalosok 1828-ban 39.old.

Az Iparsuv. Muz. Nopp Ferenc [illegible] évkönyve. [illegible]. 1970. Bp. 1971.

Az Országos Testnevelési Tanács

Bárczy Oszkár urat
Testnevelési éremmel
tüntette ki.

Teleki Pál
M.kir.Vallás és Közokt.Miniszter,mint
elnök.
Budapest,1938 XII.13.

Körpecsét.

Prihoda I.

Prihoda István

MDK

Prihoda István

Női arckép, graf.

vall. és közokt.min. 250 K-s díja grafikai müvekre a M.Grafikusok Egy. IV.kiáll. N.Szal.

Művészet, XII.é. 1913. 360.

MDK

Prihoda István

A Postatakarékpénztár 38-ik aukciója. Nemzeti Ujság 1927. máj. 29. 12.l.

Hidegtükarc - Arckép

P r i h o d a István:
Női arckép

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
360.
"M.Grafikusok Egy.kiállitásának dijai"

Prikocka Ignác grafikus

Pesti Hirlap. 1922. febr. 1. 5

a Képíró Uccai Pál Patrónság közgyűlésén...

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
269.

Péczely

P r i h o d a I s t v á n :

Müteremben.

Rézkarc

Prihoda István grafikus

Művészet, 1922. II. 49. o.
az Ernst Museum XIX. csoportkiállítása.

P r i h o d a István festő
grafikus

M Ú V É S Z E T
XII.évf.1913.
360.
"M.Grafikusok Egy.kiállitásának dijai"

Rézkarc. a Bacchanália; Pikoda

Pesti Hírlap. 1922. febr. 12. 9

K. k. l. Ly gyorzkiállítás

Rejtve. „Farsangi maszk" Prihoda

Pesti Hirlap. 1922. febr. 12. 9

K. K. L. új szervezkedése

Prihóda István
grafikus

Népszava 1922. febr. 17. 6. o.

Csoportkiállítás

Prikkola István

Rézkarcok nyomtatásának és
művészeti akt-ábrázolásáról

Nagyvárad 1925 XII-6.

MDK

Prihoda István, 1891--

Könyvek a házfelügyelőnél!

1885-1960. M. plakáttört. kiáll. Mücs. 1960.

MDK

Prihoda István

Művészet 1915. 155.1.

MDK

Prihoda István, graf.

1114. Goethe: A napló. Ford. Babits Mihály.
Bp. 192o.
67. sz. példány a fordító és illusztrátor autogrammjával.
Végh Gusztáv kézzel szinezett eredeti pergament kötésében mellékelve a körajzok külön levonatban is.

Dr. Szemlér Lőrinc gyüjt.-nek aukciója. Bp. 1936.
Könyvdiszek.- Könyvillusztrációk.
Arv. Közl. 1936. 5.rk.sz. 85.l.

MDK

Priboda István, graf.

886. Müzeremben. Rézkarc. J.l.j.

Árverési Közlöny. 1929. ápr. 3. rr. sz. 35.l.

Prihoda István

Akt, rézkarc

Miccarnok 1916-17 téli tárlat

Prihoda István

Uj modell, rézkarc

Műcsarnok 1916-17 téli tárlat

Prihoda István

MDK

Mulatók, rézkarc

Mücsarnok 1917 tavaszi tárlat

Prichoda István

MDK

Akt, rézkarc

Műcsarnok 1917 tavaszi tárlat

MDK

Prihoda István /Glatz Oszkár után/

Fonó asszony, kézk.

Anya gyermekével,"

Ebédnél, "

Arv.Közl. 1929.jun. 4.rk.sz.

MDK

A Nemzeti Szalon grafikai kiállitása dijai.

Prihoda István

Müvészet 1911. 192.o.

MDK

Prihoda István

Akt

Akt kiáll. OMGT. Bucs. 1925. dec. 27. 1.

MDK

Prihoda István

Fekvő nő akt, rézk.

Árv. Közl. 1929. jun. 4.rk.sz. 29. l.

MDK

Prihoda István, festőm.
20. sz.

596. Tanulmány. 31.5x23.5. Fa.

597. Beszélgetés. 42x53. Mézkarc.

Ernst Múzeum aukciói. XXVIII. 46.1.

PRIHODA ISTVÁN

Leánykafej. Vizf. 3ox24.
Forrásnál. Rézkarc. 5ox34.
Amorettek. " 24x3o.
A fehér farkas. Rézk. 4ox3o.

Árverési Közlöny 1932. 1.rk.sz. 34.oldal

PRIHODA ISTVÁN

Révész Imre után

Öreg házaspár. Szinezett hidegtű. 52x42.

Árverési Közlöny 1932. 1.rk.sz. 34.oldal

M.D.K.

Prihoda István

Rajzot készitett Hermann Lipótról. Repr.

Szinházi Élet. Bp. 1921. juli. 3-9. X. évf.
27. sz. 23. lap.

MDK

Prihoda István

Akt

Akt-kiáll. 1925. dec. Műcs.

M.D.K.

Prihoda István

Az Ernszt-muzeumban kiállitott müveivel kapcsolatban a kritika egyrészt nem mint piktort, hanem mint grafikust mutatja be, aki a plajbász és karcolótü mestere, másrészt a kiállitás Benjaminjának nevezi, mint a kiállitók között a legfiatalabb müvészt.

Lippay Gyula: 6 piktor 1 szobrász c.
Szinházi Élet. Bp. 1922. febr. 19-25.
XI. évf. 8. sz. 12-13. lap.

MDK

Prihoda István, graf.

Fényes Adolf után :
191. Koldus. Szinezett hidegtü. 58x40 J.1.j.

192. A jó testvér. Szinezett rézkarc. 50x37
J.1.j.

Árv. Közl. 1932. I.ik.sz. 61.sz. 18.1.

MDK

Priboda István, festőm.

739. Női akt. Olf. 70x80. J.l.j.

Árv. Közl. 1933. dec.hó 4.rk.sz. 68. aukció. 31.l.

MDK

Priheda István, festőm.

Rosetti után:

763. Angyalok. Olf. 8ox64 J.l.j.

Árv. Közl. 1933. dec.hó 4.sz. 68.aukció. 32.l.

MDK

Priboda István, festöm.- graf.

728.	Leánykafej.	Vizf.	3ox24	J.l.j.
729.	Forrásnál.	Rézkarc.	5ox34	J.l.j.
73o.	Amorettek.	"	24x3o	J.l.j.
731.	A fehér farkas.	"	4ox3o	J.l.j.

743. Révész Imre:Öreg házaspár c. festm.után szinezett hidegtü másolatot készitett.

Árv. Csarn.1932. I.rk.sz. 34.1.

61. m. márc.

Prihoda István MDE

Klebelsberg Kuno

Horthy Miklósné /László F.festménye után/

Horthy Miklós /László F. festménye után/

Arckép

Műcsarnok 1933 Klebelsberg Kuno emlékkiáll.

MDK

Prihoda István

Rézbe karcolta, Perlmutter Izsák: "A család" c. festményét. Repr. 41.o.

Uj Idők 1928.XXXIV.28.sz.

M.D.K.

Prihoda István grafikus

Goethe "Anapló"c.művének egy litográfiával és egy rézkarccal szerepelt.
Cikk: A nemzetközi Goethe-kiállitás magyar résztvevői.

Magyar Grafika, 1932. 5-6 szám. 59.l.

PRIHODA ISTVÁN

724. Női akt. Olajf. 70x80

Árverési Csarnok aukció lmt. 1933.okt. 3.sz. 32.oldal

PRIHODA ISTVÁN

Csók István után, Tamár.Rézmetszet 33x4o
Glatz Oszkár után, Anya gyermekével.
Szinezett rézkarc 38x27.

Árverési Közlöny 194o.okt.4.rendk.sz. 34.oldal
95.aukcio

PRIHODA ISTVÁN

Mulatozók. Olajf. 5ox6o.
Anya és gyermeke. Olajf. 4ox5o.
Majális. Olajf. 4ox5o.

Árverési Közlöny 194o.okt.4.rendk.sz. 34.oldal
95.aukció

MDK

Prihoda István

Akt és Mulatók, rézk.

/Kitüntetések/ Művészet, 1. 1917, 91, 92 l.

Prihoda István
grafikus

M.D.K.

· Goethe: A Napló (Balázs fordítása)
Prihoda négy kőrajzával van díszítve

—: A XX. század könyvművészete. — 47 lap

MDK

prichoda István, grafikus

Mulató társaság. Rézkarc. Repr.

A Szent György Céh grafikus kiállításából · Művészet. 1915. 107.1.

MDK

Prihoda István

Képzőművészet 1934. 197.1.

Prihoda István

MDK

Páholyban, rézkarc

Mücsarnok 1917-18 téli tárlat

Prihoda István

MDK

Műteremben, rézkarc

Műcsarnok 1917-18 téli tárlat

MDK

Prichoda István, grafikus.

könnyed tüje a franciákra emlékeztet.
A kiállítás modern részében szerepelt.

Ö.:
A Szent György-Cé kettős kiállítása. 1915 febr.
Művészet. 1915. 143.l.

M.D.K.

Prihoda István

Hunyadi Sándor: "Két kis angol" c. regényfolytatásait illusztrálta.

Szinházi Élet. Bp. 1932. márc. 27.- ápr. 2.
XXII. évf. 14. sz. 69. lap

Prihoda István MDK

P. Irénke arcképe, hidegtü

Műcsarnok 1912. Hegedüs L.Tull Ö. Akvarell- és pasztellfestők és a grafikusok egyesülete kiállitásai

Prihoda István MDK

Müteremjelenet, repr.

Mücsarnok 1912. Hegedüs L.Tull Ö.Akvarell és pasztellfestők és a grafikusok egyesülete kiállitásai

Pribeda István, rézkarcoló MDK
grafikus.

Révész Imre "Mhok" c. festményét vitte át rézkarcba. Kép 485.l.

Pásztortűz. 1931. okt.18.

Prihoda

Binzben a Kurhaus kiállítá-
sán neve szerepelt.

M. 930. VIII. 12.

Békéscsaba:
Kulturpalota
dr. Dzurik József
festőművész
kiállítása.

1930. XII. 1- 10.

Prihoda Istvánné

Postatakarékpénztár alkalmazottai az árverési csarnokban képei készítettek.

MH. 930. III. 30.

.....

Pénztári szám.....

talvány.

.....nak. címe:.....

(esetleg postatakarékpénztári számlájának száma)

al.....

.....ért

[redacted]

[redacted] fizetendő.

.....bélyeg.....nyugta.....bevonandó.

.....

.....

.....

Ellenjegyzi « ..... » főosztály:

.....

	Bevétel	Kiadás
	Pengő	Pengő

st.

Prihoda István MDK

Akt

Műcsarnok 1925-26 Akt-kiállitás

Prihoda István MDK

Bellerina, rézkarc

P. Irénke, rézkarc

Mücsarnok 1915. tavaszi tárlat

Prihoda István

MDK

Irénke, rézkarc

Műcsarnok 1915. tavaszi tárlat

MDK

Prihoda István

Akt c. rézkarca, a Műcsarnok kiall.-an.

D.A.: A Műcsarnok akt-kiall.

Magyarság, 1925. dec 6. 21.l.

Prihoda István MDK

Akttanulmány, hidegtü

Müteremjelenet, hidegtü

Atelier jelenet, hidegtü

Mücsarnok 1912. Hegedüs L.Tull Ö. Akvarell- és pasztellfestők és a grafikusok egyesülete kiállitásai

XIX

MDK

Pribeda István, graf.

Akttanulmány. Hidegtükarc.

Müteremjelenet. " "

Atelier-jelenet, " "

Mücs.-MKT Negedüs L. és Tull Ö. hagyat.kiáll.
és
Akv. - és Pastl festők Egyes. és Graf. Egyes.-nek kollek
ciójából renizett kiáll. 1912 márc. Kat. 60.l.

M.D.K.

Prihoda István

Rajz a művész vázlatkönyvéből a "Kis notesz" c. rovatban.

Szinházi Élet. Bp. 1929. január 27-febr. 2. XIX. évf. 5. sz. 46. lap.

MDK

Priboda István, grag.

régebbi hidegtü -karcai finomságukkal a budapestiek kedvencei.

Szautner Lajos: Karc - és fametszet -művészetünk fejlö-.dése. - Képzömüvészet. 1934. 77. sz. 195-201.l.

MDK

Priheda István, festőm.-graf.

288. Müteremjelenet. Repr.

Mücs-OMKT: Hegedüs L. és Tuti Ö. hagyat. kiáll.
és
Akv.- és Paszt.festők Egyes. és Graf. Egyes.-nek
kollekcióiból rendezett kiáll. 1912.márc. Kat.
Reprodukciók.

NDK

Priboda István, graf.

P Irénke arcképe. Hidegtükarc.

Müc.s.-ORKT Hegedüs L. és Tull Ö. hagyat.kiáll,
és
Akv.- és Pasztt.festők Egyes. és Graf. Ebyes. - nek kollekciójából rendezett kiáll. 1912.márc. Kat. 6o.l.

MD K

Pribeda István, graf.

A Műcsarnok még mindég hadikórház, igy a kiállitást a Szépm.Muz. előcsarnokában és három teremben rendezték. A belépőben vannak a grafikai müvek is.
P.I. rézkarcokkal szerepel.

A téli kiállitás. - Szépm.Muzeum.
1917-18. téli kiáll.
Művészet. 1917. 49.l.

MDK

Prihoda István

Kompozició.Rézkarc. 39x36.
Szökőkútnál.Rézkarc. 48x35.

Árverési Közlöny 1937.okt. rk.sz. 35.1.

MDK

Prihoda István

Majális.Rézkarc. 36x46.

Árverési Közlöny 1939. 4 rk.sz. 28.1.

MDK

Prihoda István, Glatz Oszkár után

Anya gyermekével. Szinezett rézkarc.
38x27.

Árverési Közlöny. 94. aukció. 37.1.

MDK

Prihoda István

Majális.Olajf. 40x50./Jelzett./
Anya és gyermeke.Olajf.40x50./Jelzett./
Szökőkút.Olajf. 60x50./Jelzett./
Mulatozók.Olájf.50x60./Jelzett./

Árverési Közlöny.94.aukció.37.l.

MDK

Prihoda István

Női tanulmány.Ceruzarajz. 42x30./Jelzett./
Páholyban.Rézkarc. 30x29.
Akt.Rézkarc. 32x44.

Árverési Közlöny 1937.okt. rk.sz. 35.l.

MDK

MDK

Prihoda István

Álom.Olajf. /Jelzett./
Majális.Olajf. 50x60. /Jelzett./
Majális. " 40x50. /Jelzett./
Szökőkút.Olajf. 60x50. /Jelzett./
Öt fej.Olajf. 50x60. /Jelzett./

Árverési Közlöny, 1936.2.sz. 49.1.

M.D.K.

Prihoda István

Zsolt Béla: "Vénasszonyok nyara" c. irásához készült rajzát bemutatja a lap.
Repr.

Szinházi Élet. Bp. 1934. szept. 30-okt. 6.
XXIV. évf. 41. sz. 8-10. lap.

MDK

Priboda István, festőm.

		Olf.	Jelz.
	Álom.		
783.	Majális.	"	"
784.	Majális.	"	"
	Szökőkut.	"	"
	Öt fej.	"	"

Árv. Közl. 1936.márc. 76.sz.2.rk.sz. 49.l.

MD Kt

Prichoda István, graf.

Színházban. Rézkarc.

A Gyüjtő. 1915. 1-3. sz. 83.1.

MDK

Prihoda István

Szökőkút.Olajf. 60x50./Jelz./
Táncosnő.Olajf. 40x50./Jelz./
Madonna.Rézkarc.40x25.
Anya és gyermeke.Olajf. 40x50./Jelz./

Árverési Közlöny.1938.dec.8.rk.sz.
88.aukció. 29.1.

Tildos István

MDK

Priboda István, graf.

Női tanulmány.	Ceruzarajz.	Jelz.
Páholyban.	Rézkarc.	-
Akt.	"	-
Kompozició.	"	-
Szökőkutnál.	"	-

Árv. Csarn.1937.okt.83.sz./Árv.Közl. ék.sz. / 35.1.

MDK

Prihoda István

Öt fej.Olajf.50x60./Jelz./
Majális. " 50x60. "
Majális. " 40x50. "

Árverési Közlöny.1938.dec.8.rk.sz.
88.aukció. 29.1.

MDK

Prihoda István

A fotelben, of.

Ernst Muzeum aukciói XLV /1930/. Gróf Zichy Béla hagyatékából stb. 33.1.

M.D.K.

Prihoda István rajzolóművész

Tóth László: Májusfa c. egyfelvonásos verses játékának könyvalakban megjelent példányait illusztrálta.

A Nemzeti Szinház bemutató előadása volt.

Májusfa c.
Szinházi Élet. Bp. 1923. ápr. 29.-május5,
XII. évf. 18. sz. 30. l.

MDK

Prihoda István

Kilenc darab Hermann. Színházi Élet 1924.

MDK

Prihoda István, festöm./ graf.

Madonna.	Rézkarc.
Kompozició.	"
Női tanulmány.	Ceruzarajz.
Páholyban.	Rézkarc.
Akt.	"
Szökökutnál.	"
Álom.	Eredeti rézkarc.

Aláirt példány.

Árv. Közl. 1937.4.rk.sz. 33.1.

M.D.K.

Priheda István

A "Pünkösdi királynő választás" zsüri tagjául választották a multévi és az ezévi ünnepély-alkalmával.

Színházi Élet. Bp. 1926. ápr. 28-május 1. XVI. évf. 17. sz. 28-29. lap.

.D.E.

MDK

Prihoda István

Fekvő női akt, hidegtü

Árverési Közlöny. 1936. febr. 1. rk. sz.

MDK

Prihoda István

Nemzeti Ujság 1927. máj. 1o. 8.1.

MDK

Prihoda István, ~~festőm.~~ graf.

Mulató társaság.	Rézkarc. 48x38.	J.l.j.
Mulatók.	Rézkarc. 50x40.	J.l.j.
Páholyban.	Rézkarc. 40x34.	J.l.j.
Kompozició.	Rézkarc. 44x38.	-

Árv. Közl. 1930. 4.rk.sz.55.szám. 32.l.

Priboda István, graf.

1334.	Páholyban.		Rézkarc.	J.l.j.
1335.	Páholyban.	Szines -	Rézkarc.	J.l.j.
	Incselkedés.	"	"	J.l.j.
	Amorettek.		Rézkarc.	J.l.j.
	Tánc a szabadban.		Rézkarc.	J.l.j.
	A fehér farkas.		Rézkarc.	J.l.j.

Árv. Közl. 1931. 3.rk.sz. 65.l.

MDK

Prihoda István

"Műteremjelenet" c. kép repr.

KMTárs. 1912.márc.kiáll.

MDK

Prihoda László

A képzőművészeti kiáll.-on résztvett.

Meghivó.XIX.Tanács Ifjú Gárda Művelődési Ház és Nagy Balogh János képzőm.kör. 1964. Máj 16 - Máj 25-ig.

MDK

Prihoda István

Tavasz, rézk. /Iványi-Grünwald után/

Árverési Közl. 1931. 2.rk.sz.
41 l.

MDK

Prihoda István

Tavasz, szin. rézk.
Tánc a szabadban, rézk.
Páholyban, rézk.

Árverési Közl. 1951. 2.rk.sz.
41 l.

Prihoda István
Mulató társaság, rézkarc

Szent-György-Chéh XLVI.művészeti aukciója. A Gyüjtő.
X.évf. 2.sz. 4 l.

arjáni kirándulásról. MM és ÉE,
ny műemlékei. Technika, XXV-1944,354 l.

itatio szerint 1731-ben már állott a

XVIII. század végén.
ldalán kedves, eredeti formáju barokk
ajzu, szentélye négyzetalapu. Ka-
et. Volutás, hajlott oromfal, 2 sar-
magas bázisa felett, fehérre meszelt
rtető, középen kis lanternás tor-

zható Mária-szobor, XVIII. század.

<u>ia.</u>
században. IX. Bonifác 1400 április
ólitja a hiveket, hogy minél nagyobb
entlélekről nevezett szécsényi kór-
ak a kórház fenntartására. A kórház

Prihoda István grafikus M.D.H.

276-287. Öreg emberes; Akt; Fej; Venusz; Anyagal; Kompozitió; Diana; Bünbánó nő; Fantázia; Fejek; Balett-tanárnő, Zenemű-tanulmány.

Ungarische Graphik. Bev: J. Conrad. Zürich 1924, 14-15

MOK

Prihoda István, bronzérem

Nagy. művészet a san-franciscoi kiállításon.
Az Újság, 1916. okt. 27. 14 l.

MDK

Azary Prihoda István

Grafikai dij

N.Szal. 333.kiáll. Dijazott művészek, 1925, márc. 1.

Prihoda István

Ülő kislány, rézkarc

A XIX.-XXX. szá zad magyar grafikája 1924. junius Orsz.Magyar.Képxxx Szépmüv.Muzeum katalogusa 1o lap

Prihoda István

Anatómia, rézkarc

A XIX.-XXX. századi magyar grafikája 1924. június Orsz. Magyar Szépműv. Múzeum katalogusa 10 lap

MDK

Prihoda István

e.a: A modern grafika képes atlasza. Magyar Művészet
1928. 4o4 l.

5.527.

Prihoda István festőművész
Asztalnál
Táncolók
Öt fej
Akt galambokkal
Akt gyerekkel
Szombathelyi képzőművészeti kiállitás,1937.junius

42. kép. *Garamszentbenedeki festő, 1495-ből: Keresztvitel.*

Prihoda István festőművész
Öt fej
Lányok
Diána
Társaság
Fekvő akt
Amorette
Debreceni reprezentativ képzőművészeti kiállitás katalógusa.
Debrecen, 1937.

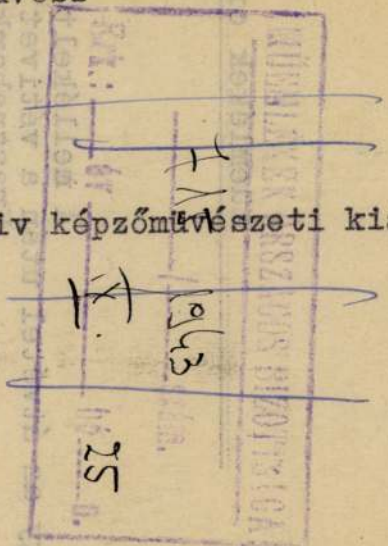

KRASZNAHORKAVÁRALJAI KÖRJEGYZŐSÉG.

Gömör- és Kishont vármegye, rozsnyói járás.

2963.
~~2734~~ /194 3— sz.

Müemlékek orsz.

A mellékelt adói
hogy az átvétel után a vétivet viss
Krasznahorkavára

MDK

Prihoda István

Az Ernst-Muzeum csop.kiáll. A Mübarát. 1922. 49 l.

MDK

Prihoda István

Pásztorfiu, rézk. /Iványi-Grünwald képe után/

Árverési Közl. 1931. 2.rk.sz.

39 l.

1.

ELSŐ TEREM.

Prihoda István grafikai művei

1. Tanulmányfej. Egyetlen példány. . . .	4000.—
2. Andersen mese-illusztráció. Lithografia. Négy aláírt nyomat	1500.—
3. Páholyjelenet. Rézkarc. Első állapot. Magántulajdon.	
4. Andersen mese-illusztráció. Kőnyomat. Három aláírt nyomat	1500.—
5. Tanulmányfej. Tollrajz	800.—
6. Táncosnő. Hidegtűkarc	1000.—
8—9. Andersen mese-illusztrációk. Három aláírt nyomat	1500.—
10. Műteremben. Magántulajdon.	
11. Ballerina kutyával	2500.—
12. Nevetők. Második állapot	2000.—
13—14. Andersen mese-illusztrációk. Három aláírt nyomat	1500.—
15. Páholyjelenet	2000.—
16—18. Andersen mese-illusztrációk. Három aláírt nyomat. Egyenként	1500.—

Ernst Museum
1922. febr. Kiáll.

19. Műteremben. Második állapot. A kiállított próbanyomat . . . . . 1700.—
További számozott aláirt példányok . 1500.—
20. Kompoziciótanulmány . . . . . 1700.—
21. Részvénytervezet. Első próbanyomat, korrekturával . . . . . 2000.—
22. Tanulmányfejek. Próbanyomat két példányban . . . . . 2000.—
23. Ceruzarajz . . . . . 4000.—
24. Az alvó nő. Első állapot. Próbanyomat . . 3000.—
25. Női arckép . . . . . 2000.—
26. Fekvő nő . . . . . 1500.—
27. Anya gyermekével . . . . . 2000.—
28. Arcképtanulmány. Hidegtűkarc. Harmadik nyomat . . . . . 2000.—
29. Ámor és Psyche. Négy szines nyomat, egyenként . . . . . 5000.—
30. Nevetők. Első állapot. Magántulajdon.
31. Páholyjelenet 1915-ből. Próbanyomat . . . 1500.—
További 1—30 számozott példányok ára . . . . . 1200.—
32. Kis modell . . . . . 1500.—
33. P. J. arcképe. Magántulajdon.
34. Tanulmányfej . . . . . 1500.—
35. Apáca. 10—30-ig számozott példányok ára 1500.—
36. P. J. arcképe. Magántulajdon.
37. Arcképrajz. Magántulajdon.

38. Tanulmányfej. Tollrajz . . . . . 1500.—
39. Kesztyüt gomboló nő. Rézkarc. 1—30. számozott nyomat . . . . . 1500.—
40. Alvó nő. 25—50-ig számozott példányok 1700.—
Az 5. számu kiállitott szinezett nyomat 2500.—
41. Diana vadászata. Négy szinezett nyomat. Egyenként . . . . . 3000.—
1—10. számozott példányok . . . . . 2000.—
42. Ernst Józsefné arcképe. Magántulajdon.
43. Kislány feje. Rézkarc. 1—10. számozott nyomat . . . . . 1000.—
44. Ülő nő. Szines rézkarc. Egyetlen szinezett példány . . . . . 6000.—
25—40. számozott példányok . . . . 1500.—
45. Ámor és Psyche. 1—10. számozott nyomat 2500.—
10—30-ig . . . . . 1500.—
46. P. K. arcképe. Magántulajdon.
47. Arcképvázlat. Magántulajdon.
48. Fürdés előtt. A kiállitott példány magánt. 8—20. számozott példány . . . . . 2500.—
49. Bálint Lajos arcképe. Magántulajdon.
50. Pihenés. Számozatlan példányok ára . . 1000.—
51. Tanulmányfej. Második állapot. Első próbanyomat . . . . . 1500.—
1—20. számozott példányok . . . . 1000.—
52. Békeangyal. A kiállitott 13. sz. péld. ára 3500.—
30—50. számozott példányok . . . 1500.—

53.	Táncolók	1500.—
54.	Akt-tanulmány	2500.—
55.	Vázlat. Magántulajdon.	
56.	Kigyótánc	3500.—
57.	Bacchanália	5000.—
58.	Arcképvázlat	5000.—
59.	Tanulmányfej	1500.—
60.	Harci menet	5000.—
61.	Farsangi menet. Pasztell	15000.—
62.	A szent korona allegoriája	10000.—
63.	Kislány arcképvázlat	1000.—
64.	Kompozició. Vizfestmény	5000.—
65.	Kosztümös nő	1500.—
66.	Fortuna	6000.—
67.	Tanulmányfej	1500.—
68.	Susanna	5000.—
69.	Tanulmányfej	6000.—
70.	Tanulmány	3000.—

Příhoda Róbert

építész

Kut. 1857. júl. 12.

Pozsony.

Lásd

Fleischer Bécs 77.l.

M.D.K

PRIKHEL(L) "Jaunos festo"

Orig. portre

Garas XVIII. a. 144. l

MDK

Prikkel Anna női ruhatervező

végbizonyítványt nyert

Budiparrajzisk 1932-33. 91 l.

Prikkel/ Prikkel F. MDK

mérnök

A II. világháboru után ahidak uj jáépitése teren szerzett érdemeket.

A közuti hidosztályon dolgozott.

78.o.

Dr. Mihailich Győző: A XIX. és XX. századbeli magyar hidépités története. Bp. 1960.

Prikler Fülöp
ötvös

1715. készítette az alábbi
templom kegyképén sz.
Mária és fémes ereklyo-
ait.

Mohl, Adolf.: Der Gna-
denort Loreto in Ungarn.
Eisenstadt [Kismarton]
1894. 80. l.

5.91

1021

Priksznet Gottfried
rézmetsző

1980.I.26. Kossuth 12.oo/Z.
Déli krónika

- És aki nem a kirándulást választja a hét végén, az is tud válogatni a különféle rendezvények között. Kecskeméten például Kecskeméti városkép cimmel kiállitás nyilik a Katona József Múzeumban.
- A néző szeme előtt változik a város képe két évszázadnyit. Öregszik, pusztul, majd újjáéled, és lesz emlékeit őrző modern város Kecskemét, néhány perc alatt,metszeteken, rajzokon, fotókon. A szijártók céhlevele vezet vissza a legrégebbi időkbe. Az 1785-ben kelt levélen örökitette meg a város akkori képét a hajdani rajzoló, akinek nevét sem tudni. Az első sokszorositott metszet 1806-ból való, szintén egy céh-levélen, a kovácsokén látható a belváros néhány épülete. A rézmetsző Prikszner Gottfried volt. A nála sokkal nevesebb utódok munkái között Feszti Árpád, és Mednyánszky László kecskeméti képeit, valamint a város történetirójaként is ismert Szokolay Hártó János rajzait láthatjuk, sok más mellett. Egy sajátos mezővárosi fejlődést és városkép alakulást követ végig a kiállitás, amelyet vasárnap délelőtt nyitnak meg a Katona József Muzeumban.
- Várkonyi Balázst hallották,

PRILESZKY Virág

...igeten a „megtelt" táblát sem tudták volna kitenni

Feledhetetlen Szentiványéj

Manapság mintha elfelejtettünk volna ünnepelni. Igaz, nincs is erre sok okunk. S a legjobb rendezvényre is nehéz mozgósítani az embereket. Arra meg pláne kevesen emlékeznek, mikor gyűlt össze Szombathelyen utoljára harmincezer ember. Szombaton este megtörtént a csoda. A fél város egymásra talált, felhőtlen boldogságban ünnepelt a Csónakázótó partján.

Forrón izzik az aszfalt, parádéznak, vonulnak a majorettek

Végre tűzijáték. Szikraesők, tűzrózsák, csillagmilliárdok gyúlnak

A vigasságok már délelőtt fél tízkor megkezdődtek a város főterén. Először a Haladás Művelődési Ház majorettjei masíroztak körbe, körbe, az Ifjúsági Fúvószenekar kíséretében. Az érdeklődők már jóval előtte „kiszúrták" maguknak a hőlégballon-bemutató két sztárvendégét, a soproni Nagy Pétert és Bejczi Ritát. Ők a Győri Hőlégballon Klub vendégeként érkeztek Vasba. Amíg felfújták a támogatók hatalmas sörösüvegét, addig a majorettek megállás nélkül parádéztak és vonultak a zenészekkel együtt. A gyerekek legnagyobb bánatára nem emelkedett fel a ballon, ami érthető, hisz ki tudja, mennyi maligánt rejt magában akár egy lufi-sörösüveg is. (A két versenyző mellesleg augusztusban Luxemburgban vesz rész a hőlégballon világbajnokságon.) S amikor már úgy tűnt, majorettek, zenészek, hőlégballonosok kifulladtak a kánikulai délelőttben, pontban tizenegykor jöttek az olaszok.

Reneszánsz kosztümbe öltözötten, dobpergéssel. Büszke tartással vonultak be. Kondottierik dicső leszármazottaihoz illően. Akik előtt egy-egy győztes csatát követően a siserehadtól kísérve, a dicsőség pillanatát és az ünnep fényét emelendő hasonló kompánia vonult be, mint szombaton a vasi megyeszékhely főterére. Olaszországban máig őrzik e kor emlékét a zsoldosvezérekről készült szobrok. Verrocchio Colleonija, és Donatello Gattamelátáját hagyva az utókorra. Miután az olaszok elvonultak egy kis ebédre, hűsölésre, dolce vitára, mi, nézők meg hazaporoszkáltunk. Hogy erőt gyűjtsünk a délutáni és esti programokhoz. Mert az már ekkor látszott, rossz idő miatt egyetlen programot sem kell vasárnapra halasztani.

Háromtól a Csónakázótó szigetén a Varnyú Country, Lili és Lala bohóc, valamint a Tarisznya duó szórakoztatta a legkisebbeket. Majd este — szintén a szigeten — kilenctől a General Harmony Énekegyüttes, és a Szombathelyi Szimfoniukusok adták meg az alaphangot az est fénypontjához, a tűzijátékhoz.

A sziget már kora este megtelt zsúfolásig. A tudósító is hiába indult el időben, fél tízkor nem hogy a szigetre, de még a szigetre vezető hídra sem jutott fel. Hiába minden praktika. Nem segít sem igazolvány, sem a protekció. A szigetre képzeletben kitették a teltházas táblát. Legfeljebb helikopterrel lehet bejutni. A városból meg odahagyva a füllesztő panelt, ezrével kerekedtek fel az emberek, hogy le ne késsenek a szentiványéji látványosságról. Úgy harmincezer ember hömpölygött, vonult, áradt a Csónakázótó környékére. A villanyfényes Hali-meccsről is sokan nem haza, hanem a tó partjára indultak. Gyerekek, szülők bámultak a túlpartra, az égre, hátha feltűnik az első tűzcsóva.

Egy kis hőlégballon-lebegés sörösüveg módra

Egy- két-három, zászlópörgetés olasz módra

Jaj a legyőzöttnek, de ez csak játék a zászlóval a nézőknek

Fújták a fiatal fúvósok is

Tizenegy után néhány perccel kezdődött a tűzparádé. A pirotechnikusok jóvoltából ezerféle tűzcsóvát, szikraesőt, csillogó-villogó, sziporkázó tűzrózsákat varázsolva az égre. Akár egy mesebeli űreposzban. Néha úgy érezték a nézők, nem is a tűzgömbök, szikraesők és csillagmilliárdok emelkednek az égre, hanem mi kelünk égi vándorútra. Majd kezdetét vette a hajnalig tartó utcabál, az Albatrosz együttes muzsikájára.

Az emberek pedig egy csodálatos nyári élménnyel gazdagodva tértek haza. Bár senki nem mondta ki, de érezni lehetett, ott volt a levegőben. Mindenki nagy dolognak tartja ezt az idilli, harmonikus külsőségek között zajló Szent Iván napi estét. Különösen, ha arra gondolunk, hogy tőlünk délre egészen másfajta petárdák robbannak a nyári éjszakában.

-bodorkós Fotó: H.Cs.

Ajánló a rádió és a tv mai műsorából

KOSSUTH RÁDIÓ

8.10 Törvénykönyv. 8.40 Napközben. 11.05 Szonda. 11.35 Grendel Lajos: Galeri. 12.00 Déli krónika. 12.30 Ki nyer ma? 13.05 Nemzetközi vallási híradó. 13.30 Krisztus közöttünk. 14.05 Klasszikusok mindenkinek. 15.05 Nyitnikék. 15.35 Üzenő. 16.00 Délutáni krónika. 16.20 Zenefórum. 17.05 Eco-mix. 18.00 Esti krónika. 18.30 Ráadás. 19.05 Sportvilág. 19.40 Összeállította: Odze György. 20.05 A népzene hagyományőrzői. 20.30 Határok nélkül. 21.05 Töredékek. 22.00 Késő esti krónika. 22.30 Ők már bent vannak. Domány András útibeszámolója Írország gazdaságáról.

URH-n: 13.00-14.00 Az Amerika Hangja magyar műsora. 15.00 Közvetítés az Országgyűlés üléséről. 18.30 Szlovák, 19.00 román, 19.30 német, 20.00 horvát, 20.30 szerb nyelvű műsor. 23.00 A BBC késő esti magyar műsora.

PETŐFI RÁDIÓ

8.05 Slágerlistás filmzenék. 9.10 Zene-szó. 11.03 Családi persely. 11.15 Sárga tengeralattjáró. 12.00 Nótakalendárium. 13.00 Hírpercek. 13.10 Hogy tetszik lenni? 14.00 Kettőtől—ötig. 17.05 Kölyökrádió. 17.32 ZICCER /amit kár lenne kihagyni/ 18.30 Látatlanul. Vakok magazinja. 19.05 Garázs. 19.30 Éteri múzeum. 21.00 Hírpercek. 21.10 Zeneközelben.

BARTÓK RÁDIÓ

9.05 Pódium. 10.05 Hullámok és tenger. Kompozíció Weöres Sándor műveiből. 10.53 A nürnbergi mesterdalnokok. 11.40 Szijjártó Jenő népzenei feldolgozásaiból. 12.05 Hangverseny délidőben. 13.13 Zenekari muzsika. 14.05 Angol nyelvvizsga előkészítő. 14.20 Jókai Mór: A kiskirályok. 15.20 Magyar művészek operafelvételeiből. 16.05 Kóruspódium. 16.30 Eszperantó híradó. 17.00 Új Hangoló. Zenei magazin. 17.30 Grieg: Holberg szvit. 18.05 Kapcsoljuk a 22-es stúdiót. 19.05 Az emberiség nagy kalandja. 19.35 A London Sinfonietta hangversenye ligeti György műveiből. 21.45 Csembalómuzsika. 22.05 Új Zenei Újság. 22.50 Bodor Ádám: Idegen városban.

GYŐRI RÁDIÓ

7.00 Budapesti krónika. 7.30 Nyugat-magyarországi krónika. 8.00 Önkormányzati híradó, reggeli telefon, postazsák, nyugdíjas percek, jogszabály-magyarázat, zenekalendárium, slágernaptár.

TV 1

8.35-12.05 NAPKÖZI. 9.00 Walt Disney bemutatja. 10.45 Játék. 12.05 Képújság. 16.00 Délutáni egyenleg. 16.10 "Traffic jam". 16.45 Játék. 17.00 Hatalom és szenvedély. 17.30 Dimenzió. Tudományos magazin. 18.10 Pénzvilág. 18.20 NAPKÖZI. 18.40 Esti mese. 18.50 A hitről gyerekeknek. 19.00 Miami Vice. Amerikai krimisorozat. 20.00 Híradó. 20.35 Balaton Fesztivál. 21.00 Balaton Fesztivál. Válogatás sikeres műsorokból. 22.30 Europa Nostra. 23.00 Balaton Fesztivál. 24.00 Híradó.

TV 2

15.00 Parlamenti Napló. 17.16 Természeti képek. 17.25 Gyerekeknek. 17.50 Elektor kalandor. 18.00 Híradó. 18.10 Regionális híradó. 18.30 Hatoslottó-sorsolás. 18.40 Telesport. 19.00 Korkép. 19.35 Frici, a vállalkozó szellem. 20.05 Kojak. Amerikai film. 21.00 Létkérdések. Vitaest. 22.00 Esti egyenleg. 22.25 Haussmann körút 102.

ORF 1

9.05 Santa Fétől nyugatra. 9.30 Éjszakai stúdió. 10.30 A trapéz. Amerikai film. 12.15 Schilling. 13.00 Hírek/ Konfliktusok. 13.35 Doogie Howser. 14.00 A Waltonok. 14.45 Euroturizmus. 15.05 Fraggles. 15.30 An-tan-ténusz. 15.50 Aranyeső. Dán gyermekkrimisorozat. 16.15 Villámhárító. 16.30 Négy a nyerő. 17.00 Minihírek. 17.10 Wurlitzer. 18.00 Hírek. 18.05 Rólunk van szó. 18.30 Trapper John. 19.30 Híradó. 20.15 Sport. 21.25 Jog a gyilkolásra. 22.55 A gorilla.

ORF 2

16.30 Alois Musil-portré. 17.30 Hársfa utca. 18.00 Alf. 18.30 Játék. 19.00 Tartományi élet. 19.30 Híradó. 20.15 Falkenau. 21.00 Újdonságok a moziban. 21.15 Iránytű. 22.00 Híradó. 22.25 Monty Python repülő cirkusza. 23.00 Steve Reich. 23.50 Medea. Olasz-francia-NSZK film.

MOZI

Savaria: A dupla 0 kölyök, 4, 8. Élő pajzs, 10, 6. **Mini:** Egy becsületbeli ügy, 5, fél 8.

SZOMBATHELYI VÁROSI TV

18.50 Gyermekeknek: Balanel jelmezbálon. 19.00 Nap—szám — Szentiványéj — Diplomaosztó 1993. — V. Nyugdíjas találkozó — Volvo bemutató. 19.15 Sportmagazin — Dobógála — X. Savaria Kupa — Helyi focirangadó — Tornatermek — Szabadidősport oktatók képzése — Bajnokavató Püspökmolnáriban. 20.00 Édes Emma, drága Böbe.

Borköves ikonok

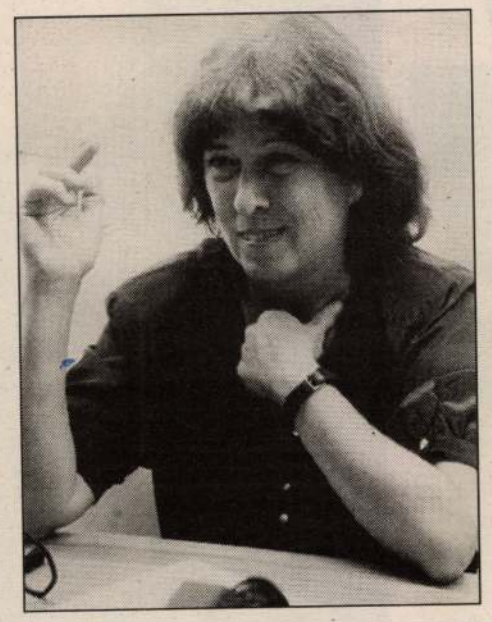

Régi hordódongákra másol ikonokat Prileszky Virág, Budapesten élő festőnő, akinek csütörtökön nyílt kiállítása a szentgotthárdi színház aulájában.

— Miért épp hordódongára fest?

— Mert ez egy „megállapodott" anyag. Mert szép, ha egy kicsit domború az ikon. Persze, van hátránya is: mindegyik ikon hátulja borköves. Azonkívül nagyon nehéz beszerezni. Mindenkinek mondogatom: ha látsz egy kiszuperált hordódongát, gondolj rám!

— Miért és mikor kezdett el ikonokat másolni?

— Van egy barátom, aki bizánci művészetből doktorált. Ő beszélt nekem sokat az ikonokról. És van egy Biatorbágyon élő hölgy, Jónás Ilona, aki megtanított engem a technikai fogásokra. Nyolc évvel ezelőtt kezdtem. De én olajfestékkel dolgozom, nem tojásos módszerrel, mint a régiek. Az ikonokat azért jobb másolni, mint bármilyen más festményt, mert látszik, hogy nem az alkotó személyiség az érdekes, hanem az alkotás célja, rendeltetése: egy ikon az áhítat eszköze lehet a vallásgyakorláshoz. Például Dosztojevszkij is emlegeti, hogy minden házban volt egy ikon, egy házioltár, ami előtt imádkoztak.

— Vallásos?

— Nem vagyok vallásos. Az ikonokban valami elvonatkoztatott, szigorú és naív báj fogott meg. A kötetlenség nagyon fontos az ember életében, de ha a kötöttségeket valami egy kicsit megenyhíti, az sokkal nagyobb öröm, mintha eleve nincs semilyen kötöttség. Van egy fiatal, szép lányom, aki látszólag borzasztóan szabadon él, a külső szemlélő számára nem hétköznapi életet, de én tudom, hogy vannak dolgok számára, amik szentek. Kiskorától azt láthatta, hogy nekem vannak állandó, de nem merev viszonyulásaim bizonyos dolgokhoz, elvekhez, barátokhoz. Hála Istennek, sikerült beépíteni a személyiségébe bizonyos kötöttségeket.

— El lehet adni az ikonokat?

— Nyugat-Európa tele van eredeti ikonokkal, mivel az elmúlt években rengeteget kicsempésztek az oroszoktól. Így most másolatokat nem nagyon vesznek. Inkább az osztrákok. Magánszemélyek...

— Az ikonfestésen kívül mivel foglalkozik?

— Csináltam korábban krétarajzokat. Nem tájképeket, nem portrét, nem nonfiguratív dolgokat. Fantázia-figurákat. Dolgoztam légitársaságnál, az egyiptomi követségen. Beszélek angolul és franciául; most egy kft.-nél külföldi kapcsolatok keresésével és fenntartásával foglalkozom. **tea fotó: K.Z.**

Hegyhátsál

Zászlót és címert avattak

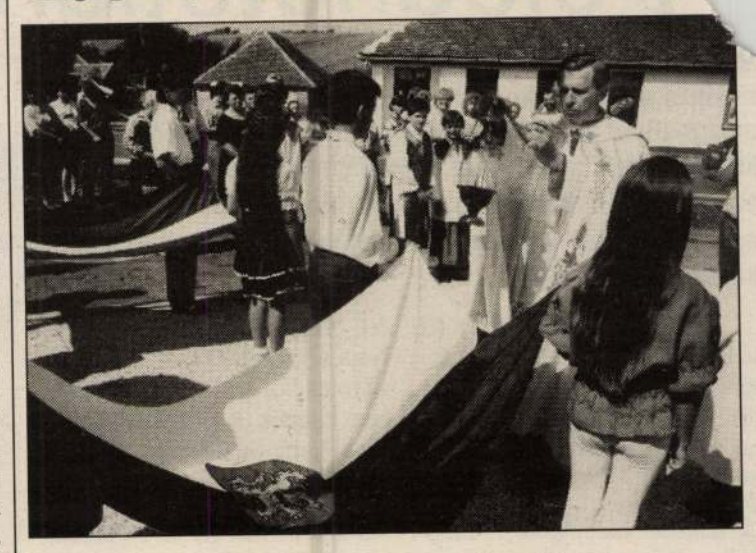

A falu hagyományos ünnepe, a búcsú napja jellegzetes eseménynyel gazdagodott: zászlót és címert avattak tegnap délelőtt Hegyhátsálon. A háromszínű nemzeti lobogó mellett kék-fehér, oroszlános címerrel díszített zászlók lengtek mindenütt. A faluszéli kis terecske közepén helyezték el a címer- és zászlótartó díszes emelvényt. A polgármester, Büki Imre és Takács László plébános mondott ünnepi beszédet. E kis falu lakói szorgalmas és becsületes emberek, mindig arra törekedtek, hogy önállóságukat megőrizve gyarapítsák, gazdagítsák mindazt, amit őseiktől örököltek, ám a jószándék ehhez nem volt mindig elég. Az ősi juss már-már semmivé lett; földjeiket elorozták, önállóságukat elsorvasztották, a falu határát katonai gyakorlótereppé változtatták. Erdeik lankáin, a bokrok tövén ma is láthatók a kintfelejtett táblák: „Éleslövészet: belépni tilos!" Egy korszak jelképei ezek, melyeket elfeledni nem szabad — figyelmeztetett a polgármester.

A zászló és a címer ugyancsak jelkép, de egy megváltozott, szabaddá lett világ jelképei. Hegyhátsál önállóságát is kifejezik. Arra buzdítják az ittlakókat, hogy őseik példáján szolgálják a szűkebb és a tágabb hazát.

A falu papja a több, mint ezeréves haza történetére utalva arról szólt, hogy a címer és a zászló kiválasztásával a hegyhátsáliak a gyökerekhez nyúltak vissza; őseik, az itt élt kisnemesek tetteikkel, nemes cselekedeteikkel szereztek tekintélyt, kiváltságot maguknak. Szerették hazájukat, a szűkebb pátriát, s megtettek érte mindent. Az ő példájuk adjon erőt a ma küzdelmeihez, s a falu zászlajára hímzett oroszlán, a küzdelem jelképe, fokozza szorgalmukat. Isten áldását kérve megszentelte a zászlót és a címert, majd közös imádság után a nemzeti és a kék-fehér zászló a magasba kúszott.

Hegyhátsál polgármestere emléklapot adományozott az ünnepség valamennyi részvevőjének, a környező falvak küldöttségeinek, a hálaadó istentisztelet után pedig fogadásra hívta őket a művelődési házba. A hagyományos búcsú alkalmával nagyon sok vendége volt a falunak, s az éjszakába nyúló vigasságnak. (P) Fotó: **K.Z.**

Kezén-lábán vasalózsinór

Műtét helyett betörés

M. Tamás régi motoros a betörő szakmában, élete a börtön és a szabadulás szabályszerű váltakozásából áll. Legutóbb előzetes letartóztatását függesztette fel a Szombathelyi Városi Ügyészség. Alapos indokkal. M. Tamás egy korábbi betörésénél, szorult helyzetében kétemelet magasból ugrott le. Sarokcsontjával azóta is kínlódik, az orvosi vélemény is alátámasztotta a műtét szükségességét. Rendes esetben ezt a tököli rabkórházban végzik, ám az ottani orvosok munkájáról is van már (kellemetlen) tapasztalata a betörőnek. A szombathelyi kórházban hajtották volna végre a műtétet, melynek idejére az ügyészség szabadlábra helyezte.

Csakhogy a műtétre mégsem került sor — valami közbejött a kórházban —, ezért szélnek eresztették a sántikáló betörőt a rendőrök. Aki ahelyett, hogy a megjelölt időpontban ismét betáradt volna, a gyógyulás helyett a betörést választotta. Egy albérletben lakó, letelepedési engedélyre váró román házaspárhoz látogatott el — éjnek idején. A nyitott ablakot leemelte, már a lakásba is bejutott, amikor a zörejre felébredt a feleség. A férjet riasztotta, aki jól helyben hagyta a hívatlan látogatót, majd vasalózsinórral megkötözte a kezét és lábát.

Újabb letartóztatás következett. A mese szerint csupán cipőre volt szüksége M. Tamásnak. Másra nem fájt a foga. Ezt nem hitték el neki a rendőrök, többek között azért sem, mert a helyszínen találtak egy fél pár lábbelit.

S míg a nyomozás befejeződik, a betörő elgondolkodhat a műtéten. Vagy befekszik a tököli kórházba, vagy — s ehhez joga van — megtagadja az orvosi kezelést. Az utóbbi esetben jó esélye van arra, hogy örök életében nyomorék lesz. **a.l.**

Mit csináltak a masszőrnők a „Nudi-Rudiban"?

Több rendbeli, üzletszerűen elkövetett kerítés bűntette, devizagazdálkodás megsértése és más bűncselekmények miatt áll a Pesti Központi Kerületi Bíróság elé Vörös Antal László és nyolc társa. Vörös, az Intermozaik Kft. ügyvezető igazgatója 1990 októberétől 1991 május végéig Nudi-Rudi masszázs-szalont működtetett Budapesten, a IX. kerület, Balázs Béla út 10/b. szám alatt. A masszőrnők a szalon vendégeivel fajtalankodtak, nemi kapcsolatot létesítettek, a főleg német kuncsaftok alkalmanként 100—200 márkát fizettek. A főnök, Vörös a szalon működéséből befolyt csaknem négymillió forintnak megfelelő valutát egy bécsi bankban helyezte el.

Az ügyészség a volt szalon öt testőrét bűnsegédként elkövetett üzletszerű kerítéssel vádolja. A Büntető törvénykönyv változására tekintettel a vádhatóság megszüntette a büntetőeljárást a nyomozás során üzletszerű kéjelgés vétségével gyanúsított kilenc „masszőrnővel" szemben.

SOPRON MEGYEI JOGÚ VÁROS POLGÁRMESTERI HIVATALA megbízásából a Győr-Moson-Sopron Megyei Beruházási Kft. Soproni Kirendeltsége

PÁLYÁZATOT HIRDET

a Sopron, Erzsébet u. 9. tetőtéri, gázüzemű kazánház átalakításának kivitelezési munkáira.

Feladat:
a rendelkezésre álló kiviteli tervek alapján a meglévő berendezések bontása, helyükre 1464 kW összteljesítményű modul kazántelep beépítése. Átalakításra kerülnek az Erzsébet u. 9., a Központi Rendelőintézet Lenkey utcai, a Társadalombiztosítás Kis János utcai hőközpontjai, és a hozzájuk tartozó távvezetékek.

Az üzembe helyezés határideje: 1993. október 15.

A kiviteli tervek és a részletes szöveges ismertető az építési feltételekről és az elbírálás szempontjairól a Beruházási Kft. Soproni Kirendeltségén (Sopron, Teleki Pál u. 20/a.) 20.000,— Ft vissza nem térítendő díj ellenében átvehetők. Befizetési csekket itt biztosítunk.

Az ajánlat beadásának határideje: 1993. július 19-én 8 óra.

Az ajánlatok bontása: 1993. július 19-én 9 óra.
Helye: Beruházási Kft. Soproni Kirendeltsége
Sopron, Teleki Pál u. 20/a.
Az ajánlatokat zárt borítékban „Sopron, Erzsébet u. 9. tetőtéri kazánház" felirattal, pályázó megjelölése nélkül kérjük beadni.

Eredményhirdetés: 1993. július 26-án 9 órakor.

Győr-Moson-Sopron Megyei Beruházási Kft.
(32029/1H)

Szombathely belvárosában 400–480 m²-es,
elsősorban vendéglátóipari hasznosításra alkalmas (gyorsétkező)
üzlethelyiség, hosszabb távra bérbe adó.
Érdeklődni 94/329-249.
(31865/1H)

HÉTRŐL HÉTRE HAZAI TERMELŐ A CENTRUM ÁRUHÁZBAN!
Június 21-től 26-ig a HAJDÚSÁGI IPARMŰVEK **mosógépeit, centrifugáit és bojlereit kínáljuk**
Kedves Vásárlóinknak.
Különleges kedvezmény csak ezen a héten:
MINDEN HAJDÚSÁGI TERMÉKRE 2 ÉV GARANCIÁT ADUNK!
(31983/1H)
CENTRUM ÁRUHÁZAK

Jöjjön el egy Corsára hozzánk!
ÚJ OPEL CORSA
A felnőtt kisautó
Vásárlói klubjainkban már havi 16,156 Ft-ért Öné lehet Európa kedvence, az új Corsa, de választhat Astrát is havi 20,702 Ft részletfizetéssel.
Győződjön meg a vásárlói klubok előnyeiről és éljen velük!
HAVI RÉSZLET 16,156 Ft-tól
Keressen bennünk minden csütörtökön a Csillag Autóházban is.
Promo-Indra CONSORCIO
9700 Szombathely, Kőszegi u. 2. Tel.: 94/330-067
Képviseleteink: 17 óra után 318-604, 320-801
Kőszeg 361-157, Velem: Rákóczi u. 8.

Megbízhatóság a klímatechnikában.
MITSUBISHI
ablak- és split rendszerű **klímaberendezések** széles választékát — egyes típusokat raktárról —, valamint **RED-RING ventilátorokat** kínálunk.
Termékeink forgalmazására vidéki partnerek jelentkezését várjuk.
CONC-BUDAPEST Kft.
1123 Bp., Csörsz u. 1.
Tel./fax: 1-202-4310.
(31329/1H)

NIPPARTS
JAPÁN AUTÓALKATRÉSZEK
SIPOS
AUTÓHÁZ Szombathely, Zanati u. 48. Tel.: 310-870.
AUTÓS-BOLTOK
Szombathely, Zanati u. 48. Tel.: 310-870.
Szent Márton u. 24. Tel.: 321-177.
Vasvár, Kossuth L. u. 5. Tel.: 370-937.
Csepreg, Széchenyi tér 1. Tel.: 365-642.

PRILOGA 1: PRELICH

Prílojčky Dál

l.

A Pelladách

Tekintetes

Dr. Szentiványi Gyula

urnak,

B U D A P E S T.-

VII. Arena ut 41.

MDK.

Prim Zoltán

Kiállitási kritika

Hajdubiharmegyei Népujság 1967 ápr.6.

MDK.

Prim Zoltán

Kiállitási hir

Hajdubiharmegyei Népujság 1967 márc.19.

MDK

Prim József

tervezte a Felsőoktatási tanulmányi érdemérmet. (repr.)

Ki lesz a boldog tulajdonos?

Magyar Ifjúság, Bp. 1958. 12. sz. [1. l.]

MDK

Prim József

díjat nyert a KISz-jelvények megtervezésére hirdetett ~~országos~~ nyilvános pályázatom.

A Kommunista Ifjúsági Szövetség jelvénye.

Magyar Ifjúság, Bp. 1957. 16. sz. [3. l.]

Prim Zoltán grafikusművész

Fémdomborításokkal
szerepel a tavaszi tárlaton a
debreceni Déry Múzeumban

N.N.: Megnyílt a tavaszi tárlat

Hajdú-Bihar megyei Néplapság 1969 IV. 29.

Prim Zoltán

Rövid, önéletrajzi bemutatkozás,
3 sepr. (a címek megjelölése nélkül)

H. Páll Ilona textilművész és
Prim Zoltán ötvösművész kiállítása
Debrecen, Medgyessy-terem

Prim Zoltán

Szerepel a magyar Ős. találatok

Magyar Nemz.: Ős. találat 1970

Hajdu Bihari Napló 1970 XII. 16

Prim Zoltán

Szerepel az alábbi táblázatban

R. Gy: Ékszer '70

Nyíregyháza 1970 XII. 9

Pirna Zoltán

Szerepel a megyei tanácson

N. N.: A Tanácsot dekorációi
bemutatója

Hajdú Bihari Napló 1970 XII. 19

Prim Zoltán, újabb művei

MDK

Újabb művei.
Rézdombormányai pulikutyákkal, emberalakokkal, állatalakokkal, hortobágyi emlékművek, bikák fekete homlokkal stb.

Bényei József: H. Páll Ilona és Prim Zoltán kiállítása a Medgyessy-teremben 93-94. old.

ALFÖLD, Debrecen, 1970. október XXI/10. sz.

145.

Prim Zoltán

Felszínmunkákkal részt vesz a magyar tavaszton Hajdúböszörményben

M. N.: kapuzitották az idei őszi határt

Hajdú Bihari Napló 1970 XII. 1

Prima Zoltán

Szerepel a debreceni tavaszi tárlaton

Második egyéni tárlata
Hajdú-Bihari Napló, Debrecen
1970. április 30.

Petri Zoltán

Felmondom barátaimmal
szerepel az első két versében

Magyar Világosság: Tavaszi Tárlat
1969

Hajdú Bihari Napló: Nyitnyisóg 1969 V. 11

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

HAJDÚ-BIHARMEGYEI
NÉPÚJSÁG

1021 PRIM ZOLTÁN

PRIM ZOLTÁN ● FÉMDOMBORÍTÁS

rá rugyrúnat ölelnek a fán, ...
elymes szirmaikat kibontják a
indennek szépnek, a legszebb-
dó anyát köszönthetik így.
eskednek május első vasárnap-

helyett hivatást talált. Siker siker után született az életében, s megnyugtathatta az a tudat, hogy a siker egyelőre nem pártolhat el tőle, tehetsége egyre jobban kivirágzott. A régebbi csendes, nem ismert fiúból közismert, már-már irigyelt ember lett.

Sikereinek természetesen örült, már ahogy tudott, mert valahogy az igazi, boldog öröm nem tudott egyelőre szívében megszületni. Korai kudarcai, csalódásai erősen beleégtek. Szeretni, szerelmet adni és

...olyat, amit ... ne bocsátana, értene, amiben jogosan vagy jogtalanul amiben neki adna igazat. Sokszor el nem töprengett azon, hogy mi mindent fog ő megtenni az édesanyjának. A lakáshoz is azért ragaszkodott, hogy legyen hova elhozni az édesanyját, hogy a közelében lehessen. Pénzt is gyűjtött kocsira, s nem tudott úgy a kocsira gon-

Prim Zoltán

a B.H.G. Radióti Miklós kelulyában
sept. 6-án megnyílt üzemi Színház
műsorán szerepeltek.

Hajdú-Bihari Napló, 1971. sept. 4.

Prém Zoltán

Rétdombos vidékkel

környezi az alább tárlatot

a debreceni Déri Múzeumban

N.N.: Holnap nyílik a tavaszi

tárlat

Hajdú Bihari Napló. 1974 IV. 28

Prim kollau
ipari művész

Rézdomborításaival szerepel a
tárlaton

Tóth Béla: A Hajdu-Bihar megyei képzőművészek....
Művészet, 1971. április - 37. oldal.

Prima Zoltán (polgármester)

Hozzájárul a hajdúsági múzeum
tokaji részletéhez

N.N.: Hajdúsági hotel Tokajban

Hajdúböszörmény, Kapitány 1911 IX. 14

Prima Zoltán

Szeretel az utóbbi tanácsom

Debrecen Gar

Tóth Ervin: Ünnepi tanácsa a
Rádió kulturális

Hajdu Bihari Napló 1971 IX. 10

Prim Zoltán, grafikusművész

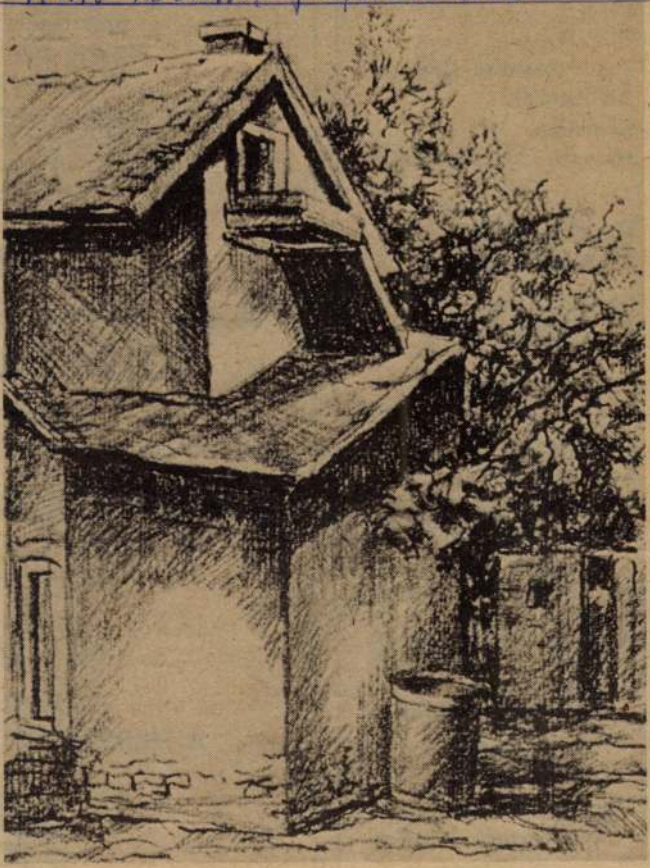

Prim Zoltán: Erdészház

Ünnepi találatok) # 3.

Hajdú-Bihari Napló, 1983. szept. 8.

figyelmét,

hogy a
MAGÉV
Kelet-magyarországi
Alközpontja
Debrecen,
Hatvan u. 58. sz. alatt

BÖRZÉT RENDEZ

1983. szeptember 12-én
10 órától.
Felvásárlási
készségünkkel,
megfelelő árukészlettel
állunk rendelkezésre

Vegyes hosszúságú puhafa-hulladék eladó

30,— Ft/q egységáron.
Erdei Termék Vállalat

Debrecen,
Ruyter utca 3. szám

Befizetés: 6—12 óráig.

Határidős
Díjtalan ház
Szövetválaszt
Fizetés OTP-h
NYITVA
kedd, szerda, pénteki
csütörtökön
szombaton

ÚJ TE
A KELET-MAG
TÜZÉP VÁ

Különbö
egyesített szárnyú ab

billenő lamell

fenyő
1000—332

Erkély
3150—497

ELŐJEGY
A DEBRECENI T

PRÍM ZOLTÁN
Két bika, rézdomb., 35 × 90 cm, HM 68.23.
Tál (1972), rézdomb., 450 mm ∅, DM II. 73.1.12.

Délibábok hazája, IV. Debrecen, Déri Muzeum, 1992

S FESTŐK,
SZOBRÁSZOK
GYI MŰVEI

szaki kiállítóterme,
jus–július

MAHIR
MAGYAR HIRDETŐ
SAJTÓFIGYELŐ
LEVÉLREKLÁM
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Prim Zoltán,
grafikusművész

HAJDÚ-BIHARI NAPLÓ

1984 MÁJ 1 9

1021

PRIM ZOLTÁN RAJZAI

előtt egy utazáson vettem részt az Altáj-vidéken, ahol később agronómus, majd mezőgazdasági mérnök és hidrológus lettem. Elfogyott a pénzünk, és ez a darab segített ki bennünket anyagilag. Különböző falvakban adtuk elő, én voltam a súgó... Később Barnaulban a városi stúdió-színház mutatta be, aztán — jó is, hogy így történt — feledésbe merült.

Zaligin nevét a magyar olvasók általában két könyve, *Az Irtis partján* és a *Sósvölgy* alapján ismerik. Hajdú-bihari tartózkodását felhasználtuk arra, hogy a Napló vendégkönyvében részletesebben bemutassuk.

Szergej Pavlovics Zaligin, mint maga is mondta, nem régóta él írásból, holott 71 esztendős. 1913-ban született Duraszovkában, Baskíriában. A második világháború idején vízrajzi expedíciókat vezetett, majd hidrológiai kutatásokat irányított Szibériában. 1948-ban a műszaki tudományok kandidátusa lett, és az Omszki Mezőgazdasági Főiskola öntözési tanszékének élére került, abba az intézménybe, ahol 1939-ben mérnöki oklevelet szerzett. 1955-ben az Irtistől az Ob költségét: Nyugszi

dolgozta fel
ki sem ábr
tetten és
magának a
belső vívó
mélyrétege
sát a koll
lult, sok t
kevés konf
matában,
írja a ma
szavában
— A téve
paraszti r
önkény ki
új világ emberei és események megdöbbentő plasztikussággal elevenednek meg a regényíró alapos helyzetismerete, szűkszavú, magas feszültségű előadása nyomán."

Magyarra is lefordított másik regénye, a *Sósvölgy* (1971) Szibériában játszódik 1919-ben, Kolcsak tábornok fehér csapatainak a vörös partizánseregek összecsapásainak színhelyén. A hiteles dokumentumokra épülő könyv a parasztseregek, partizán vezetők belső ellentmondásait elemzi újszerű történelemszemlélettel. Szintén Szibériában játszódik *Az erdőbizottság* (1979) című terjedelmes regény cselekménye.

— A hatvanas években már sokat írtam, a hetvenes években pedig már csak iro-

kolai osztállyal ugyan ő is beállt a mamához, hogy tánc- és illemtani ismereteket vegyen, de a mama szerint nem árult el túlzottan sok tehetséget e téren.

— Szabónak jó ruhája? Cipésznek jó cipője? Ráadásul a nővérem gyerekei sem érdeklődnek a pálya iránt. Pedig az anyjuk szintén tánctanár.

A Péterfia utca nyiladozó hársfái mellett találtam meg a tánctanárnő házát, s villamosok egetrengető dübörgése közepette beszélgetünk a táncos évtizedekről. A szobában — természetesen egy táncosnő-szobor áll a főhelyen: finom, kecses, szép. A tánctanárnő társastánc-tanfolyamokat vezet és vezeti a FORMÁCIÓS csoportot. A utóbbiban már komoly f

MSZ SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 31
Telefon: 188-068, 337-748, 340-726

Prim Zoltán

HAJDÚ-BIHARI NAPLÓ

1971. JÚN. —4

1021

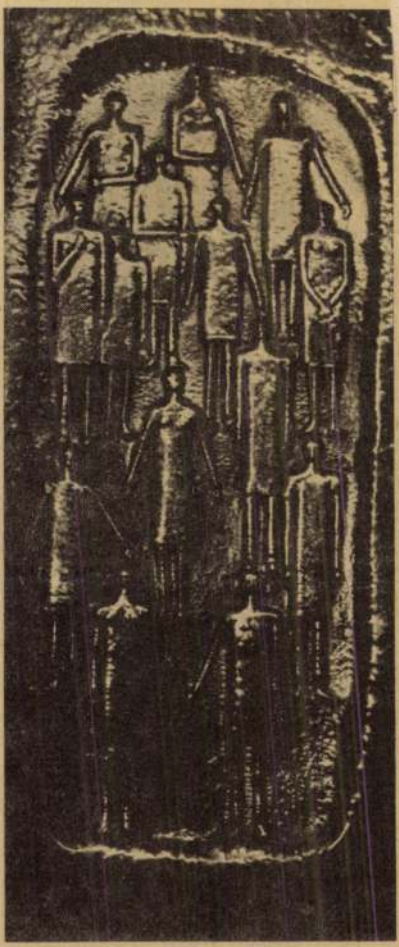

PRIM ZOLTÁN:
FALIKÉP
(rézdomborítás)

választék, így kaphat másutt nem
tó árut a Hajdú-Bihar megyei ve-
eheti a Hetek cigarettát, így sike-
rezni Jugoszláviából többfajta áru-
ajtot, ételízesítőt, tésztafélét, sört
társulás tehát jól bevált, a Hetek
k részese minden debreceni vásár-
óbbi tanácskozásuk alkalmával is-
tárgyaltak a beszerzési források
ről.
en lakossága tovább gyarapszik.
egfelelően született meg a vállalat
rve is. Olyan terv ez, amely az igé-
vekedésével számol. Azzal, hogy a
d többet és jobbat vár a vállalattól.
igaik között számolnak Debrecen
ntrummá növekedésével, Hajdúszo-
Hortobágy idegenforgalmi jellegével
galom meghatározásánál tekintettel
z ipari fogyasztói réteg nagyobb ará-
ntkezésére, az ehhez kapcsolódó vá-
ővítéshez, a táplálkozási szerkezet
inak követelményeire. 1974-ben már
évi egymilliárdos forgalmat. Növe-
ínálatukat tejből és tejtermékekből,
ából, húskészítményekből, gyorsfa-
árukból, félkész termékekből, kon-
ból, zöldségfélékből, gyümölcsből,
ékből. A forgalom lebonyolításához
etetlen fejlesztés során öt év alatt
3C áruházat nyitnak. A bolti összes
et növekedése 9000 négyzetméter
olti szolgáltatások javítása érdeké-
különböző kisgépet szereznek be. A
abb természetesen az, hogy a vá-
ndenkor elégedetten távozzon az üz-
zért céljuk a kiszolgálás kulturált-

Prim Zoltán

MK SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

HAJDÚ-BIHARI NAPLÓ

SEP 21

1021

Prim Zoltán: Madonna
(rézdomborítás)

HAJDÚ-BIHA

Z

VÁLLALAT

UTJA 27. SZ.

OSI ÚT 14. SZ.
ÖKNÉL.

TEMBER 21.

EGY

Melody
ajá

Szimfó
ajá

Melódi
ajá

Beszere

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 81
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

HAJDU-BIHARI NAPLÓ
Debrecen

[1971 MÁJ 1 2

Prim Zoltán

A TAVASZI TÁRLAT ANYAGÁBÓL

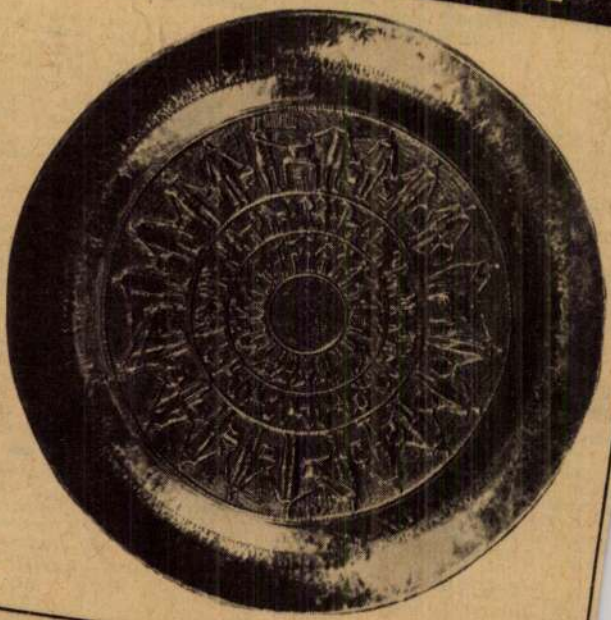

PRIM ZOLTÁN: FALI TÁL

* A Debreceni Kör május 13-án este 7 órakor vitát rendez a kör tagjai részére a tavaszi tárlatról.

SZABOLCS-SZATMÁR MEGYEI
HAJDÚ-BIHARI NAPLÓ
Debrecen

ök 10 éves ter-
orlattal külker
ök közgazdász
ztatna. „Kon-
zére a Hirdető-

os kislányunk
lligens, pedáns,
lehetőleg egye-
dozónőt kere-
klődni szomba-
Mihályné Dr.
a Erzsébet u. 26.
tt.

Vállalok. Margit

rmek gondozását
vállalom. Újházi
. fszt. 3.

Jelenésű leányt
nulónak felve-
lvin tér 5. Sári

S SZERSZÁM

zedesmázsa. 250
táblás 50 kg-ig,
g, hitelesített 10
okkal, réz fürdő-
emképes. Péterfia
resztépület.

ékpár 26-os, pi-
eladó. Poroszlay

re felajánljuk az
nkagépeket: 2 db
és 1 db D—4
raktor, Érdeklődé-
elet-magyarország-

Segédmunkásokat és betanított munkásnőket, valamint éjjeliőrt felveszünk. Alföldi Nyomda, Böszörményi út 6.

Gyakorlattal rendelkező bérelszámolókat keres felvételre a MEDICOR. Jelentkezés a személyzeti osztályon. Debrecen, Hámán Kató u. 98.

Debreceni Tejüzem azonnali belépéssel felvesz áruátvevő, áruladó gépkocsikísérőt. Bérezés teljesítmény elszámolás szerint, erkölcsi bizonyítvány és egészségügyi könyv szükséges. Jelentkezés Postakert u. 2. főművezetőnél.

Villanyszerelő, lemezlakatos szakmunkásokat, női dolgozókat betanított munkakörbe, férfi segédmunkásokat építőiparba felvesz a Hajdúsági Bőrgyár. Jelentkezés Debrecen, Vágóhíd u. 3.

Nehézgépkezelői vizsgával rendelkező híddarukezelőket, vedreses kotrógépkezelőket, könnyűgépkezelői vizsgával rendelkező targoncakezelőket, dömpervezetőket és esztergályos szakmunkásokat azonnali belépéssel felveszünk. Jelentkezés Fehérgyarmat, Téglagyár.

Férfi és női segédmunkásokat jó kereseti lehetőséggel azonnali belépéssel felveszünk. Jelentkezés Gőz Téglagyár Debrecen, Balmazi út.

Nyíradonyi Rákóczi Növénytermelő Szakszövetkezet főagronómust és jogtanácsost alkalmaz. Felvételi agrármérnöki, illetve felsőfokú mg. technikumi végzettség. Jelentkezés személyesen vagy levélben, fizetés megegyezés szerint.

Építőipari gyakorlattal rendelkező bérelszámolót felveszünk. Jelentkezés Debreceni Építőipari Ktsz, Hatvan u. 43., fő-építésvezetőség.

Az Agrártudományi Egyetem építésztechnikus nőt alkalmaz, akit járás költségvetés készítésben és szerkesztésben. Jelentkezés önéletrajzzal a műszaki osztályon.

A MÁV Járműjavító Üzem az 1971/72-es tanévre az alábbi szakmákban iskoláz be tanulókat: vasúti járműszerelő, esztergályos, tűzikovács, hegesztő, marós, villanyszerelő, fényező-mázoló, asztalos. Jelentkezés az üzem tanműhelyvezetőjénél.

Autóvillamossági szerelőt és ZIL gépek karbantartásában jártas autó-motorszerelőt azonnali belépéssel felveszünk. Debreceni Építőipari Ktsz. Fokos u. 7. Jelentkezés a garázsmesternél.

Villanyszerelő, hegesztő, lakatos, asztalos szakmunkásokat és segédmunkásokat alkalmaz a MÁV Jár-

PRIM ZOLTÁN

A Nemzetközi Hajdúsági Művésztelepen alkot, július-augusztusban.

Hajdú- Bihari Napló, 1971. aug. 11. 9.l.

Prim Zoltán grafikus

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1969 AUG 31

HAJDU-BIHARI NAPLÓ
Debrecen

1021

Prim Zoltán: Család (fémdomborítás)

köznap 17—19 óráig. Debrecen, Április 4. útja 20.

Biedermeier fotelt és kisméretű vitrint (romos állapotban is) vennék. Ajánlatokat a kiadóba vagy személyesen, vagy „Otthon" jeligére kérek.

JÁRMŰ

Warszawa személygépkocsi eladó. Esze Tamás u. 21.

Wartburg 1000 CH rendszámú eladó. Püspökladány, Kossuth utcai gyógyszertár.

Simson moped kis motorkerékpár eladó. Csanak u. 6. (Nagyerdőnél.)

Wartburg de Luxe, fehér, CO-s eladó. Dimitrov u. 30., 2. lépcső.

ÁLLAT

Nyolcszoros győztes import cseh kutyától származó boxer kölykök eladó. Lőrincz pap u. 8. (Ótmalom u. mellett.)

Héthetes törzskönyvezett boxer kan kölykök eladók. Kocsis, Sámsoni út 89., délután 6-tól, vagy vasárnap egész nap.

EGYÉB

11 kaptár méh, kétcsaládos, eladó. Érdeklődni délelőtt. Verseny u. 15.

Léc, gerenda, új

MEDICOR férfi és nő kásokat, v gyors- és g a gyár üze lyán. Debre utca 96.

TIGÁZ I Üzemegysége azonnali bel tésben járt diszpécseri é munkakörök pésztechnikus gi egyetemi könyvelői ké közgazdászt gyors-gépírók Mikepércsi út 2.

Felveszünk közgazdasági technikummal rendelkező bérelszámolót, nyugdíjas raktárost, gépkocsiszervizest. BARNEVÁL, Diószegi út 1.

A Magyar Gördülőcsapágy Művek felvételre keres gyakorlott SZTK-ügyintézőt, fiatalkorú gyors-gépírókat, marós, gyalus és kezdő esztergályos szakmunkásokat, férfi betanított és segédmunkásokat, fiatalkorú fiúkat és lányokat, debreceni lakással rendelkező férfi öltözőőröket 50—60 év között, 12 órás szolgálatra, valamint takarítónőket. Jelentkezni lehet a vállalat debreceni gyárában. Debrecen, Szabadság útja 113.

Az ebesi Vörös Csillag Mtsz kőműves szakmunkásokat és segédmunkásokat keres felvételre. Kereseti lehetőség 2500—4000 Ft-ig, a teljesítménytől függően. Folyamatos téli munka biztosítva. Jelentkezés a tsz-irodában.

A Hungária Műanyag-feldolgozó Vállalat 2. sz. gyáregysége felvételre keres személy-

re keres új jogosítvánnyal segéd-gépkocsivezetőket Debrecenbe. Jelentkezés Déli sor 5.

Talajjavító Vállalat (Törökszentmiklós, Kossuth u. 191.) területi irodája nehézgép-vezetőket és tanulóvezetőket azonnali belépéssel felvesz. Nagy kereseti lehetőség, egész éves munka.

Gyakorlott gyors-gépírót felvételre keresünk. Telefon: 14-070 130 mellék.

Asztalos szakmunkásokat és segédmunkásokat azonnal alkalmaz az Asztalos és Kárpitos Javító Ktsz. Bem tér 2.

Bolti eladót berettyóújfalui munkahellyel alkalmaz az Asztalos és Kárpitos Javító Ktsz. Jelentkezés Debrecen, Bem tér 2.

Kőbányai Sörgyár malátagyári munkára felvesz 18 éven felüli férfi segédmunkásokat. Magas kereseti lehetőség. Kedvezményes étkezést, munkaruhát, munkásszállást biztosítunk. Természetbeni juttatás napi 2 liter sör. Utazási költség hozzájárulást térítünk. Jelentkezés munkaerő-gazdálkodás, Budapest, X., Maglódi u. 17.

MDK

Prim Zoltán ötvösművén

Kiállítása nyílt meg

Debrecenben.

– : Hír 8.

Népszabadság, Bp. 1970. szept. 15.

MDK

Prim Zoltán, ötvösművész

Kiállítása nyílik meg

Debrecenben.

–: Kiállítások három városban 2e.

ESTI HIRLAP, Bp. 1970. szept. 12.

Prima Zoltán írnok

Emlékplakettel készült a
Tanácskör. 50. évfordulójára

Hajdú Bihar megyei Nyomda 1969 II. 4.

MJK

Prim Zoltán

Piacon c. rajza

Hajdúbiharmegyei népujság 1968 ápr.21.

MDK.

Prim Zoltán

Kiállitási kritika

Alföld 1967 jun.p.7o.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

ALFÖLD

1971 NOV 3

R. S.

1021

Prim Zoltán

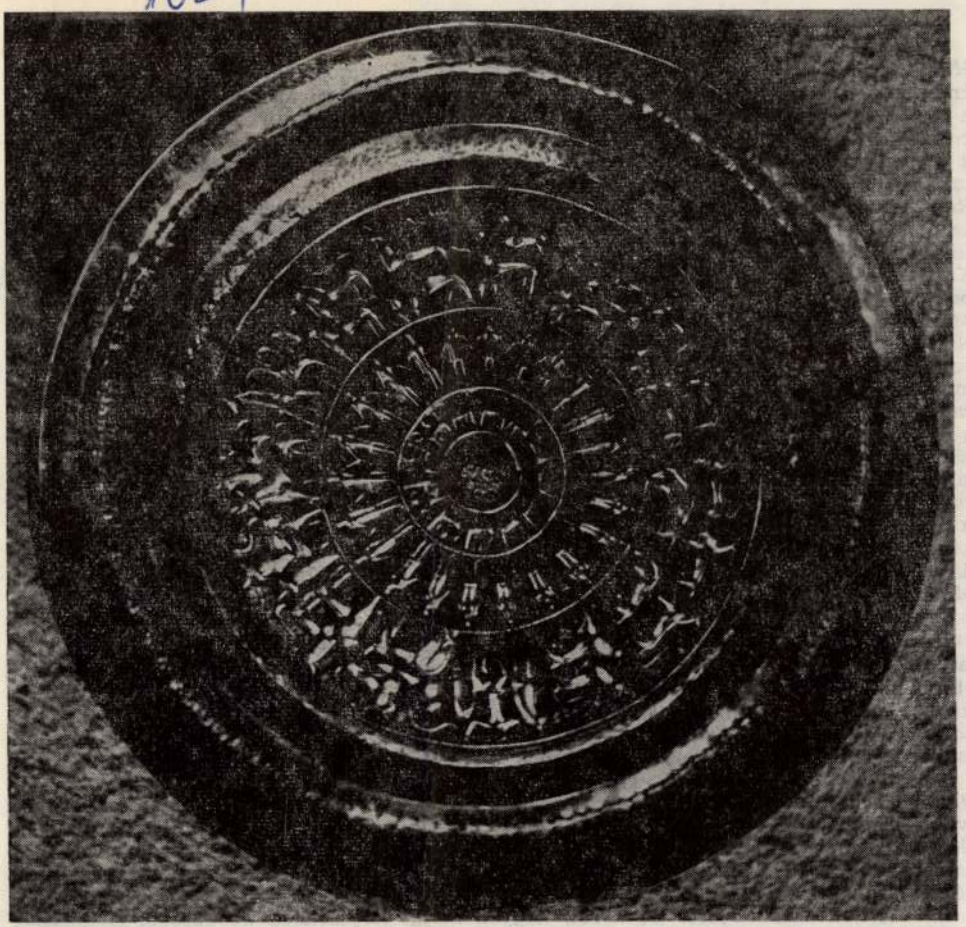

42

Prim Zoltán: Rézdomborítás

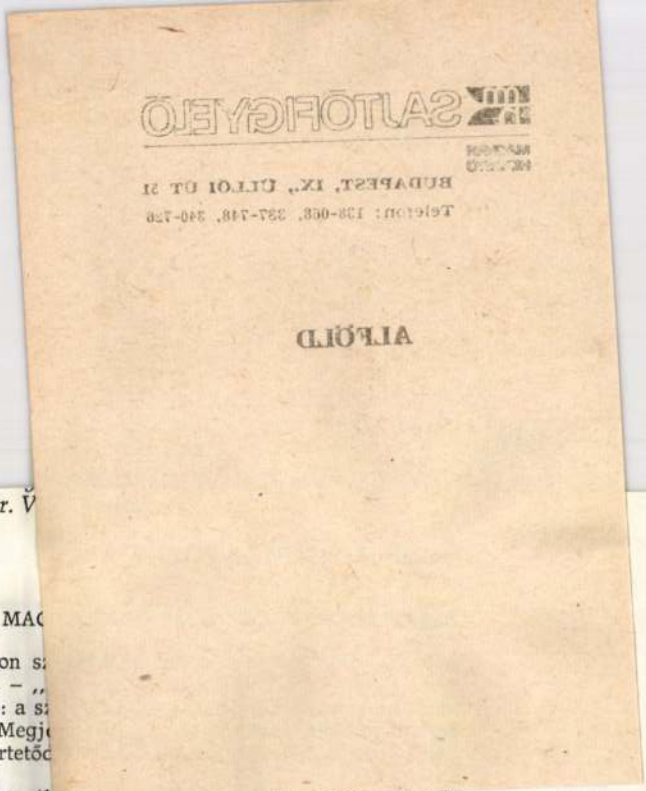

Viu-madár. Viu-madár. V

NÉHÁNY MA

Házdicsérő. – Győzelmi ének. Az Északi Salamon s
énekelték, a törzsfőnök házának fölépítése után. – „
a sor az ellenség harci szándékára utal. – Munei: a s
cosa ölte meg Bógomoit, az ellenség emberét. – Megj
a gerendában percegő szú – akárcsak, magától értető
tartósságának előjele és biztosítéka.

Rabságból hazavágyó. – A *bad* törzs Ausztráliában él
szén. 80 évvel ezelőtt innen hurcolta el munkára egy fehér vállalkozó Djamberial-t. A bad fiatalember egy távoli szigeten raboskodva szerezte és énekelte ezt a dalt.

Kiált a madár. – A mágikus rendeltetésű dalocskát fregattmadár-fogáskor éneklik Nauruban. (Mikronézia.)

Menyasszony búcsúja – anyjától. Menyasszony búcsúja – apjától. Viszik a menyasszonyt. – Nias, a Szumátra délnyugati partjai előtt fekvő nagy sziget jellemzésére Bodrogi Tibor jegyzetéből idézek: „A lakosság a középső kultúrák csoportjába tartozik, azaz száraz rizstermesztés a létfenntartási forma. Főnöki intézmény, megalitikus építmények, nagyszabású rangszerző ünnepségek számtalan disznó feláldozásával. Többistenhit, papok a közvetítők a földi és a túlvilági szféra között. Fejvadászat. Magasrendű faplasztika, antropomorf figurákkal. Monumentális építészet. A gyűjtés ideje 1938. Írott irodalom nincsen." – Egy itteni lakodalmon hangzik el a három-, illetve négyrészes ének. A szülők megegyeztek, a lány csak jóval később – állítása szerint az utolsó pillanatban – értesül a menyegzőről. – A menyasszony panaszában kétszer is előforduló „pénz" a menyasszonyváltságra utal. (Ez kárpótlás a szülőknek az elvesztett munkaerőkért.) – Végül: az „ágyu" nem tévedés. Bár dárda és kard a fegyverük, szumátrai mohamedán közvetítéssel az ágyúról is hallottak.

Magához-csalogató. – Az éneket egy Mukoro nevű férfi szerezte, s egy Burégui nevű asszonyt kérlel benne. (Buin-sziget, Északi Salamon szigetcsoport.) – „Izzó hegycsucs": Buin vulkanikus sziget, így az asszony szenvedélyességégre utaló hasonlatot nyilván a tűzhányó látványa sugallta. – A vers kép-sora („hold", „óriáskagyló", „óriás-tengeri-rák" – a két utóbbi az áldozatot körülzáró veszélyessége miatt is) az asszony szeméremtestét szimbolizálja. – A napszemű-madár (törpe jégmadár) nevét szó szerint fordítottam.

Lareijali. – Az óceániaik szerelmi költészete rendkívül sokszínű. A dévajabb hangvételű, csapongóbb érzékiségű dalok mellett éppen komolysága miatt érdemel figyelmet ez a vers, a házastársi szerelem és hűség szép bizonyítéka. (Új Britannia, Duka of York sziget.)

Olyan az öled, mint . . . – Akik azt hiszik, hogy a szabad képzettársítás európai és mai (vagy legföllebb tegnapi) találmány, azokat meglepheti a több mint félévszázaddal ezelőtt, a Salamon szigeteken lejegyzett szerelemvalló ének. Az egyébként már akkulturációs hatásokat (iránytű, horgony) is mutató költemény a hajózás közben fölsorakozó természeti képek-tárgyak és a női öl közötti hasonlóságot érzékelteti, merészen villogó asszociációkkal. – A költő személyéről (és arról, hogyan került kapcsolatba az európai civilizációt idéző eszközökkel-fogalmakkal) semmit sem tudunk.

Prim Zoltán

ötvös

Prim fejlődése gyors, egyenletes.
A művész rendszeresen szerepel
az országos kiállításokon.

Losonci Miklós: Iparművészeti élet Debrecenben.
Művészet, 1974. október - 22.oldal.

Brüll Zoltán

Orvos

Brüll Zoltán kezdetben ékszer-
tervezőként dolgozott, 1965-ben
tért vissza Debrecenbe.

Losonci Miklós: Iparművészeti élet Debrecenben.
Művészet, 1974. október - 22.oldal.

Prim Zoltán
ötvös

Prim Zoltán ötvösművész
Borsos Miklós tanítványa volt
az Iparművészeti Főiskolán.

Losonci Miklós: Iparművészeti élet Debrecenben.
Művészet, 1974.október - 22.oldal.

Prim Kolozsvár

Ötvös

Az ötvösművész magabiztossága
kell a feltételt, hogyan az le-
mondomborítás vagy nőnyíres-
bíc halapált kalapáccsal.

Losonci Miklós: Iparmüvészeti élet Debrecenben.
Müvészet, 1974.október - 22.oldal.

Prim Loltán
ötvös

Az ötvösművész magára vállalja a felületet, akár falival, vagy megbontandóval, legyen az esküvői jelvényt.

Losonci Miklós: Iparművészeti élet Debrecenben.
Művészet, 1974.október - 22.oldal.

Prim Zoltán

Debrecenben ünnepi kiállításon szerepeltek ötvös-művei.

Tóth Ervin: Ősi kiállításak Debrecenben.

Alföld, Debrecen, 1942. jan.

Prim Zoltán.

A Debreceni Művéntelep alkotója
ez évben második alkalommal fog szerepelni az agrártudományi kapcsolatban.

M. i.: Három egyetem kulturális tervei

Hajdú-Bihari Napló, Debrecen, 1972. febr. 4.

Prim Zoltán ötvösművész

a képcsarnok váll. debreceni lég-
oltessy termében ma nyílik meg
Prim Zoltán ötvösművész és Kapcsa
János festőművész kiállítása.

Hajdúsági Napló, 1974. ápr. 11.

Prim Zoltán
ötvös

H. Páll Ilona textilkreáció és Prim Zoltán kiállítását rendezték a debreceni Medgyessy Teremben.

Kadár Zoltán: H. Páll Ilona és Prim Zoltán . . .
Művészet, 1972. május - 45 oldal

Prim Loltán

Ábrás

Prim Loltán ábrás az Iparművészeti Főiskola ábrás makáv végzett. Botros Miklós tanítványa volt.

Kádár Loltán: H. Páll Ilona és Prim Loltán . . .
Művészet, 1972. május – 45 oldal.

Prim Zoltán
ötvös

Prim Zoltán nem filigrán
ötvösműveket készít, hanem a
feudalizmust mestere.

Kádár Zoltán: H. Pál Jenő és Prim Zoltán ...
Művészet, 1972. május – 45 oldal.

Prim Károly művészete

A Képzőművészek Vall. debreceni Alkotóközösségének kapcsolatai és Prim Károly kiállítása nyílik meg ápr. 11.-én. A művész 1967 óta rendszeres szereplője a debreceni képzőművészeti kiállításoknak valamint a megyei és több országos kiállításnak. Fali falai, fali tányérok és díszes karmélati szalvéták (emlitve „Portré" (sepr.)

Hajdúsági Napló, 1974. ápr. 10.

Prim Zoltán ötvösművész

A debreceni Medgyessy Teremben
kapta János festővel közös kiál-
lítása nyílt meg a művésznek.

Nagyvárad, 1944. május 1.

PRIM ZOLTÁN iparművész.
Faliképe és táljai szerepelnek az
őszi tárlaton Szolnokon és Debrecenben.

Thomas László: Tegnapok az őszi
tárlatról.

Hajdú-Bihari Napló, 1971. dec. 14.

Prim Zoltán

Bemutatott művei:

„Eskü"vő", lemezdombornyomás, 75 x 70 cm.
(reprodukció)

„Falitól," lemezdombornyomás, 60 cm.

Kobó László: Ópusztaszer 1971.

Debrecen, 1971

Prim Zoltán

Bemutatott művei:

„Figura", rézdomborítmű; /reprodukció/

„Tehenek", rézdomborítmű;

Tillers Béla: Őszi tájkat 1970.

Hajdúböszörmény, 1970.

Prim Loltán

Az iszemi kiállításokon megismerkedhettek Prim Loltán ötvös darabjaival.

Toth Ervin: Ózi kiállítások Debrecenben

Alföld 1972/1 93 old.

Prim Zoltán

Az Alföld nev.- i művében alkotá-
za versei.

Hajdu-Bihari Napló, 1971. nov. 4.

Prun Zoltán

Részdomborítás

Alföld 1971/11 42 old.

Prim Zoltán

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

HAJDU-BIHARI NAPLÓ

SZEP 9-1

1021

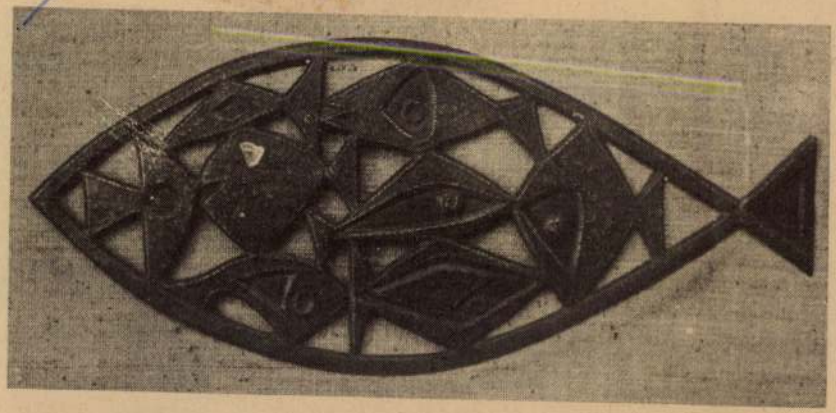

A Medgyessy Terem kiállításából

Prim Zoltán: HALAK

H. Páll Ilona: DEBRECENBE KÉNE MENNI...

SEK

utánfutó- ed eladó.

tban levő személy- u. 13.

nónia el- ., fszt. 2.

kiválthaányt. Lér, Biztokiutalás átvehető, da" jelHirdetőbe.

Teatűzhely, festett háló, vajszínű egyakasztós szekrény, két ágy. Halastó utca 14.

Mohácsi garnitúra új állapotban eladó. Monostorpályi út 116. Megtekinthető délután 5-től.

Fényezett és festett hálók, rekamiék, sezlonok, konyhabútor, kombinált-szekrény, sodrony, heverő, matrac beszerezhető, Csapó u. 19.

Eladó bukós rekamié, kétajtós szekrény, ólcsó rekamié garnitúra, hármasszekrény, sodrony, hálószobabútor, konyhabútor, asztalok, Arany János u. 7.

Eladó két és háromajtós szekrény, sezlon, kisméretű konyhabútor, rekamié, cserépkályha, párosági, zománcos tűzhely, nagy író-

A hajdúnánási Dózsa Termelőszövetkezet eladásra kínál 3000 db Aspargus spengerit á: 10 Ft/db, továbbá 3000 db Aspargus plumosust á: 12 Ft/db, cseréppel együtt. Érdeklődni lehet a termelőszövetkezet irodájában.

Garázs kiadó a Vörös Hadsereg útján. Érdeklődni telefonon a 13-432-es számon.

85 cm-es hibátlan irhabunda eladó. Teleki u. 70. Érdeklődni 4 óra után.

Hajdúböszörményi Szolgáltató Ktsz kutatási munkálatokat anyag biztosításával vállal, Szabolcs utca 55.

10 db 15 × 15 gerenda, 6 m hosszú garázsajtó eladó. Szabolcs u. 55.

Iskolások, füzetek, írószerek, graphoszhegy, filctoll, golyóstoll 6 Ft-tól kapható. Töltőtoll, golyóstoll javítás, töltés. Simonffy u. 1. C. Papírbolt.

Szabadság útján garázs eladó. Liszt Ferenc u. 10., III. em. 5.

Szakmunkásvizsgára előkészítő tanfolyamra beiskolázunk

kőműves, asztalos, ács-állványozó, hidegburkoló, lágytetőfedő szakmákban. A tanfolyam költségeit vállaljuk, és a tanfolyam idejére órabért fizetünk.

Debreceni Építőipari Ktsz, Hatvan u. 43., munkaügy.

Új kenyér – új kedvezmény!

A debreceni SUMEN sörözö-borozóban a Hajdú-Bihar megyei Vendéglátó Vállalat legújabb ajándéka:

a díjtalan pecsenyezsíros kenyér

és kitűnő ízű pecsenyezsírt

PRÍM ZOLTÁN

ÖTVÖS MŰVÉSZ. DEBRECENBEN KIÁLLÍTÁSA NYÍLT A MEDGYESSY-TEREMBEN.

SZOCIALISTA MŰVÉSZETÉRT. 1970. OKT.

PRIM ZOLTÁN

ÖTVÖS MŰVÉSZ. A „NAPLÓ" KÖRKÉRDÉSÉRE VÁLASZOLVA, NYILATKOZIK DEBRECEN IMŰVÉSZETI ÉLETÉRŐL

HAJDÚ-BIHARI NAPLÓ, 1970. OKT. 9.

Prim Zoltán

Fémdomborítással szerepelt a debreceni iparművészeti kiállításon (Déri Múzeum, III. 31 – IV. 22.).

Iparmüvészet, 1968. 3. sz., 60. l.

MDK

Prim Zoltán, ötvösművész

Kiállít a Csók Galériában

R. Gy.: Élmar '70 7.

Népszabadság, Bp. 1970. dec. 9.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

HAJDÚ-BIHARMEGYEI
NÉPÚJSÁG

1963 SZLP - 8.

1021 Prim Zoltán

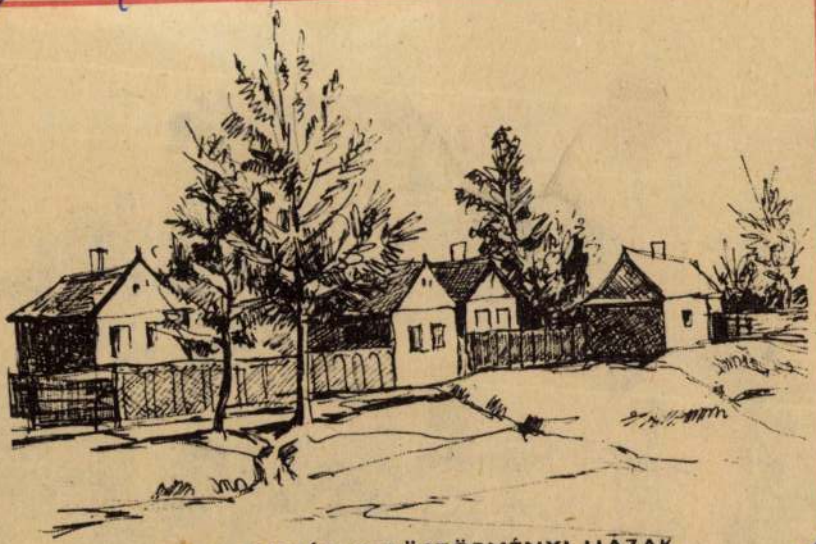

PRIM ZOLTÁN ● BÖSZÖRMÉNYI HÁZAK

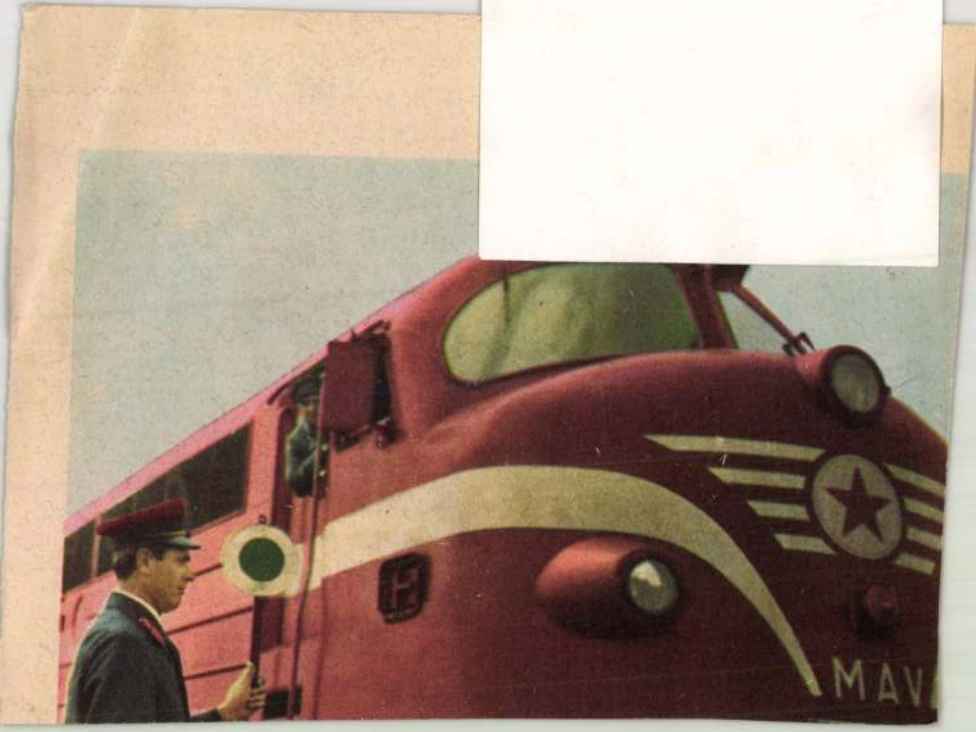
MÁV

Prim Zoltán
iparművész

M.D.K

Szobrai Gábor kiállításán a
tájékoztatót Prim Zoltán tartotta

– : Iparművészeti kiállítás a Csokonai klubban.
Hajdú-Bihari Napló, 1969. okt. 8.

MÜVÉSZETTÖRTÉNETI
DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

Prim Zoltán

Kiállítása nyílt Debrecenben

Hajdú-Bihari Napló, Debrecen
1970. szep. 6.

Rónai Zoltán

Kiállítása nyílt Debrecenben

Kiállítás
Népszabadság, Bp. 1970. sep. 5.

Prim Zoltán

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Képző művész

HAJDÚ-BIHARI NAPLÓ

1982 OKT 0 2

1021

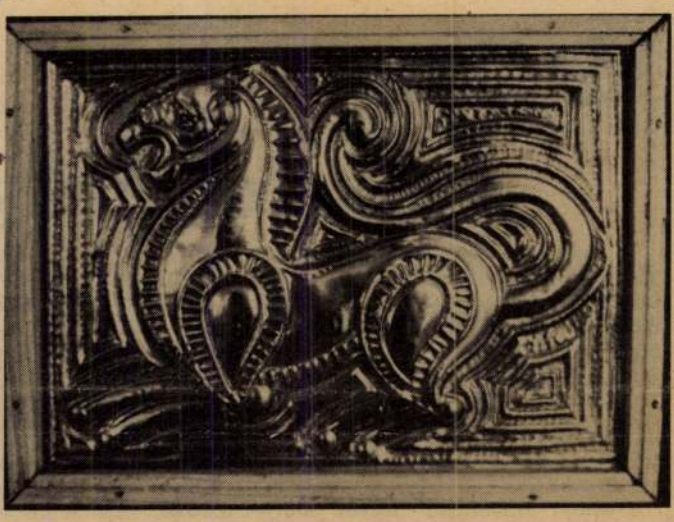

Prim Zoltán: Oroszlán

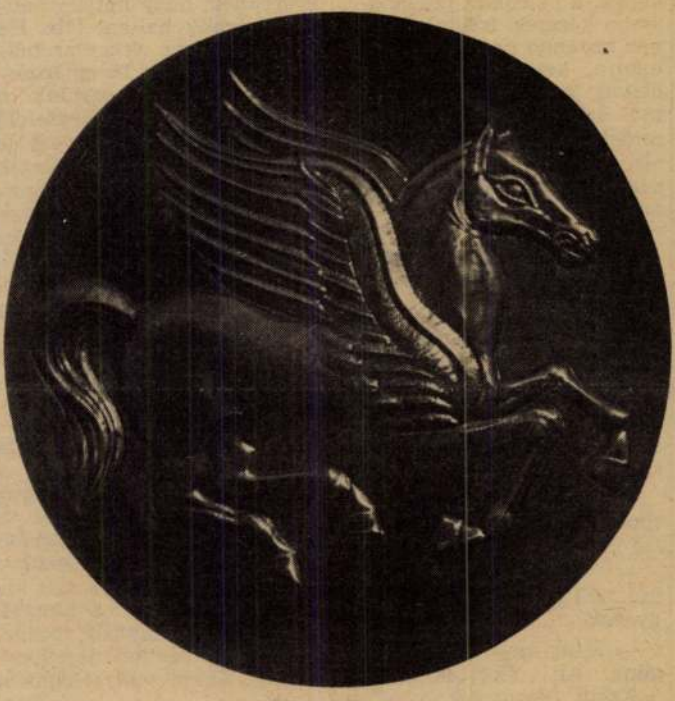

Prim Zoltán: Falitál

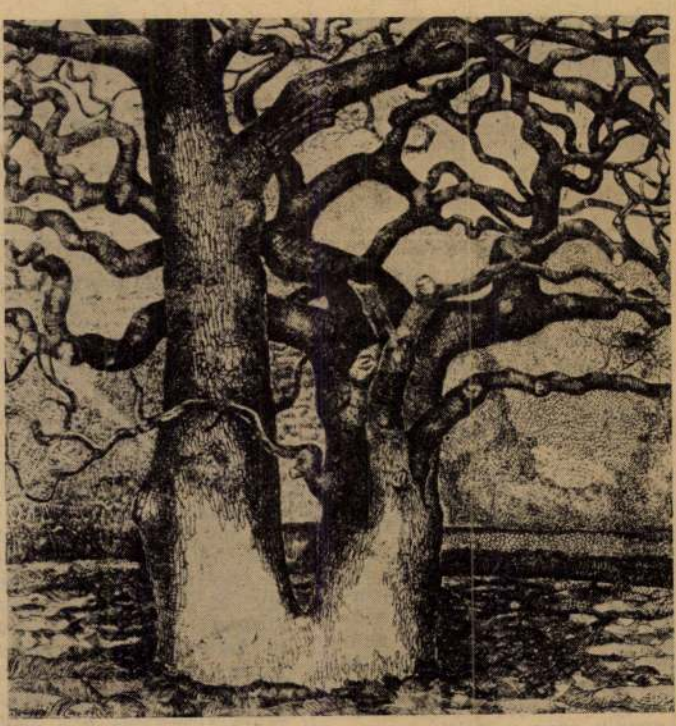

Prim Zoltán: Öreg tölgy a parkban

Játs... a tiszta, hely...

A debreceni Béke útján a kis ház nem tűnik ki a többi közül, csupán egy tábla tudatja a keresgélővel: ez a Hajdú-Bihar megyei Beszédjavító Központ. Az előtérben néhány szék, játékok a földön, az asztalon. Két gyerek várakozik a szüleivel. Egyikőjüket behívja a tanár, kezdődik az óra.

Parányi szobában folyik az oktatás. Kis piros támlás székek itt-ott szétszórva, a falakon vízfestékkel festett képek, a polcokon játékok. A szoba közepén íróasztal, a tanár azonban nem itt ül, hanem a kezelőasztal mellett ötéves tanítványával egyforma aprócska széken, hogy minél inkább partner lehessen a „játék"-ban. Előttük az asztalon játékállatok, műanyag vonat, kék-piros korongok. Mariann a kis vonat három kocsijára rakosgatja a korongokat, ahogyan a tanár kéri.

— Elöl... végén... középen. — Aztán szerepet cserélnek. Mariann adja az utasítást, a tanár bácsi helyezi a korongokat a vonatra. Később a másik falon levő nagy tükör elé ülnek át.

— Na, emlékszel még Mariann, hogy hogy köhög Kati?

— Ka...ká...ké...kö... ku...kü...ki — ismétli a gyerek.

— Most meg hátul köhögünk. Ak...ák...ok...ök... Aztán ugyanezek a szótagok következnek, csak gyorsan egymás után. — Ku-ku-ku...kü-kü-kü... Az óra utolsó harmadában képgyakorlat következik. A logopédus jó csomó képecskét tart a kezében, egyenként teszi le Mariann elé, kimondva, amit ábrázolnak. Mariann ismétli a szavakat.

Majd a kislánynak egyedül kell végigsorolnia a képeken látottakat, aztán körülírás alapján kell kiválasztania, melyik képről van szó. A kislány ügyes, egy kivétellel mindet sikerül kitalálnia, kapja is a dicséretet.

Sok kis lépcső

Az óra után *Pázmándy László*, a megyei beszédjavító központ vezetője kiegészíti a látottakat.

— Érdekesebb, jobban leköti a figyelmet, ha ugyanezt ketten vagy többen csinálják. De a társ most nem tudott részt venni az órán. Ez a kislány a k helyett t-t, a g helyett d-t ejtett. Most a negyedik órán volt itt, és tulajdonképpen már ki tudja ejteni a k-t. Ehhez hasonló ejtéshiba gyakran előfordul, fonematikus hallásbizonytalanságon alapul. A javítás négy fázisban történik. Kezdetben hallásgyakorlatokat végzünk. A gyerek ilyenkor egymás után hallja a jól és rosszul kiejtett szavakat, csak jeleznie kell, melyik a jó és melyik a rossz. Ezután kezdjük a hangfejlesztést. Az indirekt módszert alkalmazzuk inkább. Nem mondjuk meg a gyereknek, hogy milyen hangot akarunk hallani tőle. Ha így nem megy, akkor próbálkozunk a direkt hangképzéssel. Faspatulával segítünk a nyelvet, a szájat megfelelő alakra formáltatni, de ezt is előbb én mutatom, a gyerek utánozza. Ha a mássalhangzó megszólalt, hosszú gyakorlással rögzíteni kell. Ez a következő fázis. A hangokat szótagokban gyakoroljuk, sorban kapcsoljuk az összes magánhangzóval úgy, hogy a mássalhangzó előbb a szótag elején, majd hátul, végül belül legyen. Aztán ciklikus sorokban gyorsan ismételtetjük a szótagokat. Egyik sem könnyű gyakorlat, ugyanis a mássalhangzónak bizonyos mértékig igazodnia kell a magánhangzóhoz. Később ilyenkor kísérletet teszünk arra, hogy egész szóban is kimondja a gyerek a hangot. Ha még nem hangzik tisztán, vagy még mindig más hangot ejt, akkor visszatérünk a

Merr... az aut...

Az angliai Bristolban egy központi ellenőrző állomáson állandó figyelemmel kísérik a város negyven autóbuszvonalát és ellenőrzik, hogy a gépjárművek a menetrendnek megfelelően közlekednek-e. Ezzel az a céljuk, hogy a közlekedési rendellenességeket azonnali intézkedésekkel megszüntessék, biztosítván az egyenletes közlekedést.

Minden autóbuszban a vezető feje felett egy gázlézer készülék van, amely vörös sugarát forgó tükrökre vetíti. A forgó tükrök a lézersugarat le-fel mozgatják, így az autóbusz haladása közben letapogatnak egy bizonyos szélességű függőleges sávot a jármű útvonala mentén. A lézersugarakat visszaverő kis, tégla-

MAHIR
SAJTÓFIGYELŐ
LEVÉLREKLÁM
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

1984-11-24
Prim Zoltán grafikus-ex
NÉPSZAVA
1021 ötlőművész

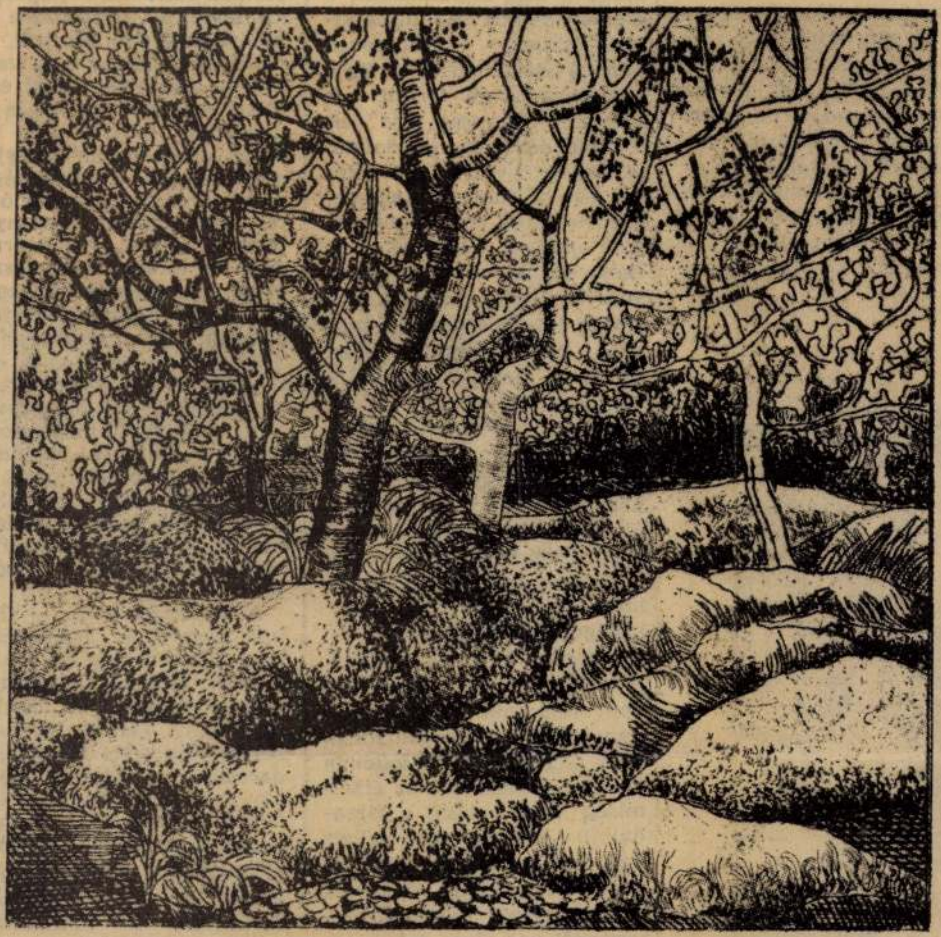

Prim Zoltán

ŐSZ A NAGYERDŐN

en, a koalíció viszonyai
özött, az időszakos megegye-
ések, majd az újból és tör-
énykerűen kiéleződő ellen-
tek hogyan hatottak a köz-
evelés folyamatára, akkor
egérthetjük az 1946 novem-
erében lemondó, de 1947
árciusáig ügyintéző mi-
iszterként hivatalban ma-
adó Keresztury Dezsőt, aki a
emzetgyűlésben 1947. márc-
us 13-án kijelentette: „... a
áltozásnak, az átalakulás-

tervezi. Te
nem a régi
tését jelenti.
biakban még
szellemében
alakításának
most a Zen
augusztus 1
magyar érte
mű előadás
idézzük: „Eg
zet nem vált
rűen a maga
gét, amelyet
egész század
amilyen, nem valhatja fel
egy új értelmiséggel, ha nem
akar jóvátehetetlen törést
okozni a nemzet kulturális,
gazdasági, anyagi és szellemi
életének folytonosságában."

A társadalom életének folytonossága tehát megköveteli, hogy a majdani, a munkás- és parasztosztályokból származó értelmiségiek és a régi értelmiség tagjai egymásrahatása szellemében új értelmiséget eredményezzen.

A fordulat évének hónapjai peregnek. Szokás az akkori bonyolult idők „felülről irányítottságát" hangsúlyozni. Lesz még szó ennek valóban létező hatásáról, de az értelmiség megújulását a társadalmi valóságban kellett megoldani. Ezt csak pusztán képzettség nélküli dolgozók „kiemelésével" (bár kényszerűségből volt ilyen is!) hosszabb távon nem lehetett megvalósítani. Gondoskodni kellett olyan átmeneti iskolafajtáról, amely rövidített idő alatt, az arra rátermetteket, népi értelmiséggé neveli.

BÁNYÁBAN

nyomasztó kisvárosi környezetének. A *Transzcendens etűd* némely részlete is emlékezetes. A bezárkózó, a gyanakvó, a dölyfös provinciát mintegy megtestesítő doktor Bártfay mindent szemmel tartó, félelmetes újdzsentri figuráját említhetjük. A mű azonban egészében az élmények epikus általánosításának töredékességét mutatja.

A *Szekszárdi mise* — 1896-ban játszódó — történetének hőse Séner János kishivatalnok és műkedvelő zenész, akit az általa oly csodált, nagy Liszt Ferenc figyelemre se méltatott. Mégis „kudarcokkal teli élete" végén egyetlen vágya, hogy a *Messe Szexárdique* kottáját megszerezze, s a helyi dalárdával előadassa. A kotta keresése eljuttatja az aggastyánt a fővárosba. A millenniumi kiállításon egy Palóczy Lipót nevű zsurnaliszta ballon captifról mutatja be a nagyhatalmi mámorban úszó várost. Vihar tör ki, Séner eszméletét veszti, s az orkán rombolását — a költői fan-

MAHIR SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Prim Zoltán grafikusművész

PEST MEGYEI HÍRLAP

1984 -11- 17

1021

Portré

Prim Zoltán rajza

munkagép-kezelőket. A pályázatokat írásban, „Szakképzett" jeligére, a Hírlapkiadó Vállalat ceglédi kirendeltségéhez, november 15-ig kérjük benyújtani.

Szobtól Dunaújvá
átkelő járatainkr
jóvezetőket és ré
matrózokat. Je
kezni lehet: 38
389-355, 389-936 t
non vagy szem
sen.

A Buda környé

versenytárgyalás

szerződé
vállalkozásl

Prim Zoltán

Tál rézdomborítás 46,5
cm.

Kelet-Magyarországi Képzőművészek
Kiállítása M.N.G. 1972.

Paris Soldats

Tel artisan boulanger

rue

Velut Neapolitanorum Vespasianorum
Vitellianis N. U. C. 1375.

Trim Zoltán

Tanya még az alkalmazott művészet
finkcióját. Részdomborításai elsősorban
díszítenek, és gyakorlati rendeltetést
hőltenek be. (Tál, Kompozíció).

Székelyhídi Ágoston: Fejlesedő szinkép.
Vélet-Magyarországi Tárlat 1971

Élet 1971/6 64 old.

Prim Zoltán

Fabitail repr.

Tavaszi Tárlat 1972
Nyíregyháza – Debrecen

Prém Zoltán

Falitál 70 cm réz

Tavaszi Tárlat 1972
Nyíregyháza – Debrecen

Prim Zoltán kiállításáról: Portré

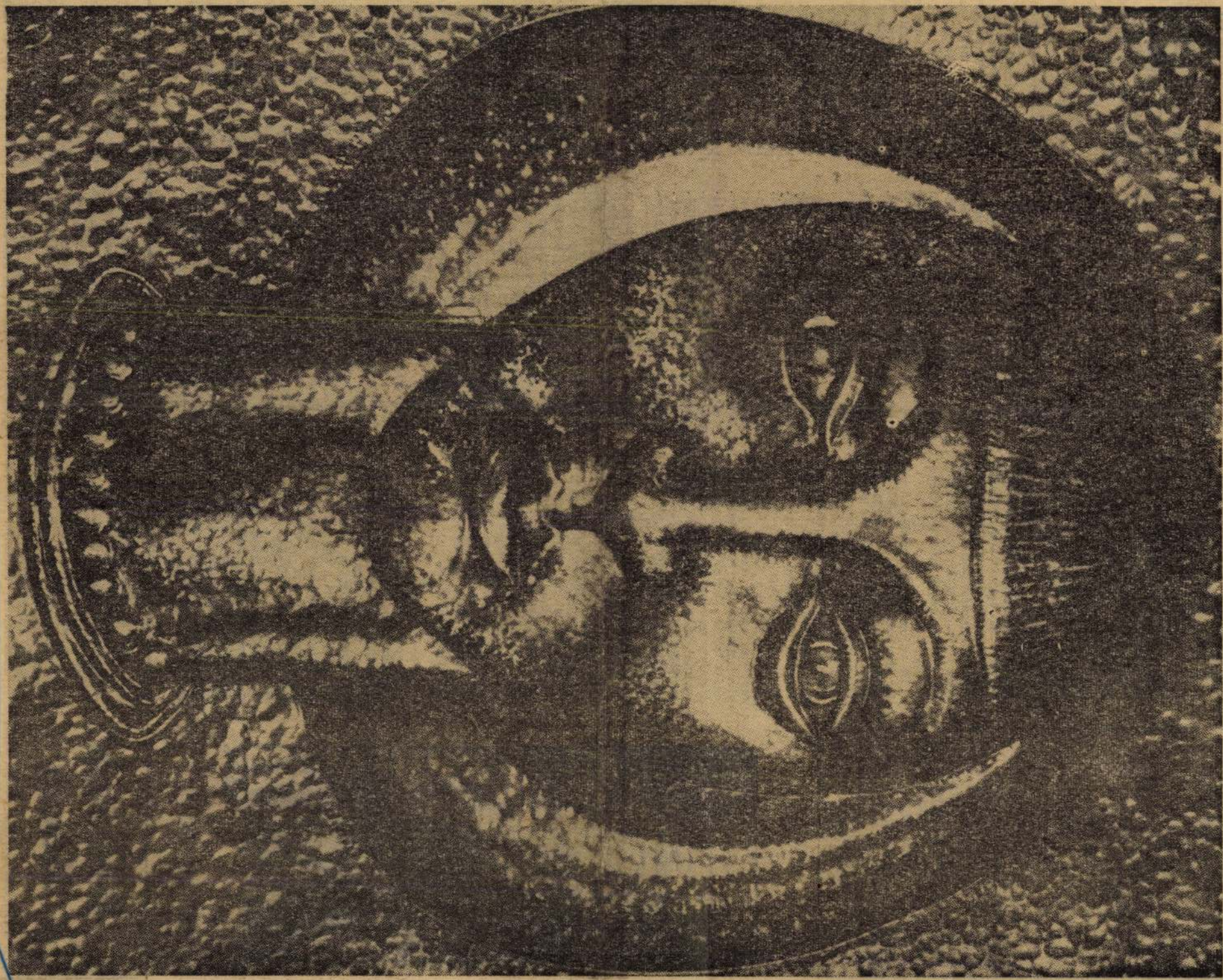

KÉZIRATOKAT ÉS RAJZOKAT NEM ŐRZÜNK MEG ÉS NEM KÜLDÜNK VISSZA

Kiadja:
LAPKIADÓ VÁLLALAT
Budapest VII., Lenin krt. 9—11.
Levélcím: 1906. Postafiók 323
Telefon: 221-285

Felelős kiadó:
SIKLÓSI NORBERT
igazgató

Nyomja:
SZIKRA LAPNYOMDA

Terjeszti a Magyar Posta
Előfizethető: a helyi (Budapesten a kerületi) kézbesítőhivataloknál és kézbesítőknél. Külföldön terjeszti a „Kultúra" Könyv- és Hírlap Külkereskedelmi Vállalat, H—1389 Budapest, Postafiók 149.
Előfizetési díj: 1 hónapra 10 forint, negyedévre: 30 forint, fél évre: 60 forint, egész évre: 120 forint.
INDEX: 25 244

Pethő Attila rajza

gyarországot, hanem Európát is bejárta. Felfigyelt rá Engels is. Alig egy hónappal később írta a magyarországi szociáldemokrata párt összeülő kongresszusának: „Magyarország legutóbbi mozgalmait én is a legnagyobb érdeklődéssel követtem. Magyarországon, mint másutt is, a tőke az egész nemzeti termelést hatalmába keríti. Nemcsak új ipart teremt, hanem a földművelést is alávetni magának, átalakítja ősrégi eljárását, tönkreteszi a földmívest, a mezei népességet nagy földbirtokosok, kapitalista bérlők kis csoportjára és vagyontalan proletárok tömegére választja szét. Hogy milyen haladást tett már a tőke ezen forradalma Magyarországon, azt nemrég láttuk Hódmezővásárhelyen."

De vajon honnan ered ez a bátor ellenszegülés, milyen célok jegyében vállalták a kockázatot, életük kockáztatását is a jobbára földnélküli, írni-olvasni sem tudó agrárproletárok? Van-e ennek a napnak általánosabb történeti jelentősége? E kérdésekre részben maga a történelem válaszolt. Hiszen az agrárszocialista mozgalmak a múltból a jövőbe futó történelem szerves részévé váltak; előre mutató jegyek, tendenciák egész sorát foglalták magukba. Népünk szívébe zárta a mozgalommal összeforrt vezetőjét; tevékenységének legfőbb szakaszát a legrövidebbre fogott történeti összefoglalók is feltüntetik.

Az újabb kutatások, a mélyebbre nyúló történeti elemzés hiánya, vagy késése azonban megmerevítheti, sémákba zárhatja, s puszta kegyeletté sekélyesítheti a legjobbak, s a legmagasabbra szárnyalók életútját is, főként a felnövekvő új nemzedékek történeti tudatában. Ezért a kérdezés —, és a válaszok keresése a folyton sorjázó kérdésekre — forradalmi múltunkról, szocialista hagyományainkról ma és holnap is állandó feladatunk.

●

Történetírásunk a századforduló körüli szegényparaszt mozgalmakat egységesen az „agrárszocialista mozgalmak" fogalomkörébe vonja. Ezzel természetesen eleve elmossa a különbségeket köztük. Mert a századfordulót megelőző és követő évtized paraszti osztályharca az egyező vonások mellett lényeges eltéréseket is mutat.

Az 1890-es évek szegényparaszt mozgalmait például jellegük, céljuk, résztvevőik és színhelyük szerint két szakaszra oszthatjuk. Az elsőbe sorolhatjuk az 1890-es évek első felében, a szocialista

Hogyan lehet a
szocialista jelleg
tő sajátossága a
pai agrárfejlőd
rint a földkérd
mokratikus m
telése. Ezt a t
egyébként a
szági paraszt
szen mindjá
második felé
ségben kit
mozgalomna
korábbi agi
dések több
vetelésévé
tikus meg
nyi mozga
nem neve
jellegű r...
csak szocialista
egyedülállók az 1890-es évek
felének viharsarki agrárproletár
mozgalmai, hanem méreteiket,
hevességüket tekintve is.

Vajon az 1890-es években miért nem találkozunk Európában hasonló jellegű és méretű paraszti szervezkedésekkel? A válaszadáshoz mindenek előtt a magyarországi és ezen belül az alföldi gazdasági-társadalmi fejlődés általános és sajátos vonásait kell számba vennünk. E fejlődésrajzon különösen szembetűnő a polgári forradalom 1867-es lezárásának ismert formája. A kiegyezés nyomán ugyanis a kapitalista fejlődés gyors ütemű lett Magyarországon, de továbbra is fennmaradtak a feudális maradványok, hiszen a kiegyezés konzerválta a feudális eredetű és jellegű nagybirtokrendszert. A magyarországi nemzeti kérdés „rendezése" sem lehetett tartós. A felgyorsuló kapitalista fejlődés ezért a társadalmi és nemzeti ellentétek egész sorát zárta magába. Mindennek következtében Magyarország közbülső helyet foglalt el Nyugat- és Kelet-Európa között.

A nyugati, fejlett kapitalista országokban befejeződött már a burzsoázia vezette polgári forradalmak korszaka, keleten, elsősorban Oroszországban feltűnő gyorsasággal érlelődött ugyan, de még nem kezdődött el a munkásosztály vezetését igénylő új típusú polgári demokratikus forradalmak korszaka.

E sajátos gazdasági-társadalmi fejlődés miatt Magyarországon már a 90-es években végeszakadt a XIX. század utolsó harmadára jellemző nyugalmi periódusnak. Az agrárszocialista mozgalmak kirobbanásához azonban a viharsarki szegényparasztság helyzetének alakulása is hozzájárult. Ezen az országrészen ugyanis gyorsabban megkezdődött és az országos-

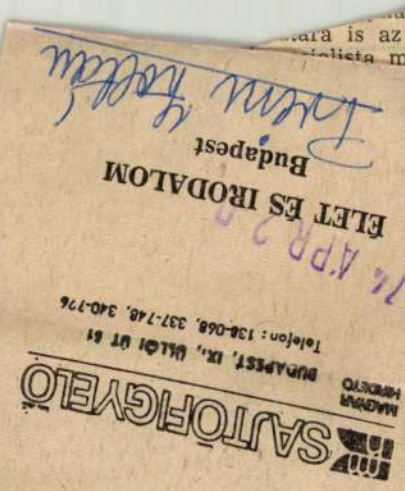

mozgalmainak. K
ára is az 1890-es évek
ezet
zgalm
ódmez
. Béke
rosház
ket kio
1892. c
vásárhe
asott, m
illó, bát
erős testalkatú Szántó Kovács
nost választotta elnökévé. Már
elnökválasztás körülményei jel
ték: a felhalmozódott gyúany
robbanással fenyeget. Az új el
köt azután bőven ellátták út
valóval: „Légy Dózsa György
„Csak Marx Károly útjain h
ladj!" „Döntsd meg az aranyb
jút, amit a vak nép imád!".
nem hiányzott agrárproletár t
sainak bizalma sem: „szent zá
lódat el nem hagyjuk", „rem
nyünk és bizodalmunk vag
Mindebből úgy tetszik, a jelen
vők nemcsak érezték a történ
pillanatot, hanem tudatosan cs
lekedtek. A munkásegylet tová
bbi működése, 1894. április 22-e
ezt a tudatosságot bizonyít
Ilyen következetesen és egység
sen csak azok mertek, tudt
szembeszállni a hatalommal, al
ket eszmei szálak fűztek össze.

Szántó Kovács János ismerte
meg velük, illetve erősítette be
nük a szocialista eszméket. J
tudták, hogy a szocialista társad
lomhoz hosszú és rögös út vez
de azt is tudták, hogy következ
tes harc nélkül nem juthatnak k
zelebb a célhoz. Ezért vállalták
kockázatot és ezért tekinthetj
őket a szocializmus előharcos
nak.

Szántó Kovács János maga h
tározta meg történeti helyét bí
ságí tárgyaláson mondott, isme
té vált beszédében: „Ha egy öre
ember kimegy a szőlőbe, s
úton talál egy diót, felveszi,
valahol elülteti. Jól tudja, hog
annak a gyümölcsét nem fogja
vezni, hanem a jövő nemzedé
Úgy vagyok én is. Tudom, h
azt, miért küzdök, én nem fog
elérni, de egy fát akarok ültet
amely a jövőnek hajtja a g
mölcsét."

Kahána Mózes

Ismerem Kahána Mózes szülő-

sa után a nyugtalanság, a vándorlás évei következtek. Először Romániába került vissza. De már 1920-ban Bécsben tűnik fel, ismét Kassák körül. Kassákkal rövidesen szakít, az önámító várakozás helyett az elkötelezett cselekvést választja.

1924-ben a romániai illegális

hatjuk az 1973 végén megjelent Sóvárgások könyvéből. Egy rosszul sikerült provokációs szökési kísérletben az őt kísérő őrök belelőttek, s a hosszadalmas kórházba szállítás után fél lábát amputálják.

Romániában Kahána Mózest a baloldali mozgalmak nesztorának

bizmusból a formaelemzés techn
kai készségét. (...) A tömegm
vészetek nyers felkiáltások, am
lyeket szavalókórusok előadás
festői és zenei hatások, és a hal
gató tömeg spontán hozzájárul
sai építenek ki olyan tüntetésel
ké, melyek a tömegek még
nem érzett és ki nem fejeze

Prém Zoltán
nézdombortásai Tájait régtén a
bálnák elején láthatjuk a mézők.

Salyman Ishvan: Határ-magyarországi
képzőművészek kiállítása a Magyar
Nemzeti Galériában.

Alföld 1973/2 83 old.

Prim Dolgai

részdombormásai címellátt, mivel kiállításaik. Bikás díszítményű faliszőnyegek népművészeti ihletésről, helyi színek felhasználásáról számolnak be, melynek továbbfejlesztése nemcsak az ő művészetében, de ipari művészetünkben is gazdagodást jelenthet.

[2.] Vörös Katalin: A Magyarországi Nemzetközi Művésztelep kiállításai.

Világ 1972/10 90 old.

Prém Zoltán

Müve szerepelt a Debreceni Üzemi
Tárlaton - emlitve

NÉPSzAVA 1972 november 11
8.old.

Prém Zoltán

Művei szerepelnek a Kelet-magyarországi k
képzőművészek tárlatán a Nemzeti Galériában

Magyarországi Nemzet 1973 január 29
4.old.

Prim Zoltán

A müvész kiállitásáról a lap bemutatja "Portré
c. képét a cimlapon.
Repr.

Élet és Irodalom, Bp. 1974. ápr. 2o.
XVIII. évf. 16. sz. cimlap.

Prim Zoltán

figura vegy.

Ősi Tárlat 1970 Hajdúnánás
Kül. Körp.

Prim Zoltán

1. Figura réz domborítás
2. Tehenek — " —

Őszi Tárlat 1970 Hajdúszoboszló
Műv. Közp.

Prim Zoltán

1. Eskimó lemez 75x30
2 Fali tál -"- 60 cm

Őszi Tárlat 1971 Debrecen

Prim Zoltán ötvösmüvész és Kapcsa János festőmüvész

A két müvész közös kiállitását április 11.-én nyitják meg a debreceni Medgyessy Teremben, -közli a lap kulturális eseményekkel foglalkozó rovata.

Élet és Irodalom, Bp. 1974. ápr. 6.
XVIII. évf. 14. sz. 2. lap.

Prim Zoltán ötvösművész

Debrecenben nyílik meg tárlata.

-:□ A Képcsarnok... 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1974. ápr. 10.

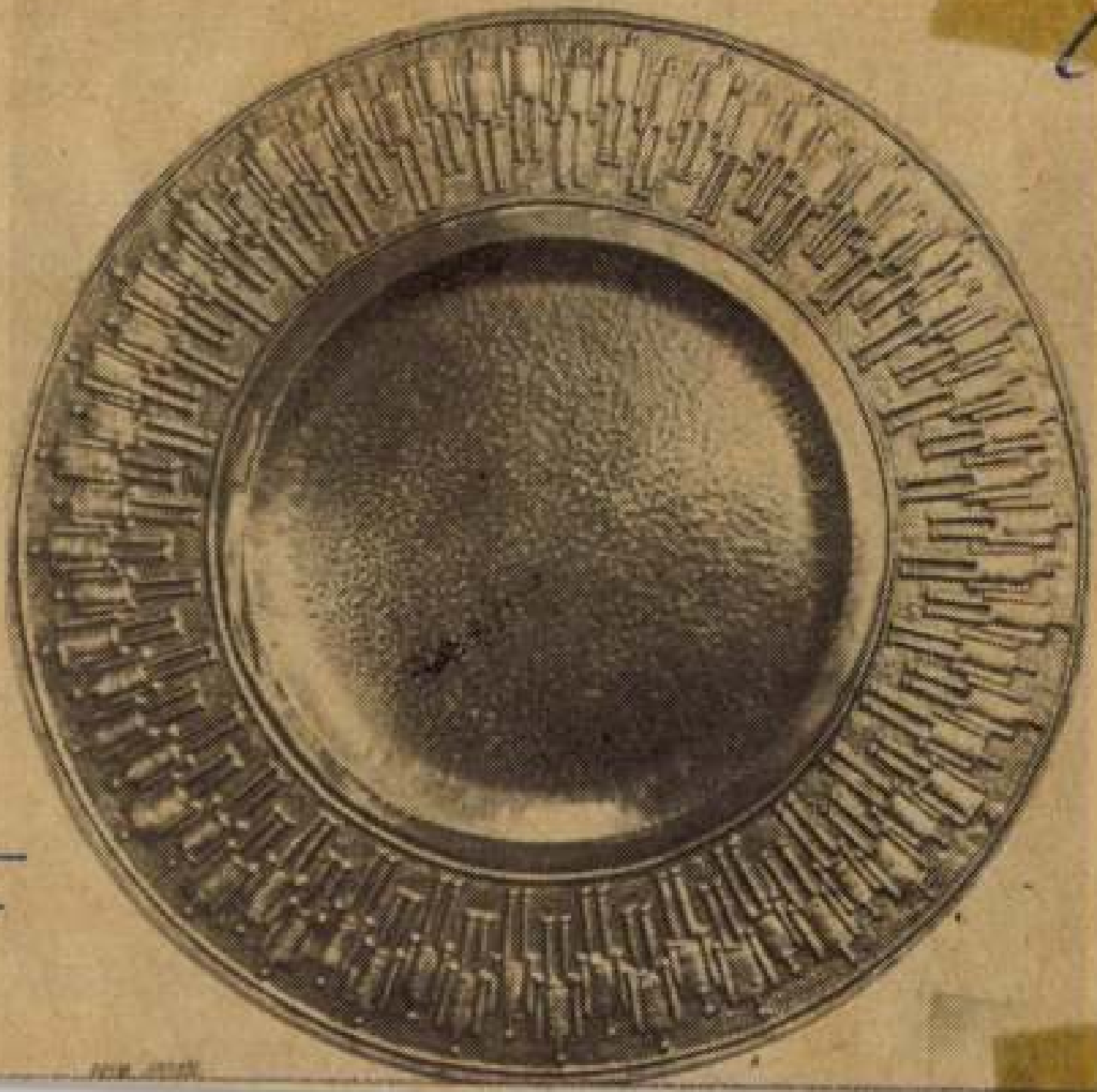

PRIM
ZOLTÁN:
FALITÁL

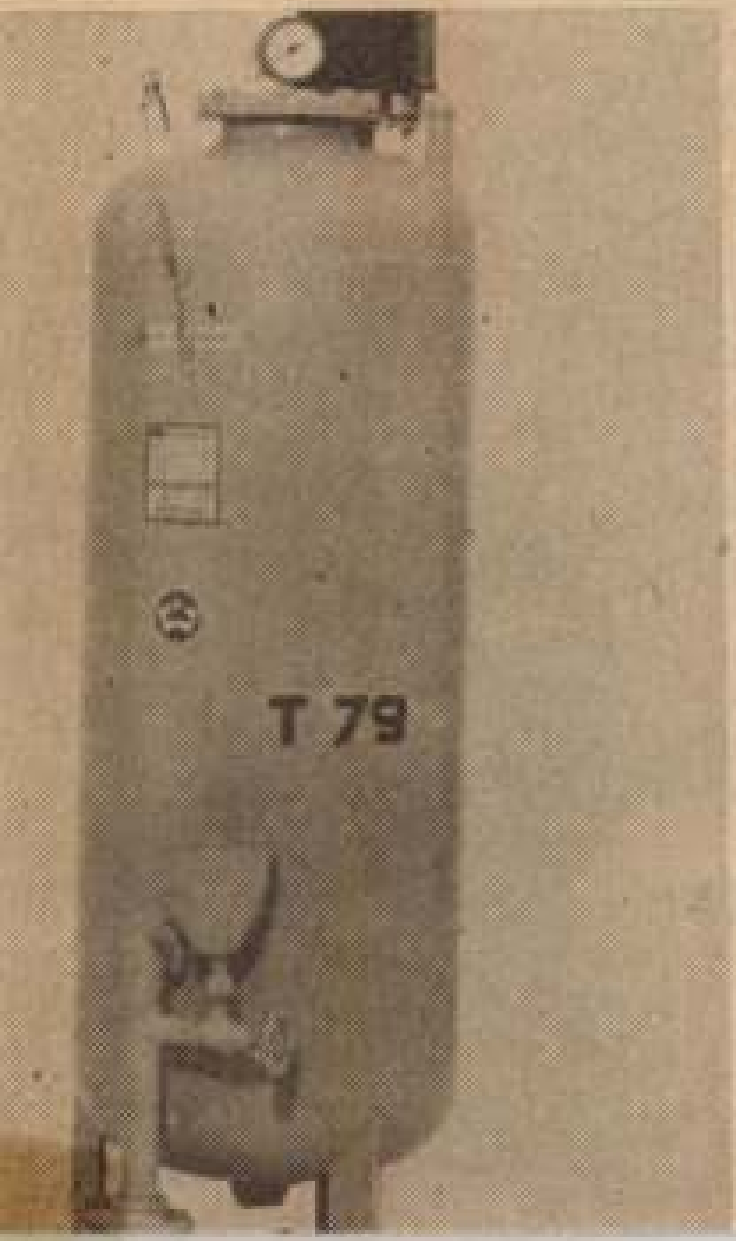

MÁRKABOLT

MÁRKA — MINTABOLT

SZERVÍZ

LAKOSSÁGI SZOLGÁLTATÁS

VILLAMOS MOTOROK TEKEF

8001 SZÉKESFEHÉRVÁR, MAJ

TERMÉNYDARÁLÓ

ROBOT

Prima Goldin.

Az Üzemi Tanulat
1974. Anyagából.

Majdalubrani Nápoly, 1974. szept. 27.

Prim Zoltán

a MÁV Debreceni Járműjavító Üzem Kapcsolószerkezet Műveldési Hídrészlet ötvös szakkörének vezetője.

Hajdu-Bihari Napló, 1945. dec. 31

Prim Zoltán

1971 óta több tucat bemutatón láthatták a debreceni nagyközönség dolgozói a megyei művészek munkáit. - Ebben az évben a nézők a művész alkotásaival ismerkedhettek meg.

Gy. G.: Ünnepi találatok '77.
Hajdúsági Munkás, 1977. okt. 14.

Prim Zoltán

Magyarországról és Külföldről egyaránt 15–15 művész pihenett a hajdúsági művésztelepre, – a művész is.

Székelyhidi Ágoston: Mozaik a Hajdúsági Nemzetközi Művésztelepről.
Hajdúkerületi Napló, 1974. aug. 4.

Pehm Zoltán, ötvösművész

a Kölcsey Ferenc Műv. Közp.-ban megnyílt tárlaton 16 művész sokféle törekvését bizonyítja. A művészi sérdomborítási szerepelnek a tárlaton. Biztosan komponál a fűzi ötvöse a motívumokat, különösen állatfigurái szépen cizellálttak.

Tóth Ervin: a Hajdú-Bihar megyei üzemi tárlatokról.
Hajdú-Bihari Napló, 1979. szept. 6.

Pirk Lotti, ötvös
kiállítási kalendáriuma, időben:

Debrecenben rendezik meg a
művész kiállítását.

Szocialista Művészet, 1979. ápr. 4.

Prém Zoltán,

Az ÜT '48 (Üzemi tárlatok) on szerepelnek a művész művei, festményei. Két munkája közül az az érdekesebb, amelyiken egy martindon-fertőtlenítőt találhatjuk. (említve).

Éles Csaba: Az „Üzemi tárlatok '48" - ról.
Hajdú-Bihari Napló, 1948. szept. 16.

Prlus Zoltán ötvös (és szobrász ipari)
(Hajdúböszörmény 1932. nov. 12 –

1954–60 között az Iparművészeti Főiskolán
Borsos Miklós tanítványa volt

– Kiállítása a debreceni Medgyessy Teremben
1979. III. 1–15.

– Találkozás a Tárgyban –

Prinz Zoltán, ötvös
kiállítási kalendáriuma,
Vidéken:

A művész műveinek kiállítását
Debrecenben rendezték meg.

Szocialista Művészetért, 1979. ápr. 4,

MAHIR
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Prim Zoltán
grafikus

HAJDÚ-BIHARI NAPLÓ

1933 OKT 8

1021

PRIM ZOLTÁN GRAFIKÁI

...ÍTKOZÁN

...ájékoztatóban foglaltak ...egvitatására Berettyóújfa...uban, ahol az egészségügy ...elelős vezetői és korábban a ...elentés készítői maguk is ...eggyőződhettek a gondok...ól.

Bár javában folyik a me...yei kórház bővítése, ám nem ...enne szabad elhallgatni, ...ogy így is belgyógyászati ...gyhiány van. A belgyógyá...zati osztályok és a tüdőosz...ály is korszerűbb műszere...et, elemi életmentő felsze...eléseket (ideiglenes pace...nakert, defibrillátort) érde...nelnének. Nem beszélve az ...rbetegek ellátásának regio...nális megoldatlanságáról ...agy a kórházi osztályok ...műszerezettségén való javí...tásról.

A tájékoztató végül a jövő...beni főbb feladatokat is ...gyekezett, néhol szakterüle...ekre lebontva, vázolni. E...szerint egyrészt meg kell ...szüntetni az egészségügyi in...egrációs folyamat Hajdú-Bi...har megyében tapasztalható ...ellentmondásosságát, mely a ...megye sajátos helyzetéből ...fakad, javítani kell a megyei ...és városi tanácsok egészség...ügyi intézményeinek kapcso...latát, a gyógyvízre alapozva ...önálló rehabilitációs osztályt ...kell kialakítani. Különösen ...az egészségileg károsodott ...fiatalok rehabilitációjának ...jobb feltételeit kellene meg...teremteni! Ugyancsak javí...tásra szorul a tanácsi intéz...mények és az egyetem klini...kái közötti együttműködés is.

...szellemi erőkre

...Egészségügyi Minisztérium ...értékelése kissé egyoldalúan ...elmarasztaló, a jelentés nem ...emeli ki az eredményeket, ...s mivel a Debreceni Orvos...tudományi Egyetem és a Vö...röskereszt megyei szervezeze...ének megkérdezése nélkül ...készült, emiatt egyértelműen ...nem nevezhető átfogónak. A ...DOTE rektora figyelemre ...méltó felszólalásában hang...súlyozta: „a járóbeteg-ellá...tást olyan szintre kell hozni, ...hogy végre elérjük, a bete...gek minél rövidebb ideig ...tartózkodjanak a kórház...ban." „Funkcionális kapcso...latokra van szükség, nem ...épületekre, profilokat nem ...lehet kiírni, ahhoz meg kell ...teremteni a szellemi feltéte...leket is!" — hangzottak ...megállapításai.

A felszólalók közül volt, ...[illegible]

1905. szeptember 5-e óta jócskán elszaladt az idő. S íme, Fazekas József nádudvari fazekas népművész életében is eljött a hetvennyolcadik esztendő. Nagy idő, és sok mindent, gondot és örömöt visszaidéz egy hosszúra nyúlt emberöltő. Egy a sok közül, akik e furcsa, de szép és nehéz mesterséggel foglalkoztak. Bogárfekete edényt, fekete cserepet készítettek ellenőrizhetően már több mint háromszáz éve. Mint Fazekas József mondja: „Fazekas volt az apám, az volt a nagyapám is, még annak az apja is". S talán így volt ez még előbb is, de papír híján — ki tudná előszámolni mind az ősöket, akik könnyen meglehet, egy népvándorláskori füstös feketeedény készítésének ösztönös továbbörökítői voltak. Fazekas József kidolgozott keze alatt engedelmesen formálódik korongján a finoman szűrt drappszürke agyag úgy, ahogyan apjától látta, tanulta még a nádudvari Batthyány utcai nádfedeles, szabadkéményes kis házukban. Ott még együtt volt a család, apja, a legidősebb Fazekas Lajos és fia, József.

Meg természetesen az anyjuk, aki a nagyobbára férfi ágon öröklődő korongozás mellett a díszítést örökítette át ősi ágon. E század elején még sok használati fekete edény készült itt. Kanta, korsó, hurkasütő és galuskaszűrő, tányér, tál, káposztafőző fazék, csirkeitató, só- és paprikatartó egyszóval minden, ami egy falusi háztartáshoz szükséges volt.

Nem lehetett persze egyenletes ez a munka, mert ha meg akart élni a család, paraszti munkával is foglalkozni kellett. A fazekas munkának az esős idő, a tél kedvezett, vagy egy-egy jó nagyvásárra való előkészület. De ott meg minden alkalommal összetalálkoztak a híres debreceni, tiszafüredi és mezőcsáti, de még a mezőtúri fazekasokkal is. A sok szép formájú színes cserépedény között a nádudvari bogárfekete edény használhatóságával, olcsóságával vagy vonzó ősi formáival, kézbeálló praktikusságával tűnhetett ki. A nagyobb edényeket az öreg, s József nevű fia készítették. Ezt tökéletesítette ő a későbbiek során is. Meg a díszítményeket készítették a nők egy

MK SAJTOFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Prim Zoltán, ötvösművész

HAJDU-BIHARI NAPLÓ
1981 JUL 26
1021

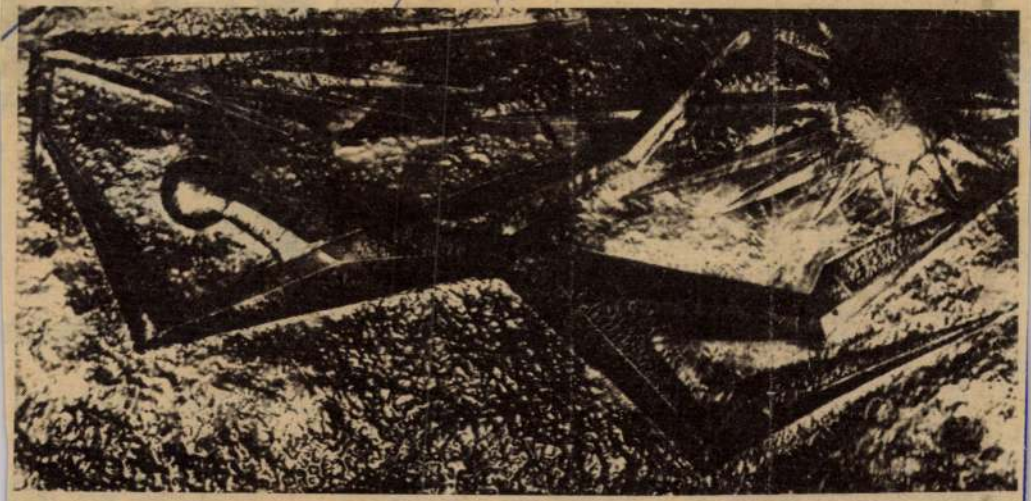

PRIM ZOLTÁN: RÉZDOMBORÍTÁS

A VASÁRNAPI LAPSZEMLE kö
aberráció alighanem pusztán azért vir
turális decentralizáció mindmáig csak
álma maradt. A vidék, szellemi érte
elhanyagolható tétel. Bábálásából is
öröm származik. Ezért akadályozzák
alkotás, hanem a végrehajtás felelősei
mel kulturális intézmények vidékre
hatáskörrel is rendelkező tagozatok lé
is van némi eredmény, az nem az elv gyakorlatba ül-
tetésének, hanem egyes személyiségek kitartó munká-
jának, fáradhatatlan kilincselésének és a városi és me-
gyei vezetés nem kis áldozatvállalásának köszönhető.
Ahol nincs meg ez a készség és érzékenység, ott még
az sem történik meg, amire netán fentről is boldogan
bólintgatnának. A kultúrának ugyanis nincs materiális
hozadéka, nem hasznot hajtó „ágazat", baj viszont több
van vele, mint bármelyik nagy üzemmel. Ezért boldog
minden vidéki vezetés, ha ipartelepet kell létesítenie,
vagy fogadnia, és morcog, ha kultúráról van szó. Így
aztán ne csodálkozzunk rajta, hogy néhány rendkívül
törekvő város gyakorlatát leszámítva — ide sorolnám
Pécset, Győrt, Kecskemétet, újabban Miskolcot is —

CSENGEY DÉNES:

Egy p

Tűz a nap, így délfelé m

MAHIR MAGYAR HÍRLAP
SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Prim Zoltán

HAJDÚ-BIHARI NAPLÓ

Gyula, Hód.

1983 OKT 29

1021

PRIM ZOLTÁN METSZETE

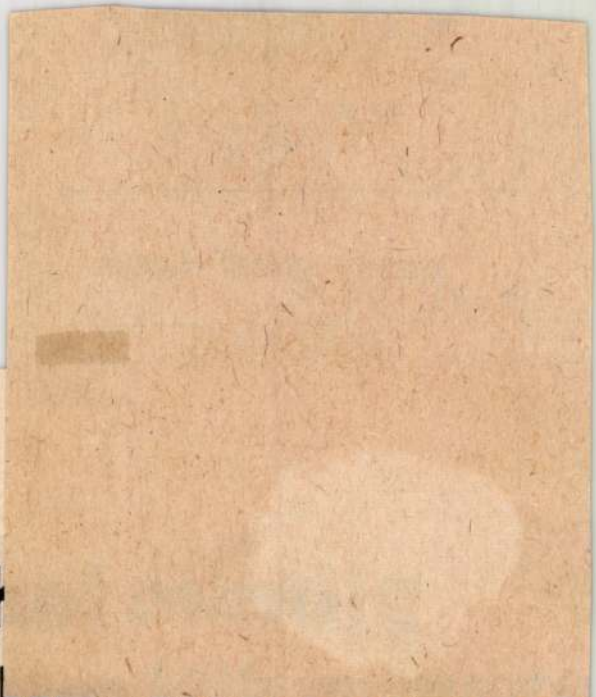

Al
teljesítik a terv

A vállalati történetírók a megmondhatói, hogy milyen ok késztette a Debreceni Ruhagyár vezetőit a hatvanas évek elején arra, hogy Berettyóújfaluban telephelyet alakítsanak. Talán a mezőgazdaságban maguknak munkát nem találó nők rendszeres foglalkozásra való hajlama, vagy éppen az ipart minden nagyobb településen teremteni igyekvő politika képviselte a fő érveket? Ma már teljesen közömbös —, sokkal fontosabb megemlíteni, hogy az akkoriban régi épületekbe

Gépek t
tudáskül

— Megérezte
kérdezem. Első
ra vagyok kív
gyok: az egés
asszonyok szá
vitte a kék vá

MAHIR
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 340-748, 340-726

Prim Viktor
Grafikai a

HAJDÚ-BIHARI NAPLÓ

1983 OKT 8

1021

orvosi
csopo
építés
gyász
nem
megy
lógus
vosok
jelent
de ut
danak az azokon való részvételről.

Az asszisztensek, ápolók körében viszont emelkedett a szakképesítéssel rendelkezők aránya, a megye az egészségügyi szakközépiskolát és szakiskolát végzetteknek évenként megfelelő számú álláshelyet hirdet. A jelentés felveti, hogy az egészségügyi intézmények gyes-en levő dolgozói jobban is élhetnének a részmunkaidős munkavállalási lehetőségekkel! A megye idős korú lakóinak szociális ...dozása — főleg az elhel... ...hetőségeket és a tiszt... ...üli társadalmi ...számát te... ...számára k...

...ONDA ZOLTÁN: SVÁJCI ...

PRIM ZOLTÁN

MAHIR SAJTÓFIGYELŐ

1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

HAJDU-BIHARI NAPLÓ

1981 DEC. 22

1021

PRIM ZOLTÁN: SPORTFIGURÁK (Rézdomborítás)

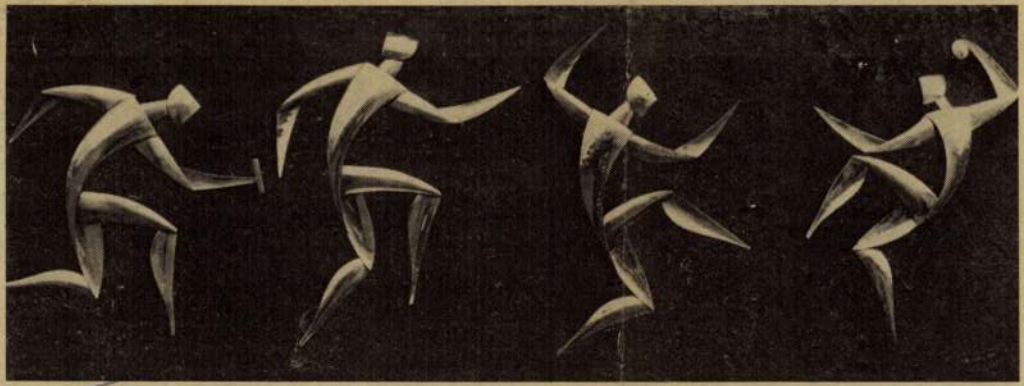

lakás a város központjában. Érdeklődni Csapó u. 40., trafik.

Kettőszobás, nagyméretű, OTP-s, nagyerdei társasházi lakás beköltözhetően, garázzsal vagy anélkül, fizetéskedvezménnyel, sürgősen eladó. Poroszlay út 33/C, Székelyék. Telefon: 17-044.

Debreceni másfél szobás, modern, központban levő OTP-s lakásomat elcserélném budapesti hasonlóra. „Ráfizetek 121 020" jeligére a Hirdető be

INGATLAN

Eladó 400 négyszögöl termő gyümölcsös víkendházzal, bekerítve. Villany, víz van. „150 ezer Ft" jeligére a kiadóba.

Eladó 4 lakásos sorház építéssel beépíthető 300 négyszögöl telek

Hajdúhadház, Tanyi u. 6. Szabó.

CL Trabant lejárt műszakival, 2 éves motorral eladó. Bethlen u. 33. IV. 12. ajtó.

1983-ig vizsgázott, UG-s Wartburg jó állapotban eladó. Érdeklődni Ebes, Hunyadi u. 10.

Fiat 127-es gk. eladó. Érdeklődni Dimitrov u. 2. II. 8.

BÚTOR

Mindenféle szép bútor vétele és eladása. Arany János u. 13. Telefon: 20-019.

Eladók szekrénysorok, rekamiék, heverők és egyéb bútorok. Díjtalan házhoz szállítással, vidékre is. Hatvan u. 63.

Eladó piros velúr, Julika rekamiés garnitúra, vagy Bonanza étkezőre

dú János utca 5. III. 27.

Fehér és vörös bor eladó. Dimitrov u. 16. sz.

Akác-, tölgy-, bükkparketta állandóan kapható a készítőnél. Hajdúszoboszló, Rákóczi u. 65. sz., Soltész, telefon: 60-844.

Korcsolyajavítás, szakszerű élezés, Debrecen, Sámsoni út 8. alatt.

Garázst bérelnék közel a Dózsa Gy. út végében. „Lehetőleg fűthető" jel-

godt helyen" jeligére a kiadóba.

Dobozi-lakótelepi, 1,5 szobás, tanácsi, VI. emeleti lakásomat elcserélem hajdúszoboszlói fürdőhöz közeli beépíthető telekre, vagy víkendházra. „Nyár" jeligére a kiadóba.

Olcsó tanyát vennék vagy gépkocsimat cserélném érte. „Wartburg" jeligére a kiadóba.

Január 1-től különálló szoba, konyha, előszoba

könyvezet
kos boks
adó. Érd
egész na
fonon.

Eladó
nyegek, c
eszköz, k
liental, k
lönleges r
hák, 42—
50-es fiat
hakabát.
VI. 53.

Fehér z
tos kályh

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-743, 340-726

Prim Mtsk

HAJDÚ-BIHARI NAPLÓ
1983 OKT 29

1021

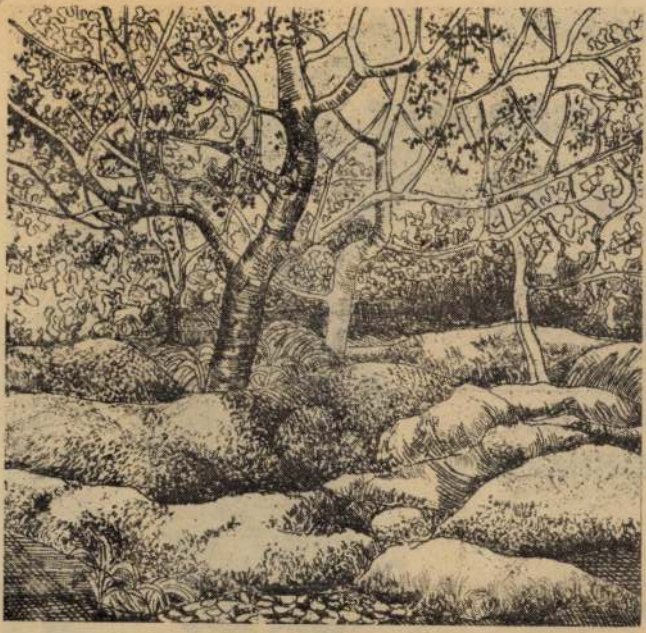

PRIM ZOLTÁN METSZETE

RUZANTE:

A csap
madárka

MA ESTE
BEMUTATÓ
A HUNGÁRIA
KAMARA-
SZÍNHÁZBAN

MK SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR MAGYAR HÍRLAP
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Prim Weg

Graphik

1983 OKT 29

HAJDÚ-BIHARI NAPLÓ

PRIM ZOLTÁN METSZETE

1021

az ekkor divato
stílusokat uta
macquart-szerű
A szobákat azo
másképpen has
amilyen célra
rendezték: álla
lyük általában
lőknek volt, a
ben a szalonba
ebédlőben játsz
tak és aludtak
ténként rögtönz
ken.

A lakás „gazdasági szférája": a konyha, a kamra és a cselédszoba (amely csak a garzonlakásokból hiányzott) belső folyosóval és fürdőszobával határolt önálló egységként különült el a lakás intim, illetve reprezentatív részeitől. Az elkülönültséget külön bejárat fokozta, amely a konyhából nyílt rendszerint függőfolyosóra, s amely a teherliftekhez és a személyzeti lépcsőházakba vezetett. Az általában egy-, ritkábban kétfős személyzet ezeken a mellékajtókon keresztül hozhatta be a lakásba a család élelmét, a pincéből a tüzelőt, vihette a padlástérben el-

házhoz illetve annak iskoláihoz kapcsolódó lelkészpedagógus értelmiség és a szabad pályás orvos-ügyvéd-mérnök foglalkozásúak csoportja. A maradék egyharmad rész rendkívül sokszínű: magántisztviselők, posta—MÁV hivatalnokok, katonatisztek és néhány középvállalkozói szinten mozgó polgár — például: női divatárus, hálókötő gyár tulajdonosa, vendéglős. Ez utóbbiak is mutatják azt, amit a lakbérek még csak sejtetnek, hogy a felsorolt értelmiségi foglalkozásúaknak csak a felső rétege engedhette meg magának a PP

Primaticcio

Mantua. Palazzo del Tè - ban Zsigmond magyar Király képe festőtől.

Balogh Jolán: Andrea Scolari városi püspök mecenási levélkeresője. Arch. Ért. 1923–26. 184. l.

Pálffy János hagyom.
Pozsony 43.

1518 januárius
t ~~1557-ben.~~ 5-én.

V:37.

Körülök a

n ábrázolva, hol a

lólig látható és fejét kissé oldalt
a párkányra állitott gyermek Jézust
elte és baljával anyjának zöld béle-
~~Jobbról [illegible]~~ szent József ~~bontakozik~~ van,
tó és Mária, szembenéz. szőke haju
palástot, a mely fejét is takarja és
kopaszodó szent József ~~[illegible]~~ pedig
~~[illegible]~~ Az égbolt felhózött.

itt-ott lombos fák ~~[illegible]~~ díszlenek

. — Becsértéke 50000 K
nya 1907. november 14-én (1429-908).
örökeltárban 91 és annak kivo-

42

t:
tto il Raibolini, gekauft zu Paris
er Gallerie des Lord Dudley-Ward Lon-
ter Glas, 62 hoch, 46 brt. (Salon No. 2)

kag 27

30

Privaticcio či Romano Giulio, Mantuánan
a Palazzo del Tè-ben ábrázolták Lajosunk királyt.
Cfr. Romanonál.

Arch. Ert. 1927-1928 184. l.

Teleki Sándor gróf II. 240.

4		5	6
Igényeltetik az év	hetében összesen drb	Az összesen igényelt hetijegyek ára: a 30.— K.	Jegyzet
hetére darab			
Áthozat			

BUDAPESTI EGYESITETT VÁROSI VASUTAK.

Jegy

a Budapesti Egyesitett Városi Vasut
a tényleges szolgálatban álló állam
alkalmazottak által igényel

1	2	3	
Sorszám	**Az igénylő neve**	1922. évben kedvezményes hetijegy váltására jogositó igazolvány száma	29
1	Szekelo OHó	18226	1
2	Sabátly Ferenc	18227	1
3	Németh Sámuel	18228	1
4	Bónyi OHó ár.	33559	1
			5
	Tizenhat [16]	árb.	Me

~~Pri~~

Primmer

Párisi u. művészek a Tanács Gal. Nyíl Ujs. 1930. jan. 30.

M.D.K.

PRIMU Vladimir

1930-ban Nagybányán a Szépmívészeti Iskola tagja

Réti: Nagybánya... Bp. 1954. 340.l.

M.D.K.

Primus Mihály, takácsm.

A várpalotai takácscáh cserépkorsója. Feliratból: "... Primusz Mihály jegyző... készitette Mantli xxxxx György Várpalotán." 1844. L.45-és 45/a kép. L.69.függ. M. Népr. Múz. xxxx Lsz: 51.30.898. Függelék: 64. 196.o.

Nagybákay Péter: Veszprémi és Veszprémmegyei céhkorsók.139.o.

A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei.4.1965. Veszprém. Kiadja a Veszprém Megyei Múzeumok Igazgatósága. Veszprém.1965

PRIMUSZ JÓZSEF, keramikus

A városlődi kőedénygyárban, minden bizonnyal, mint szakmunkás keramikus dolgozók névsora 1851-1950
PRIMUSZ JÓZSEF, gyári munkás, 1913-1922
Függelék, 98.old

MOLNÁR LÁSZLÓ: A városlődi kőedénygyár/1866-1950/
275.old

A Veszprém Megyei Muzeumok Közleményei, 10. 1971
Veszprém, 1971

Prin József

Plakát : „Figyelő, a gazdasági szemlélet hetilapja". Bp. 1961.
Színes ny. 24x17. /kétoldalas/.

Az 1961 és 62. évi grafikai plakátok és metszetek. /összeállította: Munkácsi Piroska/
O.Sz.K. kiadványai Bp. 1965.

28.l

Prin József MDK

a MAVOSZ elnökségének a "Kiváló vadász" és "Kiváló vadör" jelvénypályázatán tervezési dijazásban /200 Frt./ részesült.

Magyar Vadász 1963. ápr.

M.D.K.

Princz

Karikaturája cim nélkül több példányban szerepel.

Pesti Mozi,Bp. 1912. nov. 4. I. évf. 3. sz.

Priemer Emil.

Az RM. képzőművészeti iskola növendéke, a Bartók-estéri kidolgozást festé.

Világosság, 1952. febr. 1.

PRINCZ Johann

GÁT Eszter: Pest-budai zongorakészítők. =
Tanulmányok Budapest Multjából XXIII.Bp., 1990
180.p.

Primus Károly

Karikatúrák /2 rajzó/

Magyar Ifjúság 1963 XI. 2

Veduta di Pest dal Monte San Gherardo.

17. Principio del sec. XIX.; con iscrizione tedesca.
J. Blaschke sc., Rauschman del. (acquaforte)

PREFAZIONE

Principio

Catmedaglia

L'influsso artistico italiano che al principio dell'arte della medaglia ungherese si faceva sentire con tanto vigore, è riconoscibile in tutto lo sviluppo di quest'arte in Ungheria, ed è diventato ancora più stretto e continuato soprattutto nei nostri tempi. Gli scultori della più giovane generazione di artisti ungheresi che si occupano della medaglia, erano o sono, quasi senza eccezione, membri della R. Accademia d'Ungheria di Roma. La loro principale fonte d'ispirazione è l'arte antica italiana.

La Mostra vuole presentare al pubblico italiano i migliori prodotti dell'arte della medaglia ungherese, nonché una raccolta di vedute moderne di Budapest, la bella capitale d'Ungheria, illustrata anche da una piccola collezione

MAHIR SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Prim Zoltán grafikusművész

HAJDÚ-BIHARI NAPLÓ
1984 FEB 4

1071

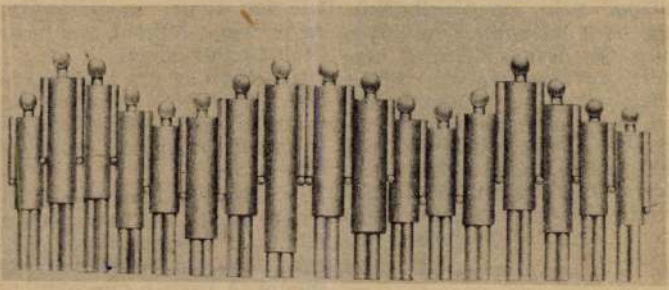

PRIM ZOLTÁN RAJZAI

...on egy ké
...építetlen n
...on mire v
...ébb a kut
...Ha motoros
...a környéke
...Volán-stadi
...aj az egyl
...zú rajokb
...zaik előtt
...művei: akár *Mariapocson* a
...púcsún. Az útviszonyok (fo-
...galmazzunk a sajtó nyelvén)
...éggé nem kifogásolhatóak.
...Az eleje valamikor *kutyakö-*
...ves lőn, de a kő eltűnt csa-
...tornatisztításkor. A földet
...rádobálták, ezt onnan is lát-
...ni, hogy a *kutyakő*, ami na-
...gyobb a *macskafélénél*, még
...előbukkan. Szirtfokként áll
...ki a sötét bazalt. Hóolvadás
...van. Kacsák totyognak előt-
...tem. Vajon Debrecenben va-
...gyok-e?

...SE KI, SE BE?

Elő a térképet! Találomra
...fogok választani egy kitor-
...kolló utcát, mondjuk a „Szi-
...lágyi János"-t. Egy felől ár-
...kolt. Tágas porták, nagy
...ömbházak, néhol még nya-
...kát bólintó gémeskút.

Kihez csengessek be? Kora
...délután. Nézem, hol füstöl a
...kémény. Gáz- vagy hővezeté-
...k ide nemigen fut ki. Két
...ól táplált, rengő húsú faj-

bent a konyhában. Épp kocsonyákat hűtött ki, neki is van hát ideje megtárgyalni egyenrangú félként a sár- és útviszonyok dolgát.

De előbb az ura a *jogos*, az első. Megfontolt. Kezébe támasztja fejét. Még bevezetőt is mond „Debrecen délkeleti részén".

— Elég egy lépés, az is elárulja rögtön, ki hová tette a lábát. A *Szilágyi János* utcán kocsival művészet átmenni. A taxis a minap megsértődött: „Hová tetszett engem vezetni?" Tudtam én, de húsz kiló poggyásszal csak nem *sétálok* ki ide.

— Bátyám, bátyám — sopánkodott a sofőr. — Ezért a huszonhat forintért nem gondoltam, hogy idevezet, de kötelességem bejönni. — És akkor a Dacia fennakadt. Másodjára. Már az Egyletkertben is a hasán csúszott. Kifelé a taxis jobb szerencsét remélt Szilágyi Jánostól, de nem el-, hanem *meg-*

Prim Zoltán

MK SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 61
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
1970 JUL 19

HAJDÚ-BIHARI NAPLÓ
Debrecen

1021

PRIM ZOLTÁN:
NŐ KANCSÓVAL

Régi, szép hagyománya van az aratásnak. Gyermekkoromban, amikor még ismeretlen fogalom volt a kombájn, nem voltak szocialista mezőgazdasági nagyüzemek, a parasztemberek verejtékes munkával vágták a rendeket. Az élesre fent kaszák messziről csillogtak a búzatáblákban. A marokszedők tikkadtan görnyedtek a földeken, dacolva a rekkenő nyárral. A kézi aratás nemcsak hogy nehezebb volt, de sokkal tovább is tartott. Az aratópárok ezrei dolgoztak a búza betakarításában.

Változtak az idők, a körülmények, új életforma köszöntött parasztságunkra. Termelőszövetkezetekbe tömörülve, összefogással, könnyebb és emberibb feltételek mellett végzik az új kenyér betakarítását. Munkáját nagyban könnyítik a kombájnok, a különböző erő- és munkagépek, a technikai forradalom egyéb eszközei.

Ez évben is jól, gondosan felkészültek a termelőszövetkezetek az aratásra. Hiába, az időjárás közbeszólt, és emiatt később tudnak munkához látni, és kitolódik az aratás ideje. A hűvös, esős idő, a hosszan tartó belvíz nehezítette a növényzet érését, fejlődését. Ezek olyan tények, amelyeket mind figyelembe kell venni a betakarításnál. Különösen a feketeföldi és sziki területeken lesz a megszokottnál nehezebb az aratás, mivel a talaj átázott, s emiatt a kombájnok nem tudnak egyenletesen, folyamatosan dolgozni.

Az idén 127 500 holdról takarítják be a búzát a termelőszövetkezetek-

PRINDL Simon Tömörd (Komárom)

1660 - Pozsony

An 1997/1-3. 229.

Offending Command = timeout
Error = nametype : timeout

Stack =

G53
--nostringval--
G53
? ?ł ?ł

M.D.K.

Prindelmeier Lőrinc, Festő

Debreceni mester. 1907-ben a debreceni szinház mennyezetének festményeit kijavitotta, mivel azokat és az aranyozást a gáz világitás korma tönkre tette. 184.o.

Sápi Lajos: A debreceni Csokonai szinház 100 éves története 161.o.

A Debreceni Déri Múz. Évkönyve. 1965. Debrecen. 1966 A Alföldi Nyomda, Debrecen

M.D.K.

Prindl András, ácsmester

meivét 1800-ban említi
az egri adóösszeírás.

Heves megye műemlékei I. írta Voit Pál,
Magyarország műemlékei topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1960. Akadémiai Kiadó,

384. old.

PRINDL András ácsmester. 1800-ban említik Egerben az adóösszeírások.

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

PRINDL György kőműves. Egerben 1761-75 között szerepel az adózók között.

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

M.D.K.

Prindl György, kőműves

Egerben 1761-75 között
szerepel az adózók között.

Heves megye műemlékei I. írta Volt Pál,
Magyarország műemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 374. old.

MDK

Pringer Lajos
asztalosmunkák

Bpesti Szt.István-templom. Építő Ipar, 1905. nov. 20. 391-94 l. képek.

Illyefalvi: Pesti és budai polgárok 1686-1848.....I. 225

Név: Poinik Theodor

Foglalkozás: könyvkötő

Szárm.hely:

Hitfelekezet: Csal.állapot:

A polgárjog megszerzésének időpontja: 1701. IX 19

A polgárjogért fizetett összeg forintban:

Prink Tivadar

bendai könyvkötő

1701.

l.

Romhányi

85. l.

Prónk Tivadar

lundai Könyvtár

1701 ben lett budai

polgára

erről

– Némnyomdászok

59. l.

rtani emlékek.

08.

2.

2.

ALCSOPORT

SZÁRMAZÁSI HELY

MESTER

SZEMÉLYI VONATKOZÁS

EGYÉB ADAT

Ugortonsendiek számára

„Szivárvány" 1946. nov. 9

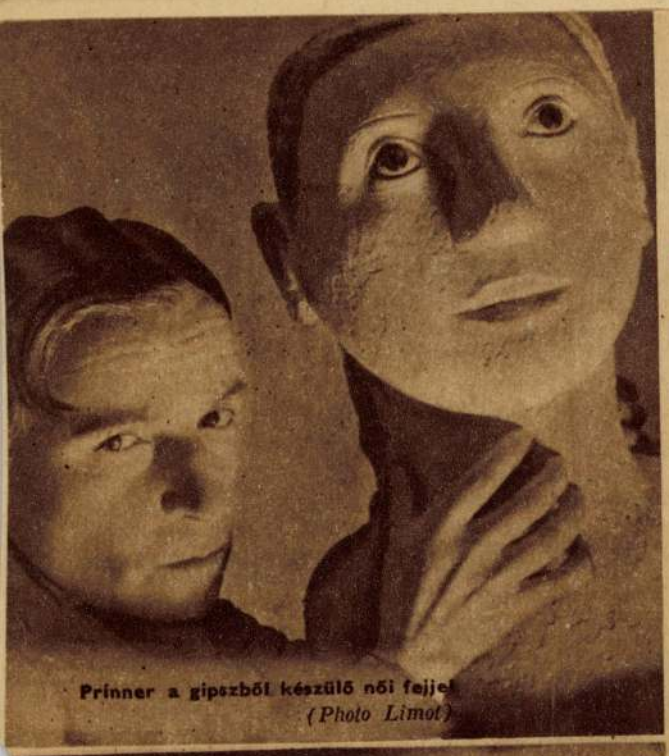

Prinner a gipszből készülő női fejjel
(Photo Limot)

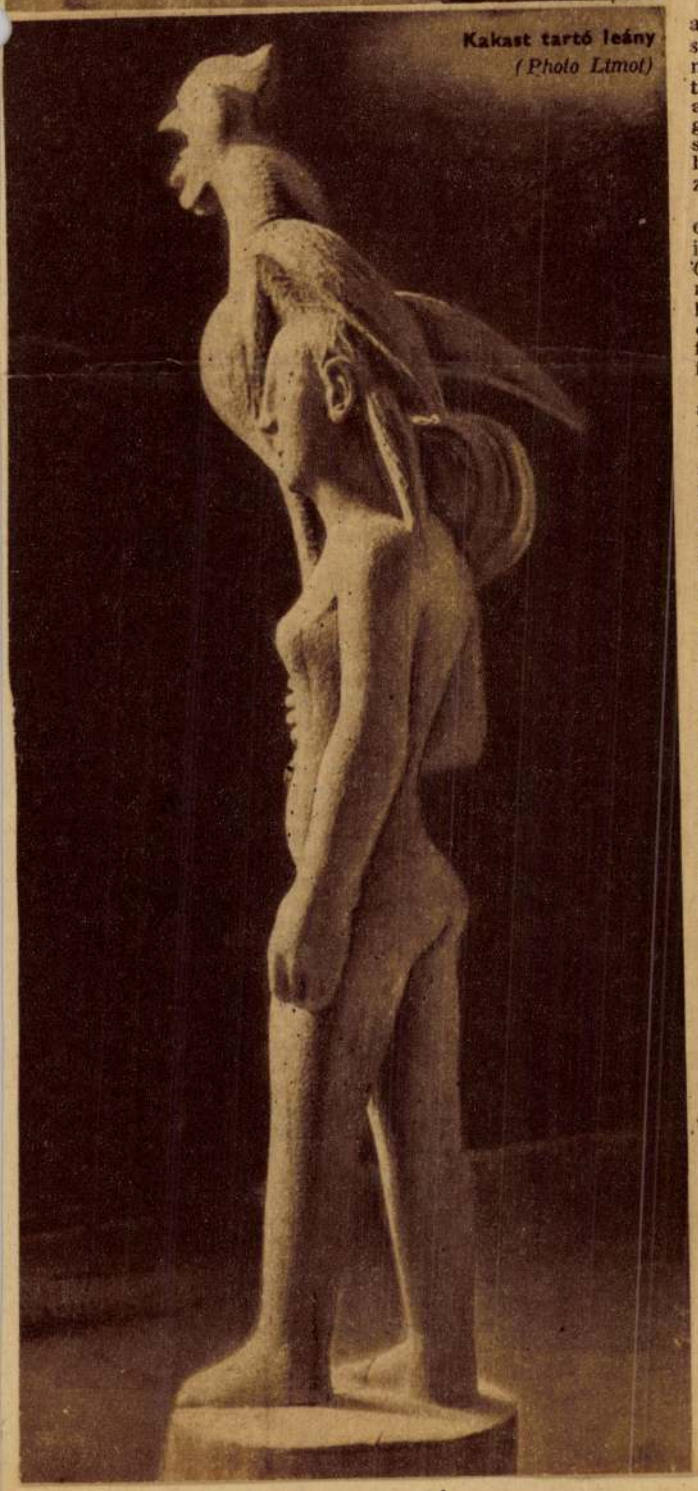

Kakast tartó leány
(Photo Limot)

PETERDI MÁRIA:

PÁRIS LEGFRISSEBB SZENZÁCIÓJA:

A. Prinner

A NAGY MAGYAR SZOBRÁSZ

A. Prinner nem azért ment ki Magyarországról Párizsba 18 évvel ezelőtt hogy ott karriert csináljon. Ő csak — dolgozni akart. Nem járt sehova, a divatos művészkávéházakban sem, szobraival nem kopogtatott be a híres galériák vezetőihez kiállítást kérve.

Félig a föld alatt lévő szobrászműtermébe zárkózott és dolgozott. Nem érdekelte az éhség és a hideg, a pincehelységbe beszivódó nedvesség. Észre sem vette, hogy éjszaka van-e vagy nappal, hogy néha ünnepnapok váltják-e fel a hétköznapokat. Néha nyáron, az izzó augusztusi hőségben felkapott biciklijére és elment egy-két hétre, lekarikázott a tengerpartra, vagy a gyönyörű Auvergne-be, hogy azután visszatérjen munkára éhesen, új élményekkel gazdagabban. Amikor művészete teljesen tárgynélkülivé, absztrakttá vált, egy ilyen kirándulás egyszerre visszarántotta a természet szépségei közé és a hegyek és erdők fenségétől megbűvölten, új alázattal érezte meg a természet mindenekfölött uralkodó nagyságát.

Tizenöt év mult el, alázatos munkával, sokszor dühös acsarkodással, amikor az anyag ellenszegült. A test sokszor gyengének látszott, amikor a törékenytermetű művész hatalmas fatörzsek faragásához fogott vagy kőtömbökkel mérte össze erejét. De a művész mindig győzött az anyag felett. Ahogy legyőzte a saját fizikumát, úgy győzte le az anyagot és kezében a rossz, kicsorbult szerszámok engedelmessé váltak. Michelangelo mondta: hogy „minden kődarabban egy kész chef d'oeuvre rejtőzik, csak ki kell tudni fejteni belőle".

Prinner évtizednyi munkával, önmagával mindig elégedetlenül dolgozott, amikor Párizs megérezte, hogy itt egy valóban nagy művész él és — elment felfedezni őt. *Christian Zervos* a „Cahier d'Art" főszerkesztője, *Picasso* nagy barátja volt az első, aki ámulva állott a rue Pernety-beli műteremben. Azonnal magával vitte Prinner rajzait és megmutatta őket Picassonak. Picasso megdöbbenve figyelte a rajzokat és elragadtatással szemlélte őket *Pierre* is, az egyik legnagyobb párizsi galéria tulajdonosa.

Pierre kiállítást rendezett a művésznek és szerződést akart vele kötni. Szerződést! Ez minden művész álma és vágya.

Prinner azonban gondolkozik. Hogy ő megváljon a munkáitól? Erre még sohasem gondolt. Hiszen ő magának csinálja azt, amin dolgozik. Csak nem fog mindent, mihdent odaadni!? Ez lehetetlen! Kapacitálni kell, kérni, amíg hajlandó egy-egy művétől megválni és dühösen fogadja a bezörgető újságírókat, akik fényképezőgépeikkel ólálkodnak az ajtaja körül. A betolakodott hírnév zaklatja és nem érzi otthon többé magát. Legszívesebben mindenkit kidobna, aki váratlanul toppan be hozzá. Pedig jönnek. Már jönnek hozzá Amerikából és a holland lapok közlik a fényképeit. Amerikai, angol művészeti folyóiratok írnak róla. Nagy lakomákra, estélyekre hívják meg. Elfelejt elmenni. Azután mégis elmegy, úgy ahogy van, piszkos munkaruhában, gipszesen, morcosan.

— Minek hívják őt? — gondolja —. Ha meg hívják, legyen jó úgy, ahogy van. — És senki sem botránkozik meg ezen. Foltos munkaruhája, sötétkék svájci sapkája és elmaradhatatlan pipája szalonképes lett Párizsban, ahol újra tudnak hódolni egy igazi művész előtt.

Hatalmas női fej látszik az egyik fényképen, ami Párizsból érkezett. Arányai talán eszünkbe juttatnák az antik művészetet. Az ó-egyiptomi szobrok fenséges nyugalma helyett azonban ezen az arcon az iszonyat ül. Az összezárt szájon, a tágranyílt szemekben a mi századunk tragikuma él és borzongat meg bennünket.

A kakast tartó leány nyugalmán is uralkodik a rikoltó hatalmas kakas, aki ébresztőt kiált a világnak! „Vigyázzatok!"

Egy harmadik szobor mégis megnyugtatja a felkavart nézőt. Egy gipszből készült női fej. Mosolya vár és remél, berakott szemei hittel és bizakodva neznek előre. Ő lenne a jövő, amelytől talán mégis várhatunk valami szebbet? A művész nem lát mindig sötéten és előre néz. Előre érzi meg a borzalmakat és előre sejti a megujhodást.

Higyjünk neki!

Higyjünk a szépben, a művészetben és az emberi jóságban. És kívánjuk, hogy Magyarország nevét a kiváló magyar művészek híréből, tudósaink kutatásai nyomán, de soha többé ne bűneiről, ismerje meg a nagyvilág.

----- SZ. ---------
Telj.
Menny.
Állami Nyomda, Budapest. 1951. — 6213/0501. L. 1608

PRINNER, A.

MDK

Prinner Anna

Vénasszonyok

M.Szal. kiáll. 1927. jun. 21. l.

MDK

Prinner Anna

Felsőbánya, of.

M. táj- és életképkiáll. 19-2o. sz. Műcs.

1927. jan.

Prinner Anna MDK

Felsőbánya, olf.

Mücsarnok 1927 táj- és életképkiállitás

Pór Imre Antal (1902-ben, Bp.-en született)

Illusztrációk halottak könyvéhez. Karcpel a „Knaurs Lexikon der modernen Plastik" c. könyvben

Vigilia 1962, 4 sz., 23 old.

Primper Antal

Született Budapesten 1902; festészetet tanult és hazájában hamarosan híressé vált szobrász. Huszonhat éves korában Párizsba jött, ahol lemondott minden nemű művészi tevékenységéről.

Thomas Th. Nacht: Lexikon der modernen Plastik, München, 1961. 376 l 294 l

Spinner Antal

Hét éven át piralmas életformák közöt élt s ezen idő alatt okkultizmus- és ego-lépikus tanulmányokkal foglalkozott. 1935-ben visszatért a festőzethez, Párizsban azon-ban nem talált elismerésre.

Knaur Th. Nachf.: Lexikon der modernen Plastik, München, 1961. 376 l. 294 t.

Prinner Antal

Vonakodott festményeit kiállítani, így művei a nyilvánosság előtt ismeretlenek maradtak. 1939-ben a szobrászat felé fordult. Kezelésben formanyelvezete teljesen absztrakt.

Apaur Th. Nachf.: Lexikon der modernen Plastik, München, 1961. 376 l. 295 l.

Prinner Antal

Lassan egy olyan kifejezésmódot talált, amely akkult nézeteitől lett távolságot két kollektív kiállításon mutatta be műveit; 1942-ben Jeanne Bucher és 1945-ben Galerie Pierre Loeb társaként.

Knaur Th. Nachf.: Lexikon der modernen Plastik, München, 1961. 376 l. 295 l.

Princher

magyarországi sorban, 1938-
ban Petrdi Sándorral az Erika hajóval
Párisban. Abban az időben levező
versenyben.

410 l
406 l
271 l
278 l
323 l
344 l
404 l
257 l

Vannai Zseni, Fényben, vízben
Bp. 1958.

Prinner Antal

A szétlőtt ablak	1937.	bronz	~ 70 cm
A menekülés	1950	"	120 "
A mosolygó nő		"	50 "
A napraforgós lány	1942	diófa	150 "
Picasso		bronz-plakett	11,5 cm
Liore de morte	34 db	rézkarc	400 × 300 mm

XX. századi magyar nőmarckú művészet kiállítása.
Bp. Műcsarnok, 1970. Bev.: Dr. Bogner József. 62.l.

Primmer Anna

Jesko

1918

Elänyt 1930. 87. v.

Prinzner

magyar származású
érkezett Párizsban.
Az alábbi darabot
Kompozíció,
Lidércnyomás és
Flirt c. metszetei

Nemzeti Szalon 1936 nov.
Les Artistes Musicalistes
bemutatkozása.

Primer

de

Tomás Galera

93.37

arirtók.

LCFRÉD dr.
Ir. főbakteriológ-
EGÉRIRTÓ,
PATKÁNY-
zurdó SVÁB-
A-STB.-IRTÓ
zsébet királyné
49-69-49

dagátlás.

ozsdamentesité-
odája. Bpest, V.
ános-u. 12.
325-778

ntgen-
tromedikai
zülékek,
öntgen
erelések.

t

tván, Röntgen és
ed. műszaki váll.
t, VIII. Bezerédj-
143-026

u. 1. 3-00

Schlesinger Miksa rövidáru-nagykeresk. Baja, Szt István-tér 1. 2-47

Beszterce

Sander Hermann kézmű- és rövidáru keresk. Beszterce Horthy Miklós-tér 42. 48

Bonyhád

Hirschfeld Testvérek, Bonyhád. 49

Budapest

ALBACHÁRYNÉ ÉS KORAI gomb, csat, öv, divatáru, csipkeáru és szabókellék gyári raktára. Budapest. V. Deák Ferenc-tér 1. 180-220
Bizományi lerakat: II. Margit-krt 38/a. 366-999
Gyárfás Gábor, rövidárunagykeresk. iroda: Bpest. V. Deák Ferenc-u. 16/18. 182-723
üzlet: 181-314

Rövidáru Részvénytársaság Handels Actien Gesellschaft Wien alap. Bp. V. Gróf Tisza István-u. 18. 180-484

Rudolph A. r.-t. Budapest, XIII. Petneházy-u. 47. 292-136

Cegléd

Platz Gyula, kefe és rövidáru nagykeresk. Cegléd, Szolnoki-u. 4. 2-97

OLL-PASTA

Prinner

A Tamás Galéria kiállitásain szereplő abban az időben Párisban élő magyar müvész. 1938, m. 93. 2. 211.

Bende J:
A képzőmüvészeti egyesületek története, kézirat.

Primer

Részt vett a müncheni magyar tárlaton 1972-ben.

Bodri Ferenc: Magyar tárlat Münchenben

Nagyvilág 72/11 1755. old,

Prinner

1938-ban a magyar absztrakt festők táborában részt a Tamás fal-
mában.

Hajós Éva: Martyn Ferenc II.
Corvina 1970.

Prima linia

v Párizsban élt

Hajós Éva: Martyn Ferenc s.
Corvina 1970.

PRINNER ANNA, /ANTON ?/, szobrász

1928 óta élt Párizsban. Martyn Ferenc baráti köréhez számitott. Prinner szobrász, grafikus és keramikus volt Párizsban majd Vallaurisban élt. Misztikus filozófiája szellemét sugalló figuratiy müveket, újabban kerámiát készit. 332.old

HÁRS ÉVA: Martyn Ferenc és a "Párizsi iskola" /1926-1940/. Részlet az életmü monografikus feldolgozásából 331.old

A Janus Pannonius Múz.Évkönyve, XIV.-XV. évf. 1969.-1970. Pécs, 1974

PRINNER ANTON, szobrasz,grafikus,keramikus

1938.jan.30.-febr.8.közösz párizsi magyar müvészek kiállitása a Tamás Galéria 93.kiallitásán Budapesten. A katalógusba a kiallitók között Prinner Anton,magyar szarmazasu,franciaorszagban élő müvész neve is szerepelt. 342.old. 20.jegyz

HÁRS ÉVA: Martyn Ferenc és a "Párizsi Iskola" /1926-1940/ Részlet az életmü monografikus feldolgozásából 331.old

A Janus Pannonius Múz. Évkönyve, XIV.-XV. évf. 1969.-1970. Pécs, 1974

Grimm Jakab

Fekete-fehér reprodukció: „Az oszlop."

Kőrösi Éva: Ungarische Grammatiken, München, 1971.

Oldalszám nélkül

Pfipner Antoine

Magyarországra született. A budapesti Képzőművészeti Főiskolán végzi tanulmányokat 1920-: Róma díj nyertese. 1930 Párizsba megy: S.W. Hayter-nél dolgozik.

Köpner Éva: Ungarische Avantgarde,

München, 1971. oldalszám nélkül

Priuner Antal, nobnéa

Megemlítve.

Dévényi Iván: Jegyzetek a magyar nármarási XX. sz.-i művének bírálatához

53-55.

JELENKOR, Pécs, 1971. január XIV/1

Primer Dulal

Részt vett a "XX. sz. magyar származásu művészek külföldön" c kiállitáson.

Műcsarnok, 197o.

Major Máté: Külföldi magyar művészek kiállitása

Nagyvilág 197o/11 1715. old.

Printner Antal

Állandóan Pénzügyben tartózkodott.

Mórs Éva: Terenc Martyn. Acta Historicae Artium, Budapest, 1968.

2-3. p.

275 l

Prinner Antal

Szabadka, festő, keramikus.

1902, Bp.

1928-ban Párizsba költözött. Kezdetben festett, majd mintákat, almokat készített. Később absztrakt kompozíciókat, mintás rajzokat készített. 1950-ben Vallauris-ban kezdett el keramikával foglalkozni. Haláláig Párizsban élt. Műveiből ajándékozott a Szépm. Műv.-nak. Kiállított művei:

A guggoló nőalak 1937 bronz 80 cm
A fekvő nő mintával 1939 (repr.)

XX. századi magyar származású művészek Szülőföldjük. Bp. Művelt Nép, 1970. Bev.: Dr. Bogdán József. 62. l.

Prinner Anna

szül. Budapesten 1902 dec.
30. ág. ev. 4 polg.
1920/21. II. elvégzés után
veszprémi Bauhard Ágost

Hivatalos közlemények III. 168.

Prunner Anton

Kiállított művét a Képzőművészeti Alap Ajándékozta

Sós Magda: XX. sz. i magyar szobrászati művészek Lexikona.

Magyar Hírek 1970 XII. 12

Prinner Anton

"A napraforgós lány" repr.

Horváth György: Magyar származású
művészek külföldön
NSZ Lapja, Pp. 1970. sep. 20. 14-15. l.

MDK

Primus Anton, szobrász, Jászberény, kerámikus

Kerepel.

Róna Gyula: Magyar iparművészeti művének kiállítása a Műcsarnokban

7.

Népszabadság, Bp. 1970. szept. 19.

Prinner /Anna/ Antal M.D.K.

szül. 1902 Budapest

Pályáját festőművészként kezdte, Benkhardt Ágost növendéke volt.
Első kiállitása 1927-ben a Műcsarnokban volt.
Később Párizsba ment. 1939-től a szobrászat felé fordul. Több kiállitáson szerepel.
1950-ben Vallaurisban telepszik le és kerámiával kezd foglalkozni.

Művészettörténeti Dokumentációs Központ Közleményei
1963. III. "Bauhaus" -szám 83.1.

Г.Гинцбург \Рига\ Ратсл

М.Д.А.

Берлин. 1925 Виндавская

Глубокоуважаемый господин коллега. Возвращаю Вам

Исследование "Евреи-" стр. 63 л.

1862. III. "Еврейская

Международная конференция в защиту Конституции

Prinner Anna

1926 körül Párizsban élt; vele találkozott Martyn Ferenc.
1938-ban a Tanács Galériában szerepel a Párizsban élő magyar művészek bemutatkozó kiállításán.

Hárs Éva: Martyn. Bp. 1970. 5. l., 13. l.

PRINNER, Anton

Anton Prinner
(1902 Budapest - 1983 Paris)

1920 Studium an der Hochschule für Bildende Kunst in Budapest. **1927** Übersiedlung nach Paris. **1930** Ausstellung in der Galerie Pierre. **1932** Beginnt abstrakt zu arbeiten. Setzt sich mit Okkultismus auseinander. **1935** Arbeitet in Hayters „Atelier 17", Beschäftigung mit Drucktechniken. **1937** Ausstellung im Salon des Surindépendants. **1937** erste figurative Plastik. **1940** entstehen Holzskulpturen. **1945** Ausstellungen in der Galerien Pierre und Drouin, Paris. **1947** Illustriert „Das ägyptische Totenbuch", hrsg. von Jean Godet. **1949** Entwickelt die Technik der „papygravure". **1950** Übersiedlung nach Vallauris. Stellt nach seinem Vorbild Picasso Keramiken her, außerdem entstehen weiter monumentale Plasiken aus Holz. **1964** Rückkehr nach Paris. **1976** Präsentation seines Buches „Le Tarot selon Prinner".

Literatur:
Prinner 1932-35 (Prinner 1965 parle de Prinner 1935). Hrsg. Galerie Yvon Lambert. Paris 1965
Anton Prinner 1902-1983. Paris 1985

müvei vallástra
Wille zur Form.
c. Zülle.
Wien. 1933
Zat.

SZALAY LAJOS

Prinner Antal

1947-49 között 66 rajzot és metszetet alkotott az egyiptomi „Halottak Könyve" sírmotra, amelyek egy síkrelief sorozat előfőzőjaként szerepeltek.

Knaur Th. Nachf.: Lexikon der modernen Plastik, München, 1961. 376 l. 295 l.

Rippl-Rónai József

Ez alkotásokat a párizsi Galerie Pierre kiállításán mutatta be; 1950-ben Vallauris-ba költözött, ahol a kerámia alapelemeivel is megkedvelte meg.

Knaur Th. Nachf.: Lexikon der modernen Plastik, München, 1961. 376 l. 295 l.

Spinner Antal

Dél-Franciaországban monumentális, repdkívüli formátumú, háromnégy méter magas bőrből állnak, ezek egyben vallásos- és háborúellenes megnyilatkozásainak megtestesülései.

Spaun H. Wolf.: Lexikon der modernen Plastik, München, 1961. 376 l. 295 l.

Princzip Antal

Szöveglebenyomott fekete-fehér reprodukció:

„Ez ember," fa.

Krauss Th. Nouchf.: Lexikon der modernen Plastik, München, 1961. 376 l 294 l.

PRINNER *Anna*, festő. * Budapest 1902 dec. 30. A bpesti Képzőművészeti Főiskolán Benkhard Ágost növendéke volt. 1927. állított ki először a Műcsarnokban. Tájképfestő.

Ex. Lg II. 332 c

N°20

4233. Lodovico Carracci.
Sz. Bolognában 1555 április 21-én.

A pestis betegek vigasztalás

szemlélhető

Az előtérben, hol egy ürinő,
szik a földön, a jobbról lévő és a
szegyült nép [illegible] karokkal esdekel
és visszatekintő ifjúhoz, a ki [illegible]
végű botot tart. [illegible] két angyal
tya szaglá[illegible]. Az elhunytakat eltakar
lett áll és előrehajlik, munkája kö
a kik [illegible] a háttérbeli épületek
szét a jobbról [illegible] most h
[illegible] látja el az utólsó [illegible]

és a hol

és utóbbi

Fa, méretei 63.4:41.9 cm. —
Gróf Pálffy János hagyománya

Jegyzet Lama Tons
ban IV: 4

~~Jegyzet.~~ A leltár szerint:
Lodovico Caracci: Die Pest
39 brt. (Grosses Vorzimmer No.

2i (4)

Primer Anna

1920/21 II – 1923/24 I.

Ferképzomfoiskèvk
124.1.

MDK

Prinner Anna,
Benkhard Ágost tanár növendéke.

Tanulmányfej.

Az Ernst Múz. OMKK Főisk. Helikon kiáll.-ai.
OMKK Főisk Növ. Munk. kiáll. Bp. 1923 márc. Kat. 9.1.
18-25 éj.

Prinner Anna

Műcsarnok . festő

1927. magyar tag. 700

Kardtöredék, honfoglalás kori

VIII. 205.

Prinner

Tamás Galéria
1938 január

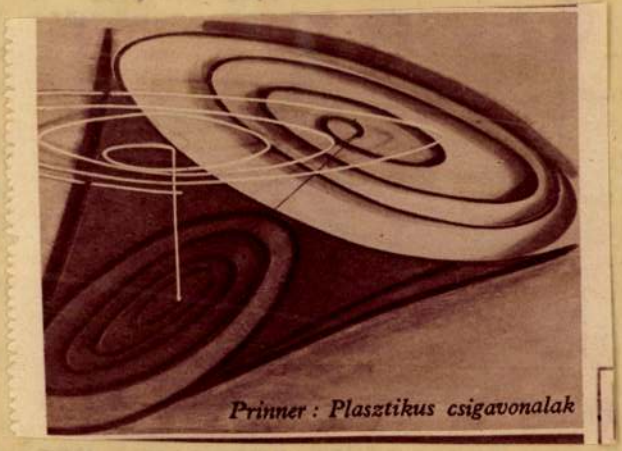

Prinner : Plasztikus csigavonalak

Pesti Napló képes mell.
1938. január 30.

...avív ...mzésekhez	...40
...apvonalai	1.--
tőművészet alaktana, 160 oldal	4.--
, 2-12 ölig, 5-36 czollig	-.40
szerkezete és számitása (For-	
enterek, hajtórudak, kereszt-	
	1.80
oldal, számos ábrával	1.50
kesztése, kezelése és javitása	-.30
lődése, lényege és jelentősége	-.80
ámitása (Egyetemi jegyzetek)	-.80
zerek és a Taylor-féle üzem-	
	-.80
épek és utimozdonyok kezelése	-.80
l- és hajógőzgépek kezeléséről	-.80
ismertetése, kezelése, javitása	-.80
ertetése. 160 ábrával	-.60
usztika kiszámitás és javitás)	1.80
k szerkezete és kezelése	-.50
s kezelése	1.50
	-.60
kereskedők és iparosok számára	-.70
yozás elmelete és kisérlete	1.--
lai vizsgálatokhoz	2.--
rések. Hibameghatározás	2.--
észetről. Augsburgi 1759 évi	
tü táblával, egykoru börkö-	
kultur történeti forrásmü	45.--

1938. 3.

Primer Vilnia

1914/15 – 1917/18

Ferkèpzomfoiskèvk

124. C.

vonalú oszlopos kupolájával és szép korinthusi porticusával. Legszebb és legtisztultabb szellemű koncepciói nem kerültek kivitelre: az oriandai kastély és az athéni királyi palota tervei papiroson maradtak.

ll. D. K.

PRINNER Sándor építész

Miskolc, Rákóczi u 1. Sólétkapu, Dérynét lépcső helyreállítása és új épület (1955.) Rest.

Tervezésvezető: id. Horváth Béla

Major leírás: „Violéki" épületről

Magyar Építőművészet 1958. (VII.) 4/5. sz. 119. l.

Prinner Vilmos

1921. szept -

kiáll. Nemzeti Szalonban

Portrait, pastell

Zsigo Janos, nolga X-116.

Prinner Vilmos

300 k állami segély

Érmiek 1917/18. 30 l.

Primer Vilnus

festō

1915–20

Minsk 1930. 87. l.

Tschüngmall's Automaten (két plakát)

Ofen. Bagó M. é. u.

Föv. Kat. tel.

Kt. (2). 364.

Prinner Vilmos

Vejbiz ⊃ jó sedm.

Minsk 1917/18.

32. l.

mai mű.

századból.

thusi-stylus egyesül olykép,
k jón csigában végződnek az
csiga érvényesül más-más

40 : 53 cm. — Lelt. sz. 1349.
. Glisentitől 200 lirán, vagyis
5 október 24-én (279–895). —
9601–895 és az 1895 novem-
mányi ivet. — Az elszámolást
28-iki 4561 (635–900) és az
sz. leirat (464–901).
r. 26. l. — Verzeichniss Nº 136.
ároltatott az 1439 lelt. számmal.

4

Prinner Vilmos

Diszitő festészetből
dicsérő okm.

Előmisk 1915/16.

44. l.

Primer Vilnos

1921/22 I.

Ferkėpzomfoiskėvk

124 l.

Prinner Erkki

Zook ällamuseolle

Viipurista 1916/17. 29. l.

Diorilo [illegible] eläimen okm.

n. o. 32. l

Nejvaindorläsikori vasstarraund

VI. 162

Primner Vilmos
festő

Magyarok megtérése
c. képe repr.

Művészet · 1941.
40–41. k. 69. l.

Bretton XVII – XVIII. 27. Feb. VIII. 44.

— empire VIII. 44.

Primo Fidelio

ácm.

Bé 1768

Tp Óbuda

Schneider

221:C

Primer István

1915/16 I.

Ferkèpzomfoiskèvk

124. l.

Printz Ferenc dr. MDK

Választmányi tagok
Csatkai Endre: A 40 éves Soproni Képzőművészeti Kör története.

Printstal, Ellen

festő

„FIGYELŐ"
UJSÁGSZELVÉNY VÁLLALAT
Budapest, XIV., Nürnberg-u. 42.
Telefon: 299—632.

Lap: VIDÉKI UJSÁG (Kassa)
1943 FEBR 20.
Megjelent: .....

Eszt festőnő Kassán

Fiatal, szőke lány Ellen Printstal. Különös sorsa van, olyan háborus sors, amelyhez hasonlót a mostani zavaros években sokat teremt az élet. Revali lány, aki gyerekkora óta csak festeni, rajzolni akart. A háboru kitörése előtt Görögországba utazott, hogy a klaszszikus hellén földön folytassa a rajztanulást. Odakünn járja a görög szigeteket és mappája naponta telik meg szines akvarellekkel. Itt éri a háboru kitörése. A többit most ő mondja el:

— Görögországból a háboru kezdetén kiutasitottak minden külföldit. Magyarországra jöttem, mert sokat hallottam a magyarok jóságáról, vendégszeretetéről. Itt élek azóta és dolgozom. Sok magános és kétségbeesett hónap után, valamennyire megnyugodtam, megszoktam itt, megtanultam kicsit magyarul és valahogy nem érzem idegennek magam. Hiszen rokonnép a magyar és az észt.

65. SZLANYI LAJOS: Hóolvadás a parkban.
[illegible] MIKLÓS: Sch. I. arcképe. Mgt.

96. DOLÁNYI BENCZUR IDA: Rózsacsendélet.
97. SÁRKÁNY GYULA: sipeki Balás Kornél. Mgt.
98. DAMKÓ JÓZSEF: Aszkéta. Ter
99. KÁRPÁTHI JENŐ: Szürkület a
100. BOSZNAY ISTVÁN: Tiszadobi
101. KRUSNYÁK KÁROLY: Délután
102. BOSZNAY ISTVÁN: Nagyerdő
103. KNOPPNÉ CURTIS GERTRUD
ban.
104. BENCZUR BÉLA: Facsoport cs
105. CS. FARKAS LŐRINC: Vízpart
106. VASTAGH ÉVA: Kuruc kürtö

Ha családomról, szüleimről hirt hallanék, nem is panaszkodnék, de az a rettenetes, hogy nem tudom, mi van velük.

Budapesten, Nagyváradon Debrecenben és Kolozsvárott eddig Ellen Printstal, aki most Kassán van és akvarellfestésből él. Nézzük ezeket a szines és giccstől mentes finom akvarelleket: észak tájai vannak rajtuk: Dorpar, Olavilinna vára, Tallin, Ösel, Viipuri. Ősi várak, északi tájak, tavak és erdők. Ezeket festi most a szőke eszt festőművésznő, aki hazájától és családjától elszakadva, segitség és támogatás nélkül, egyedül festményeiből él egy számára idegen és mégis otthont jelentő országban.

M. D. K.

PRINSTNER József asztalos

1736. Esztergom, jezsuita Templom-
más dolgozott

Agghásy: Barokk szobrászat... Bp. 1959.

I. 257. II. 83. l.

Művészet 1941.
VII é. 41 sz. 69 l.

Primus Vilmos: Magyar mesterség

MDK

Prinner Vilmos

Portrait, paszt.

N.Szal. őszi tárlat, 1921. szept. 15.1.

Prinz Károly Lajos festőművész
Stilfser Joch, temp.
Előőrsök a Lafraunon, olajf.
Szkutari a Tarabossal, olajf.
Coll di Lana, olajf.
Tüzérségi állás Albániában, olajf.
A Lovcen, olajf.
Sajtóhadiszállás második kiállitása
Nemzeti Szalon, 1917 február

MEK

Prinzhausen Gusztáv építész

Magánép. eng. Építő Ipar, 1906. jan. 14. 16. o.

Prinzhoffer,A. M.D.K.

Kossuth Lajos arcképe. repr. /litográfia/

Cserestury Dezső:A magyar irodalom képeskönyve Bp. 1956.

178.1.

Prinzhofer August MDK

Prinzhofer August 1848-ban készült litográfiája alapján Valero Selyemre nyomott ~~Kossuth~~
Kossuth emlékkép.

SZAKÁCS MARGIT: A VALERO-GYÁR . Bpl 1958.
21-22.l. Repr. 4.kép.

PRINZHOFER, August litográfus M.D.K.

/1818-1885/

Kossuth Lajos arcképe. /1848/ repr.

Cenne né Wilhelmb Gizella: Magyarország története ének képeskönyve 896-1849. Bp. 1962. 288.l.

PRINZHOFER AUGUST

Tört.Képcs.1922. 51.l.

August Prinzhofer

litográfiója: „Kossuth Lajos." 636. p. pesti-olnukiá, 1848.

Rózsa György - Spira György: Negyvenegyek a kortársak szemével, Budapest 1973 575 l

August Prinzhofer

litográfiója: „Alfred Windisch-Grätz herceg." 472. sz. reprodukció.

Rózsa György - Spira György: Negyvennyolc a kortörténet pecsétjei, Budapest 1973. 375 l

August Prinzhofer

litografiója: „Jakob Pózmondy Dénes."
322. sz. reprodukció. 1848.

Rózsa György - Spira György: Negyvennyolc
a karikatúrák tükrében, Budapest 1973. 575 l

Prinz József

könyvkötő

Sopron

1843. jul. 27.

polg. esk.

Hász

Római pénzrendszer. V. 255.

DR. PRINZ GYULA

1.) „A budapesti régió problémái"
c. fejezet

2.) Az ipar problémái a budapesti általános városrendezési tervben." c.
fejezet (148–189. old.)

Budapest városrendezési problémái. Szerk. Preisich Gábor
Bp. 1963. /Mérnöki Továbbképző Intézet előadássorozata /

1.) 26–44

PRINTZ Mátyás bécsi kőművessegéd. Egerben 1752-ben dolgozik --+ Valner János kőművesmester legényeként.

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

M.D.K.

Printz Mátyás, Cécsi kőmű-
vesmester

1752-ben Valner János *)
ceri kőművesmester lecsengéről
dolgozik.

Heves megye műemlékei I. írta Voit Pál,
Magyarország műemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 384. old.

*) Eddig mindenütt „József" volt. Bné.

Printz, Peter

L.
Csat-Frey Gift Fund
XXIV.L

298.L.

Gyüjt

A hely neve	A tárgy megnevezése
Eger,	Szé[illegible]zsaghár külseje

PRINZ Gyula, dr. épitész M.D.K.

mint társtervező

Budapest és környéke általános rendezési terve

szerző: Peré nyi Imre. Presich Gábor, H eim Ernő

Társtervező: Berczik András, Brenner János, Jancsó Vil

Főmunkatárs: Gulácsy Béla, Horváth Sándor, Dr.

Kovácsházy Frigyes, Dr. Szabó Dezső, Turczer László

H elyesbetés

Magyar Épitőművészet 1962/2. 64.1.

Printz József

- Könyvkötő

l.

Csatkai Sopron 1847

18. l -

162 420.-

45011.10 előleg
25.60 maradvány 913 sz.-ről

163 45036.70 együtt 25.-

aka-

164 10.-

165 -.80

166 -.80

167 34.74

aIV, 25. 168. 3.25

sá- 42973.02

el-

45036.70

2063.78

45036.70 45036.70

at

2063.78

.-én

müépitész.

PRINTZ Mátyás szépítő

Besztercebánya. 1753

Ráday Gyűjt. Évl. VI. 357. p.

Printz József

könyvkötő

Sopron

1843 - 1872

l.

Vasi Szemle

1936. 231. l.

Paris

Rollin et Feuardent

1866

Printz József

pesti születésű könyv-
kötő. 1843-tól sopro-
ni polgár.

Csatkőt.

Printz József

radnai kőfaragó-
mester 1806-7-
ben faragta a gyulai
Bárdos-híd köveit
Radnán, honnan
a köveket 1600 ne-
gyen szállították Gyulára.

Scherer
I. 407. l

1810-ben ugyanő fa-
ragta a gyulai Fehér
Körös hídjának
köveit

u. o. 407. l.

15 November

Prinzhofer

l.

Lykanemzromantika

5-3. l.

r.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36. IV. 1.

Kossuth Lajos:

Derékon alól, állva, kissé jobbra rézve. Jobb kezét keresztbe tartja a ~~jobb~~ bal kezével az asztalra támaszkodik. Előre fésült haja hullámos, bajusza kicsiny s leberetvált álla körüli szakála rövid. Ingének gallérja lehajtott, végig begombolt atillája zsinóros s vállra vetett mentéje prémes. Derekát kardköte övezi. Felirata a kép alatt részben aláírásának másaképp:

„Kossuth Lajos"
„PEST VÁRM. KÖV."

alól balra: „PRINZHOFER LITH."
„ jobbra: „ NYOMT MANDELLÓ J."

Kőnyomat, az alak nagysága 29.1 Cm.
Kőre rajzolta: Prinzhoffer

Lapa 5408.

217/94. N:2.

MTK

Prinzhofer

Kossuth Lajos arcképe 1850 k.

Szinnyei VI. 1125-1126 l.

NYOLCADIK TEREM.

I. *I. Ferenc József 1849-ben.*

Derékig ábrázolt, félig balra forduló és szemközt néző alak, szakáll és bajusz nélkül. Bársonygalléros fekete kabátot, fehér mellényt, magas gallérú fehér inget és fekete nyakkendőt visel. Lent a középen a következő írás: «Franz Joseph I. | Kaiser von Oesterreich | etc. etc. etc.»

Kőnyomat. M. 27·5—22 cm. Jelzések balra és jobbra az írás felett: «Gedr. B. J. Rauch—Prinzhofer 1849 | nach der Natur gez. u. lith.» Az írás alatt: Wien, bei L. T. Neumann. — Eigenthum des Verlegers mit Vorbehalt gegen Nachdruck. Nyomtatta B. J. Rauh. Kiadta L. T. Neumann, Bécsben. Kettős példány.

II. *I. Ferenc József 1849-ben.*

Térden felül ábrázolt, kissé jobbra forduló és fejét félig balra fordító alak álló helyzetben. Jobb kezét csípőjére helyezi és balját kardja markolatán nyugtatja. Tábornoki egyenruhát és gombolatlan köpenyt visel. Lent a középen a következő felírás: «Franz Josef I. Kaiser von Oesterreich.»

Kőnyomat. M. 35·4—26·4 cm. Jelzése jobbra az írás felett: «Eybl. 849». Ar írás alatt: «Druck und Verlag von Alois Leykum,/k. k. Hof-Lithograph. Ltsz. 4868.

III. *I. Ferenc József 1858-ban.*

Térdig ábrázolt, jobbfelé forduló és fejét félig visszafordító alak álló helyzetben. Jobbját csípőjén nyugtatja és baljával kalpagját tartja, melyet combjához támaszt. Lovassági tábornoki egyenruhát visel, vállára vetett mentével.

Kőnyomat. Medaillon-alak. M. 39—30·5 cm. Jelzése lent a bal sarokban: «Dauthage. | 858». Ltsz. 1870.

IV. ***Br. Perényi Zsigmond, a főrendiház elnöke.*** († 1849.)

Derékig ábrázolt, félig balra forduló és szemközt néző alak atillában és mentében.

Sepiával és fehér festékkel kiegészített ceruzarajz. Papir. M. 30·2—22·7 cm. Jelzése alul jobbra: «Barabás M. | 1849». Ltsz. 10849.

V. ***Br. Jeszenák János, Nyitramegye főispánja.*** († 1849.)

Derékig ábrázolt, félig jobbra forduló és szemközt néző alak, barna hajjal és bajusszal. Fekete prémes kék mentét és fekete nyakkendőt visel. Atillája nincs jelezve. A lap hátán a következő írás (tintával): «B Jeszenák | martir | 1849.»

Vízfestmény. Papir. M. 29—20·5 cm. Ltsz. 8863.

VI. ***Kiss Ernő tábornok ifjúkori képe.*** († 1849.)

Mellen alul ábrázolt félig jobbra forduló és szemközt néző alak, vörös-hajtókás és arany vállbojtos ulános tiszti kabátban. Szeme, göndör haja és kicsi bajusza barna.

Vízfestmény. Karton. Ovalis forma. M. 11—8·8 cm. Jelzése oldalt jobbra «Daffinger.» Ltsz. 971.

VII. ***Damjanics János, tábornok.*** († 1489.)

Derékig ábrázolt, félig jobbra forduló alak, tábornoki ruhában, mellén érdemjellel. Lent, kissé jobbra az ábrázolt neve: «Damjanics.» (A művész keze írása.)

Tussal és fehér festékkel kiegészített ceruzarajz. Papir. M. 29·3—22·4 cm. Jelzése alul balra: «Barabás M. | 1849.» Ltsz. 10844.

VIII. ***Bem József, tábornok.*** († 1850.)

Derékig ábrázolt, félig balra forduló és jobb könyökére támaszkodó alak. Feje háromnegyed arcélben. Tábornoki ruhát visel, mellén érdemjellel. Lent balra az ábrázolt neve: «Bem.» (A művész keze írása.)

Fehér festékkel kiegészített ceruzarajz. Papir. M. 29—24 cm. Jelzése lent a jobb sarokban: «Barabás M. | 1849». Ltsz. 10857.

IX. ***Gróf Leiningen-Westerburg Károly, tábornok.*** († 1849.)

Derékig ábrázolt, félig jobbra forduló és szemközt néző alak, tábornoki ruhában

Prinzhoffer

id. Andrássy Gyula arch. Körajz, rgr.

Gerevich Tibor – Genthon István: A magyar történelem képeskönyve. Budapest, 1935. 208. l.

VASÁRNAP

17

Kath. F. 23 Cs. sz. G.
Prot. F. 22 Hortense

HÉTFŐ

18

Kath. Pét és Pál b.
Prot. Ödön

KEDD

19

Kath. Erzsébet assz.
Prot. Erzsébet

SZERDA

20

August 1817-1885.Osztrák arcképlitográfus.

tkozásu kőrajzai:

/Walzel/,1846. 20 x 31 cm.-
sle után,1846.-folio.-
képe,1848.fol.

e,1848.

edr.b.Hófelich in Wien.4°.

ernagy,1849.- Fol.

9.

.27 x 32 cm.

76.-29-30.l.
Ranschb.-Kat. No.XX,121.-46-48.l.
.32-60,282,623.sz.
t.Képes.Kat.1922.-610.sz.
s X.Aukció Kat.617.sz.
Tbv.m.IV.31.l.

Prinzhofer,

Magyar vona

Hugó Károly mellképe
Pyrker egri érsek. Ein
Bernath Zsigmond mell

Pázmándy Dénes arckép

Kossuth Lajos. 1849. G

Benedek Lajos táborsz

Geramb Gusztáv br. 184

Szaniszló Ferenc 1854

Gilh-
Kun S
M. Tör
Lanto
Lyka

Prinzhofer, August

PRINZHOFER, AUGUST osztrák arcképlitografus, 1817—1885. Magyar vonatkozású kőrajzai: 1. Hugó Károly mellképe. Ny. Walzel, 1846. 20×31 cm. — 2. Pyrker egri érsek. Einsle után, 1846. — 3. Bernáth Zsigmond mellképe, 1848. fol. — 4. Pázmándy Dénes arcképe, 1848. — 5. Kossuth Lajos, 1849. — 6. Benedek Lajos, táborszernagy, 1849. — 7. Geramb Gusztáv br. 1849. — 8. Szaniszló Ferenc, 1854. Bibl.: Gilh-Ranschb. Kat. 76—29, 30. és Kat. 121—46,48. — Kun S. 32—60, 282, 623. — M. T. Kpcs. Kat. 610. — Lantos X. A. Kat, 617.

P r i n z h o f e r , A u g u s t

Magyar vonatkozású korajzai: 1.Hug
20x31 cm.- 2.Pyrker egri érsek.Fin
mellképe,1848.fol.- 4.Pázmándy Dén
1849.- 6.Benedek Lajos táborszerna
7.Szaniszló Ferenc,1854.- Bibliogr
Kat.121-46,48.- Kun S.32-60,282,62
Kat.617.- Lyka Tbv.m.IV.-

Szabóky Adolf rézpe

[Zelr. olvashata

28×35 cm.—

Föv. Könyvt. Cz. 769/19

ogztrák arcképlitográfus, 1817-1885.
ó Károly mellképe. Ny. Walzel, 1846.
ele után, 1846.- 3. Bernáth Zsigmond
s arcképe, 1848.- 5. Kossuth Lajos,
y, 1849.- 6. Geramb Gusztáv br. 1849.-
fia: Gilh-Tanschb. Kat. 76-89, 30. és
.- M. T. Kpcs. Kat. 6102.- Lantos X.A.

Prinzhofer August

* 1817.

Litab IV. 37, 157

Dzsida, orosz VI. 137.

Printz József

soproni könyvkötő-
mester
(1816–1907)
cégjelvénye.

Soproni Szemle
1940. 39. l.
(Soproni vonatkozású
névpadok az
1939. évben)

P [a Soproni Múzeum]

24

Földváry István: Az esztergomi érseki képtár. Fővárosi Lapok, XIII., 1876., 760. l. — Maszlaghy: Az esztergomi érseki képtár. Új Magyar Sion, VII., 1876., 35. l. — ó: Az esztergomi hercegprímási képtár. Magyar Korona, III., 1879., 21. szám. — Rényi 22—23. l. —

Grafika.

" Kossuth Lajos" körajz Prinzhofer Ágoston müve.

Béke és Szabadság. 1952. 34. sz. aug. 24. 12. l.

Prinzhofer Ágoston grafikus.

Béke és Szabadság.1952.34.sz.aug.24.2.l.

Printz József

soproni kőnyomdász

1816–1907.

üzleti cégére a soproni városi múzeumban az 1840-es évekből.

Fenti Printz Ferenc dr. soproni polgármesterhelyettes ídaszatója volt.

Csipkés Kálmán:

Régi soproni cégek.

Soproni Szemle 1939

247. l. képpel

15 N

1929., 19. l. (1. kép; XIV. tábla.) — Gerevich PA, 208—210. és 212. l. (1. kép, 210. l., (2. és 3. kép, 211. l.) — Péter: A magyar művészet története. I. kötet, Bpest 1930., 118. l. (2. és 3. kép, 119. l.) — Hoffmann, Edith: Über Altäre aus Ungarn. A Műgyüjtő, V., 1931., 165. l. — Rónay, Maria: Die Schätze des Christlichen Museums in Esztergom. A Műgyüjtő, V., 1931., 3—4. l. — Genthon: RMF, 59—60. l. (6. kép,

Printz József

Könyvkereskedő

Grünwald (Greinwald) Magdolna asszonynak vezetője. 1843-ban vette fel a szabadságolt. 1850-63-ban eladónő 1863-72. elhalt

Végrendelkezik.

23. l.

1.

Tartozik

1.	2.		Részvényeseknek
		1.	A részvénytőke 30%-ának befizetés
3.	7.		Személyzet fizetésének
		1.	Levonás betegsegélyezési járulékra
4.	8.		Nyugdíjalapnak
		1.	2% levonás a nov. havi illetmén
5.	10.		Váltótőkekontnak.
		3.	6%. diszkontért
6.			Tartaléknak
			1/4%.
12.			Takarékbetétnek
8.			Részvénytőke befizetésére

Priva Gyula

A miskolci Nehézipari Egyetem Lőporkájának Alomgyalikája havasati mészkőben előforduló jelenségeket és őstörténelmeket ábrázol. (cultive)

Felszabadult művészet

1995. X. 25. 18.05 TV. – Vue –

J.PRINZ, vésnök

752.-Tiroli honvédelmi emlékérem.1908.dec.2.E/.Babérkoszorús fej j.FRANZ JOS.I.D.G.IMP.AUSTR.REX.BOH.ETC.ET.AP.REX.HUNG.Vésnök:R.PLACHT.H/.Babéskoszorúban 1809-1909.Alul vésnök:J.PRINZ.Ezüst.32 mm.Szalag:piros fehér,kivül zöld szegély.370.old.Kép.373.old.

BÁNKI VAJK EMIL: Rendjelek,kitüntetések a magyar történelemben /XVIII.folyt/ 388.old.

AZ ÉREM,Közlemények az éremgyüjtés köréből.XXII.évf. ------- 1966. 37-38.szám. Bp.

J.PRINZ, vésnök

752.-Tiroli honvédelmi emlékérem,1908.dec.2.Babérkoszorús fejj.FRANZ JOS.I.D.G.IMP.AUSTR.REX.BOH.ETC.ET.AP. REX.HUNG.Vésnök:R.PLACHT.H/.Babérkoszorúban 1859-1909. Alul vésnök:J.PRINZ.Ezüst.32 mm.Szalag:piros,fehér,kivül zöld szegély.370.old.Fekete repr. 373.old.

BÁNKI VAJK EMIL: Rendjelek,kitüntetések a magyar történelemben /XVIII.folyt/. 368.old.

AZ ÉREM,Közlemények az Éremgyüjtés köréből.XXII.évf. ééééé- 1966. 37-38.szám. Bp.

Privilegium 1848

Gróf Andrássy Manó (alairás) Tornavasi / Kövér.

Kozák / K folio fenntartás.

Prinzhofer

Windisch-Grätz Alfréd hg:

Térdig látható és kissé fordultan van ábrázolva. Jobbra ~~balra~~ ~~kardmarkolatán~~ nyugtatja, jobbját kebléte felett ~~derekán~~ Bal kezét az oldalán lógó kard markolatán nyugtatja, jobbját kebléte felett. Előre fésült haja, bajusza és tarkója ősz. Nyakravalója fekete, mely alatt ingének galléra látszik, az aranygyapjas-rend jelvényét viseli, mellén két érdemkereszt és két rendjel ~~van~~ ~~látható~~ díszeit. Kétsoros elején kabátjának galléra s hajtókája passzomány, derelás kardbojtos szoritója. Felirata a kép alatt két sorban:

„ALFRED FÜRST ZU WINDISCH GRAETZ
k. k. Feldmarschall"

alól balra: „Prinzhofer 1848"
jobbra: „GEDR. B. J. RAUH"
s legalól középen: „WIEN BEI L.T. NEUMANN
Ausschliessendes Eigenthum des Verlegers."

Könyomat, az alak nagysága 26.5 Cm.
Kőrerajzolta: Prinzhofer.

Lásza 8647 (színes)

8033

107/95 N=42.

Windisch-Grätz

Térdig, háromnegyed jobbra, állva. Rövid haja, bajusza és szakála őz, ala perig kiberetvált. Lecrekteset jobbjában kesztyűt tartja a balját a kökörlátra teszi. Fekete nyakravalója felett szalagon az aranygyapjas rendet viseli, fehér kabátjának galléráját és kajtólája passzmánt tölgyleveleket, a nadrágja oldalt csikos. Derekát szolgálati jelvény szorítja a oldalán kard lóg. Mellét három kereszt és három csillag díszíti. A háttérben balra oszlop áll s jobbra az asztalon bojtát és zöldtollas kalapját látjuk. Feliratai a kép alatt, mely aranykeretben van,

„Feldmarschall Fürst Windisch-Grätz"

alól balra: „N. D. Natur Ges. Prinzhofer"

s jobbra: „Gedr. B. J. Rauh" s

legalól balra: „Verlag Eigenthum v. A. Paterno's Wwe & Sohn in Wien"

s jobbra: „Vervielfältigung ausschliessend vorbehalten."

Könyomat, nincsen az aláírása véve 33.5 : 26.3 cm.

Ltsz.: 7798.

31/93 N.º 93.

Windisch-Graetz Alfred:

Térdig, állva, kardnyolcad jobbra. Rövid haja, barkója s bajsza ősz, arcza pedig lebeszesült. Jobb kezét keblébe dugja s balját kardjának markolatára nyugtatja. Nyakra való felett, mely alól ingének állló gallérja kilátszik, halagra az aranygyapjas rendet hordja s mellét a meg nem határozható rend csillagja fölött a Mária Terézia rend s két érdemkereszt diszíti. Kettős elejü kabátján az gallérja s ujhajtókája passmant s derekát kardkötője szorítja. Felirata a lép alatt két sorban:

„Alfred Fürst Zu" Windisch-Graetz
Feldmarschall"

alól balra: „Prinzhofer 1848"
s jobbra: „Gedr. B. T. Rauh"

s legalól kiépitve: „Wien Bei L. T. Neumann
Ausschliessendes Eigenthum des Verlegers."

Könyomat, az alak nagyságra
Kőre rajzolta: Prinzhofer 1848.

Ltpa 8033

191/93 N.: 1434.

I. Ferencz József:

Térdig, karnyolczad jobbra, állva. Balról elválasztott kajat fülénél előre fésüli s sem bajusza, sem szakála nincs. Jobb kezét kecsesen tartja s baljával előre vett kardjának markolatát fogja. Nyakravaló ja felett az aranygyapjas rend szalagja látszik, kettős elejű kabátjának gallérja s kajtókája passzmant folyó levelekkel, nadrágja oldalt csikos s derekát tábori öv szorítja. Mögötte tájlással áll, a függöny félre van vonva s jobbra az oszlop előtti asztalon zöldposztós talapját látjuk. Feliratai a kép alatt három sorban:

„Franz Joseph I.
Constitutioneller Kaiser von Oesterreich etc.
In Olmütz im December 1848, nach der Natur gezeichnet und lithogr. von Prinzhofer"

legalul balra: „[Original Ausgabe]"; kiépült kés sorban: „Verlag von Artaria & Cie in Wien. Mit Vorbehalt aller Rechte gegen Nachdruck und Vervielfältigung" s jobbra: „[Gedr. bei I. Rauh]."

Könyomat, mérete az oldalé 27 c/m.

Lelta 7608.

31/93 № 22.

Götz Keresztély. 10645.

Térdig, balra fordul, jobbkezével az asztalon lévő holmira, baljával pedig kardjára támaszkodik. Tábornoki egyenruhát visel szolgálati jelvénnyel és mellén érdemkereszttel. Felirata:

CHRISTIAN GÖTZ
k.k. General-Major,
geblieben am 10 April. 1849. bei Waitzen.

ettől jobbra: Götz G M.
jobbra félmagasságban: Prinzhofer 1849.
alól balra: GEDR. E. J. RAUH.
legalól balra: WIEN, bei L.T. Neumann.
jobbra: Eigenthum des Verlegers mit Vorbehalt gegen Nachdruck.

Szines kny., mér. 30.3 cm.

Sz.n. 106-902
490-902-7.

11626.

Prinzhofer August.

Simbschen Károly.

Térdig, kissé balratordulttan állva, gyalogsági tábornoki egenruhában, mellén rendjelekkel, szolgálati jelvénnyel és jobbkezében kétlapu kalappal van ábrázolva. Baljára kardjának markolatán nyugtatja. Felirata a kép alatt:

KARL FREIHERR VON SIMBSCHEN.

k. k. Feldmarschall Lieutenant

e mellett aláirásának másáról: „Carl Simbschen fmL.";

balról: „Prinzhofer 1854";

jobbról: „Gedr. b. J. Höfelich's Wwe."

legalól balra: „WIEN bei L. T. Neumann"

jobbra: „Eigenth. d. Verlegers mit Vorbeh. d. gesetzl. Schutzes gegen Nachdruck".

Szab. lels. 268-914

Lels. n. 14448.

897-914-14.

37.

Prinzhofer

Szaniszló Ferenca:

Térden alól, ülve, katrinyelenad balra fordulva. Gyönüs jobb kezével a térdén fekvő biretumot fogja s baljával pánázot zámlásséréének karfáját-ra nekeredik. Fején caputium van, haját ~~fut~~ oldalt előre fésüli s arcra s bajusza leberetvált. Reverendáját felett cingulum s mozettuma felett kettős láncon függület kord. Felirata a kép alatt öt sorban:

„Excellentissimo ac Reverendissimo Domino
Francisco Szaniszló
Episcopo Magno-Varadiensi S.R.S.C. et R.A. Majestatis Actuali Intimo Status Consiliario, S. Theologiae Doctori, Praesuli ac Patri Optimo, Gratiosissimo
devotus, gratus Clerus Dioces."

alól balra: „Gedr. b. J. Höfelich's Wwe"
s jobbra: „Prinzhofer 1854."

Könyomas, az alak nagysága 27.8 %m.
Köre rajzolta: Prinzhofer
Lapa 8127. (chin. pap.)

39/94 N² 419.

1845

Götz Keresztély:

Csaknem térdig, állva, kissé balra fordulva. Összeszorított jobb kezét az asztalon lévő papíroson nyugtatja, s baljával kardjának markolatát fogja. Rövid haja, bajusza s leborotvált álla körüli szakála összevegyült. Kettős elejű kabátjának gallérja s hajtókája paszománt, mellén katonai érdemkereszt díszít, derekán szolgálati jelvény sorája. Felirata a kép alatt három sorban:

„CHRISTIAN GÖTZ
k. k. General Major
gebohren am 10. April 1849, bei Waitzen"

ettől jobbra méretarányának másaul: „Götz G.M."
alól balra: „GEDR. B. J. RAUH"
jobbra: „Prinzhofer 1849"
s legalól balra: „WIEN, bei L. T. Neumann"
jobbra: „Eigenthum des Verlegers mit Vorbehalt gegen Nachdruck."

Lipsa 1845 (chin. nap.).

107/95. N:3.

Könyomat, az alak nagysága 30.4 m.
Köre rajzolta: Prinzhofer

Eckstein Rudolf. 10413.

Térdig, áll és szembe néz. Jobbkezének hüvelyk ujját kard-kötőjébe akasztja és baljával kardjának markolatát fogja. Felirata a kép alatt aláírásának másakép:

Eckstein Rudolf
ezután két sorban: Főnőkének
Baranyamegye k.i. tiszti kara.
alól balra: PÓZSA GUSZTÁV FESTÉ
középütt: RAUH JÁNOS BÉCSBEN
jobbra: PRINZHOFER LITH.

Kny., chp. mag. 29 cm.

Szn. 8-901.
150-901-2.

Prinzhofer

Gróf Andrássy Gyula
arcképe, kőrajz
festését 1848-ból -

Repr

Domanovszky Sándor

Magyar művelődéstört.
V. k. Rep. c. n.
61. l -

Ferenc József császár
arcképe, kőrajz festé-
sét 1849-ből

Repr. u. o.
62, 665. l.

HELYSÉG

Kraösea.a

VÁRMEGYE

ŐRZÉSI HELYISÉG

TULAJDONOS

SZAKCSOPORT

KOR

MÉRET

ALCSOPORT

SZARMAZÁSI HELY

MESTER

SZEMÉLYI VONATKOZ

EGYÉB ADAT

TÁRGY

MILYEN KÉP VAN RÓLA?

Prinzhofer

Franz Joseph I/
Kaiser von Oesterreich
etc. etc. etc.
Kōjonas/Bolis.
Prinzhofer 1849

Priszhofer

Tomcsányi József (aláírás)
Békés vám. kör.
Közönsét, folio.
Priszhofer 1848.
Wagner József tulajdona
Jasten.

Printhofer

Kossuth Lajos (aláírás)
Közönat. folio.
Printhofer 1894.
mellékl.

Ugyanaz, 1 lévél.

Prinzhofer

Carl Hugo's Sämmtliche dramatische Werke.
Königsberg, Folio.
Prinzhofer 1846.

Preizhofer

Graf Andrásy Sha-
nó (Galicia) Torna
vára. Kör.
Körzonat, folio

Preizhofer 1848.

Wagner Josef Pesta.

Prinzhofer

Excellentissimo ac
Reverendissimo Domino
Francisco Xaverio
(3 voc. vörös) Ko-
gonat f. folio - Ick.
Prinzhofer 1854.
(Ickel Prinzhofer
6 -

Prinzhofer August
festő
* 1817 szept. 10. St. Veit
(Karinthia
† 1885 aug. 7. Bad Stei-
nerhofban
Egy ideig Pozsonyban
működött.

NYOMTATVÁNY.

Lemberger

78. l.

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

MEGHÍVÓ

A

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGÁNAK

19 ..... évi ..... hó ..... n ..... napján

.....

délelőtt / délután ..... órakor megtartandó végrehajtó-bizottsági / rendes / albizottsági ülésére.

Tárgy: .....

Elnök megbízásából:

.....

Hornyánszky V. R.-T. Budapest.

id. Andrássy Gyula arcképe a koronázás körüli időből. Prinzhoffer kőrajza.

Gerevich – Genthon
A magyar történelem képes könyve.
Bpest 1935.

Toldy Ferenc. A magyar irodalomtörténet nagy úttörőjének ifjúkori arcképe budapesti magántulajdonban.

Prinzhofer, August

Litogr. Bécs

1817 – 1885.

l.

Biek Porträt

753. 7.

M.D.K.

Prinzhofer, grafikus

Elkallódott, vagy lappang ezen a kép, amely után Kiss György Kossuth mellszobrát megmintázta. Valószínüleg Prinzhofer kőnyomatának az a reprodukciója, amelyet /Tyroler metszete utáni felvétellel együtt/ a Tört. Képcsarnok tárol. 198.o.

Fejős Imre: Kossuth fényképei. 197.o.

Folia Archaeologica. XX VIII. 1955. Bp. "Művelt Nép" tudományos és ismeretterjesztő Kiadó. Bp. 1956

Nagytekintetü Bizottság !

Bátor vagyok a nagytekintetü Bizottságot kérni, méltóztassék PRIOL FERENC siklósi illetőségü 59 éves munkavezetőnek érdekében a nagyméltóságu m.kir.Kereskedelemügyi Miniszter úrhoz átirni, hogy a müemlékek helyreállitásánál szerzett érdemeinek elismeréseképen részére a kőmüvesmesteri cimet megadni kegyeskedjék.

Priol Ferenc a Möller István műegyetemi ny. r. épitész-tanár úr vezetésem alatt végzett helyreállitási munkáknál 1900 óta-kezdetben mint kőmüves, azután mint pallér és mint munkavezető 1908 óta, végül mint önálló épitésvezető 1922 óta volt alkalmazva.

Munkavezetői minőségben kiváló tevékenységet fejtett ki 1908-14 közt a gyulafehérvári székesegyház helyreállitásánál, majd pedig a valpói várkastély Hunyadi tornyának helyreállitásánál. Müvezetői minőségben 1922-25 közt a pécsi székesegyház és a püspökszentlászlói kastély helyreállitási munkáinál, 1929-től 1930 elejéig az esztergomi főszékesegyház rongálmányainak helyreállitásánál, majd 1930-ban a dunaszekcsői r.k. templom helyreállitásánál elismerésre méltó munkát végzett. Közben egyéb müemléki jellegü kastély és palota épitkezési munkáinak vezetésével bizatott meg, a többi között 1927/28-ban az angol kir.kormány megbizásából Belgrádban épitett követségi palotánál fejtett ki dicséretet érdemlő tevékenységet.

Priol Ferenc, aki a világháboruban frontszolgálatot teljesitett, a müemlékek helyreállitása terén teljesen ki van képezve és mint szakmájának elsőrangu müvelője hivatva van a jövőben is hasznos szolgálatot tenni, de ezt az ipartörvény értelmében csak egy képesitő oklevél birtokában teljesitheti, és mert munkásságát emlékvédelem szempontjából nem nélkülözhetjük, kérem a képesités engedélyezését a nagymélt.Kereskedelemügyi Miniszter Urnál kieszközölni.

Budapest, 1931.feb.9-én

Mély tisztelettel

Möller István
biz.tag

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS
1931
1931 febr. 11.
IRATTÁR 67 Ló. 11. D.

Nagytekintetü Bizottság !

Priol Ferenc munkavezetőre vonatkozó felterjesztésemhez még hiányzó mellékleteket van szerencsém beterjeszteni eredetiben.

Budapest, 1931.febr.17-én

Mély tisztelettel

bizotts.tag

Csatolva : 1898.III.9-én Lukauban kelt keresztlevél

1888.IV.15-én Siklóson kelt ipartanoci bizonyitvány

1888. V.12-én Siklóson kelt iparhatósági bizonyitvány.

ad 41

1931.

Mücsarka özv. Bíróné.

Prinzhofer rajzoló

Pesther Handlungszeitung, 1848.
máj. 14. XXI. 17./68.

Prinzhofer rajzoló

Pesther Handlungszeitung, 1848.
máj. 21. XXI. 19./75.

MDK

Prinzhofer

Benedek Lajos, hadvezér./+1881/ Kőnyomat.
"Prinzhofer 1849."

Tört.Képcs.lajstr.1907. 113.l.

MDK

Prinzhofer

I.Ferenc József 1849-ben. Kőnyomat.M.27.5-22 cm
Jelz.: Gedr. B.J.Rauch-Prinzhofer 1849.nach
der Natur gez.u.lith.

Tört.Képes graf.kiáll. 1907.

Prinzhoffer, MDK

néhány jól megmunkált lappal van képviselve H.L. művészi gyűjteményében.

Dr. Kramer Dezső: Heránszky Lajos Könyvtára. II.
Könyvtári Szemle. 1915. ápr.-aug. 111-119.l.

Prinzhoffer-August

l.

Mag N M Cent

44. l -

e c t o r

Prinzhofer August

l.

Mag. W.M. Cent

63. l.

Prinzhofer August

Litogr

l.

Mag NM. Cent

79. l.

89. l.

és aranyozott rokokó jellegü diszitéssel. XIX. X. Jh.

eknővel boritott fedelén Boulle-modoru, ara- reibschatulle, Palisander mit Boulle-Intarsia in

etü, benne szakállas szent mellképe. XV—XVI. V—XVI. Jh.

áttört diszitménnyel, XIX. sz. — Bildrahmen,

lief fekete elefántcsonttal berakott fakeretben. einrelief. Deutsch, XIX. Jh.

zott fa, Biedermeier. — Rahmenuhr, geschnitzt

ragott fa, a test fehér, a ruházat aranyozott. Heiligenfigur, Holzschnitzerei, der Körper weiss,

.

stromszobor. Álló helyzetben, négyzetes tago- I. sz. — Maria mit dem Jesuskind, Alabaster.

Sztraka Ernőre emlékeztek

Békéscsaba mai arculatának megalapozójára, a 90 éve elhunyt Sztraka Ernő építészre, városrendezőre emlékeztek tegnap délután a megyeszékhelyen. A városháza dísztermében a tisztelők, a leszármazottak vettek részt azon az emlékülésen, melyen *Vukovics Miklós* városi főépítész a sokoldalú, három évtized alatt a feladatok tömegét megoldó mérnökre emlékezett. Az emlékülésnek az az épület adott otthont, melyet Sztraka Ernő tervezett, s építésének munkálatait is irányította.

Vukovics Miklós szavaiból kicsengett: a néhai városrendezőről a kései utódok keveset tudnak, pedig azokon az utcákon és olyan épületek között járunk, amelyeket az a Sztraka Ernő tervezett, aki Bécsben szerezte mérnöki diplomáját, majd onnan, a fényes császárvárosból tért haza, csöppent vissza a sárba, az ország legnagyobb falujába, melyet háromezer nádfedeles háza, utcáinak összevisszasága jellemzett. A nehezebb utat, a temérdek tennivalót választotta, építési szabályok alkotásával, az utcák kuszaságának megszüntetésével és szélesítésével, a település arculatának átalakításával felvállalta *Békés Csaba* rendezését, mely munkáját az akkori városatyák is támogattak. Ilyen előzmények után született meg 1866-ban a mai megyeszékhely első rendezési terve.

Az emlékülésen *Végh László*, Békéscsaba alpolgármestere vázolta a város jelenlegi és távlati terveit, majd *dr. Simon Mihály*, a megyeszékhely jegyzője a városháza belső földszinti folyosóján leleplezte az épület tervezőjének — *Prisztavok Tibor* szobrászművész alkotta — emléktábláját. Az emlékülés a Mokos Teremben *Sisa Béla* építész könyvbemutatójával zárult.

—szekeres—

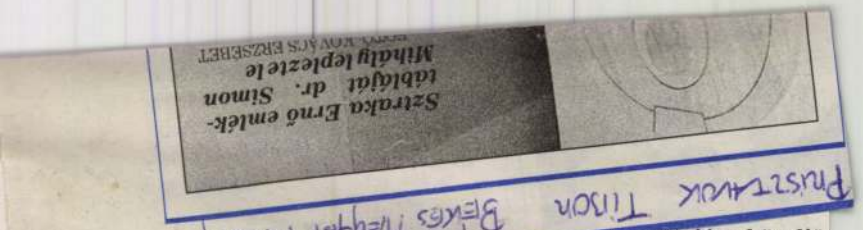

Sztraka Ernő emlék-
tábláját dr. Simon
Mihály leplezte le
FOTÓ KOVÁCS ERZSÉBET

megállapodás biztosítja a magyarországi horvát kisebbség identitásának megóvását – mondta Mate Granics horvát külügyminiszter kedden Zágrábban, amikor fogadta a Magyarországi Horvátok Országos Önkormányzatának küldöttségét.

Kórógy temetőjét is fölkeresheti a menekültek a még szerb ellenőrzés alatt álló horvát Duna menti területeken. A térség ideiglenes ENSZ-igazgatása úgy döntött, hogy halottak napján szervezett temetőlátogatásokat biztosít a menekülteknek 31 településre.

A november 3-án esedékes jugoszláviai parlamenti választásokon a szavazók 45 százaléka a hatalmon lévő baloldali tömböt támogatja majd – áll egy kedden közzétett közvélemény-kutatásában. A megkérdezettek egyharmada a politikusok közül Szlobodan Milosevics szerb elnökben bízik a leginkább.

Visszaszorították a tálib milícia erőit Északnyugat-Afganisztánban a kormányhű fegyveres alakulatok. Szemtanúk szerint kedden a főváros, Kabul északi részén is folytak harcok az iszlám fanatikusok és az északi szövetségesek között.

Rendőrruhába öltözött gengszterek hétfőn súlyosan megsebesítették az egyik orosz bank alelnökét. Vlagyimir Szterlikov autóját az országúton állították le az álruhások, és öt-hat lövést adtak le rá.

Az Európai Unió a közeljö
ságügyi együttműködésben
a társult kelet-európai orsz
Broek, az Európai Bizottsá
társult kelet-európai „Tíze
luxemburgi ülésén, amelyen

A brüsszeli bizottság biztat
tendenciaként értékeli a nem
zetgazdasági mutatók javulá
sát, de a térség országaiba
további előrelépés szüksége
még a privatizációban, a bank
rendszer és az agrárszektor re
formjában, és különösen az ál
lami adminisztráció, a hivatal
apparátus munkájában – hang
súlyozta van den Broek.

A sajtó számára is követ

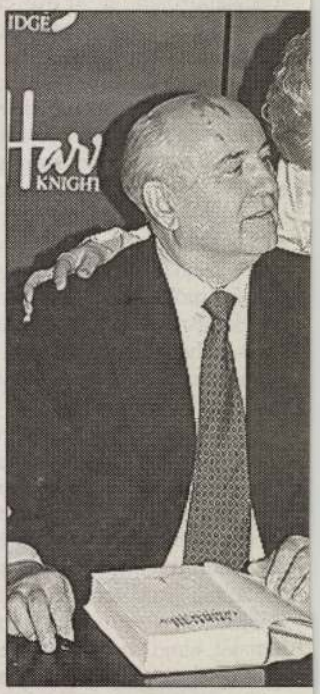

Önéletrajzát népszerűsíti

Prisznus András

vrages.

1725

l. Schürer-Wien

248. l.

47.

Pevák

600 Ev. nóvak Ha

örnyet s mátr

bejegyzésének

nic kromě da

mínění pevák

600 Ev. Mátyásvek

Ifj. Prisztyák József

Kelet Magyarország, 1974. febr. 14.

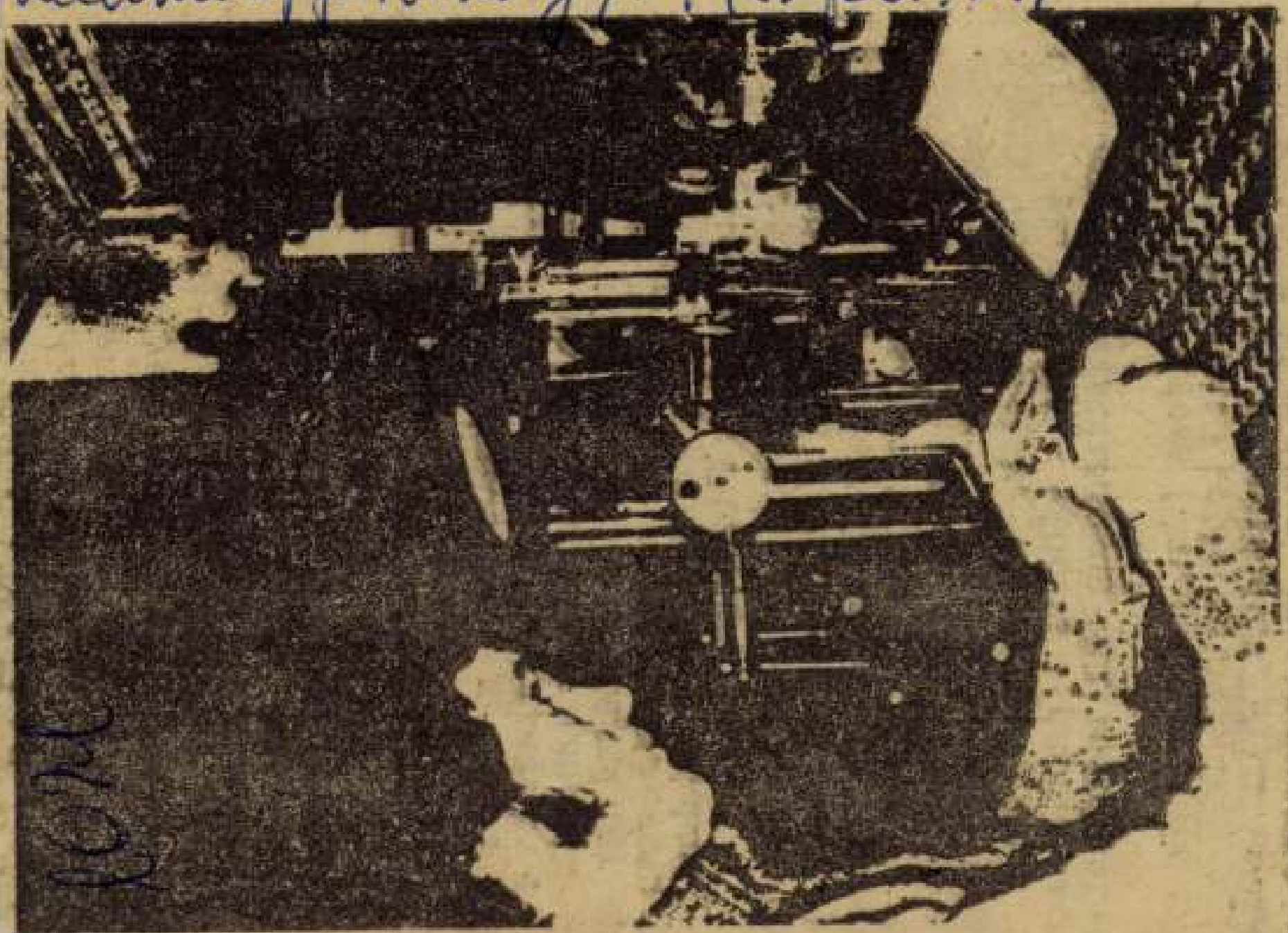

A GÉPSZERDŐ. (Ifj. Prisztyák József fotográfiája)

közül írni-olvasni csak kettőszázkilencvenhé
tud. Kétszázötven bátorligeti lakos sem írn
sem olvasni nem tud.

Hogy milyen nagyot változott a vilá
Aporligeten és Szabolcs más területein i
azt maguk a települések lakói tudják a leg
finkább. Ehhez semmiképpen nem akaro
kommentárt fűzni, csupán hozzá kívánkozi
a változások képéhez egy adalék.

Jó hete múlt, hogy részt vettem a tar
pai termelőszövetkezet zárszámadó közgyű
lésén. Tíz órakor kezdődött a gyűlés, a ven
dégek fél órával korábban érkeztek, s
szövetkezet elnöke javasolta, használják k
arra a harminc percet, hogy megnéznek eg
filmet. Besötétítettek a kis helyiségben é
peregni kezdtek a képkockák, megjelent
cím: „Kurucföldi változások".

Színesen pompázott a Tisza ártere, er
dőt gondoztak a fiatalok, virágbaborult jo
natánosban csodálkoztak az öregek, a mun
kában megfáradt nyugdíjasok, akiket a ts
teherautói, mikrobusza és személykocsija vit
el, hogy megnézzék a korszerű művelésb
fogott határt, lássák, hogyan dolgoznak a
új gépek, miként változik napról napr
minden, ami évszázadokon állt mozdulatlan
ságban.

Pergett a színes film, amit a közös gaz
daság készíttetett saját embereivel, sajá
pénzéből, saját technikájával, saját szöveg
gel és zenei aláfestéssel. Egy filmszakembe
talán azt vizsgálta volna, hogy hol van ezen

PRIORATO, grafikus

Nádasd- Ferenc Prioratonál megjelent metszet-arcképét vette alapul a katalógusban IX/4, IX/11, X[illegible].XI/1 alatt szereplő ábrázolások mestere, a **Kilian Philipp**-féle loretomi kettős portré megfelelő alakját a IX/[illegible]e, IX/7, IX/8 számuaké vagy párdarabjaiké. A IX/5, IX/10 alatt szereplő csportképek megfelelő ábrázoltja az MTKcs 606.sz.olajfestménnyel tart rokonságot. 184.old. 30.jegyz

CENNERNÉ WILHELMB GIZELLA: Zrinyi Péter arcképei 177.old

FOLIA ARCHAEOLOGICA, XXI. A Magy. Nemz. Múz. Évkönyve 1970. Bpest

PRIORATO, grafikus

Az önálló portrék az összeesküvés vezéregyéniségeit bemutató sorozatokba rendeződtek. Így Zrinyi Péter TOORENVLIET-MEYSSENS metszetétől inspirált képmásának/Katalógus IX/1./Nádasdy ugyancsak Prirato művében megjelent ábrázolása nyomán készült portréja a megfelelője.
184.old. 26.jegyz

GENNERNÉ WILHELMB GIZELLA: Zrinyi Péter arcképei
177.old

FOLIA ARCHAEOLOGICA, XXI. A Magy. Nemz. Múz. Évkönyve
1970. Bpest

PRIORATO, grafikus

Az összeesküvésben résztvett Nádasdy portré Priorato nyomán készült. A kompozició csak annyiban változott, hogy a háttér ablaknyilásából hiányzik a kivégzési jelenet. 184.old

CENNERNÉ WILHELMB GIZELLA: Zrinyi Péter arcképei 177.old

FOLIA ARCHAEOLOGICA, XXI. A Magy. Nemz. Múz. Évkönyve 1970. Bpest

Prisching József, kőművesmester M.D.K. Keszthelyi

1806-ban készítteti el a keszthelyi kőművesmester Thuna Antal ács mesterrel együtt a balatonrendegyházi téglagyárnál a kiállítási „öreg család házat" Festetich György rendeletére.

Vörös Béla: A balatonrendegyházi „Csillagvár" építés története.

Veszprém vármegyei Múzeumi Közlemények. 1960. IV. évf. 2 sz. 83 l.

Porschartz Mihály
bruckenthali könyvkereskedő és kiadó
XVI. r.
l.
Igazgatóság könyvtára
31-l.

Prismicer Hans

Köfejtö 1454
(Briesnitz, Szilézia)
l.
Hoffmann Pozsony 37. l.

Hoffmann Südost

2.

M.D.K.

Prisnicker Hans, kőfejtő

1454-ben szerepel a pozsonyi számadásokban.

Hoffmann Edit: Pozsony a középkorban, elfelejtett művészek, elpusztult emlékek. Bp.é.n. 37. old.

Prístaes Ferenc

korongozó

l

Közlezrk1611

1396. l.

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni,
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 435418

MDK

Prister Ottó zágrábi, épitőmester

Raktárépités Fiumében.

Vállalk. Közl. 1909. jul. 14.

Priorato

Budát ábrázoló vedutáját, ill. helyszinrajzát emliti,
képet közli

Molnár József: A budai hajóhid a XVI. és XVII. században. - Müemlékvédelem, 1970. 1.sz. 39-43.l.
42.l.

PRIORATO, grafikus

Az összeesküvőkről, csak egy olajfestmény. Zrinyi Péter, Nádasdy Ferenc és Frangepán. Zrinyi Priorato művében megjelent metszet kissé megfiatalitott változata, ruházata Widemann alkotásának részleteivel rokon. 186.old

CENNERNÉ WILHELMB GIZELLA: Zrinyi Péter arcképei
177.old

FOLIA ARCHAEOLOGICA, XXI. A Magy. Nemz. Muz. Évkönyve
1970. Bpest

PRISTINGER, Joseph, pozsonyi asztalosmester

J.P.,bürg.Tischlermeister,
17 éves lánya megh. [1806, 913 l.]

Pr.Z.

PRISTINGER, Joseph, nasanzi mrtalos-
meter

J. P., bürgerl. Tischlermeister, 71 Jahre, Leänza meg-
halt. (1806, 93211

Brenburger Zeitung
(Benthan)

PRISTINGER, Michael, pozsonyi asztalosmester

M.P.,bürg.Tischlermeister

2 gyermeke megh. [1823,II.köt.560 l.
1827, 554 "]

U.az, † 41 évesen,Pozsony, 1833 okt.3.
]1833, 1051 l.]

Pr.Z.

PRISTINGER, Michael, pozsonyi ácstalos-
mester
M.P. bürgerl. Tischlermeister 7 hónapos fia meghalt (1823, II. kötet, 560 l)
M.P., bürgerl. Tischlermeister, 6 hónapos lánya meghalt. (1827, 554 l)

—

U. az, † 46 éves korában, Pozsony, 1833 október 3. (1833, 705 l)

—

Preßburger Zeitung
(Genthon)

Prinzhofer August

László

Szabad Művészet

1952. 9.7. 416, 417. l.

(Kép)

43735 szám.

Jelen sz.és kelet a.utasitot
hogy Lux Kálmán ~~müemlékek ors~~
a kolozsvári szentferenczrend
kezés megindítása ügyében és
czelfalvi templom helyreállit
tett hivatalos utja alkalmáva
dijai fejében a napidijak utá

Priorato

A namonjvári
várról 1670-ben
készített térképek.

Kéziratok Blössing
csomagjában.

miniszter f.1903 évi márv.hó 17-
ker.állampénztárhoz intézett

énztárt, hogy a pozsonyi Claris-
ségeinek fedezésére államsegélyül
kor.32 fillért a Müemlékek Orsz.
s nyugtatványára elszámolás kö-
és a vall.és közokt.min.tárca

ísolat hiteléül:

PRIORATO G. grafikus

Katlógus IX. Félalak ovális keretben/3.ábra/.Rézmetszet 25.3+17.8 cm.Szignatúra:I.Toorenvliet.delin.-Cor.Meyssens Fe.Viennae.Priorato,G.,Storia di Leopoldo Cesare II./Vienna 1670/.368-369 között.MTKcs.4708. 189.old

JENNERNÉ WILHELMB GIZELLA: Zrinyi Péter arcképei 177.old

FOLIA ARCHAEOLOGICA. A Magy.Nemz.Múz,évkönyve. XXI. 1970. Bpest

Prisztel (Presztl)

Kaiserjäger 33. l. 34. l.

BANKHÁZ R.T.

zlet. Központ: Budapest, IV., Szervita-tér 3.

secsigán elhelyezett rudacskát sziveskedjék
özepén levő nyilásba helyezni és

zerencse-csigáját

Forgás után az asztalt érintő szám
Ön szerencseszáma.
eg azonnal TÖRÖKNÉL!

Budapest, a postabélyeg kelte.

sztelt Cim!

egyformán kedvez mindenkinek, ha azt megfelelő idő-meg. *Ehhez igen kedvező alkalom a nemsokára kezdődő tálysorsjáték. Számtalan példa igazolja, hogy a m. kir. osztály-pétel által feleink komoly összegekhez jutottak.*

ügyfeleinek különösen kedvezett a szerencse, mert a közel-

JOH. P R I T I T Z, Textilfestőmester

HAUPT LADEN BUCH.-Eines Ehrsamen Handwerks Deren Kais: Königl: PRIVILEGIRT Bürgerlichen Schön und Schwartzfärbern in der Königlichen Freyen Stadt Pressburg.
Név:.- 392.- Herr JOH. P R I T I T Z
Felvétel ideje: 1826. 15. Nov.
Hová vették fel: Jankovátz. 162.old

DOMONKOS OTTÓ:Magyarországi festőcéhek I. A textilfestés első nyomai 101. old

ARRABONA, A Xantus János Múz. Évkönyve, 16. Győr, 1974

M.D.K.

PRITSCH Abraham festő

Szt. Györgyről (in Niederungarn)

1708-ban telepszik le Prágóban.

Garas XVIII. N. 243. l

Prittmüller József

Kőműves v. kőfaragó mester 1753 Pesten

Pkc. 212. l.

Rudnói fatemplom VI. 10.

Pritz Károly

1873-77. a pesti József-főreáliskolában nevelkedett Oravetz Károlynak adták.

Schmallfárvahan

110. l.

ıak a karakterisztikus zárt tömbszerü
ıya, plasztikai érzékről tesz tanuságot.
ɜonlitjuk a bécsi Szent István templom-
ız ulmi székesegyházzal, egészen más a
és igy a müvész egyénisége nagyon hatá-
ünik ki. Megfigyelhetjük, oszlopon áll
ház. Ha összehasonlitást teszünk a kas-
ártfai szentségház között, nagyon sok
n a különbségek ellenére is sok hasonló
zlelhető. 3 alak foglal helyet a tornyocs-
második zónában elhelyezett alakok közül
achin alatt van. Ezek a baldachinok a
óikkal nemcsak a kassai szentségházra em-
k, hanem a kassai diszkapukkal is közeli
ın vannak.

Pritzinger Daniel

otec

Kass 1591

Arch. ČA

1912.269.l.

				5900 —
1931. máj 1.	Egyenlegért		4.	4500 —

M.D.K.

Privárry Ferenc, mérnök

Szervei szerint korcsolya-csarnok épül Szegeden.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1901. XXII. évf.

dec. 18. sz. 7. old.

Privigyei kegyes
és templom

Nyitra vm.
Repr.
Schaefer kegyh
86, 87. l.

ɔernakulumos felsőrésszel. Gmunden, XIX. sz. —
im oberen Teil Tabernakel. Gmunden, XIX. Jh.

ɔs oszlopokkal. Gmunden, XIX. sz. — Betschemmel,
. Jh.

ıyolcszögü lappal, ónberakással. Gmunden, XIX. sz.
ınneinlage. Gmunden, XIX. Jh.

s lábakkal. Gmunden, XIX. sz. — Drei Hocker,
XIX. Jh.

akással. Gmunden, XIX. sz. — Zwei Türflügeln,
. Jh.

X. sz. — Tisch, Nussholz, mit Zinnintarsia. Gmun-

XIX. sz. — Tisch, Nussholz mit Zinneinlage.

r, Louis XVI. — Tisch, Birnholz, viereckig. Unga-

ekete, faajtaján Zichy-cimer, belsejében fiókok.
itüriger Kabinettschrank, schwarzes Holz, auf der
er Egerer Schränke.

Privigye

Vas. Gyj. 1865.

461. l.

képpel

Privigyel

Nyitra

temető kerítés -

Kövöki 1887

1) alapnyi kerítéssel 25 mm = 5 m
szélesség.

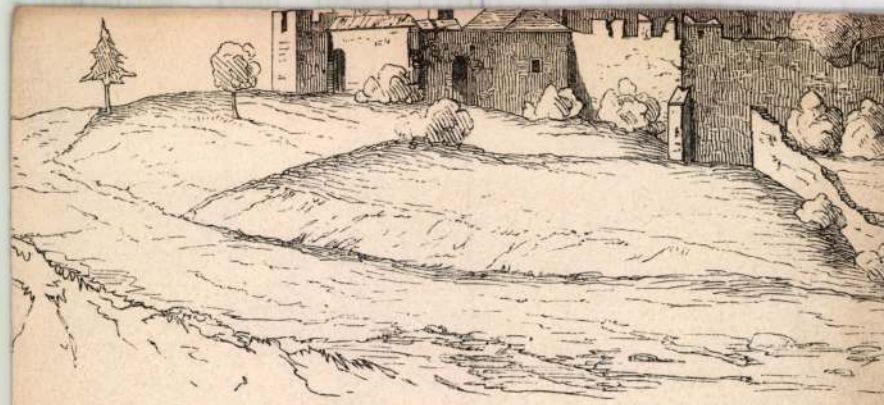

21.

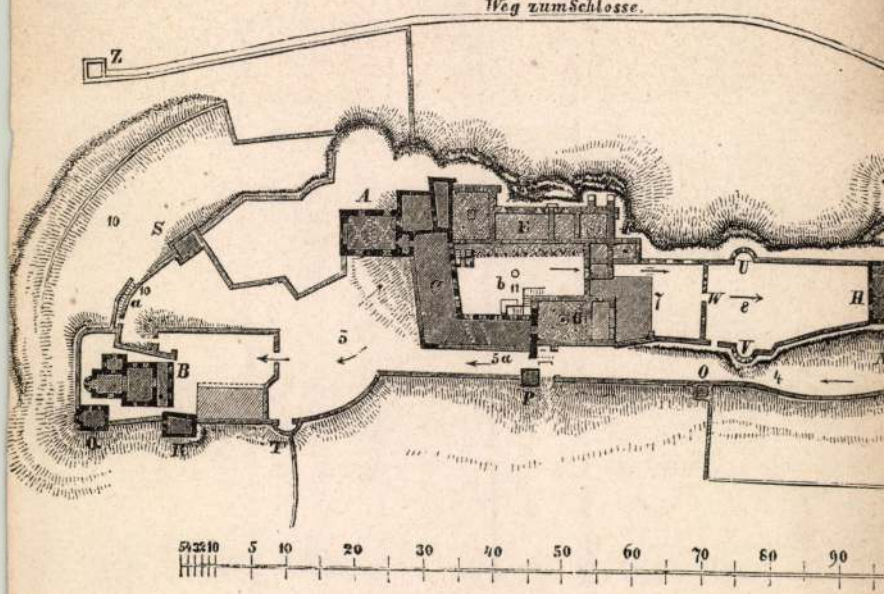
Weg zum Schlosse.
Z
S
A
B
C
D
E
F
G
H
I
K
L
M
N
O
P
Q
R
T
U
V
W
a
b
c
d
e
f
g
h
i
k
l
m
n
o
p
q
r
s
t
u
v
w
x
y
z
5a
6
10
20
30
40
50
60
70
80
90

19.

Privigyei (Privitres) János

M.D.K.

Jegyző

Angliában majd Spanyolországban élt.

Kangyis, Kaz. műv. I3p. 1960 445

Priviquei János

festő ~~zsidó~~ Angliában élt egy ideig.
/Woburnben önzött arcképének jelzése:
„Johannes Priwitzerus de Hungaria
faciebat 1627"/. 1647-ben a spa-
nyolországi ~~te~~ Valladolidban műkö-
dött.

Kampis Antal: A magyar művészet a XIX. századig.
Bp. 1968. 167 l., képes. /Minerva szakkönyvek/

135.l.

M.D.K.

Privigyei János, festő, Privitzer

XVII. századi festő, Angliában, majd Spanyolországban dolgozott. 445.o.

Kampis Antal: A képzőművészetek

A Kultúra Világa: III. köt. A képzőművészetek, a zene, a színház és a film. Minerva. 1960. Bpest

M.D.K.

Privigyei /Priwitzer/ János festő

Külfödre származott magyar festő.
Angliában főuri arcképeket fęstett, majd Spanyolországban bukkant fel / XVII. sz. első fele./

Lyka: A művészetek története, Bp. 1965. 173.l.

MDK

Privigyei János

Genthon István: Magyar müvészek Csehországban.
Bpest. 1937. 8.l.

Privigyei János

XV 4.

Laid

Magyar Könyvszemle

1887. 154-l.

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhel

Miután keresményemnek 191 ..... tésénél ..... jelenhetek, keresményemnek átvételére ..... nevü munkástársamat szóbelileg megbiz

Kelt ....., 191 .....

.....
tanu.

.....
tanu.

Privigyei Lajos 1477-ből

(Joan. de Privitia)

Egy XV. századi papiros codex
belboritékán (M. N. Museum
Cod. Lat. fol. 265 m) feltalál-
tak egy ujabb levelet, melyben
1477-ben Beatrixnak anyjától arra
való többi között kérdezősködő
Prisco atyát, hogy küldjön szá-
mukra papirost, hogy "Aegidius
Romanust" abból leirhassa.

C
145-146.

Privigyei (Privitzer)

János

festő

Laibach

Lyka műtörténet II.

234. l.

CATALOGO

DITTA

CARLO FERRARI

DI PASQUALE FERRARI

VENEZIA

Fondata nel 1876

OFFICINE D'ARTI GRAFICHE

Telefono 48 CARLO FERRARI *Telefono 48*

TIPOGRAFIA – LITOGRAFIA

LEGATORIA – RIGATORIA

3 MEDAGLIE D'ORO

Qualsiasi lavoro di edizione di qualunque mole ed importanza con e senza illustrazioni - Lavori di lusso - Lavori per aziende commerciali ed industriali - Fabbrica registri - Biglietti a rotolo e a blocco per tram, automobili, cinematografi e teatri

Prezzi della massima convenienza – Preventivi a richiesta

CARTOLERIE CARLO FERRARI

S. Marco - Ponte della Canonica N. 338 – – –
S. Salvatore - Merceria del Capitello N. 4981-82
S. Bartolomeo, di fronte la R. Posta N. 5361-61 A
S. Felice - Via Vittorio Emanuele N. 3832 A – –

Listino dei prezzi a richiesta dei Signori Clienti

DEPOSITO DELLE MIGLIORI CASE ITALIANE ED ESTERE
DI COLORI AD OLIO, ACQUERELLO E TEMPERA
Colori speciali per dipingere sulla stoffa senza alcuna preparazione
MATERIALE PER BELLE ARTI
S. Salvatore - Merceria del Capitello N. 4981-82
S. Marco - Ponte della Canonica N. 338 – –

Irivigyei János festő M.D.K.

Angliában élt egy darabig.

1647-ben a spanyolországi Valladolidban mű ödöt

Pompis Antal: A képzőművészetek történet e 654.1

A Kultura Világa Bp. 1963. 655.1

PRIVIL, József, rozsnyói kömüvesmester

J. P., Mauerermeister, 8 napon fia meghalt. (1846, 428 l)

Preßburger Zeitung
(Pozsony)

Privitzer Jakab /XVII.sz./ MD K

festő

Külföldön dolgozott és teljesen elszakadt a magyar környezettől.

Magy.Müv. Tört. I. /szerk. Dercsényi/ 356.o.

Privitzer Janos
Jesto Anglia

l. Maiau 1862
30-l

Privitrer Janus

festö

Lrod

Hekler Ung

115. P.

ÁDIÓ ???

GY A ROSSZ RÁDIÓVEVŐ-
G ÉS PÉNZPOCSÉKOLÁS
IÓVEVŐBERENDEZÉS: FEJLETT KULTÚRA

SZÓRAKOZÁS

JÓ BEFEKTETÉS

S KÓRHÁZZAL SZEMBEN)

renc (Biró-nyomda)

Privitzer Jakob

festő

1627.

l.

Pfeifer A. Bogdán

Jakab. Bp. 1941.

5. l.

Priwitzer János, magyar
származású arcképfestő a XVII.
sz. Angliában. Irkuetes tőle
Sir William Russel arcképe
Woburnben 1627-ből.

Privitzer János

Lyka Károly:

Johannes Privitzer de Hungaria 1627.

Új Idők I. 243. l.

293. l.

KÖNYV- ÉS LAPTERJESZTŐVÁLLALAT
MASZOD

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

PRIWITZER *János*, magyarszármazású arcképfestő Angliában és Spanyolországban a XVII. sz.-ban. Művei közül ismeretesek Sir William Russel és családja több tagjának arcképe Woburnben, 1627-ből. 1647. Valladolidban bukkant fel.

L. g II. 333 e

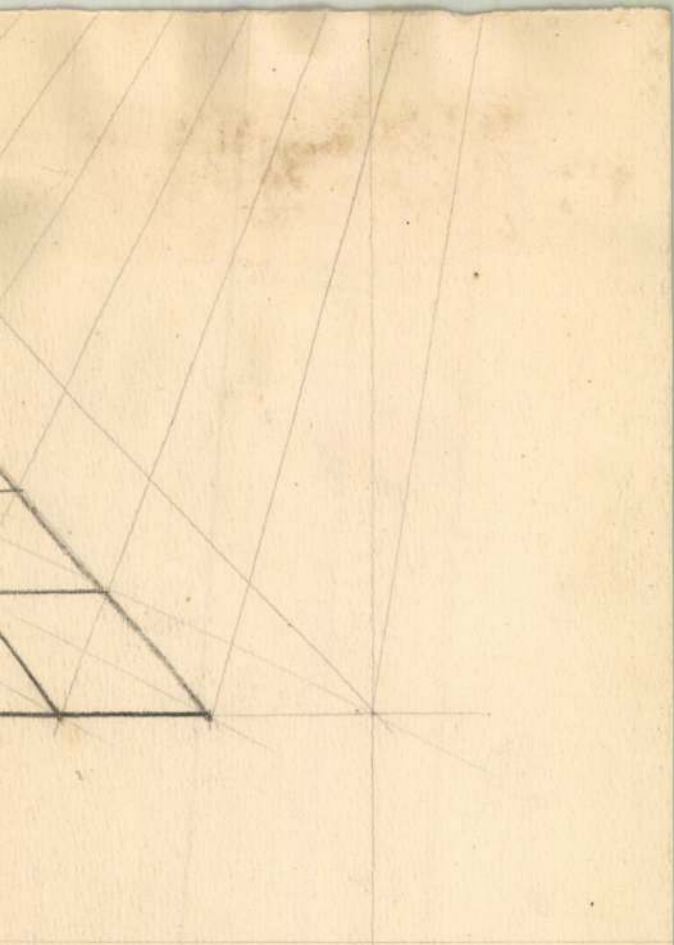
YI ENDRE IVA

Privitzer János

Thieme Becker
XXVII. 409. l.
Lyka

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Egy elfelejtett régi magyar festő

Johannes Priwitzer de Hungaria, 1627

Irta: **Lyka Károly**

Néhány sornyi angol és spanyol írás, azután egy angol főúri kastélyban hét szép képmás tartja fönn egy rég elfelejtett festő-hazánkfia emlékét. A mi irodalmunkban nyoma sincs.

Helyes lesz őt művészetünk történetébe beiktatni, mert az ő korából ösmert magyar festők száma elenyészően csekély és fajsúlyuk sem jelent sokat. Minden jel arra mutat, hogy valamennyiük közt ő lehetett a legkülönb.

A legkoraibb adat, amely működésére vonatkozik, az az 1627-es évszám, amelyet ő maga jegyzett legkülönbnek ítélt képére s amelyen neve ilyen alakban kerül elénk: *Johannes Priwitzer de Hungaria faciebat.* Ez a kép, amelyet itt reprodukálunk, Lord William Russel képmása, egy törpével. Ma is birtokában van ennek a hercegi családnak, amely azt úrilakában (Woburn) őrzi. Itt van a többi hat kép is, amelyet festőnk e főnemesi család ifjú tagjairól festett. A művész nem hallgatta el Angliában sem magyar honosságát, sőt a szignatúrában még külön ki is emelte. De nem hallgatta el másutt sem. Mert angliai tartózkodása után felbukkan Spanyolországban is, ahol mint *„pintor húngaro"*, mint magyar festő szerepel. Megtudjuk ezt Andrés Saló atya egy leveléből, amelyet ez Valladolid akkor leghíresebb festőjéhez, Diego Diaz Valentinhez intézett 1647-ben s amelyben a Szent Ambrus kolostor pátere emlékezteti őt arra, hogy egy alkalommal már fölkereste őt, még pedig Juan *Privisier* magyar festő társaságában, mert ez tiszteletét kívánta tenni spanyol pályatársánál, akinek hírneve őt vonzotta. A páter levele 1647 decemberében kelt, a mi festőnk tehát ebben, vagy az előző évek egyikében kereshette fel a spanyol képírót. Neve itt kissé megmásított alakban szerepel, de kétségtelen, hogy Juan *Privisier* és *Priwitzer* János egy és ugyanazon személy.

Festőnk, úgylátszik, egyike a barokk-korszak legkoraibb magyar világjáró festőinek. Utána elég hosszú sora következik azoknak a művészeknek, akik elhagyták Magyarországot és a külföldön kerestek boldogulást. Ő utána így vándoroltak ki a kassai *Spillenberger* János (Velence, München, Bécs), az eperjesi *Bogdány* Jakab (Amszterdam, London), a bazini *Kupeczky* János (Olaszország, Bécs, Nürnberg), a szokolyai *Mányoki* Ádám (Drezda, Varsó), a feketevárosi *Orient* József (Bécs). Ennek a feltűnő jelenségnek két oka lehetett: eleinte az, hogy az ország nagyrésze török uralom alatt állott s az északi megyékbe menekült földbirtokosság bizony elszegényedett, másik oka az, hogy az ország felszabadulása után temérdek osztrák festőt hívtak be mecénásaink az újjáépülő templomok művészi ékesítésére, ezeket előnyben részesítették a megrendelők és nem is gondoltak arra, hogy művésztehetségeink fejlődését előmozdítsák, ami egészen ínyére lehetett a bécsi politikának.

Hogy *Priwitzer* János messzi utazgatásainak mi volt a rúgója, nem tudjuk. Hiszen életrajzáról sem tudunk

Egy elfelejtett régi magyar festő: Priwitzer János, aki 1627-ben megfestette Angliában a Russel főúri család hét tagját. Képünk William Russelt mutatja, egy törpével, a Bath-lovagrend díszöltözetében. A hercegi család woburni úrilakában őrzik Priwitzer János többi hat képével együtt

Uj Idők 1933. máj. 5 293
10. sz.

semmit azon kívül, amit föntebb már elmondtunk.

Külföldön, úgylátszik, derekasan megállotta a helyét. H. *Walpole*, aki képeiről számot adott egy 1862-ben megjelent művében, azzal kezdi a *Priwitzerre* vonatkozó néhány sorát, hogy „sokkalta jobb festő, semhogy sokáig ösmeretlen maradhasson". Pedig abban az időben, mikor festőnk az előkelő Russel-család képmásait festette, *van Dyck* már járt Angliában és a kor egyáltalában sokfelé bővelkedett kitűnő festőkben. Hiszen művészünknek egy ideig olyan kortársai is voltak, mint *Rubens*, *Rembrandt*, *Hals*, Spanyolországban pedig *Velazquez* és *Murillo*. Ez utóbbi kettő még javában munkálkodott akkor, amikor művészünk Spanyolországban járt.

Walpole a magyar mester műveiről azt írja, hogy azok világosak, takarosak, szabad előadásúak. *Baker* egy megjegyzésében kiemeli szinskálájának üdeségét. Reprodukciónk is jeles műnek mutatja a lord képmását, olyan színvonalúnak, amilyenre tudtunkkal eddig, ebből az időből nincs idehaza példánk.

Hazai forrásaink eddig hallgattak erről a mesterről. Pár sor az egész, amit róla a két angol szerző ír. Még kevesebb, amit spanyolországi szereplőéről tudunk: Saló páternek levele, amelyet egy testes kötetben adott ki spanyolul D. José *Marti y Monsó* a valladolidi művészetre vonatkozó hatalmas adatgyűjteményében.

Ellesett párbeszédek

— Jó napot!

(Csakhogy megint mutatkozik! Mi ujság a nagyvilágban?)

— Többek közt azt is, hogy a newyorki Metropolitanból mozit akarnak csinálni.

(Mozit a nagyoperából? Mozit Amerika büszkeségéből?)

— A büszkeségnek is van határa. Úgylátszik, az amerikai határ négyszázezer dollárnál kezdődik, mert annyi a Metropolitan deficitje, amit senki sem óhajt kifizetni.

(Ezzel aztán a világ-nyomor-hullám el is érte a mélypontját!)

— A mélypontját nem New-Yorkban, hanem Kispesten érte el. Ott egy ember kirabolt egy vén koldusasszonyt. Tulajdonképpen csak ki akarta rabolni, mert semmit sem talált nála.

(A rabló pesti babona áldozata lett. Pesten azzal gyanúsítják a koldusokat, hogy vannak köztük titkos tőkepénzesek.)

— Most pedig kisült, hogy Pesten még a koldusok is szegények.

(Szokott maga közgazdasági szakértőkkel beszélni?)

— Nagyon gyakran. Szeretem őket, mert jó bridzselők.

(Mit tartanak ők a gazdasági krízisről?)

— Krízis? Ilyenekről sohasem szoktam velük beszélni. Gazdasági dolgokhoz mindenki érthet, csak szakértő nem. Ők azt akarják, hogy a krízis az ő tudományos elméleteikhez igazodjék, a krízis pedig analfabéta, nem olvas szakmunkákat és a saját feje szerint bonyolódik.

(Mikor vizsgáztak le maga előtt a szakértők?)

— A világháború első mozgósítási izgalmai idején. Én akkor nyugtalankodtam a kis pénzem miatt és tanácsot kértem Budapest legokosabb emberétől. Először egy zseniális bankvezérrel beszéltem.

(És a bankvezér?)

— Minden adósságot kifizetni és csak a legszükségesebb dolgokra költeni, — ez volt az ő jelszava.

(Jó kis tanács volt!)

— Kifizettem az adósságaimat és még most is sajnálom azt a szép pénzt. Ha okos lettem volna, adósságba vertem volna magamat és hitelbe megvettem volna az Anker-udvart.

(Mert az Anker-udvar mindmáig megmaradt, az adósságok pedig elolvadtak, mint a tavalyi hó.)

— Egy nagyszerű agráriussal is beszéltem. Azt mondta: csak egy biztos érték van a világon: a termő föld. A ház nem olyan biztos, az eléghet.

(Ahá! Hát azért nem vette meg az Anker-udvart! Tehát földbe verte a pénzét?)

— Záloglevelekbe vertem. A szakértő azt mondta, az még biztosabb, mint a szántóföld, mert amíg jó a föld, addig pénzt ér a záloglevél is, de megvan azonfelül az az előnye, hogy nem árt neki a szárazság, sem jégverés, sőt zsebre is lehet tenni, amit a földdel nem lehet megtenni.

(És mi lett a záloglevelével?)

— Mind megvannak még. A Borcsa szakácsné rajzszögekkel szépen odatűzte őket a spájz falpolcaihoz és dunsztos- meg uborkásüvegeket állított rájuk.

(Szóval: nemcsak a ház, de a föld is le tud égni.)

— Várjon csak, mert egy híres politikussal is beszéltem. Ő azt mondta: ma semmi sem olyan biztos, mint a német márka. Mert, hogy a németeket sohasem kell félteni, ők a világ legjobb szervezői és legkülönb katonái. Sohasem fordulhat úgy, hogy ők felül ne kerüljenek.

(Szóval, német márkát is vett?)

— Márkabetétem volt egy berlini nagybankban. Egy nap aztán levelet kaptam a banktól, a levélre kívül egymilliárdos bélyeget ragasztottak, belül meg arról értesítettek, hogy a harmincezer márkás betétem nyilvántartását beszüntették.

(Szóval, a szakértői jótanácsok elsültek, de visszafelé. De most már kitől kérjen az ember tanácsot?)

— Csak a milimáritól!

(Közgazdasági kérdésekben?)

— Csakis a milimáritól! A nagykovácsi svábok tudták, mit kell csinálni, ha háború van.

(Ők mit csináltak?)

— Strimflibe gyüjtötték az arany- és ezüstpénzt, a diktatúra alatt pedig elásták a strimflit az istállóban. Mikor leromlott a bankópénz, akkor áttértek a cserekereskedésre, vajat adtak lepedőért. Ennél okosabbat semmiféle közgazdasági kapacitás sem eszelt ki.

(Akkor talán jó volna, ha a 33-as bizottságot milimárikból állítanák össze?)

— De mi legyen aztán a 33-as urakkal?

(Ők folytatják a milimári-mesterséget.)

— Isten ments! Mit gondol, mennyi vizet öntenének azok a tejbe! Jó napot!

Priwitzer János festő. Magyar származású. Közelebbi életrajzi adatai ismeretlenek. A XVII. század elején Angolországba vándorolt, hol mint kedvelt arcképfestő működött. Woburnban még ma is meg van több, általa festett családi kép, melyek közül különösen Sir William Russel arcképét emelik ki, mely a Sirt fiatal korában, a Bath-rend díszruhájában mutatja be. Walpole, a híres angol műbíráló, dicséri e kép ragyogó színeit és csinos kivitelét. A kép aláírása, mely egyuttal egyedüli adat a művész származására vonatkozólag: „Johannes Priwitzerus de Hungaria faciebat 1627."[1])

---

1) J. D. Fiorillo: Geschichte der zeichnenden Künste. I. Geschichte der Mahlerey. Göttingen. 1808. V. Köt. 357-360. l.

V. ö. Pecz Henrik: Életirási vázlatok. A magy. képzőműv. társ. Évkönyve 1863. Pest. 1864. 86. l.

Privitzer János. festő.

Egy igen derék művész, de életéről igen hiányos és esetleg adatokat bírunk, volt Privitzer János magyar születésű festő. Woburnban megyében és magyar tett általa festett családi képét, amelyek Körösi kiemelik ki a sírt Sir William Russel arcképét, fiával Korában, a Bath lovagrend díszruhájában mutatja be. Ez aláírása: Johannes Privitzenus de Hungaria fecit 1627. Walpole, hires angol művésző, dicséri e kép magyar művészi és kivitelét. 1) 2)

Született: Magyarországon. Életéből ismeretlenek. A XVIII. század elején Angliában működött, hol mint arcképfestő tűnik fel, és ott is halt meg.

Letisztázva

---

1) Pecz Henrik: Életirási vázlatok. A magy. képzőmüv. társ. évkönyve. 1863. Pest. 1864. 86. l.

2) F. D. Fiorillo: Geschichte der Mahlerey. Göttingen. 1808. V Band. 359-360

PRIXNER, grafikus

8, kép. Az avasi templom ábrázolása a Prixner metszeten. Fekete repr. 82.old.

BODÓ SÁNDOR: Adatok a miskolci avasi templom kápolnához 71.old.

A Herman Ottó Muz.Évkönyve. XI, Miskolc, 1972

PRIXNER, grafikus

A miskolcot a Tetemvár felől ábrázoló Prixner-féle metszet ,ábrázolja az avasi templomot is.A metszet zavaros, de látható a két kápolnát elválasztó gotikus fal. 77.old

BODÓ SANDOR: adatok a miskolci avasi templom kápolnához 71.old.

A Herman Ottó Muz.Évkönyve,XI. Miskolc,1972.

Festő 1919-1945

Nagy Sándor

Pesti Hirlap 1932 LIV okt. 11. 8 o.

Emléktáblaleleplezések

Rézmetszet ,XVIII sz.

Fabritius és Py...

Prixner

1796

Századok 1874.184-205 o.

Nagy Iván: Magyarország képzőművészei /Prixner/

Ivanyi Grünwald Béla festő

A velencei nemzetközi müvészeti kiállitás magyar csoportját szervező bizottság tagja

MÜVÉSZET
XIII.évf.1914.
127-128.
"Magyar müvészet..."

Rézmetszet

Az ereklye csókolása

Prixner

Századok 1874.184-205 o.

Nagy Iván: Magyarország képzőművészei
/Prixner/

Festők, XX. sz.

Nyilasy Sándor, festő (1873–)

Hungarian Quarterly, 1940.

Vol. VI. No. 4. 727–733 o.

Farkas Zoltán: Nyilványa, a major Barbizon.

Részletes

Durch Minervens Leitung ...
Prixner

Századok 1874.184-205 o.

Nagy Iván: Magyarország képzőművészei
/Prixner/

Festők, XX. sz.

Nemes Lampérth József, festő XX. sz.

Művész, 1948. Autonom., No. 4. 6-14 l.

Rabinovszky Máriusz: A modern magyar művészet pályája.

Rémtettzet

Bacsinszky András munkácsi püspök ar
Prixner

Századok 1874.184-205 o.

Nagy Iván:Magyarország képzőművészet
/Prixner/

Festők XX. sz.

Nagy István, festő, XX. sz.

Mérei: 1948. Autumne, No. 4.

6-14 l.

Rabinovszky Márius: A modern magyar művészet előzményei.

Részletes

Térkép

Prixner

Századok 1874.184-205 o.

Nagy Iván: Magyarország képzőművészei

/Prixner/

Nagy István festő, 1873 -

M Ű V É S Z E T
XIII.évf.1914.
233-234.
"Müvészház"
illusztráció: 236.

Rézmetszet ,XVIII sz.

Jelenet a peleskei nótáriusból

Prixner

1796

Századok 1874.184-205 o.

Nagy Iván:Magyarország képzőművészei /Prixner/

Nagy Sándor festő. 1869 -

/Céhbeliek 1914.évi kiállitá-
.sának installációja/

M Ű V É S Z E T
XIII.évf.1914.
234-236.
"A Céhbeliek."

Rézmetszet , XVIII sz.
Nagy Konstantin tábora

Prixner
1797
Századok 1874.184-205 o.
Nagy Iván: Magyarország képzőművészei
/Prixner/

Orbay Zsuzsa festő

Passzportja, 1928. 21 sz.
5021.

Walter Gyula: Orbay Zsuzsa kiállítása

Rézmetszet, XVIII sz.
Nagy Károly
Nagy Konstantin a zsinaton

Prixner
1798

Századok 1874.184-205 o.

Nagy Iván: Magyarország képzőművészei
/Prixner/

PŘIX Mathias M.D.K.

muraviorum magister

Frakturóvonalja

1952)

Művért. Kapossy János: Épitők, szobrászok, festők és szobrászokx grafikusok Magyarországon 1828-ban

137. l.

Prix János, Képáros

MNK

1810 ben Sopron polgárává fogadta, de
később eltiltják a foglalt tiszt elárá-
sától. 318 old.

Csatkai Endre: Vándorkereskedők és vándoriparosok
a régi Sopronban és a megyében. 313.o.

Soproni Szemle, Helytört. Folyóirat. XVII. 1963.

Dévitzer János

Lengyelországi magyar származású festő
1620 körül angol kastélyokban festett

Gál István: Magyar-angol művészeti
kapcsolatok. „Művészet" folyóirat, Budapest,
1968. március 3. sz. 81.

Johannes Priwitzer

* **(Egy elfelejtett régi magyar festő, Johannes Priwitzer de Hungária 1627.)** Néhány sornyi angol és spanyol írás, azután egy angol főúri kastélyban hét szép képmás tartja fenn egy rég elfelejtett festő hazánkfia emlékét. A mi irodalmunkban nyoma sincs. Helyes lesz őt művészetünk történetébe beiktatni, mert az ő korából ismert magyar festők száma elenyészően csekély és fajsúlyuk sem jelent sokat. Minden jel arra mutat, hogy valamennyiük között ő jelhetett a legkülönb. Johannes *Priwitzer* megfestette a korabeli angol főúri társaság tagját. William *Russel* lord családjának birtokán még ma is őriznek tőle hét mesteri képmást. Pedig abban az időben, amikor a magyar festő az előkelő Russel-család képmásait festette, *Van Dyck* már járt Angliában és a kor bővelkedett a kitünő festőkben. *Rubens*, *Rembrandt*, *Hals*, *Velasques*, *Murillo* voltak a kortársai. *Lyka* Károly ismerteti az elfelejtett, régi magyar festőt, életét és mű[illegible] az *Uj Idők* mai számában.

BH. 933. III. 5.

M.D.K.

Privitzer Ferenc, festő

1627-1647 között működött udvari képfestő Angliában és Spanyolországban működött. Több képét tartották már a művét mellé mindig odatették a „hungaricus" jelzőt.

Allgemeine Kunstgeschichte, Leipz.Veb.Seemann,I.Aufl. 1966.Bd.V.Die Kunst des 17.und 18.Jahrhunderts,864 old.

Magy.művészet fejezete: A.N.Tichomirov, 513. old.

M.D.K.

Privitzer János, festő, Privigyei

XVII. századi festő. Angliában, majd Spanyolországban dolgozott. 445.o.

Kampis Antal: A képzőművészetek

A Kultúra Világa III. köt. A képzőművészetek, a zene, a színház és a film. Minerva. 1960. Budapest

Johann Privitzer

Magyar festő, aki Nyugat-Európában működött és ott virágkorát élte.

3830.

Klaniczay Tibor: Magyar klasszicizmus a XVIII. sz.-ban, Irodalomtört. Közlemények, Bp. 1955.

MDK

Privitzer János, arcképfestő

Angliában szerzett hirnevet.

A magyarországi művészet története. I. 405. l.
Bpest, 1961. II. kiadás.

M.D.K.

Privitzer Tálos, festő

nevét a külföldre került magyar barokk festők körök említik. Pozdány Jakabbal együtt Dublinban dolgoztak.

Information Hungary, Szerk. Erdei Ferenc

Akadémiai Kiadó, Bp. 1968. 904. old.

M.D.K.

Privitzer János

festő

Régi magyar arcképfestő, aki sok idejét külföldön töltötte, 1627-ben Angliában, 1647-ben Spanyolországban bukkant fel.

Lyka Károly: Rákóczi festője, Mányoki Ádám.
Élet és Tudomány. 1958. Bp. 4sz.

103 l

Pivnitzek János

műve „John Russel" Woburn magán-
tulajdonban, fekete-fehér reprodukció!

Genthon I.: Monumenti artistici Ungheresi all'Estero. Acta Historiae artium, Budapest, 1970. 1-2 sz.

171.

Szivitzer János

Több külföldön dolgozott magyar művészként tartják számon.

Genthon I.: Monumenti artistici Ungheresi all'Estero. Acta Historiae Artium, Budapest, 1970. 1-2 sz.

10 l.

Privitzer Lajos
kb.

„Privitzeras de Hungaria" – ként jelzte műveit. Felvidéki, angliában működött. Portréi a XVII. a. első felében, az angliai Woburn Abbey-ben maradtak fenn.

A magyar művészet tört. I. 275.
Corvina (1970.

Priwitzer (Privisier, Priwitzerus) János (Johannes)

A XVII. szd jeles portréfestője, magyar származású, Angliában, Spanyolországban dolgozott. A Russel-család több „ábrázolatát" készítette.

[Lásztl M.: A magyar portréművészet főbb.; „Műgyűjtő", 1920. 4. sz. 41. l.

Priviteo fájnos
fs tb

Angliában dolgozott

Magyar anyelvtud. 5
MRT - Minerva 1970.

Swiftzer János

magyar származású festő; a Bedford-i herceg arcképe (1627) Windsorban található. Mellette egy barokk-képe ismeretes.

Venturi L.: Monumenti artistici Ungheresi all'Estero. Budapest. 1970. Acta Historiae Artium. 1-2 sz. 171

Privitzer József

1650 körül származik a Selmecbánya-i „Szüzonya" képe, és a 1654 évből vagy később való pozsonyi fogadalmi festménye.

Zenthon I.: Monumenti artistici Ungheresi dall'Estero. Acta Historiae Artium, Budapest, 1970. 1-2 sz. 171.

Privitzer Janis

Laid
2
Kpt. 1863. 86. l.

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhel

Miután keresményemnek 191 ...

tésénél .....

jelenhetek, keresményemnek átvételére

nevü munkástársamat szóbelileg megbiz

Kelt ....., 191 ...

.....

tanu.

.....

tanu.

m. S. K.

Pritner Gottfied, grafikus. 1746-1819.

Lengyel származású képmetsző. Bécsben élt és működött. Számos könyvben található képét és portréit sorolja fel. Thieme-Becker: Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart. Leipzig, 1907-1950. 27. köt. 110. old.

Anna Jelínková-Plesková: Slovenské ľudové umenie. Bratislava, 1966. 31. old.

Prixner 2

Basilovits T. Notitia Fundationis Th. Koriatovich. Cassoviae 1804. 4r.)

Nagy Iván. Magyarország népesedése a legrégibb időktől 1850-ig. Budapest, 1874. 190-191. l.

24090 Közs

Prixner

(Jeszenák Tamás)

Ref. m. 4°

Joh. Prixner oc.

Posonii. 1800.

MDK

Prixner pozsonyi metsző

Széchényi Ferenc rendelte Somogy vm. térképé
rajzolta Nagy József mérnök, rézremetszette
Prixner pozsonyi metsző

Magy. Hirmondó 1803. márc. 8. 23.szak.
19. sz. 285 l.

1/. MDK

Prixner rajzoló és rézmetszö
Pesten.

Wurzbach nem ismeri. Metszetei az 1796-1803 évek
ből ismeretesek. Ismert munkái a következök:
1. Jelenet a Peleskei Nótáriusból. /l.Gvadányi J.
Peleskei Nótárius Elmélkedései. Pozsony. 1796
8r./

Naményi Lajos:

-141.: Prixner rajzoló és rézmetszö Pesten.
Müvészet.1904. 347.l.

MDK

Prixner Gottfried, grafikus
1746-1819

Budai céhlevél. Rézmetszet.

v. Ernst Muzeum VI. művészeti aukció. Kiáll. 1947
Kat. 25.1. okt. 12-19.

a. D. 4

PRIXNER Gottfried

Pest-budai csatképek

Budapest emlékei II. Bp. 1962. 130. e.

PRIXNER GOTTFRIED
rézmetsző

Miskolc térképfelvétele 1800-ból

ifj. Horváth Béla-Marjalaki Kiss L.-Valentiny K.:
M Miskolc, 1962. 265.1

mdk

Printner Gottfried rézmetsző

pesti rézmetsző műhelyében metszették az n. n Rézlábról Nagykőrösi látképével ellátott Bizonyságlevelet (Balla Tibor rajzát).

(kép)

Horváth Zoltán: Egy Nagykőrös Calas Ipars
Nagykőrös 1943. 58-59. l

Prixner Gottfried

A XIX század elején Pesten rézmetszőként is működött; mézeskalács formákat is készített.

Weiner Piroska: Geschnitzte Lebkuchenformen in Ungarn, Budapest, 1964.
409

MDK

Prixner, Pozsony

gr.Széchenyi Ferenc készitette Somogy vm. térképét
rajzolta Nagy József,mérnök, metszette Prixner
Pozsonyból

Magy.Hirmondó 18o3.márc.8. 23.szak. 19.sz.
285 l.

Prixner

rěz m.

list

Lay Brestiparmův kiák

56. l. 57. l.

gom lesz; de illő lesz még is barátom' munkáját megtekintenem, 's verseit gyönyörködve fogom olvasni; kivált ezt:

Vergebens bauet ihr Altäre —

Mint jutottál a' szép Chrisztushoz Cancightől és Johntól? 's szabad e tudakoznom, mibe került az Cancighnál? mibe Johnnál? — Cancigh ezt egészen a' Fügeré után dolgozta. De a' Fügeré szebb! és mennyivel! mennyivel szebb! —

A' tegnapi posta hozá-meg nekem eggy szépérzésű, egészen ismeretlen ember' levelében a' *Mondolat*ot azon hírrel, hogy azt Veszprém Vármegyei Esküdt Somogyi Gedeon Uram írta. Lehetetlen hogy Te a' könyvet eddig ne láttad volna, és így nem szükség hogy elmondjam mi van benne. — Nem mondhatnám hogy a' rezen 's az egész elmés munkán kimondhatatlan gyönyörűséget leltem volna: de azt elmondhatom hogy nyugodalmamat meg nem zavarta. Eggy szamarat festeni, 's a' rajta ülő felibe a' Péter vagy Pál nevét írni, arra nem ész kell hanem valami egyéb; das kann jeder Bube, und das kann niemand anderer als ein Bube. -- Kiszedni egynek vagy másnak írásaiból a' szókat és szóllásokat, 's azokból minden ész és értelem, minden elérthető czélzás nélkül eggy Centót szővni — az én szavaimat eggyüvé keverni a' Siegwart fordítója szavaival és a' Pethe Ferenczével, (ki füleinket a' Dr. Decsy újságaiban ez idén sok hetekig elkínzotta, a' ki a' Poetát *képzelmésznek* nevezte) 's ezekkel eggyütt lakoltatni engemet és az engemet-szerető Berzsenyit — mi már ez? Ez a' procax fattyúcska neki áll a' maga Lexiconában az

öklelő Hajdúnak

's olvassd mit mond róla — mintha az *öklelő* annyi volna mint a' *türkölő*, és mintha az eredeti érzelem nem ezt tenné *ököllel* (karral, kézzel, marokkal) *dolgozó*. — Huic uni multos Marios inesse. El vagyok hitetve, hogy ez a' sicarius énellenem nem magától jő, hanem reám ki van küldve. De ez a' pompásan nyomtatott könyv meg nem czáfolja a' mit a' Dayka' Biographja tanított.

Hát az a' *Brekeke* hátúl! Proterviae multum, rationis nihil.

Neveti lap 44 a' *ha* elszórását 's az *az* elmaradását. — Így jár az a' ki nem ért, és locsog.

Azok szerént a' mit a' mi Trans Danubianus embereinkről tudok, 's nevezetesen Kisfaludiról, (ki annyira neheztelé az őtet magasztató Recensiomat, hogy a' mi olta azt vele levélben közlöttem még a' lenyomtatás előtt, soha nekem nem írt) könnyű hozzá vetnem mint lett ez a' könyvecske. Én kevélyebb vagyok mint hogy magamat Somogyi Gedeon Esküdt Uramhoz tegyem 's olly formán nézem a' könyvformában kiadott pasquillt mint a' Dietai Követ nézi midőn őtet holmi vad ficzkó a' maga sületlen versében öszvegázolja.

Igen jól tennéd édes barátom, ha kinyomoznád, hol nyomtattatott ez a' Mondolat? 's nem Prixner metszette e a' rezet? 's ki számára? ki dolgoztatta? Soha én, és semmiképen nem akarom magamat megbosszulni eggy illy alacsony emberen; úgy hiszem, hogy nekem arra szükségem nincs. De meg fogom nevezni mint Szaklányit.

Szemere eddig volt Veled, 's általvevéd tőle Köteteimet. Kérlek légy rajta, hogy az Érzékeny Útazások meg ne tiltassanak. Vígasztalhatatlan volnék ha annak el kellene maradnia. Most minden időmet a' Báróczy élete foglalja-el. Első leveledben szeretném érteni, mi lészen a' 8dik Kötetben, úgy e az Erkölcsi Mesék és Levelek, a' Vers, a' Bárány Péternek mondott Oratio és a' Fohászkodás? — Védelmeztetett Magyar Nyelvet hagyjuk-el egészen, minekutána a' Censor eltiltotta, mert félhetünk, hogy az exemplarok eltiltatnak, 's parancs jő reánk az az ellened és ellenem, hogy szemmel tartsanak. Lesz idő, mellyben a' Báróczy' Védelm. Magy. Nyelve, az ő Adeptusa 's Amaliája ezen 8 kötetnek toldalékképen ragasztathatik melléje.

Nagyon kérlek arra is, hogy nékem írd-meg, Grobe Cicero e a' neve vagy mi egyéb azon rendű betűnek, mellyel a' Kultsár újságai nyomtattatnak és a' mellyel én akarom nyomtattatni Munkáimat! és hogy ki metszé azokat! Nekem gyanum van hogy Zollicher. — Hát Dayka és Berzsenyi' Versei micsoda nevű betűkkel vannak rakva, nem Garmonddal e? Általjában szeretném ha Trattner Úr betűjinek mindenikét ismerném nevéről, hogy így rövid szóval jegyezhetném-meg őket. — Hát halbgevierteltnek mit neveznek?

Szerdahelyi László Urnak, ki Lelesz mellett lakik, rég olta keresek eggy Nevelőt, a' ki Ujhelyben tanúló 3 fiját falun 's a' maga házánál nevelje. Kérlek, édes barátom, keress valami alkalmas embert, 's tudassd velem mit kíván esztendei fizetésképen. — Nagyon le fognád vele kötelezni. — Ne feledd e' kérésemet.

Mint viseli a' csapást a' mi Horvátunk? Hát Vitkovicsunk mit csinál? Jő a' farsang; lásson dologhoz — Szemerének nem írok, mert Neked írván, mindnyájatoknak írok. — Virág engedi e magát festetni? — Élj szerencsésen, kedves barátom.

[Eredetije a M. Tud. Akad. könyvtárában: M. Irod. Lev. 4r. 119. sz.]

2572.

Kazinczy — Berzsenyi Dánielnek.

Széphalom, Januar 10d. 1814.

Kedves barátom,

Harmadnapja, hogy eggy széplelkű ember Recepisse mellet küldé-meg nekem a' Te Vármegyédből a' *Mondolatot*, 's megírta, hogy azt *Somogyi Gedeon Veszprém Vármegyei Esküdt* csinálta. Meg nem indúltam a' gyerkőcze marhaságán. A' ki a' szabadságot becsüli, tűrje-el a' féktelenséget, a' meddig lehet. Engem Somogyi Gedeon sem jobbá 's nagyobbá, sem rosszabbá 's kisebbé nem tehet mint vagyok. Az utolsó Dietán eggy hasonló fattyu a' Szathmár Vármegyei igen érdemes követet 's Vice Ispánt szamárnak titulázta sületlen rigmusában; 's Isaak Sámuel nem volna nagy ember ha azon bosszankodott volna.

Megköszöném barátságát a' Mondolat' Megküldőjének, megnyugtattam, 's magam mellett igen keveset szóllék, de igen melletted. Azt kérdtem tőle, hogy minekutána új szókkal minden jobb Irónk (még a' Somogyi által tisztelt Kisfaludi is) él: miért bánt csak Téged és engem. Tudom én miért csak kettőnket. Huic uni multos Marios (Kisfaludios) inesse. Nem felejthetik a' Himfy Recensióját és a' Tövisekben a' Himfyre írt Epigrammát. — Megírtam azt is, hogy *öklelni* nem *türkölni*-t teszen az eredeti értelemben, hanem *ököllel* (kézzel, karral, marokkal) *dolgozót, bántót*. — Én magamat Somogyi Gedeonhoz tenni nem fogom.

Hát Ti mint vagytok, Somogyban, kedves barátom? Vetted e

válaszomat azon Munkád első ívére, mellyet prózában dolgozol? Vevéd e az Anyám emlékezetét?

Sárközynek régen nem vettem semmi hírét. Szeretném tudni, mint restaurála Administrátortok, kivel hogy Bajomban valál, Sárközytől tudom. — Kérlek, tudósíts, mint van Sárközy? mint Csapody, mint Szokolay.

Élj szerencsésen, kedveseiddel, kiket tisztelek, csókolok.

[Eredetije a M. Tud. Akad. könyvtárában: M. Irod. Lev. 4r. 135. sz.]

2573.

Kazinczy — Rumy Károly Györgynek.

Széphalom, den 10. Jan. 1814.

Theurester, geliebtester Freund,

Ich empfing gestern abends Ihr Schreiben vom 29. Dec. mit der Freude, mit welcher wir einen Freund umarmen, der sonst täglich erschien, jetzt aber durch Umstände zurückgehalten, uns nur nach Fristen besucht. Auch ich bin jetzt an Zeit sehr arm. Nachdem mein ganzes Haus krank und bettlägerig war, lag auch ich zehn Tage in rheumatischen Zuständen danieder, und meine Geschäfte häufen sich, anstatt abzunehmen.

Das durch Sie angeführte Zeitungsblatt, und die Rede des Regnaud [de] St. Jean d'Angely las auch ich mit Interesse, und denke jetzt viel an das, was mir Glatz 1812, in October sagte. Napoleon war vor Kurzem mehr als ein Gott, jetzt ist er mehr als Unmensch. Der Kronprinz von Bayern nennt ihn etc. etc. Ich möchte wissen, was Frankreich und Paris sagt. Schade, dass Moreau fiel ehe er sich in seinem Licht hat zeigen können; denn so wie wir ihn jetzt kennen, möchte ich *gegen Ungarn* nicht angesehen seyn. Der Kronprinz von Schweden hat jetzt andere Pflichten als vorher. Doch wäre ich Kronprinz von Schweden, und müsste ich *wider Ungarn* ziehn, Ungarn schiessen und schlagen und tödten lassen, ita me Deus adjuvet, ich würde die Krone von Schweden, die ich mir dazu noch durch den Schritt erwarb, dass ich aus einem Kalwiner ein Lutheraner ward, dem lassen, den es nach einer Krone juckt. — Unterdessen kann Bernadotte Gründe haben, auf die ich gar nicht träume. — Wir sind glücklich, dass wir die

tatták s mivel én a képzelmész és elmészfutó szókat szerencsétlen szóknak nevezém a poeta és absurdum (philosoph) ideája megjegyzésére: Pethe azt hitte, hogy neki jusa van egy gondolatlan tett gyanujába hozni. Mind ezeket csendes vérrel nézem. Kant nem felele ellenkezőjének. Én sem fogok.

A Mondolat iróját jó lesz tudnod. Somogyi Gedeon Veszprém Vármegyei esküdt, testvére a Fábián József ur feleségének. Ez minden bosszúm, hogy ezt tudatom.

Élj szerencsésen. Ajánlom magamat barátságodba.

Hív barátod:
Kazinczy Ferencz.

[Megjelent a *Figyelő* 1871. évf. 12. számában.]

2570.

Kis János — Kazinczynak.

Kedves Barátom!

Kimondhatatlan nyughatatlanságban vagyok sorsod eránt. Nem tudom, vetted-e hozzám irtt leveleidnek kívánságod szerént Hozzád útasított tsomóját 's kevéssel ez után küldött utolsó levelemet.

Félek, hogy valamelly betegség Téged is az ágyba szegezett 's azért nem felelsz kedves Társad eránt tett tudakozódásomra. Adja a' jó Isten, hogy más jobb oka legyen hosszas és szokatlan hallgatásodnak; adja, hogy ne tsak ezen újesztendőben, hanem még sok következendőkben is örűlhessen a' Haza, örűlhessenek barátaid 's örűlhessek ezek között én is mind a' Magad' mind egész Házad' boldogúl virágzó állapotjának. Ezt kívánja tellyes szivéből

Soprony. Jan 7dikén 1814. örökös barátod,
Kis János.

[Eredetije a sz. Benedek-rend pannonhalmi könyvtárában.]

2571.

Kazinczy — Helmeczy Mihálynak.

Széphalom Jan. 8d. 1814.

Kedves barátom,

Eggy Pataki Togátus ma adá kezembe Eckhartshausenedet. Köszönöm ajándékodat, kedves barátom. Az imádságokkal kevés dol-

Kazinczy Ferenc levelére
XI. R - 176. l.

Szerény és szobor ha régi szók e? — De hátha újak volnának? Mert az újak a mi Empiricusaink előtt nem rosszabbak a régieknél. — Szobor, igen is, régi szó; szerény pedig az én teremtésem. A gyökér szer, az az modus, innen szerény, modestus, mert szertelen quod modum non habet.

Portae inferorum non praevalebunt, ez van megmondva egyébre, de elmondhatjuk a neologismusra is. A kérdés még ez ezt útálóknál is a poco piu és poco meno. S ki határozhatja meg, mi sok, mi kevés, mi elég? az a baj, hogy Kant örökké érthetetlen lesz azoknál, a kik őtet nem tanulják, a kik őtet nem értik s gyülölik; az a baj, hogy könnyü Empiricusnak lenni, Idealistának nehéz. E miatt az a mit tőlem most nyomtat Trattner, a Mondolatistáknak nevetség lesz. Nevetni könnyű. De czáfoltassék meg tehát a mit én Daykának és Báróczinak életekben mondottam. Ők nevetnek, szidnak, az Idvezítő paripájára ültetnek. Én azt kiáltom végtére is a mit Galilei felegyenesedvén a követés után: Eppur si muove!

Nekünk az a bajunk, hogy mi nem akarjuk érteni, hogy a magyar nyelv eggy nyelv, de a poeta, a rhetor, a historicus, a theáter, a piacz, az iskola s a templom nyelve nem eggy nyelv.

Syllabát —

Embert mondva nem ejt két szótagot a ki büdös gőg'
Hangján rád ordít, hogy nézz fel, s térj ki lovának.
Ő ragyogó szekerén siet a Pont neuf-re, te talpalsz:
Kettőt mond Bossuet, a nép feddője, ha szent hely
Hallja szavát, kettőt a Ferney kisded Homérje,
És a szín fődísze Le-Kain, s a lányka ha dalt zeng.
S íme Le-Kain, s a nép tisztelt feddője, s az édes
Éneklő, s a kisded Homér úgy szólanak a Quain
S a Vendôme piaczán, mint minden párizsi polgár.
Eggy a nyelv, de az hely s a szólló nyelve nem eggy nyelv.

Tudnillik a franczia a társaságos beszédben e szót homme egy syllabával mondja, *e* nélkül, de a papoló, a versíró, a theatralista, s az éneklő hallatja az *e* betűt hátul. Igy mi nyelvrontók csak írva rontjuk a nyelvet. Ha cselédemhez szóllok, úgy szóllok mint ő.

Ha olvastad volna Pethe Ferencz urnak kifakadását ellenem a Nemzeti Gazda XLIII. száma alatt, ne hidd, hogy én currenst írtam. Nem írtam. Irtam néhány barátimnak, a kik levelemet lát-

MDK

Prixner

Pest látképe a Gellérthegy lejtőjéről, rm.

Schoen Pest-Buda

MDK

Prixner

Buda látképe a Hajóhid pesti oldaláról, rm.

Schoen Pest-Buda

MDK

Prixner, Pozsony

Magy. Hirmondó 1803. márc. 8. 23.szak. ~~19xxx~~
19.sz. 285 l.

5/. MDK

Prixner rajzoló és rézmetsző.
Pesten.

7. Durch Minervas Leitung der Nachwelt aufbewahrt./Gebhardi L. Geschichte d.R. Hungarn. Pesth. 1802.II.Bd. 8r./

/ Minerva vezetésenáltal az utókor számára megőrizve. G.L. Amagyar királyság tört. Pesth/

Nagy Iványi Lajos:
-141.t **Prixner rajzoló és rézmetsző.**
Művészet.1904. 347.l.

3/.

MDK

Prixner rajzoló é s rézmetsző Pesten.

4. Nagy Károly a színaton. /l.Gvadányi József Pozsony 1798.V.kötet./

5. Az ereklye csókolása.

Németényi Lajos:

-141.\ Prixner rajzoló és rézmetsző Pesten. Művészet.1964. 347.l.

Prixner rajzoló és rézmetszö.
Pesten.

6. Tabula Geographica ad Historiam Anonymi./1.
Cornides W. Vindiciae Anonymi Belae Regis notarii Buda.1802. 4r.

Neményi Lajos:

-141. Prixner rajzoló és rézmetszö.
Müvészet.1904. 347.l.

MDK

M. D. K.

PRIXNER, de

XIX századi grafikus Pesten

Scheiber Mária: Franz Jaschke Pest- budai látképei

Művészettörténeti Értesitő 1961. 2-4 . sz. 196.l.

MDK

Prixner rézmetsző

Jólészi Cházár András arcképét rézbe metszette.
Megjelent: Annales Evangelici. IX.k. Buda, 1803.
Repr.

Magyművelödéört. IV. 411, 647.l.

Prixner

l.

Kaminsky Leo

XV. b. 281. l.

Prixner

l.

Kazimierz Lew

XIII.k.522.l.

Prixner

Rezn

l.

Schoentabaün

· 11. l –

Pivicsi lelet VI. 96.

Prixner

l.

Schoen Peit- Ruda

55 Tl.

Löbbau

vegyészlergsiadése
Kemadt. Hardy M. u. 107/a.

Prixner

Pécs

A jászberényi kovács és kerékgyártó cég kitüntetési oklevele a város látképével. Festő Pécs.

Repr.

Domanovszky Sándor

Magyar művelődéstört. V. k. Rp. é. n.: 109, 666 l.

Prixner

rezin

l.

Kremsmünster

42. l.

Nicolas Cochin le Jeune-nek, spanyol farsangot ábrázoló szignált képe 225 dollár. (From the Coll. of Lady Rawson, Gravenhurst, Sussex 667. sz.). Ferdinand Bol Női képmása, szignált: F. Bol 1653 (From the Denham Place Coll., Buckinghamshire) 650 dollár (675. sz.). Rembrandt kitünő tanitványának authentikus müvéért 350,000 korona ugyancsak potom összeg! Folytassuk tovább? Daniel Seghers csendélete (From the Blakes lee Coll.) 175 dollár (689. sz.). Jan de Heem virágcsendélete (690. sz.) ugyancsak 175 dollár (Coll. Captain Leslie, Slindon House, Sussex). Johannes Lingelbach, antwerpeni halpiaca (691. sz.), szignált (From the Coll. of. Lady Rawson, Sussex) 400 dollár. Id. Peter Breughel tájképe 40 hüv. magas, 52 hüv. széles (692. sz.) 125 dollár. Legdrágábban a flamand, francia, olasz, angol gobelinek és tapisszériák keltek el. Ezek között volt nehány elsőrangu darab. Egy XVI. fektette, de ha ezt akkor elmulasztotta s ma akarná megtenni, már csak 4 millió koronát kapna érte.

Az előadottakból látjuk, hogy a porcellánok, a butorok gyengén, a festmények egyáltalán nem, ellenben a tapisszériák elég jól mentek. Ez azonban még novemberben volt.

Egy hónappal később, december 11-én, árverezték a Ferdinand Denis gyüjteményt ugyancsak az Art Galleries helyiségeiben. Ez a kollekció porcellánokat, apró bronzokat, butorokat tartalmazott. Igen szép illusztrált katalogust adtak ki. Az érdeklődés minimális volt. A meisseni, sévres-i porcellánok 4—6—10 usque 20 dollárig mentek. 50 dollár volt a legmagasabb összeg, amit egy sévres-i bouillonedényért fizettek. Megjegyzendő, hogy márkás és datált darabok kerültek eladásra, nem holmi vásári portéka. Hogyan magyarázható ez az ellanyhulás? Informátorunk szerint az amerikai a vásárlástól való teljes tartózkodást

NYOMTATVÁNY

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

úrnak
úrnőnek

Budapest

MEGHÍVÓ

a

KORVIN MÁTYÁS

MAGYAR-OLASZ EGYESÜLET

KÖZGYŰLÉSÉRE

az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum (IX., Üllői-út 33—35) dísztermében folyó évi június hó 24-én, hétfőn délután 6 órakor

Gerevich Tibor
elnök

Franklin-Társulat nyomdája

Príkner

rečnictvo

d.

História 1932

v. 112, 113-l

Prixmer

rézm

l.

Tölgyes Rozsa

43. l.

A

Müemlékek

Prixner

vers

Erdődi vár, Régi Károlyi vár, Szatmár térképe, Eched, a még ábrázolás kétlapon, fens. vers Earcai

vers Prixner =

Szirmay munkái =

Szatmár vármegye történeti és polgári esmérete II. rész. Buda 1810.

MŰEMLÉKEK ORSZ. BIZOTTSÁGA
1103-1804

I d e i g l e n e s

1500 kor., szóval egyezerö
lafehérvári székes
a f. év második ne
lás kötelezettsége
ságától hiány nélk

Budapest, 1909. május 26.

Prixner

verso -

Laid

Pfannkuchen

237. l.

242. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Preixner

rézm. Pozsonyban

Boiró Jeszenák József

arcképe, rézm. 1800

Repr.

Marczali Henrik

Mária Terézia

1717 – 1780

Magy. Tört. Elet.

Bp. 1891. 85. l.

s" Bronzt.-

cm.m.

TÁRGYMUTATÓ-CSOPORT

SZÁRMAZÁSI HELY

MESTER

SZEMÉLYI VONATKOZÁS

EGYÉB MUTATÓBA VALÓ ADAT

tört mintával.A medencén heraldikai
iffmadarak.A medence felső részén

Prix me-

Karinczy Ferenc leve-
lerêse

XI. k. 176. l.

Prixner

verein

l.

Magyar Könyvszemle

1926. 370. l.

NYOMTATVÁNY.

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

MEGHÍVÓ

A

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGÁNAK

19 ..... évi ..... hó ..... n ..... napján

.....

délelőtt / délután ..... órakor megtartandó végrehajtó-bizottsági / rendes / albizottsági ülésére.

Tárgy: .....

Elnök megbízásából:

.....

Hornyánszky V. R.-T. Budapest.

Prixner pesti rézm

l.

Tanulmányok Bp.
multjából. VII.
56. l.

Verweis. An die Stelle der herausgerissenen Blätter wurden neue eingeklebt, mit einem Klagelied trauernder Eltern, einem Gedicht auf der Lerche Tod und einer Betrachtung über die Tugend, die den Menschen allein glücklich machen könne. Zwei Jahre darauf wurde ein Aufsatz von Samuel Terhes beanstandet. Der Verfasser schrieb darin über die Erhaltung der ungarischen Sprache, das brennendste Problem der Generation. Der neue Zensor des Blattes, der diesen Aufsatz zuliess, erhielt gleichfalls einen Verweis und dem Buchdrucker wurde eingeschärft, sich an die Bedingungen, unter welchen die Herausgabe des Blattes bewilligt wurde, genauestens zu halten. Im Jahre 1828 beanstandete man eine „scharfe" Bemerkung, welche eine Anspielung an die Demolierung der Kathedrale von St. Stephan in Székesfehérvár enthalten sollte. Ferner gefiel eine Betrachtung über die Kriegsführung Napoleons nicht. Ellinger wurde diesmal mitgeteilt, dass ihm nächstens bei der geringsten Übertretung das Recht der Herausgabe des Blattes entzogen wird und er sogar das Recht der Ausübung seines Gewerbes verliert. Im selben Jahr wollte man eine Biographie von Franz Rákóczi I. veröffentlichen. Der schüchtern gewordene Zenzor traute sich nicht, sie zuzulassen und unterbreitete sie einer höheren Beurteilung. Hier fand man die Schrift höchst gefährlich und verbot sie. Es hat der Zeitschrift doch nicht die Engherzigkeit der Zensur, sondern die Gleichgültigkeit des Publikums ein unverdientes Ende bereitet.

Prixner

1.

LykaMagyműI1900-50

411, 419, 495. l.

3.

4.

Prixus

l. Räth I. 504.

Prixner Gottfried rézmetsző

Művészet, 1921 I. 248–252

Schoen Arnold. Prixner és a „Hercules"

Prixner metszö Pozsonyból.

Magy.Hirmondó.1803.márc.8. 23.szak.19.sz

285.l.

Grafika - Rézkarc

Prikner Gottfried r. - i

Művészet, 1921 I. 249-252

Schoen Arnold: Prikner és a „Mundolat"

Prixner /Gottfried/ grafikus
/vagy Prixner Zsigmond F.I./

Hasznos Mulatságok, 1817.I.330-334.

A rézmetszés.

Prixner Gottfried, grafikus

Művészet, III., 1904. 347.

Adatok művészetünk történetéhez

Prixner rézmetszö.

Mübarát, 1921. I. 248-252. l.

Prixner zeitung. (1796–1803.)
Post.

Münchner.
VI. Jahrg., 1907.
138 – 139.

MDK

Prixner pozsonyi metsző

metszette a gr. Széchenyi Ferenc által megrendelt és Nagy József mérnök által rajzolt Somogy vármegye térképét.

Magy.Hirmondó.1803.márc.8. 23.szak.19.sz. 285.l.

~~Gyarapodás forrása~~

Prixner régi

Jóléczi Chárá
András arcképe.
Rézm.
Megjelent: Annales
Evangelici. IX. k.
Buda, 1803.

Repr.
Magyar Nemzeti Múzeum
IV. 411,647.l.

A MŰEMLÉKEK ORSZ

K.D.V.

PRIXNER neznámý

Drescher P.: Babl. Tars. 8. Ziale. 10.

Prixner rajzoló és rézmetsző

Századok 1874.184-205 o.
Nagy Iván: Magyarország képzőművészei
/Prixner/

Stério Károly, grafikus

Divatcsarnok, 1853. május 1. 9. 175.

Iró- és müvészélet.

Pest

Századok 1874.184-205 o.
Nagy Iván: Magyarország kézművészei
/Prixner/

R i p p l - R ó n a i József
festő

Ötven rajza /tus/
Kiadta album formájában a
Könyves Kálmán

M Ű V É S Z E T
XIII. évf. 1914.
93.

MDK

/Prix// Prixner

Repr: Az egykori Festetich-villa épitès közben.
1803. Prixner metszete.

96.o. 56. kép.

ZÁDOR ANNA: POLLACK MIHÁLY.Bp.1960.

Prixner

vérmező.

Céhlevél blankettá
Győr város Cégé-
vel.
Készült 1825 előtt,
mert a győri városi
múzeumban levő
kitöltött példány
1825-ből való.

Budapest
1950. jún. 12.

A Győri Városi
Múzeumból

kintésére ingyenes

Szive

is fogadja a tekin

netemet.

Budapest,

Prixner del. et. sc

Schoen Collaggryt

MDK

6/.

Prixner rajzoló és rézmetszö.
Pesten.

8. Bacsánszky András, munkácsi püspök arcképe.
/1. Basilovits T. Notitia Fundationis Th. Kor
niatovich, Cassoviae. 1804. 4r./

Naményi Lajos:
-141.\ Prixner rajzoló és rézmetszö,.
Müvészet. 1904. 347.l.

2/.

MDK

Prixner rajzoló é s rézmetszö Pesten.

2. Nagy Constantin tábora. /1.Gvadányi Világ historia Pest. 1797. IV.kötet, 8r.

3. Faricius és Pyrrhus./1. Gvadányi József.1797. IVkötet. 8r

Nemény i Lajos:

-141.; Prixner rajzoló és rézmetszö Pesten. Müvészet.1964. 347.1.

M.D.K.

Prixner
vésnetsző

Dunaiszky Lőrinc a Deák téri
templom szobrára, Prixner
vésnetsző leányát verette oltár-
hoz a Deák téri templom felava-
tásakor.

Vidosi Lajos: A Kossuth hajógyári karavánjáték
terem művészi kialakítása

Művészet, 1964. július – 1 ¼ lap.

GOTTFRIED PRIXNER

~~Prixner Gottfried~~

Jászberény katkéje

Magyarországi városképek

Magyar Nemzeti Múz.

Katalógus: Rózsa György

MDK

Prixner

Pest látk. a Gellérthegy tövéről, rm.

Schoen Pest-Buda

Prixner Godolfred MDK

Kardos Ferenc rézmetsző Prixner Godolfreddal együtt metszette Lipsky Jánostól tervezett Magyarország térképét 1810-ben.

Kat Bratislavy 103, 291 l.

le-D.K.

PRIXNER Gy.

Céh levelek fejléc-illusztrációi

(1810-es évek)

Budapest müemlékei II. Bp. 1962. 123.l.

PRIXNER, Gottfried térképész

Rónai György: A kartográfus Lipszky János és térképei: Karacs és Prixner. = MÉrt 2000/3-4. 310-314. ill

Késmárk, Városháza.
1905.k.
pozitív: celloidin, 10x14 cm, 15.790

Kislomnic, R.k.templom. Faragott díszítés a Sze
1903.IX.19. exp.idő: 3 perc
pozitív: albumin, 13,5x17 cm, 79127
brómezüst, 17x12 cm, 2729
albumin, 17x13 cm, 25188

Kislomnic, R.k.plébániatemplom. Négy szűz vé
régi főoltárból, XV.század. Szt. Katalin és Marg
1905.k.
pozitív: celloidin, 12x17 cm, MNG 14,192

Kislomnic, R.k.plébániatemplom. Két domborm
három szent király hódolata. XV.század.
1905.k.
pozitív: celloidin, 12x17 cm, MNG 14.193

Kislomnic, R.k.templom. Miseruha.15.század.

Prikner

vérmérő

László

Művészet

1904. 347. l.

Prixner

PRIXNER rézmetszőről eddigi kutatások alapján csak azt tudtuk, hogy 1796-tól kezdve 1803-ig működött Pesten. De Kazinczy levelezésében találunk egy adatot, mely azt bizonyítja, hogy még tíz év multán is élt és ekkor budai lakos volt. Ez adatot annak köszönhetjük, hogy Kazinczy érdeklődött az iránt, ki is volt az, ki az 1813-ban megjelent „Mondolat"-nak megrajzolta a címképét, azt a rézmetszetet, hol Kazinczy szamáron megy — mint írja — a „dicsőség temploma felé." Így megtudta, hogy ezt Prixner metszette a szintén Budán lakó Verseghy Ferenc tanácsára. n. —203.

Művészet 1907. 139. l.

Kubitschek IV. 38.

MDK

Prixner pozsonyi metsző

rézremetszette Somogy vármegye térképét, melyet Nagy József mérnök rajzolt

Magy. Hirmondó. 1803. márc. 8. 23. szak. 19. sz. 285. l.

Prixner

rajzolói vésnöktől.

Pesten 1796–1803.

1. Jelmez a Belaki közönségből (Gvadányi József: Falusi közönség elmélkedései. Pozsony 1796. 8r.)

2. Nagy Constantini Táborra. 8r. (Gvadányi József, Világ história. 1797. IV. K.)

3. Fabricius és Pyrrhus 8. r. (u. o. Pozsony 1796. II K.)

4. Nagy Károly a Szaraton. (u. o. Pozsony 1798. V.)

5. Az erkölcs oltárokra.

6. Tabula Geographica ad Historiam Anonymi, nagy ív. (L. Cornides D. Vindiciae Anonymi Belae Regis Notarii. Budae. 1802. 4°)

7. Durch Minervens Leitung der Nachwelt aufbewahrt. 8r. (Gebhardi L. Geschichte d. R. Hungarn Posth. 1802. II B.

8. Baesnitzky András munkácsi püspök arczképe 4 rét (L.

Prixner
vérmetsző

1. Eched. – 74 Prixner
sc. másolat.

Bubics Magyarország
vaiak sk. 93. l.

Endrey Sándor

pestö.

Prixner

rézm.

Chaizés András
mk (alkotás) Resin.
mellkép. medalion-
ban. 8°
Zelz.
Gyurkovits (ügyv.) pinx
Budae.

Prixner sc. Pestini.

Prima oc Pesthini
805

Bacsinszky Mihály
püspök, püspöki dorhai
Rez. k 4!
5 sor lat növéssel

fent jelzés

magyar Uncze

Primer

regim.

Caid

Escedi 1912. 85-1.

..... *műhely.*

főnökség!

..... hó.....n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

n.

vi ..... hó .....

.....

sajátkezű aláirás és munkásszám.

Prixner

A' jászberegi Kovács
Kerülő ház cehlevele
Rézin. folió. felül
Jászberegi Cartajával.

Ich Prixner sc. et
excudit Pest 1816.

Primer

2nd

Prixner metzelle.

Recad ei Spatzirai wärael.

M. n. mug. Plänc v. Staedten.

Ansicht d. Kön. Frey Stadt Pfol.

10 x 8·5 c.m.

Die Stadt Pfol a Ihre Gegend 1803.

..... *műhely.*

yfőnökség!

év ..... hó ..... n történő kifize

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

tam

évi ..... hó .....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Prixner

Jászberény. T. 5736.

A MI PRIVILEGIALT JÁSZBERÉNY VÁROSÁBAN LAKOZÓ KOVÁTS ÉS KERÉKJÁRTÓ ÖREG CZÉH MESTERE kezdetü és diszes keretben foglalt czéhlevelen Jászberény városának látképét szemléljük, mely fölött a jász kürt lóg és ÁLMOS, LEHEL meg ÁRPÁD medaillonképei alkotják a diszt. Jelzése alól jobbra: Prixner sc. et excudit Pest 1816.

Rm., mér. a rl 38.9: 50.5 cm.

Szn. 125-901.
426-901-2.

Ecsed. T. 226.

A mocsártól körülvett várba az előtérből balra széles út vezet, melynek elejét két férfi élénkiti, a háttérben pedig hegyek látszanak. Felirata:

ECHED

alól jobbra: Prixner sc.

Rm., mér. a vk. 7.7 : 9.8 cm.

Jász-Berény. T. 1251. II.

Ezen ÁLMOS, LEHEL és ÁRPÁD medaillon képeivel, valamint a Jász Kürt-tel diszitett keretbe foglalt czéhlevél-minta felső részén Jászberény városának látképét szemléljük egyik templomának tornyán keresztes koronával. Jelzése alól jobbra: Prixner sc. et excudit Pest 1816.

Rm., mér. a rl. 39 : 50.9 cm.

Budapest. T. 5296

Ezen, az ország és város czimerével valamint a Mária képpel és szentekkel diszitett czéhlevél felső részén Buda látképét szemléljük keletről felvéve. A hajóhidat, és a partot az és utczákat járó-kelők élénkitik. Jelzése alól balra: Prixner del. sc. et excudit Pestini 1816.

Rm., mér. a rl. 36 : 45.7 cm.

140-95.

Budapest. T. 5333.

A város és az országnak angyalos czimerével ékesitett czéhlevelen Pestnek nyugatról felvett látképét szemléljük a hajóhid alatt dereglyékkel és bárkákkal, a parton [illegible]já- ⌊ meg
rókelőkkel és kocsikkal. Az előtérben balra a vár bástyafoka, jobbra pedig a Gellérthegy őrháza látszik. Jelzése alól jobbra: Prixner fecit.

Rm., mér. a rl. 39: 50.9 cm.

Szn. 143-901.
642-901-2.

Térkép. T. 3481.

E térképen, a melyhez jobbról méretegységet nyerünk, balra kerek medaillonban a gróf Pálffyak czimerét szemlélhetjük. Felirata a felsó balsarokban:

C. POSONIENSIS
Tab. I.

vfölül jobbra: V.
alól balra: Entworfen von I.M. Korabinszky.
jobbra: Gestochen von G. Prixner.

Rm., mér. a rl. 11.8: 16.3 cm.

77-92-25 III.

ELABORATA
per
Joannem Lipszky de Szedlicsna
Leg. Caes: Reg: Equestris: Hung: Archiduc: Josephi Colonellum
cum
revisione ALTISSIMA approbationeque
aeri incisa
Pesthini 1810.

a felső jobb sarokban: III.
alól balra: Godogfr. Prixner fec: situat.
jobbra: Franc. Karacs sc. script.
legalól: Excellentissimo ac Illustrissimo Comiti Georgio Festetits de Tolna, Camerario Caes: Reg: et Intim: Status Consiliario suo quondam Protribuno Maecenati et Fautori gratiosissimo dedicat Auctor.

Rm., mér. a rl. 58.2 : 22.5 cm.

Térkép. T. 7277.

Az Explacatio Signorum-mal (Erklärung der Zeichen-nel) és Magyar- és ~~Sváj~~ Erdélyország politikai és katonai beosztásával ellátott térképnek felirata fölül balra:

TABULA GENERALIS
REGNI
HUNGARIAE
CROATIAE et SLAVONIAE
nec non
MAGNI PRINCIPATUS
TRANSILVANIAE
CONSPECTUM
MAPPAE GENERALIS
IN IX. SECTIONES MODULI MAJORIS
DISTRIBUTAE
Civitates Oppida, Stationes et vias Postales
sigillatim accurateque
EXHIBENS,
secundum Geometricas partium dimensiones, recentissimasque observationes
astronomicas

Szent Miklós. T. 802.

E lapon az iskolát a hozzá tartozó gazdasági kertészettel látjuk, mig jobbra a Grundris des Wohnhauses és a Grundris vom Stall van adva, ezen jelzéssel Cop: Joh. Muner. Felirata fölül a két lebegő Amorettetől tartott irattekercsen:

PLAN
eines
Oeconomischen Gartens
für die
Sz. Miklóscher Schule
im
Torontaler Comitat
entworfen
von
SAMUEL THESCHEDIK
MDCCCI.

alól balra: Prixner sc. Pesthini.

Rm., mér. a vk. 40.6: 26.7 cm.

Szatmár. T. 2564.

A Szamos vizétől körülvett vár és város térrajzban szemlélhető s épületei közül csakis a templomokat emelték ki. Felirata:

ZATHMÁR

alól jobbra: Prixner
magyarázó szövegének kezdete: A. Zathmár és befejezése: E. Hidak.

Rm., mér. a vk. 8.5 : 9.9 cm.

Prixner &c

Ansicht von den
Schiffmühlen
(Budapest látképe
a vízimalmokról)
Igen szépe
metszet.

Adr 1803. r.
Mühlen.

~~Keszthelyi Múzeum fejlődése~~

~~1909-ben IV. 118–119~~

Prixner del
et sculp

Ansicht der Kö-
nigl. frey und
Comertz Stadt Pest

Rézm.

Adressbuch der
Stadt Pesth.
auf das
Jahr 1803.

c. gmba

~~Besztercebányai múzeum (leírása)~~

~~III. 210–223.~~

Prixner

L. 4233. 55. l.

Vopiscus Vita Aurelian VIII. 208.

Prixner Jeck

A posti czéher napi-
ra készült ~~ább~~ szabad-
ság levél. nemzet
színnel.
Keret: folió, felül
Post látképével a Du-
nafelől tekintve,
s legfelül az ország-
ok által tartott
magyar címerek
között pentz.

Prix mer del. et
excudit. Pestini 1816

A budai cŕk nagáe
kerittett cáblával.
Rári. folio fent
Buda latkepe a
Duna felöl tekintve
lefrise fenti.

Prima sent. et
ex cud. Pesthin.
(1802).

Bajzath Ioan of
veszprem püspök
Emlékkap halála
alkalmából
(1802 febr. 24)
Rem. 4 folio
latin pelvatóval

Prikszner

rém

lási
2

Veredi 912 66..

..... *műhely.*

főnökség!

..... hó.....n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

m.

évi ..... hó .....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Prikner

Baizáth József veszprémi
püsp marhofáját (1802.)
Rézm.

Prixner Gottfried
természettudós

Szül. 1746. Langelonban,
meh. 1819 okt. 19. Pesten

Szerző A: Prixner és a kertészet

A kertbarát

1921. 248-52. l.

életrajz

A kölni Schnütgen-gyüjteményből Simor prímás vásárolta 1884. — Keresztény Múzeum Esztergomban. Egyházművészeti Lap, V., 1884., 363. l.

MAGYAR SZOBRÁSZ, 1480 körül

Szent János-tál (173. kép)

Fa, átm. 32 cm.

A garamszentbenedeki plébánia templomából. Divald: Csúcsíveskori szárnyasoltárok Bars és Túróc vármegyében. A M. Mérnök- és Építész-Egylet Közl., XLV., 1911., 539—540. l. (Képe 538. l.) — Divald: Magyarország csúcsíveskori szárnyasoltárai. II. füzet. Bp. 1911., 40. l. (Képe 39. l.) — Haiczl Kálmán: A garamszentbenedeki apátság története. Bp. 1913., 144. l. (Képe mellékleten.) — Gerevich PA, 218. l.

MAGYAR SZOBRÁSZ, 1500 körül

Szent Anna harmadmagával

Polikrom fa, 40 cm.

Az Ipolyi-gyüjteményből.
Gerevich PA, 218. l. (Képe 218. l.) — Őszi kiállítás, 1930., Ipolyi, 12. szám. — Gerevich IPGY, 89. l. — A Műgyüjtő, V., 1931., 4. l. (Kép.)

NÉMET SZOBRÁSZ, 1500 körül

Szent püspök könyvvel

Laposan faragva, fa, mag. 111 cm.

MAGYAR SZOBRÁSZ, 1510 körül

Prixner Gottfried

l: Schoen 1948

12.l-

V. Ferdinand:

A trón középső lép
és még két rend csillagját
Kedett Tábornok egy jobb lábr
fejedelem a Tábornok feje
éss nyúl. A Trón támlájá
balról udvari szolga áll. Fel
„Lo Stivale
s a felső jobb sarokban: „T

Acélmetszet, n

Lásza

Célius vagy M.T. Ciceronak benélgetése a barátság
ról. Magyarázta Virág Benedek.
Pest, Trattner, 1802. Az elsö számozatlan
lap elött bábra szimbolikus kép.
Ratm. Jelzés: „Trattner sc. Pesth".
Föv. Kvk.

Kr. ①. 128.

Trattner

PROBEK Aladár

oltárkép, Szeged, Alsóvárosi fazanstemplom

Szeged, 1996/2. 26.

[illegible] = Magyar Nemzet, 1986. május 28. 4.

1423. HARSÁNYI Zoltán: Iparművészek a Poscher János utcában. = Népszava, 1986. november 28. 6.

1424. Jensen, Robert - Conway, Patricia: Ornamentalism. New York, Potter, 1982 **ism.** BODOR Ferenc: A díszítő művészetről - egy könyv kapcsán. = Ipari Forma, 10, 1986, 3. 12. ill.

1425. LEHETETLEN tárgyaink, Gödöllő, Gödöllői Galéria, 1986 **ism.** VADAS József: A lehetetlen lehetősége. = Élet és Irodalom, 1986. március 21. 12.

1426. MEGYEI iparművészek tárlata, Győr, ~~Napóleon Ház~~, 1986. június 19. - július 21. Bev. Némethné Mészáros Júlia. Győr, 1986 20 p., ill.

1427. NEMZETKÖZI Ipari Formatervező Műhely (9.) (1986) (Zsennye) Beszámoló a IX. Nemzetközi Ipari Formatervező Műhely tanácskozásáról, Zsennye, 1986. szeptember 22-27. Szerk. Tamás Mihály. Bp., Magyar Képző- és Iparművészek Szövetsége, 1986 73 p., 6 t. ill. **tartalma:** *Hegedűs József*: A társadalmi, gazdasági változások hatása a formatervezésre. 18-20. *Claridge, Mic*: A vizuális kommunikáció-design szerepe az oktatástechnika televíziós tanyanyagainak fejlesztésében. 22-23. *Ördögh László*: Az Oscar program hasznosítási lehetőségeiről. 24. *Ivanova, Nezabravka*: Design és gazdaság. 27-30. *Lelkes István*: Mai térfelfogásunk és művészi értékrendünk design ellen ható vonásai. 31-33. *Olenin, Egenij*: Design, művészet, kultúra. 34-35. *Szántó Tibor*: Életpályámról és a könyvtervezésről. 35. *Cserny József*: A Zsennyei Műhely jövője és a szimpózium-mozgalom. 37-38. *Adaman, Karen*: A design mint az emberi tevékenység ösztönzője. 40-41. *Király Sándor*: A színek jelentőségének és asszociációs hatásának lehetőségei, vizsgálatuk a pszichológia szemszögéből. 41-45. *Benkő Cs. Gyula*: A vizualitás, a

Trobenger Jakab.

Városmérnök, Pest város építője.

A belvárosi plébániatemplom mai Lourdesi kápolnáját 1699-ben megszentelte, mely alá 1711-ben őt is eltemették.

Városkutatás, 1935. febr. 15. 3 f. old.

Vesko Probimlyekovics

Olvós

1631.

lásd

—

Czegle 634. l

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása

Engedél

.....

a műhelyfőnök va
aláír

8. sorsz. Műhelyi minta. —

MK

Proboda, Venceslaus, asztalos
arcularius

1769 januárban a Pálos rend ujoncai közt szerepel mint "Laicus arcularius" (Lib. Mem. II.)
73.o.14.jegyz.

1771 ju. /7/ 26-án helyezik el a márianosztrai kolostor refektoriumának uj tölgyfa-ajtaját, melyet "eleganter et ad Modum aeri Moderni" fr. Venceslaus már mint professus készitett.
U.o.

Baranyai Bélánó: Adatok a XVIII.századi márianosztrai pálosművészethez.
Műv.Ért. 1957. VI. évf. 1.sz. 65-76.

M. D. K.

PROBODA Vencel asztalos, szobrász, építész, Pálos laikus

1769–1771. kápolnaoltár, pálos kolostor, terv, tervrajz, refektóriumajtók

Agghasy: Barokk szobrászat... Szh. 1959.
I. 257. II. 169.

Probstner Jenő
keramikus

Probstner Jenő 6 munkáját találja -
ja szerepel a kiállításon.

Havas Valéria: A III.pécsi kerámia biennáléről.
MŰVÉSZET, 1972.október-november - 37.oldal

Thaly Kálmán: Thököly Imre fejedelem
1691–1692. leveles könyve. IV. 195.

06 Probstner Margit

Révész Éva

Róth Éva

Sárvás Katalin

Siklós Irén

Tóth Etelka

Vajady Ágnes

ruhatervek

l. Budapest

1939-40. 17. l.

MDK

Probstner Margit ruhatervező

1.

Budiparrajzisk 1939-40. 17.1.

MDK

Probszt Mihály aradi épitőmester

Aradon Fribeisz Miklós emeletes bérházának épitésére kapott megbizást.

Az Arad megyei Zimándközön épitendő községi iskola és tanitói lak munkálataival Probszt Mihály aradi épitőmestert biztak meg.

Vállalkozók Közlönye, Bp. 1907.máj.29. 8.1.

MDK

Probstmann Mátyás kőmives

résztvett Buda ujjáépitésében 1686 után

Schoen Arnold:Buda épitőmestereiről töredékek, vázlatok I.Kik épitették ujjá Budát az 1686.évi romokból? Müvért 1957.VI.évf.4.sz.299.l.

Probuda Vencel

építész
ács, asztalos,
szobrász

A máriaremetei kegyhely
alaprajza 1771 k. (rézm.)
a restaurálás előtt és után.

Bacsányi B-né: Adatok a XVIII. sz-i máriaremetei pálos műemlékekhez

Művészettörténeti Értesítő 1957 III évf. 1 sz. 69 l.
70 "
72 "

M.D.K.

PROCHACZKA Georgius

muratiorum magister

Modor

1952)

Művért. Kapossy János: Épitők, szobrászok, festők és szobrászokx grafikusok Magyarországon 1828-ba

137. l.

Prochaska Endre

Szül: 1813. évf. 19. Pest.
Pesti fazekas
Atyja is fazekas-
Rakytka és kandallógyár-
ros
Életr. arcok.

Sarkady Károly

Hajnal-naptár
1864-re. Pest. 1863.
98. l. arck.
M Nemz Muz Könyvt
87.942.97

Dr.

Prochaska-Gimes Lajos

Alkotása a Független Művészek Társ.-nak
őszi tárlatán a Nemzeti Szalónban.

m.930.X.2.

Prochaska Gimes Lajos

Alkotása, a Független Művészek Társaságán k
ózi tárlatón.

M.U.930.I.2.

Prochaska Gimes Lajos

Alkotása, a Független Művészek Társaságának kiállításán.

P.H.930.X.2.

Prochaska Kristof

Jesko

l.

Wickkassaidom

136. p.

Prochaska Paulina bárónő Bécs

A Képzőművészeti Társulat tárlatain a következő műveivel vett részt:

1880. őszi kiáll. II. sor.: A Nyitra folyó mellett, vízf., 25 ft. — Esztergomi érsekes cseh, vízf., 30 ft. — Wien folyó partja, vízf., 20 ft. — Tanulmány a bécsi erdőből, vízf. — Eisenstadti tanulmány, vízf. — Tanulmány a bécsi Londonparkból, vízf., 40 ft. — Eisenstadti malom, vízf., 25 ft. — A mariabrunni templom, vízf., 45 ft. — Nyári tanulmány, vízf., 45 ft. — Ivorsáig déli tengerpartja, vízf., 40 ft.

PROHÁSZKA ISTVÁN

Művészetére vonatkozó adatot találunk a budapesti Esti Újság 1939. okt. 30-i számában.

Tomáš Štraus: Autor Jaroslav a zrod východoslovenskej avantgardy dvadsiatych rokov. Bratislava 1966. 106.

PROCHÁSZKA ŠTEFAN (ISTVÁN)

Somorjai festő. 1969-ben kiállítása volt Kassán, Jazusokal és még másokkal együtt.

Tomáš Štraus: Ambro Jamnický a krok východoslovenskej avantgardy dvadsiatych rokov. Bratislava 1966. 106. l.

PROCHT János Mihály egri könyvkötő. Egerben 1730-ban írják össze a város I. negyedének 4. fertályában, ahol vagyontalan zsellérként lakik.

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

M.D.K.

Procht Mihály, könyvkötő

ez 1730-as összeírásból
szerint még csak ez a neve
szerepel ebben a városban,
a vagyontalan zsellérek között.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII.köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 268 old.

< Prochobracz Ri >
festő

Bekötve birogos < > állítólag
vesti harcsafia, nyilvános a bíró-
ság, hogy a Keleti festés módjá-
ra (ide nem értve emberi alakokat
és lajfestéseket) 8 nap alatt akár
kit megtanít: ejpen úgy a rajz-
annal s a másfelei rajzolás-
ra: Előmutatók műtáji a kö-
letkezést megnyerék.

· Keleti festészet. Honművész
1834. 52. l.

Schultz Frigyes

festő.

Prockner Miklós

bravai ötvös

Kis talpas pohár

XVII. sz. 2. f.

br. Herzog m. kiírót

tulajd.

Zsul

Balatonszemes, r. k. tpl S

40

M.D.K.

Procop paller

1434-1435-ben, a pozsonyi számadások szerint kőműves munkát végez.

Hoffmann Edit: Pozsony a középkorban, elfelejtett művészek, elpusztult emlékek. Bp.é.n. 37 old.

Procop, pallér

1434–1435

l.

J. Hoffmann Pozsony 37. l.

Hoffmann Südost

2.

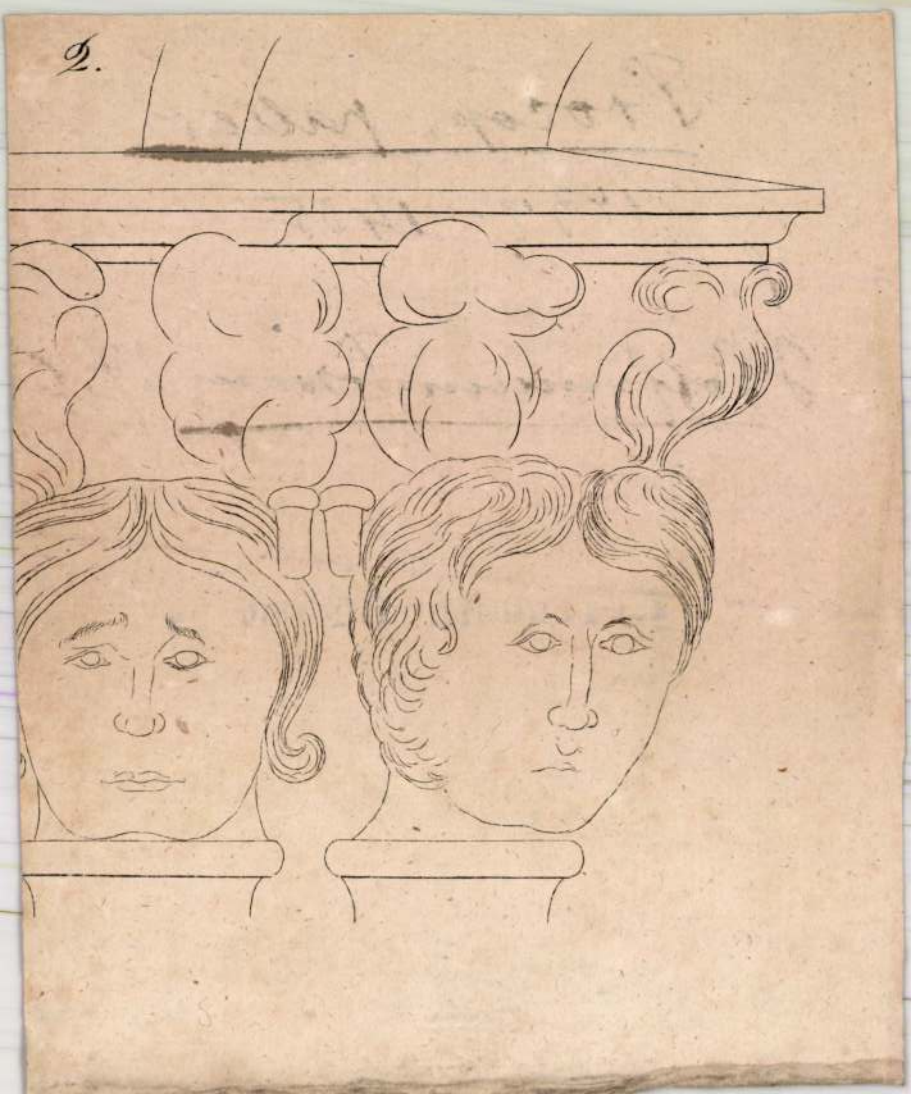

Procop, Philipp Jacob, szobrász

képe van Pápa történetében.

Somogyi Balázs: Pápa 750 éve

2457-2458.

Élet és Tudomány, Bp. 1975. dec. 26. XXX/52.

M.D.K.

Fr. Procopius, épitőmester

jezsuita szerzetes, aki a pécsi belvárosi templom barokkbeli átépitésével kapcsolatban 1766-67-ben a ma is fennálló diadaliv merész kibontásával alapozta meg nevét. A templom és rendház átépitésének tervei is feltehetőleg tőle származnak.

Gosztonyi Gyula: Pécs müemlékei. Pécs 1763-ban.

Pécs, 1944. 38.old.

P

M.D.K.

Fr. Kalert Procopius, építész

a pécsi belvárosi templom helyén állott középkori Szent Bertalan templom köveiből épített török dzsámi alakulását veszi és 1753-67. között a templom alaprajzi elrendezésével, főleg a középrészt elfoglaló diadalív méretes kibontásával, helyesen megvalósítja.

Gosztonyi Gyula: A barokk Pécs. Pécs műemlékei. Pécs. Bőv. kiny. a Sorsunk 1942.II.4.sz.-ból. 12.old.

M.D.K.

Fr. Procopius

A pécsi Városstemplom 1766-67. évi átépitése folyamán Procopius tervei szerint kibontják a nagy diadalivet és felépitik a négyzetalaprajzu kupolás barok szentélyt északi középvonalában az egyidejüleg épitett töronnyal.

Gosztonyi Gyula: A Városstemplom épitéstörténete. Pécs. 8.l.

Procopius MDK

építész jezsuita testvér

Gázi Kászim pasa Dzsámiját/Pécs belvárosi templom / 1766-67 években gyökeresen átalakitották az ő tervei szerint és kivitelezésével.

Gerő Győző: Pécs Török Müemlékei. Bp. 1960.

14.o.vö. 18.o.

Prokopius frater

jezsuita

a XVIII. sz. második felében török mecsetből alakítja ki a pécsi plébánia templomát. Ennek átalakítása ügyében részletesen ír.

A pécsi belvárosi templom története. Pécs 1906. 14–16 l.

MOB kvt. 2472.

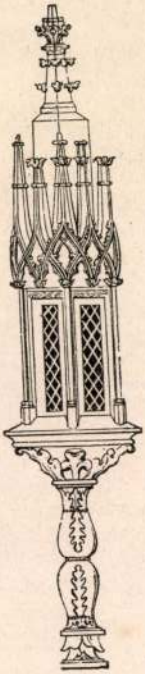

16.

17.

Procopius

l.

Lykanemzromantika

207. l

dr.Procopius Béla

Gerő Ödön cikke. NI. 1934. 85. l.

Procopius Gábor, l. Brukóczi G.

ván a francia galéristával is el kellett fogadtatnia), és emiatt a kiállítás színes és friss és nem unalmas. Állandóan ilyen kiállításokat kellene rendezni, és mindig más rendezné, és mindig más művészek szerepelnének, és akkor a magyar művészet végre kikerülne a helybenjárásból, meg abból az egész zűrzavarból is, amiben most van.

4) Nem tudhatom ugyan pontosan, de úgy sejtem, hogy itt arról van szó, hogy van egy elég tehetős és rámenős galérista, akit Hajdú meggyőzött arról, hogy érdemes a magyar művészetre is odafigyelni, mert van benne fantázia, és érdemes erről egy nagy könyvet is kihozni, és erről közösen meggyőzték a művészeket is, a Budapest Galériát is meg a Magyar Nemzeti Galériát is, hogy ez nekik is jó, meg mindenkinek jó, aki megnézi a kiállítást. És nyilván tovább fogják vinni külföldre is, és az is jó lesz mindenkinek. És ez nyilván mindenkinek eszébe jutott már, de tulajdonképpen csak most sikerült először ilyen jól megcsinálni.

És végül tényleg most sem tudom pontosan, hogy miért fontos az *Új Művészet* szerkesztőségének, hogy én ezt így leírjam, úgy csinálva, mintha még nem láttam volna a kiállítást és a könyvet, hiszen mire majd megjelenik ez a cikk, ennek a titkolódzásnak úgysem lesz semmi értelme, mert a kiállítás akkorra már nyilván rég bezárt. Írni meg csak olyat érdemes, ami maradandó és közérdek, és nem annak a magánérdeke, aki csak arról tud írni, hogy miért nem tud rendesen kritikát írni arról, amit még nem nézett meg alaposan. Kérem ezért a tisztelt Szerkesztőséget, hogy akár ne is közölje az írásomat, mert nincs értelme.

1990. szeptember 18. *Beke László*

Ui. De amit az 1-4. pontban írtam, azt tényleg komolyan gondoltam.

(Az Új Művészet szerkesztősége Hajdú István cikkével vitát indított a közelmúlt művészetének megítéléséről. A kor szakértőit kértük fel dolgozatok írására, nem kötöttük ki, hogy elmélyült, átgondolt tanulmányokat kérünk, mert erre a szerzők személyét biztosítéknak tartottuk. Hogy várakozásaink milyen mértékben teljesültek, erről az olvasó is meggyőződhet. – S. P.)

A Procopius-gyűjtemény

Nagy nemzeti gyűjteményeink sokat köszönhetnek a lelkes magángyűjtőknek. Az Iparművészeti Múzeum alapítása óta rendszeresen jutott adományokhoz, ám a nagyobb ajándékozások, hagyatékok viszonylag ritkábbak, ilyen például a *Procopius-gyűjtemény*.

1927. február 19-én kelt az a sürgöny, amit Grazból küldtek a múzeum akkori főigazgatója, *dr. Végh Gyula* nevére, hogy az osztrák városba kéretik a szakavatott múzeumi őrt, *dr. Layer Károlyt*, a táviratozó *Procopius Béla* elhunyt édesanyja, özv. Perlep Procopiusné szül. numvári Werther Olga műtárgyhagyatékának leltározására és Budapestre szállítására. Procopiusné ugyanis gyűjteményének egy részét az O. M. Iparművészeti Múzeumnak kívánta adományozni, és fia, Procopius Béla követségi tanácsos, akkoriban görögországi követségünk ügyvivője sietett eleget tenni anyja kívánságának.

Az 1927. február 14-én elhalálozott úriasszony, dr. Perlep Antal m. k. pénzügyi főtanácsos özvegye, korábban özvegy nemes Procopius Vilmosné, Budapestet egészségügyi okokból volt kénytelen elhagyni, és évtizedeken keresztül külföldön élt, távol hazájától. Lelkesen gyűjtötte a műtárgyakat, gyarapította a családi kollekciót Grazban, a nyugdíjasok kedvelt lakóhelyén, ahol az öreg gyűjtők halálával sok gyűjtemény esett szét és került a műkereskedőkhöz – ezekkel Procopiusné szoros kapcsolatban volt.

Minden vágya, legfőbb óhaja az volt, hogy összegyűjtött műtárgyait Magyarországon őrizzék. Az elhunyt fia, Procopius Béla öntötte jogi formába az ajándékozás tényét az O. M. Iparművészeti Múzeum főigazgatójával, dr. Végh Gyulával, illetve a Szépművészeti Múzeum főigazgatójával, *dr. Petrovics Elek*kel;

Ecet-olajtartó, rocainos talapzaton két palackkal, Bécs, 1770 k.

ahova a családi vonatkozású olajfestményeken kívül a közel ötszáz darabos miniatűrgyűjtemény került. A több száz darabos régiséggyűjteményt az O. M. Iparművészeti Múzeumban helyezték el.

Édesanyja gyűjteményének odaajándékozásával kezdődött el az a több évtizedig tartó kapcsolat a mecénás Procopius Béla és az O. M. Iparművészeti Múzeum között, amely során közintézményünk újabb és újabb műtárgyakkal gyarapodott. 1927-ben XV–XVII. századi bútorokat helyezett letétbe, 1931-ben biedermeier műtárgyakat ajándékozott; az 1936-ban kötött adásvételi szerződéssel a letéti anyag s iparművészeti gyűjteményének nagy része a múzeum tulajdonába került, 1938-ban műlapokat, almanachokat, metszeteket stb. vásárolt tőle

a Lónyay utca és az egész ország állapotába. A vastartók megroskadt ívei, a csiszolatlan illesztések, az álperspektivikusan görbülő terek viszonylagossága továbbra is híven közvetíti a mi NA-NE-s, brasilos, 1984-es, meteós, ipari- és emberi-végvidékünk szorongató filmi hangulatát. A cégér világháborús-világvégés seb, vas csontváz, amelyet hitelesítenek a környék belövései, leszakadt erkélyei, kilógó belű házai; és e kulisszák mögött az összeomlott emberi sorsok, egy erőszakkal félretolt kultúra áldozatul kijelölt képviselői is. Amíg az ország tárgyi és szellemi értelemben, akárcsak részben is romokban áll, addig mindenféle akadémizmus korai. Amíg a művészélet partizánlét, addig avantgárdnak lennie kell. A NA-NE Galéria megnyitóünnepélye és az aköré kerekedett valóságos utcai megmozdulás azt bizonyította, van közönsége, van háttere az ilyen művészeti társulásoknak, nemcsak ma, de még jó ideig.

Szegő György

◆

Újabb szemérmetlen magyarázatpróba

Az újjáalakult *Művészet* szerkesztősége jó előre megküldte *Hajdú István Szemérmetlen magyarázatpróba* című írását, hogy reflektáljak rá. Noha a feladat miértjét akkor sem értettem pontosan, most sem értem (kritikát írni egy olyan előszóról, mely egy francia nyelvű könyvben fog megjelenni, abból az alkalomból, hogy egy francia galérista – a kiadó – a könyv megjelenése alkalmából kiállítást fog rendezni a könyvben szereplő magyar művészek munkáiból a Magyar Nemzeti Galériában, ahol én is dolgozom, de hivatalból erről a kiállításról nem tudok, mint ahogy arról a kiállításról is csak utólagosan értesültem, amelyet párhuzamosan rendezett a Budapest Galéria ugyanezektől a művészektől, plusz 3 moszkvai művésztől rendelt litográfiákból, és amely kiállítást nyilván a Budapest Galériának ugyanaz a munkatársa rendezhette, aki a Nemzeti Galériáét is), azt válaszoltam, hogy Hajdú írását nem kívánom megkritizálni, de ha lesz valamilyen épkézláb ötletem vele kapcsolatban, azt megírhatom, mert az utóbbi évtizedek magyar művészetét elég jól ismerem, és most amúgy is a 60-as évek művészetével foglalkozom, mert a Magyar Nemzeti Galériában jövőre ebből az időszakból rendezünk kiállítást. Mivel azonban a megígért határidőt többszörösen nem tartottam be, mert többek között éppen az említett 60-as évek kiállítás katalógusomba írandó tanulmányommal voltam megkésve (és azt csak ma tudtam befejezni), időközben megnyílt a kiállítás, tehát, ha úgy tetszik, illetéktelenül plusz információhoz juthattam volna a kiállításon szereplő anyag formájában, no meg az egyidejűleg megjelent teljes könyv formájában is, így aztán ennek az írásnak sem csupán egy előszó kritikájának kellene lennie, hanem egy kiállításának és egy hozzá csatlakozó teljes könyvének. Azonban a könyvet csak egy pillanatra sikerült látnom (a Budapest Galéria munkatársa kezében, még amikor javában rendezte a kiállítást a Magyar Nemzeti Galériában), mert nem kaptam meg a beígért tiszteletpéldányt attól a hölgytől, aki előzőleg megkért, hogy szerezzek valakit, aki írna egy kritikát a kiállításról abban a *Belvedere* című folyóiratban, amelyet átmenetileg éppen én szerkesztek néhányadmagammal, mert – mint Hajdú Istvántól ma megtudtam a Nemzeti Galériában – a tiszteletpéldányokat időközben a Budapest Galéria munkatársa magához vette. És a kiállítást sem tudtam még igazán alaposan megnézni, mert a megnyitásakor külföldön voltam, és ma is csak azért tudtam ott egy kicsit körülnézni, mert franciák szerették volna a termeket megnézni, hogy ott esetleg majd egy kiállítást rendezzenek, és ezért ki kellett nyitni nekik a kiállítást, mert hétfő lévén, éppen zárva volt. Mivel tehát a kritikaírás körülményei ennyire összekuszálódtak, nem tehetek mást, mint elég rendszertelenül sorra leírom, ami éppen eszembe jut, annál is inkább, mivel úgy érzem, hogy Hajdú István írásának a címe feljogosít arra, hogy én is szemérmetlen legyek, és egy időpillanat adottságairól beszéljek, ami azért is fontos, mert azt hiszem, hogy jelenleg az egész magyar művészet helyzete, meg az előszóé, a könyvé, a kiállításé is ugyanerről a zűrzavarról szól. Megpróbálok tehát néhány erre vonatkozó megállapítást tenni.

1) Hajdú István előszava kifejezetten jó. Nyilván másképpen is meg lehetett volna írva, más művészeket (is) kiemelve, de nyilván az volt a feladat, hogy a külföldi olvasónak, aki nemigen tudja, mi történt az utóbbi negyven évben a magyar művészetben, ezt olvasmányos formában össze kellett foglalni.

2) A könyv, amennyire néhány másodperc alatt meg tudtam ítélni, szintén nagyon jó. Egy icipicit kommerszen néz ki a portréfotókkal meg a tördeléssel, de nyilván éppen ilyennek kellett lennie: azért kommersz, mert drága, és nyilván azért drága, hogy a tehetős külföldi olvasók nyugodtan meg merjék vásárolni. Többet nem tudok róla mondani, mert ahhoz valóban alaposan el kellene mélyedni benne.

3) Ami talán a legfontosabb, hogy az a kiállítás, ami a Magyar Nemzeti Galériában van, az is *nagyon jó* (amennyire ilyen rövid idő alatt meg tudtam ítélni). Mert ugyan nyilván lehetett volna egy-két meghívott művészen vitatkozni, de ez nem érdekes, mert mindig az vállalja a kiállítást, aki az anyagot válogatta, én pedig ne szóljak bele, ez a válogatás pedig végre-valahára nem ugyanazokat a művészeket mutatja be, akik mindig ugyanazok voltak minden kiállításon tíz éven át, hanem azokat, akiket Hajdú szeret (és akiket nyil-

a múzeum, amit 1938-ban és 1939-ben újabb ajándékozások követtek. Nagy hírű éremgyűjteménye 1936-ban került a Magyar Nemzeti Múzeum éremtárába.

Sajnos Procopius Béla és édesanyja egyéniségéről, gyűjtési szokásairól keveset tudunk. Procopius Bélának fennmaradt egy igen személyes hangú levele, amelyet nem sokkal édesanyja halála után írt az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum akkori igazgatójához. Kegyelettel és szeretettel szólt édesanyjáról, és a levél segítségével a gyűjtés módjáról, a gyűjtemény céljáról, jellegéről is fogalmat alkothatunk. Procopius Béla úgy fejezi be levelét, hogy az összegyűjtött tárgyak „... hasznos eszközök legyenek hazai iparművészetünk képzésére és iparművészetünk felvirágoztatására". A cél tehát egyértelmű: a XIX. század második felében virágzó elképzeléshez, felfogáshoz kapcsolódva – megjelöli a kollekció történelmi feladatát – példát, mintát kell nyújtani a kor magyar iparművészeinek, alkotóinak. Hasonló sugalmazásból, indíttatásból sarjadt a múlt század második felében a nagy világkiállítások fényében alapított iparműmúzeumok, iparművészeti múzeumok eszméje: az iparművészeti múzeumokban felhalmozott, összegyűjtött műtárgyak, amellett, hogy a történelmi kontinuitást reprezentálták, kiindulópontot, mintaképet jelentettek a kortárs művészek számára; segítségükkel régi technikai eljárásokat eleveníthettek és újíthattak fel, továbbá – a historizmus és az eklektika időszakában – motívumokat gyűjthettek és különféle kompozíciós elveket, rendszereket ismerhettek meg. A régi műalkotások tanulmányozása ihlette a korhűnek tetsző műtárgy-imitációkat és a régi elemeket, díszítő motívumokat szabadon társító, kompiláló, eklektikus kompozíciókat. Procopius Béla levelét a XX. században fogalmazta, mégis, kísértetiesen egybecseng Bubics Zsigmond püspök alapítólevelével, amelyben hírneves holicsi fajanszgyűjteményét adományozta az O. M. Iparművészeti Múzeumnak – csakhogy ez az esemény a historizáló eklektika idején, a XIX. század végén, egész pontosan 1891-ben volt, amikor a múzeumban egymást követték a magyar történelmi értékeket, emlékeket bemutató történelmi szakkiállítások. A püspök szó szerint úgy fogalmazott, hogy gyűjteménye „mintaképként és tanulmányul szolgáljon a magukat a műipar terén képezni kívánó honpolgároknak". A gyűjtésnek, a Procopius-gyűjteménynek családi hagyományai voltak, gyökerei még a XIX. századba, a historizmus korába nyúltak vissza (Procopius Béla nagybátyja özvegyének, Procopius Pálnénak kollekciója szerepelt 1907-ben az O. M. Iparművészeti Múzeum amatőrkiállításán), ugyanakkor a két világháború közti időszakban, amikor a Procopius-levél fogalmazódott, ott lappangott, létezett a művészeti életben a historizálás, a neoeklektika. E légkörben érthető a fogalmazás, amely egyébként elsősorban Procopiusné, az édesanya szándékait tárja fel, s céljait, lehetőségeit tekintve a XIX. század végi hagyományokhoz, elképzelésekhez kapcsolódik, amelyeknek aztán hű folytatója, követője lett a fiú, Procopius Béla. Hogyan értelmezhetnénk másként azt a heves romantikus hevületet, hazafias érzületet, amely nemzeti ügynek tekintette a családi gyűjtemény megőrzését, sőt gyarapítását, évtizedeken át tartó, anyáról fiúra szálló lankadatlan szorgalommal, mint a múlt század végi túláradó hazafias szellem és történeti szemlélet újjászületésének és átörökítésének? És az elképzelt magasztos cél, hogy a kollekció a köz javát szolgálja, akkor valósulhat meg, ha az

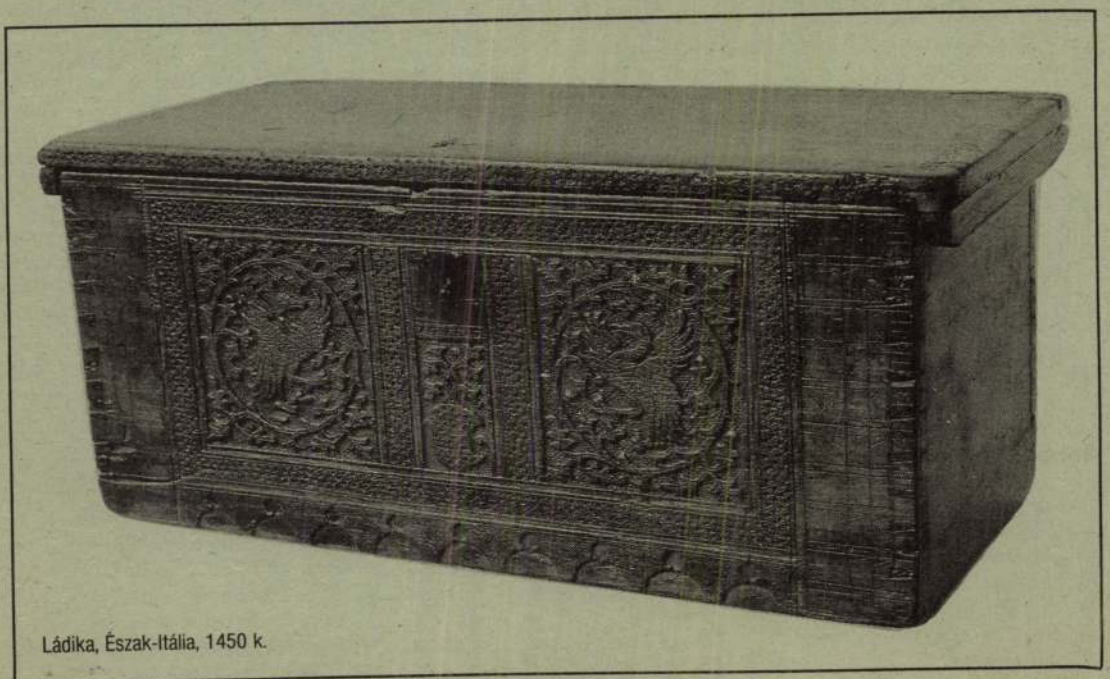

Ládika, Észak-Itália, 1450 k.

összegyűjtött tárgyak magyar közgyűjteményekbe kerülnek. A közért tenni akaró hazafias áldozatkészség vezérli aztán Procopius Béla tetteit is a múzeumnak felajánlott ajándékozásoknál, illetve az intézmény számára előnyös feltételekkel megkötött adásvételi szerződéseknél. Már édesanyja gyűjteményének átadásakor megfogalmazódott benne a kettős, egymástól elválaszthatatlan cél: cselekedni a közért, a nemzetért. Az édesanya kollekciójában elsősorban osztrák, bécsi, illetve délnémet alkotások szerepeltek, míg Procopius Béla gyűjteményében jelentősebb számú itáliai műkincs volt.

Egyáltalán nem specializálták magukat egyik vagy másik iparművészeti területre sem; a szeretettel és bizonyos jártassággal, szakértelemmel megalapozott Procopius-gyűjtemény a múlt század végén divatos mindent gyűjtést reprezentálta – a főúri gyűjteményekhez hasonlóan mindent magába szippantott. Az apróbb tárgyaktól kezdve a nagyobbakig, a porcelánoktól a fajansz-, fém-, üvegtárgyakon át a bútorokig minden iparművészeti műfaj és mesterség képviseltette magát a gyűjteményben, a reneszánsztól egészen a XIX. századig – a történeti felfogásból fakadt, hogy a kortárs művészet tejesen kiszorult a kollekcióból. A mindent gyűjtés magyarázata az, hogy a tárgyakat a lakásban a főúri kastélyokhoz hasonlóan enteriőrszerűen rendezték el, tulajdonképpen berendezési tárgyakat gyűjtöttek, amelyeket használtak is, ugyanakkor a lakást is díszítették. A kisebb tárgyak, apróságok, csecsebecsék vitrinekben kaptak helyet. Édesanyja ajándékba adott tárgyai közül Procopius Béla néhányat visszatartott, hogy amíg él, használhassa őket. A gyűjtés sajátos, fentebb vázolt koncepciója nem zárta ki, hogy a gyűjteményen belül kialakuljanak olyan, viszonylag egységes, egészet alkotó gyűjteményi csoportok, amelyek bizonyos korokat, mívességeket igyekeznek bemutatni, időnként megcsillantva a teljesség igényét; például a XVII–XVIII. századi cseh, osztrák, német óntárgyak, a XIX. századi bécsi porcelánok sorozata vagy a biedermeier apróságok gyűjteménye: a korabeli enteriőröket gazdagító, ma már olykor kuriózum számba menő tárgyak, nesszeszserek, tárcák, szelencék stb. A gyűjteményt féltő szeretettel gondozták, és a köz javát szolgáló, a nemzet gyarapodását célzó, a gyűjtemény további sorsát biztosítani akaró szándék vezette Procopius Bélát és édesanyját, amikor intézményesen akartak gondoskodni a gyűjtemény együtt maradásáról.

Gyűjtési koncepciójuk és a gyűjteménnyel kapcsolatos elképzelésük a XIX. század végi felfogásban gyökerezett. Akkor gyűjtötték a múlt emlékeit, amikor azok aránylag könnyen elérhetők voltak. A Procopius-kollekció tárgyai hézagpótlóak és fontosak az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében: egy-egy művesség (például az ón-, fémművesség), egy-egy gyár (bécsi porcelángyár), egy-egy korszak (biedermeier) bemutatása elképzelhetetlen nélkülük. Különösen érdekesek és kultúrtörténeti szempontból fontosak a biedermeier apróságok, egy letűnt korszak mindennapi életének kellékei.

Tál, lüszterfestéssel, spanyol–mór, 1600 k.

A gyűjteményben igazi régiségek is találhatók – például a hispán kerámiák, de legértékesebbek a reneszánsz itáliai bútorok. Procopius hosszú külföldi tartózkodása alatt finom ízléssel és nagy érdeklődéssel alapozta meg olasz reneszánsz bútorgyűjteményét, melynek jeles darabjai – mint a homloklapján faragott ládika, az előlapján szintén faragott, gazdag, plasztikus díszítményekkel ékes XVI. századi toszkánai kelengyeláda (cassone), a mértékletesen díszített, egyszerű lábazatból kiemelkedő, vályuzatos lizénákkal tagolt, kétfiókos, kétajtós perugiai ebédlőszekrény és a puritán, vaskos fedlappal, sárgaréz fogantyúkkal ellátott bolognai diófa kredenc, valamint a balluszteres lábú bolognai diófa asztalok – Itália különböző városainak bútorművességi törekvéseit mutatják be.

Horváth Hilda

Számunk szerzői:

B. Nagy Anikó művészettörténész, Budapesti Történeti Múzeum
Illyés Mária művészettörténész, Szépművészeti Múzeum
Wehli Tünde művészettörténész, MTA Művészettörténeti kutatócsoport
Varga Vera művészettörténész, Iparművészeti Múzeum
Szalai András művészettörténész, Magyar Iparművészeti Főiskola
Szegő György művészeti író
Gyetvai Ágnes művészettörténész, Műcsarnok
Sturcz János művészettörténész, Iparművészeti Múzeum
Bán András művészettörténész, Élet és Irodalom
Acsay Judit művészeti író
Gyárfás Péter művészeti író
Wehner Tibor művészeti író
Beke László művészettörténész, Magyar Nemzeti Galéria
Horváth Hilda művészettörténész, Iparművészeti Múzeum